

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ŞEYTAN'IN GÜNLÜĞÜ

ROBERT K. WITTMAN
& DAVID KINNEY

ŞEYTAN'IN GÜNLÜĞÜ

*Alfred Rosenberg ve
Üçüncü Reich'in
Çalınan Sırları*

ROBERT K. WITTMAN
& DAVID KINNEY

epsilon®

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

*"Ufuk açıcı... Olağanüstü
bir araştırmacılık."*

— Publishers Weekly

*"Bu kitap ne kadar övülse
az. Üçüncü Reich'in
suçlarını netlikle ortaya
döküyor ve yetmiş yıllık
bir mantrayı bir kez daha
vurguluyor: İnsanın insana
yaptığı en büyük canılığı
asla unutmamalı ve daha
da önemlisi bir daha asla
tekrarlamamalıyız."*

— NY Journal of Books

*"Üçüncü Reich'in çoğu kez
gözden kaçırılan ideolojik
mimarı üzerine müthiş bir
akademik polisiye."*

— Kirkus Reviews

ŞEYTAN'IN GÜNLÜĞÜ

Alfred Rosenberg ve Üçüncü Reich'in Çalınan Sırları

ŞEYTANIN GÜNLÜĞÜ

Orijinal Adı: The Devil's Diary:

Alfred Rosenberg and the Stolen Secrets of the Third Reich

Yazan: Robert K. Wittman

Genel Yayın Yönetmeni: Meltem Erkmen

Çeviri: Mert Doğruer

Kapak Uygulama: Berna Özbek Keleş

1. Baskı: Mayıs 2018

ISBN: 978 605 173 369-2

YAYINEVİ SERTİFİKA NO: 34590

© 2017 Robert K. Wittman

Türkçe Yayın Hakkı Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığı ile

© Epsilon Yayınevi Ticaret ve Sanayi A.Ş.

Vizyon Basımevi

Beylikdüzü O.S.B. Mah. Orkide Cad. No:1/Z

Beylikdüzü / İSTANBUL

Matbaa Sertifika No:28640

Tel:(0212) 671 61 51 Fax: (0212) 671 61 50

Yayımlayan:

Epsilon Yayınevi Ticaret ve Sanayi A.Ş.

Osmanlı Sk. Osmanlı İş Merkezi No: 18 / 4-5 Taksim/İstanbul

Tel: (0212) 252 38 21 Faks: 252 63 98

İnternet adresi: www.epsilonyayinevi.com

e-mail: epsilon@epsilonyayinevi.com

ŞEYTAN'IN GÜNLÜĞÜ

Alfred Rosenberg ve Üçüncü Reich'in Çalınan Sırları

Robert K. Wittman

Çeviri
Mert Doğruer

epsilon®

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Ailelerimiz için...

“Büyük felsefi değişimlere can vermek için nesillerce beklemek gerekir. Bugünün  l m sahaları dahi bir gün   ek açacaktır.”

ALFRED ROSENBERG

“Küçük adımlarla toplu katliamlara yol açabilirsiniz, işin kötü yanı bu. Çok küçük adımlar yeterlidir.”

ROBERT KEMPNER

“Çok yaşa ölümsüz Almanya!” Yerel Naziler, Heiligenstadt, Thuringia’ya gelen Alfred Rosenberg’i (ortada, eli havada) karşıyor, 1935. (*ullstein bild/Getty Images* aracılığıyla *ullstein bild*)

GİRİŞ: MAHZEN

Dağdaki saray, muhteşem güzelliği sebebiyle *Gottesgarten*, yani Tanrı'nın Bahçesi adını alan geniş Bavyera kırsalına tepeden bakıyordu.

Aşağıdaki kavisli nehrin kenarındaki köy ve çiftliklerde, Banz Kalesi dikkat emri veriyordu. Kalenin geniş taş kanatları günışığında berrak bir altın rengiyle ışıldıyordu ve Barok kilisesinin üznide uçları zarıfçe sivriltilmiş kuleleri yükseliyordu. Mekânın binlerce yıllık bir tarihi vardı: bir ticaret merkezi olarak, düşman ordulara dayanacak şekilde donatılmış bir kale olarak ve bir Benediktin manastırı olarak. Savaşlarda yağmalanmış, yıkılmış, sonrasındaysa soylu Wittelsbach ailesi için hiçbir masraftan kaçınılmadan yeniden inşa edilmişti. Krallar ve dükler, hatta bir seferinde sonra Alman imparatoru II. Wilhelm bile bu kalenin gösterişli salonlarına teşrif etmiştir. 1945 baharında, bu dev kale tüm savaşı Üçüncü Reich'ın zaferi adına yağmalamakla geçiren ünlü bir görev timinin ileri karakollarından biriydi.

Neredeyse altı yıl süren yıkıcı savaşın sonunda yenilgi yaklaşırken, Naziler Almanya'daki tüm önemli dosyaları yakmakla meşguldüler, belgeler ele geçirilip onların aleyhinde kullanılmadan önce. Ancak kendilerini buna ikna edemeyen bürokratlar belgelerini ormanlara, mayınlara, kalelere ve

böyle saraylara gömdüler. Ülke boyunca, sırlarla dolu birçok kütüphane Müttefikler tarafından keşfedilmeye açıldı: çarpık Alman bürokrasisine, ordunun acımasız savaş stratejisine ve Nazilerin Avrupa'yı "istenmeyen unsurlarından" mutlak bir şekilde arındırma planlarına ışık tutan, detaylı iç raporlar.

Nisanın ikinci haftasında, Amerika Üçüncü Ordusu Generali George S. Patton'ın ve Yedinci Ordu Generali Alexander Patch'in askerleri bölgeyi ele geçirdi. Birkaç hafta önce Ren Nehri'ni geçtiklerinden beri, askerler harap olmuş ülkenin batısından içeri girmektedirler ve hızları sadece havaya uçurulmuş köprülerle, derme çatma barikatlarla, inatçı direniş çeteleriyle kesilebiliyordu. Müttefik bombardımanı ile yerle bir olmuş şehirlerden geçtiler. Çukur gözlü köylülerin ve üzerinde Nazi gamalı haçı yerine beyaz çarşafların, yastık kılıflarının dalgalandığı evlerin yanından geçtiler. Alman ordusu tamamen dağılmıştı. Hitler üç buçuk hafta sonra ölecekti.

Bölgeye varmalarından kısa süre sonra, Amerikalılar tek cam gözlük takan, uzun ve cilalı çizmeler giymiş, havalı bir aristokratla karşılaştılar. Kurt von Behr savaşı Paris'teki şahsi sanat koleksiyonlarını yağmalayarak ve Fransa, Belçika ve Hollanda'daki on binlerce Yahudi mülkünden ev mobilyaları çalarak geçirmişti. Paris'in kurtuluşundan hemen önce karısıyla birlikte Banz'a kaçmış, beraberinde on bir araba ve dört taşıma kamyonu dolusu ganimet getirmişti.

Von Behr şimdi bir anlaşma yapmak istiyordu.

Yakınlardaki Lichtenfels kasabasına gitti ve Samuel Haber adındaki bir askeri yönetim subayına başvurdu. Anlaşılan von Behr sarayın inceliklerle resimlenen tavanlarının altında kala kala soylular gibi yaşamaya alışmıştı. Eğer Haber ona ikametini koruma izni verirse, von Behr karşılık olarak önemli Nazi belgeleriyle dolu bir zula sunacaktı.

Amerikalı subayın dikkati çekilmişti. Eylem istihbaratları ayyuka çıkmışken ve savaş suçları mahkemeleri ufukta belirmişken, Müttefik güçlerine Alman belgelerinin peşine düşmeleri, başarabildikleri kadarını kurtarmaları emredilmişti. Patton'ın ordusunda bu görevi üstlenen bir G-2 askeri istihbarat birimi bulunuyordu. Yalnızca nisan ayında, birimin hedef ekipleri otuz ton Nazi dosyası ele geçirecekti.

Von Behr'in tüyosuna göre hareket eden Amerikalılar, dağı tırmanıp saray kapılarından geçerek von Behr'i görmeye geldiler. Yağmacı Nazi onları beş kat aşağıya, sahte bir beton duvarın arkasına yerleştirilmiş muazzam miktarda Nazi evrakının bulunduğu yere indirdi. Dosyalar devasa bir mahzeni dolduruyordu. İçeri sığmayanlar, dışarıdaki odada yığınlar halinde duruyordu.

Sırrını paylaştıktan sonra, oynadığı kumarın onu Almanya'nın ağır mağlubiyetinin sonuçlarından kurtarmayacağını belli ki fark eden von Behr, sahneyi olay yaratarak terk etmek için hazırlandı. Üstüne abartılı üniformalarından birini kuşandı ve eşine mekânda yatak odası olarak kullandıkları yere kadar eşlik etti. Karı-koca, siyanür aromalı iki şampanya kadehini havaya kaldırıp her şeyin sonuna içtiler. "Bu vaka," diye yazdı Amerikalı bir muhabir, "Nazi liderlerinin hoşuna giden dramatikliğin her unsurunu barındırıyordu."

Askerler, von Behr ve karısını lüks mobilyalarına yığılmış halde buldular. Cansız bedenler incelenirken, yarısı boşalmış şişenin hâlâ masada durduğunu gördüler.

Çift, sembolizm dolu bir ürün seçmişti: vatanlarını mahveden başka bir dünya savaşının sonunda, 1918'de üretilmiş bir şampanya.

★★★

Mahzendeki belgeler Hitler'in ideologu ve Nazi Partisi'nin ilk üyelerinden Alfred Rosenberg'e aitti. 1919'da, aşırı

öfkeli Alman milliyetçileri Birinci Dünya Savaşı'nın gösterişli fakat işsiz gazisi Adolf Hitler'i lider olarak benimsediklerinde, Rosenberg partinin filizleniş günlerine tanıklık etmişti. Kasım 1923'te, Hitler'in Bavyera hükümetini devirmeye kalkıştığı gece, Rosenberg de Münih birahanesine kahramanının bir adım arkasından girmişti. On yıl sonra parti iktidara geldiğinde, düşmanlarını yok etmeye hazırlanmaya başlarken de oradaydı. Naziler tüm Almanya'yı kendi görüşlerine göre yeniden tasarlarken arenadaydı, savaşıyordu. Bitişte, savaşın rüzgârı değiştiğinde, çarpık tasavvurlar tamamen çöktüğünde o da vardı.

1945 baharında 250 ciltlik resmi ve kişisel yazışma içeren devasa belge yığınına incelemeye başlayan müfettişler çok önemli bir şey keşfettiler: Rosenberg'in kişisel günlüğü.

El yazısıyla yazılmış beş yüzden fazla sayfanın bir kısmı iple bağlı bir defterde, büyük bölümüyse ayrı yapraklardaydı. 1934'te, Hitler'in başa gelmesinden bir yıl sonra başlıyor ve on yıl sonra, savaşın bitiminden birkaç ay önce bitiyordu. Üçüncü Reich'in en üst konumlarının en önemli adamları arasında yalnızca Rosenberg, Propaganda Bakanı Joseph Goebbels ve işgal altındaki Polonya'nın acımasız genel valisi Hans Frank arkalarında böyle günlükler bırakmışlardı. Ötekiler, Hitler de dahil olmak üzere, sırlarını beraberlerinde mezara götürmüşlerdi. Rosenberg'in günlüğü, Nazi Partisi'nin çok üst dallarında çeyrek yüzyıl boyunca görev yapmış bir adamın gözünden Üçüncü Reich'in işleyişine ışık tutmayı vaat ediyordu.

Almanya dışında, Rosenberg asla Goebbels kadar, SS güvenlik güçlerinin beyni Heinrich Himmler kadar veya Hitler'in ekonomi şefi ve hava kuvvetleri komutanı Hermann Göring kadar tanınmamıştı. Rosenberg'in hak ettiğini düşündüğü cinsten güç için Nazi bürokrasindeki bu kişilerle

mücadele etmesi, çatışması gerekmişti. Ama baştan sona kadar Führer'in desteğine sahipti. En köklü sorunlara Hitler'le aynı gözle bakıyorlardı ve Rosenberg kusursuz bir sadakate sahipti. Hitler onu parti ve hükümet içinde çeşitli önemli mevkilere getirerek Rosenberg'i halkın gözünde yüceltti ve onun nüfuz alanını genişletti. Berlin'deki rakipleri Rosenberg'den iğrendiler ama rütbesi ve partideki emir komuta zinciri sayesinde kendisi Almanya'nın en önemli aktörlerinden biri oldu: Führer'in bizzat kulak verdiği büyük bir düşündür.

Nazi Almanyası'nın azımsanmayacak kadar çok olan ünlü suçlarında Rosenberg'in parmak izleri bulunacaktı.

Paris'ten Krakov'a ve Kiev'e kadar birçok yerdeki sanat eseri, arşiv ve kütüphane soygununu, yani Müttefiklerin Anıtları Kurtarma Ekibi'nin Alman kalelerinde ve tuz madenlerinde izini sürdüğü meşhur yağmayı o organize etti.

1920 yılında, Sovyetler Birliği'ndeki komünist devrimin arkasında bir Yahudi komplosu olduğu yönündeki ucube fikrini Hitler'in aklına soktu ve bu iddiasını birçok defa tekrar etti. Almanya'nın Sovyetler'le yaptığı yıkıcı savaşı meşrulaştırmak için Hitler'in kullandığı teorilerden birinin yılmaz destekçisi de yine Rosenberg'di. Naziler, Sovyetler Birliği'ni işgale hazırlanırken, Rosenberg savaşın "temizleyici bir biyolojik dünya devrimi" olacağından emin konuşuyor, "Yahudiliğin ve piçlerinin ırki yönden bulaşıcı tüm mikroplarının" sonunda kökünü kurutacağını söylüyordu. Doğudaki savaşın ilk yıllarında, Almanlar, Kızıl Ordu'yu Moskova'dan çıkarmıyorken, Rosenberg de Baltıklara, Belarus'a, Ukrayna'ya dehşet veren bir işgal makamının başındaydı ve bakanlığı Himmler'in doğu boyunca Yahudileri katleden soykırım haçlılarıyla işbirliği içindeydi.

Holokost'un temelini de Rosenberg'in attığı söylenebi-

lir. Yahudiler hakkındaki zehirli fikirlerini 1919'da yayınlamaya başladı ve hem parti gazetesinin editörü olarak hem de kaleme aldığı köşe yazıları, el ilanları, kitaplarla partisinin nefret mesajını yaydı. Rosenberg daha sonra Führer'in ideolojik konulardaki temsilcisi oldu, Reich genelinde tüm şehir ve köylerde coşkulu kalabalıklar tarafından karşılandı. Teorik başyapıtı olan *Der Mythos des zwanzigsten Jahrhunderts** bir milyonun üzerinde sattı ve Hitler'in *Kavgam*'ıyla birlikte Nazi ideolojisini tanımlayan metinlerden biri olarak kabul edildi. Cansız yazılarında, Rosenberg ırklar ve dünya tarihi hakkında köhne fikirleri diğer yarı entelektüellerden ödünç almıştı ve duruma özgü bir siyasi inanç sistemine dönüştürdü. Partinin yerel ve bölgesel liderleri, Rosenberg'e onun sözcükleriyle binlerce konuşma yaptıklarını söylediler. "Bu kaynakta," diye övünmüştür Rosenberg günlüğünde, "hem yönlendirme hem de savaş için malzeme buldular." Bir milyondan fazla insanın hayatını kaybettiği Auschwitz ölüm kampının komutanı Rudolf Höss, görevini yerine getirebilmesi için onu psikolojik olarak hazırlayan özellikle üç adamdan bahseder: Hitler, Goebbels ve Rosenberg.

Üçüncü Reich'ta, bir ideolog fikirlerini günlük kullanımda görebilirdi ve Rosenberg'inkilerin ölümcül sonuçları vardı.

"Tekrar tekrar, bu parazit Yahudilerin Almanya'ya neler yaptıklarını düşündükçe kendimi öfkeye kapılmış halde buluyorum," yazdı günlüğüne 1936'da. "Ama en azından hoşnut olduğum bir şey var: bu hıyanetin ortaya serilmesinde payıma düşeni yaptım." Rosenberg fikirleriyle milyonların katlini meşrulaştırıyor, bir mantığa oturtuyordu.

Kasım 1945'te, Nuremberg'de olağanüstü bir Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi toplandı ve hayatta kalan en

*Tı: Yirminci Yüzyıl Efsanesi (Ç.N.)

nl Nazileri savaş suçları nedeniyle yargıladı; Rosenberg de aralarındaydı. Savcılık makamının iddiaları, savaşın sonunda Mtfevikler tarafından ele geçirilen tüm Alman belgelerine dayandırılmıştı. Propaganda Bakanlığı'nın Haber Bölümü şefliğini yaptığı için bir savaş sulusı olarak yargılanan Hans Fritzche, bir hapishane psikiyatrina duruşma sırasında Rosenberg'in 1920'lerde, Naziler iktidara yükselmeden önce Hitler'in düşüncelerinin olgunlaşmasında kritik bir rol sahibi olduğunu söyledi. Nuremberg'de beraat etti ama Almanya'nın Nazilerden arınma mahkemelerinden birinin hükmüyle dokuz yıl hapse mahkûm olan Fritzche, "Fikrimce, Hitler'in kendini düşüncelerine verdiği dönemde Rosenberg onun üzerinde muazzam bir nüfuza sahipti," dedi. "Rosenberg'in önemi, fikirlerinin yalnızca teorik olsa da Hitler'in elinde gerçeğe dnşmesindedir... Trajik kısım, Rosenberg'in delice teorilerinin gerçekten uygulamaya dökülmüş olması."

Fritzche bir bakıma, "sanık sandalyelerinde oturan herkesin asıl suçu"nu Rosenberg'in taşıdığını savundu.

Nuremberg'deki ABD Başsavcısı Robert H. Jackson, Rosenberg'i "stn ırk'ın fikri öncüsü" ilan etti. Yargıçlar tarafından savaş sulusı olduğuna hükmedilen Rosenberg'in hayatı, 16 Ekim 1946'nın gece yarısında bir halatın ucunda son buldu.

Takip eden uzun yıllar boyunca, tarihçiler yüzyılın en büyük felaketinin "nasıl" ve "niçin"lerini anlamaya çalışarak, savaşın sonunda Mtfevikler tarafından kurtarılan milyonlarca evrakı ayrıntılarıyla incelediler. Zarar görmemiş belge sayısı hayli fazlaydı: gizli askeri kayıtlar, ayrıntılı yağma kayıtları, özel günlükler, diplomatik belgeler, telefon görüşmesi deşifreleri, toplu katliamlar hakkında kan dondurucu bürokratik yazışmalar. 1949'da duruşmalar sona erdiğinde Amerikalı

savcılar ofislerini kapadılar ve ele geçirilen Alman belgeleri Alexandria, Virginia'daki Potomac Nehri kıyısındaki eski bir torpido fabrikasına gönderildi. Orada, belgeler Ulusal Arşivler'de dosyalanmak üzere hazırlandı. Mikrofilmler yapıldı ve sonunda çoğu belge Almanya'ya geri gönderildi.

Ama Rosenberg'in gizli günlüğü olan yığına bir şey oldu. Vaşington'a hiç gelmedi. Kopyası hiç çıkarılmadı, tercümesi yapılmadı, Üçüncü Reich'ı inceleyen bilim insanları tarafından bütüncül olarak incelenmedi.

Bavyera'daki saray mahzeninden çıkarıldıktan dört yıl sonra, günlük ortadan kayboldu.

KAYIP YILLAR

1949-2013

Savcı Robert Kempner, Nuremberg'deki Adalet Sarayı'nda.
(ABD Holokost Anma Müzesi,
John W. Mosenthal'in katkılarıyla)

1: FEDAI

Savaşın bitiminden dört yıl sonra, Nuremberg Adalet Sarayı'nın 600 numaralı mahkeme salonundaki bir savcı, dava hükmünün bildirilmesini bekliyordu. Bunlar Nazi savaş suçluları hakkında Amerikalılar tarafından verilen son hükümler olacaktı ve Robert Kempner tüm yatırımını sonuç üzerinde yapmıştı.

Hırçın, inatçı, entrikadan hoşlanan, yorulmak bilmeden çevresini genişletmeye çalışan kırk dokuz yaşındaki avukat, hayat yolunda başı dik ilerlemişti, sayısız rakibine meydan okurcasına. Bir metre yetmiş iki santimlik bedeninin tepesinde saçları seyrelmiş olan Kempner, fiziksel olarak dikkat çekici olmasa da insanlara taraflarını seçtirme konusunda özel bir yeteneğe sahipti. Bakış açınıza bağlı olarak ona karizmatik ya da gösterişçi, adanmış ya da dogmatik, haklı davaların adamı ya da hödüğün teki diyebilirdiniz.

Kempner son yirmi yılının büyük kısmını Hitler'le ve Nazilerle savaşarak geçirmişti, son dört yılıysa Hitler'in megalomanisi ve Müttefik bombardımanıya harap olan bu şehirdeydi. Onun mücadelesi hem tekil, kişisel bir hikâye hem de evrensel bir senaryoydu: hayatı için savaşması, bulunduğu çağın küresel savaşında aldığı figüran rolü. Kempner 1930'ların ilk yıllarında Berlin'de genç bir polis amiri olarak görev

yaparken, Hitler ve takipçilerinin cumhuriyeti devirip terör projelerini hayata geçirmeden önce Almanya tarafından vatana ihanetle yargılanmaları gerektiğini savunmuştu. 1933'te partinin iktidara yükselmesinden günler sonra, Yahudi bir liberal ve azılı bir muhalif olan Kempner devletteki işini kaybetti. 1935'te gözaltında kısa bir süre geçirdi ve Gestapo tarafından sorgulandıktan sonra İtalya'ya, oradan Fransa'ya ve sonunda Birleşik Devletler'e kaçtı, kampanyasına orada devam etti. Hem gizli Alman belgelerinden oluşan bir kütüphanenin başına geçen hem de bir istihbarat ağı kuran Kempner, Adalet Bakanlığı'nın Birleşik Devletler'deki Nazi propagandacılarını mahkûm etmesine yardım etti, ayrıca Savaş Bakanlığı'na, gizli Stratejik Hizmetler Ofisi'ne ve J. Edgar Hoover yönetimindeki Federal Soruşturma Bürosu'na (FBI) Üçüncü Reich hakkında bilgi akışı sağladı.

Sonra, Hollywood senaryolarını aratmayacak bir sürprizle vatanına döndü ve onu işinden eden, Yahudi kanı taşıdığı için onu şeytanlaştıran, Alman vatandaşlığını elinden alan ve onun, canını kurtarmak için kaçmasına neden olan adamların yargılanmalarına yardımcı oldu.

Göring, Rosenberg ve yıkılan devletin diğer kayda değer isimleri o ünlü uluslararası dava sonucu savaş suçlarından hüküm giydikten sonra, Amerikalılar tarafından 177 diğer Nazi işbirlikçisi hakkında açılan on iki dava için Kemper yine Nuremberg'de kaldı: toplama kampı mahkûmları üzerinde dehşet verici deneyler yapan doktorlar, mahkûmları ölene kadar çalıştıran SS yöneticileri, zorla çalıştırılan insanlar üzerinden kâr sağlayan şirket yöneticileri, savaş sırasında Doğu Avrupa genelinde sivilleri katleden birimlerin liderleri.

Bakanlıklar Davası da denen, sonuncu ve en uzunları olan Dava 11'de Kempner bizzat görev yaptı, çünkü sanıkların çoğu Berlin'deki Wilhelmstrasse'de hükümet görevlerinde

yer almıştı. Davadaki en önemli isim, Dışişleri Bakanı Ernst von Weizsäcker, Çekoslovakya'nın işgali için yolu açmıştı ve altı binden fazla Yahudi'nin Fransa'dan Auschwitz'e taşınmasını bizzat onayladığı ortaya çıkarılmıştı. En ünlü suçluysa Gottlob Berger adında, gaddarlığıyla nam salmış bir ölüm mangasını yöneten, üst düzey bir SS subayıydı. "İki Polonyalı eksik vuracağımıza," diye yazmıştı bir zamanlar mangası hakkında, "iki fazla vuralım." En rahatsız edici sanıklar-
sa, toplama kamplarının maliyetini karşılamakla kalmamış, imha kamplarındaki kurbanlardan sökülmiş tonlarca altın dolgu, mücevher ve gözlüğü istifleyen bankacılarıdır.

Dava 1947'den beri görülüyordu ve sonunda, 12 Nisan 1949'da bitmeye yaklaşmıştı. Üç Amerikan yargıç mahkeme salonuna girdi, sıraya oturdu ve hükümlerini seslice okumaya başladı. Metin sekiz yüz sayfa uzunluğundaydı; okunması üç gün sürdü. Odanın karşı tarafında, gümüş kasklı ve baston gibi dimdik askeri polislerin nezaretindeki Naziler, kulaklıklarına gelen Almanca tercümeyi dinliyorlardı. Dava sona erdiğinde, yirmi bir sanıktan on dokuzu hüküm giydi: beş tanesi Nuremberg'deki emsal "barışa karşı işlenen suç" hükümlerinden. Weizsäcker yedi yıl hapis cezası aldı, Berger ise yirmi beş; üç bankacı beş ila on yıl ceza aldılar.

Davacı taraf için, bu büyük bir zaferdi. Dört yılı geçkin sürede Nazi belgelerini inceleyip yüzlerce tanıktan ifade aldıktan sonra en büyük suçlulara hüküm giydirip onları hapse göndermişlerdi. Holokost'un suç ortaklığının Alman hükümetine derinlemesine, çok geniş bir yelpazeyle yayıldığını dünyaya göstermişlerdi. Kempner'in sözleriyle, Üçüncü Reich'in "tüm suç haritasını" çizmiş ve Nuremberg'in tarihi bakımından "uluslararası hukukun inanç kalesi" konumunu güçlendirmişlerdi. Savaş suçları için güçlü kovuşturma savını desteklemişlerdi.

Hükümler, Kempner'in Nazi Partisi hakkında uzun süredir yürüttüğü kampanyanın doruk noktasıydı.

Ya da en azından öyle olmalıydı.

Birkaç yıl içinde, Nuremberg'in dünyaya verdiği umutlar sönmeye başlayacaktı.

Davalar sürerken hem Almanya'da hem Amerika'da karşı çıkanlar olmuştu. Eleştiri yöneltenler hükümleri adaletten uzak, kindar bulmuşlardı ve Kempner, rahatsız edici karakteriyle, davadaki saldırgan tavrıyla bu kitlenin haksızlık hissinin odağındaydı. Rahatsızlık yaratan tipik örneklerden biri, Kempner'in eski Nazi diplomat Friedrich Gaus sorgusunun şiddetiydi; dava sırasında Kempner onu muhtemel savaş suçlarının yargılanması için Ruslara teslim etmekle tehdit etti. Amerikalı başka bir savcı, Kempner'in taktiklerini "ahmakça" olarak nitelendirdi ve "Nuremberg'deki davalarda basit suçlulardan kutsal şehitler yaratmasından" korktuğunu belirtti. Kempner tarafından çapraz sorguya tabi tutulan başka bir tanık da onu "Gestapo'ya yakışır türden bir adam" olarak nitelendirdi.

Kempner 1948'de Theophil Wurm adında bir Protestan piskoposuyla kamu önünde tatsız bir tartışmaya girdi; konu, yargılamanın dürüstlüğüydü. Wurm, Kempner'e halka açık bir itiraz mektubu yazdı; Kempner de Nuremberg davalarını sorgulayanların "Alman halkının düşmanı" olduğunu savunarak ona karşılık verdi. Anlaşmazlık basına yansıdığı anda, Alman gazeteleri Kempner'i halkın önüne attı. Savcı, sürgün edilmiş ve intikam peşinde bir Yahudi olarak karikatürize edildi.

Bölgesi olan Wisconsin'da Alman asıllı seçmen sayısı hayli fazla olan ABD senatörü Joseph McCarthy'den bile kına-

ma geldi. Senatör, isimsiz kaynaklarına dayandırarak Weizsäcker'in savaş sırasında Amerikalılar için gizli ajanlık yaptığını iddia etti ve bu Nazi'nin aldığı hükme itiraz etti. Nuremberg'in Almanya'daki ABD istihbaratına zarar verdiğini savunan McCarthy, 1949 baharında Weizsäcker davasındaki "muazzam budalalığı" derinlemesine incelemek istediğini Senato Silahlı Hizmetler Komitesi'ne bildirdi.

"Ben, oradaki askeri mahkemeyi -bu kelimeyi özellikle seçiyorum- nasıl ahmakların idare ettiğini bu komitenin görmesi gerektiği kanaatindeyim," dedi McCarthy.

Son davalar da sona erdiğinde, ABD savaş suçları mahkemeleri binin üzerinde Nazi'yi hapse mahkûm etmişti. Çoğu Münih yakınlarındaki Landsberg Hapishanesi'nde çürüyüp gitti. Batı Almanya'da birçok insan Müttefik mahkemelerinin geçerliliğini hâlâ kabullenmedi ve mahkûm edilen Nazilere savaş suçlusu yerine gayrimeşru bir adalet sisteminin kurbanları gözüyle baktı. Batı Almanya 1949'da ilk şansölyesini seçtiğinde bu konu büyük bir tartışma konusu haline geldi ki bu sırada, Sovyetlerin Avrupa hakkındaki planlarından hoşnut olmayan Amerika, mağlup ettiği düşmanını sadık ve ordusu yenilenmiş bir müttefik olarak güçlendirmeye çalışıyordu.

Soğuk Savaş gerçekleri, savaş suçları savcılarının başarılarını geri almakta hiç gecikmedi.

1951'de, hükümler gözden geçirildikten sonra, ABD'nin Almanya Yüksek Komiseri Nuremberg mahkûmlarının üçte birini tahliye etti ve idam hükümlerinin beş tanesi hariç hepsini iptal etti. Yılın sonunda, Kempner'in Dava 11'de parmaklıklar ardına koyduğu Nazilerin tümü salıverilmişti. Ceza indirimleri her ne kadar bir yumuşama göstergesi olarak ilan edilse de Almanlar'ın aldığı mesaj başkaydı: Amerikalılar sonunda davalarda haksızlık yapıldığını kabul etmiş-

lerdi. Kempner bu karara ateş püskürdü. “Bugün kayıtlara geçmesi için şunu söylemek istiyorum: Landsberg kapılarının zamanından önce açılması, özgür dünyayı tehlikeye atan totaliter, yıkıcı güçlerin toplumda başıboş gezmesine neden olacaktır.”

Kempner’in uyarısı önemsenmedi. Amerikalı liderler politik faydacılığa teslim oldular ve 1958 itibariyle neredeyse tüm savaş suçluları serbest bırakıldı.

Kempner’in davasıysa sona ermekten çok uzaktı. O, dört yılını Nazi suçlarının belgeli kanıtlarına boğulmuş şekilde geçirmişti ve uluslararası basının projektör ışıklarının altında görülen duruşmalardan sonra bile, dünyanın tüm gerçekleri hâlâ öğrenmediğinin farkındaydı.

Üçüncü Reich’in hayatta kalan üyeleri, Nazi yönetimindeki Almanya’nın hikâyesini tekrar sahiplenmek istediklerinde ortaya çıkan revizyonist tarih anlayışına öfkelenen Kempner, buna karşılık vermek için basında yer almaya başladı. “Kendilerini pek de sakınmadan geçmişe özlem duyarak,” diye yazdı Kempner *New York Herald Tribune*’e, “Almanya’da birçok siyasi yazar halka Der Führer biraz kontrolden çıkmamış olsaydı Almanya’nın durumunun iyi olacağını anlatıyor.” Bunlara dayanamazdı. Sağcı basında Hitler’in melekse fotoğraflarını görmek ve Hitler muharebe işlerine karışmamış olsaydı generallerin Almanya’yı rezaletten kurtarmış olabilecekleri yönündeki, Nazi diplomatları aklayan militarist tavsiyeleri okumak onu kahrediyordu.

Nuremberg’de ortaya çıkan gerçeklerin Almanya’da yayınlanması için çağrıda bulundu. “Alman zihninin gözlerimiz önünde, henüz bebek olan Alman Cumhuriyeti’nde sistematik olarak zehirlenmesiyle savaşmak için tek yol budur.”

Ancak bu sözcükleri yazmasından kısa süre önce, savcı bu açıklık talebiyle ters düşen bir şey yapmıştı: Nuremberg'den sonra, bazı önemli Alman belgelerinin asıllarını evine götürmüştü ve bu belgelerin kopyaları vardıysa bile nerede olduklarını artık kimse bilmiyordu.

Savcılık görevinde, Kempner davasını hazırlamak amacıyla her belgeyi isteme kudretine sahipti. Birden fazla kez, bu belgeleri ne için kullandığı hakkında sorular soruldu. 11 Eylül 1946'da Evrak Bölümü şefi, Kempner'in beş belgeyi ödünç aldığını ve geri getirmediğini yazılı şekilde bildirdi. "Şunu da ekleyebilirim ki şefi olduğum bölüm daha önce de Dr. Kempner'dan kütüphaneye ait kitap ve belgeleri geri almakta zorluk çekmiştir."

1947'de, zarar görmemiş en ünlü Holokost belgesini ele alış şekliyle, Kempner Amerikan savcı ekibinin gözünde kötü bir şöhret sahibi oldu. İkinci tur davalar için Nuremberg'e döndükten kısa süre sonra Kempner, Harz Dağları'nda gizlendikleri yerden çıkarılıp Berlin'e, Alman Dışişleri Bakanlığı'na getirilen kayıtları incelemeleri için çalışanlarını gönderdi. Bir gün, yardımcılarından biri on beş sayfalık bir belgeye rastladı. "Listelenen kişiler," diye başlıyordu belge, "20 Ocak 1942'de, 'Grossen Wannsee No. 56/58, Berlin' adresinde, Yahudi sorununun nihai çözümü tartışmasında yer almışlardır." Bu, Himmler'e bağlı Reich Güvenlik Merkez Bürosu'nun şefi Reinhard Heydrich başkanlığında, Avrupa Yahudilerinin "tahliyesini" tartışmak amacıyla yapılan toplantı sonucu imzalanmış Wannsee Protokolü'ydü.

Belgenin keşfinden birkaç ay sonra, Amerikalı savcılardan Benjamin Ferencz kafasını masasından kaldırdığında Charles LaFollette'in hışımla odasına daldığını gördü. "Geberteceğim o şerefsizi!" diye bağırdı LaFollette; kendisi son Nuremberg davalarından birinin, Nazi yargıç ve avukatların yargılandığı

ğı davanın savcısıydı. Wannsee Protokolü'nü duymuştu ama Kempner belgeyi teslim etmiyordu. Nuremberg'deki savcılar arasında rekabet vardı ve Kempner belgeyi muhtemelen savcısı olmaya hazırlandığı davada gözler önüne sermeye hazırlanıyordu.

Ferencz araya girmek için Kempner'in ofisine gitti. Kempner herhangi bir şeyi gizlediğini reddetti. Ferencz fazlasıyla ısrarcı oldu. Biraz daha rahatsız edildikten sonra, Kempner sonunda masasının alt çekmecelerinden birini açtı ve masum bir sesle sordu: "Şu olabilir mi?"

LaFollette bu belgenin onun davası için ne kadar önemli olduğunu hemen anladı: Nazi Adalet Bakanlığı bu kritik toplantıya bir temsilci göndermişti. Durumu üst merciye bildirmek isteyen LaFollette, hemen davaların başsavcısı olan Telford Taylor'ın yanına gitti ve "o piçin kovulmasını" istedi. Ferencz de onun arkasından gitti ve Kempner'i savundu, Taylor'a Kempner'in Nuremberg'den gönderilmesi halinde Bakanlıklar davasının kesinlikle dağılacakını ve zaten belgeyi de Kempner'in sehven himayesinde tuttuğunu söyledi.

"Ki buna inanan olmadı," yazdı Ferencz yıllar sonra Kempner'e mektubunda. Sonuç olarak da Taylor, Bakanlıklar Davası'nın savcısının arkasında durdu.

Nuremberg'de asli Nazi belgelerini kendi kullanımı için saklayan tek kişi Kempner de değildi. Savaşın sonundan beri, ele geçirilen belgeler askeri evrak merkezleri arasında paylaşıyor, istihbarat birimleri tarafından incelenmek üzere Paris'e, Londra'ya, Vaşington'a gönderiliyor, savaş suçları davaları için Nuremberg'e götürülüyordu. Dosyalar Avrupa'da oradan oraya giderken, yadigâr avcıları birçok kez Nazi antetli kâğıdı üzerinde önemli biri tarafından yaygın parti imzasıyla (*Heil Hitler!*) imzalanmış bir şeyler çalma fırsatı elc geçirmişlerdi. Belgelerin güvenliğinden sorumlu kişiler

özellikle Nuremberg'deki savcılık çalışanlarından rahatsız oluyorlardı. Bir subayın notunda yazdığı üzere, belgeleri isteyen kişilerin “adalet yolunda ilerleme arzusundan çok şahsi gazetecilik dürtüleriyle hareket ettiklerini” düşünüyorlardı. Başka bir gözlemci, savcılığın Nuremberg'deki Evrak Bölümü'nün kayıt akışını takip etmek için çok fazla çaba göstermediğini yazdı.

Ortadan kaybolan önemli bir belge de Hitler'in yaveri Friedrich Hossbach'ın anı defteriydi ve defterde Führer'in ta 1937'de Avrupa'yı fethetmeyi planladığı ortaya konuyordu; savcılar dava sırasında noter onaylı bir kopyayla idare etmek zorunda kaldılar. Savaş sonrası ele geçirilen Alman belgelerinin yayımlanmasıyla ilgilenen bir tarihçi tarafından bu belge ona sorulduğunda, Kempner belgeyi gördüğünü hatırladı ve “bir yadigâr avcısı belgenin aslını almış olabilir” diye fikir yürüttü. Eylül 1946'da, askeri evrak merkezi yöneticilerinden biri, Nuremberg'deki savcılara belgelerin asıllarını vermeyi kesti, çünkü halihazırda paylaştıkları kanıt niteliğinde binlerce parçanın akıbetinden korkuyordu.

Duruşmalar boyunca, Nuremberg Adalet Sarayı belgelerle dolup taşı. “İdari dosyalar, basın negatifleri ve bültenleri, bir film kütüphanesi, mahkeme salonu kayıt kasetleri, soruşturma raporu kasetleri, kütüphane kitapları ve diğer yayınlar, asli belgeler, fotostatlar, belge kopyaları, doküman kitapları, duruşma özetleri, hükümlü dosyaları, soruşturma dosyaları, soruşturma dosyası özetleri, tüm mahkemelerin transkriptleri ve personel kanıt analizi”; toplam hacimleri 1800 metreküpten fazlaydı.

O kadar çok belge vardı ki görevliler asli belgelerin yanlışlıkla çöpe atılmalarından da endişeleniyordu. Kempner'in daha sonra hatıratında yazdığı üzere, “berbat bir karmaşa” vardı... ve Kempner de bu kaosu kendi yararına kullandı.

Büyük sükse yaratması muhtemel belgelerin doğru düzgün arşivlenmeyeceğinden korktuğunu söyleyen Kempner, doğru kullanılmalarını bizzat sağlamak amacıyla onları koruma işini kendi üzerine aldı. Hatıratında bazı “ilgili ve zeki” muhabirler ona duruşmalar sırasında önemli belgeler için başvururlarsa kâğıtları ofisteki kanepesinin üzerine bırakıp, “Ben bir şey bilmek istemiyorum,” diyerek dışarı çıkabileceğini yazdı.

“Kıymetli bir tarihi varlığı” içeriğini halka açacak, güvendiği bir iş arkadaşına teslim etmek, isterse saklayıp isterse yok edebilecek hükümet bürokratlarının ellerine bırakmaktan daha iyi, diye düşünmüştü Kempner.

Ele geçirilen Alman belgelerinin asıllarının duruşmalar sonrası askeri evrak merkezlerine geri verilmesi gerekiyordu ama Kempner topladığı belgeleri Nazi dönemi hakkında makaleler ve kitaplar yazmak için kullanmak istiyordu. 8 Nisan 1949’da, Bakanlıklar Davası’nda hükümler açıklanmadan birkaç gün önce, Kempner’in eline Savcılık Evrak Bölümü başkanı Fred Niebergall’dan tek paragraflık bir mektup ulaştı: “Aşağıda imzalanan belge, Siyasi Bakanlıklar Bölümü Konsey Vekil Başkanı ve Başsavcı Dr. Robert M. W. Kempner’e Nürnberg, Almanya’daki savaş suçları davalarını ilgilendiren tasnif dışı materyalleri araştırma, okuma, ders verme ve çalışma amaçları ile yok etme ve koruma yetkisi vermektedir.” Bu alışlagelmişin dışında bir bildiriydi. Daha sonra, askeri istihbarata çalışan bir avukat bu bildiriye Niebergall’ın konumundaki birinin imzaladığından ciddi kuşku duydu.

Aynı gün, Kempner da New York’taki E. P. Dutton yayınevine Nuremberg’deki sorgularını ve Alman Dışişleri Bakanlığı’nın belgelerini anlatacağı, “Hitler ve Diplomatları” şeklinde çekinceli bir isim verdiği kitabının özetini içeren bir mektup gönderdi. Kitaptan ocak ayında söz ettiğinde, Dut-

ton'daki bir editör ilgi göstermiş ve daha fazla ayrıntı istemişti.

Daha sonra ortaya çıkacaktı ki bu kitap Kempner'in 1949'da edindiği yayın fikirlerinden yalnızca bir tanesiydi.

Uzun yıllar sonra Kempner, Nuremberg'den belgeler alırken kafasında kurduğu mantığı hatıratında açıkladı. "Tek bir şey biliyordum. Bir şey hakkında yazmak istiyorduysam ve arşivlerle iletişime geçmem gerekiyorduyorsa, güzel cevaplar alacak olmama karşın istediklerimin bazılarını bulamazlardı. Ama ben belgelerime sahiptim."

Bir meşrulaştırma olarak çok yetersiz bir açıklamaydı. Kempner'in asıl yapmak istediği şey, Nazi dönemini belgeleyen diğer yazarlara karşı önemli bir avantaj yakalamaktı: bilgi ayrıcalığı.

Elinde izin kâğıdıyla birlikte, Kempner tüm Nuremberg belgelerini toplattı ve Nazi savcısı olduğu sürede topladığı başka her ne varsa onlarla birlikte Atlantik'in karşı tarafına, Philadelphia'ya gönderdi. Gönderi 4 Kasım 1949'da Pensilvanya Demiryolu'nun Lansdowne istasyonuna geldi: üç buçuk tonun üstünde ağırlığıyla yirmi dokuz koli.

"Hitler ve Diplomatları" asla bitmedi. Görünüşe göre Kempner'in dikkati dağılmıştı. Kitapla uğraşmak yerine, Üçüncü Reich'in diğer yanlışları için adalet arama yolları buldu. Frankfurt'ta bir hukuk bürosu açtı ve diğer hukuki işlerin yanı sıra, tazminat talep eden Nazi kurbanlarının avukatlığını almaya başladı. Birinci Dünya Savaşı hakkındaki çok satan romanı *Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok*, Naziler tarafından yakılıp yasaklanan Erich Maria Remarque'ı temsil etti. Heidelberg Üniversitesi'nin önemli bir matematik profesörü olan ve pasifist görüşleri yüzünden işinden olan Emil Gum-

bel'i temsil etti. Direniş üyesi Yahudi ve Katolikleri temsil etti. İşi kazançlı bir model olarak büyümeye devam etti.

Nuremberg'in sona erişinden on yıl sonra, Nazi savaş suçluları davası yeniden başladı. 1958'de Batı Almanya'daki bir dava, Almanların geçmişte kaldığına inandıkları vahşeti tekrar gündeme oturttu. On Nazi, savaş sırasında beş binin üzerinde Litvanyalı Yahudi'yi öldürme suçundan hüküm giydi ve bu dava, savaş sonrası ceza almamak için kaçmış işbirlikçiler konusunda Alman adalet bakanlarını harekete geçirerek Ludwigsburg'da Nazi Suçları Araştırma Merkez Bürosu'nun kurulmasını sağladı.

Bu sırada, Almanya dışından savcılar da yüksek profil-
li davalar getirdiler. 1961'de, Kempner uluslararası sahnede tekrar kendine yer buldu: Yahudilerin tüm Avrupa'dan gönderilişini yöneten Adolf Eichmann'ın duruşmasında tanıklık etmesi için Kudüs'e çağırılmıştı. Altmışların sonlarında doğru boy gösterdiği birkaç önemli davada, Kempner kurbanların yakınları için avukatlık yaptı. Binlerce Hollandalı Yahudi'nin katlinden sorumlu tutulan üç SS subayına açılan davada Anne Frank'in babasını ve Karmelit rahibe Edith Stein'in kız kardeşini temsil etti. 1933'te bir Nazi Taarruz Bölüğü askeri tarafından öldürülen bir pasifist gazetecinin karısını temsil etti. Otuz bin Berlin Yahudi'sinin doğuya gönderilmesini organize eden Gestapo komutanı Otto Bovensiepen'e karşı kurbanların sesi oldu.

Kempner, Nazi suçlarına tekrar dikkat çekildiğinde Alman okuyucular için bu ve benzer önemli davalar hakkında çeşitli kitaplar yazarak kendine kâr sağladı. Ayrıca Nuremberg sorgularını ve 1983 yılında da hatıralarını (*Ankläger einer Epoch**) yayınladı. 1945'te ABD vatandaşlığına kabul edilmiş olmasına rağmen kitapları İngilizce yayınlanmayan Kemp-

*Tr. Bir Dönemin Savcısı (Ç.N.)

ner'in tanınırlığı doğduğu topraklarda her zaman daha fazla oldu.

Nuremberg'den yaklaşık kırk yıl sonra hâlâ görev başındaydı. Deutsche Bank, Flick adlı endüstriyel holdingi satın aldığı anda, Kempner savaş sırasında Flick'in bir şubesine ait barut fabrikalarında köle olarak çalıştırılan bin üç yüz Yahudi için şirketi 2 milyon dolar tazminat ödemeye ikna etti.

Kempner'in adı, Nazilere karşı mücadeleyle özdeşleşti. İşbirlikçilerin yaptıklarını dünyaya unutturmayı inatla reddetti. Eğer ona eski bir Nazi'nin iyi bir insana benzediği söylenirse dosyalarını açar ve bunun aksini ispatlardı.

"Gerçekten de Almanya ve dünya sokaklarında binlerce katil hâlâ dolaşüyor," dedi bir muhabire bir zaman. "Hâlâ serbest olan kaç Nazi suçlu var? Kendiniz hesap edin." Savaştan sonraki onca davadan sonra bile ancak birkaç bin Alman cinayetinden yargılandı. "Altı ila sekiz milyon insanın katlinden iki bin küsur kişinin sorumlu oluşunu bana açıklayabilir misiniz? Bu, matematiksel olarak imkânsız."

Nazi döneminden otuz, kırk, elli yıl sonra bile Kempner bu işin peşini bırakmayı reddetti. Bu onun hayatının son gününe kadar peşinde koşacağı bir davaydı.

Kempner uluslararası hukuk işleri için ABD ile Avrupa arasında mekik dokurken bile karmaşık bir ev hayatını idare etti. Hukuk firması Frankfurt'ta olmasına rağmen, önceden Amerika vatandaşlığı elde etmişti ve birincil evi hâlâ savaş sırasında yerleştiği Lansdowne, Pensilvanya'daydı. Orada ikinci karısı olan sosyal hizmet görevlisi ve yazar Ruth; yaşlı kayınvalidesi Marie-Luise Hahn; sekreteri Margot Lipton ve 1950'lerden itibaren oğlu André ile birlikte yaşadı.

Kempnerler'in bir sırrı vardı: Oğlanın annesi, herkese söylenenin aksine Ruth Kempner değil, Margot Lipton'dı. Robert Kempner ve sekreteri, 1938'de bir ilişki yaşamışlardı.

André'ye büyürken Kempnerler'in evlatlığı olduğu söylenmişti. Okul kayıtlarında, Ruth Kempner onun annesi olarak görünüyordu. Çünkü böylesi daha basitti. "Dr. Kempner için daha basitti," dedi Lipton. Hem André hem de onun Kempner'in ilk karısından olan abisi Lucian, gerçeği yıllar sonra öğrenebilecekti. Şüphelenmemiş de değillerdi. André'nin İsveç'teki düğününde herkes Lipton'la damadın birbirlerine o kadar benzemelerine hayret etti.

Kempner oğulları soru soramayacak kadar saygılıydı. "Ben sadece babamın söylediğini kabul ettim," diye açıkladı Lucian, "ötesi de beni ilgilendirmezdi."

Bildikleri ne olursa olsun, André büyüdüğünde babasına adeta taptı. Yirmi dokuz yaşında karısıyla birlikte çiftçilik yapmak için İsveç'e taşındıktan sonra, ailesine düzenli aralıklarla titiz bir el yazısıyla yazdığı mektuplar gönderdi. "Bize harika babalık ettiğin için sana teşekkür etmek istedim, baba," yazdı, Kempner ve Lipton'ın onları ziyarete geldikleri bir yıldan sonra. "Yanımdayken bunu söylemek asla kolay olmuyor ama umarım benim sana ve işine duyduğum sevgi ve anlayışı asla küçümsemezsin."

1970'lerde Kempner tam zamanlı olarak Avrupa'da yaşadı, zamanını Frankfurt, Almanya ile Locarno, İsviçre arasında böldü. 1975'te, bir grup neo-Nazi'nin onun hukuk bürosunun önünde protesto düzenlemesinden kısa süre sonra bir kalp krizi geçirdi ve denizaşırı seyahat edemeyecek kadar kırılganlaştı. Hâlâ Pannsylvania'da yaşayan Ruth Kempner ve Lipton onu ara ara ziyaret edip birkaç hafta yanında kalıyorlardı ama Kempner onlar dışında bir kadına emanet etmişti kendini.

Jane Lester, Niagara Şelalesi'nin yüz kilometre doğusundaki Brockport, New York'ta büyümüş bir Amerikalıydı. 1937'de bir sınıf arkadaşıyla birlikte Almanya'ya gitti ve

göçmeye niyeti olanlara İngilizce öğretti. Yıllar sonra, saflık ettiğini kabul etti. Hitler'in düşmanlarına neler yaptığı konusunda hiçbir fikri yoktu. Kristal Gece'de, Naziler sinagogları ve Yahudi dükkânlarıyla evlerini yok edip tüm Almanya'yı kasıp kavurduklarında, yatağında rahat bir uyku çekmişti. Ertesi gün dil okulundaki öğrencilerin neden gelmediklerini anlayamadı. Almanya'dan ayrıldı, Buffalo'daki bir komisyoncuda çalıştı, sonra Vaşington'da Stratejik Hizmetler Bürosu kâtibi oldu, yani kendi tabiriyle "bir devlet kızı".

Washington Post'un 1945'teki bir haberini okuyan Lester, Nuremberg'deki savaş suçları mahkemeleri için tercüman ihtiyacı olduğunu öğrendi ve işe başvurmak için Pentagon'a gitti. Kısa süre sonra Almanya'ya geri döndü.

Kempner'in ismini duymuştu; davalarla ilgilenen neredeye herkesin geceleri dinlenmeye çekildiği yer olan Grand Hotel'de yemek yerken de savcıyı görmüştü. Lester 1947'de sonunda onunla tanıştı, Kempner sonraki davalar için eleman toplarken. Onun yardımcısı oldu ve sorgular sırasında onunla birlikte gitti ki bu da sanıkları endişelendiriyor gibiydi. "Beni anlayamıyorlardı," dedi. "Etrafta benim psikolog olduğuma dair dedikodu çıkmıştı." Lester ayrıca Amerikan savcıları için Wannsee Protokolü'nü tercüme etme onuruna da sahip olmuştu.

Savaştan sonra Frankfurt yakınında, Oberursel'deki King Kampı'nda ABD askeri istihbaratı için çalıştı. Ama bir yandan ona yazışmalar ve iş yönetimi için ihtiyaç duyan Kempner'le çalışmaya da devam etti. Bu ortaklıkları sonraki kırk yıl boyunca devam etti.

"Hayatının son yirmi yılında, Robert Kempner'den gece gündüz hiç ayrıldım," dedi. "Onun hemşiresiydim, şoförüydim, sekreteriydim." Bunu kendi söylemedi ama o da onun metresiydi.

Kempner ve hayatındaki üç kadın, adam ölene kadar yakın kaldılar.

Lucian'ın yıllar sonra kaleme aldığı gibi: "Çok büyük, mutlu bir aileydik."

★★★

Kempner'in karısı Ruth 1982 yılında öldü. Kempner kendi hayatının sonlarına doğru Frankfurt yakınlarında bir otelde yaşadı, Lester'la bitişik odalarda kaldılar ve kapıları açık durdu; böylelikle gecenin bir yarısı Kempner'e bir şey olduğunda Lester ona kolaylıkla ulaşabilecekti. Robert ve Lucian Kempner neredeyse her gün konuşuyorlardı ve baba Kempner telefonda gelen sesi iyi duyamadığı için Lester da dinler ve onun kaçırdıklarını tekrar ederdi.

Kempner 15 Ağustos 1993'te, doksan üç yaşında vefat etti. O hafta, Lipton onun yanında olabilmek için Pensilvanya'dan Almanya'ya gitti.

"Benim kollarımda öldü," dedi Lester. "Orada, ölüm döşğinde, ikimiz iki yanında oturduk." Doktor gelip Kempner'in öldüğünü ilan ettiğinde, "berbat bir durumdu; dehşet içindeydik, çok üzgündük, inanamıyorduk."

Kadınlar hemen Lucian'ı aradılar; o da Münih'ten eşiyle birlikte gelip işlerin başına geçti.

Gerekenleri yapmak basit olmayacaktı. Hayatı boyunca araştırma yapan, yazan, seyahat eden Kempner, her şeyi saklamıştı. Tablolar, mobilyalar, binlerce kitap ve kâğıt yığınları, hem Frankfurt'ta hem de Philadelphia'nın banliyölerinden biri olan Lansdowne, Pensilvanya'da sahip olduğu mülkleri dolduruyordu. Kempner sonu gelmeyecek kadar kişisel, mesleki ve hukuki evrak toplamıştı: eski pasaportlar, adres defterleri, çocukluğundan ders notları, kullanılmış tren biletleri, faturalar, çok eski mektuplar, fotoğraflar.

Lester, Kempner'in vasiyetini otel odasındaki bir bavulun

içine tikiştirilmiş halde buldu. Tek sayfalık, kalın siyah kalemle ve el yazısıyla yazılmış, zor okunan bir metindi. Belgeye göre, Kempner her şeyi iki oğluna, Lucian ve André'ye bırakıyordu.

Ama işin içinde bir iş vardı.

Robert Kempner ve hem yardımcısı hem tercümanı olan Jane Lester, Nuremberg'de 1948-49'daki Bakanlıklar Davası'nda. (*ullstein bild/Getty Images* aracılığıyla *ullstein bild*)

2: “HER ŞEY GİTTİ”

Kempner’in ölümünden iki yıl sonra, sadık yardımcısı Jane Lester hâlâ onun mirasını canlı tutmanın bir yolunu bulmaya çalışıyordu. Nuremberg’in önemli savcılarından biri olma sıfatı, Kempner’e savaş sonrası Almanya’da bir ayrıcalık tanımıştı. Davalarla ilgili programlarda, basında ve televizyonlarda sürekli yer alırdı. Ama Birleşik Devletler’de neredeyse hiç bilinmiyordu. Lester bunu değiştirmek istedi.

Lewiston, New York’tan Herbert Richardson adında bir adamı aramaya karar verdi. Bir papaz ve eski bir teoloji profesörü olan Richardson, Edwin Mellen Yayınevi adında küçük bir akademik yayıncılık şirketinin sahibiydi. Mellen eleştirmenler tarafından “akademik yayınevi kisvesi altında neredeyse parasını verenin kitap bastırabildiği bir yer” tanımıyla dışlanırken, Richardson *Lingua Franca* adlı dergiye 15 milyon dolarlık bir hakaret davası açmış ama sonuç elde edememiştir. Lester, Richardson adını Kempner’in dosyalarında bir yerde bulmuş olabilir. 1981’de, Kempner kitapları konusunda Amerikan yayıncılarının dikkatini çekmek istemişti ve Mellen Yayınevi de irtibata geçtikleri arasındaydı. Richardson ona kendi yayınevinin küçük bir işletme olduğunu ve ticari bir kitap basamayacağını söylemişti.

“Fakat sorun şu ki; ben sizin kitaplarınızın gerçekten

Kuzey Amerika'da basılıp yayılması gerektiğini düşünüyorum,” yazdı Richardson Nisan 1982’de. “Topladıklarınız çok önemli bilgiler ve insanlara ulaşmaması çok yazık olur. Ama ben ne yapabilirim??? Ben küçük bir yayıncıyım ve bir şeyi yapamazsam yapamam.”

On üç yıl sonra, Lester onu aradığında, Richardson konuyla hâlâ ilgileniyordu. Lester, Kempner’in hatıratının bir kısmını tercüme etti ve Mellen Yayınevi 1996’da, ilk Nuremberg davasının sona ermesinin ellinci yıldönümünde piyasaya sürdü.

Mart 1996’da, Richardson eski Nuremberg savcılarının Vaşington, D.C.’deki toplantısına katıldı ve ABD Holokost Anma Müzesi’nde çalışan üst düzey bir tarihçiyle tanışıp ondan Kempner’in belgeleri için “küçük bir meblağ” bağışlamasını rica etti. Belgeler hâlâ Kempner’in iki eski yardımcısındaydı: Almanya’da Lester’da ve Pensilvanya’da Lipton’da. O sırada iki kadın da seksenlerindeydiler ve hâlâ birbirlerine çok yakındılar.

Toplantıdaki tarihçi, Richardson, Lester ve Lipton’a iki gün sonra müzenin baş arşivcisi Henry Mayer’la bir toplantı ayarladı. Konuşmanın çoğunu yapan Lester, Kempner’in önemini ve arkasında bıraktığı kâğıtların paha biçilemezliğini anlattı. Ama konuşma hiçbir yere varmadı. Mayer müzeye henüz iki yıl önce gelmişti ve yeni gelen bir sürü materyalle uğraşıyordu. Başında halledemeyeceği kadar çok iş vardı ve o gün toplantıda duyduğu belgelerle ilgili herhangi bir şey kulağına öncelikli gelmedi.

Richardson’ın aklına hemen başka bir fikir geldi: belgelere ev sahipliği yapacak bir tesisi bizzat açmak. 21 Ekim 1996’da, Niagara Şelalesi’nin üst kısmındaki bir sınır kasabası olan Lewiston’da güzel bir törenle Robert Kempner Derneği’nin açılışını yaptı. Üstüne siyah bir elbise ve akademik

cübbe giyen Richardson, Lester ve onun geniş ailesi de dahil olmak üzere merhum hukukçunun arkadaşları ve destekçileri önünde yaptığı açılış ayininde Kempner'i övdü. Yarı dolu kilisede sesi alçalıp yükselen Richardson, Kempner'i "yasadışı olmasına rağmen kendini yasal gören bir devlete karşı en büyük cesaretle savaşanlardan biri" olarak nitelendirdi. Henüz başlayan güzün serinliği açık pencerelerden içeri giriyordu. "Robert Kempner hayatını adalete hizmete adadı; yasadışı kanunlar ve devletleri ortaya çıkarmaya, onlara karşı çıkmaya çabaladı; suç teşkil eden kanunlar koyan, adalet kisesi altında tarihin en büyük adaletsizliklerine imza atan bir devletin karşısında durdu." Kempner Derneği, ahlakın hukuktan daha öncelikli olduğu fikrine dayalı bir yer olacaktı.

Gözleri yaşlarla dolan Richardson, Kempner öldükten sonra onun arkadaş çevresine dahil oluşunu hatırladı. *Altmışlı yaşlarını atlatmaya çalışan başka bir yorgun adamdı*, dedi onun için. Sonra Lester onu arayıp Kempner'in kitaplarının İngilizce basılması için yardımını talep ettiğinde, Richardson kendi ataletine hayret etti. "Bir yıl sonra," dedi Richardson onu dinleyenlere, "sayesinde yeni proje ve vizyonlara kavuştuğum Jane için şunu söylemem lazım: Kendisi tam bir gençlik pınarı!" Cümlesinden sonra kürsüden indi ve ona çerçevesi bir takdirname verdi. "Kendini tehlikelere atan, sınır tanımayan ve hayatın hem meyvelerini hem de dikenlerini kabul eden bu asil adalet şövalyesinin manevi kolları, Jane Lester'ın özgür hayal gücü ve bitmeyen enerjisidir," yazıyordu takdirmamenin üstünde. Richardson, Lester'a "hayatını adalete adanmış bir savaşçı" yakıştırmasını yaptı.

Sonra ziyaretçiler Mellen Yayınevi'ni gezdiler ve bir öğle yemeği sırasında Lester ziyaretçiler için Kempner'in İngilizceye çevrilmiş hatıratını imzaladı. Topluluk daha sonra kiliseye döndü ve kitabın diksiyonu kuvvetli bir aktör tarafından okunan bölümlerini dinledi.

Lipton, önünde yeni kurumun varlığını ilan eden büyük bir tabela olan, küçük, beyaz bir binanın kurdelesini kesti.

Ama içeride, raflar boştu.

Sorun şuydu ki Lipton ve Lester'in madden sahip oldukları belgelerin yasal sahipleri Kempner'in iki oğluydu; onlar da henüz Lansdowne belgeleriyle ne yapacaklarına karar vermemişlerdi. Ama 1995'te Almanya'nın ulusal arşivi Bundesarchiv'le Frankfurt'taki hukuk bürosunda bulunan belgelerin başışı için görüştüler. Lucian Kempner'e göre, Richardson kendini bu anlaşmaya dahil etmeye çalıştığında, kardeşlerin avukatı ona ihtarname yolladı.

Yılmayan Richardson, Lucian Kempner'e Robert Kempner Birliği'nin açılışından iki buçuk ay sonra mektup yazıp teklifini ilette. Yeni merkez, "Robert Kempner kütüphanesi ve belgelerinin derlenmesi, düzenlemesi, yayını ve akademik alanda değerlendirilmesine" adanacaktı. Karşılığında da, Lucian babasının kitaplarının telif hakları için peşin olarak 20.000 dolar alacak, Richardson'ın başında olduğu kurumdaki da fahri derece sahibi olacaktı. "Tekliflerimi tartışabilmemiz için ocak ayında Münih'e gelmem sizin için uygun mudur?"

Lucian teklifi reddetti.

Lester mayıs 1997'de Kempner Belgeleri hakkında bir kez daha Holokost Müzesi'ni aradı. Müzenin baş arşivcisi Henry Mayer, bu kez konuşmaya hazır dı.

★★★

Mayer'ın Oberhustadt, Almanya'da hayvancılık yapan büyükbabası Heinrich Meier, Naziler tarafından mesleğinden edilmişti. Çiftçi ve hayvancılar, kuşaklardır sığır alımı yaptıkları Yahudileri boykot etmeye zorlanıyorlardı. Bir Yahudi'den alım yaptığı ortaya çıkan biri, ürettiği süt için devletten alaca-

ğının ancak çok küçük bir kısmını tahsil edebiliyordu. Göstericiler pazar yerinde satış yapmaya çalışan Yahudileri durduruyorlardı. Sonunda, sigorta şirketleri Yahudilere hayvanları için kanunen ihtiyaç duydukları sigortayı ödememeye başladı. Durum canına tak eden Heinrich Meier, 1937 yılında kızıyla oğlunu da yanına alıp lüks *Vaşington* gemisine bindi ve New York'a gitti. Akrabaları oraya daha önce varmıştı; Meier de Flatbush'taki aynı mahalleye taşındı. Ayrılık kararının geri dönüşü olmayacaktı: ABD'ye vardığında soyadının yazılışını değiştirdi ve Alman vurgusuyla *mayer* diye değil, *meyır* diye okunması için "Mayer" yaptırdı.

Mayerlar asla Holokost'tan bahsetmedi. Henry Mayer, İkinci Dünya Savaşı bitiminden beş yıl sonra doğdu ve Üçüncü Reich'ta Yahudilere ne olduğunu sormanın kesinlikle yasak olduğunu çok çabuk öğrendi. "Konusunu açmadığımız bir şeydi," dedi Mayer. "Konuşmazdık bunu."

Henry Mayer, Chicago Üniversitesi'nde Amerika tarihi okudu ve Wisconsin'da yüksek lisans derecesi kazandı. Profesör olma yolunda ilerlerken bir doktora programının giriş sınavında başarısız oldu ve ikinci deneme için çalışırken profesör olmak istemediğine karar verdi. Programdan ayrıldı, Vaşington D.C.'ye taşındı ve Ulusal Arşivler'de iş buldu. Bir süre sonra tüm hayatının materyalleri sınıflandırmak ve kayıtları bir yerden diğerine göndermekten ibaret olacağını fark ettiğinde, 1994'te henüz açılan Holokost Müzesi'nden gelen teklife balıklama atladı.

Yıllar içinde Holokost Müzesi'nin kapılarından içeri milyonlarca ziyaretçi girecekti ve müzenin amaçladığı şey, insanlar dışarı çıktıklarında "nefretle yüzleşmiş, soykırımların önüne geçmeye ve insani saygıyı yüceltmeye hazır" olmalarıydı. Ana seri için asansöre bindirmelerinden önce, ziyaretçilere Naziler tarafından öldürülmüş kişilerden biri hak-

kında bir kart veriliyordu. İnsanlar galerilerde uzun uzun yürüdükten sonra, Yahudileri ölümlerine götürenlere benzer vagonların karşısına getiriliyordu; vagonların üzerinde de Auschwitz'in girişindeki gibi *ARBEIT MACH FREI*, yani "çalışmak özgürleştirir" yazıyordu. Turun son durağında da Majdanek, Polonya'daki gaz odalarında kurban edilenlerden arda kalan dört bin ayakkabının doldurduğu bir oda vardı. Müze tarih dersi vermeyi amaçlarken, bir yandan da kişisel sorumluluklar konusunda insanlara kendilerini sorgulatmak istiyordu: Siz olsanız ne yapardınız? Nefreti durdurmak için *bugün ne yapacaksınız?*

Ancak müze koleksiyonu galerilerde gösterilenlerden çok ötesine uzanıyordu. Araştırmacıların Holokost'u öğrenip insanlara aktarmalarına yardımcı olmak için, müze bünyesinde büyük bir materyal arşivi bulunuyordu: belgeler, fotoğraflar, arşiv kayıtları, ses kayıtları, özgün eserler.

Alman Yahudilerinin oğulları ve torunları Batı Almanya'dan sürülürken, Henry Mayer de doğal olarak müzenin göreviyle ilgilendi. Ama ailesinin tarihi hakkında öğrenebileceklerini tam olarak ancak müzede çalışmaya başladıktan sonra öğrenebildi.

Mayer'ın Meier ve Frank adındaki ataları kuşaklar boyunca güneybatı Almanya'daki Ren Nehri kıyısındaki Karlsruhe'de veya yakınlarında yaşamışlardı. 1930'larda geniş ailenin bazı üyeleri ABD'ye kaçtı. Ama çoğu kaçmadı. Ekim 1940'ta, Gestapo bölgeden yedi bin altı yüzün üzerinde Yahudi erkek, kadın ve çocuğu toplayıp sınırın öteki yanına göndermek istediğinde yakalandılar.

Gönderilenler, sonraki yıllarda Alman Yahudileri'nin standart rotası olan doğuya değil, Naziler o yılın başında kuzey Fransa'yı ele geçirdikten sonra güneyde yetkilendirilen kukla lider Vichy'nin rejiminin sorumluluğuna bırakılmak

üzere batıya gönderiliyordu. Almanlar, Yahudileri gönderirken Vichy'ye haber vermemişlerdi; Fransızlar da onlara Pireneler'in eteklerindeki Gurs'un bataklık arazisine kurulan da dahil olmak üzere, enterne kamplarına trenler göndererek karşılık verdi.

Yahudileri taşıyan trenler en yakındaki tren istasyonu olan Oloron-Sainte-Marie'de durdu ve herkes açık vagonlara bindirildi. Uzun ve acı yolculuğun son kısmı başlarken dondurucu bir yağmur yağıyordu. Evlerinden bin üç yüz kilometre ötede, sıırıslık, donmuş, savaşın şoku içindeki tutuklular viran barakaların ıssızlığına terk edildiler. Eşyaları çamurların içinde üst üste yığıldı.

Kış gelirken Fransızlar tarafından işletilen kampı ziyaret eden sosyal hizmet çalışanları, "insan umutsuzluğuyla kaplı, nefes alınamayan bir atmosfer" ve yaşlı tutsaklarda "yoğun bir ölüm isteği" ile karşılaştılar (gönderilenlerin yüzde kırkı altmış yaş ve üzerindeydi). Başında silahlı muhafızların beklediği dikenli tel sıralarının ardında, penceresiz ahşap kulübelerin içi tıka basa insan doluydu. Isıtma yoktu, su yoktu, mobilya yoktu. Bitler, fareler, böcekler ve hastalık kol geziyordu. "Yağmur hiç durmadı," yazmıştı bir mahkûm. "Zemin bataklıktı; ayağı kayan biri çamura batabilirdi." Tutuklular ortak kullandıkları çizmelerle çamurda ilerleyerek ilkel tuvaletlerine gidiyorlardı: altında kova olan, kapısız, açık hava oturakları. Bir tarihçinin sözleriyle, "idrar kokusuna karışık toprak aroması" her kokuyu bastırıyordu. Mahkûmlara yapay kahve, fazla sulu çorba ve ekmek veriliyordu. Etrafta yeterli içme suyu yoktu ve açlık dayanılmaz seviyedeydi. Gurs'ta hapsedilen bir akademisyen, "Binlerce insanı, her yaştan erkek ve kadını mahveden sefaletin tüm nüanslarını ifade edebilmek için Rimbaud gibi usta bir şair olmak gerekirdi," demişti.

Heinrich Meier'in kuzenleri Elise ve Salomon Frank kampta 1940'ın sonunu göremediler; çok uzun yıllardır görülen en soğuk kışta can verdiler.

Heinrich'in kardeşi ve kardeşinin eşi, Emmanuel ve Wilhelmina Meier, kuzeni Martha Mayer'la birlikte Fransız enterne kamplarında iki yıl geçirdikten sonra, Ağustos 1942'de trenle kuzeydeki Paris banliyösü Drancy'ye gönderildi; orada sahip oldukları tüm mallar ellerinden alındı. 14 Ağustos'un gündoğumunda, otobüsler Emmanuel ve Wilhelmina'yı tren istasyonuna götürdü; orada makineli tüfek taşıyan muhafızlarca hayvan vagonlarına zorla bindirilerek doğuda "bilinmeyen bir yere" gönderildiler. Martha'nın taşıtı üç gün sonra geldi. Kendilerini hastaların; yaşlıların; bazıları yalnızca iki, üç, dört yaşında olan genç öksüzlerin arasında buldular.

Birkaç günlük yolculuğun ardından, Heinrich'in akrabaları yaklaşık 1400 kilometre doğuda, işgal altındaki Polonya'daki son duraklarına vardılar: Auschwitz.

Bir yaşam kadar uzakta, Holokost Müzesi'nde, Mayer yetmiş milyon sayfanın üzerinde bir koleksiyonun toplanması, düzenlenmesi ve sınıflanmasına yardım etti. Hiçbir kazanım Kempner Belgeleri kadar büyük ya da karışık olamazdı. Sonunda edindiği tarihi değere de hiçbir şey yaklaşılamazdı.

Lester 1997'de onu aradığında, Mayer, Lucian ve André Kempner'e yazdı. Kardeşler hevesli bir üslupla yanıt verdiler ve çok geçmeden Lucian işin başına oturdu. Babasının belgeleri için Holokost Müzesi'nin mükemmel yer olduğunu düşünüyordu. "Onun hayatı Nazizm'e karşı savaştı." Lucian mevzubahis belgelerin Lansdowne'da olduğunu ve Margot onların sayımında yardımcı olabileceğini söyledi.

Ağustos 1997'de Mayer ve bir grup araştırmacı Vaşing-

ton'dan yola çıktıklarında, her şey yolunda gidebilirmiş gibi duruyordu.

Kempnerler'in savaş sırasında satın aldıkları altı yatak odalı eve geldiler. Darby Deresi'nin bir kıvrımındaki tepenin eteğindeydi. Randevu saatinde kapıyı açan olmadı. Birkaç dakika sonra, Lipton yürüyüşünden geri döndü. Mayer kendini tanıttığında kadın şaşırılmış gibiydi. "Kim?" Hafızası karışmış halde, kadın onları içeri aldı ve belgeleri bulabilecekleri yeri gösterdi.

Her yer kâğıt kaynıyordu: Kempner'in sol taraftaki ofisi, sağdaki oda, cam oda, üst kattaki iki oda, bodrum. Odalardan biri tamamen aydınlanmasızdı ve Lipton gidip ampul getirmek zorunda kaldı.

Adamlardan biri daha önce bu evde bulunmuştu. Jonathan Bush bir avukat ve savaş suçları uzmanıydı, özgeçmişinde Adalet Bakanlığı'nın Nazi avcısı Özel Soruşturma Bürosu savcılığı ve Holokost Müzesi için genel danışmanlık da vardı. Yıllar önce, yirmi küsur yaşındaki bir araştırma görevlisi olarak Holokost tazminatlarını çalışırken, Bush gelip Kempner'le röportaj yapmıştı. O yıllardan beri mekân fazla değişmemişti. "Tam bir karmaşaydı," dedi Bush. "Bir evin içinde hiç bu kadar fazla kutu görmemiştim." Lipton'ın onlara gösterdiği her oda baştan aşağı kutularla doluydu. Her yüzey kâğıtlarla kaplıydı.

Dört adam bunalmıştı. Şimdi ne yapacağız? diye düşündü Mayer. Eğer Bush'a evde dört bin kutu olduğunu söyleseydin şüphe etmezdi. *Siktir be!* diye düşündü. *Bu işi nasıl halledebiliriz ki?*

İki takıma ayrıldılar ve belgeleri sınıflandırmaya başladılar. Kempner'in kurtarılabilecek bir şey saklayıp saklamadığını anlayabilmek için materyallerin ancak küçük bir örneğine bakacak zamanları vardı. Bodrumda eski ciltlerle dolu beş kitaplık buldular; kitapların arasında yabancı dil sözlükler,

Nuremberg materyalleri ve Nazi yıllar öncesinden kalma hukuk kitapları vardı. Dört masayı dolduran otuz kutuda Kempner'in kişisel mali durumu ve tazminat çalışmalarıyla ilgili kayıtlar vardı. Ofisteki dosya dolaplarında bir sürü düzensiz mektup ve rapor vardı. Oda mobilyalar ve kutularla öyle sıkışık ki cam kitaplığa ulaşamıyorlardı.

Klasörlerin hiçbir mantığı yoktu; ne kronolojik ne de konuya göre sıralanmışlardı. Marangoz aletlerini, vitamin kutularını ve losyonu çektiklerinde gazete kupürlerine, faturalara, fotoğraflara ve yolculuk rehberlerine ulaşılar. Üstteki kutulara ulaşabilmek için alttakilere basmak zorunda kalıyorlardı. Bush'a göre, etrafta olan her şeyi görmeleri mümkün değildi. "Çoğu kutu beş kutunun altındaki iki kutunun arkasındaydı."

Görebildiklerinin ilginç ve tarihi öneme sahip olmadığı asla söylenemezdi. Bush bir kutu açtı ve Nazi savaş suçlularının belası olan Kempner'in, Göring'in dul karısı Emmy adına bir davaya müdahale ettiğini gösteren belgeleri bulunca çok şaşırdı; kadın, kocasının devletten alacağı emekli maaşını talep etmişti. Bush ayrıca J. Edgar Hoover'a giden ve ondan gelen mektuplar buldu. Kempner'in savaş suçları davaları hakkındaki belgelerinin genişliğinden özellikle etkilendi. Materyallerinin kopyaları önemli kütüphanelere bağışlanmıştı ama o kadar çok yer kaplıyorlardı ki o kurumlar bile bazılarını başlarından atmıştı. Bush'a göre, Kempner'in arşivi neredeyse eksiksizdi. "Onda *her şey* vardı."

Ziyaretten sonra Mayer'ın yazdığı rapora göre, koleksiyon "Holokost çalışmaları için muazzam bir tarihi değere sahipti." Ayrıca "fena halde hırpalanmıştı." Veranda ve bodrumdaki kâğıtların bazıları küfe esir düşmüştü. Mayer belgeleri derhal geçici bir depoya götürmeyi ve orada böceklerden arındırıp tekrar kutulatmayı teklif etti.

Raporunu Lucian'la paylaştı; Lucian da Lester ve Lipton'a ilette. İşte o zaman sorunlar başladı. Lipton hiçbir şeyden ayrılmak istemiyordu.

Kempner'in vasiyetindeki sürpriz de burada devreye girdi. Ölümünden sonra da Lipton'ın ihtiyaçlarının karşılandığından emin olmak için, Kempner malı mülkü karşılığında kadının Lansdowne'daki evde (içindekilerle birlikte) kalmasına izin verilmesini şart koşmuştu. Lucian ve André de bu isteği yerine getirmek ama aynı zamanda Kempner'in Lansdowne'da bıraktığı önemli belgeleri de almak istiyorlardı.

Mayer evdeki belgeleri sınıflandırdıktan kısa süre sonra, Lipton'dan bir mektup geldi: Evrakları savaştan teslim etmeyecekti.

“Görünüşe göre benim bu konudaki yasal haklarımdan haberdar değilsiniz,” diye yazıyordu mektupta. Kempner, Lipton'a “112 Lansdowne Court'taki her şeyi sahiplenme veya onları yok etme” yetkisi vermişti. Lipton belgeleri arşivlenmeleri için müzeye vermekte bir sorun görmüyordu. Ama “eninde sonunda”; yaşlı kadın, yarı boş bir evde kalmak istemiyordu. “Belki hoşunuza gitmeyebilir ama emekli olan bir yaşlı, evinde etrafını saran, hayatı boyunca emek verdiği çalışmaları gösteren kâğıtlardan, kitaplardan, fotoğraflardan ve eserlerden mutluluk duyar,” yazıyordu mektupta. Ayrıca, Mayer'ın ona “evine kamyon gönderip içinde elli yıldır yaşadığım ve otuz yıl daha yaşamaya niyetlendiğim evimdeki eşyaların büyük kısmını aldırmasının sorun olup olmayacağını” sormayarak düşüncesizlik ettiğini yazdı. Lipton belli ki yüz yaşının çok üzerinde yaşamayı planlıyordu.

Lipton eğer planlarını değiştirmezlerse Lucian'ı ve müzeyi mahkemeye vereceğini Mayer'e söyledi. “İlk postayla, bu konuları benimle konuşmadığınız için özrünüzü ve bir daha benim yazılı davetim, iznim olmadan evime girmeye,

evimden herhangi bir eşya almaya kalkışmayacağınıza dair sözünüzü bekliyorum.”

Lucian’a göre, mektubun müsveddesi yazılırken, Lipton, Richardson ve Lester’la birlikte Almanya’daydı ve müze görevlileri daha sonra mektubu yazanın Richardson olup olmadığını merak etti.

Mektubun Holokost Müzesi’ne ulaştığı sırada, Lucian da Lipton’ın avukatından bir mektup aldı. Lipton, eğer Lucian ona Lansdowne’daki evi ve içindeki her şeyi verirse Kempner Belgeleri’nin geri gönderilmesi isteğinden vazgeçecekti. Eve sahip olmak, Lipton’a gayrimenkulü satma, kazancı sahiplenme ve başka bir yere taşınma seçeneği de verecekti. Bir kez daha, Lucian onu reddetti.

1997’nin sonunda, Mayer, Lipton’a yanıt verdi. “Niyetimiz, Dr. Kempner’in entelektüel mirasının, onun uğrunda o kadar uzun süre, o kadar kararlı şekilde çalıştığı ideallere adanmış bir kurumda, gelecek nesil araştırmacılar için saklanması amacıyla elimizden geleni yapmaktır.” Onu bilgilendirmediği için Lipton’dan özür diledi ama ayrıca Lucian’ın başkalarını görüşmelere dahil etmemesini ondan istediğini de belirtti. Lipton’ın kendi belgeleri ve eşyalarının da Kempner’inkilerle birlikte alınmaması için Lipton’la birlikte çalışmaya da söz verdi. “Size ait herhangi bir şeyi kasten veya sehven çalmaya asla niyetimiz yoktur.”

Ancak, hukuki meselelerle uğraşmak istemeyen müze, Lucian Kempner ve Margot Lipton sorunlarını halledene kadar bekledi.

★★★

Bu görüşmelerin beklenmedik unsuruydu Herbert Richardson’dı. Öğretmenlik yaptığı yıllarda, öğrencileri onun aşırı öfkeli ve korkutucu olabildiğini söylemişlerdi. Richardson’ı nutuk verirken izleyen bir öğrencisi, Adolf Hitler’in kalabalıkları nasıl ikna ettiğini anladığını söylemişti.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Bu, Richardson'a söylendiğinde, adam iç geçirdi.

“Bazıları beni Hitler’le karşılaştırır, bazıları Tanrı’yla karşılaştırır,” dedi. “Ne diyeyim?”

Richardson teoloji doktorasını 1963’te Harvard İlahiyat Fakültesi’nden aldı ve orada beş yıl ders verdi. Bir Presbiteryen papazı olmasına rağmen, Toronto’daki bir Katolik kurumu olan St. Michael’s College Üniversitesi’nde çalıştı ve orada kadrolu çalışan konumuna geldi. Her türlü konuda yazdı: Canterburyli Aziz Anselm, kürtaj, Baby M taşıyıcı anne davası, Jeanne d’Arc, ordudaki eşcinseller... 1971’de Harper & Row tarafından basılan kitabı *Nun, Witch, Playmate* ile “cinselliğin Amerikalılaşmasını” inceledi.

Üniversiteden bağımsız akademik basımcılığa 1972’de başladı. İş öncelikle St. Michael’s’taki öğrencilerin tezlerini yayınlamak için kurulmuştu ama çok geçmeden, çalışmalarını yayınlatabmayan tüm akademisyenler için bir eve dönüştü. Richardson işini “son çare basımevi” olarak adlandırıyordu. 1979’da basımevini Toronto’daki bodrumdan çıkarıp yüz otuz kilometre güneye, Lewiston’daki bir binaya taşıdı. İş yavaş yavaş büyüdü, sonunda kâr getirdi ve çeşitli konularda her yıl birkaç yüz kitap çıkarmaya başladı. Richardson kitapların dünya çapında araştırma kütüphanelerine dağıtıldığını söyledi, kendi okulu Harvard da dahil olmak üzere.

1980’lerde yeni dinler değil, sapkın tarikatlar oldukları yönündeki suçlamalara karşı Rahip Sun Myung Moon’un Birleşim Kilisesi’ni ve Scientology Kilisesi’ni desteklediğinde tepki çekti.

Sonra, 1991’de, ders yaptığı sınıfta başına gelen bir olay akademik kariyerini tehlikeye attı. Bir gün, öğrencilerine bağırırmaya başladı (masalarının düzeni fazla bozuktur), sonra da asistanıyla gürültülü bir kavgaya girdi ve adamı oracıkta kovdu. Öğrenciler durumu üniversite yönetimine bildirdi-

ler; yöneticiler de Richardson'ın derslerini gözlemlemeye başladılar ve sonraki yıl, Richardson'a erken emekli olmasını teklif ettiler. "Richardson'ın davranışları," diye yazdı o zamanın dini çalışmalar bölümü başkanı, "saatli bomba gibiydi."

Profesör görevini bırakmayı reddetti ve bunun yerine sağlık sorunları nedeniyle izin aldı. Uzun yıllardır göğüs ağrısı çekiyordu ve Duke Üniversitesi'nde kalp rehabilitasyonu-na girme zamanının geldiğini düşünüyordu. Arkadaşlarına, profesörlüğe devam etmiş olsaydı şubatta öleceğini söyledi. Durham'a gitti ancak sadece iki hafta sonra programdan çıktı (daha sonra programın çok pahalı olduğunu söyledi) ve bunun yerine Kuzey Amerika'da, Avrupa'da seyahate çıktı. Mellen Yayınevi'nin uluslararası şubelerinden birine, Galler'e gitti; babasının mezarının bulunduğu Kansas'a gitti; Güney Kaliforniya'ya, emekliliğinde yerleşmeyi düşündüğü, Borrego Springs'teki çöl yerleşkesine gitti. Turks & Caicos Adaları'na, Mellen Üniversitesi'ni kurmaya niyet ettiği yere gitti; kısa süre sonra, mekân tezler ve "hayat tecrübeleri" üzerine, 995 dolar karşılığında akademik dereceler vereceğini ilan etti. "Yaşarken öğreniyorsunuz."

St. Michael's, Richardson'ın gezerken neler yaptığını duydu ve adam geri döndüğünde onu görevi kötüye kullanmakla suçladı. Kadrolu olduğu için ve doğrudan kovulamayacağı için, mesele olağandışı bir şekilde halka açık mahkemeye gitti. Üniversite görevlileri, Richardson'a yönelttikleri suçlamaları sıraladılar, en saçmasından en önemlisine. Sonunda yöneltilen ana suçlamalar, sağlık iznini istismar etmek ve üniversite yetkililerine Edwin Mellen Yayınevi'nde ne kadar vakit geçirdiğiyle ilgili yalan söylemektir.

Richardson mahkemede beş gün ifade verdi. "Burada, halk önünde küçük düşürülmem, ben ve ailem için büyük bir utanç sebebidir," dedi. "Malen çökmeme ve mesleki açı-

dan ayıplanmama neden olmuştur.” Akademideki arkadaşları tarafından dışlandığını, mağdur edildiğini; soruşturmayı öğrendiğinde derin bir bunalıma girdiğini söyledi. “Elli yıl boyunca hayatımı üzerine kurduğum şeyler saldırı altındaydı ve bu yükün altında ezildiğimi hissediyordum.” Richardson davayı kaybetti ve Ekim 1994’te kovuldu. Mahkeme, elde ettiği bulgularla, Richardson’ın ifadesini inandırıcı bulmadığını belirtti. “Sivri zekâsı, hitabet gücü ve kurnaz kişiliği sayesinde, [Richardson] yarım gerçekleri kendine hizmet edecek şekilde parlatmayı başarıyor.”

Bundan bir yıl sonra, hayatının en fırtınalı döneminde, Herbert Richardson, Jane Lester’la tanıştı.

Ağustos 1998’de, Mayer ve diğer müze çalışanlarının Lansdowne’daki evde Kempner’in belgelerinin envanterini yapmalarından bir yıl sonra, Lipton 1958 yılında Ruth ve Robert Kempner’le birlikte satın aldığı on beş hektarlık işlenmemiş arazi için Kempner mirasçılarını dava etti. Kempner’in ölümünden sonra, Lipton araziyi satmaları için Lucian ve André’ye devretmişti; onlar da arazi satışından Lipton’a pay vermeyi kabul etmişlerdi. Ancak kardeşler 1997 yılında, dört yüz elli bin dolar karşılığında araziyi satmayı kabul ettiklerinde, Lipton, Kempnerler’in avukatı tarafından kasten yanlış yönlendirildiğini iddia ederek dava açtı ve satıştan alınan tüm parayı talep etti.

Mahkemedeki belgelere göre, Lucian Kempner, Herbert Richardson’ın Lipton üzerinde “uygunsuz bir nüfuzu” olduğunu ve yasal manevraların ardında onun yer aldığını düşünüyordu. Lucian’ın avukatı, Kevin Gibson, mahkemeye Lipton’ın Richardson’a yasal işlerini idare etme yetkisi verdiğini ve Lansdowne’daki evden çıkıp Richardson’ın New York yakınlarındaki Amerika bürosunun otuz kilometre uzağında,

Lockport Presbiteryen Evi adındaki huzurevine yerleştiğini söyledi. Gibson, hâkimden Lipton'ın davasını reddetmesini ve Kempner'in mirasçılara eve girip Kempner'in eşyalarını alma izni vermesini talep etti.

Holokost Müzesi'nde, artık iyice sabırsızlanmaya başlayan Mayer de karmaşık yasal süreci uzaktan izlerken, 23 Haziran 1999'da bir gelişme yaşandı. Gibson sonunda Lipton'dan kurtulma şansı yakaladı. Seksen beş yaşına gelen yaşlı kadının durumu kötüleşmeye başladı. "Şimdi nerede yaşadığımı bilemiyorum," diye itiraf etti Lipton. Ona Richardson'ı nereden tanıdığı sorulduğunda, "Hatırlamıyorum," diye yanıt verdi. Gibson ona Kempner arazisine ait banka hesabından alınmış on üç bin dolarlık bir çek verdi. Görünüşe göre, Lucian'ın adını, temsil yetkisi olduğunu iddia eden Lipton yazmıştı. Lipton, ifadesinde hesaptan para çekildiğinden haberdar olmadığını söyledi.

Gibson, Kempner'in belgelerinin Lansdowne'daki evden alınması ve korunmasına itirazı olup olmadığını Lipton'a tekrar tekrar sordu; Lipton da olmadığını söyledi. "Bunun benim ölümünden sonra yapılmasını isterdim," dedi Lipton, "ama şimdi yapılması gerekiyorsa, sanırım yapılabilir." Ayrıca eve dönmek gibi bir planı olmadığını ve satışına da "itiraz etmeyeceğini" söyledi. Lipton bir süre sonra arazi davasında Kempner mirasçılarıyla anlaşacaktı.

Avukatın hemen irtibata geçtiği müze, çabuk hareket etmeye karar verdi. "Bayan Lipton karar değiştirebilir," diye yazdı Mayer iş arkadaşlarına, "ayrıca evde şu an kimse yaşamıyor ve bu yüzden içindekiler savunmasız durumda." Lipton'ın yazılı ifadesinden bir hafta sonra, Mayer tekrar Lansdowne'a gitti. Avukat Gibson onu orada bir çilingir ve sorun çıkmaması için ne olur ne olmaz diye çağrılan bir polis memuruyla karşıladı.

İçeri girdiklerinde karşılarına çıkan ilk şey, mutfak rafındaki bir revolver tabanca oldu. İkinciye, iki yıl önce gördükleri belgelerin çoğu yok olmuştu. “Ev bomboştu,” dedi Bush, iki yıl önce Mayer’ın evin envanterini çıkarmasına yardımcı olan savaş suçları araştırmacısı. Bodrumdaki kitaplıklar boşaltılmıştı. Kempner’in ofisinde, dosya dolapları boştu. İkinci kattaki çoğu belge de aynı şekilde yok olmuştu. Evin içinde 1997’de yaptıkları envanter listesiyle dolaşırlarken, Mayer ve diğerleri tüm girdilere “gitmiş”, “her şey gitmiş” ve “hepsi gitmiş” gibi notlar aldı. “Masa bile gitmiş,” diye bir not alındı.

Gibson, durumu araştırmaları için Lansdowne polisi dedektiflerini çağırdı; bu sırada Bush ve diğerleri sokakta kapı kapı dolaştılar. Komşular, önceki hafta evin önünde bir taşıma kamyonu gördüklerini söylediler.

Polis, Kempnerler’in uzun süreli çalışanı Magnus O’Donnell’ı sorguladı; ailenin Nifty adını verdiği adam da onlara, yedi ay önce Richardson’ın gelip Lester ve Lipton’la birlikte belge koleksiyonunu gözden geçirdiğini söyledi. O’Donnell’a göre, istedikleri her şeyi alıp kolilere yerleştirerek New York’a göndermişlerdi. İki bidon dolusu eski kıyafet, mobilya ve ev eşyası çöpe atılmıştı.

Müfettişler, Richardson’ı Lewiston’da buldular ve kayıp belgelerin havalandırılmalı, kapısı kilitli Robert Kempner Derneği’ne götürüldüğünü tespit ettiler. Ona Lipton’ın mali durumunu nasıl idare ettiğini araştırdıklarını söyleyip, ondan belgeleri Holokost Müzesi’ne teslim etmesini istediklerinde, Richardson bunu derhal kabul etti.

3 Ağustos’ta, Mayer polis eşliğinde Lewiston’daki Robert Kempner Derneği’ne girdi ve Kempner belgelerini düzenleyip paketledi. Onu orada öfkeli bir Jane Lester ve avukatı bekliyordu; Richardson ortalıkta değildi.

1997'de, müzenin Kempner belgelerini alması Lester'ın telefon araması sonucunda olmuştu. İki yıl sonra, Lester olayların aldığı şekilden hiç memnun değildi. Lester kabul etti, belgeleri evden almışlardı ama yalnızca onları korumak ve müzenin Kempner'e ait olmayan şeyleri almasını engellemek için.

Bir süre sonra, müze ekibi koleksiyonu incelemek için ikinci kata çıktı. Çok zahmetli bir iş olsa da, hangilerinin Kempner'e hangilerinin Lester ve Lipton'a ait olduğunu anlayabilmek için her dosyayı incelediler.

İş ağır ilerledi. Lester, müzenin onun mahremiyetini tazi ettiğinden şikâyet etti. Mayer'a onun yüzünü hatırlamak istediğini, çünkü bir gün yaptıkları hakkında bir şeyler yazabileceğini söyledi. Ekip ne zaman onun Kempner'e yazdığı bir mektuba rastlasa, kadın bunu teslim etmeyi reddetti. 1960'lardan 1980'lere uzanan, yüzlerce mektup vardı: Lester, Lipton ve Kempnerler birbirlerinden ayrıken neredeyse her gün yazışmışlardı. Mayer, Kempner'e gönderilen mektupların onun koleksiyonuna ait olduğunu savundu ve elinde tutabildiği her şeyi tuttu.

Bütün haliyle, Kempner koleksiyonu müzeye bağışlanan en büyük yazılı kaynaktır. Seksen beş koli Nuremberg dosyası, 117 cilt duruşma tutanağı, Kempner'in kişisel ve mesleki belgeleriyle dolu altmış sekiz kutu, otuz dokuz adet 78 RPM ses kaydı ve neredeyse bin basılı eser.

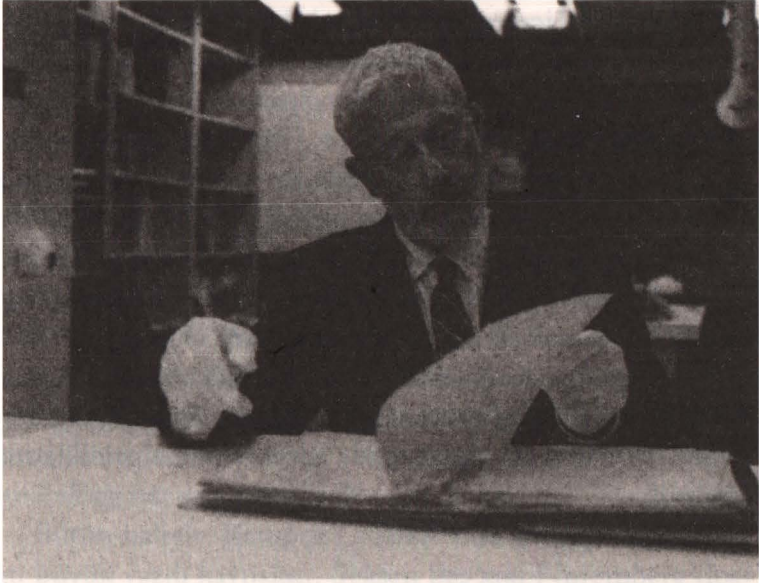
Materyali Vaşington'ın kuzeyindeki müze depoşuna götürüp dosyaları daha detaylı şekilde incelemeye başladıklarında, arşivci ve tarihçiler Kempner'in sırrını keşfetmeye başladılar: Onca yıl boyunca, Kempner'in hiç uğramadığı Philadelphia'daki ev, Kempner'in Nuremberg'den alıp iade etmediği için tarihçilerin asla görmediği, orijinal Alman belgelerinden oluşan büyük koleksiyonun saklanma yeri olmuştu.

Macaristan'daki bir Waffen-SS birliğinden, 1944 yılına ait bir savaş güncesi almıştı ve belge, altı bin Yahudi'nin ölümlerine gönderildiği döneme kadar uzanıyordu. Holokost'un mimarlarından biri olan Reinhard Heydrich tarafından imzalanan, Avusturyalı Yahudilerden alınan kültürel malların gönderileceği yeri Hitler'e sormak için yazılmış bir mektup; Eylül 1939'da yazılmış, Yahudiler'e ait tüm radyolara el konulması emrini içeren bir belge ve Alman Silahlı Kuvvetleri Yüksek Komuta Başkanı Wilhelm Keitel tarafından imzalanan, Nuremberg hapisanesinden alınmış bir mektup vardı.

Kempner, Sovyetler Birliği'nin 1941'deki işgalinden iki gün önce Alfred Rosenberg tarafından yapılan konuşmanın notlarına sahipti. Rosenberg'in birkaç karakalem çizimi de vardı, uzanmış çıplak bir kadınla yapılmış çalışmalar da dahil. Bir de, Rosenberg'in soyunda Yahudi olmadığını ispatlamak için çizdiği, *ahnentafel* adında soyağacı vardı.

Koleksiyonu sınıflandırma işini bitirdiklerinde, Mayer, Kempnerler'in bağışladıkları her şeyin müzeye geçtiğini düşündü. Artık bu tuhaf Kempner işinin sonuna geldiklerini düşündü.

Yanılıyordu.

Henry Mayer, ABD Holokost Anma Müzesi Arşivler Kıdemli Danışmanı, Rosenberg günlüğünü incelerken. (*ABD Holokost Anma Müzesi, Miriam Lomaskin'in katkılarıyla*)

3: KARANLIK BİR RUHUN ZİHNİNE BAKMAK

Mayer'ın Jane Lester'la Lewiston'da yüzleşmesinden birkaç hafta sonra, Jürgen Matthäus adında, Holokost Müzesi'nin önemli bir tarihçisi Mayer'a bir not gönderdi. Matthäus, Robert Kempner'in mirasçıları tarafından bağışlanan belgelerin arasına gizlenmiş, çok önemli bir şey olduğu konusunda ciddi düşünüyordu: Alfred Rosenberg'in günlüğü.

Hatta, Matthäus'un yazdığına göre, Kempner'in belgeleri arasında somut yazılı delil bulmuştu. Savcı, bunu itiraf etmişti.

Saraydaki kasada keşfedilmesinden sonra, günlük Nuremberg savcılarının ofislerine gönderilmişti. Davalar sırasında kanıt olarak sunulmamıştı; ancak Rosenberg'in avukatı savunmalarını hazırlarken görmek isteyince, ona günlüğün kaybolduğu söylenmişti.

Orijinal günlük sayfalarının yetmiş beşi, yüz on altı diğer sayfanın fotokopisiyle Nuremberg davalarının sonunda Ulusal Arşivler'e ulaşabilmişti. 1950'lerin ortalarında, Hans-Günther Seraphim adındaki bir Alman tarihçi, bu sayfaları açıklayıcı notlarla bastırmaya çalışırken, *Der Monat* adlı Alman dergisinin 1949'daki sayısında, Kempner'in "Kiliseye Karşı Savaş" başlığı altında, Rosenberg'in günlüğünden bazı

girdileri yansıttığını gördü. Seraphim, alıntılarının arşivlerdeki sayfalardan gelmediğini fark etti ve Kempner'e günlüğün başka hangi sayfalarına sahip olduğunu sordu. Eski savcı, gerçeği gizlemedi. El yazımı sayfaların dört yüz kadarına sahip olduğunu söyledi; bazılarını basmaya niyetlenmişti ama, "Hiç fırsat bulamadım," diye açıkladı Seraphim'e. Materyali-ni paylaşmasını, böylece günlükleri eksiksiz basabilmeyi isteyen Seraphim'i reddeden Kempner, Seraphim'in özetlenmiş bir baskı yapmaya niyetlendiğini öğrenince, okuyucular için "Kempner'in elinde çok geniş ek materyaller" olduğunu belirten bir dipnot eklenmesini tavsiye etti.

Seraphim ya belgenin devlet malı olduğundan haberdar değildi ya da buraya dikkat çekmek istememişti.

Sonraki yıllarda, Kempner daha önce bilinmeyen günlük sayfalarından iki farklı basılı kitabında alıntı yaptı. Bir tane-sinde, "gizli günlükler... şahsi arşivimde bulunmaktadır," bile yazdı. Ancak, diğer akademisyenler bu sayfaları görmek için ona başvurduklarında, Kempner onlara yalnızca temkin-li yanıtlar verdi.

Henry Mayer için, bu şoke edici bir keşifti. Günlük, muazzam bir öneme sahip, yeri doldurulamaz bir belgeydi. Bir tarihi eser olarak yadsınamaz değerinin ötesinde, akademisyenler kaybolan sayfaların son çözülme hakkında önemli bir iç görü sunacağını umuyorlardı. Rosenberg ve yardımcıları 1941 ve 1942'de, Naziler Avrupa'daki Yahudileri öldürmeye başladıklarında çok önemli tartışmalar yapmışlardı.

Fred Niebergall, bu belgeleri araştırması için Kempner'e verme iznine sahip değildi ve sahip olsa bile, Rosenberg'in günlüğü gibi bir şeyi Kempner'in sonsuza dek elinde tutmaya asla izni yoktu.

Matthäus'un notuyla harekete geçen Mayer, müzedeki Kempner Belgeleri arasında kayıp günlük için sistematik bir arama yaptı. Günlük orada değildi.

Sonra, 25 Haziran 2001'de, Walt Martin isimli bir adam onu aradı ve Kempner'in Lansdowne'daki evinden çıkan bazı kâğıtları elinde tutan bir kişiyi temsil ettiğini söyledi.

Mayer'ın kafası karışmıştı. Müze, 1999 yazında Kempner koleksiyonu için gittiği evi didik didik aramıştı; geride kalanlar müzeye getirilmişti. Herhangi bir şeyi gözden kaçırmış olamazlardı. Bilgi almak için adamı zorladı. Martin çelişkili yanıtlar verdi. Önce materyalin evin dışındaki bir çöplükte bulunduğunu, sonra evin cam odasında bulunduğunu söyledi.

Bu belgelerin arasında Alfred Rosenberg adında bir adamın güncesi olup olmadığını sordu Mayer.

Martin günlüğün de müvekkilinde olduğunu düşünüyordu. Değeri ne kadar olabilirdi? "Bir milyon dolar, iki milyon dolar?"

Mayer, Martin'e geri dönüş yapacağını söyledi. Ancak, FBI'ı aradı.

FBI Sanat Suçları Ekibi'nin kurucusu Robert Wittman, gizli çalışarak dünya çapında hırsız, dolandırıcı ve kaçakçılardan çalıntı eserleri toplayarak ün sahibi olmuştu. Bir zamanlar Pekin'deki İmparatorluk Sarayı'nı süsleyen, yirmi kiloluk bir kristal küreyi bulmayı başarmıştı; Trenton, New Jersey'de cadı olduğunu iddia eden bir kadının evinde, şifoniyerin üzerinde. New Jersey Otoyolu'nun 7A kodlu çıkışının yakınındaki bir dinlenme tesisinde, Wittman gizli bir operasyon düzenledi ve bin yedi yüz yıllık, altın bir Peru zırhını satmaya çalışan kaçakçıları yakaladı. Philadelphia'nın güneyindeki mütevazı bir evde, Amerikan kültüne ait, muazzam miktarda çalıntı eser buldu. İki ila üç milyon dolar değerindeki bu koleksiyonda, radikal kölelik karşıtı John Brown'un Harpers Feribotu'na yaptığı saldırıda kullandığı tüfek; Geo-

rgе Vаşington'ın bir tutam saçını içeren bir yüzük ve ABD Generali George Meade'e Gettysburg Çarpışması'ndan sonra hediye edilen bir altın saat de vardı. Wittman bir satıcıyı Philadelphia Havaalanı'na götürüp Ceronimo'nun savaş başlığını elinden aldı. Madrid'de, İspanyol araştırmacıların Goya ve Brueghel gibi ressamların işi olan, elli milyon dolar değerinde, on sekiz tabloyu bulmalarına yardımcı oldu. Pickett'ın Gettysburg haritasının, Pearl S. Buck'ın *Mübarek Toprak* adlı eserinin ve İnsan Hakları Beyannamesi'nin on dört orijinal kopyasının tekrar ortaya çıkarılmasına yardımcı oldu.

Wittman, FBI tarihinin en başarılı sanat tarihi araştırmacısıydı, değeri üç yüz milyon doların üzerinde operasyonlara öncülük etti ve bu sırada suç dünyasının kârlı bir köşesine uluslararası bazda dikkat çekti. FBI, Wittman'ın ele geçirdiği tüm eserlerin maddi karşılıklarını hesapladı ancak Wittman, tarihten kalma kayıp eserlere aslında paha biçilemeyeceğini biliyordu.

Yeri doldurulamaz kültürel ve ulusal mirasa nasıl maddi bir karşılık bulunabilirdi ki? Çalıntı tarihi eserleri kurtarmak, Wittman'ı bu işe bağlayan şeydi.

Wittman 2001 yılında Holokost Müzesi davası için işe başlarken, Mayer ve Martin'le konferans konuşması yaparken kendini Bob Clay adında bir tarihi eser eksperisi olarak tanıttı. Gerçek ilk adını kullanmasının iyi bir sebebi vardı: Yalanları minimumda tuttuğunuzda karakterinize sadık kalmanız her zaman daha kolaydı.

Wittman, doğrudan FBI soruşturması yapmak yerine operasyonlarını gizli yürüttüğünde daha çok şey öğreneceğini tecrübelerinden biliyordu. Bir eksper rolü yaparak, Martin'e koleksiyonu bizzat görmek istediğini söyleyebilecek ve belgelerin sahte olmadığına dair sorularını şüphe uyandırmadan yöneltebilecekti.

Martin onlara Kempner mirasçılarının evi satışa hazırlamak için bir müteahhitle anlaştığını söyledi. Adam da işi kardeşine aktarmıştı, yani belgeleri evin içindeki çöp poşetlerinde bulduğunu iddia eden, William Martin adındaki enkaz temizleme müteahhidine. Belgelerin oraya nasıl geldiği belirsizdi. Müze yöneticileri “Farelerin bastığı bodrumun deliklerine girdiler, duvar arkalarına baktılar, evdeki kasayı karıştırdılar,” dedi Kevin Gibson, Kempner mirasçılarının avukatı. “Evden gittiklerinde ben etrafa tekrar baktım. Başka evrak kalmamıştı.” Walt Martin, bazı kâğıtların orijinal Nazi belgeleri gibi görüldüğünü söylüyordu. Elinde Alman ordu planlarıyla ilgili yüzlerce sayfa, savaştan sonra Sovyetler Birliği’ni hammadde için sömürme planları, J. Edgar Hoover’ın Kempner’e yazdığı bazı mektuplar ve –Martin’in umuduna göre– Rosenberg’in günlüğünün kopyaları bulunuyordu. Lucian Kempner’in eski ordu üniformaları da ondaydı. Walt Martin, Kempner vurgunundan Britanyalı tarihçi David Irving’i haberdar ettiğini söyledi. Irving kısa süre önce, yazdığı kitapta onu Holokost’u inkâr edenlerin arasında sayınca Deborah Lipstadt’a açtığı, uzun süren hakaret davasını kaybetmişti.

Telefonu kapadıklarında, Wittman, Mayer’a bir randevu ayarlayıp Walt Martin’in Philadelphia’daki evinin dışında buluşmayı teklif etmesini ve gerçekten nelere sahip olduğunu görmesini istedi. Martin gerçekten günlüğe sahipse, Wittman belgeyi hemen koruma altına alabilir ve devlet malı olup olmadığını araştırabilirdi.

30 Ekim’de, Mayer ve Holokost Müzesi’nden bir tarihçi, Martin’in evine gittiler. Ev, Eyaletlerarası Otoyol 95’in arkasında, bir sanayi bölgesinin kenarındaki bir mahallede, bitişik tuğla evlerden oluşan bir bloktaydı. Araştırmacılar, küçük evin her tarafına yayılmış büyük kâğıt yığınları buldular.

Bazıları hâlâ kutularındaydı, bazıları gevşek yığınlar halinde duruyordu. Onlar çalışırken Martin sigara tütürüyordu, kü-lünü belgelerin üzerine dökerek.

Mayer kısa sürede kâğıtların Kempner Belgeleri'nin kıymetli parçaları olduğunu gördü, dışarıda bekleyen Wittman ve ortağı Jay Heine'a haber verdi. Ajanlar eve girdi ve Walter'a mülkiyeti belli olana kadar belgeleri FBI'ın kanıt olarak aldığını söyledi.

Martin onları dava açmakla tehdit etti ve Holokost Müzesi yetkilileri bu işi ne kadar kovalamaları gerektiğini tartıştılar. Rosenberg'in günlüğünü Martin'in kutularının içinde bulamamış olsalar da, Kempner'in koleksiyonunun en değerli parçası hâlâ Mayer'in zihninde büyük yer kaplıyordu. Martin'le kozlarını mahkemede paylaşmaları gerektiğini savundu. Eğer günlük gün ışığı görecekt olursa, müzenin mülkiyet için hak iddia edebilmesini garanti altına almak istiyordu. Kayıp sayfalara gösterilen ilgi düşünüldüğünde, Mayer onların istenmeyen ellere düşmesini istemiyordu.

Müzenin lider kadrosu da onunla hemfikir oldu ve dava federal mahkemeye taşındı.

Sonuç olarak, Martin'in hikâyesine kimse karşı çıkamadığı için –çünkü kimse müze yetkililerinin 1999'da Kempner koleksiyonuna bakmak için geldiğinde kutuları gözden kaçırmadığını kesin olarak kanıtlayamıyordu- avukatlar bir anlaşma önerdiler. İki taraf, her şeyi paylaşmayı kabul etti. İkinci kez, Mayer kendini Kempner'in arkada bıraktığı belgeleri taksim ederken buldu. İki taraf, hangi belgeleri istediklerine sırayla karar verdiler.

2005'te bir gün, belgelerin Martin'e ait olan yarısı, Philadelphia yakınlarındaki Chester Heights'taki *Wilson's Auctioneers and Appraisers*'ta* açık artırmaya çıktı. Her satış kadar

* İng. Auctioneer: Müzayedeci; Appraiser: Ekser (Ç.N.)

şizofrenik şekilde, hayatı boyunca Nazizm'e karşı durmuş Robert Kempner'in belgeleri, bir Hitler Gençliği spor gömleği, bir SS kemer ve tokası, bir Luftwaffe çay kaşığı ve bir Nazi pazubandıyla birlikte satışa çıktı.

Mayer ve Wittman için, Walt Martin'in 2001'de Mayer'ı aramasıyla başlayan kovalamaca üzücü bir şekilde son bulmuştu. Ölümünden beri, Kempner'in Lansdowne'da istiflediği belgelerin bölündüğü, farklı yerlere dağıtıldığı ve kötü koşullarda saklandığı ortaya çıkmıştı. Mayer ve Wittman her şeyi kontrolleri altına aldıklarını ne zaman düşünseler, başka bir pürüzden haberdar oluyorlardı.

Kayıp günlük sanki her gün meçhulün daha da derinine gömülüyordu.

★★★

Martin görüşmelerinin ortasında, Mayer öğrendi ki Kempner'in belgelerinin bir kısmı daha bulunmuştu: Herbert Richardson'ın Lewiston, New York'taki dernek binasının bodrumunda, kilitli kapılar ardında gizlenmiş halde. Jane Lester o binaya taşınmıştı, ancak düşüp kalçasını kırdığı için yatalaktı. 2001 başlarında, kız kardeşleri Lester'ı öyle acınası halde bulmuşlardı ki onu çaktırmadan hastaneye götürmüş, savaşıarak onun vasileri olmayı başarmış ve mali durumunun kontrolünü ellerine geçirmişlerdi. Kadının mal varlığı altı milyon doları buluyordu ve en azından bir kısmı Richardson'la ortak hesabındaydı. Aynı zamanda, kız kardeşlerin avukatı, Richardson'ın Margot Lipton'la olan yakın ilişkisini öğrenmişti ve mahkeme, Edward Jesella adında Lewiston'da yaşanan bir avukatı kadının işleriyle ilgilenmesi için bağımsız vasi tayin etmişti. Jesella, Richardson'ın Lipton'ı ikna edip Avrupa ve ABD'deki banka hesaplarına ismini eklettiğini öğrenmişti; bu hesaplarda Lipton'ın biriktirdiği bir milyon dolar vardı. Jesella, Lipton'ın mali durumunu kontrol altı-

na almaya çok çalıştı. Jesella'nın söylediğine göre, Richardson'ın avukatları onu yasal işlem yapmakla tehdit ettiler ama profesör sonunda Lipton'la olan tüm bağlarını kopardı.

2003'te, Lester'ın kız kardeşlerini temsil eden avukat, Holokost Müzesi yetkililerini Richardson'ın Lewiston'daki binasından alınıp Amherst, New York'taki bir depoya konan belgeleri incelemeye davet etti. Eğer kolilerde Kempner'in mirasçıları tarafından müzeye bağışlanan herhangi bir belge vardiysa, müze onları Vaşington'a götürmekte serbestti; bunu Mayer'a avukat söylüyordu.

Mayer, Kempner Belgeleri'nin yeni kısmı hakkında Wittman'a danıştı. Lester'ın vasileri, Mayer'ı müzeye ait olan her şeyi götürmeye davet ettikleri için, Wittman arşivciye Amherst'e yalnız gitmesini ve bir sorun çıkarsa onu aramasını tavsiye etti.

Mayer depodaki kutuları açarak tam bir gün harcadı. Günlük orada da değildi.

Ama bu gezi boş geçmedi. Lester'ın kız kardeşi Elizabeth, ilginç bir şeyden söz etti. Jane'e Alman haber dergisi *Der Spiegel*'in muhabiriyle yaptığı röportajda eşlik etmişti ve röportaj sırasında, Lester, Rosenberg'in günlüğünü koruması için birine emanet ettiğini ağzından kaçırmıştı.

Herbert Richardson'a.

★★★

Mayer, Wittman'a bir not gönderdi ve arayışın geldiği son noktayı açıkladı: Günlük, çalınmış bir devlet malıydı; Kempner, Nuremberg davalarından sonra günlüğü elinde tutmuş gibi gözükiyordu; ayrıca, son edinilen bilgiye göre, Richardson kayıp sayfaları elinde tutuyordu. Ancak, Lester bir muhabire konuşurken kulak misafiri olunarak alınan bir bilgi, Wittman'ın somut bir dava oluşturmaya yeterli değildi. Üstelik, Richardson zamanının yarısını Kanada'ya yarısını

ABD'ye ayırdığı için, FBI davanın peşinde koşmaya devam ederse karmaşık uluslararası işbirliği mekanizmalarının devreye girmesi gerekecekti.

Wittman 2008'de FBI'dan emekli olduğunda, günlük hâlâ bulunamamıştı. Bundan kısa süre sonra, Mayer'ın karşısına Adalet Bakanlığı'na bağlı Özel Soruşturmalar Bürosu Başkanı olarak kariyeri boyunca Nazileri takip ve sınır dışı etmesiyle ün salmış Eli Rosenbaum çıktı. Rosenbaum yardım teklif etti, ancak sonunda davaya bir katkısı olamayacağını kabul etti.

Çaresizleşen Mayer, 2012'de Wittman'ı aradı ve ondan davaya bir kez daha göz atmasını istedi.

Eski ajan, isteğe kayıtsız kalmadı. Özel bir sanat eseri kurtarma ve güvenlik danışmanlığı işi kurmuştu ama yaptığı işte değişen bir şey yok gibiydi. Hâlâ müşterileri için özgün ve paha biçilemez şeyleri kovalıyordu. Fark şuydu: Özel bir dedektif olarak, uluslararası sınırların kısıtlamalarını düşünmeden davaların peşinde koşabiliyordu.

Wittman, Mayer'ın aramasından kısa süre sonra, üniversite eğitiminin ardından ona katılan oğlu Jeff'le birlikte Vaşington trenine bindi. Her zamanki gibi, Nazi kurbanları anısına inşa edilen muazzam granit binanın dışında sıkı güvenlik önlemleri vardı. Yalnızca üç yıl önce, seksen sekiz yaşındaki bir beyaz ırkçı, elinde.22 kalibrelik bir tüfekle ön kapıdaki güvenlik görevlisini öldürmüştü. Wittmanlar metal detektörden geçtiler ve beşinci kattaki konferans odasında müze yöneticileriyle buluştular.

Wittman, müzenin amacını anlayabiliyordu. Amerikalı babası, Japon annesiyle Kore Savaşı sırasında, Taçikava'daki ABD hava üssünde tanışmıştı ve 1953'te evlendikten sonra Amerika'ya geri dönüp Baltimore'a yerleşmişlerdi. Wittman küçük bir çocukken, yabancıların annesine ortalık yerde laf

attığını hatırlıyordu. O zamanlar buna hayret etmiş ama sonra nefretin savaştan kalma olduğunu anlamıştı. Komşuları, Japonlarla savaşta yakınlarını kaybetmişti. Bunu iki taraftan da görebiliyordu: Wittman'ın babası Pasifik'te bir ABD çıkarma gemisini komuta etmişti; annesinin amcalarıysa Japon ordusu için savaşmıştı.

Wittman, Pearl Harbor saldırısının ardından, büyük kısmı vatandaşlık sahibi olan 110.000'in üstünde Japon kökenli insanın ABD tarafından tehcir edilip kamplara alınmasını düşündüğünde, Nazizm'in Almanya'da nasıl yayıldığını görmek için hayal gücünü fazla zorlamasına gerek kalmıyordu. Vatanseverlik, resmi ağızdan yayılan ırkçılığa kolaylıkla kayabiliyordu.

Bunu Kempner de kendi ağzıyla söylemişti: Yanlış yöne atılan küçücük adımlar bile bir ulusu yıkıma götürebilir.

Mayer toplantıda Rosenberg günlüğünün son durumu hakkında bildiklerini aktardı ve Wittman çalışmaya başladı. Mayer'in onu ilk arayışının üstünden on yıl geçtikten sonra, takibe hazırды. Zaman, yarım yüzyıllık gizemi çözme ve Rosenberg'in günlüğünü tekrar halkın ellerine teslim etme zamanıydı.

★★★

Wittman, karmaşık Robert Kempner'in belgelerinin başgışlanan kısmı üzerine Mayer'ın yazdığı raporları didik didik etti. Savcının oğulları vefat etmişti, Lester ve Lipton da öyle. Ancak Richardson hâlâ yaşıyordu –o yıl seksen yaşına gelmişti- ve soruşturma da onunla başladı. Wittman, bu eski profesörü bulup onu konuşturması gerektiğine karar verdi. Richardson'ı bulmak kolaydı: Adam hâlâ Lewiston'daki akademik yayınevinde çalışıyor ve nehrin karşısında yaşıyordu, Niagara Falls, Ontario'da. Bilinmeyen kısım, işbirliği yapıp yapmayacağıydı. Wittman bunu anca adamla yüzleşerek öğ-

renebilirdi. Richardson'la doğrudan muhatap olan biri olmamıştı; günlük eğer onun elindeyse, bunu şahsi mülk olarak tutmaya hakkı olmadığını, devlete teslim etmesi gerektiğini ona kimse söylememişti. Wittman, konuyu ciddiye alması için adamı zorlayacaktı.

Ama bu, belirsizliklerle dolu bir davaydı. Ya Robert Kempner günlüğü ölmeden önce birine verdiyse? Ya da sattıysa? Ya Lester'ın ağzından çıkan sözcükler yanlış anlaşıldıysa ve Richardson günlüğe hiç sahip olmadıysa? Ya da yayınlamayacağını fark ettiğinde elinden çıkardıysa? Ya günlük onda olmasına rağmen reddetmeye karar verdiyse?

Kasım ayında, Wittman hareket planından bahsetmek için Mayer'ı aradı. Günlüğün peşinde koşarak geçirdiği yıllar, arşivcinin şevkini kıramamıştı: Mayer, günlüğü tekrar müzenin takibine almayı başarmayı denemek istiyordu. Ancak kronik sırt ağrısı, onun yolculuk yapmasına engel oluyordu; bu yüzden Wittman yola oğlu ve partneri olan Jeff'le çıktı.

Lewiston'a vardıklarında, Ridge Sokağı'nda Richardson'ın sahip olduğu dar binanın önünde hâlâ o tabelanın durduğunu gördüler: ROBERT KEMPNER BİRLİĞİ; yeşil arka plan üzerine altın harflerle. Ancak, verandaya girip ön pencerelerden baktıklarında binanın boş, insansız bir kabuktan ibaret olduğunu görebiliyorlardı. Bu yüzden Wittman ve oğlu, Lewiston'ın kırsal bölgesi yakınlarındaki sanayi yolunun sonundaki itici bir binaya doğru ilerlemeye başladılar. Burası, Richardson'a ait Edwin Mellen Yayınevi'ydi ve içerideki birkaç dostane çalışan, Wittmanlar'a profesörün az önce oradan çıktığını söyledi. Öğle yemeğine çıkmıştı. Öğleden sonra uğrarlarsa onu bulabilirlerdi.

Baba Wittman, çalışana bıraktığı kartviziti görünce Richardson'ın yüzünde oluşacak ifadeyi düşündüğünde gülümsedi. Gizli bir FBI ajanı olarak, Wittman'ın sanat suçu

davalarındaki rolü gizli olmuştu; basın kameralarının ulaşamayacağı yerlerde. Ancak, Wittman 2008 yılında emekli olduktan sonra *Priceless* adında bir kitap yazarak anılarını halkla paylaşmıştı ve artık Richardson'ın internette kısa bir arama yapması, uzun ve başarılı kariyeri boyunca, gizlenmiş tarihi eserleri günışığına çıkarmış eski bir özel ajan tarafından ziyaret edildiğini anlamasına yetecekti.

Tahmin edilebileceği gibi, Wittmanlar öğleden sonra geri döndüklerinde, yayınevi çalışanları bambaşka bir tutum sergilediler. Mellen çalışanlarından biri, randevusu olmayan kimsenin Richardson'la konuşamayacağını söylüyor ama randevu alınması için gereken numarayı vermeyi reddediyordu. Wittmanlar ısrar edince, çalışan kadın onları sonunda yayınevinin yöneticisi John Rupnow'la tanıştırdı. Rupnow ertesi gün için Richardson'la bir buluşma ayarlama sözü verdi ve randevunun onaylanması için Wittmanlar'dan daha sonra ofisi aramalarını istedi. Wittmanlar aradığında, telefonu açan olmadı.

Richardson önlerine engeller çıkarıyordu. Wittman için bunun anlamı, adamın bir şeyler sakladığıydı. Kabul etmekten çekindiği bir şey biliyordu. Wittman'ın içgüdüleri doğruysa, Rosenberg'in günlüğü Richardson'da olmalıydı.

O gün ilerleyen saatlerde, Wittmanlar arabayla Kanada'ya gidip Richardson'ı evinde yakalamaya, onu orada ikna etmeye çalıştılar. Adam orada değilse, oraya da bir kartvizit bırakacaklardı. Richardson'ın onları yok saymaya devam edemeyeceğini anlaması önemliydi.

Ancak, deneyimli bir soruşturmacı için bile, işler her zaman pürüzsüz ilerlemez. Ülke sınırına geldiklerinde, Wittmanlar bir çıkmaza girdiler. Baba Wittman, sınır görevlisine turizm için Kanada'ya girdiğini söyledi; çünkü bu, bütün işlerini açıklamaktan daha pratikti. Holokost müzesi, federal

hükümet tarafından desteklenen bir kurumdu ve Wittman onlar adına yaptığı her iş için Kanadalı yetkililerin izin istemesinden çekiniyordu. Müzenin takibini yıllar sürecek bir sekteye uğratacak bürokratik engellerden kaçınmak istiyordu.

Wittman'ın turistik seyahat beyanı, sınır görevlisini ikna etmedi. Wittman ve oğlu pek de Niagara Şelalesi'ni görmeye gidiyor gibi değillerdi; üstlerinde iş kıyafetleri vardı. Sınır muhafızı, Wittman'dan arabasını kenara çekmesini istedi; siniri bozuk haldeki Wittman ise arabasının aranmasını biraz da eğlenerek izledi. Görevliler, çantasında soruşturma dosyasını buldular ve Wittman'a sorular yağdırdılar. Wittman durumu açıklamaya çalıştı, ancak söylenenleri beğenmeyen sınır devriyesi, kısa süre sonra onu New York'a yönlendirdi.

Yaşanan rahatsızlık, ilham vericiydi. Wittman, Richardson'ın birkaç günde bir Lewiston'a gittiğini biliyordu. Belki de Richardson'ın aracı da Wittman'ınki gibi birkaç kez durdurulup aranırsa, yaşlı adam işbirliğine ikna edilebilirdi. Richardson'ı günlüğü geri vermeye ikna etmenin en iyi yolu, onu sürekli psikolojik baskı altında tutmaktır; Wittman buna inanıyordu.

Deneyimleri gereği, sabrın her şeyi çözeceğini biliyordu. Zaman, onun tarafındaydı. Soruşturmacının ne bildiğini bilmeyen suçlu kişiyi, içinde bulunduğu durum hakkında endişelenmeye bıraktığınızda, psikolojik bir savunma mekanizması devreye girer: Neredeyse her defasında, en kötü ihtimalleri düşünmeye başlar.

İşte o zaman, dönüm noktası gelir çatar.

Philadephia'ya geri döndüğünde, Wittman yakın arkadaşı ve meslektaşı olan, Wilmington, Delaware'de savcılık yapan

David Hall'u aradı. Kariyerini silah ve askeri teknoloji kaçakçılarını soruşturmakla geçiren Hall, Wittman'la birlikte sanat suçları soruşturmalarında da çalıştı; bunlardan biri de Palm Beach'teki bir galeriden çalınan bir çift Picasso eserinin geri alınmasıydı. Unutulmayacak davalardan birinde, Wittman'la birlikte Rio de Janeiro'ya uçan Hall, üç ikonik Norman Rockwell tablosunun geri getirilmesi için görüşmeler yapmıştı. Wittman da özel işini sürdürürken bir yandan ABD Yurtiçi Güvenlik Teşkilatı'nın gizli bir danışmanı olarak çalışıyordu, bu yüzden hem Hall'la hem de Yurtiçi Güvenlik'e çalışan bir özel ajan olan Mark Olexa'yla ortak iş yapıyordu. Rosenberg'in günlüğü gibi önemli bir dava söz konusu olduğu için, Wittman bu ortaklarının onunla çalışmazlık etmeyeceklerini biliyordu.

Ancak, Wittman birkaç gün sonra, Wilmington'ın merkezindeki federal savcılık bürosunda Hall ve Olexa'yla birlikte oturduğunda, savcı bu davayı hemen almak istemedi. Wittman karmaşık bulguları açıklamaya başladığında, Hall'ın başı döndü. Wittman'ı uzun yıllardır tanımıyor olsaydı, bu davayı o an bırakırdı. Otuz yıl boyunca ABD Donanma İhtiyatı'nda istihbarat subayı olarak çalışan Hall, zor davaları çözmesiyle gururlanan biriydi. Ama bu davanın "deli saçması" olduğunu düşünüyordu.

1946 ile 1949 arasında ortadan kaybolan bir günlük... Rivayete göre, Merhume Jane Lester, bu günlüğü New York yakınlarında yaşayan bir profesöre verdiğini bir muhabire anlatmıştı. Her şeyin ötesinde, havada kalmış bir sürü soru vardı. Günlüğün kimin elinde ve nerede olduğuna dair Hall'un elinde daha somut bilgiler olsaydı, bir arama izni çıkarmak için geçerli nedeni olurdu ve kolaylıkla sayfaları ele geçirebilirdi. Ancak hiç kimse günlüğün ABD'de veya Kanada'da olduğunu söyleyemiyordu. Her yerde olabilirdi.

Hall, tüm bunlara rağmen, Wittman'ın iyi içgüdülere sahip olduğunu biliyordu ve savcı da konuyu bir federal soruşturma açacak kadar ilginç bulmuştu. Wittman, hareket planı konusunda Hall ve Olexa'yı bilgilendirdi. Öncelikle, Richardson'ın geçmişini sistemli bir şekilde sorgulamaları gerekiyordu. Sonra, onun ABD-Kanada sınırını geçişlerinde bir düzen olup olmadığına bakacak ve sınırdaki yetkililere Richardson'ı kenara çekip aracını aramalarını söyleyeceklerdi. Wittman, kendisinin Mellen Yayınevi ziyaretinden bu kadar kısa süre sonra olacağı için, Richardson'ın bu denetlemeyi öğrendiğinde takip altında olduğunu anlayacağını umuyordu. Son adım, eski profesörü günlük hakkında sorguya çekmek ve adamın işbirliği yapmaması durumunda, günlüğü teslim etmesi için bir mahkeme emri çıkarmaktı.

Olexa işe koyuldu. Aralıkta bir gün, Richardson'ın aracı sınırdan arandı. İki ay sonra, soruşturmacılar onun karşısına dikilmeye hazırды. Hall bu buluşmayı Lewiston'daki ofiste yapmak istedi; böylece Richardson ajanların etrafa bakmasına izin verebilirdi. Richardson'ın günlüğü hemen teslim etmesini beklemiyordu ama soruşturmacıların bilmediği bir şey söylemesini umuyordu. Olexa, Richardson'ın Lewiston'ı genellikle perşembe günleri ziyaret ettiğini öğrenmişti, bu yüzden 7 Şubat'ta yanına başka bir ajan daha alarak Lewiston'a gitti ve Mellen Yayınevi'nin otoparkına girip orada Richardson'ın gelişini bekledi.

Adam geldiğinde, ajanlar araçtan çıkıp kendilerini tanıttılar. Richardson onlarla konuşmayı kabul etti. Onlara Lester ve Lipton'la nasıl tanıştığını, onlara nasıl yardım ettiğini anlattı. Kadınların ona fazlaca yük olduğunu ama yine de onlara nazikçe davrandığını söyledi. "Bu kadına, bu kadınlara, annemmiş gibi davrandım." Richardson, Lipton ve Lester'a Kempner mirasçılarından kalma parayı almaları için yardım

ettiğini söyledi. Kadınların banka hesaplarından hiç para almadığını, bu konuda bir soru sorulmadan belirtti.

Richardson, Kempner'in tablolarından bazılarının Lansdowne'dan Lewiston'a getirilmesine yardım ettiğini itiraf etti ancak şunu ekledi: "...hiçbir parçanın özel bir değeri olduğunu duymadım." Lansdowne'daki evden kaybolan belgelerden herhangi birinin eline geçtiğini reddetti. "Kempner'in belgelerinden herhangi birinin elime geçtiğini hiç sanmıyorum."

Yalnızca Rosenberg'in günlüğüne sahip olduğunu reddetmekle kalmayan Richardson, böyle bir güncenin varlığından bile haberdar olmadığını söyledi.

İkna olmayan Olexa, Richardson'a bir federal jüri tarafından onaylanan, Rosenberg belgelerini ve elinde bulundurduğu, devlete ait olan diğer tüm belgeleri sunmasını söyleyen mahkeme emrini verdi. Richardson, günlüğün devlet malı olduğunu bildiğini ve elinde olsa elbette teslim edeceğini söyledi.

Olexa toplantıyı dağıtmadan önce, Richardson'a bir tavsiye verdi: *Kendinize bir avukat tutun.*

Birkaç hafta sonra, işler tam olarak Hall ve Wittman'ın umduğu şekilde yürüdü.

Richardson'ın avukatı Vincent Doyle, savcılık ofisini aradı ve mahkeme emrini sordu. Hall tüm Nuremberg belgelerinin peşinde olduğunu ama özellikle Rosenberg'in günlüğüyle ilgilendiğini söyledi. Doyle'a Richardson'ın otoparkta söylediği şeylerin Hall'a inandırıcı gelmediğini söyledi ve ondan günlüğü mümkünse bizzat aramasını istedi.

Bir ay sonra, 27 Mart'ta, Doyle aradı ve Wilmington'daki federal savcılık ofisine bir mesaj bıraktı. O sırada tesa-

düfen Olexa'yla birlikte Philadelphia şehir merkezindeki Göç ve Gümrük Yaptırım Ofisi'nde olan Hall, aramaya geri dönüş yapmak için bir meslektaşının telefonunu kullandı. Olexa'nın da duyabilmesi için Doyle'u hoparlöre aldı.

Doyle, Richardson'ın bazıları bağlı, bazıları ayırık olan, el yazısı Almanca belgelere sahip olduğunu söyledi. *Sizce ilgilendiğiniz şey olabilir mi?* Hall, Olexa'ya baktı. Elinde royal flush* olan bir poker oyuncusu gibi hissetti kendini. Ama deneyimli müzakereci, durumu olabildiğince soğukkanlılıkla idare etti.

"Vince," dedi, "bunların o sayfalar olup olmadığını ancak onlara bakarak anlayabiliriz."

★★★

5 Nisan 2013'te, Henry Mayer ve Jürgen Matthäus trene binerek Wilmington şehir merkezine geldiler, federal savcılık binasına gelerek asansörle yukarı çıktılar. Heyecandan içleri kıpır kıpırdı. Matthäus bu kayıp sayfaları hiç bulamayacaklarını düşünmeye başlamıştı. Mayer, Richardson'ın el yazısını sayfaları iade ettiğini duyunca, hemen güzel haberi meslektaşına vermek için koşmuştu. Ama belgeleri inceleme fırsatı bulana kadar neyle karşı karşıya olduklarını anlayamayacaklardı.

Bir ajan, Richardson'ın avukatını aramasından bir hafta sonra Buffalo'ya gitmiş ve 1 Nisan'da yanına birkaç akordeon dosyayla dört kutu alarak, sayfaların bir kasaya konduğu Wilmington'a gitmişti.

Şimdi Olexa sayfaları çıkarıyor ve bir konferans odasında, müze yöneticileri için masaya yayıyordu.

Sayfaları dosyalardan çıkarırken, Matthäus bunun günlük olduğunu hemen anlamıştı; her şeyden önce, Rosenberg'in

*Pokerdeki en yüksek el. (Ç.N.)

el yazısını tanıyordu. Yazıların basılı metinlerle eşleştğini görebiliyordu ve sayfalar, Rosenberg'in belgeleri hakkında 1945'te hazırlanan taslakla uyumluydu. Matthäus ve Mayer ayrıca sayfaların bir zamanlar Kempner'in arşivine ait olduğunu da anlayabiliyordu. Günlükteki bazı işaretler Kempner'in el yazısı gibi duruyordu ve günlük sayfaları arasında yine müze yöneticilerinin Kempner Belgeleri'ni incelerken bulduklarına benzer belgeler vardı.

Altmış yıldan uzun süre sonra, konu üzerinde hiç şüphe yoktu. Günlük için arama sona ermişti.

Mayer mutludan da öteydi. Takiple geçirdiği on dört yıl sonra sayfalar gerçekten de bulunmuştu. Böyle büyük önemi olan bir kayıp belgeyi keşfetmek, her arşivcinin hayaliydi ve bunun çok az rakibi vardı. İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden altmış sekiz yıl sonra, Delaware'deki bir konferans odasında oturup, Rosenberg'in dolmakaleminden çıkma sayfaları, çoktan tarih olduğu düşünülen sayfaları karıştırmak oldukça büyüleyiciydi.

Bir kamera çıkarıldı ve Mayer kocaman gülümseyerek başparmağını kaldırdı.

Mayer iki ay sonra Wilmington'daki federal savcılık ofisine döndü; orada bir dünyanın her yanından gelen medya ordusu, kaybedilen belgenin yeniden keşfi için düzenlenen basın toplantısı için toplanmıştı.

Hall ve Olexa oradalardı; Göç ve Gümrük Yaptırım Ofisi yöneticisi John Morton ve Delaware Federal Savcısı Charles Oberly de onlarla birlikteydi. Günlükten vazgeçmesi için üzerinde kolluk kuvvetlerinin baskısını hissetmesi gerekse de, Richardson suçlanmadı. Avukat, belgeleri yalnızca Richardson'ın savcılar tarafından rahat bırakılması koşuluyla teslim edeceğini söylemişti. Federal savcılık ofisinin elinde,

eski profesör aleyhinde dava oluşturabilmek için başka bir şey yoktu ve soruşturmanın asıl amacı da günlüğü bulmaktı. Richardson konu hakkında sessizliğini korudu, o gün New York Times'a fakslanan kısa bir bildiri haricinde. "Federal ajanlar benimle iletişime geçtiklerinde, onlarla buluşmaktan ve çalışmalarına katkıda bulunmaktan mutluluk duydum. Adalet Bakanlığı ve Yurtiçi Güvenlik Teşkilatı'nın, Alfred Rosenberg'in günlüğü olduğu ortaya çıkan belgeleri elde etmelerine yardımcı olabildiğim için kıvanç duyuyorum."

Muhabirler not alırken kameralar açıldı ve Morton kürsüye çıkıp bildiriye okumaya başladı.

"İkinci Dünya Savaşı'nın çözülememiş gizemlerinden biri de Rosenberg'in günlüğünün nereye kaybolduğuydu. Biz, bu gizemi çözmüş bulunuyoruz," dedi. Morton'ın arkasındaki cam duvarlı konferans odasında, sayfalar sergileniyordu. "Rosenberg'in günlüğü, zamanının alelade günlüklerinden biri değil. Bir Nazi liderinin yalın notlarla düşüncelerini, görüşlerini, diğer Nazi liderleriyle içine girdiği etkileşimlerini yansıtan bir belge bu. Rosenberg'in günlüğünü okumak, karanlık bir ruhun zihnine bakmak demektir."

Bunlar, yüzyılın en kötü suçları için sahneyi hazırlayan ve neredeyse unutulmuş bir fikir adamının elinden çıkan, Berlin'i savaştan önce ve sonra bulandıran siyasi ve kültürel anlaşmazlıkların ön saflarından gelen mesajlardı. Altmış yıldan uzun süre boyunca Philadelphia banliyöleri ve New York taşralarındaki klasör ve kutularda saklanan Rosenberg'in günlüğü, okuyanları yok olan bir çağa götüren bir zaman kapsülüydü.

Günlüğün içine gömülen sırlara ışık tutma vakti sonunda gelmişti.

TEHLİKEDEKİ HAYATLAR
1918-1939

Alfred Rosenberg (üçüncü sırada soldan üçüncü; kafasında fötr şapka, üzerinde trençkot var) ve 1922'deki Alman Günü yürüyüşü için Coburg, Bavyera'da toplanan bir grup Nazi. Sert sokak kavgalarında sopalarını kullanan Naziler, sokakları muhaliflerinden temizlediler. (*Bayerische Staatsbibliothek München/Bildarchiv*)

4: KADERİN ÜVEY ÇOCUKLARI

Şehir büyük bir neşe içindeydi. Sabahın hafif yağmuru durmuştu ve Berlinliler iki yanı ağaçlarla çevrili, kraliyet sarayından Tiergarten'e dek uzanan zarif bulvara, yani Unter den Linden'e akın akın geliyorlardı. Kadınlar adeta, yenilmiş Deutschland'ın üstüne çöken kış kasvetine meydan okurcasına, en parlak kıyafetlerini giymişlerdi ve koyu takımlar, koyu şapkalar takmış erkeklerin arasında göze çarpıyorlardı. Tarih, 10 Aralık 1918'di. Başkentte şiddet kendini alttan altta göstermeye başlamıştı. Büyük Savaş kaybedilmişti ve Alman İmparatorluğu çökmüştü. Ama bugün, kutlama günüydü: Askerler cepheden dönüyorlardı.

Seyirciler, Brandenburg Kapısı'nın tepesindeki dört atlı arabasını süren kanatlı tanrıça Victoria'nın bakışları altında Pariser Platz'ta toplandılar. 1806'da, Prusyalıları mağlup eden Napolyon bu kapıdan içeri zaferle girmişti. Bugünse kapının üstünde şu afiş asılıydı: BARIŞ VE ÖZGÜRLÜK.

Öğleden sonra 1'de, cephede giydikleri gri üniformalar ve çelik miğferlerle ilk bölükler geldi. Çiçekler namlulardan aşağı sarkıyor, atların boyunlarını süslüyordu. Kalabalıktaki insanlar şapkalarını, beyaz mendillerini, defne yapraklarını sallıyordu. Manzarayı daha iyi görmek isteyen insanlar ağaçlara, sokaklardaki kulübelere tırmanmışlar, çatılarda sıra

olmuşlar, kafalarını pencerelerden dışarı çıkarmışlar, her balkonu doldurmuşlardı. “Kalabalık o kadar yoğunlu ki ilk bölükler ilerlemekte zorlandılar,” diye yazdı bir muhabir. İzdihamda yaralanan insanlara yardımcı olmaları için sıhhiyeciler kalabalığın içine gönderilmişti. “Oradaki manzarayı görmek isteyen milyonlarca vatansever izleyici olmalıydı.”

Sonunda askerlere bir yol açıldı ve bazıları yürüyerek, bazıları at sırtında ilerledi; önden giden sancaktarların bazılarında çöken imparatorluğun siyah-beyaz-kırmızı bayrağı, bazılarındaysa yeni doğmuş devrimci devletin siyah-kırmızı-altın bayrağı vardı. Bazı subaylar atlarına eş ve çocuklarını alarak onları da yanlarında götürdü. Fena halde yıpranmış olan birliklerin yanında marşlar çalan bandolar ve atlar tarafından çekilen, üstlerinde duman tüten, askerlerin “gulaş silahı” adını taktıkları yemek arabaları da geliyordu. Askerler top bataryalarını ve mühimmatlarını da getirmişti; yürüyüş uzanan günlerde, tecrübesiz hükümetin muhalifleri ön cephedeki askerlerin başkente çağırılma nedeninin muhalefeti zorla susturmak olduğundan korkuyordu.

Ama o gün huzur içinde geçti. Mest olmuş Berlinliler, etraflarına krizantemler ve sigaralar dağıttı. Friedrich Ebert tribünlerde otururken ipek şapkasıyla dikkat çekiyordu. Bir ay önce, kayserin görevden çekilmesi ve Kasım Devrimi sonrasında şansölyeliğe yükselen siyasetçi, gelenleri sanki zaferle gelmişler gibi karşıladı.

“Yoldaşlar, dostlar, vatandaşlar,” diye seslendi, Almanların savaşı kaybetmedikleri, yalnızca iç düşmanlar tarafından ihanete uğradıkları efsanesini körükleyerek, “fedakârlığınızın ve emeğinizin eşi yoktur! Sizi mağlup eden bir düşman yoktur!”

Sonraki iki hafta boyunca, askerler şehre geri dönmeye devam ettiler ve coşkulu kalabalıklar tarafından karşılandılar. “Kendilerini karşılayanların alkışlarına, ölümü bu kadar yakından gördükten sonra yaşamdan korkmayan erkeklerin

büyük ciddiyetiyle karşılık vermiş birliklerimiz, yanlarında adeta yeni bir güven hissi, geleceğe dair taze bir umut da getirdiler,” diye yazdı yürüyüşe tanıklık eden bir kadın, arkadaşına. “Sokaklar o kadar kalabalık ve erkeklerle dolup taşıyor ki bu gizli enerji acaba ne zaman patlayacak, hayırlı bir yere yönlendirilebilecek mi diye endişeleniyorum.”

Berlinlilerin arasında, Friedrichstrasse ile Unter den Linden caddelerinin köşesinde, yirmi beş yaşındaki somurtkan bir göçmen için için kuduruyordu. Gözlerinin önündeki sahnede kutlanası bir şey görmüyordu.

Alfred Rosenberg birkaç gün önce anavatanı Estonya’dan bindiği trenle başkente gelmişti. Geri dönen Alman askeri birliklerini izlerken, adamların yüzlerindeki ifadeler onu çok etkilemişti: Donuk, ifadesiz, savaş şokunu üzerinden atamamış bir halleri vardı. “O an,” diye yazacaktı Rosenberg yıllar sonra, “Alman halkının büyük üzüntüsünü içimde hissettim.”

O an zihnine kazınmış halde, Rosenberg hızla güneydeki Münih’e hareket etti, ülkenin komplocu milliyetçi yeraltı örgütüne girdi ve onunla aynı şeyleri söyleyen, radikal antisemitistlerle tanıştı.

Birkaç ay içinde, Rosenberg bu davaya katılacak ve bir daha da arkasına bakmayacaktı.

Daha sonra, Üçüncü Reich ufukta belirdiğinde ve Almanya, vatandaşlarının üstün ırk olduğu fikrinin etrafında toplandığında, insanlar ülkenin öncülerinin çoğunun bu ideale uygun olmadığını fark etti. Bilindik bir Alman şakasına göre, tipik bir Nazi, tombul Göring kadar ince, çarpık ayaklı Goebbels kadar atletik, Hitler kadar sarışın ve, evet, Rosenberg kadar ariydi.

“Koyu tenliydi ve görünüşünde Alman’a benzeyen her-

hangi bir taraf yoktu,” diye yazdı, Britanyalı bir subay savaştan sonra Rosenberg hakkında. “Birçok Nazi, Rosenberg’in damarlarında Yahudi kanı aktığını, adamın ‘Ari ırka mensup tek Rosenberg’ olduğunu düşünüyordu.” Rosenberg ismi, aslında Baltık ülkelerindeki etnik Almanlar arasında yaygın sayılabilecek bir isimdi. Alfred Rosenberg de atalarının 1700’lerde Almanya’ya geldiğini, önce Letonya’daki Riga’ya, sonra da Estonya’nın başkenti olan Reval’a, yani şimdiki adıyla Talinn’e yerleştiklerini söylüyordu. On dördüncü yüzyılda, Almanların üstün olduğu, tüccarlara ait Hansa Birliği’nde çok önemli bir şehir olan Reval, salgın hastalıklar ve savaşlarla zayıfladıktan sonra, 1710’da Deli Petro’ya teslim olmuştu. Rosenberg’in doğum yılı olan 1893 itibariyle, Rus İmparatorluğu içinde Talinn’in çok önemli bir yeri vardı; fakat Rosenberg, çocukluğunda şehrin kıvrımlı ara sokaklarında, eski avlularında dolanabiliyor ve kuruluş günlerinden kalma surlarına, ortaçağ mimarisine hayran hayran bakabiliyordu.

Annesi, Rosenberg’in doğumundan iki ay sonra veremden öldü. Büyük bir Alman firmasının Estonya’daki kolunu yöneten babası da bundan on bir yıl sonra, kırk iki yaşında öldü ve Rosenberg’i halalarının bakımına bıraktı. Bir Protestan olarak yetişen Alfred Rosenberg, inanca başkaldırdı. O, diz çökecek biri değildi. “Bu diz çökme işi,” diye yazdı, dini kabul dersinde ondan Tanrı önünde eğilmesinin istenmesi hakkında, “içimde öyle bir dürtü uyandırdı ki bir daha kendimi dizginleyemedim.”

Ortaokuldaki sanat öğretmenini, Reval’i çiziktirmesi için onu sokaklara gönderen ressamı anarken hoş kelimeler kullandı. Tarih ve coğrafya dersi veren müdür, Rosenberg’i yerel mezarlıkta bir arkeoloji kazısı yapmaya davet etti ve orada taştan bir kap, birkaç sürahi ve yüzük buldular. Rosenberg göze çarpan bir öğrenci değildi ama öğretmenleri onu severdi. On yedi yaşındayken Riga’daki bir teknik okula gitti ve

mimarlık programına dahil oldu. Dersler haricinde, Cermen efsanelerini, İzlanda mitolojisini, Hint ‘veda’larını ve Kant, Schopenhauer gibi filozofları okurdu. Bir yazar, daha sonraları onu “engin ancak yarım kültürlü bir adam” olarak nitelendirecekti; ama Riga’da dahil olduğu, Corps Rubonia adlı öğrenci grubunda, Rosenberg’in adı ‘filozof’tu.

Bir gün, Talinn’den trenle büyükanne ve büyükbabasının yaşadığı St. Petersburg’a giderken, Rosenberg ilgi çekici bir kadınla tanıştı. Zengin bir iş adamının kızı olan Hilda Leesmann, ondan bir yaş büyüktü, zekiydi ve bilgiliydi, hem Alman hem Rus geleneklerine hâkimdi. Rosenberg’e Tolstoy’un *Savaş ve Barış*’ını ve *Anna Karenina*’sını okuması için baskı yaptı. Piyano da çalan Leesmann, Rosenberg’i Rus milliyetçisi büyük bestecilerle tanıştırdı. Ona Nietzsche’nin *Böyle Buyurdu Zerdüşt*’ünü verdi. Paris’te dans dersleri alan Leesmann, Rosenberg’in ziyaretlerinde onu Notre Dame Katedrali’ne ve Louvre’a götürdü. Her sabah, Picasso ve Modigliani’nin de yemek yemeye geldiği, Montparnasse’deki ölümsüz Café de la Rotonde’da kahvaltı ettiler. Leesmann giderek bir dünya kadını olma yolunda ilerliyor, Rus balesinin cazibesine kapılıyordu; bu sırada Riga’daki Rosenberg’se bir çocuk oyunu için ortaçağdan kalma kıyafetler kuşanmaya zorlanıyordu.

Alfred Rosenberg ve Hilda Leesmann, 1915 yılında evlendiler ve o yazı kırsaldaki bir konakta birlikte geçirdiler. Rosenberg resim yaparak ve Goethe’nin bir biyografisini Hilda’ya sesli okuyarak meşgale buldu. Yazın sonunda, Birinci Dünya Savaşı ikisini de yerinden etti. Hilda ve ailesi, St. Petersburg’a kaçtı; Rosenberg’in okuluysa kütüphanesi ve tüm demirbaşlarıyla birlikte Moskova’ya taşındı. Rus başkentinin her tarafında sürgün edilenler ders görüyordu; derslerin bazıları koridorda oluyordu. Rosenberg, şehrin merkez bölgesine yakın bir yerde, bir çiftten oda kiraladı ve orada, aynı za-

manda yatak odası işlevi gören bir yerdeki masada, mütevazı aile yemekleri yedi. Ev sahibi çay içerken, dizinde sol görüşlü bir gazeteyle “hükümetteki namussuzlar” hakkında atıp tutuyordu. Haftada bir, Rosenberg dışarıda hamurışı yiyip %2 alkollü bira içerek kendini şımartıyordu. Sosyal hayatı, Kızıl Meydan’ın kuzeybatısına uzanan ana bulvar olan Tverskaya Caddesi’ndeki ucuz restoranlara girmekten ibaretti.

Tolstoy ve Dostoyevski eserlerini arka arkaya okuyan Rosenberg, patlak veren Rus Devrimi’nin ortasında buldu kendini. Kitaplara öyle gömülmüştü ki neredeyse hiç fark etmedi. Bir sabah erken saatlerde Moskova trenine bindi ve meydanları, sokakları yüz binlerce insanın doldurduğunu fark etti. “Her yan histerik bir neşeyle doluydu, insanlar hiç tanımadıkları yabancıların omuzlarında ağlıyorlardı,” diye yazdı daha sonra, “milyonlar bir psikoza teslim olmuştu.”

1917’nin ilerleyen aylarında, Hilda’nın sağlığının sert kuzey ikliminde kötüye gittiğini öğrendi. Tüberküloz, genç kadının vücudunu esir almıştı; ailesi de onu toparlansın diye Kırım’a götürmüştü. Rosenberg çalışmalarını yanm bıraktı ve onun yanına gitti. Birkaç ay sonra tekrar eşyalarını topladılar ve Estonya’ya döndüler. Hilda yatalak olmuştu. Rosenberg bir yandan ona kitaplar okudu, bir yandan da diploması için son projesini bitirdi. Hayatının kalanında yürüyeceği yol düşünülünce, ne ürperticidir ki, projesinde bir krematoryum tasarlamıştı. Moskova’daki ayaklanmaya rağmen, son sınavına girmek için Rusya’daki okula geri döndü, sonra da evine döndü ve şehre giren Alman birliklerini tam zamanında yakaladı.

Talinn’de uzun süre kalmadı. Birkaç ay boyunca, bir okulda, “gönülsüz gibi duran gençlere” resim dersi verdi ve şehrin eski haliyle ilgili illüstrasyonlarını satarak biraz para kazandı. Ama artık Estonya’da onun için hiçbir şey kalmamıştı, bu yüzden Rus ordusunun Kasım 1918’deki işgalinden önce şehirden kaçan on binlerce etnik Alman’a katıldı.

Gitmeden önce, Talinnli tüccarlar ve gemi sahipleri tarafından kurulmuş bir şehir örgütü olan Karakafalar Kardeşliği'nin toplantı salonunda topluluk önündeki ilk konuşmasını yaptı. Rosenberg, gelecekteki sayısız konuşmanın bir fragmanı olan bu konuşmada, Rusya'nın içine düştüğü durumdan sorumlu tuttuğu Yahudilik ve Marksizm arasındaki şeytani ittifak hakkında nutuk attı. Bir kaynağa göre, sinirlenen bir Yahudi işadamaı yanındakileri de alıp salondan dışarı çıktı.

Rosenberg tam da o gece Almanya'ya doğru yola çıktı. Yirmi yıldan uzun süre boyunca vatanına geri dönmeyecekti.

“Tren, Talinn'den ayrıldı. Rusya'yı tüm anılarıyla, geleceğinin tüm belirsizliğiyle ardımda bıraktım,” diye yazdı Rosenberg. “Kuleleri, eski sokakları ve benimle birlikte yaşayan onca adamla birlikte, gençliğimin şehri benden giderek daha da uzaklaşıyordu. Vatanımı kendime yeni ve daha güçlü bir vatan edinmek için ardımda bıraktım... Böylece Reich'a geldim. Aslen kendini tamamen sanata, felsefeye ve tarihe adanmış, siyasete atılmayı asla hayal etmeyen bir adam olarak... Hayat beni çekti, ben de takip ettim.”

Rosenberg, Berlin'de önemli bir mimar olan Peter Behrens'le toplantı ayarlamıştı. Ancak şehir onu dehşete düşürüyordu ve kısa süre sonra yozlaşmış cinsel ve kültürel hayatıyla uluslararası alanda kötü bir üne kavuşacaktı. Behrens'in modernizm eğilimli bir tasarımcı olduğu ortaya çıktı; yani Rosenberg'in aradığı türden bir akıl hocası değildi. Toplantıya girmeyen Rosenberg, hızla güneydeki Münih'e yöneldi.

Bavyera başkenti, bulutsuz günlerde ressamlar tarafından çizilmiş bir sahne dekoru gibi güneyden yükselen, tepeleri karlı Alplerin eteğindeki Isar Nehri'nin kenarına kurulmuştu. Muhafazakâr ve Katolik bir şehir olan Münih, insanların neşeli tavrıyla ve biralarıyla tanınıyordu: asil Hofbräuhaus,

keşişlerin birası Augustinerbräu... Şehir yedi asır boyunca Wittelsbach ailesi tarafından yönetilmişti ve 1825-1848 arasındaki hükümdarlığı boyunca, Kral I. Ludwig, Münih'i Avrupa'nın büyük şehirleri arasına sokan, büyük bir mimari yenilenmeye girişti. Yeni, geniş bir bulvar (adı da elbette Ludwigstrasse) kuzeydeki ortaçağ şehir meydanından aşağı iniyordu, iki yanı İtalyan stilinde üniversite ve kütüphane binalarıyla doluydu. Königsplatz adındaki yeni meydan, Roma, Yunan ve Mısır heykelleriyle ve hükümdar ailenin eski resim üstatlarının eserlerinden oluşan muhteşem koleksiyonuyla hava atmak için tasarlanan neoklasik müzelerden oluşan bir blok barındırıyordu.

Yüzyılın başında, Münih artık Alman sanat ve kültürünün merkezi olarak ün salmıştı, "İsar üstünde bir Atina" gibiydi. Ressamlar, heykeltıraşlar, yazarlar, entelektüeller ve müzisyenler şehre akın ediyor, Münih'in aristokrasisi tarafından büyük bir ilgiyle karşılanıyor, maddi açıdan destek görüyorlardı. Sergiler, geçit törenleri ve balolar düzenlenen şehirde, sanatçılara büyük kıymet veriliyordu. Yenilikçi sanatçılar, görkemli kudretiyle tanınan ülkedeki boğucu statükoya meydan okudular ve Schwabing adındaki özgür ruhlu mahallede bir bohem merkezi filizlendi. "Gerçek bir Schwabing mensubu," diye yazacaktı tarihçi David Clay Large, "kafeleri birahanelere tercih ederdi." Anarşistler, komünistler, Dadaistler, romancılar ve benzerlerinin sıklıkla uğradığı Café Stefanie'nin mermer masalarının etrafı şiir, siyaset ve sigara dumanıyla dolu olurdu. Mekân ironik bir şekilde 'Megalomanlar Kafesi' lakabını almıştı. Rusya'da devrimi başlatmadan önce, Lenin de Schwabing'de yaşamıştı; Münih'teki ilk işinden önce, Hitler de 1913 baharıyla 1914 yazı arasında mahallenin ucunda bir oda tutmuştu. Eşyalarını şehre getirdikten sonra, Rosenberg de bu mahallenin hemen güneyinde, kraliyet sanat galerileri, üniversite ve güzel sanatlar aka-

demisinden birkaç blok ötedeki Barer Sokağı'ndaki bir yere taşındı.

Onun geldiği dönemde, Münih'e işsizlik, açlık ve derin bir karmaşa hâkimdi. Wittelsbach ailesinin krallarından sonuncusu, Birinci Dünya Savaşı sonunda sürgün edilmişti. Şehirdeki devrimciler kontrolü ellerine almış ve güneydoğu eyaletinin bağımsız bir cumhuriyet olduğunu ilan etmişlerdi. Sosyal Demokratlar'ın lideri Kurt Eisner başa geldi. Eski bir gazeteci, bir Yahudi ve bir savaş karşıtı olarak, Eisner milliyetçilerin vatan haini tanımına tıpatıp uyuyordu.

Şehirde meteliksiz ve yalnız bir halde dolanan Rosenberg, devrimci ruh haline teslim olmaktan kaçamazdı. Karısı ciddi bir hastalığın pençesindeydi ve ailesi tarafından tedavi için Arosa, İsviçre'ye götürülmüştü. Daha sonra yazacağı üzere, o da "kaderin sayısız üvey çocukları"ndan biriydi ve savaş sonrası Avrupa'sında kendine bir yol çizmeye çalışıyordu. Yanında evden kalma biraz para vardı ve makalelerini, tablolarını satmaya çalışıyordu. Bunlardan hayır gelmeyince, Rosenberg konaklama için bir hayır kurumuna başvurmak zorunda kaldı, her gün aşevinden kabak çorbası ve hamur köftesiyle karını doyurdu. Günlerini sanat müzelerinde dolanarak ve Ludwigstrasse'deki devlet kütüphanesinde bir şeyler okuyarak geçirdi.

Bir gün yine sokaklarda dolanırken, karısı Hilda'yı tanıyan bir dansçının gösterisinin ilanına rastladı. Rosenberg bu dansçı kadını buldu ve onunla sohbet ederken, Rus Devrimi hakkında bazı makaleler sattığını söyledi. Satabileceği bir tek bu kalmıştı.

Dansçı kadın, Rosenberg'e onun hayatını değiştirecek bir isim verdi. Dietrich Eckart bohem mahallede yaşayan bir oyun yazarı, şair ve gazeteciydi; haftalık gazetesi *Auf Gut Deutsch*, Münih'te toplanan antisemitik sağcı güruhun ara-

sında çok popülerdi. Rosenberg hemen ertesi gün bu adamı görmeye gitti.

“Kafası şeklen ilgi çekici, yüzü karakterli hatlara sahip, mizacı huysuz fakat aslen dostane bir adam tarafından karşılandım,” diye yazacaktı Rosenberg. “Gözlüklerini alnına kaldırdı ve bana sorgular gözlerle baktı.”

“Kudüs’e karşı bir avcı uçağı kullanabilir misin?” diye sordu Rosenberg.

“Tabii,” dedi adam gülerek.

Rosenberg makalelerini ona uzattı ve Eckart ertesi gün onu aradı. Bir restoranda yedikleri yemekten sonra, iki adam hemen arkadaş ve iş ortağı oldular.

Rosenberg, Eckart’ın gazetesinde yazmaya başladı. O sıralarda bir de Thule Topluluğu adında, şüphe uyandıran bir antisemitik organizasyon keşfetti; bu kişiler, Eisner’in hükümetini silahlı güç kullanarak devirmeye çalışmışlardı. “Üye listeleri,” diye yazacaktı tarihçi Ian Kershaw daha sonra, “ilk Nazi sempatizanlarının ve Münih’in önde gelen aktörlerinin el kitabı gibiydi.” Devrimden üç ay sonra, Eisner gerçekten de genç bir sağcı tarafından suikasta uğradı; ironiktir ki, Yahudi kanına sahip olduğu gerekçesiyle bu katil Thule Topluluğu tarafından reddedilmişti ve Eisner’i de yeteneklerini ispatlamak için vurmuştu.

Sokaklar göstericilerle kaynıyordu ve sosyal demokratlar güçlerini yitiriyorlardı. Bir grup “kafe anarşisti” kısa süreliğine başa geçti ve serbestçe para basılmasını teklif etti. Kısa bir süre sonra ise Bolşevik devrimi geldi ve zenginleri tutukladı, bir yandan da Avrupa’ya korku salan bir komünist ordusu kurmaya yeltendi.

Nisan 1919’da, serin bir günde, Rosenberg, Marienplatz’da, Rathaus adlı, doksan metrelik yıpranmış cephesi zengin kemerler, kuleler ve sütunlarla süslü devasa neogotik belediye sarayının gölgesi altında bu gelişmeleri tartışan öfkeli

adamların arasına katıldı. Rosenberg taş korkulukların üstünde dikildi ve üzerinde YAŞASIN ALMAN İŞÇİSİ! KAHROLSUN BOLŞEVİZM! yazan bir ilanı havada sallarken bin kişilik bir topluluk önünde yeni hükümet hakkında sert eleştirilerde bulundu. Ama haykırdığı düşüncelerinin insanlar tarafından dikkate alındığını fark ettiğinde –konuşmasını alkışlamak için sokaklarda durduruluyordu- tutuklanmaktan korktu ve kendini sakınmaya karar verdi.

Rosenberg ve Eckart kırk kilometre güneydeki Wolfratshausen adlı küçük kasabaya kaçtılar. Onlar şehirde değilken, Thule Topluluğu mensupları rehin alınmışlardı; çıkan kaosta komünist güçler onları bir ortaokulun bodrum katında tek sıra halinde dizip teker teker kurşuna dizmişti. Mayıs başında, sürgün edilmiş Sosyal Demokratlar hükümet tarafından toplanan askeri birlikler, Münih'i infaz ve katliamlarla sonuçlanan kanlı bir çarpışma sonucu tekrar ele geçirdi. Yaz sonunda Weimar Cumhuriyeti resmen kurulmuş ve Bavyera da yeni devlete dahil olmuştu.

Birkaç hafta sonra, Rosenberg ve Eckart kendi kendilerini gönderdikleri kısa sürgünden geri döndüler. Mayıs ayında, yeni bir sağcı grubun mitingine katıldılar: Alman İşçi Partisi. Küçük bir restoranda, Rosenberg ve Eckart, Yahudiler ve Sovyetler Birliği'ndeki Bolşevikler aleyhinde uzun uzun konuştular.

O yılın eylül ayında, bir cuma akşamı, , üyelerin her hafta geldiği, duvarları koyu lambri kaplı, tavanı kemerli, küçük bir birahane olan Sterneckerbräu'ya Alman ordusundan otuz yaşında bir onbaşı, yenidoğan partinin mitinglerinden birine gelecekti.

Bundan kısa süre sonra da oluşumun yeni bir adı olacaktı: Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi. Düşmanları, partinin tavizsiz sertliğini vurgulamak için bu ismi iki hecelik bir kısaltmaya dönüştürdü: Nazi.

Rosenberg (solda) ve Hitler, Bürgerbräukeller'deki darbe girişimi sırasında; Kasım 1923, Münih.
(Keystone/Getty Images)

5: ÜLKENİN NEFRET ODAĞI

Adolf Hitler ve Alfred Rosenberg'in birçok ortak yanı vardı. Almanya dışında yetişmiş olsalar da, ülkenin efsanevi kahramanlıklarla dolu geçmişi ikisini de eşit şekilde heyecanlandırıyordu. İkisi de mimarlık kariyeri yerine resimle, okurlukla ve hayal kurmakla daha çok ilgiliydi. Genç adamlar olarak, ikisi de boş karınlarını doyurmak için aşevlerine muhtaç kalmışlardı. Bir kez karşılaştıklarında da en büyük güncel sorunlar olarak gördükleri şey hakkında fikirlerinin örtüştüğünü keşfetmeleri uzun sürmedi: kiliselerin yıkıcılığı, komünizm tehlikesi ve Yahudilerin kötülüğü.

Branau, Avusturya'da doğan ve Linz yakınlarında yetişen Hitler, Rosenberg'den dört yaş büyüktü. Hayatı boyunca devlet memurluğu yapmış babası 1903'te öldü ve Hitler 1907'de Viyana'ya taşındı, Viyana Güzel Sanatlar Akademisi'ne kabul almaya çalıştı fakat başarılı olamadı. ("Test resmi tatmin edici değil," dedi sınav görevlisi. "Etkilenmedim.") Bohem bir hayata girdi. 1909'un sonunda, Hitler bir evsizler sığınağında, kemikleri çıkmış halde, pislik içinde yaşıyordu. Akrabasından aldığı parayla ve Viyana barlarında sattığı tabloların getirisiyle geçimini sürdürdü, ta ki 24 yaşında, 1913'te, babasının mirasını ele geçirene kadar. O baharda Münih'e giden Hitler, şehrin sanat merkezinin batı ucunda, bir dük-

kânın üst katındaki odasına taşındı ve şehrin simgelerinin tablolarını yapıp satmaya başladı: Hofbräuhaus birahanesi, Gotik Frauenkirche ve Kutsal Roma İmparatoru'nun asırlar önce yaşadığı Alter Hof. Yeni taşındığı Alman evine âşık oldu. "Sanki uzun yıllardır surlarının içinde yaşıyormuşum gibi," diye yazdı Hitler daha sonra, "şehir bana çok tanıdık geliyordu."

Basmakalıp önyargıları, henüz Avrupa'nın çehresini değiştirecek bir ideolojiye evrilmemişti. Linz'de geçen günlerinde, Avusturyalı siyasetçi Georg Ritter von Schönerer'in antisemitik, antikatolik Alman milliyetçiliğine tutulmuştu. Kozmopolit Viyana'da yıllarca fakir kalışı, bu fikirlerin yalnızca kuvvetlenmesine yol açtı. Belediye Başkanı Karl Lueger kin dolu bir antisemitistti ve büfeler, Yahudileri yozlaşmış ve sapkın olarak nitelendiren, sağcı gazetelerle doluydu. Bununla birlikte, Yahudi karşıtı yaygaradan geri durmayan Hitler, ne tablolarını Yahudi alıcılara pazarlamaktan geri duruyor ne de annesine son günlerinde yardımcı olan Yahudi doktora bir tablosunu armağan etmekten çekiniyordu. Hitler'le Viyana'daki barınakta tanışan ve onun tablolarını sokakta satmasına yardımcı olan Reinhold Hanisch, daha sonra kaleme aldığı kısa hatıratta Hitleri'in Viyana'daki Yahudilerle bir hayli iyi geçindiğini yazacaktı. Hanisch'in hatırladığı kadarıyla, Hitler onları bir halk olarak da methediyor ve küresel kültüre katkılarından dolayı alkışlıyordu.

Hitler, Avusturya'nın zorunlu askerlik hizmetini atlatmayı başardı. Askere gitmek yerine, Birinci Dünya Savaşı patladığında Bavyera kuvvetlerine katılmaya gönüllü oldu; çarpışmaya giden telaşın içinde, yetkililer onun milliyetinin uyuşmadığını fark etmedi. Savaşı komutanlarla ön cephe arasında emir komuta iletişimini sağlayarak geçiren Hitler, onca katliama maruz kalarak ölüme ve insan huzursuzluğuna alıştı. İki farklı defa Demir Haç nişanını kazandı ve iki kez

yaralandı. Birliğindeki arkadaşlarını sevdi, çünkü ona 'sanatçı' diyorlar ve eksantrik taraflarına hayran oluyorlardı: Hitler içki ve sigara kullanmıyordu, kimseden posta almıyor gibiydi ve zamanının çoğu bir şeyler okuyarak geçiyordu.

Ekim 1918'de, Ypres, Belçika'daki bir hardal gazı saldırısında görme yetisini kısmen yitirdi ve Berlin'in yüz otuz kilometre kuzeyindeki Pasewalk'ta bir hastaneye gönderildi, savaşın kalanını da orada geçirdi. 21 Kasım'da Münih'e döndü, Rosenberg'in dönüşünden yaklaşık iki hafta önce.

Bolşevik rejimi 1919 Mayıs'ında devrilip Bavyera da Weimar Cumhuriyeti'ne bağlandığında, Alman ordusu bu bölgedeki kaotik partizan aktiviteyi gözlemlemek istedi. Fikirlerine destekçi arayan onlarca siyasi oluşum varken askeri liderler, yenik ve tatsız Alman birliklerinin düzgün bir milliyetçilikle, antibolşevik tutumla yetiştirilmesini istiyordu. Bir muhbir ve eğitimci olarak, Hitler de ordunun propaganda takımına katıldı. Alman tarihi ve sosyalizm dersleri aldı; Yahudi sermayedarların kötülükleri hakkında konuşan ekonomist Gottfried Feder'i de ilk kez burada dinledi.

O yaz kendi ders vermeye başladığında, Hitler karşısındakileri ateşli konuşmalarla etkilemeyi başardı.

Derse gelen bir adam, 'Yahudi meselesi'nin netleştirilmesi için ona mektup yazdı. Ülkenin başında sosyal demokratlar varken, Almanya bu konuyla nasıl başa çıkabilirdi ki? Mektup, Hitler'e verildi; o da bir yanıt hazırladı. Daha sonra başına dert açacak o ilk bilinen ifadesinde Hitler, Yahudilere karşı yapılan duygusal saldırıların ancak birkaç kitlesel cinayete yol açacağını yazdı. Ülkenin ihtiyaç duyduğu şey, 'mantığa' dayalı antisemitizmdi. İnkâr edilemez gerçeklerle karşı karşıya kaldıklarında, Almanlar, Yahudileri haklarından mahrum etmek ve sonunda Alman hayatından tamamen çıkarmak konusunda destekçi olacaklardı.

Mektup, 16 Eylül 1919'da yazılmıştı, Hitler'in daha sonra

Nazi Partisi olacak grubun mitinglerine ilk katılımından dört gün sonra.

Hitler, komutanı Yüzbaşı Karl Mayr tarafından, yeni fizilenen oluşumu gözlemlemesi için Stemeckerbräu'ya gönderilmişti. Mitinge gittiğindeyse kürsüye gelmiş ve öyle bir şiddetle konuşmuştu ki, partinin kurucusu Anton Drexler onun eline bir kitapçık tutuşturup mitinglere yine katılmasını istemişti. Mayr'ın emriyle hareket eden Hitler, partiye katıldı. Ama şartlar gereği, yalnızca bir casus olmayacaktı. Hemen fark etti ki bu grup, onun fikirleriyle örtüşen bir partiydi ve hâlâ bizzat önderlik edebileceği kadar küçüktü. Çok geçmeden, Nazi partisi onun hayatı olmuştu ve Hitler, sağcılar arasındaki en karizmatik yeni aktördü.

1919'un sonlarında, Rosenberg, partinin gelecekteki lideri Hitler'in Eckart'ı ziyaret ettiği bir gün onunla tanıştı. Antik Roma, komünizm ve Almanların mağlubiyetten sonraki köksüzlüğünü konuştular. "Onun büyüüne kapıldığımı ve anında, koşulsuz bir yandaşı olduğumu söylersem yalan olur," diye yazdı Rosenberg, savaş sonrası Nuremberg'deki hücrelerinden.

Partinin para biriktirmesine yardım eden, zengin bir destekçi olan Kurt Lüdecke, daha da ileri gitti: Rosenberg aslında "Hitler'in zekâsına hiç de hayran değildi."

Ancak, herkes gibi, adamın kalabalık önünde nasıl konuştuğunu duyunca Rosenberg de çok geçmeden kazanılacaktı. "Orada, bir Alman öncü askeri gördüm; davasına hem büyük bir açıklık hem büyük bir inandırıcılıkla girişmiş, özgür bir adamın cesaretiyle, yalnızca kendine bel bağlayan biriydi," diye yazdı Rosenberg, Hitler'in ilk konuşması hakkında yazdığı mektupta. "Yalnızca ilk on beş dakikadan sonra, beni Adolf Hitler'e çeken şey bu oldu."

Sonunda, Hitler'le tanışmasının ne anlama geldiğini tam olarak görecekti: hayatının en önemli dönüm noktası; "Tüm

kişisel kaderimi değiştiren ve Alman ulusunun kaderiyle bir bütün olarak birleştiren”, kısa bir karşılaşma.

Aralık 1920’de, yeni kurulmuş Nazi Partisi küçük bir haftalık gazeteyi satın aldı ve “Alman karşıtı güçlere karşı, Almanlık için en acımasız silah haline getirmeye” ant içti. Gazetenin alımı için gereken maddi kaynağın bir kısmı, Alman ordusundaki bir subaydan geldi; bu da paranın gizli bir askeri oluşumdan geldiğı dedikodusuna yol açtı. Küçük destekçiler, zengin hayırseverler ve en az bir milliyetçi organizasyondan gelen bağışlar, gazetenin hayatta kalmasına yardımcı oldu. Ama bu gazete, Naziler satın almadan önce bile zarardaydı ve ilk günlerde, matbaaya gidip dağıtıma çıkmasının ne kadar mümkün olduğı konusunda hep bir şüphe vardı.

Hitler, konuşmalarında destekçilerine “Ülkenin en nefret edilen gazetesi!” diye nitelendirdiğı yayını satın almalarını istedi.

Völkischer Beobachter, Rosenberg’in yaşadığı köşenin arka kısmında, Schellingstrasse numara 39’daydı. Tam bir basın odasıydı –“sürekli karmaşa: telefonlar susmaz, editörler dikte eder, ziyaretçiler, konuşma mırıltıları,” diye anlatıyordu bir çalışan- yalnızca bir farkla: Bina, aynı zamanda Hitler’in özel ordusu olan Fırtına Birlikleri’nin, Sturmabteilung’un da merkeziydi ve bu haydutlar da zaman zaman gazete ofisinin etrafında dolanıyor, silahlarını kurcalarken birbirlerine hikâyeler anlatıyordu.

Hitler genellikle gazetede sabahları uzun saatler geçirirdi, ziyaretçilerle ilgilenirdi. Schellingstrasse’deki restoran ve kafeler, Nazi Partisi faaliyetlerinden geçilmiyordu. Bitişik blokun köşesinde Hitler’in en sevdiğı restoranlardan biri olan, kubbesindeki soğan figürüyle meşhur olan Schelling-Salon

vardı ve sahibi artık parti başkanı için hesap tutmayı reddedene kadar Nazilerin sıklıkla kullandığı bir mekân oldu. Hitler ayrıca birkaç bina yandaki loş İtalyan restoranı Osteria Bavaria'nın da yıllarca müdavimi oldu; bu mekânın panel duvarlarını da doğal sahneler süslüyordu. Hitler ve misafirleri, ön kapının hemen içinde, bir perdenin arkasındaki oyuk odada yemek yemeyi tercih ederlerdi. Bazen yürüyerek Ludwigstrasse'ye, Kraliyet ailesinin yaptırdığı, Hofgarten adlı zarif Rönesans bahçesine bakan Café Heck'e giderlerdi. Hava güzel olduğunda, ağaçların altına kurulmuş, damalı örtülerle kaplı masaların örülü demir sandalyelerine otururlardı.

Münih'teki ilk yıllarında, Rosenberg sabahın ilk saatlerini Schellingstrasse 39'da geçirdi; başta partinin resmi yayın organında, Eckart'ın editörlüğü altındaydı ama aldığı sorumluluk zamanla arttı, ta ki, bir bakıma, partinin başyazarı olana dek. Yazıları genellikle tuhaf olurdu ve düzeltiye ihtiyaç duyardı; üstelik Hitler, onun ve Eckart'ın çıkardıkları gazeteden hemen memnun olmamıştı. O, kitlelere hitap edecek, insanların dikkatini çekecek ve dünyayı Nazilerin gördüğü gibi görmelerini sağlayacak bir şey istiyordu.

“Başlarda, *Völkischer Beobachter* öyle yüksek bir entelektüel seviyeden uçuyordu ki ben bile anlamakta zorlanıyordum,” diyecekti Hitler, “ve ucundan köşesinden herhangi bir şey anlayacak bir tek kadın bile tanıımıyordum!”

Ama gazete Rosenberg'in anlaşılmasız derin düşüncelerinden çok daha fazlasını basıyordu: haber ajanslarından gönderilenler, diğer gazetelerden toplanan haberler, spor ve sanat haberleri, destekçilerden gelen katkılar, siyasi karikatürler, fıkralar, Hitler tarafından yazılmış makaleler, onun konuşmaları, parti bildirileri (“Yarın Burada Savaşıyoruz”), seri romanlar ve özellikle Yahudiler tarafından işlenen cinsel suçların tasvir edilerek anlatımına odaklanılmış şekilde, kanlı olayların bulvar gazetelerine has basımı.

Bir parti gazetesi olduğu için, elbette, her haber ideolojik bir filtreden geçiyor ve böylelikle histerik, alaycı bir hal alıyordu. Muhabirler her Weimar skandalına balıklama atlıyordu. Önde gelen politikacılar olan, Yahudi Barmat kardeşler hakkında o kadar çok yolsuzluk haberi yazıyorlardı ki bu bir seri haline gelmişti: “Die Barmatologie.”

Gazetenin yazarları, düşmanlarının ifadelerine alaycı ünlem işaretleri eklemekten çok hoşlanıyorlardı. Berlin’in nefret edilen polis şefi Bernhard Weiss’ı şöyle alıntılıyorlardı: “Boşboğaz (!!!) Hitler ve demagog (!!) Goebbels ciddiye alınamaz (!!!).” Spor bölümünde, okurlara tırmanış, jimnastik ve askeri talim gibi militarist uygulamalarla ilgili aktiviteler sunuluyordu. Kültür sayfaları, sanatta Yahudi etkisini yeriordu. Hatta, gazetenin Julius Streicher ve *Der Stürmer*’i meşhur eden, antisemitik bir porno dizisi bile vardı. Hitler bunları okumayı çok seviyordu.

“O sıralarda insanlıktan ümidini kesmişti, eminim bundan,” dedi Hitler daha sonra, Rosenberg’in editörlüğü hakkında. “Gazetenin entelektüel seviyesini düşürdükçe, satış arttıkça, âdemoğlu tiksintisi daha da arttı!”

1923’te, bir aristokrat destekçi, elindeki yabancı borsa hisselerinden bir kısmını sattı ve gazetenin günlük yayına geçmesine yardımcı oldu. Orta-üst sınıfa mensup bir Harvard mezunu olan Ernst Hanfstaengl da vatanına dönüp Hitler’in yardımcıları arasına katıldığında, Amerika’nın büyük gazetelerinde olduğu gibi dikkat çekici geniş kâğıda basım yapılabilmesi için partiye bin dolar ödünç verdi. Bu genişleme, Rosenberg’in resmen editörlüğe yükselmesiyle aynı tarihte gerçekleşti. Günlük program çıkaramayacak kadar bohem bir hayat yaşayan Eckart, gazeteden uzaklaştırılmıştı. Cebi parayla dolan Hitler, yeni editörün kendine masa bakması için bizzat yardımcı oldu. Rosenberg bir storlu masa seçti, dağınık çalışmasını daha iyi gizleyebilmek için. “Hitler neredeyse

“çocuk gibi şendi,” diye yazdı Rosenberg. “Bir adım daha!” Kasım ayında, Nazi gazetesinin otuz bin abonesi vardı.

Hitler’in bu tatsız yazara verdiği değer, diğer önemli Nazileri şaşırtıyordu. “Rosenberg feci derecede sıkıcı bir arkadaştı,” yazdı Hanfstaengl, yani tanınan adıyla Putzi. Geveze ve çevresi geniş biri olan Putzi, daha sonra Hitler’in dış basın sekreteri olacaktı. Hanfstaengl’in elinde Rosenberg hakkında uzun bir şikâyet listesi vardı. Ona göre, Rosenberg “özünde kara cahil”di, Hanfstaengl onunla konuşurken dişlerinin arasından ısıklık çıkmak gibi iğrenç bir huyu vardı, “Yemek konusunda yük eşekleri kadar zevksiz”di, aynı gömleği günlerce giyyordu; “Gömlekleri yıkamanın israf olduğu gibi bir teorisi vardı; bu yüzden, onun standartlarına göre bile giyilemez olduklarında gömleklerini çöpe atardı.”

Ama her şeyden ötesi, Hanfstaengl, Rosenberg’in bir şarlatan olduğuna inanıyordu. Eğer Nazi lideri bu adamı dinlemeye devam ederse, tüm hareket yerle yeksan olacaktı.

Tozlu ciltlerin arasında geçirdiği onca zamana rağmen, Rosenberg vizyon sahibi bir düşünür asla değildi. Karşısına çıkan yazar ve düşünürlerin fikirlerini alır, güncel kitlelere uyarlardı. Rosenberg’in asıl önemi, Nazi radikallere Avrupa tarihinin yönünü değiştirmeleri için ihtiyaç duydukları meşruiyeti verecek on sekiz ve on dokuzuncu yüzyıl felsefelerine hâkimiyetiydi.

Uzun boylu, düzgün vücut hatlarına sahip, güçlü, mavi gözlü sarışınlar olarak idealleştirilmiş, üstün ‘Aryan’ ırk kavramı, ne tuhaftır ki, karşılaştırmalı dilbilim üzerinden evrildi. On sekizinci yüzyılda, Sir William Jones adındaki Britanyalı bilgin, Hindistan’da Sanskrit, Yunan ve Latin dilleri arasında benzerlikler olduğunu görmüş ve bu dilleri konuşan insanlara bir isim vermişti: Arya, yani Sanskritçede “soylu”. Bu dil-

ler zamanla, diğ er araştırmacılar tarafından, bu benzerlikleri paylaşan, İngilizce ve Almanca da dahil olmak üzere kırk n üzerinde dili barındıran ailelere ayrıldı.

Sonraki yüzyılda bu basit keşif, Hintlerle Avrupalıların nasıl benzer diller konuştuğ  sorusuyla boğuşan düşünürler tarafından  arpıtıldı. Bir düşünür, bir grup Himalaya savaş-  ısının savaşa savaşa Almanya'nın batısına yerleştiğ ini savundu. Başka bir kişi, tersinin geçerli olduğ unu söyledi, yani Ari ırk n Almanya'dan doğ ya g   ettiğ ini.

1800'lerde, milliyetçi düşünürler bu şaibeli yarı-bilimsel fikri alıp kendi Alman ayrımcılıkları için bir temel haline getirdiler. Hem bu adamların hem de gelecek kuşakların bilmediğ i şeyse, Arilerin ortak yanı ırk değ l, dildi.

1853'te, aristokrat Fransız diplomat Kont Joseph Arthur de Gobineau, yayınladığı dört ciltlik önemli eseri *Essai sur l'in galit  des races humaines*'de* dünya tarihinin ancak ırklar incelenerek tamamen anlaşılabileceğ i sonucuna varmıştı. Beyazların ve hepsinin ötesinde bu efsanevi Cermen "Ari"lerin -ki bu ismi bu yazar vermiştir- tüm diğ er ırklara üstün ve uygarlığın tüm büyük başarisından sorumlu olduğ unu söylüyordu. Ancak onların ırkını diğ erlerinden uzak tutarak başarılarının s rekliliğ i garanti altına alınabilirdi.

Sonra sahneye Houston Stewart Chamberlain adında, soyunda İngiliz amiral ve generaller olmasına rağ men Almanya'ya açık olan bir Britanyalı  ıktı. Gen liğ inde Prusyalı bir  ğretmen tarafından eğ tilen Chamberlain, Alman vatandaşlığ ı aldı ve Richard Wagner ile karısı Cosima'yla dost oldu. Kızları Eva'yla evlendi ve Kayser II. Wilhelm'le düzenli olarak yazışmaya başladı. Chamberlain, peşini bırakmayan şeytanlar olduğ unu ve bu şeytanlardan birinin onu bir kitap üzerine çalışmaya ittiğ ini yazdı: *Die Grundlagen des neunzeh-*

*Fr. İnsan ırklarının eşitsizliğ i üzerine bir makale. ( .N.)

nten *Jahrhunderts**. 1899'da basılan bu kitap, yirmi küsur yıl sonra Rosenberg'in gazetesi tarafından "Nazi hareketinin ilahisi" olarak yüceltilecekti. Chamberlain bu kitapta Yahudilerin soysuz bir ırk olduklarını ve biyolojik açıdan üstün ırk olan Töton halkının, özellikle de Almanların, dünyayı yönetmeyi hak ettiklerini savundu. Bu, ona göre, bilimsel bir gerçektir; kanla yazılmıştı.

Rosenberg gençliğinde bu kitabı okuduğunda şöyle düşündüğünü hatırlıyordu: "...benim için yepyeni bir dünya açıldı... evet, dedim, evet, bir daha evet... Yahudi sorunu hakkında kökten bir iç görü sahibi oldum ve bu bir daha asla değişmedi."

Kendine ait, Chamberlain'ın tarzındaki çarpık tarihini yazmadan önce, Rosenberg günlerini daha günlük ırkçı beyanlar üreterek geçirdi. Basılan ilk dört kitabı, uydurma, takıntılı ve her şeyden ötesi paranoyak bir antisemitizm barındırıyordu. "Tarih boyunca Alfred Rosenberg kadar kesin, tavizsiz bir Yahudi karşıtı polemikçi görülmemiştir," diye yazdı bir akademisyen.

Rosenberg, 1920 yılında basılan *Die Spur des Juden im Wandel der Zeiten*** adlı kitabında, dünyanın başına gelen tüm kötülüklerden Yahudilerin sorumlu olduğunu yazıyordu. Halk olarak, açgözlü ve ahlaksızlardı. "Ortaçağ'daki Yahudi ticareti hakkında bir şeyler okunduğunda... sürekli olarak Yahudi kandırmacalarıyla karşılarındakileri şaşırttıklarını görürüz," diye yazıyordu Rosenberg. "Döviz alım satımında sahtecilik; sahte iflaslar gibi sürekli meydana gelen olaylardan bahsedeler... taahhüt içeren ve onlara güven duyularak kabul edilen İbranice notların, tercüme ettirildiğinde, çirkin cümlelerden ibaret oldukları anlaşılmıştır; satış işleminden sonra paket

**Alm.* On dokuzuncu yüzyılın temelleri. (Ç.N.)

***Alm.* Yahudi'nin çağlar boyu bıraktığı iz. (Ç.N.)

değiştirmişlerdir ve alıcı paketi açtığında ürün yerine taş veya namanla karşılaşmıştır.”

“Doğuştan komplocu” olan Yahudilerin içlerinde bir ahlak pusulası olmadığını, bu yüzden liderlerinin karmaşık, teknik bir kod oluşturduğunu yazıyordu; “kanunların karmaşası”. Ona göre, Yahudiler tarafsız hâkimler ya da devlet memurları olamazlardı, çünkü inançları onların yalnızca kardeşlerine, “seçilmiş halk”larına denkleriymiş gibi davranmalarına izin veriyordu. Yahudi olmayanlara tahammülleri yoktu. “Tarafsız gözle bakıldığında, Yahudiler attıkları her adımla barındıkları ülkeye zarar veren hainlerdir.” Yahudilerin, Kayser Wilhelm tarafından azat edilmelerinin, Alman toplumuna dahil edilmelerinin, gazete ve işletme sahibi olmalarına izin verilmesinin büyük hata olduğu konusunda ısrarcıydı.

“İnsan bir zehrin başıboş şekilde dolanmasına veya ilaçla denk tutulmasına müsaade edemez.”

Takip eden yıl basılan *Das Verbrechen der Freimaurerei** adlı kitabındaysa, “Yahudi halkı, Şeytan tarafından seçilerek, Faust’la birlikte her yere sinsice girip onun her zayıflığından anında faydalanmak ve onu toprağa sürüklemek için diğer tüm uluslara salgın olarak gönderilmiştir,” diye yazdı. Din değiştirmeye, on defa vaftiz olmaya kalksalar da Yahudilerin kanlarındaki şeytaniliği asla değiştiremeyeceklerini anlatıyordu.

Rusya’da 1903 yılında basılan, *Protokoly sionskih mudrecov*** adlı düzmece metnin yayılmasında da Rosenberg’in parmağı vardı. Metin, gizli bir toplantıda savaş ve isyan planları yaparak, ekonomiyi kontrol ederek ve basın yoluyla ateizmi, liberalizmi yayarak dünyayı egemenlik altına almayı planlayan Yahudi liderleri anlatıyordu.

Bu ünlü haşarılığın nereden çıktığı hâlâ belli değil. Uzun

**Alm.* Farmasonluk Suçu (Ç.N.)

***Rus.* Siyon liderlerinin protokolleri (Ç.N.)

süre, çarlık yanlısı gizli polisin yirminci yüzyıl başlarında çalıntı eserlerden derlediği söylenmişti. Komünist devrimden kaçan, Bolşevik karşıtı Rusların ülkeden çıkardıkları kitap hemen yabancı yayıncıların ilgisini çekmişti.

‘Protokoller’ şeklindeki kısaltmayla da anılan kitap, Almanya’da ilk kez 1919’da ortaya çıktı. Rosenberg’i işe alan ilk kişi olan Eckart, Yahudiler hakkındaki bu şüpheli metni ilk gördüğünde “tarifi imkânsız bir dehşet” duyarak hemen Hitler’in dikkatini çekti. 1921’de, Londra’daki *Times* gazetesi bu kitabın sahte olduğunu ilan etmişti; ancak, iki yıl sonra yayınladığı bir açıklamada, Rosenberg hâlâ kitabın güvenilirliğinin tartışmaya açık olduğunu belirtti. Kitabın her şekilde diğer kaynaklarla uyuyuşunu ve küresel Yahudi stratejisini doğru yansıttığını savundu.

Rosenberg ayrıca partinin yirmi beş maddelik resmi tasarısının açıklama ve yorumunu da yaptı. Bu yıllarda, parti üyeleri ona artık Nasyonal Sosyalist ideolojinin otoriter bir sesi, parti doktrinlerinin gelişiminde baskın bir güç olarak bakmaya başlamışlardı. 1930’larda partiden ayrılıp Almanya’dan kaçan birçok Nazinin yazdığı hatıratlara göre, Rosenberg ilk yıllarda Hitler’i çok etkilemişti. Bir sığınmacı olan Otto Strasser, 1923’te şunu söylemekten çekinmeyecekti: “...[Rosenberg] kesinlikle Adolf Hitler’in arkasındaki beyindi.”

Nazi hareketine başta destek vermiş biri olan Kurt Lüdecke, Hitler’in ona Rosenberg’in dış politika hakkındaki görüşlerine özellikle kulak vermesini söylediğini aktardı.

“Rosenberg’le tanışmadın mı?” diye sormuş bir gün. “Onu daha iyi tanımalısın, anlaşmalısın. Benim her zaman dinlediğim tek adam o. Bir düşünür.”

★★★

Hitler, elbette herhangi birinin kuklası olduğunu inkâr

ederdi. *Kavgam*'da, Viyana sokaklarında yaşayan yirmi küsur yaşında bir genç adam olarak, dramatik bir aydınlanma sonucu Yahudi kötülüğünü fark ettiğini anlattı. Viyana'da geçirdiği zamanla ilgili bölümlerde, Hitler'in antisemitik radikalliğinin Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın mağlup olmasından sonra geldiği iddia edilir ama kendisi karizmatik kişiliğinin etrafında bu hareketi genişletirken, büyük bir çalışma ve kişisel deneyimler sonucu doğan bir aydınlanmaya şahit olduğuna inanacak insanlara ihtiyaç duydu. Kendini tekil bir aktör olarak göstermesi lazımdı. Tarihçi Ian Kershaw'ın yazdığına göre, "ulusal hareketin liderliği hakkını... Almanya'nın yükselmekte olan 'büyük lideri' unvanına dair hakkını" ona veren buydu.

Tarihçi Richard Evans'a göre, Hitler'in konuşma şekli, kiliselerdeki uyanış toplantılarını hatırlatıyordu. Dramatikliğe doğuştan yeteneği olan bir kişi olarak Hitler konuşmasına sessizce başlar, yavaş ve sistemli bir şekilde tonunu yükselterek coşkuyla bitirirdi; konuşması bağırmaya dönerdi, saçları terli alnının üstünde uçuşurdu, elleri havayı döverdi. Tam bir politikacı olan Hitler, şahsen yaşadığı zor zamanları Almanya'nıninkiyle özdeşleştirirdi ki bunaltı ve hiperenflasyon döneminde bunu yapması çok isabetliydi. Izdırap dolu bir dille, devrime, cumhuriyete ve her şeyin arkasında olduklarını düşündüğü Yahudilere saldırırdı. "Virüsü öldürmeden, bakteriyi imha etmeden hastalıktan kurtulabileceğinizi sanmayın," diye kükredi berbat bir konuşmasında, "ve ırksal veremden kurtulmak için, insanları veremin sorumlularından kurtarmanın şart olduğunu unutmayın."

1920'nin ikinci yarısında, Hitler konuşmalarına önemli bir faktör ekledi. Sovyetler Birliği'ne Bolşevizm'i getiren Yahudilerin şimdi bunu Almanya'da da uygulamak istediklerini söyledi. Kızıyıldız, yani Sovyetler Birliği'nin sembolü, "Davut Yıldızı"na; sinagog işaretine; dünyaya hâkim olan ırkın

sembolüne; Vladivostok'tan Batı'ya uzanan bir hükümdarlığa, yani Yahudi hükümdarlığına" denkti. "Kızılyıldız, Yahudiler için parıldayan altın anlamına gelen altın yıldızdır." Alman halkı bir tercih yapacaktı: Ya Sovyet yıldızı altında ya da milliyetçilerin gamalı haçının altında yaşayacaklardı.

Bu, Rosenberg'in tesiriydi. 1920 yazında, Hitler sonunda kabul etmişti ki aslında Sovyetler Birliği'nde olan bitenler hakkında çok bir şey bilmiyordu. Rusça bilen yardımcısı onu kısa sürede bilgilendirdi.

Münih'e vardığı günden itibaren, Rosenberg kendini bir Sovyetler Birliği uzmanı olarak tanıtmaya çabaladı. Komünizmin tehlikelerini çok iyi bildiğini, çünkü 1917'de, isyanın doğuşu sırasında Moskova'da bizzat bulunduğunu söylerdi. Eckart'ın gazetesinde 1919 yılında yer alan, Rosenberg'in basılan ilk yazısı "Rus Yahudi Devrimi" yazısında bundan bahsetti.

Rosenberg, Hitler'in aklına küresel Yahudi komplosu fikrini ve Rusya'daki komünist ayaklanmayla ilişkisini soktu. Onun formülü, bir tarihçinin anlattığı şekliyle, "Rusya = Bolşevizm = Yahudilik"ti. Onun savına göre, yalnızca Sovyetler Birliği ve Almanya'ya değil, tüm dünyaya hâkim olmak isteyen Yahudiler, hem kapitalizmi hem komünizmi kontrol ediyorlardı. Büyük Yahudi dolandırıcılığı işte buydu. Tüm ipler onların elindeydi. Tam ortada, iki tarafa da oynuyorlardı. 1919'da Münih'teki kısa ama kanlı komünist isyanlarının hemen ardından, Rosenberg'in okuyucuları ve Hitler'in dinleyicileri için Almanya'ya Kızılar hükmederse yaşanabilecek berbat sonu hayal etmek zor değildi. Komünistler kontrolü ellerine aldıklarında yaşananları daha henüz tecrübe etmemişler miydi? Özel mülkiyet altındaki tüm silahlara el konulması tehdidi altındaydılar. Genel grev ve yiyecek kıtlığı vardı. Tıpkı Moskova'da yaptıkları gibi, tıpkı Münih'te yapmaya çalıştıkları gibi, Yahudiler karşlarına çıkan herkesi öl-

düreceklerdi; Hitler bundan emindi. “Omuzlarınızın üstüne bir kafanız olması ve *Yahudi olmamanız* yeter: İdam sehpasındaki yeriniz hazır olacak.”

Hitler, 28 Temmuz 1922’de Münih’te yaptığı tipik konuşmalardan birinde, dinleyicilerine Sovyetler Birliği’ndeki “Borsa Yahudileri”nin, işçilerin Marksist kahramanları olarak kılık değiştirdiklerini anlattı. “Muazzam bir dolandırıcılık: Dünya tarihi bunun gibisini az görmüştür.”

Yahudiler, Rusya’yı mahvetmişlerdi ve durmayacaklardı, “tüm dünya harap olana kadar.”

“Günümüz Rusya’sının tümü, harap olmuş bir medeniyetten başka bir şey değildir,” dedi. Yahudiler, “hiç doymayan açgözlülükleriyle”, her şeyi kendileri için çalışıyordu. “Yahudi, kiliselerin hazinelerini kendisi için alıyor, insanları beslemek için değil: yok canım! Her şey yok olup gidiyor, ardında iz bırakmıyor... Ve şimdi Almanya, Rusya’nın dibine kadar girdiği sürece doğru ilerliyor.”

Yahudiler, bir zamanlar muhteşem olan Alman ülkesini “ateşli silahlardan”, halkını da “manevi silahlardan” arındırmak istiyordu. İnsanlar sessiz kalıp başlarını belaya sokmanın mantıklı olacağını düşünebilirlerdi ama Hitler, başlarına gelecek olandan kaçamayacaklarına dair onlara güvence veriyordu. “Hayır, dostum. Tek fark şu olacak ki belki ben hâlâ konuşurken asılacağım ama sen de asılacaksın: Sesin çıkmazken. Rusya bize burada da sayısız örnek verebilir ve bizim için de hikâye aynı olacak.”

Hitler, Almanya’da Yahudilerin idare edeceği bir Sovyet diktatörlüğüne karşı durmak için verilebilecek tek bir mantıklı tepki olduğunu ilan ediyordu: Halk buna karşı koymalıydı. “Geldiğimiz noktada şüphe yok: Yahudilerin boğazımızı kesmelerine izin vermeyeceğiz ve kendimizi savunacağız.”

Birkaç ay sonra, başka bir sahnede, Hitler bunun ölümüne bir savaş olacağının teminatını verdi. “Ya biz ya onlar,”

diyordu kitlelerine. Yahudiler ve Naziler, Almanya'nın geleceğinde aynı anda var olamazlardı. "Eğer güce hâkim olurlarsa, kellelerimizin sallanacağını biliyoruz," dedi. "Ama şunu da biliyoruz ki; gücü elimize alırsak, Tanrı yardımcıları olsun!"

Weimar Cumhuriyeti'nin doğuşunu takip eden yıllarda, siyasi sahne fazlasıyla seçim yaşadı. Almanya, Reichstag'a hâkim olmak isteyen siyasi partilerin mücadelesi sırasında yirmi farklı kabine gördü: Sosyal Demokratlar, Alman Demokrat Partisi, Katolik Merkez Parti, Komünistler, Milliyetçiler. Askeri borç, barış zamanı ekonomisine geçiş, sanayinin bozulması, Versay Barış Anlaşması'nda Müttefikler tarafından dayatılan savaş tazminleri: Bu sorunların hepsi Alman ekonomisini hasta edecekti ve enflasyon saçma seviyelere çıkacaktı. 1923'te bir ara, bir doların karşılığı dört trilyon markı bulmuştu.

O yaz, Hitler artık nefret edilen cumhuriyetin devrilmesini yüksek sesle talep etmeye başladı. Bavyera'nın genel eyalet delegesi Gustav Ritter von Kahr ise planlanmış Nazi mitinglerini yasaklayıp Rosenberg'in gazetesinin kapatılmasını emrederek karşılık verdi.

Öfkeden kuduran Hitler, artık bir askeri darbe düzenleyip gücü ellerine alma vaktinin geldiğine karar verdi. Arkasında çok önemli bir müttefik vardı: General Paul von Hindenburg'la birlikte Birinci Dünya Savaşı'nda Alman birliklerini idare eden ve 1923 itibariyle ülkenin en önemli sağcı aktörü haline gelen, General Erich Ludendorff.

Hitler'in kendine ait bir gücü de vardı: Daha sonra Üçüncü Reich'in büyük aktörlerinden biri olacak, dünyanın cüsse ve sert konuşmalarıyla tanıyacağı biri tarafından yönetilen ve dahilinde on beş bin Fırtına Birlik askeri olan milliyetçi paramiliter gruplardan oluşan bir koalisyon.

Hermann Göring lükse olan düşkünlüğü ve büyük acımasızlık yeteneğiyle dikkat çeken, çok konuşkan bir adamdı. Çocukluğunun bir kısmı, annesinin yarı Yahudi Avusturyalı doktor sevgilisine ait olan bir Ortaçağ kalesinde geçmişti. Orada, kale duvarları, kuleler ve dekoratif zırhların arasında, genç Hermann, Almanya'nın efsanevi tarihi hakkında hayaller kurdu, Töton şövalyelerinin her yanda olduğu, Avrupa'yı fethettiği zamanları düşündü.

Başlarda isyankâr bir öğrenci olan Göring, gittiği askeri okulda sivrilmeyi başardı. Almanya'nın West Point'i olan Prusya Askeri Akademisi'ne gitti ve Birinci Dünya Savaşı sırasında, piyade çavuşu olarak Demir Haç kazandı.

Dizlerindeki hasar ve yaver giden şansı sayesinde uçuş okuluna girdi. İki kişilik bir uçakta gözlemci olarak, ateş altındayken düşman tahkimatlarının ibretlik fotoğraflarını çekebilme kabiliyetiyle askeri liderlerin dikkatini çekti. Kısa süre sonra, yeni bir icat olan, makineli silahlara sahip savaş uçaklarını kullanmayı öğrendi; savaşın sonunda yirmi iki düşmanın hakkından bizzat gelmişti. 1918'de kısa bir süreliğine, Jagdgeschwader Richthofen adlı, Alman savaş pilotlarından oluşan elit bir uçak filosunu yönetti, yani efsanevi Kızıl Baron'un ölümünden önce yönettiği filoyu.

Göring, savaşın sonunda Almanya'nın teslim olmasına büyük bir öfke duymuştu ve ulus olarak zafer günlerine geri dönüş yapmak konusunda kararlıydı. "Bu gece buradaki herkese, Alman halkına ve bizim geleneklerimize zarar veren tüm o namussuzlara karşı duyulan nefreti, derin ve kalıcı nefreti kucaklamasını söylüyorum.," dedi 1918'de devrimcilere karşı düzenlenen bir protestoda. "Ama onları Almanya'da süreceğimiz günler de gelecek. O güne hazırlanın. O gün için kendinizi silahlandırın. O gün için çalışın. O gün şüphesiz ki gelecektir."

Bu nefret dolu savaş kahramanının yolu, dört yıl sonra

Hitler'le kesişti, tam da Nazilerin Bavyera'yı devirmelerine yardım edeceği zamanda.

Sorun, ne zaman saldırılacaktıydı. Rosenberg ve başka bir doğu göçmeni olan Max Erwin von Scheubner-Richter, von Kahr'ı rehin alıp Berlin'e yürümeye zorlamayı önerdi. Naziler, von Kahr'ın Bürgerbräukeller adlı birahane, ordu komutanı ve polis şefiyle birlikte konuşma yapmayı planladığı 8 Kasım'da harekete geçmeyi planladılar.

Rosenberg o sabah Schellingstrasse'de gazeteye ve Fırtına Birlikleri'ne ev sahipliği yapan ofiste çalışıyordu. Binada büyük bir hareketlilik vardı. Hanfstaengl, her zamanki yıkanmamış gömlek ve kravatıyla duran Rosenberg'in masasında bir tabancanın gösterişli şekilde durduğunu fark etti.

Elinde sürüş kılıcıyla çıkagelen Hitler, Rosenberg'in ofisine daldı. "Bu gece davranıyoruz," dedi adamlara. "Tabancalarınızı getirin."

Rosenberg ten rengi fötr şapkasını taktı, trençkotunu giydi, Hitler ve korumasıyla birlikte kırmızı bir Mercedes'e binip Isar Nehri üzerinden birahaneye gitti. Göring'in Fırtına Birlikleri silahlarını kuşanmış, başlarına çelik miğferler takmış halde, birahaneyi akşam sekiz buçuktan kısa süre sonra kuşattı. Ana girişe bir makineli tüfek yerleştirildi ve Naziler salonun ön kısımlarına doğru ilerledi; Rosenberg de elinde bir tabancayla Hitler'in yanındaydı.

Büyük bir kargaşa çıktı. Üstünde siyah bir sabahlık ve Demir Haç'ıyla, Hitler silahını tavana sıktı ve devrimin başladığını ilan etti, podyuma ulaşabilmek için masaların üstüne tırmandı. Bavyera'nın üst düzey liderleri, bir arka odaya götürüldüler.

Göring, kalabalığı sakinleştirmeye çalıştı ("Biralarınız ellerinizde!"); Hitler ise von Kahr ve diğerlerini, milli darbesine katılmaları için, nezaketten uzak bir şekilde ikna etmeye çalıştı. Adamlar, onunla konuşmayı reddettiler. "Benim

iznim olmadan kimse bu odayı terk edemez!" diye bağırdı Hitler. Ludendorff biraz sonra bu gergin görüşmelere katılmayı kabul etti ve Bavyera liderleri sonunda onunla birlikte hareket etmeyi kabul ettiler.

Darbe, alkışlar ve Alman Milli Marşı "Deutschland über Alles" eşliğinde tüm salona ilan edildi.

Rosenberg hemen gazete ofisine döndü ve devrimin resmi yayımını sağladı. Haberi çalışanlara ilan ettiğinde her yer alkışlarla yankılandı.

"Artık önümüzde iki seçenek var," dedi Rosenberg onlara. "Yarın ya milli bir Alman hükümetine sahip olacağız ya da öleceğiz."

Editörlerden biri şu yazıyı dikte ettirdi: "Almanya delirtici kâbusundan uyanıyor ve bulutların arasından harikulade bir yeni büyüme dönemi geliyor; gece aydınlanıyor, gün oluyor; Alman kudreti ve büyüklüğünün sembolü olan kartal tekrar yükseliyor!"

Ancak, gazete henüz sokaklara ulaşmadan, darbenin sonu geldi.

Naziler önemli askeri kışlaları işgal etmeyi başaramamışlardı ve Hitler, Bavyera liderlerinin zaptedildiğinden emin olmadan birahaneden ayrılmıştı. Ludendorff, von Kahr ve diğerlerinin kaçmasına izin verdi; onlar da isyanı hemen bastırdı. Devrimciler iletişim kanallarını kontrol altına almamışlardı ve sadık birlikler göreve çağırılmıştı; von Kahr da radyoda komplocuları ilan etmiş ve Nazi Partisi'nin kapatılması emrini vermişti.

Ertesi sabah, Alman Cumhuriyeti'nin ilanının, yani milliyetçilerin düşüncelerinde 'Kasım suçluları'nın Almanya'ya ihanet ettiği kara günün beşinci yıldönümünde kar yağdı. Rezil ettikleri darbeden sonra bir şekilde toparlanmaya çalışan Naziler, ordu ve polisi üye sayılarıyla bir şekilde etkilemeyi umarak Münih'in merkezine bir yürüyüş düzenlediler.

Devrimciler tek küme halindeki iki bin adamdan oluşan gruplarıyla birahaneden yürüyüşe başladılar. Başta bir cenaze yürüyüşü gibi görünen grup, şehir merkezine ulaşp kalabalıkların onlara katıldığını görünce, kısa bir süreliğine, günü kurtarmanın hâlâ mümkün olduğunu düşündü. Rosenberg ikinci sırada yürüyordu; önünde Göring, Ludendorff ve Scheubner-Richter'le dayanışma gösterisi için kol kola girmiş Hitler vardı. Yürüyüşçüler, Marienplatz ve Rathaus'a ulaştı, sağa döndü ve Residenzstrasse'den Odeonsplatz'a doğru ilerledi.

Meydandaki Bavyalı generaller anıtı Feldherrnhalle'de, yüz eyalet polisi bekliyordu.

"Teslim olun!" diye bağırdı Hitler.

Silahlar çekildi ve takip eden sessizlikte, bir el ateş açıldı.

Bir dakikadan kısa süre içinde, havaya kurşun yağdı. Scheubner-Richter, başına isabet eden bir kurşunla öldü, Hitler'i de yanında yere sürükledi ve Nazi liderinin omzunu çıkardı. Göring kasıklarından vuruldu. Birinci Dünya Savaşı'nda yer almayan Rosenberg, çatışma başlar başlamaz bir sokağa saptı. Onun yanında yürüyen oyuncakçı Oskar Körner öldürüldü. Hitler ve Göring, zarar görmeyen Rosenberg'le birlikte kaostan kaçtılar. On altı Nazi ve dört polis öldürüldü. Ludendorff, her nasılsa yara almadan, polislerin yanına kadar yürüdü ve orada tutuklandı.

Hitler, içinde tıbbi çalışanların beklediği bir arabaya bindi ve derhal Hanfstaengl'in Münih'in güneyindeki evine gitti, yaralanmıştı ve morali bozulmuştu, belki intiharı bile düşünüyordu. Yakında tutuklanacağı için eline bir kalem aldı ve takipçilerine gönderdiği mesajında geçici bir parti lideri seçti. Rosenberg için özel bir mesaj yazdı. Sonra beyaz bir gecelikle gözaltına alındı ve Landsberg am Lech cezaevinin 7 numaralı hücresine kondu.

Hitler'in, Nazi Partisi'nin yakın geleceği hakkında aldığı karara hiç kimse Rosenberg kadar şaşıramazdı.

"Sevgili Rosenberg," yazıyordu Hitler'in notunda, "bundan sonra hareketimizin başında sen olacaksın."

Rosenberg idari liderliğe uygun olmadığını hemen gösterdi. Sonraları, bazı Naziler, Hitler'in onu seçmesinin nedeninin bu olduğunu söyleyeceklerdi. Hitler elbette hapisten çıktıktan sonra liderliğe geri dönmeyi umuyordu. Partiyi potansiyel olarak güçlü birine devretmek istemiyordu. Ama aynı zamanda, geleceğin ona neler getireceğini de bilemezdi. Uzun bir hapis cezası mı? Avusturya'ya iade edilmek mi? Yaralı ve sıkıntılıydı, bir yandan da talimatlarını telaşla aktarmaya çalışırken, ona en sadık 'eski savaşçı'sını seçmişti.

Hitler hapishanede günlerini *Kavgam*'ı kaleme alarak geçirirken, Nazi Partisi ise Rosenberg'in yönetiminde paramparça oldu. Organizasyon kanun dışı ilan edilip mali kaynakları dondurulduğu için, Rosenberg 3 Aralık'ta gönderdiği bildiriyle yol arkadaşlarını bilgilendirdi ve bundan sonra yeraltına çekileceklerini söyledi. ("Gizli!" diye uyarıyordu mektupta. "Okuduktan sonra yakın.") Rolf Eidhalt adında bir takma isim kullanmaya başladı: 'Adolf Hitler'in bir anagramı.

Münih'teki atış mangasından kurtulan Nazilerin bir kısmı Salzburg'da toplanıp Rosenberg'e ulaşmaya çalıştı ama onun yerini bulmak çok zordu. Her an tutuklanma endişesiyle, Rosenberg her geceyi başka bir mekânda geçiriyordu.

Rosenberg'in müttefiklerinden olan Lüdecke bile partinin boşluğa sürüklendiğini söylüyordu. "Bize önderlik namına çok az katkıda bulunabildi."

Rosenberg, Ocak 1924'te, Büyük Alman Nasyonal Birliği'ni kurdu; bu oluşumla, yasaklanan Nazi Partisi'ni devam ettirmek istiyordu ama Hitler'in teşvikine rağmen, eski par-

tinin bölünmüş tüm unsurlarını bir araya getiremedi. Stratejisi, devrimci bir oluşumdan meşru bir siyasi partiye dönüşmektir. İlkbaharda, yeni parti diğer aşırı sağcı gruplara katıldı ve Bavyera Parlamentosu ile Reichstag için adaylar koydu. Ancak, bir rakip milliyetçi fraksiyon olan Alman Halkın Özgürlüğü Partisi seçimlerde daha büyük bir başarı elde ederek Nazilerin onlarla koalisyon yapmasını önerdiğinde, Hitler inat etti ve hapishaneden çıkana dek faal siyaset içinde olmayacağını ilan etti.

Hitler'in desteği olmayınca, hem 'aşırı sağ'ı birleştirme çabaları hem de Rosenberg'in yedek Führer olduğu kısa, acı verici deneyimi sona erdi. Kuyusu kazılan ve öldürücü rekabetlerle bölünmüş milliyetçi hareketin içinde ötekileştirilen Rosenberg böylece devrilmiş oldu.

20 Aralık 1924'te, Hitler salıverildi ve hemen partinin kontrolünü yeniden ele geçirdi. Seçim siyasetlerine fazlasıyla dahil olduğu için Rosenberg'e öfkelenildi, her ne kadar kendisi de kısa süre sonra aynı şeyi yapacak olsa da. *Völkischer Beobachter* tekrar piyasaya çıktığında, başyazar Hitler oldu ve onun yokluğunda attıkları yanlış adımlardan dolayı Rosenberg ile Ludendorff'u suçladı.

Rosenberg, Nazi Partisi'nin şubatta Bürgerbräukeller'de büyük bir kalabalıkla düzenlenen yeniden uyanış mitingine katılmadı. "O komedinin içinde yer almayacağım," dedi Lüdecke'ye. "Hitler'in niyetlendiği kardeşlik çağrısının nasıl bir şey olduğunu biliyorum." Önceki yıl birbirleriyle savaşanlardan diğerleri sahneye çıkıp el sıkıştılar, af dilediler ve Hitler'in arkasında sıraya girdiler ama geçmişi geçmişte bırakmayı reddeden Rosenberg, partideki can düşmanları aleyhine hakaret davaları açtı.

Hitler, Rosenberg'in davaları geri çekmesini istedi ve karşılığında ona parti gazetesine geri dönme izni teklif etti. Ro-

senberg tereddüt edince, Hitler, Lüdecke'nin araya girmesini istedi: "Rosenberg aklını başına alsın, alingan masum numarasını bıraksın; hallet şu işi."

"O iş o kadar kolay değil," diye yanıt verdi Lüdecke. "Yarası sizin düşündüğünüzden daha derin."

"Evet, tabii, görürüz," dedi Führer gülererek.

Hitler, Rosenberg'in yarasını iyileştirmek için ona gazete-de iş vermekle kalmadı, bir de sıra dışı mektup yazdı. Muğlak diline rağmen, mektup aslında Hitler'in Rosenberg'i yanında tutmayı ne kadar çok istediğini gösteriyordu.

Hitler, darbe girişiminden sonra parti işlerinin fena karıştığını ve Rosenberg'in rakipleri tarafından kullanılan tatsız, hakaret içeren sözcüklerin neden kullanıldığını anladığını yazdı. "İnsanın içi kaynayınca ağzı da durmuyor," diye anlattı durumu. Fakat, ânın heyecanıyla neler söylenmiş olursa olsun, vekiline olan büyük saygısını asla yitirmediğini bildirmek istiyordu. "Sizi bilirim, Herr Rosenberg, kıymet de veririm size... hareketimizin en kıymetli unsurlarından birisiniz," diye yazdı. "Çok zor bir dönemde, hiç beklenmedik şekilde, bir açıklama yapılmadan, hareketin önderliğini elinize aldınız ve davamızı mümkün olduğunca ilerletmeye çalıştınız. Benim bu sonuçtan herhangi bir şüphem yok; belki bu amaçla bazı hatalar yapılmış olabilir, herkesin başına gelebilir bu. Ancak benim amacım hatalar hakkında fikir belirtmek değil, yalnızca isteklerimi ve iyi niyetlerimi belirtmek. Bunun için, her konuda hakkınızı fazlasıyla vermem gerekiyor."

İlişkileri düzeldi ama Rosenberg, Hitler'le bir daha asla Bürgerbräukeller darbesinden önce olduğu kadar yakın olmayacaktı.

Hitler kendine siyah, altı koltuklu bir Mercedes aldı; kırsal alanda uysal mizaçlı kurmaylarıyla gezinmek çok hoşuna gidiyordu. Ciddiyetinden taviz vermeyen, katı, mizahtan yoksun biri olan Rosenberg, kimse tarafından günlük gezi-

lere davet edilecek biri olmadığının farkındaydı. Sohbet çok sürmeden parti meselesine ve onun diğer Nazi liderleriyle girdiği bürokratik anlaşmazlıklara gelirdi. Kendine hâkim olamazdı.

“Bana çok değer veriyordu,” diye vardığı sonucu yazdı Rosenberg, “ama beni sevmiyordu.”

Hitler ona gazete editörlüğüne dönmesini önerdiğinde gösterdiği tavrın aksine, Rosenberg muhtemelen oyunun içine dönmeye o kadar da isteksiz değildi. Otuz iki yaşındaydı ve Almanya'ya geldiğinden beri yalnızca bir şey yapmıştı: Parti için yazı yazmıştı.

Bu yüzden 1925'te Naziler parçalanmış partilerini tekrar toparlamaya çalışıp siyasi güç için daimi bir kampanyaya başlarken, Rosenberg'in Schellingstrasse'deki ofise dönüp *Völkischer Beobachter*'in başına geçmekten başka seçeneği yoktu. Paraya ihtiyacı vardı, bunu Lüdecke'ye söyledi ve “Ayrıca, çalışmak benim hayatım; davadan vazgeçemem,” dedi.

Parti gazetesi tıpkı eskisi kadar alaycı ve saldırgandı. Weimar hükümeti liderleri “enternasyonalist-pasifist-efemine” olarak nitelendi. Yahweh için “şeytan, baştan beri bir katil, yalancı ve yalanların babası” yakıştırmaları yapıldı. Yahudi inancı ise “Alman eyalet kanunlarının koruması altında yapılan ahlaki ve ekonomik sömürünün, yıkımın üzerini örtmek için kullanılan bir maske” dendi. Rakip editörlerden birine “Alman ruhunun katili, Alman halkına ihanet eden biri ve kamuoyunun yozlaşması için çalışan bir ajan.”

Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, gazetenin içine girdiği polemikler Rosenberg'i ve diğer yazarları sık sık hakaret ve tahrik davalarıyla karşı karşıya bırakıyordu.

Cumhuriyetin Korunması Kanunu, devlet görevlilerinin hükümet aleyhine şiddetli bir isyanı savunan gazeteleri ya-

saklamasına olanak sağlıyordu; Nazi gazetesi de sıklıkla ceza alıyordu. Mart 1926'da, Rosenberg bir ay cezaevinde de kaldı.

“İnsanların ruhu için güpegündüz savaş verildi,” diye yazdı Rosenberg yıllar sonra. “Bize yapılan saldırılar korkunçtu ve biz de sertçe yanıt verdik.” Mevzubahis *Völkischer Beobachter* makaleleri “genellikle sabahın yedisinde yazılırdı, elimize henüz ulaşan raporlara dayanırdı ve bu yüzden her zaman üzerinde düşünülmüş fikirler değildi. Yaralayıcı bir dönemdi, partinin içinde ve dışındaki düşmanlarla sonu gelmeyen savaşlar yapılıyordu.

Rosenberg 1930'da Nazilerin düşmanları tarafından damgalı bir adam gözüyle bakıldığı Reichstag'da bir koltuk kazandı. Bir defasında, üstünde Nazi üniforma gömleğiyle konuşmak için ayağa kalktığında, parlamentodaki Sosyal Demokratlar, Yahudi isimli antisemitisti kızdırmak için ısıklık öttürmeye başladılar.

“Alın size Yahudi!” diye bağırdılar. “Şu buruna bakın! Yallah Filistin'e!”

Daha zarar verici olan şey, Rosenberg'in Birinci Dünya Savaşı sırasında ne yaptığı konusundaki imalardı. Hanfs-taengl, Rosenberg'in bir süre Fransa'da kaldığını ve Fransa askeri istihbaratına çalıştığını Göring'e söyledi. Göring bu dedikodunun yayılmasını sağladı. “Adamın savaş sırasında Paris'te hakikaten ne yaptığını söylemesi gerekecek sonunda,” dedi Göring bir noktada. Nazi karşıtları basın aracılığıyla saldırmaya başladılar ama bir polis soruşturması, suçlamaların herhangi bir karşılığı olmadığını ortaya çıkardı. O zamanki kız arkadaşı ve daha sonra evlendiği insanı ziyaret için 1914'te tamamen zararsız bir ziyarette bulunduğunu söyleyen Rosenberg, suçlamalar yüzünden iki sosyalist gazeteyi mahkemeye verdi ve tazminat kazandı.

Ama bu yafta ona yapıştı. 1932'deki bir Reichstag tartış-

ması sırasında gündeme geldi ve kısa süreli bir arbede çıkmasına yol açtı. Komünist politikacılardan biri, Rosenberg'in savaş sırasında Almanya aleyhine çalıştığını söyledi ve saldırının hedefindeki adam diklendi. "Kulaklarını patlatayım mı senin?" Şansölye Heinrich Brüning, Rosenberg'den gelen sert eleştiriye yanıt olarak, "sözde Baltık Almanı; ben savaşta son nefesime kadar savaşırken, o daha neresinin gerçek vatani olduğunu keşfetmemiş."

Rosenberg özel hayatında huzur bulduysa bile bu konuda arkada pek bir kayıt bırakmamıştı. Hilda'yla 1923'te boşandılar, sekiz yıllık evlilikten sonra. Evlilik, Rosenberg 1918'de Almanya'ya gittiğinde aslında bitmişti. Hilda, Rosenberg'le birlikte gelmemiş, ailesiyle birlikte Almanya'nın Kara Orman bölgesinde ve İsviçre'deki kaplıcalarda verem hastalığını iyileştirmeye çalıştı. "Başta bana biraz yardımcı olabileceğini söyledi ama artık yolumu bulmuştum. Hastaymış, öyle söyledi, hayatının kalanı boyunca yardıma muhtaç yaşayacakmış," diye yazdı Rosenberg daha sonra, duygusuz vurgusuyla dikkat çeken bir yazısında. "Daha sonra Talinn'deki ailesiyle buluştu, hastalığına son bir çare bulabilmek için Fransa'ya gitti ve öldü."

Ayrılıklarından kısa süre sonraki bir yaz gününde, Rosenberg gazete ofisinden çıkarken "koyu bir kostüm içinde, başında siyah bir şapka ve ekoseli bir bant olan, ince ve güzel bir kadın" gördü. Kadın hemen ilgisini çekti. Hedwig Kramer yirmi dört yaşındaydı, Rosenberg'den altı yaş küçüktü. Rosenberg sık sık yemek yediği Yunan restoranına giren kadını izledi, biraz sonra restorana girdi ve onunla sohbet etmeye başladı. Göllerin etrafında ve Avrupa'nın en büyük şehir parkı olan, Münih'in İngiliz Bahçesi'nde yaptıkları uzun yürüyüşler sırasında onu elde etmeye çalıştı. 1925'te evlendiler ve iki çocukları oldu: bebekliğinde ölen bir oğlan ve 1930'da

doğan Irene. Hedwig'le birlikte ailelerini kurarlarken, Güzel Sanatlar Akademisi'nin parlak beyaz taş binasının tam karşı-
sındaki sokakta, Akademistrasse'de bir eve taşındılar.

Ama işi, Rosenberg'in hayatıydı. Masasında yıllar geçirdi: çalıştı, okudu, düşündü, yazdı. Ofisinde olmadığı kısa zamanlarda kendini kitaplara verdi ya da Cermen tarihine gömüldü. Yeni karısıyla yaptığı ilk gezilerden birinde Heidelberg'deki kale kalıntılarını görmeye gitti.

Editörlük sorumlulukları, parti gazetesinin düzeysiz yayımcılığının ötesine gitti. *Der Weltkampf** adlı bir antisemitik derginin de başındaydı ve bu dergi, standart antisemitik konuları yarı akademik bir şekilde, dipnotlu makalelerle işliyordu; Hitler bu yayını "birinci sınıf bir silah" olarak nitelendiriyordu. Rosenberg daha sonra *Nationalsozialistische Monatshefte*** ile partinin ideolojik ve teorik temellerini açıkladı. İnsanları tahrik etme konusunda inanılmaz bir yeteneği vardı. İş bitmeden önce, diğer tüm önde gelen Nazilerden daha çok yazı yazabilirdi – hem de toplamlarından.

1933 yaklaşırken, iş sonunda meyvesini vermeye başlamıştı. Odeonsplatz'daki kanlı yenilgilerinin üstünden geçen acı verici on yılın ardından -birahanelerde seçim kampanyaları, gazete ajitasyonu, kulis manevraları, çıplak elle girilen sokak kavgaları- Hitler ve Naziler sonunda, hayret verici bir biçimde, gerçek gücü elde etmek üzereydi.

Rosenberg, Berlin'e geri dönüyordu. Bu kez Unter den Linden'in yanında durmakla kalmayacaktı, tarihin bir başka seyircisi olmayacaktı.

Bu kez, Rosenberg *tarih yazmaya* kararlı, güçlü bir adamın sağ koluydu.

* Alm. Dünya Mücadelesi (Ç.N.)

** Alm. Aylık Nasyonal Sosyalist (Ç.N.)

İktidara yükseldiği gün olan 30 Ocak 1933'te Hitler ve bazı yol arkadaşları. *Soldan sağa:* Wilhelm Kube, Hanns Kerrl, Joseph Goebbels, Adolf Hitler, Ernst Röhm, Hermann Göring, Richard Walther Darré, Heinrich Himmler ve Rudolf Hess. Sandalyede oturan ise Wilhelm Frick. (*Universal History Archive/Getty Images aracılığıyla UIG*)

6: GECE ÇÖKÜYOR

Her şey çok çabuk oldu. Hitler, bir siyasi tavizin parçası olarak 30 Ocak 1933'te iktidara yükseldi. Birinci Dünya Savaşı'nda Alman ordularına önderlik eden iri mareşal ve artık Almanya Cumhurbaşkanı olan Paul von Hindenburg tarafından görevlendirilen kabine, dahilindeki mantıklı adamlarla bu telaşlı devrimi kısıtlamalı, soğutmalı, kontrol altına almalıydı.

Fakat Nazi Şansölye fazla hızlı hareket ediyordu ve kabine onun hızını durduramadı.

Alman Şansölyesi olarak yemin edişinden saatler sonra, Hitler gücünü pekiştirmek için yeni bir parlamento seçimi talep etti. Şunun çok iyi farkındaydı ki; siyasi dışlanmışlıkla içinde geçen onca yıldan sonra, Weimar Cumhuriyeti'nde onların karşısında duran güçleri yerlerinden söküp atmak için ellerinde her türlü silah vardı. Bu kez kaybedemezlerdi.

Sivil kamu hizmetlerini hemen kontrol altına aldılar ve polisi, devlet medyasını, radyoyu parti için çalıştırmaya başladılar. İş dünyasının zengin yöneticilerinden kampanyaları için büyük meblağlar aldılar. Muhafif mitinglerini provoke ettiler ve rakip gazeteleri yasakladılar. Ve kellelerin sallanacağına dair yıllarca verdikleri sözlerden sonra, düşmanlarına sert misillemeler yaparak sözlerinin arkasında durdular.

Korku, o zamanlar da, daima olacağı gibi, Nazi cephaneliğinin ana silahı olacaktı.

Hitler'in iktidara yükseldiği gece, on yıldan uzun süredir sokak çarpışmalarıyla sertleşen paramiliter Fırtına Birlikleri, Berlin sokaklarında sonu gelmeyen kalabalıklarla yürüyüş yaptı. Meşaleli geçit yürüyüşü o kadar uzun sürdü ki bazı izleyiciler Hitler'in halihazırda, kahverengi gömlekler ve yüksek çizmeler giymiş, yollarına çıkanlara dehşet saçacak yüz binlerce fanatik destekçisi olduğunu düşündü. Gerçekten de öyleydi ve paramiliter ordu, ilerleyen aylarda daha da kuvvetlenecekti: 1934'ün başında, sayıları üç milyona yaklaştı.

Naziler güce yükseleli henüz bir ay bile olmamıştı ki Hollandalı komünist Marinus van der Lubbe, Alman Parlamentosu'nun toplandığı süslü salon Reichstag'ı kundakladı. Rosenberg alevleri gördüğünde Tiergarten'in içinden arabasıyla geçiyordu. Bir muhabir onu orada, beklerken gördü ve Rosenberg'in aklından geçen ilk düşünce, herkesinkiyle aynıydı: Nazi komplocular, bu yangını düşmanlarına suç atabilmek için kendileri çıkarmıştı.

Reichstag'ın yakılmasının gerçekte kimin suçu olduğu uzun yıllarca tartışılacaktı ama bu yangın, Hitler'in propagandacıları tarafından hemen bir siyasi malzeme olarak kullanıldı: Onlara göre bu, Alman hükümetini devirmek için Kızılar tarafından düzenlenen bir komplonun başlangıcıydı.

Ertesi gün, Hitler temel vatandaşlık haklarının askıya alınması için Hindenburg'a başvurdu. Hitler'e şansölye unvanını veren ve Almanya'da onun ertesi yıl yaşayacağı yükselişin önüne geçebilecek olan tek kişi, yaşlı savaş kahramanı Hindenburg, Nazilere ihtiyaç duydukları her şeyi verdi. İfade ve toplanma özgürlüğü, basın özgürlükleri, habersiz arama ve takipten korunma: Hepsi, devlet güvenliği gerekçesiyle askıya alınmıştı. Komünistler, Nazi saldırganlığının darbesi-

ni hemen hissettiler: Fırtına Birlikleri, parti ofislerini bastı, tutuklamalarda bulundu ve mali kaynaklara el koydu. Ülke çapında birçok şehirde, binlerce komünizm sempatzanı gözaltına alındı: yazarlar, öğretmenler, entelektüeller, avukatlar, pasifistler, siyasetçiler ve hatta seçilmiş Reichstag parlamenterleri. Mahkûmlar, hızla kurulan toplama kamplarına götürüldü. Bazıları işkence gördü; yüzlercesi gözaltında yaşamını yitirdi.

Hitler'in yanında iktidara yükselen biri de Prusya İçişleri Bakanı olarak atanan Hermann Göring'di. Böylece Almanya'nın başkentini de içine alan en büyük eyaletinin polis gücü onun eline geçti. Göring kısa sürede acil güçleri eline geçirdi ve güvenlik vasıtalarını iş başına geçirdi, Nazilerin karşısında duran her siyasi örgütü acımasızca bastırdı.

“Devlete hizmet etmek için görevini yapan herkes, benim emirlerime uyan ve saldırıya uğradığında revolverini acımasızca kullanan herkes benim korumam altındadır,” dedi Göring adamlarına, 17 Şubat'ta yayınladığı direktifte. “Ben iki çeşit kanun bilirim, çünkü iki çeşit adam tanırım: bizimle olanlar ve karşımızda olanlar.” Yabancı diplomatlara, devlet düşmanları için toplama kampları kurduğunu söyledi ve onlardan “bazı insanların ‘aşırıya kaçma’ olarak nitelendirilebileceği şeylerin” onları şaşırtmamasını istedi. “Kırbaqlama, genel acımasızlık, hatta ölümler... Bunlar güçlü, coşkulu, genç bir devrimde kaçınılmazdır.” Düşmanları için, Göring seçimden iki gün önce kana susamış uyarılarda bulundu: “Alman kardeşlerim, benim aldığım önlemler herhangi bir cleştirel düşünceyle durdurulamaz... Ben adalet hakkında endişelenmek zorunda değilim. Benim görevim yalnızca yok etmek ve kök kazımak, başka bir şey değil!”

Almanya'nın daha önce hiç görmediği türden bir seçim dönemi-ydi, ABD Büyükelçisi'nin tanımıyla “bir maskara-

lık"tı. Naziler bunun Almanya'nın yaşayacağı veya ihtiyaç duyacağı son seçim olacağına dair teminat veriyordu. Kazansalar da kaybetseler de dizginleri ellerinden bırakmayacaklardı.

Sonuç olarak, Hitler'in gücü elinde tutmak için anayasayı yok sayması şart değildi. 5 Mart'ta oylar sayıldı ve Naziler kontrolü ellerinde tutmak için gereken koltuğu kazandı. "Hitler, benzeri görülmemiş bir zafer kazandı," dedi ABD Büyükelçisi Frederic Sackett. "Alman demokrasisi, bir daha asla toparlanamayacak bir hasar aldı."

Yeni parlamento 23 Mart'ta, yanmış Reichstag'ın yerine kullanılan zarif Kroll Opera Evi'nde toplandı. Hitler kürsüye çıktı ve Alman güvenliğine tehdit oluşturan komünizme sayıp sövdü. Kanun yapıcıları bir yetki kanunu çıkararak güçlerinin büyük kısmını Hitler'in kabinesine devretmeleri yönünde uyardı. Eğer vatani savunacaksa, gücün daha büyük kısmını elinde tutmalıydı; yardımcılarına böyle söylüyordu. Salonun dışında toplanmış Fırtına Birlikleri bir marş söylüyordu: "Tam güç, yoksa fena!" Hitler'in istediği kanun geniş bir kabulle meclisten geçti ve Almanya'yı diktatörlük, savaş ve Avrupa'nın göreceği en büyük dehşet yoluna soktu.

Amerikalı muhabir William Shirer'in inanmakta en çok güçlük duyduğu şeyse şuydu: "...tüm işi hukuka"-neredeyse-"gayet uygun şekilde yaptılar."

Nazilerin yükselişini, Berlin'de yaşayan otuz üç yaşındaki Robert Max Wasilii Kempner rahatsızlık duyarak izledi. Kırılğan bir pozisyondaydı. Ailesi doğuştan Yahudi'ydi. Asimilasyonu sorun etmeyerek, çocuklarını Lüteriyan inancına göre vaftiz ettirmişlerdi ama Nazilerin vatandaşlarını sınıflandırma şekli dine değil, ırka dayanıyordu. Kempner aynı

zamanda bir Sosyal Demokrat'tı ve 1930'da Nazi Partisi'nin kanun dışı ilan edilip Hitler'in Avusturya'ya iadesi için bir dava açılmasında payı olmuştu.

Tüm bunlara karşın, Kempner'in kendine çevre edinmek konusunda doğuştan bir yeteneği vardı ve iş konusunda çok kurnazdı. Naziler iktidarda olduğunda bile, önemli yerlerde şaşırtıcı arkadaşları vardı.

Kempner'in anne-babası, hatırı sayılır mikrobiyologlardandı. Walter Kempner ve Lydia Rabinowitsch-Kempner, kendilerini sadık muhalefet olarak görüyordu. Almanya'ya inanıyorlardı ama efsanelerine değil: Bismarck'ın 'kan ve demir'i de monarşi de onlara göre değildi, hele Alfred Rosenberg tarafından pompalanan Tötonik efsaneler hiç değildi. "Ben, şüphecilğin büyük rol oynadığı bir evde büyüdüm," diye yazdı Kempner yıllar sonra.

Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcından günler sonra, 4 Ağustos 1914'te Reichstag'a giden Lydia, Alman askerlerinin savaş alanında veba benzeri salgınlara yakalanmaları durumunda olacakları ve ordunun bununla nasıl başa çıkabileceğini konuşmak istedi. Kraliyet Sarayı'nın Beyaz Oda'sında -Parlamento'ya savaşa girildiğinin ilanının da yapıldığı tarihi mekânda- Kayser II. Wilhelm'in konuşmasını dinleyen Lydia'nın karşısında biraz sonra tanıdık bir muhabir çıktı ve orada ne yaptığını sordu. "Salgını bekliyorum," diye yanıt verdi Lydia. Kelime anlamıyla da isabetli bu cümlesinin mecazi önemi, oğlunun kulaklarında yaşlı bir adam olana kadar yankılanacak olmasıydı.

Lydia Rabinowitsch, büyük bir birahane sahibi olan zengin bir ailenin çocuğu olarak Litvanya'da doğan bir Rus Yahudisi'ydi. Rabinowitschler dış hekimi, doktor, işadamı ve avukat oldular; en küçükleri olan Lydia, İsviçre'nin Bern ve Zürih kentlerinde botanik ve zooloji üzerine yükseköğrenim gördü.

1893'te doktorasını kazandı ve mikrobiyolog Robert Koch'un yanında çalışmak için Berlin'e yerleşti. Zamanının en önemli bilim insanlarından biri olan Koch, şarbon konusunda öncü araştırmalar yapıyordu, kolera ve verem yaratabilecek bakteriyi keşfetmişti ve mikropların bulaşıcı hastalıklar taşıyabileceğinin ispatında pay sahibiydi. Ona ait Bulaşıcı Hastalıklar Enstitüsü, yüzyılın başında bakteriyoloji dalındaki en parlak beyinleri cezbediyordu. Koch Enstitüsü'ndeyken, Rabinowitsch zeki, genç bir doktor ve araştırmacıyla tanıştı: tesis hastanesinin başhekimisi olan Walter Kempner. İpotek senedi işiyle bir servet sahibi olan, Polonyalı Yahudi bir aileye mensuptu. Lydia ve Walter, 1898'de evlendiler ve ertesi yıl, Balkanlar'daki sıtma salgınını çalışmak için gittikleri Karadağ'da, Rabinowitsch karnındaki bebeği doğurma aşamasına geldi. İlk çocukları Almanya'da doğabilsin diye hızla evlerine döndüler. Kahramanları Koch'un şerefine, oğlana Robert adını verdiler.

Kempnerler'in üç çocuğu da anne-babalarının işlerine gömülmüştü. Babaları, ailenin başkentin güneybatı tarafında, yapraklarla kaplı bir mahalle olan Lichterfelde'deki Potsdamer Sokağı'nda hastaları muayene ediyordu. Çalışma odasına bir mikroskop kurulmuştu ve tavşan, fare gibi test hayvanları, verandadaki kafeslerde dolanıyordu. Yemek masasında ailenin tartışma konusu, bakteriler hakkındaki son gelişmeler olabiliyordu. Koch pazar günleri çocukları dışarı çıkarıp onlara nasıl uçurtma uçurabileceklerini öğretiyordu.

18 Temmuz 1917'de, Robert Kempner orduya yazıldı. Zaten askere alınacağını tahmin ederek, gönüllü gitti. Ailesinin militarizm ve özellikle Kayser hakkındaki genel düşüncesi ne olursa olsun, vatanına hizmet etmek istiyordu. 25 Ekim 1918'de Batı Cephesi'ne vardı; tam o sırada Alman orduları, son Müttefik saldırılarını takiben, önemli bir savunma pozis-

yonundan çekiliyorlardı. Birliğiyle beraber Berlin'e döndüğünde, Unter den Linden'de yürüyen askerlerden biriydi ve 18 Aralık'ta da terhis edildi. Hizmetinden dolayı bir Demir Haç'a layık görüldü.

Eve döndüğünde, askeriye malı tabancasıyla kısa tüfeğini tavan arasına sakladı. Henüz on dokuz yaşında, onlara tekrar ihtiyaç duyabileceğini bilecek kadar şey görmüştü.

Weimar Cumhuriyeti'nin kuruluşundan iki ay sonra, yeni hükümet bir isyanla karşılaştı: sağdaki milliyetçilerden değil, soldaki 'Spartakistler'den. 6 Ocak 1919'da, komünistler yeni hükümeti devirmek ve Sovyet tarzı bir rejime geçmek için bir hamle yaptı. Sosyal Demokratlar'ın gazetesini zapt ettiler, şehri bir genel greve mahkûm etmeye kalktılar ve ana devlet binalarını ele geçirdiler. Brandenburg Kapısı'nın üstüne tüfek yerleştirmeye bile kalkıştılar.

Ayaklanmanın ikinci gününde, Şansölye Friedrich Ebert kendini odasına kapadı ve teslim olmayı kafasından geçirdi. Bunun yerine, Savunma Bakanı Gustav Noske, şehrin güneybatısındaki yatılı okulda bir savaş odası kurdu ve bir karşı atak tertipledi. Ebert ve Noske'nin Freikorps'u, yani savaşın sonunda dağılan askeri birliklerden kalanları çağırmaktan başka çareleri yoktu. O sıralarda, Berlin'de eski ordu subayları tarafından yönetilen, yarım düzine yarı-bağımsız paramiliter grup vardı. Bu grupların askerleri, vatanseverlikleri veya askeri alışkanlıktan dolayı komünist tehdidi püskürtmeye gönüllülerdi.

Kanla bezeli bir dönem olmasına rağmen, komünist tehdit özellikle sert bir şekilde bastırıldı. Noske'nin derme çatma ordusu kuzeye yürüdü ve şehri blok blok geri aldı. Gazete ofislerinin cepheleri havan topları ve tanklarla patlatılmış, içeride -bazıları beyaz bayrak sallayan, bazıları devasa matbaa tekerlerinin ardından ateş eden- savaşçılar da obüslerle, ma-

kineli tüfeklerle, el bombalarıyla öldürülmüştü. Freikorps, komünistlerin darbeyi organize etmek için kullandıkları Berlin polis merkezinde ağır silah mermileri bulmuşt ; kan dökmek istemeyenler öldürülmüştü. Devrim birkaç günde bastırıldı.

Kempner, çarpışmanın ortasında, birliğinin kalanıyla birlikte Berlin'e gitmek için gönüllü oldu ve babasını büyük bir şaşkınlığa uğrattı; "Delirdin mi?" diye sordu adam. Kempner o günlerde yaptıklarıyla ilgili çeşitli şeyler yazacaktı. Askeri hizmeti konusunda hakkının verilmesini istediği mektuplarda, "sokak çarpışmasına" girdiğini yazıyordu ve askeri kayıtlarda ocak ayının on gününü, martın ise tamamını, *Freiwilligen-Eskadron K rassier-Regiment No. 4* isimli birliğiyle birlikte geçirdiği yazıyordu.

Ama yıllar sonra, otobiyografisinde, Kempner bu olaylarda oynadığı rolü azımsadı. Üniversiteye çoktan kaydolmuşt  ve tatil için eve gelmişti. "Yalnızca meraktan yürüdüm," diyordu. Herhangi bir çatışmaya girmemişti; savaştan getirdiği tüfek de tavan arasında kalmıştı. Birlikte yalnızca iki hafta kalmıştı. Kendini tatildeki bir  ğrenci olarak gösteriyordu. "Bir terör gezisiydi," diye yazdı o günler hakkında.

Görev yerine geldiğinde, At Muhafız Birliği adlı Frierkorps biriminin komuta karargâhı olarak belirlenen hayvanat bahçesinin karşı sokağındaki Hotel Eden'e gönderildi. Kempner telefonlara baktı, mesaj yayını yaptı ve düşman hatları dinledi. Her türlü şeyi duyuyordu, bunu kabul de ediyordu ama "neler olduğunu" bilmediği konusunda ısrarcıydı. Otelin dışında ve K rf rstendamın adlı kafe ve mağazalarla dolu şık sokağın yakınlarında muhafızlık görevinde bulundu. Onca sokak çatışmasına ve havanın soğukluğuna rağmen, etrafta

dolan insanlar hâlâ vardı. Kempner'in arkadaşlarından biri, sokakta bir kızla tanıştı ve üniforma ceketini denemesine izin verdi.

Tarih, Eden'deki o haftaları farklı nedenlerle hatırlayacaktı. 15 Ocak, saat 21.00'de, isyanın iki lideri, Karl Liebknecht ve Rosa Luxemburg, tutuklanarak bu otele getirildiler, sorgulandılar, darp edildiler ve sonunda arka kapıdan dışarı çıkarıldılar. Tüfeklerle dövüldüler, arabalara atıldılar ve vurularak öldürüldüler. Luxemburg'un cesedi, çürümesi için bir köprüden buzlu bir kanala atıldı, neredeyse beş ay boyunca da çıkarılamadı.

Kempner, bu berbat cinayetler hakkında herhangi bir şey bilmediğini yazdı: Bundan birkaç gün önce birliğinden ayrılmış ve evine dönmüştü. Fakat, askeri kayıtlara göre, Luxemburg ve Liebknecht ele geçirilip vurulduğunda hâlâ hizmette görünüyordu.

Eğitimine geri döndü, Berlin, Breslau ve Freiburg'daki üniversitelerde siyasi bilimler, hukuk ve kamu yönetimi dersleri aldı. 1923'te, hukuk okulundan mezun olur olmaz, arkaya yatırdığı saçları ve Berlin'in en zengin, en nefret edilen suçluları hakkındaki ikna edici savlarıyla tanınan, Erich Frey adındaki önemli savunma avukatı tarafından işe alındı. Frey, gangsterleri kendi yasalarına sahip adamlar olarak gösterip cezalarını asgaride tutan avukatlardandı.

Savunma tarafında geçirdiği üç yıldan sonra, Kempner öteki tarafa geçti. 1926'da, eyalet savcısının ofisinde yardımcı olarak çalıştı ama işyerini olumsuz bir şekilde akseden bir gazeteye haber sızdırırken yakalanınca bu kariyer dalını kaybetti.

Kempner daha sonra, bakanla mülakata parlak sarı bir pa-zen takım elbiseyle gitmesine rağmen –giyim kuşam zevki hep tuhaf kaçıyordu- Prusya İçişleri Bakanlığı'nda kendine

bir iş buldu. Hırslı ve çalışkan biriydi. 1928 ve 1933 arasında, Prusya Eyalet Polisi'nin yasal danışmanı olarak, polis gücüne karşı açılan davalarla ilgilendi, yeni bir polis yönetim kanun taslağı çıkarılmasına yardımcı oldu, eyalet polis enstitüsünde ders verdi ve hukuk dergilerinde makaleler yazdı.

Naziler, şiddetli milli yenilenme çağrılarının ve abartılı, popülist konuşmaların verdiği güçle tüm ülkede destek toplarken, Kempner solcularla aralarında ortak noktalar buldu. Bu solculardan biri de, editörlüğünü yaptığı gazete, ordunun gizlice yeniden silahlandığını, yani Versay Barış Anlaşması'nı ihlal ettiğini bastıktan sonra hapse mahkûm olan pasifist Carl von Ossietzky'ydi. Ossietzky'nin isteği üzerine, Kempner, maddi karşılık talep etmeden Alman İnsan Hakları Birliği'nin, yani iki savaş arasında ülkedeki en faal pasifist örgütün hukuk işlerini üstlendi. Bu örgütün üyeleri arasında Albert Einstein da vardı.

1930'da, İçişleri Bakanlığı, Hitler'in devrimci hitabetinden giderek daha da rahatsız olmaya başlayarak Naziler hakkında kapsamlı bir soruşturma başlattı. Temel soru, Hitler ve müttefiklerinin sürekli devleti devirmekten bahsettikleri için vatana ihanet suçu işleyip işlemedikleriydi.

Bakanlığın yasal, siyasi ve kolluk güçlerinden soruşturmacılar, halka açık Nazi mitinglerine katıldılar ve parti propagandasını incelediler. El ilanlarını, gazeteleri, eğitim belgelerini, kitapçıkları, konuşma kayıtlarını, iç yazışmaları ve *Völkischer Beobachter*'i adeta ezberlediler. Aylarca çalıştıktan sonra, bakanlık yöneticileri Nazi tehdidini siyasi, dini ve ekonomik açılardan ele alan üç ayrıntılı rapor hazırladılar.

Kempner'in bölümü tarafından hazırlanan rapor, partiyi yasadışı ilan etmek ve üyelerini hapse atmak için yasal bir temel sunuyordu. Naziler son on yılı iktidara geldiklerinde –gelirlerse değil- neler yapmaya niyetlendiklerini dünyaya

anlatarak geçirmişlerdi. Bu radikal kişiler, planlarını kongre salonlarında, gazetelerde ve kitaplarında ilan ediyorlardı; Hitler'in 140.000 kelimelik manifestosu, 1925 basımı *Kavgam* da başta olmak üzere. (Önde gelen romancılardan Lion Feuchtwanger'in hesaplarına göre, kitapta "139,900 hata" vardı.)

Parti liderlerinin kendi sözcüklerine dayanan Kempner Raporu, Nasyonal Sosyalizmin bir siyasi örgütten fazlası olduğunu savunuyordu; bu, "fazlaca merkezileşmiş" bir radikal tarikattı. Her üyenin, tek sesle konuşan, "uysal bir araç" olması bekleniyordu. Naziler cumhuriyeti bir diktatörlükle değiştirmek konusunda kararlıydılar. Hem ulusal parlamentolara hem eyalet parlamentolarına temsilciler seçerek, değişimi içeriden yapmaya çalıştıklarını iddia etseler de, aslında iktidarı güçle elde etme fikrinden asla sapmamış devrimcilerdi.

Halka açık yerlerdeki konuşmalarıyla, adeta kendi kendilerini inkâr ediyorlardı.

"Nasyonal Sosyalizm, halkın çoğunluğunu asla temsil etmeyecek, militer bir parti olduğunu açıkça itiraf ediyor," diye yazmıştı Rosenberg.

"Devleti bir gün fethedebilecek, güçlü bir grup kuruyoruz ve daha sonra, devletin gücüyle, isteklerimizi ve programımızı acımasızca, inatla uygulayacağız," diyordu Goebbels. "Devleti ele geçirdiğimizde, devlet biz olacağız."

"Yeni devletimizi cesaretle ve acımasızca inşa ediyoruz," diye haykırdı Hitler. "Ne istersek yapacağız; her güçle karşı karşıya gelecek cesaretimiz var!"

Bu tarz büyük ihanetler için kanunlar olduğu ve devletin bunları uygulaması gerektiği raporda yazıyordu; Naziler bunun yerine Reichstag'ın içindeki meşru bir parti gibi muamele görüyorlardı ve insanlar, yaklaşmakta olan fırtına bulutlarını etkisizce izliyordu.

Bu yıllarda Nazileri suçlayan yüksek profilli bir kovuşturma talebi, bir mahkemeye ulaştı. Devlet, Nazilerin orduya sızma denemeleriyle meşguldü. Generaller, Nazilerin işe alınmasını yasaklamıştı ve askerleri siyasetten tamamen uzak durmaları konusunda uyarıyorlardı. Ancak birçok subay, Hitler'in, Versay Barış Anlaşması gereklerince uygulanan askeri kısıtlamalardan kurtulmuş, dirençli bir ordu fikrine giderek ısınıyordu.

1930 baharında, üç genç subay Nazi propagandası yapmak ve bir Nazi darbesi olursa ordunun beklemeye geçmesini savunmakla suçlandı. Kempner bu soruşturmada bir rol oynadı ve teğmenlerin vatana ihanet duruşmalarına katıldı. Leipzig'deki mahkeme salonunda ifade veren Hitler, sanıkları tanımadığını söyledi ve Nazilerin silahlı bir isyan çıkarmaya hiç niyeti olmadığı konusunda güvence verdi.

“Bizim hareketimizin silahlı güce ihtiyacı yok. Alman milletinin bizim fikirlerimizi tanıyacağı zamanlar da gelecek ve işte o zaman otuz beş milyon Alman benim arkamda duracak.” Aynı zamanda, Nazilerin gücü yasal şekilde ellerine geçirdikleri zaman, orduyu eski, görkemli haline sokacakları ve Almanya'yı 1918'de sırtından bıçaklayan, ulusu harap eden Yahudi hainlerden öç alacaklarına dair söz verdi.

“Kelleler gidecek!” diye bağırdı, salondaki gürültülü kalabalığın içinde.

Kempner'in hazırlanmasına yardım ettiği İçişleri Bakanlığı dosyaları, Adalet Bakanlığı'ndaki Başsavcı'ya gitti ve o da bunları görmezden geldi. Sonradan ortaya çıkacağı üzere, Başsavcı da bir Nazi sempatizanıydı ve Hitler başa geldiğinde, bu sadık yöneticiyi yerinde bıraktı.

★★★

1933'te Naziler iktidardaydılar ve söz verdikleri her şeyi

yapıyorlardı. “Hitler gerçekten de hiç zaman kaybetmiyor,” diye yazdı Bella Fromm, Berlin’in *Vossische Zeitung* gazetesinin diplomatik muhabiri, Führer’in iktidara geldiği gün hakkında. “Hitler’in yeni kabinesinin bir Adalet Bakanı olmaksızın işe başlayacak olması, ironik bir önsezi gibi görünüyor.” Çevresinde genellikle Frau Bella şeklinde anılan muhabir, her çay partisine, resmi baloya ve yüksek sosyete yemeğine katılan kadınlardandı; oraya vardığında da herkesle tanışık olurdu. Berlin’deki siyasi iklim hakkındaki sofistike hisleriyle gurur duyuyordu. Ama hızlı gelişmeler onun başını döndürmüştü. Hindenburg nasıl olmuştu da bu delinin işin başına geçmesine izin vermişti?

“Bu iş neredeyse tamamen akılalmaz,” diye yazdı, “eğer akli dengeniz normal düzeylerdeyse.”

Martta, *London Herald* gazetesi, Nazilerin planlarında “Yahudilere iki bin yıldır gördükleri en kötü günleri yaşatmak” üzere bir saldırı olduğunu yazdı. ABD Dışişleri Bakanı Henry Stimson, şüpheyile bakmış olsa da, bu telaşlı raporu Berlin’deki elçiliğe gönderdi.

“Küçük, kendinden menkul Nazi toplulukları, Nazi egemenliğinin kendilerine göre son dokunuşlarını yapıyorlar,” diye yazdı birkaç gün sonra, *New York Times* muhabiri Frederick Birchall. Naziler sinagog gönderlerine gamalı haç taşıyan bayraklarını asıyorlar ve Yahudi mağazalarına koku bombaları atıyorlardı. Dresden Opera Evi’ndeki bir performansın açılışını gürültü çıkararak bölmüş ve, haksız bir şekilde, hem sosyalist olmakla hem de gereğinden fazla Yahudi çalıştırmakla suçladıkları ünlü yönetmenin sahne arkasından derhal indirilmesini talep etmişlerdi.

Tutuklamalar devam etti. Sosyalist bir politikacı evinden zorla alındı, bilinci kaybolana dek darp edildi, üstüne tükürüldü ve hardal gazıyla kör edildi. İsmi bilinmeyen bir mül-

teci, Spandau'da iki hafta geçirdiğini, oradaki gardiyanların mahkûmların gözlerini çıkardığını, tüfek kabzalarıyla onların dişlerini döktüğünü söyledi. Bir yazar, yazısını yemeye zorlandı. "Yahudi inancına veya kökenine sahip olmanın Almanya'ya hükmeden gücün nezdinde bir suç teşkil ettiğine dair artık hiçbir şüphe kalmadı," diye yazdı *Times*, 20 Mart'ta. "Yahudi olmak adındaki bu suçu işleyenler arasında herhangi bir ayırım yapılmıyor. Mesleki önem, iş kapasitesi, kamu hizmeti ya da şahsi erdemler kâr etmiyor. Profesörler sınıflarından, müzisyenler konser salonlarından çıkarılıyor; aktörler sahneden indiriliyor." *Kavgam*'ı eleştiren romancı Feuchtwanger, İsviçre'ye kaçtı. Evi arandı ve yazılarına el kondu.

1 Nisan'da, Fırtına Birlikleri Yahudi mağazalarının önüne gözcüler koydu ve müşterileri Alman dükkânlarından alışveriş yapmaya teşvik etti.

Times'a göre, Almanya'dan dönen Amerikalılar, berbat, "neredeyse inanılmaz" hikâyeler anlatıyorlardı: Bir grup Yahudi, Fırtına Birlikleri'nin kışlasına götürülmüş ve birbirlerini kamçılama ya zorlanmıştı; bir restoranın Yahudi müdavimleri, pirinç muştalarla darp edilmiş ve sokağa atılmıştı; ormanda cesetler bulunmuş ve polisler tarafından "intihar; kimliği bilinmiyor" şeklinde rapor edilmişti.

"Üniformalılar her yerdeydiler," diye yazdı Willy Brandt, Nazilerin açık bir düşmanı ve savaştan uzun yıllar sonra Berlin Belediye Başkanı, sonra da Almanya Şansölyesi olan kişi. "Hücum eden Fırtına Birlikleri, bağırırları, motosikletlerinin gürültüsü sokakları dolduruyordu. Bütün şehir bir ordu kampına dönmüştü." Ünlü kafeler yarı yarıya boşalmıştı ve önemli entelektüeller, sanatçılar, yazarlar yok olmuştu. "Burada oturanlar ancak fısıldaşarak konuşuyorlardı ve şüpheli bakışlar tarafından izlendiğimi hissediyordum. Şüphe ve korku, zehirli bir sis gibiydi: Beni bunaltıyor, göğsümü daraltıyordu; boğulduğumu hissediyordum."

ABD Büyükelçiliği'nde, diplomatlar endişeliydiler. Durum o kadar gergindi ki Yahudilerin ve Nazi düşmanlarının katledilmesi ihtimali o kadar uzak görünmemeye başlamıştı.

Tüm bunlara rağmen, her gün yaşadıkları huzursuzlukla pek de telaşlanmayanlar vardı ki bu kişilerden biri de *Times*'tan Birchall'dı, 1934'te Almanya'daki muhabirliğiyle Pulitzer ödülü kazanan kişi. O bahar Amerikan radyosuna bağlandı ve ulusal bir dinleyici kitlesine, "Almanya'da Nasional Sosyalist hükümetin düşmanlarının katledilmesi ya da ırksal bir baskıcılıkla ilgili aklınızda bir şüphe olmasın... Ayrıca, Almanya'nın veya şu anki yöneticilerinin herhangi biriyle savaşa girmeye niyetlenmediklerinden de emin olabilirsiniz," şeklinde konuştu.

Birchall, "ıflah olmaz bir iyimser" olduğunu itiraf etti. Ama bu uzun sürmeyecekti.

Yeni rejim, bir Amerikalı diplomatın söylediği şekliyle, "Yahudi'yi Almanya'dan ayırmak" için yasal önlemler almaya başladı. Nazi egemenliğinin ilk yılında, Almanya'daki Yahudi yaşamını kısıtlayan üç yüzden fazla yeni yasa parlamentodan geçirildi. Yahudiler devlet görevlerinden kovuldu. Yahudi akademisyenler işlerinden oldu. Yahudi avukatlar ve hâkimler mahkemelerden uzaklaştırıldı. Yahudi doktorlar sağlık sisteminden çıkarıldı. İşyerleri, çalışan Yahudileri kovmaları yönünde baskı gördü. Berlin Borsası, Yahudi simsarları aforoz etti; bu karar sonucu, bazıları intihar etti.

Ana fikir, ne pahasına olursa olsun, Yahudileri göç etmeye zorlamaktı. Naziler, Siyonistlerin Filistin'i kurmak için ülkeden ayrılma planlarını hoş karşılıyordu. "Havada kalan bir soru da," diye yazdı bir Nazi, "Almanya'da ayrılmaya çalışan Yahudilerin yanlarında ne kadar mal götürmelerine izin verileceği."

Eğer parti içindeki aşırılıkçılar istediklerini alırsa, pek bir şey götüremeyeceklerdi.

Berlin'deki Amerikalı diplomatlardan biri olan George Messersmith, Yahudi kökenli insanların hayatlarını sefil kılmak için bu kadar çok uğraşan bir ülkede hâlâ kaldıklarına inanamıyordu. 1933'te yazdığı bir dışişleri bakanlığı raporunda şöyle diyordu: "Her gün yaşanan ruhsal zorlukları anlamak için, insanın Almanya'da yaşaması ve gerçekten bu hayatın bir parçası olması lazım; durum artık devrimin ilk günlerindeki fiziksel barbarlıkları çok aşan bir seviyede."

1933'te Prusya İçişleri Bakanı seçilen Göring'in ilk işlelerinden biri, otuz iki yaşında, fırsatçılığıyla nam salmış, etki-leyici koyu saçları olan Rudolf Diels'i makamına çağırtmaktı. Diels iki yıl önce İçişleri Bakanlığı'nın polis gücünde çalışmaya başlamış ve sol partiler, özellikle de komünistlerin faaliyetleri hakkında raporlar hazırlamıştı. Diels, şimdi bakanlığını düşmanlardan arındırmaya niyetlenen Göring'e giderek yaklaşmıştı.

"Burada o namussuzlardan hiçbirini istemiyorum," dedi Göring ona. "Burada hiç düzgün adam yok mu?"

Diels, sadakati şüpheli olan yöneticiler hakkındaki hem kişisel dosyaları hem polis dosyalarını teslim etti ve birkaç gün içinde, Göring bürokratik imparatorluğunu Sosyal Demokratlar ve diğer şüpheli kişilerden temizleme işine başladı. Bakanlığın kamu çalışanlarının dinleri, siyasi üyelikleri ve ırkları hakkında bilgileri yazacakları formlar doldurmaları isteniyordu. Kempner sayfaları istendiği üzere doldurdu; küçük bir meydan okuma gösterisi olarak, ırkını ailesine soracağına söz verdi.

Daha sonra, Göring bir toplantı yaptı ve bakanlık çalışanlarına artık her şeyin "Nasyonal Sosyalist ruh" ile yapılacağını haber verdi. Buna itirazı olanlar işi bırakabilirdi. Kempner

buna gönüllü olmadı –maaşından neden gereğinden daha erken vazgeçsindi?– ama işten çıkarıldığını öğrenmek için çok beklemesi gerekmedi.

Çoğu yönetici kısa bir notla gönderildi. Kempner kendisinin maruz kaldığı özel muameleyle ilgili bir hikâye anlatmayı çok severdi. Bu hikâyeye göre, Kempner’i ofisine çağıran Göring, kovulduğunu ona orada söylemişti: bizzat, kati bir peşin hükümle.

“Seni hapse attırmadığıma şükret!” diye bağırdı şişman adam. “Yıkıl gözümün önünden. Bir daha görmek istemiyorum seni!”

Kempner, iyi bir hikâyenin, gerçekler tarafından bozulmasına asla izin vermeyen adamlardandı; gerçek hikâyeye bu kadar dramatik değildi. Otobiyografisinde, gitmesi istendiğinin ona bakanlığın personel yetkilisi olan eski bir müttefiki tarafından bildirildiğini ama ücretli izin almasına izin vererek onu Prusya Bina ve Finans İdaresi’ne tayin ettiğini yazdı. Yeni işi, Berlin’in su yollarının seviyelerini ölçmektir, böyle yazıyordu.

Nisanda, Mesleki Kamu Hizmeti Yenileme Kanunu gereğince Yahudiler devlet görevlerinden azledildi; öğretmenler, profesörler, hâkimler ve savcılar da bu kapsamdaydı. Ancak, Hindenburg’un uyarısıyla, 1914’ten önceden beri devlete hizmet edenler ve Kempner gibi, savaş sırasında cephede olanlar bu düzenlemeden muaf tutuldu. Yine de, kanun beş bin Yahudi’nin iş kaybına yol açtı.

Başta savaş sicili tarafından korunmuş olsa da, Kempner 1933 Eylül’ünde, siyasi şüphe gerekçesiyle, resmen işten çıkarıldı.

Bu sırada, Diels önemli bir yeni makam verilerek ödüllendirildi. Yeni ve gizli bir polis gücünün başına geçecekti ve bu gücün ismi, Geheime Staatspolizei, daha sonra Nazi düş-

manlarının kalplerine korku salacak, üç hecelik bir kısaltma oldu: Gestapo.

Kempner ve Diels birbirlerini iyi tanırlardı. Diels, tıpkı Kempner gibi, arkadaş edinme ve önemli bağlantılar kurma konusunda yetenekli biriydi; sohbeti de çok keyifliydi. İşçileri Bakanlığı kafeteryasında dedikodu yaparlarken sık sık görülebilirlerdi.

Uzun yıllar sonra, Diels, Kempner hakkında “Gerçek bir Gestapo adamıydı. Maalesef ırk bakımından engelli idi,” diyecekti.

Diels’in yüzünde, eskrim düellolarında aldığı yaralar vardı –sağ yanakta iki çizik, solda biraz daha derin tek çizik– ama kadınlar onu yakışıklı bulurlardı. “Amerika’da Western filmlerinde rol alabilir,” denebilirdi onun hakkında. Evli olsa da, hanımların ilgilerini çekmeye devam ediyordu. 1931’de, Kempner bu meslektaşına büyük bir iyilik yapmıştı. Bir gece, Diels kimliğini bir hayat kadınının dairesinde bıraktı ve kadın kısa süre sonra bakanlığa gelip Diels’in onu dövdüğünden şikâyet etti. Kempner araya girdi, kadına biraz para verip onu yolladı.

Diels’in yaşadığı romantik ilişkilerden biri, Berlin’deki diplomasi çalışanlarını çok sarstı. 1933’te ABD Büyükelçisi William Dodd’un yirmi beş yaşındaki kızı Martha’yla görüşmeye başladı. Tiergarten’de gezerlerken, sinemaya giderlerken, gece kulüplerinde birlikte içerlerken görülüyorlardı. Berlin’e taşınmadan önce kocasından ayrılan Martha, pataatsızca sürdürdüğü ilişkileriyle ünlenmişti. Diels’a “canım benim” diyordu ve onun “acımasız, yaralı güzelliğine” hayrandı. Diels ona Nazi bürokrasisindeki ölümcül savaştan, birinin infaz listesine girmekten endişelendiğinden bahset-

ti ve daha sonra, Nazi davasına olan sadakatini sorgulayan düşmanlarınca takip edildiğini fark ettiğinde, Martha Dodd onun yardımına koşmaya çalışacaktı.

Şubat 1933'te, Kempner'in İçişleri Bakanlığı'ndan ayrılmasından kısa süre sonra ama Reichstag Yangını'yla Göring'e Nazi düşmanlarını gözaltına alması için bir bahane çıkmasından önce, Kempner, Gestapo şefine Leipziger Sokağı'ndaki Kempinski adlı restoranda rastladı.

"Diels, ne var ne yok?" diye sordu Kempner. "Neler yapıyorsun, çok iş var mı?"

"Hem dert var hem iş," dedi Diels. "Listeler yapmam lazımdır."

"Ne listesi?"

"Operasyon olursa diye."

Solcu partizanlar yakında gözaltına alınacaktı. "Aralarında bizim eski arkadaşlarımız da var," dedi Diels, Kempner'e.

Olaçaklar hakkında bir ipucuna kavuşan Kempner, pasifist arkadaşlarına ülkeden çıkmalarını söyledi. Onlardan biri olan Kurt Grossman, Kempner'in aradığı gün Çekoslovakya'ya kaçtı. Daha sonra Kempner'e "Başka insanlara açık olmayan şeyleri ortaya çıkarmak gibi bir yetenek" sahibi olduğunu söyledi. Kempner'in başka bir tanıdığı olan Carl von Ossietzky, kaçmayı reddetti ve Gestapo onu Reichstag Yangını'nın ertesinde tutukladı. Sağlığı zaten bozuk olan Ossietzky, ağır işlere mahkûm oldu ve düzenli olarak darp edildi.

Bu sırada, pasifist Alman İnsan Hakları Birliği dağıldı. Kempner, örgütün üye listelerini yaktı ve hiçbir şeyi şansa bırakmamak için, külleri Spree'ye döktü.

★★★

Kempner, Naziler iktidara geldiğinde oluşacak sonuçları 1930'da görmüştü. Başta tutuklanmamayı başarsa da, Hit-

ler'in Reich'ında Yahudi -üstelik Nazi karşıtı- olarak nitelendirilebildiği için nasıl bir tehlikede olduğunu elbette fark etti. Ama Berlin'den ayrılmadı. Henüz. Bu bakımdan, Almanya'daki Yahudilerin büyük kısmı gibiydi. Vize bürolarına akın edenlerin aksine, büyük ve ezici çoğunluk bekleyip olacakları görmeyi seçti.

Çoğu orta sınıfa mensup olan Yahudiler, psikolojik ve maddi bakımdan toprağa bağlılardı. *Kendilerini Alman olarak görüyorlardı.* Özellikle iki kuşaktır evleri olan, içinde büyüdükleri ülkede canlarını teslim etmeye hazır değillerdi.

İkinci sınıf vatandaş olarak geçirdikleri yıllardan sonra, Yahudiler 1871'de Kayser Wilhelm tarafından özgür bırakılmışlardı ve bu özgürlüklerini siyasi makamlara gelerek, doktor ve avukat olarak, üniversitelerde akademisyenlik yaparak ve Avrupa'da bir ekonomi dinamosu olma yolunda ilerleyen ülkede iş açarak kutladılar. Çoğu Yahudi, kısa sürede asimile oldu veya denedi, atalarının inancını terk edip Protestan veya seküler olarak. Almanya, özellikle de Berlin, her ulustan Yahudi'nin bulunduğu nokta oldu. İlk kez, Alman finans dünyasında, siyasetinde, biliminde ve kültüründe Yahudi isimler vardı. Birinci Dünya Savaşı sırasında, yüz bin Yahudi orduya katılmış, yüzde sekseni ön saflarda yer almış ve on iki bini ülkesi için can vermişti.

Gücü ellerine alan Naziler esip gürlledi, onları ülkeden kovmaya söz verdi ama Yahudiler için bu tehditlerin ne kadar ciddi olduğunu bilmek zordu. Elbette, diyordu çoğu, Hitler artık güce kavuştuğu için dilini yumuşatacaktı. Huzur içinde yaşayabilmeleri için bazı tavizler verebilirlerdi elbette. Yahudi liderleri sabır ve sakinlik talep etti. Belki de Almanya sonunda mantıklı düşünecek ve Hitler'i bir-iki yıllık delilikten sonra başından atacaktı.

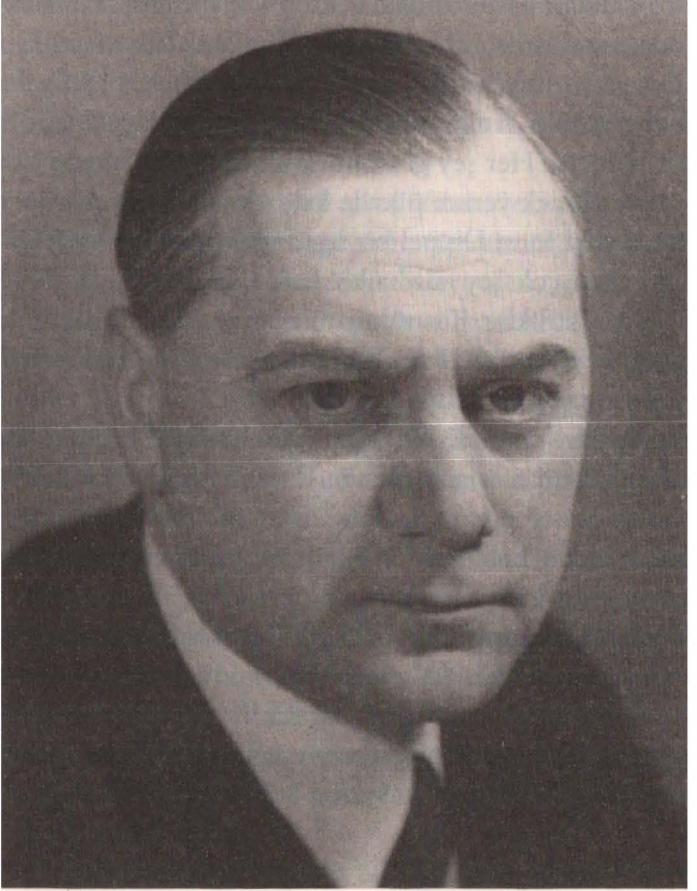
Bu yıllarda, Yahudilere uygulanan şiddet artıp azaldı ve en

kötü saldırıları henüz görmediklerinden korkarlarken, göçün zorlukları konusunda da endişeleniyorlardı. Yabancı bir ülkede, sokaklarda, dil bilmeden, iş bulamadan, meteliksizce sürünecekler miydi? Hanımlarının göç etmeleri için yalvardığı birçok Yahudi aile babası, bu istekleri artık çok geç olana kadar reddetti. Her şey göz önüne alındığında, Alman Yahudilerinin gitmek yerine ülkede kalmak için daha çok nedeni vardı, tarihçi John Dippel böyle yazıyordu. “Başta uğraşmaları gereken çok şey vardı: kökleri, rahatları, şüphecilikler, ukalalıklar, saflıklar, hüsnükuruntular ve hatta faydacılıklar.” Hayret verici şekilde, bazı Yahudi işyerleri, Nazi iktidarının ilk yıllarında işlerini hayli büyüüttü.

En tedbirli Yahudi bile tüm kıtanın Nazi egemenliğine yenik düşeceğini öngöremezdi, Kempner yıllar sonra böyle yazacaktı.

Bu yüzden beklediler. “Sadık ve vatansever Almanlar” olarak beklediler.

Başlarda, Kempner de bekledi: Tutuklamalara, devlet işlerindeki ayrımcılığa ve güç sahibi, kuduz antisemitistlerin –tüm kirlerinden arındırılmış bir ırk ve Yahudi kanının tüm izlerinden kurtulmuş bir ülke vizyonunu sürekli yineleyen Rosenberg gibi adamların- çirkin laflarına rağmen.

Nazi Partisi'nin başyazarı Alfred Rosenberg.
(*Bundesarchiv, Bild 146-2005-0168/heinrich Hoffmann*)

7: ROSENBERG'İN YOLU

Bir cenaze levazımatçısının cazibesine sahipti: etraflarında koyu çemberler olan çökük gözler, sürekli asık olan surat-ta büzülmüş dudaklar, açılmış ve geniş alından arkaya yatmış seyrek saçlar. “Orta boyluydu, ten rengi ve gevşek gıdısıyla, sakın bir hayat süren, sağlıklı bir adam izlenimi uyandırıyor-du,” diye yazdı Amerikalı muhabir Henry C. Wolfe, Rosenberg’le buluştuktan sonra. Gülümsemeye pek de gönüllü olmayan bir adam olarak görmüştü onu; görevinin ağırlığından dolayı, hiçbir türlü sululuğu kendisine yakıştıramıyormuş gibi. Ya böyleydi ya da kronik hazımsızlık sorunu olmalıydı; Wolfe böyle düşündü.

“Solgun, ışıltıdan uzak gözleri size doğru bakardı ama size bakmazdı, sanki siz orada değilmişsiniz gibi,” diye yazdı Kurt Lüdecke, Nazi yazarla bir süreliğine yakın çalışan maddi kaynak sorumlusu. Rosenberg kendini asil bir entelektüel olarak değerlendirdiyordu ama dünya onu soğuk, kibirli, kopuk ve acımasızca alaycı biri olarak görüyordu. “Buz küpü gibi!” diye yazdı Lüdecke. “Rosenberg’in kayıtsız ve soğuk ironisi insanları ondan uzaklaştırıyor, kendilerini küçük hissettiriyor ve onun yanında rahatsız olmalarına yol açıyordu.”

Ancak Albert Krebs, gözü korkutulabilecek biri değildi, en azından Rosenberg tarafından. Hamburg’da bir işçi sen-

dikası lideri olan Krebs, fırtına birliği liderliği, yerel parti başkanı ve Nazilerle özdeşleşen bir gazete olan *Hamburger Tageblatt*'ta editör olarak davaya hizmet vermişti. Krebs, 1920'lerin sonunda, partinin Münih ve Berlin'de rakip fraksiyonlara bölündüğü karışık dönemde, partinin Sovyetler Birliği'ne karşı duyduğu düşmanca karşıtlığı sorgulayan bir başmakale yazarak Rosenberg'in nefretini üzerine çekmişti; bu durum, elbette, partinin resmi yayın organının editörüyle yapılan her konuşmanın başını ve sonunu oluşturunuyordu. Rosenberg, Krebs'i Münih'e çağıran bir telgraf yolladı. Krebs, Schellingstrasse'deki ofise geldiğinde buz gibi bir soğuklukla karşılandı. "Rosenberg masasında oturdu," diye yazdı Krebs daha sonra, "ayağa da kalkmadı, gözlerini de kaldırmadı, selamıma da sadece anlamsız bir homurtuyla karşılık verdi."

Krebs bir sandalye çekti. "Benimle konuşmak istemişsiniz?"

"On dört gün önce."

"O günlerde vaktim yoktu."

"Bir parti çalışanı, ben onu çağırdığımda *zaman yaratmalı*," diye terslendi Rosenberg ona.

İki yazar, kırıcı makale hakkında bir tartışmaya girdiler. Hiçbir şey çözülmedi ama Krebs, partinin fikir babası hakkında bazı şeyler öğrendi. Rosenberg, Krebs'e uzun nutuklar attı ve sürekli gazetede yazdığı yazılardaki türden şeyler tekrarladı; Krebs'in soruları olduğundaysa, Rosenberg onu duymazdan geldi. "İnsan adamın neredeyse hiç dinlemediğini düşünüyordu. Ara ara, önemli laflar sırasında, dudaklarını büzüyor ya da samimiyetsizce gülümsüyordu; küstah ve asabi olma ününe nereden sahip olduğu çok belli," diye yazdı Krebs aklında kalanları. "Kendini bir Baltık asilzadesi, İngiliz lordu, Kopernik boyutlarının bilim dehâsı olarak gördüğü rüyalarını ve hayallerini gerçekleştirmeye o kadar

hevesliydi ki, bu tarafı onu sonunda diğer insanları anlama ve onlarla sohbet etme konusundaki zaten kısıtlı yetilerinden etti... Kendini fikirlerine o kadar kaptırmıştı ki başkalarının da fikir sahibi olabileceğine inanmıyordu.”

Krebs, Rosenberg’le başka zamanlarda da konuşmuştu. Partinin fikir babası, bir defasında, Katolik Merkez Parti Başkanı olan Şansölye Heinrich Brüning’in Almanya’ya komünizm getirmeyi ve Protestan Kilisesi’ni kapamayı planladığını, böylece Vatikan’ın araya girip Katolizm’i dayatacağını savundu. Krebs duyduklarına inanamıyordu. Rosenberg için, “...siyasi olaylara gerçeklikten uzak, hayali, öykülerden ya da casus romanlarından aldığı fanteziler yapııştırıyor,” diyordu.

Krebs, kafası fena halde karışmış bu adamın Hitler tarafından bu kadar kıymet verilen entelektüel olduğuna inanamıyordu. Rosenberg belli ki gölgeli, karmaşık fikirler taşıyordu; üstelik bu fikirler çalıntıydı. “Harika hafızası ve müthiş enerjisi sayesinde, birbirinden bağımsız bir sürü bilgiye haiz olmasına rağmen,” diye yazdı Krebs, “bu gerçekleri bir araya getirip bağlamlar ve tarihi olayların bağlantısını doğru anlayacak yeteneğe sahip değildi.”

Belki Hitler bunu görmedi. Belki de gördü ve büyük bir ustalıkla, hareketi için ihtiyaç duyduğu ideolojik bilginin tam olarak o olduğunu fark etti. “Bir propaganda üstadı olarak, kitleler üzerinde en fazla etkili olanın kesinlikle anlaşıl-maz ve mantıksız şeyler olduğunu biliyordu sonuçta.”

Bu, Krebs’in anladığına göre, Üçüncü Reich ufukta görünürken Hitler’in Rosenberg’e böyle bir unvan bahşetmesinin tek açıklamasıydı.

Rosenberg 1920’lerin sonunda *Völkischer Beobachter*’i hazırlarken başka bir şeyle daha uğraşıyordu: bir şaheser; son

bin yılın ırkları, sanatı ve tarihi hakkında bir çalışma; dünyaya her gün, her hafta gönderdiği yığınların ötesine geçecek bir kitap. Rosenberg, *Yirminci Yüzyıl Efsanesi*'nin kalıcı olmasını istiyordu. Bu eser, onun Almanya ve Almanya'nın dünyada yeri hakkındaki düşüncelerini topladığı yer olmalıydı; kapsamlı bir felsefi ifade ve Nazi ideolojisinin kâğıda dökülmüş en bütüncül formülü olmalıydı. Bu kitapla birlikte partinin baş düşünürü olmayı bekliyordu.

Kitabı tek odak noktası yapabilmiş olmayı dilese de, onunla ancak ara ara ilgilenebilmişti. "Bütün gün gazetemle meşguldüm," diye itiraf etti yıllar sonra, "bu yüzden de onu doğru düzgün geliştiremedim." Gün içinde kitap üzerine çalışmak için kaçtığında, patronu bundan hoşnut kalmıyordu. "Şuna bak, çömelmiş oraya... Aptal kafalı, züppe, cahil salak!" demişti gazetenin basımcısını Max Amann, bir arkadaşına. Odeonsplatz'daki Tambosi adlı kafenin geniş penceresinin önündeki mermer masada oturan, birçok Wittelbach'ın mezarını barındıran görkemli Theatinerkirche'nin ikiz saat kulelerine bakan Rosenberg'i gösterdi. Rosenberg'in etrafındaki masaların üstü kitap ve kâğıt doluydu. " 'Kendi çalışmalarını' yazıyormuş... Bohem bozması!" diye bağırdı Amann. "Adam gibi oturup gazete çıkaracağına!"

Rosenberg ilk taslağı 1929'da bitirmeyi başardı ve eşi Hedwig'den temiz bir kopya çıkarmasını istedi, bu kopyayı da onaylaması için Hitler'e götürdü. Altı ay geçti. Führer hiçbir şey söylemedi. Rosenberg sonunda konuyu açınca, Hitler kitabın "zekice" olduğunu ama yüzlerce sayfalık, Rosenberg'e has ideolojik teorikliği gerçekten kimin okuyacağını merak ettiğini söyledi. Bir kere, Nazilik hakkındaki öncü kitabı Hitler zaten çıkarmıştı: *Kavgam*. Aynı zamanda, gücü ele geçirip ustalıkla kullanmak konusunda pragmatik bir siyasetçi olan Hitler, *Myth*'teki bazı fikirlerin, en hafif tabirle, tahrik edici olduğunu düşünüyordu.

Birtakım çekinceler duymuş olsa da, Hitler bunları bir kenara attı ve basımı onayladı. 1930'da, Rosenberg'in kitabı raflardaki yerini aldı.

Yirminci Yüzyıl Efsanesi, karmaşık, neredeyse hiç anlaşılmayan bir ciltti. Rosenberg, eserini kendinin sanat ve din felsefeleri, tarih ve ırklar hakkındaki alışılmadık fikirleri üzerine bir tez olarak görüyordu. "Her ırkın özel bir ruhu, her ruhun bir ırkı vardır: özgün bir iç ve dış mimari, karakteristik görünüş ve hayat tarzı, irade ve mantık güçleri arasındaki özgün ilişki," diye yazıyordu bir bölümde. "Her ırk kendi yüksek idealine sahiptir. Yabancı kanı ve fikirleri abartılı şekilde sızarak bunları değiştirir veya ortadan kaldırırsa, bu iç dönüşümün sonucu kaos ve zamanla yıkım olur."

Uzun sayfalar böyle devam ediyordu, çoğunlukla biçimsiz ve sonu gelmez şekilde. Rosenberg'in bir hayranı, kitabın en anlaşılmaz terimlerini açıklayan bir liste yayınlamakla yardımcı olmaya çalıştı.

Kitabın en muğlak kısımlarında ara ara berrak satırlar beliriyordu, Nazi düşüncesine sonraki on beş yıl içinde nüfuz edecek fikirler. Rosenberg, Cermen kültür ve milli şerefine çağlardır uygarlığın yayılmasının anahtar noktalarından biri olduğunu yazdı. Büyük kültürlerin yükseldiği yerler Ari etkisi altındaydı. Irkların kendi aralarında karışmaları –ırk kaosu- büyük toplumların çöküşüne yol açmıştı. "Yabancı kan"a eşit haklar vererek, Tötonlar "kendi kanlarına aykırı bir günah" işlemişti. Almanya ancak tekrar temiz kana dönerek güçlenebilirdi.

Antisemitik milliyetçilik edebiyatına hâkim olanlar –Gobineau ve Chamberlain gibi- bunların hepsini daha önce okuduklarını fark edecekti: Rosenberg'in kitabında hiçbir orijinal fikir yoktu. Ama 1933'te Naziler iktidara yükseldiklerinde, bu kitap Nasyonal Sosyalizm'in mihenktaşlarından

biri ve *Kavgam*'la birlikte, sadık Nazilerin kitaplığında bulunması beklenen bir eser olarak gösterilmişti. Yıllar sonra, Nazi hiyerarşisindeki birçokları kitabı etraflıca okumadığını söyleyecekti. Goebbels bu kitap için "ideoloji kusmuğu" benzetmesi yaptı. Göring ise Rosenberg'e yazdığı mektupta kitabı övse de, arkasından konuşurken daha ilk bölümde uykusunun geldiğini söyledi. Hitler kitaba "göz gezdirdiğini" ve "anlaşılması zor" bulduğunu birçok kez söyledi. Başlıktan bile nefret etti. Hitler, Nazilerin efsane yaymadıklarını söyledi. Dünyayı yeni elde ettikleri bilgilerle dolduruyorlardı. "Saçmalık," dedi Putzi Hanfstaengl, Hitler'e. "Saçmalık ki ne saçmalık. Bir parça kâğıdı bir mürekkep lekesinin üstünde katlırsanız, insanlar bunu elli yıl boyunca Rembrandt eseri sanmazlar. Rosenberg tehlikeli ve aptal bir adam; ondan ne kadar çabuk kurtulursanız o kadar iyi." 1933 Ocak'ında Hitler'in yardımcı şansölyeliğine gelen muhafazakâr siyasetçi Franz von Papen, Hitler'in kitap ve yazarıyla gizli gizli alay ettiğini hatırlıyordu.

Ama her zaman kendine siyasi bir avantaj elde etmeye çalışan Hitler, kitlesine oynama yeteneğiyle tanınırdı. Bir zamanlar Nazi olan, daha sonra partiden gönderilen Otto Strasser, Hitler'in Rosenberg'e ve onun radikal öğretilerine gayretle destek verdiğini hatırlıyordu.

Berlin ofisindeki bir toplantı sırasında, Strasser, Rosenberg'in Hristiyan kiliselerine şiddetle karşı oluşuna, onun "paganizm"ine itiraz etti.

Tedirginleşen Hitler ayağa kalktı ve Strasser'in geniş çalışma odasında volta atmaya başladı.

"Rosenberg'in idolojisi, Nasyonal Sosyalizm'in çok önemli bir parçası," dedi Strasser'e. "Rosenberg bir öncü, bir peygamber. Onun teorileri, Alman ruhunu ifade ediyor. Gerçek bir Alman, bu teorilere kötü gözle bakamaz."

Strasser'in aktardığına göre, iki yıl sonra, Rosenberg'in kitabının yayımlanmasıyla, Hitler bu kitabı "kendi tarzının içinde muazzam bir başarı" diye nitelendirerek övüyordu. Tarihteki her devrim ırklar üzerine yapılmıştı; Hitler böyle söylüyordu. "Rosenberg'in yeni kitabını okursanız... bunları anlarsınız."

Rosenberg'in bürokrasideki rakipleri ne düşünürlerse düşünsünler, bu kitap Almanya'nın resmi metinlerinden biri oldu. Yeni Nazi devleti, kitabın okul müfredatına ve kütüphane koleksiyonlarına eklenmesini şart koştu. Beyin yıkama derslerine katılan öğretmenlerden, yanlarında bu kitabın nüshalarını getirmeleri isteniyordu. Hukuk öğrencileri, kitaptan çıkarılacak dersleri bilmeliydi. Hitler Gençliği eğitmenleri, bu fikirleri ideolojik derslerinde kullandılar.

"Rosenberg'in yolu," dedi Baldur von Scirach, örgüt lideri, "Alman gençliğinin yoludur."

Kitap toplamda bir milyondan fazla sattı ve yazarını Hitler dönemi sırasında din, sanat, ırk hakkında yapılan sayısız tartışmanın önemli bir sesi haline getirdi. Ülke çapındaki kitapçılarda, *Yirminci Yüzyıl Efsanesi*, Alman yayın dünyasındaki tek rakibi olan *Kavgam*'ın yanında yer aldı. Kitap, Rosenberg'in hayallerinin de ötesinde bir konuma geldi: Nazi hareketinin kutsal kitabı oldu.

"İnanıyorum ki," dedi bir adam Rosenberg'e, "bin yol sonra bile çalışmanız baki kalacak."

1930'larda Berlin sokakları çok hareketliydi. Her sabah, ofis ve fabrika çalışanları tren istasyonlarından, metro duraklarından takım elbiseleri ve tulumlarıyla taşarcasına çıkıyorlardı. Trafığın çınlamasına çiçek, meyve, sigara, balon, gazete satıcılarının ve sokak sihirbazlarının bağırışları karışıyordu.

Ziyaretçiler en çok Unter den Linden, Brandenburg Kapısı ve Tiergarten'in kokulu kısımlarından etkileniyorlardı ama Berlin ruhunu Alman başkentinin Times Meydanı olan Potsdamer Platz kadar iyi ifade eden bir yer yoktu. Lüks oteller, sokak kafeleri, birahaneler, mağazalar... Kubbeli cephesinin etrafında dönen ışıklı tabelasıyla, Haus Vaterland, Berlinlileri sinemalarına, gösterilerine ve uluslararası temalara sahip restoranlarına davet ediyordu ("Tüm Dünya Tek Bir Evde," şeklindeydi sloganları). İki bin beş yüz müdavimi olan kafesi, dünyanın en büyük kahvecisi olarak yansıtılıyordu. Potsdamer Platz'da, sekiz sokaktan akan trafik kaotik bir kavşağa akıyordu. Trolleybüsler yolu ortadan yarıyordu ve küçük Opel arabalar ile parıltılı Mercedes-Benzler, çift katlı otobüslerle, kamyonlarla, taksilerle, at arabalarıyla, bisikletlilerle ve korkusuz yayalarla rekabet ediyordu. Avrupa'nın ilk trafik ışıklarından biri, 1925'te bu meydana dikildi ama birçok kaynağa göre, araçların akışını ve insan kalabalığını pek de terbiye edemedi.

Ocak 1933'te, Rosenberg sonunda olaylara daha yakın olabilmek için Münih'ten kuzeye taşındığında, Berlin'in en meşgul kavşaklarından birine yürüyüş mesafesinde olan Margaretenstrasse'de 17 numaralı binayı kendisine ofis olarak belirledi. Reich Şansölyeliği'nin merkezi ve en önemli bakanlıkların bulunduğu yer olan Wilhelmstrasse'yi tercih ederdi, ama Margaretenstrasse şimdilik yeterli olmak zorundaydı.

Yeni Reich'ta, parti bir çeşit paralel "kanun üstü hükümet" olarak işliyordu ve bir hükümet bakanlığının başında olmayanlar bile muazzam güçlere sahip olabiliyordu. Nazi iktidarının ilk sekiz yılında, Rosenberg parti için çalıştı ve buna 1933 Nisan'ında Dış Siyaset Ofisi'nin başına geçerek başladı. Yeni Şansölye, Almanya'nın veteran diplomatları-

na güvenmiyordu ve bu kişilerin arasında Dışışleri Bakanı Konstantin von Neurath da vardı. Ancak, Hindenburg hayatta olduğu sürece, Hitler onu görevinden alıp yerine kendi adamını koyamazdı: Neurath, Cumhurbaşkanı'nın desteğine sahipti. Bu yüzden, Hitler başlarda uluslararası emellerini ilerletmesine yardımcı olması için Rosenberg'i Dışışleri Bakanı'na uzanan bir arka kapı olarak kullanmak istedi.

Bazı yönlerden, bu iş Rosenberg için mükemmel bir yerdi: Kendisi 1927'de *Alman Dış Politikasının Gelecekte İzleyeceği Yol* adlı bir kitap yazmıştı, Reichstag'daki Dışışleri Komitesi'ne üyeydi ve 1932'de parti adına Roma'ya giderek Avrupa'nın geleceğinin tartışıldığı uluslararası bir foruma katılmıştı. Ama aynı zamanda, Rosenberg diğer ülkeler ve onların çıkarları hakkında çok az şey biliyordu; diplomatların havasına ve incelikli ihtiyatına da sahip değildi.

Tüm kaynaklar, Rosenberg'le yapılan konuşmaların aynı şekilde gittiğini söylüyordu. "Dünyanın her türlü konusu hakkında sohbe gönüllü başlar ama başta ne derse desin, beş dakika sonra lafı kan ve ırk konusundaki teorilerine getirirdi," diye yazdı muhataplarından biri. "Konu tarih, bahçecilik ya da bir askerin yüksek botları olabilirdi; Rosenberg'in hemen kan ve ırk mevzusuna döneceği o kadar belliydi ki insan bunu matematiksel olarka tasarlayabilirdi bile."

Berlin'deki Amerika Büyükelçisi William Dodd, Rosenberg'le bazı böyle konuşmalar yaptığını hatırlıyordu. Bu sohbetlerden nefret ediyordu. Parti filozofuyla aynı fotoğrafa girmekten bile çok rahatsız oluyordu, tıpkı Pariser Platz'daki Hotel Adlon'da, 1934 Kasım'ında bir gece karşılaştıklarında olduğu gibi.

"Benim için hiç hoş değildi," diye yazdı Dodd şahsi günlüğüne, "çünkü bu kadar bulanık düşüncelere sahip, lafları bu kadar palavra dolu olan başka bir Alman yönetici yok."

Rosenberg'in yeni makamıyla ilk Londra seyahati, bir arkadaşının onu uyardığı tarzda, hem siyaseten hem de kamu yönetimi açısından tam bir fiyasko oldu. "Sen tek kelime İngilizce bilmiyorsun bir kere!" demişti ona Almanya'dan ayrılmadan önce, Nazi finansçısı Lüdecke. "Düzgün bir takım elbisen de yok. Akşam kıyafetlerin asla uygun değil. Londra'ya böyle gidemezsin; önce iyi bir terziye uğra." Rosenberg ona soğuk bir gülümsemeyle, "Hitler haklıydı. Sana bir ağzılık lazım," diye karşılık verdi. Mayıs 1933'teki gezi –bunaltıcı Nazi rejimine sertçe karşı çıkan Britanya'yla iletişime geçmek için ilk çaba- protestolara yol açtı; insanlar Parlamento'dan Alman diplomatın ülkeden kovulmasını talep etti. Britanyalı diplomat Robert Vansittart, Rosenberg'in "soğuk balık" gibi görüldüğünü, mizacının da bununla uyuştuğunu düşündü. Rosenberg ülkeden erkenden ve öyle bir telaşla ayrıldı ki eldivenlerini, kravatını, mendilini, çoraplarını ve tırnak fırçasını orada bıraktı.

Bu sırada, sonradan casus oldukları anlaşılan bir çift Britanyalıyla tanıştı. Bunlardan biri olan William de Ropp, Britanya'daki önemli siyasi aktörlerle bağlantı kurması için Nazilerden para alan bir gazeteciydi. Öteki, MI6 ajanı Frederick Winterbotham, Britanya Hava Kuvvetleri'nde Nazi sempatzanı gibi görünüyordu. Bihaber olan Rosenberg, bu adamları Führer'in düzenlediği bir zirve için Şansölyelik'e getirdi, sonra da askeri kanatla birlikte gidilecek öğle yemeği için Berlin'in ünlü Horcher restoranına götürdü. İki ülke arasında bir köprü kurduğunu düşünüyordu. Gelgelelim, aslında ajanlara Almanya'nın yeniden silahlanması hakkında bilgi toplamaları için büyük bir fırsat veriyordu.

Yine de, partinin göstermelik dış siyaset uzmanı olarak, Rosenberg işinden vazgeçmedi. Çalışabildiği her açıdan çalıştı. Uluslararası Nazi sempatzanlarıyla bağlantı kurdu, hat-

ta ABD ve diğer ülkelerdeki propagandalar için mali kaynak sağladı. Sovyetler Birliği'ni dağıtmak için planlar yaptı. Ve Avrupa haritasında izini bırakmak için fırsatını bekledi.

O an gelecektiye de gelmeyecektiye de, Rosenberg her daim Nazilerin en önemli ideoloğu olacaktı. Davanın kahramanı olarak, radikal görevlerine entelektüel temeller sağlayan adam olarak, askerlerin gözündeki yeri çok sağlamdı. Haziran 1933'te, partinin en yüksek kıdemi olan ve Führer'in hemen altında yer alan Reichsleiter unvanına kavuşan on altı adamdan biri oldu. Hitler o yıl sonunda, partinin en önemli liderleri için yazdığı teşekkür mektuplarında onu övdü; bu mektuplar daha sonra *Völkischer Beobachter*'de yayınlandı.

“Kıymetli parti yoldaşım Rosenberg!” diye yazdı Hitler. “Nasyonal Sosyalist hareketin zaferi yolunda oluşması gereken ilk şartlardan biri, karşımızdaki düşman fikir dünyasının ruhen yok edilmesi idi. Siz... bu fikir dünyasına karşı gözünüzü kırpmadan saldırmakla kalmadınız, aynı zamanda... siyasi mücadelemizin insanı fetheden düşünsel birliğini sağlamlaştırarak da muazzam bir katkı sağladınız.”

Hitler 1934'ün başında Rosenberg'in liderlik unvanını resmiyete döktü. Sadık yardımcısı, artık Führer'in “Nasyonal Sosyalist Parti'nin entelektüel, ideolojik öğreti ve eğitim temsilcisi” olmuştu.

Uzayıp giden bu unvan –elbette Rosenberg'in işi- neredeyse Hitler'in imzaladığı iki cümlelik yetki belgesi kadar uzundu.

Bu yetki, Alman İşçi Cephesi'ni yöneten ve partinin Reich organizasyon lideri olan Robert Ley'in öğretim malzemeleri temini için yaptığı istekle ortaya çıkmıştı. Ley'in sorumluluklarından biri de Üçüncü Reich'in o zamanki ve gelecekteki

liderlerini eğitmek için kurulan Temel Terbiye Kurumu'nu yönetmekti. Hitler şansölye olduğundan beri Parti çok büyüymüştü: 30 Ocak ile kayıtların durdurulduğu 1 Mayıs 1933 arasında 1,6 milyon Alman, partiye katılmıştı. Ley, eski Nazi savaşçılarının deyimiyle 'Mart menekşeleri'nin Nasyonal Sosyalizm konusunda doğru eğitim almalarını istiyordu. Rosenberg'in de bir danışman olarak görev yapmasını diliyordu; müfredatın ve ders planlarının hazırlanması, Ley'in çalışanlarının daha sonra parti yöneticilerinin istikrarlı öğrenimlerini sağlama almak için derslerde kullanacakları eğitim materyalleri yaratılması gibi görevleri olacaktı.

Rosenberg'in ders kitabı yazmaktan daha büyük fikirleri vardı. Görevine mümkün olan en geniş açıdan bakarak, uzun unvanının büyük amaçlarına ulaşma yolunda çalışmaya başladı.

Rosenberg şubatta Berlin'in Kroll Opera Evi'nde mikrofonun arkasına geçti ve partinin önemli üyelerinden oluşan bir topluluğa konuşarak, yapmayı düşündüğü temizliklerden bahsetti. Baltık Almancasının yuvarlanan aksanıyla konuştuğu için bir yabancı olarak, Almanya'ya henüz göçmüş biri olarak görüldü ama sözcükleri büyük salonda yankılanırken, Rosenberg Alman halkının kalbi ve ruhunu elde etmeye çalışıyordu. "Eğer bugün yalnızca devletin gücüyle memnun olacaksak, Nasyonal Sosyalist hareket misyonunu yerine getiremez," dedi kalabalığa. "Devletin siyasi devrimi tamamlandı, evet, ama insan zihninin entelektüel ve ruhsal bakımından yeniden biçimlendirilmesine daha henüz başlıyoruz."

Ama bu işe girişmeden, Rosenberg'in çok daha yakınındaki bir kavgayı kazanması gerekti.

Hitler'inki Darvinci bir yönetim biçimiydi. Astlarına benzer görevler ve birden fazla unvan veriyor, isteklerini de genellikle yalnızca ana hatlarıyla bildiriyordu. İç çatışmaları

kasten körüklüyordu: Görevdekileri birbirine düşürüyor ve ancak bölgesel savaşlar veya idari anlaşmazlıklar dayanılmayacak seviyeye yükseldiğinde Führer araya girip hüküm bildiriyordu. Herkes, Hitler'in gözünden düştüğünde yönetimden uzaklaştırılabileceğini –ya da daha beterini yaşayabileceğini biliyordu. Güvensizlik hissi kol geziyordu. “Nasyonal Sosyalist Parti yöneticileri arasında kendi ilerleyişini sağlamak için diğer yöneticilerin boğazını neşeyle kesmeyecek hiç kimse yoktu,” diye yazdı diplomatik muhabir Bella Fromm. “Bu durum Hitler'in hoşuna gidiyor. Herkesi tetikte bırakıyor. Ayrıca, kendi yetenekleriyle rütbe atlayabilen adamların işine yarayabileceğini düşünüyor belli ki.”

Rosenberg'in yeni mevkisi onu Berlin'in en sağlam siyasi güçlerinden, hilekâr, ölümcül bir yönetici ve kitle manipülasyonu konusunda uzman biriyle karşı karşıya getirdi: Reich Halkı Aydınlanması ve Propaganda Bakanı Joseph Goebbels. Rosenberg'in kıdem olarak dört yıl altında olan Goebbels, Düsseldorf yakınlarındaki Rheydt kasabasında, çalışan kesimden bir ailede büyümüştü. Ailesi koyu Katolik'ti ve Goebbels de rahip olmayı düşünüyordu. Bir kemik iliği hastalığı yüzünden geçirdiği ameliyat, Goebbels'in bir bacağını kısa, sakat bıraktı ve onu hayat boyu sürececek topallığına mahkûm etti. Fiziksel durumundan utanan Goebbels, kendini okula verdi ve örnek bir öğrenci oldu. Sonra Alman edebiyatı, tarih, antik filoloji okudu ve felsefe doktorası yaptı. Bundan sonra kendisine *Herr Doktor* denmesi için ısrar etti.

Bir yazar olmayı umarak, düzenli bir günlük tuttu ve bir otobiyografik roman, birkaç oyun ve gazete yazısı yazarak kendini denedi. Ama bunların basılmasını sağlayamadı. Gazetelerde iş bile bulamadı. Bir bankada kısa süreliğine çalıştı ama 1923'teki mali kriz sırasında işten çıkarıldı.

Ruh halinin hiç yerinde olmadığı bir dönemde, 1924'te

Nazilere âşık oldu. Bir konuşmacı olarak kısa sürede iz bıraktı ve Berlinli bir eczacı, aynı zamanda bir parti lideri olan Gregor Strasser'le birlikte, kuzeydeki çalışan kesimi Nazi saflarına katmak için çalışmaya başladı. Otto Strasser'in abisi olan Gregor'la birlikte, Goebbels de milliyetçi olduğu kadar sosyalistti; bu yüzden hem Hitler'le hem de Rosenberg de dahil olmak üzere, Münih'te onun yakınındaki daha muhafazakâr adamlarla karşı karşıya getirdi. Goebbels, Naziler ve komünistlerin neden bir arada çalışamayacaklarını anlamıyordu. "Sen ve ben, birbirimizle savaşıyoruz ama aslında düşman değiliz," diye yazdı komünistlere açık mektubunda. "Böyle yaparak güçlerimizi bölüyoruz ve amacımıza asla ulaşamayacağız." 1926'da Münih'teki bir kalabalığa hitap ederken, Strasser ve Goebbels, aristokrat emlaklarına el koymayı savunan yeni bir parti platformunu ve "Yahudi enternasyonalizminden kurtarılmış" bir Sovyetler Birliği'yle Almanya'nın işbirliği yapmasını önerdiler.

Hitler bunlara hiç kulak asmadı, özellikle de ona mali kaynak sağlayan zengin ve soylu kişiler olduğu için. Goebbels ve Strasser'i azarladı ve 1926'daki bir parti toplantısında, herkesin önünde aşağılayarak teslim olmalarını istedi. Nazi liderine büyük bir hayranlık besleyen Goebbels, Hitler'in Rosenberg çizgisinde kalmasına hayret etti. "Bu nasıl bir Hitler? Bir gerici mi?" diye yazdı günlüğüne. "Rus sorunu: çok yanlış yolda. İtalya ve İngiltere bizim doğal müttefiklerimiz! Durum çok kötü! Bizim görevimizin Bolşevizm'i çökertmek olduğunu söylüyor. Bolşevizm bir Yahudi icadı. Rusya'yı çökertmemiz lazım... Hiçbir şey diyemiyorum. Sanki biri kafama vurmuş gibiyim."

Ama Goebbels hırslıydı ve her şeyden ötesi pragmatikti; bu yüzden çok sürmeden Nazi saflarına geri döndü. Günlüğü çok geçmeden kahramanına düzdüğü methiyelerle dol-

du. (Bir tanesi şöyleydi: "Adolf Hitler, seni aynı anda hem muhteşem hem de sade olduğun için seviyorum. Tam bir dehâsın.") Ona kalırsa, Hitler onu çok sevmiştir. Strasser'le yollarını ayıran eski muhalif, yakın zamana kadar sempati duyduğu komünistlere karşı mücadeleyi yönetmesi için Berlin'e gönderildi. Bu iş, ağız bozukluk gerektiriyordu ve Goebbels tam da bu işin adamıydı. Hayranlarından biri bile, sözcüklerini "hidroklorik asit, bakır sülfat ve biber" karışımı olarak nitelendirirdi.

Kulis entrikaları konusunda uzman olan Goebbels, rakiplerinin hesaplarını tutmak konusunda en az bakanlığını yönetmek kadar enerji harcadı. En azından öyle göründü. Berlin'deki gazeteciler onun bitmeyen iş saatleri konusundaki iştahını, zekâsını –ki bu, kaba kuvvete dayanan partide nadir bulunuyordu- ve bir savı desteklemek için ne gerekiyorsa söyleme iradesini iyi biliyorlardı. "Dışarıya içten ve dolaysız görünen, çok etkileyici bir gülüşe ve sese sahip olan Goebbels, gerçek düşüncelerini bir nezaket maskesinin altında saklama üstadıydı," diye yazdı, Berlin'deki Associated Press muhabiri Louis P. Lochner. Konuşmalarında onu izlerken, Lochner karşısında bir şovmen görüyordu. Goebbels konuşurken aşırı duygulanmış gibi görünebilirdi ama aslında bu bir gösteriydi, her hareketi önceden, azami etki bırakmak için tasarlanmıştı.

Goebbels, ustalığını ispatlayan bir parti numarası yaptı. Dört farklı yönetim biçimini –monarşi, komünizm, demokrasi, Nazizm- savunan dört konuşma yaptı ve dinleyenleri her birine gönülden inandığına ikna etti. "Goebbels demagogide usta olduğunu ispatladı," diye yazdı Lochner. "Koyu ve delici gözleri, arkaya taranmış düz siyah saçları, gergin teni, insana bazı Şeytan tasvirlerini hatırlatıyordu."

Rosenberg'in Goebbels'le sorunları vardı, en önemlisi de

propaganda şefinin işini biraz fazla genişletmesiydi. 30 Haziran 1933'te Hitler'in yayınladığı bildiriye göre, Goebbels "ülkenin tüm manevi öğretimi, devlet propagandası, ekonomik ve kültürel propaganda, ülke içi ve dışındaki halkın bilgilendirilmesi" yetkilerine sahip olmuştu. Bu tanım, onu Rosenberg'in kendi bölgesi olarak gördüğü bir yere koyuyordu.

Bunun sonucu olarak ortaya çıkan savaş, sonraki on iki yılın büyük kısmında iki adamın da içini kemirecekti.

İlk savaş alanı, onca şeyin içinde, sanat oldu. Savaşın sonunda monarşinin devrilmesi, Berlin'in zincirlerini çözmesini sağlamıştı. Şehir bir gecede kültürel ve sosyal bir merkez haline geldi. Uzun bacaklı sarışınlar ve sevilen kişilikler, şehrin geniş caddelerinde boy göstermeye, kaldırım kenarındaki kafelerde içeceklerini yudumlamaya başladılar. Ziyaretçiler devasa mağazaları gördüklerinde hayrete düşüyorlardı, özellikle de cam dekorlar, şamdanlar ve muazzam kemerlerle süslü avlusuyla bir tüketim katedrali gibi görünen Leipziger Sokağı'nı gördüklerinde.

Dört milyonluk nüfusuyla, başkent birden Londra ve New York'un ardından dünyanın en büyük üçüncü metropolü haline geldi. Tipik Berlinliler kozmopolit, şüpheli ve kökenleri muhtemelen başka yerlerde olan insanlardı. "Orta Avrupa'nın New Yorkluları," diye tarif edecekti bir yazar onları. Aksanları bile diğer Almanlara telaşlı ve saygısız geliyordu.

1920'lerde sağ ve sol, Almanya sokaklarında ve Reichstag'da kontrolü ele geçirmek için savaşıırken, galerilerde ve performans alanlarında modernizmin tüm izleri filizlendi. Otto Diz gibi dışavurumcu sanatçılar savaş alanının kaosu-

nu ve şehir sapkınlıklarını kanvaslarına yansıttılar. Dadaistler mantıklı düşünce olarak geçen her şeye itiraz ettiler. Erich Mendelsohn gibi modernist mimarlar, akışkan ve fütüristik çizgilere sahip binalar tasarladılar. Avangart korku filmleri, *Mavi Melek* filmindeki Marlene Dietrich, Bertolt Brecht'in gangsterleri, caz, üstsüz kabareciler, küvete girmiş çıplak bir diva, üstünde yalnızca bir kolye ve muzlardan oluşan bir etekle şimi dansı yapan Josephine Baker: hava karardığında, Berlinliler bunların hepsini ve dahasını görebiliyorlardı. Kayserin muhafazakâr otoriterliği, sınırsız cinsel enerji oluşmasına neden olmuştu. Gece klüpleri ve sahne prodüksiyonları, eşcinsellere alt kültür oluşturma imkânı tanıdı. Savaşlar arasında Berlin düzensiz, seçici ve gururlu bir şekilde solcuydu.

Doğal olarak, Naziler bu halin tüm taraflarından nefret ediyordu. *Völkischer Beobachter*, başkenti "her türlü kötülüğü içinde eriten bir kazan: fuhuş, meyhaneler, sinemalar, Marksizm, Yahudiler, striptizciler, dans eden zenciler ve sözde 'modern sanat' adına üretilen tüm şeyler" şeklinde suçluyordu. 1925'te Rosenberg sinemanın "Yahudilerin elinde" ve bu yüzden "halkı şehvet dolu görüntülerle zehirlemek için bir araç" olduğunu söylüyordu; "Yahudi basınında da görüldüğü üzere, suçun yüceltilmesi için planlar ortaya konuyor."

Rosenberg daha sonra modernizmi (onun deyimiyle "kültürel Bolşevizm") reddeden bir halk programının ilk savunucusu oldu; bunun yerine, kökleri Cermen tarihinde olan geleneksel sanatı görmek istiyordu. *Völkisch* adı verilen bu program romantik ve ırkçı bir milliyetçilik çeşidiydi, Alman askerini, köylüyü, halk geleneklerini kucaklıyordu. 1929'da, Rosenberg yarı bağımsız Alman Kültürü İçin Savaş Birliği'ni kurdu; bu oluşum, önemli entelektüeller aracılığıyla yüksek profilli dersler verdi ve resimli dergisi aracılığıyla muhafazakârlık davasını yaydı.

Öte yandan, Goebbels modern sanatın bazı hallerini seviyor ve Rosenberg'in tarafındaki ideolojik muhafazakârlar tarafından sanatın sekteye uğratılmasını görmek istemeyen grupları destekliyordu. "Sanatta özgürlüğü garanti ediyoruz," diyordu propaganda bakanı sık sık. Bir İtalyan Fütürist sanat sergisine katıldı, özel konutunun duvarlarını Emil Nolde'nin dışavurumcu su renkleriyle dekore etti ve Leo von König'e kendinin empresyonist bir portresini yaptırıp çalışma merkezine astırdı.

Naziler iktidara geldikten sonra, Rosenberg modern sanata karşı duruşunu belli etme fırsatı buldu. Ama 1933 güzünde, güzel sanatlar, tiyatro, müzik, radyo, film, basın ve edebiyat üzerinde kontrolü eline almak için, Reich Kültür Odası'nı kurdu ve kendine savaşta büyük avantaj sağladı. Savaşan çekilmeyi reddeden Rosenberg, Savaş Birliği'nin şeklini değiştirdi, hükümetin çok revaçta olan seyahat ve tatil programı Neşeden Gelen Güç'e dahil etti; böylece Alman işçiler ve onların aileleri için hazırlanan ideolojik ve kültürel programlarda biraz söz sahibi oldu.

Aynı zamanda, Rosenberg saldırı yapabileceği önemli noktalar aradı, Goebbels'in kuyusunu kazmayı ve sonunda yeni kültürel yapıyı alt etmeyi umdu.

Onu meşhur eden, pelerinlerle sarılı, iri Gotik heykelleriyle, Almanya'da bir dizi Birinci Dünya Savaşı anıtı dikme fırsatına sahip olan, dışavurumcu heykeltıraş Ernst Barlach'a yapılan suçlamayı o yönetti. Goebbels kendini Barlach'ın hayranları arasında sayıyordu, hatta evinde onun bazı küçük işleri vardı. *Völkischer Beobachter*'de, Rosenberg, Barlach'ın Magdeburg Katedrali'ndeki heykelini hedef aldı: başında miğfer olan bir iskelet, gaz maskesi takmış bir adam, üzüntü içinde bir kadın ve üç asker; aralarından birinin kafası bandajlıydı ve elinde büyük bir haç vardı. Milliyetçiler için, bu

Alman askeri bir kahramanlık timsaliydi. Barlach'ın tasviri hakkında Rosenberg'in düşünceleriye şöyleydi: "...kafalarında Sovyet miğferleri olan, küçük, zekâsı kıt, tarifi imkânsız insan cinslerinin karışımı, demek Alman savaşçılarını temsil ediyormuş!" Barlach eleştirilere yanıt vermeye çalıştı, Hitler'e destek verdiğini açıklayacak kadar ileri gitti ama sonunda işi devlet müzesinden kaldırıldı ve Magdeburg anıtı yerinden indirildi.

Rosenberg bir de sanat patronunu Richard Strauss'u Reich Müzik Odası başkanlığından kovmaya zorlayarak baskısını artırdı. Bestecinin suçuyorsa, Yahudilerle çalışma hevesiydi. Strauss, Hugo von Hofmannsthal ve Stefan Zweig adlı iki Yahudi yazarla bir opera yaratmış, işini Yahudilere ait bir yayınevi aracılığıyla yaymış ve bir Yahudi piyanisti işe almıştı. Gestapo, Strauss'un Zweig'a gönderdiği ve Nazi rejimine neredeyse sadakatsizlik olarak değerlendirilebilecek ifadelerde bulunduğu mektubu ele geçirdi; Strauss, müzik odasını yönetmeyi yalnızca sanatçıların başına gelebilecek "daha kötü talihsizliklerin önüne geçmek" için kabul ettiğini söyledi; Goebbels de onu kovmak zorunda kaldı.

1935'te, propaganda bakanı sonunda konumunun barındırdığı riski fark etti. Onu zorlayan yalnızca Rosenberg değildi. Sanatta modernizme uzun süredir karşı çıkan Hitler'le de arası bozulmuştu. Önceki yıl, partinin yıllık mitingini gerçekleştirdiği Nuremberg'de yapılan önemli kültürel konuşmada, Führer özellikle "kekeme Kübistler, Fütüristler ve Dadaistler" hakkında kötü konuşmuş, onların Alman kültürünü tehlikeye attıklarını söylemişti. "Bu şarlatanlar eğer yeni Reich'ı yönetenlerin böyle numaralarla gözleri korkutulmak şöyle dursun, kafaları karıştırılabilecek kadar ahmak olduğunu sanıyorlarsa yanıılıyorlar."

Yıllar önce Strasser ve Hitler arasında bir seçim yapma-

sı için zorlandığında yaptığı gibi, Goebbels yine Führer'inin yanında yer aldı. Modern sanat konusunda fikrini terse döndürdü.

Sadakatini ispatlamak için her zaman elinden geleni yapan dönek siyasetçi, Nazi Almanyası'nın en sevilmeyen sanat gösterisini üretti. "Sanat Bolşevizmi'nin berbat örnekleri dikkatime sunuldu," diye yazdı Goebbels günlüğüne. "Berlin'de dejenerasyon dönemi eserlerinden oluşan bir sergi yaratmak istiyorum. İnsanlar görüp tanımayı öğrensinler diye." Naziler tarafından Dejenere Sanat denen gösteri, Temmuz 1937'de açıldı: Pablo Picasso, Henry Matisse ve Vassily Kandinsky gibi sanatçıların modernist eserlerinden oluşan altı yüz parçalık koleksiyon, kötü bir ışıklandırmayla sunuldu ve yanlarına ahlaksızlıklarını vurgulayan yazılar yazıldı.

Hitler işi çok sevmişti ve Goebbels rahatlamıştı: Her zamanki kadar kaypak kalarak, Hitler'in yanındaki yerini kurtarmıştı.

Rosenberg, Goebbels'i koltuğundan edemese de, Hitler'in ideolojik temsilcisi olarak gündemini Almanya'nın en uzak kesimlerine taşımayı ihmal etmedi. Tüm bürokratik kavgalara rağmen, savaş yıllarında bile, Rosenberg bir sürü kültür ofisini ve alt dallarını açık, faal tuttu.

Ona bağlı olan Sanatı Koruma Ofisi, yeni müzik ve tiyatro eserlerini ideolojik taraflarına bakarak değerlendirip yargılıyor, performans sanatçılarına ve Nazi toplulukları önünde konuşacak kişilere ideolojik geçmiş kontrolü yapıyordu. Çalışanlar, Gestapo'ya sadakatleri sorgulanabilecek sanatçıları bildiriyordu. Rosenberg'in düşüncesine göre, Temel Terbiye Kurumu'nun öğretim çabalarının, Nazi dünya görüşüyle uyuşmayan sanat, edebiyat, tiyatro ve müzik eserleri tarafın-

dan sekteye uğratılmasına izin vermenin pek mantığı yoktu. Kurum aynı zamanda konserler düzenliyor, dersler yazıyor ve oyunlar üretiyor, şehir şehir geziyordu.

Rosenberg'in çalıştığı bölüm, partinin 'düzgün Alman sanatı' dediği kavramı yayması için, zengince süslenen, aylık bir sanat dergisi üretiyordu: *Die Kunst im Deutschen Reich*. Yahudileri tüm konser sahnelerinden indirmek için bir de müzik dergisi hazırlıyorlardı.

Rosenberg'e bağlı Edebi Yetiştirme Kurumu'nun hem kadrolu bir çalışan ekibi hem de ücretsiz çalışan bir gönüllü ordusu vardı; sayıları bir ara bin dört yüzü bulmuştu. Bu gönüllüler "Alman halkı için herhangi bir birleştirici veya eğitici faydası olup olmayacağını öğrenmek için tüm Alman edebi eserlerini" sistemli olarak inceliyordu. Yeni kitapların ideolojik olarak uygunluğuna bakıyorlar ve bulgularını *Bücherkunde* adlı, sekiz bin aboneye kadar ulaşan dergide yayınlıyorlardı. Onaylanan kitaplar beyaz sayfalarda, ötekiler kırmızı sayfalarda basılıyordu; kötü bir eleştiri, Propaganda Bakanlığı'nın o kitabı yasaklanan binlercesinin arasına göndermesine genellikle yetiyordu. Rosenberg'in çalışkan yardımcıları bir de Yahudi yazarlardan oluşan bir fihrist oluşturmuşlardı; bu kişilerin sayısı sonunda on bir bini buldu. Bir noktada, Rosenberg'in cephede savaşan askerlere kitap göndermek için düzenlediği bir kampanya bahanesiyle, edebiyat ekibi "istenmeyen kitapları özel ikametgâhlardan arındırdı."

Rosenberg'in ideolojik gözlem yönetimi kültürel alana yayıldıkça, birbiri ardına kurumlar açıldı. Bilim Kurumu, akademik görevlendirmeleri değerlendiriyordu. Alman Kır-sal Mimari Soruşturma Kurumu, köylü evlerini teftiş ediyordu: tasarımlarının dış etkiler tarafından etkilenmediğini, müteahhitlerinin Alman kanını mükemmel şekilde yansıttığını onaylamak için. Folklor ve Parti Törenleri Kurumu,

Nazi doğum, evlilik ve ölüm törenlerini idare etti; bu törenler daha sonra müzik ve dekorasyonların da belirtildiği bir parti dergisinde yayınlandı. Bebeklere Cermen isimleri verilmesi tavsiye ediliyordu: Arwed, Erdmut, Sebal, Ulf.

Rosenberg'in kurumlarından biri, Hitler'in heykel ve tablolarını bile halka açılmadan önce uygunluk bakımından kontrol etti.

Rosenberg tüm Almanya'yı dolaştı, mesajını yaydı ve övgüler topladı. Berlin dışında, her zaman büyük kalabalıklar ve hevesli karşılamalar bekleyebiliyordu. Partideki arkadaşları onun hakkında ne düşünürlerse düşünsünler, diğer şehirlerde kırsal kesimde, Rosenberg içinde bulunduğu hareketin kahramanlarından biriydi.

Fakat başkentte, Goebbels'le içine girdiği savaş devam ediyordu. Propaganda Bakanı, partinin fikir adamına gizli-den gizliye " 'neredeyse' Rosenberg" diyordu. "Rosenberg neredeyse bir bilgin, gazeteci veya siyasetçi gibiydi. Ama neredeyse."

Kendi payına, Rosenberg, Nazi ideolojisinin mutlak olması gerektiğini düşünüyor ve Goebbels'in siyasi kazanç için yoldan şaşmasına karşı çıkıyordu. "1933'ten sonra, parti kendini gücün meyveleriyle iyice büyütürken," diye yazdı bir biyografici, "Rosenberg ise Eski Ahit peygamberi rolünü doldurdu, kendi halkını tuhaf tanrılarla fuhuş yaptıkları için azarladı." Rosenberg, ısıltı ve gösteriş ustası rakibinin Nazi mesajını, tıpkı kan kırmızı bayraklar ve sokaklardaki meşaleli yürüyüşler gibi, yalnızca başka bir propaganda aracı olarak gördüğünü söyleyerek bitirdi.

Goebbels'in gerçekten parti prensiplerine hiç inanıp inanmadığından emin olamıyordu. Adam bulunduğu mevkileri değiştirirken o kadar rahattı ki Rosenberg onun gücünü kaybetmemek için ne demesi ya da yapması istenirse sorun çıkarmayacağını sanıyordu.

“Bizim devrimimizin,” diye yazacaktı birkaç yıl sonra düşünceleri netleştğinde, “bir çıbanı var.”

Rosenberg ve onun ideolojik öğretimi altında birleşmiş bir parti rüyası, karşısında yalnızca Goebbels’i bulmuyordu.

Rosenberg’in Nazilerin askeri kanadı üzerindeki etkisine rağmen, Üçüncü Reich’taki en büyük liderler güçlerini korumak konusunda o kadar takıntılıydılar ki alaycı bir şekilde “filozof” dedikleri adam tarafından tutuklanmak istemiyorlardı. Onlar eylem adamlarıydılar, entelektüelizme şüpheyile bakıyorlardı. Hitler, ordusunu gizlice yeniden inşa ederken uluslararası arenayı sakın tutmak istiyordu. Hindenburg’la arasını açmak istemiyordu, çünkü adam hâlâ Almanya Cumhurbaşkanı, en büyük milli kahraman ve Hitler’i koltuğundan indirebilecek tek kişiydi. Hitler’in esnek olması gerekiyordu. Bir politikacı gibi davranmalıydı.

Rosenberg tam ters görüşe sahipti. “Eğer Nazi hareketi için doğru olduğunu düşünürsem, kim ne derse desin, o bakış açısını hayatıma uygulayım,” diye yazdı bir noktada. “İşin sonunda yalnız kalacak olsam da bunu yaparım.” En büyük yeteneğinin düşman toplamak olmasına şaşırıyor olmalıydı.

Bu düşmanlardan biri de Rosenberg’in acımasız ilkeleriyle ilgisi olsun hiç istemeyen bir adamdı: Nazi Fırtına Birlikleri komutanı Ernst Röhm. Kalın boyunlu, yüzünde Birinci Dünya Savaşı’nda subaylık yaparken aldığı yaraları taşıyan Röhm, Hitler’in şansölyeliğe yükselişinden birkaç ay sonra “ikinci devrim” için bastırdı. Eski generallerin görevlerinden alınmasını ve orduya onun korku verici adamlarının yerleştirilmesini istiyordu: Nazi Partisi’nin gergin kasları.

1933’te bir akşam, Röhm ve Rosenberg, Türkiye Büyü-

kelçisi'nin verdiği partide karşılaştılar. Konuklar arasında, kendine haber kaynağı arayan Bella Fromm da vardı. "Resmi bir suareydi," diye bildirdi Fromm. "Dışarıda, Tiergarten sis içindeydi. Eski Rönesans Sarayı, göz kamaştırıcı ışıktaydı. Görkemli kapılar savrularak açıldı. İçeri giren arabaların ardı arkası kesilmedi... Bir ihtişam gösterisi gibiydi. Askeri üniformalar, zarif elbiseler, pırıltılı mücevherler..."

Ama yaygaracı Röhm ve onun kahverengi gömlekli Fırına Birlikleri, manzarayı başka bir hale soktu. Adamlar gereğinden çok fazla şampanya içtiler ve kısa sürede o kadar sarhoş oldular ki oradan gitmeleri nazikçe istendi. Ama bunun yerine birkaç düzine daha şişe alıp başka bir odaya geçtiler.

Rosenberg üzerinde frakla içeri girdiğinde, Berlin Fırına Birlikleri lideri Karl Ernst pembe bir kanepeye oturmuş, adamlarından birini dizinde sallıyordu.

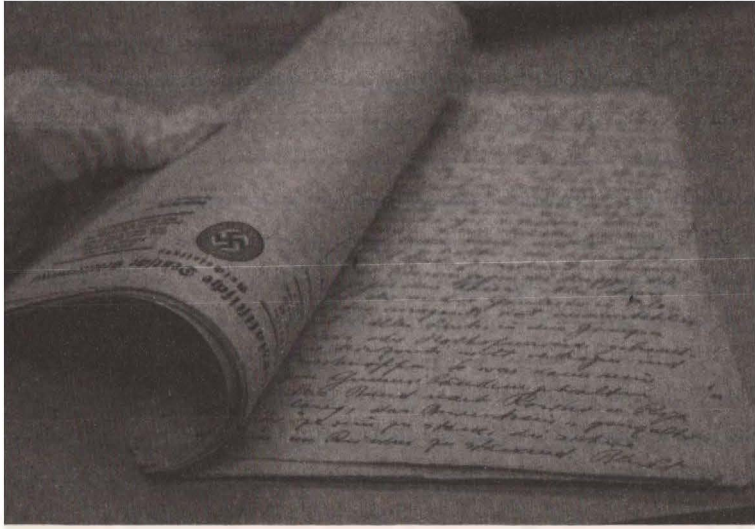
Rosenberg, Röhm'ün ve onun bazı adamlarının eşcinsel olduklarını aleni şekilde göstermelerinden her zaman büyük bir tiksinti duymuştu. "Adamın etrafı onu ayartanlarla, parazitlerle doluydu," diye yazdı Rosenberg daha sonra günlüğüne. "Subaylarının hepsinin genç erkek sevgilileri vardı, kendilerini davamızdan giderek daha çok koparıyor ve halkı davranışlarıyla tahrik ediyorlardı." Rosenberg'in bildiği kadarıyla, Röhm'ün adamları "Berlin'in kahverengi gömlekli jigoloları"ndan oluşan, rezalet bir gruptan ibaretti.

Öfkelenen Rosenberg birkaç kelime mırıldandı. Sarhoş komutan mest olarak kahkahalara boğuldu.

"Şu Baltık domuzuna bakın," diye bağırdı Röhm herkesin duyabileceği şekilde. "Pısıriğin içki içmeye bile cesareti yok! Kahverengi kıyafeti giyemeyecek kadar kibirli, görgüsüz Baltık baronu! Fraklar ona hiç yakışmıyor. Baron, söylesene, sen ne sanıyorsun kendini?"

Öfkeden kuduran Rosenberg, oradan uzaklaştı.

Ama çok yakında bu adamın duyduğu ıstıraptan büyük, şeytani bir zevk duyacaktı. 1934 yazı geldiğinde, Röhm'den bıkip usanan tek kişi Rosenberg olmayacaktı.

Rosenberg'in el yazısı günlüğü on yıllık bir dönemi anlatıyor ve beş yüz sayfa uzunluğunda.

(ABD Holokost Anma Müzesi, Miriam Lomaskin'in katkılarıyla)

8: GÜNLÜK

Rosenberg'in düşüncelerini deri bir kapağın içindeki gizli günlüğüne yazmaya başladığı ayda, Mayıs 1934'te, yeni ve kuvvetli Almanya'nın verdiği gerginlik ABD ve Avrupa'ya yayılmıştı. *New York Times*, Alman mühimmat fabrikalarının "son hızla çalıştıklarını", Amerikalı uçak üreticilerinin Almanya'da uçak ve havacılık teknolojileri sattıklarını, BMW gibi Alman firmalarının uçuş motorları ürettiğini ve Nazi-lerin yakında güçlü hava kuvvetlerine, sağlam hava savunma sistemlerine sahip olacaklarını yazıyordu. "Yıl sonunda," diye yazdı gazete mayıs ayında, "Almanya, havadan darbe alması imkânsızlaşan bir ülke haline gelecek." Britanyalı liderler, başka bir savaş için hazırlık yapmaktan başka çareleri olmadığına karar verdiler.

Bu sırada, o ayın bir perşembe gecesi, Atlantik'in karşı kıyısında, yirmi bin Alman asıllı Amerikalı, New York City'nin Sekizinci Cadde'si üzerindeki bir spor merkezinin devasa deposunda toplanmıştı. MADISON SQ GARDEN yazan tentenin altından geçtiler ve üstlerinde beyaz gömlekler, pazubantlarında gamalı haçlar olan adamlar tarafından yerlerine götürüldüler. Sahnede, bir çift ürkütücü kartal öfkeyle bakıyordu.

Hırçın kalabalık, Yeni Almanya'nın Dostları adlı, Hitler yanlısı bir gruba destek olmaya gelmişti. Bu örgüt bir yıl önce, Heinz Spanknöbel adlı bir Alman göçmen tarafından, Detroit, Şikago ve New York gibi şehirlerin Alman mahallelerindeki Amerikan Nazilerini birleştirmekti. Savaşçı ve hırslı biri olan Spanknöbel, Hitler'in Berlin'deki Vekil Führer'i olan Rudolf Hess'in onayını almıştı; ancak ABD'de istenmeyen dikkatlerin her türlüşünü üzerine çekiyordu. Önce, ABD'deki en büyük Almanca gazete olan *New Yorker Staats-Zeitung und Herold*'un ofisini bastı ve Nazi Partisi'yle aynı hizaya gelmelerini talep etti; editör ise onu dışarı attı ve polisi aradı. Spanknöbel daha sonra, bir devlet binası olan Manhattan Silahlığı'ndaki Alman Günü kutlamaları için Amerikan bayrağının yanında gamalı haçın da dalgalanması için patırtı çıkardı. Yahudi liderleri buna karşı çıktı ve anlaşmazlık ortadan kaldırılırken, Spanknöbel'in adamları şehirdeki sinagoglara gamalı haç figürleriyle zarar verdiler. Spanknöbel'in Newark'taki bir konuşması kavgayla sona erdi; korumalarından biri de bu kavgaya içi kurşun dolu bir hortumla katıldı.

Kısa süre sonra, federal yetkililer Almanya Hükümeti'ne gayriresmi ajanlık yaptığı suçlamasıyla tutuklanması için emir çıkardıklarında, Spanknöbel ülkesine kaçtı. Ama emrindeki askeri grup yeni bir liderin altında yaşamaya devam etti. Grup üyeleri, Hitler'e bağlılık yemini ettiler ve saf Ari ırkından olduklarını söylediler. Üniformalı bir grup güvenlik görevlisi, eskiden Röhm'ün Fırtına Birlikleri'nde yer alan bir komutanın emri altında düzeni sağladı. Örgütün resmi gazetesi olan *Deutsche Zeitung*, doğrudan Berlin'den ithal edilen bir propaganda yürüttü. Gençlerden oluşan bir alt grup, sonraki kuşağa yaz kamplarında öğretim verdi.

Ve tıpkı Hitler'in Almanya'da yaptığı gibi, Yeni Almanya'nın Dostları da ABD'de Nazi hareketine destekçi toplamak için toplantılar düzenlediler, konuşmalar yaptılar.

Madison Square Garden’da, yaklaşık bir yıl önce New Yorklu avukat Samuel Untermyer tarafından başlatılan Alman mallarına Yahudi boykotu hakkında, bir sürü insan söz aldı. Dışarıda bin komünist onları protesto ederken –“Kahrolsun Hitler!” diye bağırıyorlardı- içerideki Nazi destekçileriye düşmanlarına ateş püskürüyordu. “Asın onu!” diye bağırdı kalabalıktan biri, Untermyer’in adı geçince.

“Almanya’nın her gün büyük bir hapishane olarak akse-dilmesine izin veremeyiz ve vermeyeceğiz,” dedi *Deutsche Zeitung*’un editörü Walter Kappe, Goebbels’in Almanya’da mükemmelleştirdiği saldırgan dili taklit ederek. “Buna artık dayanamayız, dayanmamalıyız ve dayanmayacağız, bağıracağız: Hepsi yalan, yalan, yalan!” Suçlamalardan Amerika Yahudilerini sorumlu tutuyordu. “Amerikan halkını Almanya’ya karşı zehirlediler. Bugün sizi son kez uyarıyoruz,” dedi. “Eğer savaşıma devam ederseniz, bizi tamamen silahlanmış halde bulacaksınız ve sonuçlarına katlanacaksınız.”

Dışarıdaki komünistler savaşıma hazırды, o an, hemen. Salonun dışında yürüyüp slogan atmalarından sonra Times Meydanı’nda oyalandılar, toplantının dağılmasını beklediler. Polis onları oraya yaklaşmamaları için savunma kordonlarının içinde tuttu, hattı yarmaya çalışan protestocularla çatıştı. Yeni Almanya’nın Dostları metro duraklarına inip taksilere bindiklerinde, aralarından biri New York gecesine bir mesaj haykıracak cesareti buldu.

“Heil Hitler!”

Sonra da Broadway ile Kırk Beşinci Sokak’ın köşesindeki bir dükkâna daldı ve sinirli kalabalık onu yakalayamadan, bir devriye polisi onun yardımına koştu.

★★★

Gerginlik, Mayıs 1934’te Berlin’i de kuşatmıştı. Madison

Square Garden'daki buluşmadan bir hafta önce, Goebbels de Berlin'deki Sportpalast Arena'da podyuma çıkmış ve Amerikan boykotuna bir de o saldırmıştı. Propaganda Bakanı, bu tutumla Almanya'daki Yahudilerin şansını artırmayacaklarına teminat verdi. "Eğer boykot gerçekten de ekonomik durumumuzu etkileyecek düzeye gelirse, o zaman Yahudileri özgür bırakacak değiliz," dedi dinleyenlerine. "Hayır! Alman halkının nefret, öfke ve umutsuzluğu, önce vatanımızda ele geçirilenlere yansıyacak. Eğer Yahudiler şimdiye kadar kansız ilerleyen Alman devriminin onlara alışkın oldukları arsızlıklara, küstahlıklara geri dönmeleri ve Alman halkını tahrik etmeleri için fırsat verdiğini sanıyorlarsa, sabrımızı böyle sınınamaları konusunda onları uyarıyorum."

Yahudiler, yeni Alman düzenindeki yerlerini bilmeliydiler; böyle bağırıyordu Goebbels. Onlar bu ülkede misafirdiler ve "dört duvar arasında sessizce, tevazu içinde zaman geçirmeli" idiler.

Konuşmasıyla "homurdanan ve hata bulanlar" aleyhinde yeni bir kampanya başlatılmasına önayak olan Goebbels, bu hainler için yeni bir kelime üretti: *Kritikasters*. Hitler'in iktidara yükselişinden bir yıl sonra, devrimde çatlaklar belirlemeye başlamıştı. Naziler hızlı bir milli düzelme sözlerini yerine getirmemişti. Partinin kamu desteği azalmaya başlamıştı. Basında eleştirmenler ses yükseltiyordu. Nazi liderler hakkındaki şakalar iyice yaygınlaşmıştı.

Goebbels'in gazetesi *Der Angriff* (Saldırı), bunlara karşılık olarak yönetimi kötölemenin sonuçları olacağı uyarısında bulundu, Gestapo'yu ve toplama kamplarını unutanlar varsa diye. Goebbels'in basın sansürünü protesto eden bir editör, kısa süre önce ibret olsun diye cezalandırılmıştı: Adam kendini Berlin'in kuzeyinde, Oranienburg adındaki hapisane kampında bulmuştu. Nazi propagandacıları rejim desteğini

vurgulamaları için kafe ve restoranlara gönderilmişti; çıkışları kapatan Fırtına Birlikleri, mesajın müdavimler tarafından duyulmasını garanti altına alıyordu. SIZLANMAYIN, ÇALIŞIN ve benzeri dövizler taşınarak, kamyonlar içinde sloganlar atan Nazi gruplarıyla büyük yürüyüşler düzenleniyordu.

Sadık Almanlara gamalı haç rozetleri alıp halk içine çıktıklarında üzerlerinde taşımaları emredilmişti. Sadakatsizliğin en küçük emarelerinin bile sonuçları oluyordu. Nazi yönetiminin “asla daha iyi olmayacağı” yönünde görüş belirttiği üçüncü bir kişi tarafından duyulan bir kadına, her gün belediye başkanının ofisine gidip şu cümleyi tekrarlaması emredildi: “Her gün daha güzel, daha da güzel olacak, hep güzel olacak.”

Goebbels kürsülerde gürlerken, Nazilerin halkın coşkusunu istemekten daha büyük sorunları olduğu ortaya çıktı. Bir sivil savaş yaşanacaktı ve Hitler tarafları seçmek üzereydi.

1934 yazında, Berlin’in resmi kanadındaki herkes, Üçüncü Reich’ta ancak şiddetle rahatlayabilecek o bunaltıcı baskıyı hissedebiliyordu.

Bu gerginliğin ortasında, 14 Mayıs’ta, Rosenberg bir günlüğün kıızıl deri kapağını açtı. İlk ve son sayfalar, akla kenarları tırtıklı kâğıtları getiren sivri suluboya çizgileriyle süslenmişti. Rosenberg ilk sayfayı açtı ve dolmakalemini eline aldı. Sağ üst köşeye, “Berlin 15.5.34,” yazdı, sonra da tarihi düzeltmek için 15’in üzerini karaladı. Dağınık bir el yazısıyla yazmaya başladı.

“Son on beş yıldır günlük tutmuyorum,” diye yazdı. “Birçok tarihi olay bu yüzden unutulup gitti. Şimdi, gelecek için çok belirleyici olacak yeni bir gelişmenin arifesindeyiz

ve şahsen iki önemli sorunun içinde bulunduğumu hissediyorum.” Bunlardan biri şuydu: “...tüm muhaliflere kendi dünya görüşümüzün dayatılması.” Rosenberg, Hristiyan kiliselerini ve onların öğretilerini suçlamaya başlamış, böylece din adamlarını bir kenara atıp Nazi ideolojisini Alman halkının kalbine ve ruhuna yerleştirmeyi umuyordu. Aklındaki diğer konuysa Büyük Britanya’ydı: Partinin dış siyaset lideri olarak, Rosenberg hâlâ onları Nazi davasına katabileceklerini umuyordu; 1933’teki Londra ziyaretinin başarısızlığına ve Britanyalıların hem Hitler hem saldırgan dalkavuklarına kesinlikle karşı oluşlarına karşın.

Rosenberg, tarihi olayların yanı başındaydı ve bunları ayrıntılarıyla belgelemeye kararlıydı. Daha önce yazdığından bahsettiği günlük, savaştan sonra ortaya çıkmamıştı ve onu bu yeni günlüğü yazmaya iten şey, yalnızca tarihin büyük adamlarından biri olarak anılacağından kuşku duymayan önemli bir siyasi aktör olması değildi. Bir sebebi de yakın zamanda Alman raflarında yer almaya başlayan bir kitap olmalıydı. Yıllardır gayretle günlük tutan düşmanı Goebbels, 1932-33 yazılarını düzenleyip Hitler’in güce erişmesindeki merkezi rolünü cilalamak için yayımlamıştı.

Eğer Rosenberg bir günlükle uğraşacaktıysa, genel şahsi disiplinsizliğiyle savaşması gerekecekti. Fazla dağınık ve dikkatsiz olmasıyla, hevesle başladığı işleri başkalarının idaresine –veya beceriksizliğine– bırakmakla tanınıyordu. Günlük bir de diğer yazı işleriyle rekabet edecekti: siyasi broşürler, propaganda malzemeleri, bildiriler, bildiriler, bildiriler...

Bu sayfaları yayımlamayı planladıysa da kimseye söylemedi. Bu günlüğü yıllar sonra bir zaman, Nazi kariyeri hakkında doğru düzgün bir hatırat yazmaya zamanı olduğunda, özel notları olarak atıfta bulunulabilecek bir koleksiyon olarak görmüş olması da mümkündü.

Niyetleri her neydiyse, yaz boyunca kendini bu işe ada-

dı. Kırmızı defterin çizgisiz yaprakları, Rosenberg'in kafasını güncel olarak meşgul eden mevzularla doluyordu. Bir günlükçü olarak, Rosenberg hissizdi, kendini küçük görüyordu ve rakiplerinde gördüğünde hoşuna gitmeyen bir narsisizme sahipti. Adice karalamalarla uğraşıyordu. Çabuk sinirlenen, değişmeyen ideolojilerin, insanlara zarar verdiğini görmekten aciz, kendini tamamen Nazi partisine vermiş bir adamdı. Ailesinden neredeyse hiç bahsetmiyordu. İşleri dışındaki hayatı içselleştirmemişti.

Mayısın ikinci haftasını anlatan ilk sayfalar, Rosenberg'in Hitler'e Britanya halkının fikirlerini sunuşu, Goebbels hakkında şikâyetleri ve Dışişleri'ndeki diplomatların ikiyüzlülüklerine isyanıyla doluydu.

Goebbels'in ay başında Sportpalast'ta Yahudilere yüklenmesi, Rosenberg'in Britanya-Almanya arabulucusu rolüyle, gönülsüzce işe aldığı ajanlardan biri olan William de Ropp'a göre, Londra'da yeni bir eleştiri rüzgârına yol açmıştı. Goebbels'ten ne kadar nefret ederse etsin, Rosenberg sadakatini göstererek onlara karşılık verdi: "Peki o halde *Evening Standard*'ın Hitler aleyhine başlattığı yaygara hakkında biz ne diyeceğiz? Londra'da, insanlar her şeye ve herkese hakaret edebilir ama konu Yahudilere gelince mimoza gibi büzüşürler." Rosenberg, de Ropp'un haklı olduğunu içten içe biliyordu. Goebbels konuşma tarzını biraz yumuşatsa daha iyi olabilirdi. Almanya'da "ucuz alkışlar" alıyordu ama uluslararası alanda yalnızca sorun yaratıyordu.

Rosenberg aynı zamanda Goebbels'in *Kritikasters* hakkındaki devasa propaganda baskısından da endişe duyuyordu. Halkın "geniş bir huzursuzluk" duyduğunu dünyaya ilan etmekten başka bir işe yaramıyordu. Naziler onları eleştirenleri susturmak için başka neden bu kadar zahmete girerlerdi ki? "Alman siyasetinin en büyük silahı, tüm ülkenin Hitler'in

arkasında durduğu fikri, artık çatlamaya başlıyor. 'Yanlış ata oynadın,' diyor muhaliflerimiz, arkadaşlarımıza, 'insanlar artık onların gücüne inanmıyor.'”

Ama Rosenberg'i o ay her şeyden daha çok sinirlendiren şey, basında çıkan birkaç kötü yazıydı. 9 Mayıs'ta Üçüncü Reich'teki evrilen güç yapısı hakkındaki makalede, Londra'nın *Times* gazetesi, Hitler'in ideolojik baştemsilcisi olan Rosenberg'in otoritesinin, unvanın getirdiği ağırlığa yaklaşılamayacak kadar az olduğunu yazdı. “Son zamanlarda Herr Rosenberg'in 'bir kenara atıldığı' yönünde çıkan dedikodulara bakılırsa, bu şaşaalı unvanın, en baştan beri, konuya vâkıf makamlar tarafından uygulamadaki otoriteden ve gösterilmesi beklenen faaliyetlerden çok daha etkileyici olduğunun belirtilmesi gerekir,” şeklinde yorum yaptı muhabir. “Herr Rosenberg'in göreve geldikten sonra Nazi ideolojisi hakkındaki ilk büyük konuşmasında izleyiciler arasında olacağı çok önceden bildirilen Hitler'in mazeretler göstererek gelmemesi, bunun yerine Dr. Goebbels'le birlikte buz hokeyi maçı ve Matmazel Sonja Henie'nin”-Norveçli artistik patinajcı, Olimpiyat şampiyonu, geleceğin Hollywood yıldızı-“paten gösterisine gitmesi, bu görüşü güçlendirmişti.”

Kızgın Rosenberg, Hitler'in ofisine girdi ve itirazlarını sıraladı. Şüphesiz, bu haberin arkasında Dışişleri diplomatlarının olduğunu söyledi.

Führer onun kırılganlığını önemsemeden omuz silkti. Ne yapabilirdi ki?

Ancak, Londra'daki Almanya Büyükelçiliği'nde eskiden konsolosluk yapmış olan Albrecht Graf von Bernstorff, Britanya ordusu emekli subayı -faşizm aktivisti, casus romanı yazarı, ateşli bir Hitler yanlısı- Graham Seton Hutchison'a Nazi rejiminin kısa sürede çökme tehlikesinde olduğunu söylemişti ve bu haberi Rosenberg'den duyan Hitler aşırı

öfkelen-di. Bernstorff halihazırda Berlin'deki yeni rejimin muhalifi olarak biliniyordu; önceki yıl Londra'dan geri çağrılmıştı.

“Ne yapacağız şimdi bu domuzu?” diye sordu Hitler. Hindenburg’a olan saygısından dolayı, Neurath ve diğer diplomatlara hâlâ incelikle yaklaşmak zorunda olduğunu söyledi Rosenberg’e. “İhtiyarla herhangi bir çatışmaya girmek istemiyorum; son günleri acı içinde geçmesin,” dedi. Cumhurbaşkanı öldüğünde –ki bu her an olabilirdi; adam kırılmıştı- dostluk zamanı bitecekti. “O zaman Bernstorff hemen tutuklanacak.”

Rosenberg o günü öyle bir hevesle bekliyordu ki... “Bu köhne beyefendilerin sabotajları tam anlamıyla gülünç!” diye yazdı günlüğüne. “Onların ‘uyanışları’ hem ani hem de çok acı olacak.”

Ama Hitler’in gündeminde Dışişleri’ndeki sadakatsizlikten daha önemli şeyler vardı. Rosenberg elbette tırmanan krizin farkındaydı –hükümetteki herkes gibi- ama yeni günlüğüne bunları özel olarak yazma riskine girmek istemedi. Yazılamayacak kadar hassas konular vardı, yalnızca kendisinin okuyacağı bir günlüğe bile.

Fırtına Birlikleri’nin başı Ernst Röhm, 1933 ortasından beri “ikinci devrim” için bastırıyordu. Nazilerin sanayiciler, büyük işadamları ve hepsinden önemlisi, Prusya generallerinin peşine düşmelerini istiyordu. “Bugün hâlâ resmi makamlarda oturan ama devrim ruhu hakkında hiçbir fikri olmayan adamlar var,” dedi bir konuşmasında. “Eğer tepkisel fikirlerini uygulamaya dökerlerse, gözlerinin yaşına bakmadan onlardan kurtuluruz.” Röhm’ün bu sözcükleri fazlasıyla destekleyebilecek gücü vardı. 1934 başından itibaren, emrinde çalışan neredeyse üç milyon adamı vardı ve bu adamlar

yıllardır sokak çatışmalarına giriyor, mevki kazanarak ödüllendirilmeyi bekliyorlardı. Röhm, Fırtına Birlikleri'nin yeni Alman ordusuna temel oluşturmalarını istiyordu.

Ama Hitler bunu kabul etmiyordu. Devrim sona ermişti. Daha fazla kaosu kimseye yarar getireceği yoktu. Hitler, gücünü korumak için ordunun arkasında olmasına ihtiyaç duyduğunun farkındaydı. Generallerin emrinde yalnızca yüz bin adam vardı –Versay Anlaşması'nın sınırları onları hâlâ engelliyordu- ama askerler iyi silahlanmışlardı ve Röhm'ün Fırtına Birlikleri'nden daha disiplinliydi. Ordu ayrıca Cumhurbaşkanı Hindenburg'un desteğine de sahipti. Bu yüzden Hitler akıllıca davranarak generallerin gönlünü hoş tutuyordu, üstelik barış anlaşmasına karşı gelerek tam silahlanmayı da körüklüyordu.

Şubat 1934'te, Röhm Fırtına Birlikleri'ni orduyla birleştirip kendi komutası altına sokmayı önerdi. Hitler bunun yerine generallerle nisan ayında, *Deutschland* adlı ağır kruvazörde gizli bir anlaşma yaptı. Hindenburg ölüyordu ve Hitler, eski mareşal öldüğünde ordunun ona sırt çevirmesinden hâlâ korkuyordu. Generallere söz verdi: Eğer Hindenburg'un halefi olması için ona destek verirlerse, Röhm'ün Fırtına Birlikleri'nin mevcudunu azaltacak ve Alman askeri yesinde ordunun üstünlüğünü garanti altına alacaktı.

Bu paktan haberi olmayan Röhm, yaygara çıkarmaya devam etti; darbe ve hıyanet dedikoduları 1934 baharında Berlin'i sarmaya başladı.

İki güçlü düşmanı, Röhm aleyhinde bir hareketlilik için hazırlanmaya başladı. Bunlardan biri, 1923'te Bürgerbräukeller'deki darbe girişiminden önce Fırtına Birlikleri'nin komutasında olan Göring'di. Ötekiyse, Röhm'ün partiye bizzat soktuğu biriydi: Heinrich Himmler. Dindar bir Katolik ortaokul müdürünün oğlu olan Himmler, Cermen tarihine

hayran olarak büyümüştü. Çocukluğunda, ülkenin en ünlü savaşlarını ezberlemişti. Gençliğinde de Birinci Dünya Savaşı'na bir an önce katılmak istedi. Ama o ön cephelere gelemeyen Almanya teslim oldu ve Himmer savaştan sonraki ilk yılları okula gitmekle, bir çiftlikte çalışmakla geçirdi.

Röhm 1923'te Himmler'i Nazi saflarına kattı ve altı yıl sonra, SS'in başına Himmler seçildi. O zamanlar Fırtına Birlikleri'nin içindeki küçük ve önemsiz bir bölüm olan SS'i korku salan bir ordu haline getirdi. Röhm'ün Fırtına Birlikleri disiplinsiz ve vahşi ayaktakımından oluşurken, Himmler'in SS'i –Koruma Ekibi anlamındaki *Schutzstaffel*'in kısaltması- elit bir kadro olacaktı, Ari ırkın kaymak tabakasından, en saf kısımdan, sıkı Cermen kanunlarıyla yaşayan adamlardan oluşacaktı. Hitler şansölyeliğe yükseldikten sonra, SS'in siyah üniformalı adamları onun şahsi korumaları olarak hizmet verdiler. Ama Himmler'in bundan daha büyük hedefleri vardı: Almanya'nın tüm polis teşkilatını kontrol etmek istiyordu. Nitekim, sessiz ve sistemli biçimde güç kazanmaya başladı.

Himmler'in buyurganlıktan uzak ve hatta neredeyse cılız bir görünümü vardı, zayıf bir çene ve yuvarlak gözlüklerin ardında küçük gözleri vardı. Ama azimli ve titiz biriydi; Göring 1934 Nisan'ında Prusya gizli polisi Gestapo'yu ona devrettiğinde, Almanya çapında tüm polis bölümlerinin kontrolünü eline almıştı bile. Bu tarihte, aşırı hırslarıyla ünlü iki Nazi, Röhm'ü devirmek için güçlerini birleştirdi. Göring ve Himmler, Röhm'ü bir rakip ve tehdit olarak görüyorlardı; Göring, yıllar sonra, onun sürekli yola taş koyan bir yapısı olduğunu söyleyerek durumu özetleyecekti. SS, Fırtına Birlikleri şefinin bir darbe planladığına dair kanıtları üretti ve sahte istihbaratı Hitler'e iletti.

Röhm aleyhinde çalışan başka güçler de vardı. Yardımcı

Şansölye Franz von Papen ve onun hamisi Hindenburg başta olmak üzere, muhafazakârlar uzun süredir Nazi devriminin istikrarı bozacağından endişe duyuyorlardı. Papen haziran ayında Marburg Üniversitesi'nde olağandışı sivrilikte bir konuşma yaptı ve Nazi terörünü, Röhm'ün sürekli ikinci devrim istemesini eleştirdi. "Almanya'nın nerede duracağı belli olmadan son hız meçhule ilerleyen bir tren olmasına izin verilemez," dedi Papen. "Hükümet, Alman devrimi kisvesi altında ayyuka çıkan bencilliklerin, ilkesizliklerin, nezaketten nasibini almamış davranışların ve küstahlığın gayet farkında." Papen aynı zamanda Goebbels'e de çattı, insanların bu adamın amatörce propagandasına kanmayacaklarını söyledi. "Onları sahte bir iyimserlikle kandırmak için beceriksizce uğraşılıyor ama insanları gülümsetemiyor bile," dedi Papen. "Uzun vadede hiçbir örgüt veya propaganda, ne kadar iyi olursa olsun, onların özgüvenlerini sağlamak için yeterli olmaz."

Çok öfkelenen Goebbels, bu konuşmanın yayılmasını engelledi. Birkaç gün sonraki başka bir Sportpalast konuşmasında, muhafazakârları "gülünç ahmaklar" diye yaftaladı. "Asrın ilerleyişi bu insanlar yüzünde durmayacak," dedi. "Biz yolumuza devam ederken onları da alaşağı edeceğiz." Papen, Goebbels'in yasağını Hitler'e şikâyet etti ve meseleyi Hindenburg'a taşıyacağına dair söz verdi.

Bunu ondan önce yapan Hitler oldu: 21 Haziran'da, ölüm döşegindeki cumhurbaşkanını görmek için onun konutuna gitti. Orada duyduğu şeyse, onu hayrete düşürdü. Cumhurbaşkanı, ona ültimatom veriyordu: Şansölye eğer ikinci devrim çağrılarını durdurup Berlin'deki huzursuzluğu nihayete erdirmezse, Hindenburg sıkıyönetim ilan edecek ve ülkeyi orduya bırakacaktı.

Harekete geçilmesi için son baskı Göring ve Himmler'den geldi. Röhm birkaç haftalık ücretli izin alarak, kaplıca şehri

Bad Wiessee'deki Hotel Hanselbauer'e gitmiş ve adamlarının yaz tatili için plan yapmalarını emretmişti. Ancak, 28 Haziran'da, Essen'deki bir düğünde, Göring'in çalışanları, Röhm'ün adamlarının aslında kendilerini ülke çapında bir ayaklanmaya hazırladığını Hitler'e rapor ettiler.

Führer buna bardağı taşıran son damla olarak baktı. Göring'i Berlin'e geri yolladı ve ona ülke çapındaki düşmanların üstüne gitme yetkisi verdi.

Röhm'ün icabına bizzat bakmak için, Hitler güneye uçaktı.

Birkaç gün sonra, Rosenberg günlüğünü alıp bundan sonra yaşananları heyecanlı bir dille not edecekti.

Sayfalar ucuz romanlar gibiydi.

Rosenberg'in anlatımına göre, Hitler, Bad Wiessee'nin otel odalarından birinin kapısını nazikçe tıklatıyor; içerideki Röhm o sırada rejimi devirmeyi, düşmanlarını idam etmeyi ve yönetime eşcinsellerden oluşan bir sınıfı getirmeyi planlıyor.

Ama Führer, tüm kahramanlığıyla, şeytani senaryoyu tam zamanında ortaya çıkarıyor. Röhm'ün sonu geliyor.

Kapıyı çaldıktan sonra, "Münih'ten mesajınız var," diyor Hitler sesini değiştirerek.

"Gel," diye sesleniyor Röhm, "kapı açık."

Hitler kapıyı arkaya doğru uçurarak odaya dalıyor, hâlâ yatağında olan Röhm'ün boğazına sarılıyor. "Tutuklusun, domuz herif!" diye kükrüyor Almanya'nın süpermeni ve o haini SS'in ellerine bırakıyor. Röhm üstünü giymeyi reddedince, SS subaylarından biri, kıyafetleri onun suratına çalışıyor.

Bitişik odada, Hitler, Röhm'ün yardımcısı Edmund Heines'i "eşcinsel ilişki sırasında" basıyor.

“Bu liderler Almanya’nın her şeyi olmak istiyor,” diyor Hitler, bitkin ve duygusuz bir halde.

“Führerim,” diye kekeliyor Heines, yanındaki genç adam tarafından yanağından öpülürken, “oğlana bir şey yapmadım.” Sinirlenen Hitler, Heines’in sevgilisini yakalayıp duvara fırlatıyor.

Sonra, Hitler koridora çıkıyor ve ruj sürmüş bir adam görüyor. “Sen kimsin!?” diye kükrüyor.

“Kırmay başkanının memuru,” diye yanıt veriyor adam.

Öfkesine hâkim olamayan Hitler, Fırtına Birlikleri’nin genç sevgililerini –Rosenberg’in deyimiyle “kayıp oğlanlar”ı– hemen toplatıyor, bir bodruma götürüp infaz ettiriyor.

Hitler, eski arkadaşı Röhm’ü vurmak istemiyor. Ancak, Nazi yayınevinin başındaki Max Amann, Hitler’e gerekenin yapılması için adeta yalvarıyor. “En büyük domuzun icabına bakılmalı.” Amann ve Vekil Führer Rudolf Hess, haini bizzat vurmayı teklif ediyorlar. Bunun yerine Röhm’e kendini vurması için bir silah veriliyor.

Adam bunu reddediyor; SS onun yapamadığı işi yapıyor ve böylece Hitler’in Almanya’yı sapkınlıktan, onursuzluktan koruma kavgasında bir bölümün daha sonuna geliniyor.

Daha sonra Uzun Bıçaklar Gecesi olarak anılacak bu kan gölünün, Rosenberg’in günlüğündeki süslü anlatımındaki en inanılmaz kısım, yaratıcılıktan kaçılmamış olsa da, operasyonun tanımı konusunda aşağı yukarı doğru oluşuydu, bu tasfiyenin neden gerçekleştiğine daha geniş açıdan bakıldığında gerçekten kopuşlar olsa da. Üçüncü Reich’in tarihi, tuhaf bir karikatür öyküyü andırıyordu.

Şafak vakti, Hitler’in uçağı Münih’e indi. Hafif yağmur yağmıştı ama Hitler asfalta adım attığında gökyüzü parlıyordu. “Bugün, hayatımın en kara günü,” dedi onu orada karşı-

layan subaylara. Onu bekleyen Mercedes'e atladı ve hesapları görmek için harekete geçti. Arkasında bir SS birliğiyle birlikte, belli ki hiçbir şeyden haberi olmaksızın uyuyan Röhm'ün oteline doğru yola çıktı.

Silahını çeken Führer, Fırtına Birlikleri'nin şefini uyardı, ona "hain" dedi ve tutuklanmasını istedi. Sonra, Heines'in genç sevgilisyle yattığı yan odaya geçti. "Heines, eğer beş dakika içinde giyinmezsen," diye haykırdı Hitler, "seni oracıkta öldürtürüm!" Fırtına Birlikleri, liderleri, itiraz etmeden Münih'in Stadelheim Cezaevi'ne gittiler. Bu sırada Göring'e haber verildi: "*Kolibri*."

'Sinekkuşu' anlamındaki bu kelime, Göring'in infazlara başlaması için kullanılması gereken şifreydi. Röhm'ün Berlin'deki Fırtına Birlik liderleri, idam mangası tarafından öldürülmüştü ama katliam bunun çok daha ötesine geçti. Hem geçmişteki hem de mevcut siyasi düşmanlar da suikaste uğradılar; aralarında Kurt von Schleicher (eşiyle birlikte) ve eski Nazi lideri Gregor Strasser de vardı. 1923'te Bürgerbräukeller'deki darbe girişimini bastıran Bavyeralı siyasetçi Gustav Ritter von Kahr'ın cesedi, bir bataklıkta bulundu; testerelerle parça parça edilmişti. "Böylece 9 Kasım 1923'ün intikamı gerçekten de alındı," diye yazdı Rosenberg, "ve Kahr onu uzun süredir bekleyen kaderinin ellerine bırakıldı." Prusya İçişleri Bakanlığı'ndaki polis teşkilatının şefiyken Kempner'in patronluğunu yapan Erich Klausener, ellerini yıkarken kurşuna dizildi. Göring, Papen'in Marburg'daki rencide edici konuşmasını yazan Edgar Jung'un öldürülmesini emretti. Fazla önemli bir hedef olan Papen ise yalnızca ev hapsine kondu.

Göring ve Himmler, operasyonu Berlin'deki bir saraydan yönettiler. Bir görgü tanığı, iki adamın ellerindeki listelerle süregelen işleyişi keyifle takip edişlerini izledi. Reich Mareşali'nin keyfi yerindeydi ama bir ara, birinin kaçtığını öğrendiğinde, kana susamış bir şekilde emir yağdırmaya başladı.

“Vurun onları!... Bölük çağırın oraya!... İndirin!... Vurun... Vurun gitsin!”

Hitler ise, Münih’teki bazı Fırtına Birlik liderlerinin –henüz Röhm’ünkini değil- ölüm emirlerini verdikten sonra Berlin’e geri döndü.

“Kafasında şapka yoktu; yüzü solgundu, tıraşsızdı, uykusuzdu, hem cılız hem şişkindi,” diye anlattı bir görgü tanığı. “Alnına yapışmış kahkülün altındaki gözleri cansız cansız bakıyordu. Yine de, bana pek bitkinmiş gibi gelmedi... Arkadaşlarının öldürülmesi belli ki onun için hiç sorun olmamıştı. Hiçbir şey hissetmiyordu; öfkesiyle hareket etmişti.”

Kurbanların tam sayısı, tarihin bilinmezleri arasında. Göring operasyondan sonra kayıtların yok edilmesini emretti. Bazı tahminler, sayının bine varabileceğini söylüyordu.

Röhm sona kalanlardan biriydi. Hitler onun kaderi hakkında karar verirken bocaladı. O, en eski arkadaşlarından biri ve en baştan beri sadık kalmış bir yardımcısıydı. Ancak, Göring ve Himmler onu sözde hainle yollarını ayırması konusunda uyardılar ve Hitler de sonunda bunu kabul etti. SS subayları, cezaevine gönderildiler ve Röhm’e onun sözde darbe planıyla ilgili *Völkischer Beobachter*’de çıkan raporun bir kopyasını verdiler - yanında da, içinde tek kurşun olan bir tabanca.

On dakika sonra geri döndüklerinde, Röhm’ün hâlâ yaşadığını gördüler. Gömleğini çıkarmış, hazırolda duruyordu.

Askerler onu vurmadan önce, ağzından yalnızca şu çıktı: “Führerim, Führerim...”

Bu temizlik, Himmler’e daha önce hiç sahip olmadığı bir güç verdi. Hitler, SS’i Fırtına Birlikleri’nin altından terfi ettirdi ve SS, bir süre bocalasa da, yeni liderlerinin emrinde, Nazilerin düşmanlarına şiddet uygulamaya devam etti. Himmler artık Führer’e doğrudan bağlıydı ve imparatorluğu genişliyordu. Artık yalnızca biricik SS’ini değil, Gestapo’yu,

Almanya'nın tüm siyasi polislerini, bir de tüm vatan hainlerinin toplandığı, giderek büyüyen toplama kampı ağını yönetiyordu. Çok geçmeden, Himmler tüm Nazi güvenlik teşkilatının kontrolünü eline geçirecek ve istediklerini yaptırmak için acımasızca kullanacaktı.

Bir ay sonra, 2 Ağustos saat 9.00'da, Hindenburg vefat etti. Hitler'in kabinesi, şansölye ve cumhurbaşkanı makamlarını birleştirmeyi kabul etti ve ordu, Führer'e kayıtsız şartsız bağlılık yemini etti. Hitler kendini Almanya'nın diktatörü konumuna getirdi ve itiraz eden olmadı – en azından onu durdurabilecek makamlarda oturanlar arasından.

Rosenberg o gün Hitler'le buluştu ve bu fırsatı diplomatlar hakkında tekrar şikâyetle bulunmak için kullandı. Hitler sonunda eski cumhurbaşkanının ardında bıraktığı pisliklerden gına geldiğini söyledi. “Dışişlerinde bugün başları eğilmiştir, artık Hindenburg'un otoritesi bende olduğu için,” dedi. “Eğlence artık sona erdi.” Hitler, diplomatların içindeki hainleri belirleyip, partinin siyasi düşmanları aleyhindeki davalara bakan ve yakında namı duyulacak özel mahkemelerden biri olan Halk Mahkemesi'ne çıkarmaya ant içti. “Hiç kimse,” dedi Rosenberg'e, “bu mahkemelere düşmek istemeyecek.”

Rosenberg, Hindenburg'un ölümüne günlüğünde çok az değindi. “Almanya'ya büyük bir yas hâkim,” diye yazdı. “Çok önemli biri kaybedildi.”

Sonra, bu keder kısa sürede neşeye dönüştü. Hitler sonunda her istediğini yapacak şekilde özgürdü. “Şimdi,” diye yazdı Rosenberg sevinerek, “Führer, Almanya'nın zirvesindeki *tek adam*.”

Artık ne isterlerse yapabilirlerdi.

Robert Kempner'in kimlik kartı, 1929'da Prusya İçişleri Bakanlığı tarafından çıkarıldı. (ABD Holokost Anma Müzesi, Robert Kempner'in katkılarıyla)

9: AKILLICA İŞLER VE GÜZEL TESADÜFLER

Arkadaşları sürgüne giderken Robert Kempner ise Berlin’de bir işyeri açıp para kazanmaya başladı. Berlin’de kamu hizmetinden uzaklaştırıldıktan sonra, Tiergarten’in güneybatısında, kalabalıktan geçilmeyen Kurfürstendamm’ın yarım blok ötesinde, Meineckestrasse 9 numarada, kendi tabiriyle bir “gönderim ofisi” kurdu. Nazilerce görevinden uzaklaştırılmış bir Yahudi avukat olan Ernst Aschner’le birlikte, Kempner göçmenlerin Almanya’dan kaçmak için geçmeleri gereken bürokratik labirenti atlatmalarını sağlıyordu: vergi yükümlülükleri, mal ve varlıkların aktarımı, gerekli evrak işlerinin idaresi.

Ortakların konumu mükemmeldi. Bitişikteki binada Yahudilerin Kutsal Topraklar’a göç etmesine yardımcı olan örgütler vardı: önemli bir Siyonist gazete, Almanya Siyonist Federasyonu ve Yahudi Ajansı Filistin Ofisi. Kempner ve Aschner, müşterilerine “pürüzsüz, hoş ve hızlı bir yerleşim” sözü veriyorlardı; üstelik onları yalnızca Filistin’e değil, dilerlerse Güney Amerika, İtalya veya başka bir uzak toprağa gönderebiliyorlardı. Avukatlar, ancak çabaları başarıya ulaşırsa para alıyorlardı.

İşleri patlama yaptı. Yahudilerin çoğu, Nazilerin güce kavuşmasından sonra yerlerinde kalsalar da, aralarından seksen bini 1933-1935'te Almanya'dan kaçtı – çoğunlukla diğer Avrupa ülkelerine ya da Filistin'e. Nisan 1933'te Yahudi işyerlerinin boykotundan sonra, büyük bir göç dalgası başladı ve o ay yürürlüğe giren kanunlar, Yahudileri hayli fazla meslekten men etti. 1940'a kadar, düzenli bir göç akışı yaşandı.

Naziler, bu kaçıışı hoş karşıladılar. Yahudileri ülkeden çıkaracak her türlü iş hoşlarına giderdi. Fakat aynı zamanda, bu süreci pahalı ve zor kılıyorlardı. Yürüttükleri baskıcı politikalar, Yahudilerin zaten işlerini ve işletmelerini teslim etmelerine yol açmıştı. Şimdi ülkeden kaçmak için, bir de mülklerini bırakmaları isteniyordu. 1931'de yürürlüğe konan Reich Uçuş Vergisi, sermayenin ülkede kalmasını amaçlamıştı. Naziler ise bu kanunu Yahudilerin aleyhine yorumlamış ve bazı insanların ödeyebilmek için her şeylerini satmalarına yol açmıştı.

Banka hesapları bloklanmıştı ve göçmenler paralarını ancak fahiş oranlarda yabancı kurlara çevirterek alabiliyordu. (Ancak, Kutsal Topraklar'a göç etmekte ısrar eden Siyonistler, 1933'te Nazilerle bir anlaşma yaparak, Filistin'e giden Yahudilerin varlıklarına daha düşük oranda el konmasını sağlamıştı.) Bunun ötesinde, Yahudilerin evrak göstermeleri, başvuru formları doldurmaları ve resmi izin talep etmeleri gerekiyordu. Her adımda onlardan rüşvet, hediye, hatta cinsel ilişki bile talep edilebiliyordu. Gestapo'nun adamları kapıları çalıp evdeki tabloyu, kilimi ya da güzel bir bibloyu isteyebiliyordu.

Bu sırada, yabancı ülke vizeleri için bekleme listeleri vardı ve diğer ülkeler genellikle göçmenlerin geldiklerinde kamu refahını rahatsız etmeyeceklerinden emin olmak istiyorlardı. ABD, başvuran göçmen maddi sıkıntıya düştüğünde ona yardım edeceğine kefil olan birinden imzalı belge istiyordu.

İşleyişin beyin uyuşturan karmaşıklığı içinde, Kempner ve Aschner'in ofisleri göç talep edenlerle kaynıyordu. Canlarını kurtarmak için kaçan Yahudiler üzerinden para kazandığı yıllar sonra sorgulandığında, Kempner yalnızca omuz silkecekti. Bir diktatörlükte yaşıyordu. Hukukun üstünlüğü devrede değildi. Eğer düzenlemelerin etrafından nasıl dolanılacağını biliyorsanız, kazanılacak çok para vardı.

Bunun ne kadar süreceğinden emin olamıyordu. Kempner, Nazizm'in kısa süreli bir süreç olduğu konusunda diğerleri kadar emin değildi. Nazi müfettişleri sürekli etraflarındalardı, endişe veriyorlardı. Hesapları incelemiyorlar, Yahudilerin yasadışı yollarla ülkeden para kaçırmalarına yardım ettiğini ispatlayacak bir şeyler arıyorlardı.

Kempner gayet farkındaydı: Tek yanlış hareket, onu parmaklıkların ardına koyacaktı. Veya hayatına mal olacaktı.

Ama bu iş, girilen riske değer gibiydi. Mali olarak o kadar iyi durumdaydı ki işi bırakıp gitmek onun için neredeyse imkânsızdı. Daha sonra, bu dönemdeki yıllık gelirinin \$8.000 olduğunu hesapladı: 2016'nın \$138.000'ı.

Göçü ertelemesinin bir nedeni daha vardı: Nazizm'in acısını çeken fakat ülkesini terk edebilecek durumda olmayan annesi Lydia'ya göz kulak olmak istiyordu. 1934'te altmış üç yaşında olan kadının sağlık durumu pek iyi değildi. Kızı önceki yıl veremden ölmüştü; üstelik 1920'de kocası Walter da bu hastalığın kurbanı olmuştu. Naziler güçlerini sağlamlaştırırken, Lydia da Berlin'deki Moabit Hastanesi'nin bakteriyolojik laboratuvar başkanlığından ayrılmaya ve öncü Alman verem dergilerinden *Zeitschrift für Tuberkulose*'nin editörlüğünü bırakmaya zorlanmıştı.

Robert Kempner çocuğunu ise ülkeden çıkarmış, Floransa'daki bir yatılı okulun göreceli güvenliğine bırakmıştı. Lucian, Kempner'in Helene Wehringer'le olan evliliğinden

doğın çocuğuydu; bu evlilik dokuz yıl sürüp 1932’de sona ermişti. Ayrılıkları tatsız olmuştu. Wehringer, Kempner’in onu darp ettiğini ve dairelerinden güç kullanarak attığını söylemişti; Kempner de mahkemede buna itiraz etmemiş ama oğlunun vesayetini almıştı. Yaklaşık on yıl sonra, Kempner’in avukatı, yazılı bir ifadeyle, Wehringer’in “bazı siyasi doktrinlerden etkilendiğini, kocasına ve onun ailesine Yahudi kökleri nedeniyle fazlasıyla taraflı gözle baktığını” belirtti.

1933’te, Kempner hâlâ aile evinde, annesiyle birlikte yaşıyordu ve annesi işini kaybetmeden önce, onu arabayla hastaneye getirip götürüyordu. Nazi bayrakları yollarına asılmaya başladığında, kadın ağlamaya başladı.

“Anne,” diye sordu Kempner, “ne oldu?”

Litvanya’nın Kaunas kentinde büyüyen Lydia Kempner, önceki elli yıl içinde Rusya’daki Yahudi topluluklara gösterilen şiddeti iyi biliyordu ve Alman Yahudileri’nin de benzer bir şiddete maruz kalacaklarından artık emindi.

“Şimdi,” dedi oğluna, “pogromlar başlayacak.”

1935 Mart’ında bir gün, Kempner sanki kaçışını planlamak için birazcık geç kalmış gibi göründü.

Gestapo, Berthold Jacob adlı solcu Alman gazeteciyi tutuklamak için detaylı bir plan yapmıştı. Weimar yıllarında, bir pasifist olan Jacob, Almanya’nın gizli yeniden silahlanması hakkında haber yaptığı için para ve hapis cezası almıştı. Naziler iktidara geldiklerinde, Yahudi yazar Fransa’nın Strazburg kentine kaçmış, bir habercilik işletmesi kurmuş ve Alman askeri planları hakkındaki araştırmasına devam etmişti. Ama sahte bir Alman pasaportu satmaya çalışan ajanlar tarafından İsviçre’nin Basel kentine getirildi ve Naziler onu vatandaşlığından etmiş oldu. Schiefen Eck, yani Yamuk Köşe

adlı restoranda neşe içinde yediği yemeğin yanında şarap ve diğer içki kadehlerini ardı ardına yudumladıktan sonra, Jacob işlemini tamamlamak için bağlantılarına bir apartman dairesine kadar eşlik etmeyi kabul etti. Ama arabaya bindiğinde, şoför kuzeye ilerlemeye başladı, sınırdaki İsviçreli görevlilerin yanından geçti ve Almanya'ya girdi. Gazeteci, aynı gece Berlin'e getirildi.

Gestapo ajanları, mahkûmdan alınan adres defterini ayrıntılarıyla incelemeye başladı. Sayfalar, muhabirin askeri bağlantılarını ve diğer muhtemel muhbirleri listeliyordu. Bu isimlerden ikisi de Robert Kempner ve Ernst Aschner'di.

12 Mart'ta, Gestapo, Kempnerler'in Lichterfelde'deki evinin demir kapılarından içeri girdi ve kapıyı tıklattı. Uzun ince, zarif taş ev üç katlıydı ve yarı kalaslı bir kalkan duvarı, kiremitli bir çatısı vardı. Üç kemer ve taştan bir korkuluk, soldaki verandanın etrafını sarıyordu. İkinci kattaki balkonlar da sokağa bakıyordu.

"*Mitkommen!*" dedi memurlar, kapıya gelen Robert Kempner'e. "Bizimle gel!"

İşte bu, Almanların, özellikle de Yahudiler ile siyasi muhaliflerin korktuğu andı: Prinz-Albrecht-Strasse'deki Gestapo merkezine bir şekilde çağrılmak. Bu bazen kartpostalla, bazense habersizce bizzat gelip kişiyi zorla götüren memurlar aracılığıyla oluyordu. Belki polisin bazı soruları vardı, bilgi almak istiyordu ve sizi kısa sürede bırakacaktı. Ama sizi Himmler'in yeni toplama kamplarındaki "koruyucu gözaltı" sürecine de dahil edebiliyorlardı.

Kempner'e "koruyucu gözaltı" düştü. Berlin'in ünlü harabesi, acımasızlığı ve kanun tanımazlığıyla bilinen eski askeri hapishane Columbia-Haus'a sevk edildi.

Oraya girdiğinde, kafasında tek düşünce vardı: "Sonum geldi."

Kempner'i dokuz günlük hücre hapsinde en çok korkutan şey, tam olarak *neden* hapsedildiğini bilmemesiydi. Göç ofisi yüzünden miydi? Bir mahlasla yazdığı, Nazi kötülüğü hakkındaki kısa romanı mı? Osietzky ve Alman İnsan Hakları Birliği ittifakı hakkında mı? Bu konuda tek kelime etmezdi; daha sonra şöyle yazdı: "...Ossietzky, bir Gestapo sorgusu sırasında isminden bahsedeceğiniz ilk kişi olmazdı."

Prinz-Albrecht-Strasse'ye geri götürülüp sorgulandığında ancak keşfetti: Berthold Jacob yüzünden tutuklanmıştı. Gestapo, Kempner'in ona Berlin'deki Nazi faaliyetleri hakkında bilgi sızdırdığından kuşkulanıyordu. Kempner bunu reddetti. "Benim adımın onun adres defterinde ne işi vardı," dedi yıllar sonra, "hiç bilmiyorum."

Annesi Lydia, onun tutuklandığı haberini aldıktan sonra kalp krizi geçirdi. Kempner'in akrabaları hemen onu serbest bıraktırmaya çalıştılar, çünkü, Kempner'in daha sonra yazdığı üzere, sevdiğiniz insanlar tutuklandığında, yalnızca adaletin kendi yolunda akmasına izin vermezsiniz, onları dışarı çıkarabilmek için her şeyi yaparsınız. Hemen.

Kempner, Lichterfelde'deki evi Gestapo'yla birlikte terk etmeden önce, avukatı Sidney Mendel'i aramıştı; avukat da resmi itiraz bildirmişti. Kempner'in annesini tanıyan, önemli bir cerrah olan Ferdinand Sauerbach, merhum cumhurbaşkanının oğlu Oskar von Hindeburg'la konuşmaya ve ondan duruma müdahale etmesini istemeye gönderildi. Hindenburg'un yardım etmeye çalışıp çalışmadığı bilinmiyor, fakat Kempner'in bir süredir randevulaştığı Ruth Hahn –bir kamu görevlisi ve Kempner gibi bir Lüteriyan- durumu değiştirebilmek için başka bir eski dostunu aradı: Rudolf Diels.

Diels, artık Gestapo'nun başında değildi. Kendine güçlü düşmanlar edinmişti ve 1934'te, Göring ile Himmler arasındaki güç savaşının ortasında kaldığında, komutasını kay-

betmiş, yerini Himmler'in yardımcısı Reinhard Heydrich'e bırakmıştı. Reich Mareşali tarafından korunması sayesinde, Diels, Uzun Bıçaklar Gecesi'ndeki Nazi temizliğinden kaçtı, Köln bölge başkanı olarak atandı ve Göring'in iş imparatorluğunda makam sahibi oldu. Hatta Göring'in bir akrabasıyla evlendi.

Diels elbette hayat kadınıyla yaşadığı tatsız mevzuda Kempner'in ona nasıl yardım ettiğini hatırlıyordu. 1935'te bu iyiliğin karşılığını verip ona yardım etti mi, iki adam da söylemedi.

Her şekilde, Kempner iki hafta içinde serbest bırakıldı. Birkaç yıl sonra bir arkadaşına yazdığı mektupta, Kempner oradan ancak Ruth'un "akıllıca hareketleri ve başına gelen güzel tesadüfler" sayesinde çıktığını aktardı.

Berthold Jacobs konusu ise gazetelerin kulağına çalındı. Bunu bir uluslararası kriz izledi. İsviçreliler, Gestapo'nun onlara haber vermeden, onlardan izin almadan sınırı geçip gazeteciyi tutuklamasını protesto ettiler ve konu bir uluslararası mahkemeye taşındı. Diktatörlüğünün ilk yıllarında hâlâ diplomatik baskıya hassas olan Hitler, altı ay sonra gazetecinin serbest bırakılmasını emretti.

Kempner için artık ortada bir soru işaret kalmamıştı. Ülkeden çıkması gerektiğini biliyordu. Ağustos 1935'te annesi öldü ve Robert Kempner de sonunda gerekli işlemleri yapmaya başladı. Müşterileri adına yurt dışına seyahate çıktığında, 25 Mayıs 1935'te, hapisten çıktıktan hemen sonra evlendiği Ruth'la birlikte gidebilecekleri en iyi yeri sessizce araştırdı. Hollanda fazla yakındı, Britanya en önemli göçmenler hariç herkes için zor bir ihtimaldi, Fransa uzun vadede misafirperverliğini kaybederdi. Filistin hâlâ çok kırılgandı.

Bir gün, Kempner eski bir iş arkadaşıyla kahve içmek için Potsdamer Platz'da, tramvayların, yayaların, dolanan otomobillerin gürültüsünün ortasında buluştu. Bir Yahudi olan Werner Peiser, ince yapılıydı, gözlük kullanıyordu, Prusya Başbakanı'na basın sekreteri olarak hizmet vermiş, sonra Roma'daki Prusya Tarih Kurumu'na tayin edilmiş, Nazilerin iktidarında ise işini kaybetmişti.

Peiser iş için etrafına bakınırken, güvenlikleri için aileleri tarafından gönderilmek istenen çocuklara okul açmak aklına geldi. Kendine bir mali ortak buldu, gerekli resmi onayları aldı ve Alman gazetelerine ilan verdi. 1933 sonbaharında bir avuç çocukla açılan Istituto Fiorenza, çok geçmeden otuz bin öğrenciyi barındıran, kârlı bir işletme haline geldi. Okulun dayanılmaz bir satış gücü vardı: konumu. "Landschulhem Florenz," diyorlardı reklamlarda. "Toskana kırsalında." Mezunlardan biri daha sonra şöyle yazacaktı: "Toskana'ya açılan bir yatılı okulun reklamını yapmak zor değil." Kempner, oğlu Lucian'ı Nazi Almanyası'ndan çıkarma zamanının geldiğine inandığında, onu Peiser'in okuluna gönderdi. Peiser şimdi de Kempner'in Floransa'da ona katılmasını ve kurumun işleyişine yardımcı olmasını istiyordu.

Kempner bu konuyu düşündükçe, Nazizm'den kaçmak için İtalya'dan daha iyi bir yer olmadığına kanaat oluyordu.

Hitler, Roma'da 1922'de başa geçen Faşist lider Benito Mussolini'ye ne kadar büyük bir hayranlık beslerse beslesin, İtalyan diktatörü henüz kazanamamıştı. Mussolini, özellikle de Hitler'in Avusturya üzerindeki emellerinden kuşku duyuyordu. Alman destekli Naziler, 1934 yazında Viyana'da Avusturya Şansölyesi Engelbert Dollfuss'a suikast düzenleyip hükümeti devirmeye kalkıştıklarında, Mussolini ordularını sınıra yığıp gerekirse Avusturya hükümetinin yardımına koşmaya söz verince Hitler'i çok öfkелendirdi.

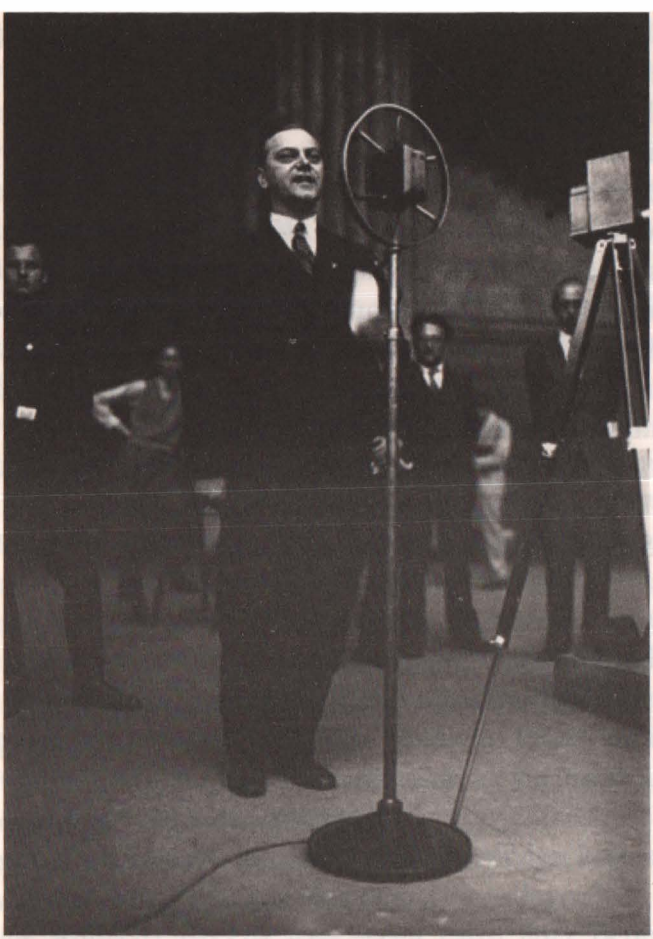
Kempner, Almanların uzun süredir İtalya'da hoş karşılanıldıklarını biliyordu; vize bile istenmiyordu.

En önemlisi de, İtalya'da "Yahudi sorunu yoktu." En azından henüz.

Bu yüzden Lichterfelde'deki aile evini ve annesinin kütüphanesindeki kitapları sattı. Kempnerler'in büyük piyasası, beş yüz mark karşılığında Potsdamer Platz'daki Haus Vaterland'a gitti. Pasaportunun süresi dolmuş olmasına rağmen, bölge polis şefi Kempner'e bir iyilik borçlu olduğu için hemen ona yeni bir pasaport çıkarttı. Kempner, Ruth'a, göçlerini simgeleyen bir yüzük hediye etti.

Sonra bavulunu hazırlamaya başladı. Küçük bir bavul. Temelli kaçıyormuş gibi görünmek istemiyordu.

Şüphe uyandırma riskine giremezdi.

Rosenberg, Nazi felsefesini Alman halkına yayıyor, 1933.
(Bundesarchiv, Bild 102-14594/Georg Pahl)

10: OLGUNLAŞMAYAN ZAMAN

Altı siyah at tarafından çekilen bir cephanе arabasında, Paul von Hindenburg'a ait, üstü bayrakla kaplı tabut, Prusya ovalarını gezdi. Cenaze korteji hiç bitmiyor gibiydi: trompetçiler, sancaktarlar, piyadeler, topçular, yüksek rütbeli generaller, akrabalar, hizmetçiler... Hindenburg'un arabasının tekerleri çiçekleri ezerek ilerledi; aracın önüne çam dalları atıldı. Loş hava, uzun mesafeler boyunca meşalelerle ışıldadı.

Cumhurbaşkanının naaşı, Doğu Prusya'daki Tannenberg'e, 1914 Ağustos'unda Ruslara karşı büyük bir zafer kazandığı yere götürülüyordu ve orada yatan yirmi kimliği belirsiz askerin yanında olacaktı. Ertesi sabahın beşinde, 7 Ağustos 1934'te, kortej o muazzam anıtın önüne geldi. Burası bir kaleydi, Stonehenge'in askeri bir yorumu gibiydi: Sekiz tane kocaman mazgallı siper, tarlaların ve sekizgen bir avlunun etrafını kapayan taş duvarların üstüne yükseliyordu. Bu yaşlı günde, kuleler siyah örtülerle kaplanmıştı ve tepelerinden çıkan dumanlar "onları kurbanlık adaklara benzetiyordu," diye düşündü törene katılanlardan biri. Kanatlarının ucunda siyah flamalar dalgalanan yedi uçak tepede gezinirken, SS ve Fırtına Birlikleri hazır olda beklediler.

Yabancı temsilciler ve parti görevlileri yerlerine oturduk-

larında, Führer, taburun üstündeki küçük platforma çıktı ve mareşali öbür dünyaya uğurladı.

“Merhum General!” diye emretti Almanya’nın yeni diktatörü. “Şimdi Valhalla’ya* gidiniz!”

Dinleyicilerin arasındaki Rosenberg, Hitler’in sözcüklerine sessizce sevindi. Hristiyanlık’a yıllardır tepki gösteriyor, uluslararası alanda Nazi Partisi’nin radikal kilise karşıtı fraksiyonunun başı olarak tepki çekiyordu. Cenaze sırasında, Hindenburg’un “yaşayan tanrıya ölene dek” sadık kaldığını söyleyen bir askeri papazın sözlerini büyük rahatsızlık ve tiksintiyle dinlemişti. Daha sonra günlüğünde, bu papaz hakkında şöyle yazacaktı: “...İncil alıntılarıyla bize saldırdı.” Kanı bozuk olmayan herhangi bir Alman’ın neden böyle saçma hurafelere kanacağını anlayamıyordu. “Kilise bir kez daha gösterdi ki Almanca sözcüklerle Çin lisanında konuşuyor,” diye yazdı Rosenberg o günün ilerleyen saatlerinde günlüğüne. “Millet artık bu deli saçması ilahileri, ‘peygamber’leri vs. duymak istemiyor.”

Fakat Rosenberg işleri düzeltmesi için her zaman Hitler’e güvenebilirdi. Führer’in Hindenburg’u Hristiyan cennetine değil, efsanevi İskandivan tanrısı Odin’in sarayındaki öteki dünyaya göndermesi onu çok sevindirdi. Rosenberg şundan emindi ki; dikkatlice dinleyen biri, bunun Hristiyanlığa bir uyarı ateşi olduğunu anlayabilirdi.

Bunun birçok benzer ilanının ilki olmasını gönülden diliyordu. Kiliselerin ihaneti hakkında Hitler’le o kadar çok konuşma yapmıştı ki... Alman halkının papazların elinden alınması hakkındaki ortak görüşlerini halka açması için onu ikna etmeyi çok istiyordu.

★★★

*İskandinav mitolojisinde, savaşta ölenlerin yarısının gittiği, katletme salonu anlamına gelen, Odin’in yönettiği alan. (Ç.N.)

Yahudiler hakkında halka açık yerlerde yaptığı onca konuşmaya rağmen, Rosenberg kalemini eline aldığı anda bu merkezi Nazi takıntısı hakkında o kadar da fazla yazmıyordu. Konuyu sanki düşünülmesi bile değmeyecek bir şey, Nazi iktidarında artık geri dönülemez şekilde halledilmiş bir sorun gibi görüyordu. Rosenberg'in gözü artık bir sonraki savaştaydı.

Hristiyan kiliseleri konusunda, Naziler asırlardır yerini korumuş bir kurumu karşılarına alıyorlardı. Çağlar sürececek bir savaşın başındalardı, Rosenberg bunun farkındaydı, ama yine de kendi hayatı içinde sonuca varabilecekmiş gibi gayretli davranıyordu.

“Kutsal Topraklar, Filistin yerine Almanya da olabilir,” diye bağırdı bir konuşmasında.

Her ilerleme raporu onu neşelendiriyordu. Oldenburg'da, ona “dört bin kişilik bir cemaatte, hiç katılımcı olmadığı için otuz bir pazar ayını iptal edilmek durumunda kalacak,” dedi. Rosenberg, kiliselerin yıkılması için Nazilerin köklü Alman inançlarını çökertmesi, babalarının maneviyatını söküp yeni bir şeyle değiştirmesi gerektiğini düşünüyordu. “Kahverengi gömleklerimizi giydiğimizde,” dedi 1934'te, Hannover'deki bir kalabalığa, “Katolik veya Protestan olmaktan çıkarız. Yalnızca Alman oluruz.”

Bu konuyu, modern Hristiyanlığa acımasızca saldıran *Yirminci Yüzyıl Efsanesi*'nde de işledi. Antik zamanlardan kalma Yahudilerin, başta Aziz Paul olmak üzere, İsa'nın gerçek mesajını sabote ettiklerini, Hristiyanlığa nüfuz edip kontrolü ellerine aldıklarını, itaat ve ıstırap, tevazu ve evrensel sevgi gibi yanlış mesajlar yaydıklarını yazdı. Bu, inançlılara boyun eğdirmek, onları zayıf ve uysal kılmak için uygulanmış bir plandı. Rosenberg'in düşünce şekline göre, Aziz Paul'ün Tanrı önünde eşitlik mesajı (“Yahudi ya da Yunan yok, köle

ya da hür yok, eril ya da dişi yok, çünkü İsa Mesih'in içinde hepiniz birsiniz.") nihilizm ile aynı yere çıkıyordu. Almanlar onlardan alt ırklara mensup insanlarla aynı masaya oturmaları beklenen bir dine mensup olamazlardı. 'İlk günah' fikrini de reddediyordu, çünkü İskandinavlar kahramanlardı. Katolik kavramları ona çok saçma geliyordu: ateşli bir cehennem, doğum yapan bir bakire, üçüncü günde diriliş... Tüm bu öğretiler şarlatanlıklardan ibaretti, "efsun... bir batıl inancın bittiği yerde öteki başlıyor."

Yirminci Yüzyıl Efsanesi'nde, Rosenberg çağlar boyunca bitmeyen Hristiyan günahlarını gayretle sınıflandırdı: kiliselerin "sistematik olarak çarpıtılan tarih"e dayanması; Vatikan'ın resmi kilise politikasını sorgulayan herkesi kâfir ilan ederek acımasızca yargılaması, avlaması, yok etmesi; din görevlilerinin otoritelerini kılıçla, Engizisyon'la savunmaları... Kilisenin öğretileri, Rosenberg'e göre "kökten yanlış ve ölüydü."

Özgür, güçlü, sertleşmiş Almanlar, yeni ve kudretli bir inanca, onları milli onurları için ortak ve kahramanca bir savaşta birleştirecek "kandan gelen bir din"e ihtiyaç duyuyorlardı. Onlar, Almanya'yı uzun yıllardır süren ızdırap ve rezaletin ardından zafer dolu günlere taşıyacak olan 'üst insanlar'dı. Eski Ahit terk edilecekti, Yeni Ahit de sözde Yahudi mesajlarından arındırılacaktı ve İsa'nın sahici öğretilerini yansıtmaması için bir "beşinci kitap" yazılacaktı. Tüm "berbat haç"lar indirilecekti, çünkü kilise, İsa'nın ızdırabına değil, onun kahramanca yaşadığı hayatına odaklanacaktı. Cermen İsa, "tapınaktaki güçlü bazi ve öfkeli adam"dı ve "ince, uzun, sarışın, saygın" biri olarak gösterilecekti, çünkü büyük ihtimalle Ari'ydi, Yahudi değildi. Yehova'ya yakarışlar, ilahilerden silinecekti. "Pezevenkler ve hayvancılarla" dolu İncil yerine, inançlılar ilham bulmak için Cermen mitlerine dönecekti. "Bugün yeni bir inanç uyanıyor: kanın efsanesi; kanı koru-

manın genel olarak insanın kutsal doğasını da korumak olduğu inancı,” diye ilan etti yeni milli inancın elçisi. “En parlak bilgilerle donatılmış bu inanç, İskandinav kanının daha eski kutsal varlıkları alt edip onların yerini aldığına dayanır.”

Rosenberg günlüğünde de tarikatları, onların rezalet ikiyüzlülüklerini ve sefil dini sanatlarını silecek bir yüce, karizmatik reformcu özlemi duyuyordu. “Çoğu korkunç olan, son dönem Gotik oymaları” tapınaklardan çıkarılıp müzelerle bırakılmalıydı. “İğrenç Barok amblemleri” yırtılmalıydı. Azizlerin heykelleri, büyük Cermen kahramanlarının büstleriyle değiştirilmeliydi. Naziler ancak ve ancak o zaman Alman ruhuna sahip olabilirlerdi. “Kan ve toprak” öğretisi, yani Ari ırkın ve *Deutschland*’ın her şeyin üstünde olduğu mesajı, Tevrat ve Eski Ahit öğretilerinin yerini alacaktı; kiliselerde “artık Yahudi ‘kehanetleri’ yankılanmayacak”tı.

Rosenberg 1934 sonunda, Stuttgart’taki bir kitleye, Nazi-lerin Bavyera başkentindeki merkezlerinde “Ortaçağ’ın tüm kutsal mistisizmlerini bir araya getirecek bir sosyal toplantı” düzenlemeyi düşündüklerini duyurdu. “Hepiniz biliyorsunuz ki; Münih’teki Kahverengi Ev’de altmış bir koltuklu bir senato salonu var ve henüz hiç kullanılmadı,” dedi. “Bu salonda, Almanya’nın bu kutsal düzeninin temelini atmak için Führer’den yalnızca bir sinyal bekliyoruz.”

1933’te kiliseyi resmen terk eden Rosenberg, Führer’in onun yanında olduğunu düşünüyordu. Yıllar boyunca birkaç kez, Hristiyanlar ve onların iki bin yıllık hıyanetleri hakkında Hitler’le uzun felsefi tartışmalar yapmışlardı.

Rosenberg bir defasında, on sekiz yaşındayken Münih’in güneyindeki Benediktin kilisesi Ettal Abbey’i ziyaret ettiğinde, kilisenin merkez kubbesinin altında “azizlerin iskeletleri-

nin cam kutular içinde durduğunu, kemiklerin üstünde altın yüzükler, kafataslarında altın taşlar olduğunu” görünce nasıl bir şoka girdiğini Hitler’e anlattı. Bunun Afrika’ya özgü bir şey olduğunu söyledi. Bir “Aşanti dini” ancak böyle şeyler yapardı. Rusya’da kiliseye gitmek, insanlar için “zorunlu olmayan, güzel şarkılar söylenerek yapılan bir doğu âdeti”nden ibaretti. Ama Almanya’da, cemaatten İncil’deki hikâyelere gerçekten de *inanmaları* bekleniyordu.

“Hayatın veya dünyanın ne anlamı vardıysa, biz bunu asla kavrayamayacağız,” dedi Hitler konuşmalarından birinde Rosenberg’e. “Onca mikroskop bize herhangi bir çözüm getirmedi, yalnızca içgörülerimizi biraz genişletti. Ama eğer bir tanrı varsa, bize verdiği yetenekleri geliştirmek bizim görevimiz. İnsan bu konuda yanılabilir ama rol yapamaz, yalan da söyleyemez.”

Hitler başka bir sefer ise, İsa’dan önceki çağa, Yunanistan’ın ve Roma’nın altın çağına dönmeyi ne kadar istediğini söyledi Rosenberg’e. Hitler, Atina’yı asla bombalamayacağına yemin etti; Roma’ya da hayrandı. “Düşüş zamanında bile hâlâ harikaydı. İnsan, genç Tötonların bu manzaraya kendilerini nasıl kaptırdığını anlayabiliyor,” dedi Hitler. “Zeus’un muhteşem kafası” ve “acılı İsa” arasındaki farka bakıldığında bile kültürler arasındaki farkın ne kadar kıymetli olduğunu anlayabilirdiniz. “Engizisyon’la, cadıların ve kâfirlerin yakılmasıyla kıyaslandığında antik dünya ne kadar özgür ve neşeli görünüyor.”

Rosenberg’e bir defasında söylediğine göre, Hitler, eski insanların iki kötülükle hiç tanışmamış olmalarıyla kutsandıklarını düşünüyordu: frengi ve Hristiyanlık.

Ama Hitler bu sözleri halk içinde söyleme riskine giremezdi. “Birden fazla defa, gülerek, her zaman bir inançsız olduğunu ve artık Hristiyan zehrini durdurma zamanının

geldiğini söyledi,” diye yazdı Rosenberg günlüğüne. Ancak “bu konuşmalar gayet gizli kaldı.” Şansölye, uygulamadaki zorluklar konusunda endişeliydi. *Kavgam*’da yazdığı üzere, kiliselerden nefret eden bir siyasetçi bile dinin halk düzenini sağlamak için fazlasıyla önemli olduğunu kabul etmeliydi. “Bir siyasetçi için, dinin kıymeti, kusurlarından çok, ortada olan başka bir seçenekle belirlenmelidir. Böyle bir seçenek bulunmadığı sürece, halihazırda var olan değer ancak aptallar ve suçlular tarafından yok edilebilir.” Almanya’nın kırk milyon Protestan ve yirmi milyon Katolik’ini yanında tutacaksa, onları gücendiremezdi.

Yıllar 1933’e uzanırken, Naziler inançlı insanların oylarını toplamak için Almanya’nın Protestan geleneğine sarılmışlardı. Hitler iktidara geldikten sonra, Alman milliyetçileri ve Nazi sempatizanlarından oluşan bir fraksiyon, dağınık Protestan cemaatlerini bir Reich Kilisesi altında birleştirdiler. Hitler’in desteğiyle, Ludwig Müller adlı bir Nazi, Reich Piskoposu oldu ve Protestan inancını gözetme, Nazi öğretisini yayma görevlerini üzerine aldı. Bu, resmi bir devlet kilisesi değildi —en azından henüz— fakat Alman hayatının her köşesinde yaşanan geniş Nazileşmeyle uyumluydu. Yeni kiliseyi hâkimiyet altına alan milliyetçiler, Yahudi tehdidiyle savaşmaktan ve ırksal olarak ‘saf’ bir Hristiyanlık türü yaratmaktan fazlasıyla mutlu oluyorlardı. Hatta bazı papazlar ilerleyen zamanlarda SS üniforması altında da hizmet verdiler.

Bu sırada Katolikler ise Nazi Partisi’yle daha karmaşık bir ilişki içindeydiler. Bazı noktalarda onlara katılıyorlardı. Protestanlar gibi, Katolikler de ateistik komünizmin yükselişinden nefret ediyor ve Hitler’in Bolşevik karşıtı azmini hoş karşılıyorlardı. Alman papazlar, Weimar Cumhuriyeti’nin kültürel liberalizmini kınıyordu. En önemlisi, asırlardır Katolik düşüncesinde bir antisemitizm dalgası mevcuttu:

İlahiyatçılar, Yahudi yozlaşmışlığının izini Golgota'ya kadar sürmekteydiler. Ama Katolikler için, bu bir din meselesiydi, ırk değil. Bir Yahudi, din değiştirip İsa tarafından kurtarılabilirdi. Naziler, elbette, bu ayrımı kabul etmiyorlardı. Resmi kayıtlarda, Hristiyanlığa geçmiş bir Yahudi hâlâ Yahudi olarak kabul ediliyordu.

Katolizm'in Nazizm'e olan düşmanlığı, özünde bir siyasi konuydu. Piskoposlar, Naziler iktidara gelmeden önceki yıllarda kendi örgütleri olan Katolik Merkez Partisi'ni desteklemişlerdi. Rosenberg gibi, kutsala hakaret eden kişiler barındıran bir partiyi asla tam olarak benimseyemezlerdi. Din görevlileri, *Yirminci Yüzyıl Efsanesi*'ni iyice incelemiş ve kendileri hakkındaki bu tehditkâr görüşlerin gün gelip devlet politikası olmasından korkmuşlardı. Almanya'dan kaçan bir ilahiyatçı, 1937 yılında şöyle yazdı: "Rosenberg'in hayata bakışı, keskin bir bunamadan ibaret ve sahip olduğu akıl hastalığı, eğer mevcut koşullar sürerse, giderek daha fazla vatandaşına sirayet edecek." Hitler ve diğer Naziler eğer akıllarında böyle bir şey kuruyorlarsa, o halde kiliselerin sonu gelmiş demektir.

1930'un sonunda, *Yirminci Yüzyıl Efsanesi* ortaya çıktıktan kısa süre sonra, Breslau Başpiskoposu Kardinal Adolf Bert-ram, Naziler ve onların üst Ari ırk saplantıları hakkında sert konuştu. "Biz burada artık siyasi sorunlarla uğraşmıyoruz," diye yazdı Merkez Parti'ye ait bir gazete olan *Germania*'ya, "insanın tüm kudretiyle savaşması gereken bir dini safsata bu."

1931'de, Bavyeralı piskoposlar, siyasi örgütün inanç düşmanlığından dolayı, Katolik din görevlilerinin Nazi Partisi'ne katılamayacaklarını ve Nazilerin dini törenlere alınmayabileceklerini ilan etti. Diğer bölgelerdeki piskoposlar, inananlara partiye katılmayı yasaklayan bildiriler dağıttı.

Koltuğuna oturduğunda, Hitler doğal olanı yaptı: Kiliselere duymak istediklerini söyledi ve sonra ne istediye onu yaptı, hem de genellikle verdiği sözlerin aksini. Radyodan ilk ulusa seslenişinde, 1 şubat 1933'te, Hristiyanlık hakkınıda açık açık "milli ahlakımızın temeli" dedi. O Mart ayında, daha geniş yeni gler kazanması için gereken kanunların Reichstag'daki lobi çalışmaları sırasında, Katolik siyasetçilere bir sürü taviz verdi. Oylamanın yapıldığı günkü konuşmasında, kiliseler hakkında şunu söyledi: "...hakları ihlal edilmeyecek."

Karşılık olarak, Alman piskoposlar da kilise mensuplarının Nazi yeliği kısıtlamalarını kaldırdılar. Piskoposlar ve önemli Katolik işçi, gençlik, kardeşlik örgütleri, sürüyü yeni milli hkmete biat etmeye ve Almanya'nın şerefini yenilemek için Hitler'in yolunda yürümeye zorladı.

Katolikler, yeni Alman düzenindeki yerlerini sağlama almak için resmi bir anlaşma yapma hevesindeydiler. Piskoposlar, vaaz özgürlüklerinin kısıtlanmasından ve Katolik okullarının kapatılmasından korkuyorlardı. Katolik Merkez Partisi alışanları işten çıkarılıyorlardı ve birçok Katolik rgt tehdit ediliyordu. Papazlar tutuklanıyor, Katolik ofislerine baskınlar düzenleniyordu. Piskoposlar her şeyden önce kurumu nasıl koruyacaklarını bilemiyorlardı. Yeni rejimin komünistlere gözlerinin yaşına bakmadan saldırmalarına itirazları yoktu. Nazilerin bir ırkı diğerlerinin üstüne koymalarına karşıydılar; Katolikler tüm ırklardan insanları katedrallerinde ibadet etmeye çağırıyorlardı. Hristiyanlık'a dönen Yahudilerin cezalandırılmalarına da açık açık karşı çıkıyorlardı. Ancak, Nazi antisemitizminin Almanya Yahudi topluluğu üzerindeki daha geniş yaptırımları hakkında özel bir yorum yapmıyorlardı.

İlkbahar ve yaz boyunca, Hitler'in yardımcıları, Vatikan'la

resmi bir anlaşma yapmaya kalkıştılar. Temmuz ayı başlarında varılan anlaşmanın şartları gereğince, Alman siyasetine Vatikan karışmayacaktı ve Naziler de Katoliklerin dini bağımsızlıklarını tanıyacaktı. Ancak bu anlaşmanın şartları yoruma açıktı ve Hitler de diplomatik taahhütlerin kendini engellemesine izin verecek biri değildi.

Nazilerin kilise tacizleri neredeyse hiç hız kesmeden devam etti. Kabinenin Vatikan'la anlaşma imzaladığı gün, Katoliklerin tamamen karşı çıktığı, hasta ve engelli kişilerin sterilizasyonunu şart koşan kanun da kabul edildi.

Katolik liderler sanki köklü bir yanlış anlamaya dayalı çalışıyorlardı. Eğer vatanseverce gayret gösterir ve diğer ülkelerde yaptıkları gibi, devlet işlerine karışmamaya söz verilerse rahat bırakılacaklarına inanıyorlardı. Nazilerin baskısı olmasa, onlarla işbirliği yapmaya gönüllüydüler. Görmedikleri şeyse, en azından başlarda, Nazi görüşüne göre partinin Alman hayatının her alanında söz sahibi olması gerekiyordu. Nazilerin onları kendilerine bir rakip olarak gördüğünün farkında değillerdi. "Piskoposlar," diye yazdı tarihçi Guenter Lewy, "basit bir gerçeği kavrayamadılar: Nazi totaliterliğinin özü gereği, halk yaşamı kilise etkisinden tamamen çıkarılmalıydı." Rejim, toplumun sadakatini herhangi bir kurumla paylaşmayacaktı.

Aralık 1933'te, kilise mensuplarından oluşan bir kalabalık, Münih'teki Aziz Michael Kilisesi'nde Noel öncesi ayini için toplandı. On altıncı yüzyıl yapımı Rönesans katedraline girerlerken, inancın koruyucusu Başmelek Mikail'in uzun asasını, yarı insan yarı canavar olarak tasvir edilen Şeytan'ın boynuna doğru savurduğu, tunçtan yapılma, kanatlı heykelin altından geçtiler. Bembeyaz parıldayan kubbeli tavanın al-

tındaki sıralara oturdular ve kürsüye gelen Kardinal Michael Faulhaber'in dönek Rosenberg'e verip veristirmesini dinlediler.

Münih ve Freising Başpiskoposu olarak, Faulhaber ülkenin en büyük Katolik topluluğunu yönetiyordu. 1923'te Hitler'in darbe girişimine karşı çıkmıştı ve Nazilerden o kış gelen saldırılara karşılık olarak, her hayatın kıymetli olduğunu söyledi – özellikle Yahudilerden de bahsederek. Ama tıpkı Almanya'daki diğer din görevlileri gibi, Hitler şansölye olduktan sonra daha ılımlı bir üslup takındı. Nazilerin Nisan 1933'te Yahudi dükkânlarını boykot ettirmesinden sonra, Faulhaber, Vatikan Dışişleri Bakanı Kardinal Eugenio Pacelli'ye –yani gelecekteki Papa Pius XII– gizli bir mesaj göndererek, Katoliklerin buna açıkça itiraz etmelerinin bir yararı olmayacağını aktardı: Tepkiler yalnızca Hitler'in Katoliklere misilleme yapmasına zemin hazırlayacaktı. Başpiskopos, uluslararası Yahudi destekçilerinden gelen tepkilerle, Nazilerin boykotu kısa süreliğine de olsa kestiğini hatırlattı. “Yahudiler kendi başlarının çaresine bakabilirler,” diye savundu fikrini.

Vatikan anlaşmayı imzaladıktan sonra, Faulhaber kutlama için Hitler'e şöyle yazdı: “Tanrı, Reich Şansölyesi'ni halkımıza bağışlasın.”

Ama o sabah, Aziz Michael'in kürsüsünde, Faulhaber'in aklında daha semavi konular vardı. Rosenberg gibi, Eski Ahit'i Hristiyanlık'ı zehirleyen bir Yahudi kitabı olarak görenlere ateş püskürdü. İsa'nın Musevilik'ini inkâr edenleri eleştirerek şöyle konuştu: “...O'nu sahte bir doğum belgesiyle kurtarmaya çalıştılar ve Yahudi değil, Ari olduğunu söylediler.

“Böyle sesler yükseldiğinde, böyle hareketlere kalkışıldığında, piskopos sessiz kalamaz.” O koca katedraldeki mest olmuş kalabalık, Faulhaber'i çıt çıkarmadan dinledi. Dışa-

rıdaki hoparlörler, kiliseye giremeyen insanların hınca hınç doldurduğu alanlara onun sesini taşıyordu. “Kendi içinde dini bir mevzu olmayan ırk araştırması, dine savaş açıp Hristiyanlık’ın temellerine saldırdığında, çağımızın Yahudilerine olan düşmanlık Eski Ahit’in kutsal bölümlerine kadar uzandığında... o zaman piskopos sessiz kalamaz.”

Başpiskopos’un isim vermesine gerek yoktu. Dinleyen herkes için hedef belliydi.

Hitler bir sonraki ay Rosenberg’i ideolojik yardımcısı olarak belirlediğinde, kiliseler büyük bir tepki gösterdiler. Hitler her ne kadar Rosenberg’den *Yirminci Yüzyıl Efsanesi*’nin kişisel fikirlerden oluştuğunu –Nazi dogması olmadıklarını– söylemesini ısrarla istemiş olsa da, Almanya’daki çoğu insan bu kitabın Führer’in en azından sözlü onayından geçtiğini düşündü. Hitler o ateşi asla söndürmemiş, Rosenberg’in yazmasına engel olmamış veya onu cezalandırmamıştı.

Rosenberg’in göreve gelmesinden iki hafta sonra, Vatikan yasaklı kitaplar listesinin indeksine *Yirminci Yüzyıl Efsanesi*’ni de ekledi. “Kitap, Katolik Kilisesi’nin ve hatta tüm Hristiyanlık dininin tüm dogmalarını aşağılıyor, kökten reddediyor,” diye bildirdi Vatikan karar gerekçesini. Rosenberg çok mutlu olmuştu. “Bu cılız tepki, kitabın daha da yayılmasına katkı sağlayacak,” diye yazdı. “O indekste benimle birlikte ismi olanlardan çok memnunum.”

Vatikan’ın yasağı ilan ettiği gün, Kardinal Karl Joseph Schulte, yani Köln Piskoposu, bu tanınmış kâfir ve kiliselerin baş düşmanının terfisine resmen itiraz etmesi üzere Reich Şansölyeliği’ne gönderildi. Hitler, Schulte’nin şikâyetlerini yarıda kesti. “Benim o kitapla hiç işim yok,” dedi. “Rosenberg bunu biliyor. Ona kendim söyledim. Ben bu Odin tarikatı gibi kâfir işi şeyleri duymak istemiyorum.”

Schulte ikna olmadı. “Rosenberg ve kitabı hakkında artık böyle konuşamazsınız, Herr Reich Şansölyesi.”

“Nedenmiş o?”

“Çünkü birkaç gün önce yine aynı Herr Rosenberg’i Nazi Partisi’nin, yani Alman halkının büyük kısmının ideolojik öğretmeni olarak atadınız. Bu yüzden, sevseniz de sevmeseniz de, siz artık Herr Rosenberg’le özdeşleştiniz.”

“Orası doğru,” diye yanıtladı Hitler, “ben kendimi Herr Rosenberg’le özdeşleştiririm ama *Yirminci Yüzyıl Efsanesi* kitabının yazarıyla değil.” Rosenberg’in eseri eğer Vatikan’ı bu kadar rahatsız ediyorsa, sesleri bu kadar çıkmamalıydı; Hitler onları böyle uyardı. Bu, yalnızca daha fazla Alman’ın kitabı okumasına, en azından denemesine yol açacaktı. Hitler, Schulte’ye, kitabın bu kadar tanınmasına da aleyhinde konuşarak piskoposların önayak olduğunu söyledi.

Kilise, Rosenberg’e saldırmaktan başka bir tercihi olmadığına karar verdi. Din görevlileri Hitler’i sansürleyemezdi; anlaşma gereği bu mümkün değildi. (Dikkat çekici şekilde, *Kavgam* asla Vatikan indeksine girmedi.) Ama ifadesi resmi doktrin olmadığı sürece, Rosenberg’in peşini bırakmayabilirlerdi. Keskin bir ayırım yapıyorlardı: Rejime sadık kalacaklar, ancak yöneticilerin dine hakaretlerine sessiz kalmayacaklardı.

“Almanya’da yine kâfırlar var,” dedi Münster Piskoposu Clemens von Galen sert bir tonda, Ari ırkı diğerlerinin üstüne koyduğu için Rosenberg’i eleştirirken. “Bu sözde ebedi ırk ruhunun gerçekte hiçbir karşılığı yok.” Papazlar, Rosenberg’in “alt insanların üremesi” aleyhindeki ırk ıslahına ve Ari ırkın “çoğalmasını” sağlamak için çok eşliliği savunmasına itiraz ediyorlardı. Kitabında, Rosenberg her Alman kadınının vatanseverlik görevi olarak çocuk doğurması gerektiğini savunuyordu. Basit hesap, uç önlemleri meşru kılıyordu: Kadın nüfusu erkeklerden fazlaydı. Ayrıca, şöyle sorguladı: “...bu milyonlarca kadına, en önemli haklarından mahrum

bırakılmış yaşlı hizmetçiler olduklarında acıyarak mı bakacağız yani?”

Katolik bilginler, *Yirminci Yüzyıl Efsanesi*’ndeki yanlış verilere, tarihlerdeki yanlışlara ve teolojik olarak hatalı ifadelere dikkat çeken bir kitapçık hazırladılar. Bu hataların sayısı hiç de az değildi: Kitapçık sonunda 144 sayfaya ulaştı. Gestapo’nun tüm kopyalara el koymasını engellemek için, aynı anda beş şehirde yayınlandı ve katkıda bulunan anonim eleştirmenleri korumak için, von Galen kitabı kendi adıyla çıkardı. Tedbirli olmaları gerekiyordu. Nazilerin takibindeydiler ve eylemleri hakkında Rosenberg’e sürekli raporlar gidiyordu.

Faulhaber de saldırılarına devam etti. Şubat 1935’te kürsüsünde Rosenberg’i yine eleştirdiğinde, hedef kişi onu tutuklatmak istedi.

“Henüz Führer’e dokunmaya kalkışan olmadığı için, onun en tehlikeli iş arkadaşını tenkit etmeye çalışıyorlar,” diye yazdı. “O adam cevapsız kalmayacak. Yeni kanuna göre, onu suçlayıp hapse atılabirim.” Özel mahkemeler, yürürlüğe henüz giren ‘Devlet Ve Partiye Kasıtlı Saldırılarına Karşı Kanun’ aracılığıyla Almanları yargılamaya başlamıştı. Ancak, Rosenberg bile Faulhaber’in konumundaki bir adamı tutuklamanın eleştiri yağmuruna neden olacağını görebilirdi.

Her şekilde, Rosenberg’in “hain kardinal” dediği kişi, sözlerinin bedelini ödeyecekti.

“Neredeyse ölüm döşeginde” olan Alban Schachleiter de kısa süre sonra Rosenberg’e aynısını söyleyecekti. Bir Nazi müttefiki olan Katolik başrahip, 1933 başlarında *Völkischer Beobachter*’deki yazısında Katolik vatandaşlardan Führer’e katılmalarını istemişti. Bu makale, piskoposların kilisede Nazi üyeliği yasağını kaldırmalarından önce yazılmıştı ve Faulhaber, Schachleiter’e onu sansürleyip bölgesinde tören düzenlemesini yasaklayarak karşılık verdi. Üçüncü Reich’in ilk yıllarında, Naziler ile Kilise arasında bir köprü oluşturmaya

çalışan bu başrahip, Hitler'in *Yirminci Yüzyıl Efsanesi* kitabını tanımadığını ilan etmesi için çok bastırdı. Buna rağmen kitabın yazarıyla yakın ilişkilerini sürdüren Schachleiter'in Kardinal Faulhaber'e olan kırgınlığı da hiç geçmedi. Ölüm döşeğindeki başrahip o gün Rosenberg'le hırıltılı sesi "nefret saçarak" şöyle konuştu: "...maddi adalet artık Kardinal'e ulaşamaz. Fakat ilahi adaletin onu bulmasını ümit ederim."

Hitler bir konuda haklıydı. Roma'nın savaş ilanı, Rosenberg'in kitabına olan ilgiyi yalnızca artırıyordu. Okuyuculardan gelen mektupları birbiri ardına inceleyen Rosenberg, papazlar ve İncil tarafından hipnotize edilen milyonlarca Alman'ı uyandırdığını düşünmeye başladı. "Kitabımın artık 250.000 kopyası var ve bu, asırda bir defa görülebilen bir başarı," diye yazdı günlüğüne, 1934 Noel'inin ertesi günü. Saldırıları çok hoşuna gidiyor, Vatikan'la ölesiye savaşmaya ant içiyordu. "Roma'nın karşı saldırısı cevabını bulmalı. Artık her şeyin tartışmaya açık olduğunu farkına varmış durumdalar... Roma'nın Hristiyanlığı, korku ve tevazu temellerine dayanıyor; Nasyonal Sosyalizm ise cesaret ve gurura... Büyük uyanış başlamıştır."

Katolikler o sırada Rosenberg'le savaşırken, Nazilerin atadığı Prostestan Başpiskoposu Ludwig Müller ise kilisesini birleştirme uğraşının çöktüğünü gördü. Cemaatlerdeki Nazi sempatizanları, hem davaya sadık olmayan papazların hem de tüm Yahudi çalışanların, Hristiyanlığa dönmüş olsalar bile, görevden alınmalarını istiyordu. Rosenberg'in mantığını kabullenen bazıları, kilisenin Eski Ahit'i reddetmesini ve haçları indirmesini talep ediyordu. Bunu şiddetle reddeden diğer Protestanlarsa bağımsızlık ilan etmeye başladılar. Muhafiflerin kurduğu Günah Çıkarma Kilisesi, Müller'in liderliğini reddetti.

1935'te, Hitler bir Kilise İşleri Bakanlığı kurdu ve din görevlileri arasındaki isyanı bastırması için Hanns Kerrl'i görevlendirdi. Sonraki yıllarda, yeni kilise başkanı her şeyi denedi. Önemli bir Protestan yayımcı tutuklandı. Münih'teki bir kilise yıkıldı. Muhalif din görevlileri susturuldu; yedi yüz tanesi hapse mahkûm edildi.

Bunlardan biri olan Berlinli Martin Niemöller, eski bir Nazi destekçisiydi ve hatta 1933'te Hitler'e oy vermişti. Hakkındaki suçlamalardan aklandığı –yalnızca dini eleştiriler getirdiği konusunda ısrar etmişti- ve serbest bırakıldığı halde, Führer onun tekrar tutuklanmasını bizzat emretti. Niemöller, Berlin yakınlarındaki Sachsenhausen Toplama Kampı'na gönderildi ve orada hücre hapsine mahkûm oldu. Niemöller savaştan sonra, Naziler komünistleri, sosyalistleri ve Yahudileri tutukladıklarında hiçbir şey söylemediği için pişman olduğunu, Gestapo onu almaya geldiğinde hiç kimsenin ona destek olmadığını söylemesiyle meşhur oldu.

Rosenberg baştan beri Kerrl'in yeni Kilise İşleri Bakanlığı'na mesafeliydi. Kerrl'in onun derinliğine sahip olmadığını düşünüyordu. Adamın felsefik görüşleri hakkında şöyle yazıyordu: "...çok ilkel... Kişisel olarak ne isterse yapabilir ama resmi işlerde davamızın akışını buraya yöneltmeye hiç hakkı yok." Rosenberg tüm projenin hatalı olduğuna inanıyordu: Kiliselerle birlikte çalışmak şöyle dursun, onları ezip geçmek için hazırlanmalıydılar.

"Partinin sağlıklı kısmı bu konuda tamamen benim arkamda," diye yazdı Rosenberg günlüğüne, "ve Kilise Bakanlığı'nı olduğu gibi görüyor: gerekli bir kötülük; gereklilik kısmı düzenli olarak azalıyor." Tabii aynı zamanda Kerrl'in Reich Kilisesi'ni yüceltmeye çalışırken ortaya çıkardığı karmaşıklıktan da gayet memnundu. "Olan biten her şey, sonunda benim hazırladığım yola çıkacak."

Şöyle ekledi: “Kerrl doğal olarak beni sevmiyor.”

Kerrl, kiliseleri Nazilerle aynı hizaya sokmak için gereken her şeyi yapmak istiyordu. Fakat her yerde, Nazi provakatörleri huzursuzluk çıkarıyordu.

Bunlardan biri de koyu Katolik bir şehir olan Oldenburg’un valisi ve Rosenberg yanlısı Carl Röver’di. 4 Kasım 1936’da, okullar da dahil olmak üzere, resmi binalarda haç ve Martin Luther portresi asılmasının yasak olduğunu ilan etti. Bunun yerine Führer’in resimleri görünür yerlere konacaktı. “Bu haber, bölgeye vahşi bir yangın gibi yayıldı,” dedi kırsal bölgenin Katolik lideri, cemaate yazdığı mektupta. “Bizim için, Kutsal Haç’a yapılan her saldırı, Hristiyanlık’a yapılmış demektir.”

Katolikler ilk defa bu kadar güçlü şekilde, sokaklarda yüzlerce kişilik kalabalıklar halinde toplanarak protesto yaptılar. Bir papaz, gerekirse bu düzenle ölümüne savaşmaya ant içti. Cemaat mensupları partiden toplu olarak ayrıldı ve birkaç belediye başkanı istifa tehdidinde bulundu. Çanlar durmadan çalındı. Bir gün, yazdıkları dilekçeleri iletmek için Oldenburg’a o kadar çok muhalif gitti ki, o küçük kent meydanı araç yoğunluğundan tılandı. Münster Piskoposu von Galen, yazdığı mektupta, o ay yasağın haberini duyduğunda kalbinden “bir dehşet ürpertisi” geçtiğini belirtti. “Burada mı olacaktı... Rosenberg’in yolunda atılacak ilk ölümcül adım burada mı atılacaktı?”

Bu olağandışı halk ayaklanması karşısında, Naziler beklenmedik bir şey yaptılar: Geri çekildiler. Röver, yedi bin kişilik bir kalabalık karşısında, “bilge bir hükümet” olduklarını ve hatalarını kabul ettiklerini söyledi. “Haçlar okullarda kalacak.”

Von Galen, Katolik dini özgürlüğüne yapılan bu hakaretle savaşılan inançlıları alkışladı. “Neredeyse her bölgeden temsilcileriniz, hem savaşta hem barışta sınanan cesur Alman er-

kekleri, Oldenburg'a geldiler ve insani korkularını bir kenara bırakıp sizler ve İsa'ya olan sadakatiniz için mücadele ettiler. Bu mert Hristiyan duruşu için Tanrı'ya şükürler olsun."

Ne zaman Berlin'de olsa, Hitler, Wilhelmstrasse'deki Reich Şansölyeliği'nde bir öğle yemeği verirdi. Bu yemekler geç başlar ve çok uzun sürerdi, Führer'in tuhaf programına uyumlu olarak. Hitler yataktan geç kalkar ve gazeteleri, raporları odasında okurdu, sonra öğlen civarı ona özel bölgeden çıkar ve bina arkasındaki avlu bahçelerine bakan kış bahçesinde toplantılarını yapardı. Ancak o zaman yemek odasına geçip yuvarlak masaya, *Güneş Tanrıçası'nın Girişi* adlı Kaulbach tablosunun karşısındaki yerine oturabilirdi.

Rosenberg, Goebbels ve Göring sabit olmak üzere, yirmi-otuz misafirin önünde, Hitler uzun monologlar kurardı veya ötekiler güncel sorunlar hakkında tartışırken dinler ve hüküm bildirirdi. Goebbels insanları Nazi eleştirmenleri hakkındaki fıkralar ve karikatürlerle eğlendirirdi. Bir defasında, Hitler beslenme konusunda nutuk attı: kendisi gibi vejetaryenlerle, kendi deyimiyle, "ceset yiyenler"i karşılaştırdı. "[Hitler], bitki yiyenlerin yaşamın sürekli güçleri olduğuna inanıyor," diye yazdı Rosenberg günlüğüne. "Aslan gibi etçiller ani, muazzam bir güce sahiplerdi ama hiç dayanıklı değillermiş. Filler, öküzler, develer ve bufalolarsa bunun tersi yönde örnekler; haklarında bir şey söylenmesine gerek yok. Hastaların tedavilerinde görülebileceği üzere, bitkiler bizim için çok uygun besinler. Çocuklara ve hastalara artık meyveler, meyve suları veriliyor, et değil." Hitler, bilim insanları "vitaminlerin bilimini" anladıklarında, insanın 250 yıl yaşayabileceğine inandığını söyledi.

Gerçekten işi olan insanlar için, bu yemekler dayanılmaz olabiliyordu.

Ocak 1937’de bir gün, haçlar konusundaki kavganın üstünden iki ay geçmişken, Rosenberg yine Führer’in masasında oturuyordu ve Kerrl durumun geldiği noktadan şikâyet ediyordu. Eğer sahadaki Nazi liderleri huzursuzluk çıkarmaya devam edeceklerse, onun kiliseleri huzur içinde idare etmesi nasıl mümkün olabilirdi ki?

Hitler elini havada hafifçe savurdu ve felsefik bir havaya büründü. Birkaç “taktik hata” yapılmış olabilirdi, evet. Savaşta bunlar gayet doğaldı. Tartışmalar dinecekti; ayrıca papazların şikâyetleri çok önemli değildi.

“Devletin kiliseye karşı mutlak üstünlüğü için verilen savaş devam edecek,” diye yazdı Rosenberg günlüğüne daha sonra, Hitler’in savını aktarırken. “Büyük kayserlerin papalara karşı verdikleri savaşı sürdürmemiz ve nihayete erdirmemiz gerekiyor. Eğer kilise durumdan memnun değilse, o halde taktikler... gözden geçirilmeli: Damarlar tek tek mi kesilecek, yoksa açıktan savaş mı ilan edilecek? Kilise sonuçta tüm dünyada gücünü kaybediyor.”

“Biz iktidara kiliselerle mi geldik, kiliseler olmadan mı?” diye sordu Hitler. “Sen ne düşünüyorsun, Kerrl, arkamızda bugün daha çok insan mı duruyor?”

“Eskiden daha çoktu.”

“Kendine gel, Kerrl,” diye yanıt verdi Hitler.

Rosenberg, Führer’in nutku karşısında Kerrl’in “tamamen çöktüğünü” yazdı. Kerrl’in işi, din görevlileriyle işbirliği sağlamak değil, Nazi Partisi’ni “kilisenin efendisi” haline getirmektir. Rosenberg’in gözünde, kiliseler artık dinle ilgilenmiyorlardı bile. Yalnızca siyasi güç istiyorlardı.

Bunun durdurulması gerekiyordu. Ahmak Kerrl bunu görmüyordu. Bitirmesi gereken işi asla anlamamıştı. “İdeolojik olarak bu kadar yetersiz biri, çapını aşan bir göreve geldiğinde nelerin olabileceğini böylece görebiliyoruz,” diye yazdı Rosenberg günlüğüne.

Rosenberg'in kendi görevi hakkında hiçbir şüphesi yoktu. Her fırsatta kiliseler aleyhine konuşuyordu.

“Uzun bir mücadele sonucunda, bu iç bilgelige sahip olduk,” dedi kendine has konuşmalarından birinde. “Eğer bir cennet varsa... o zaman onuruyla savaşan, ırkı ve en yüce değerleri için fedakârlıklar yapan insanın oraya gitme ihtimali, ağızındaki dualarıyla halkına ve ülkesine ihanet eden insandan daha yüksektir.”

Almanya içinde siyasi ve kültürel çatışmalar sürerken, Naziler ordularını yeniden inşa ettiler ve savaş sınırlarının dışına taşımaya hazırlandılar.

Birinci Dünya Savaşı sonunda, Saarland, Almanya'nın batısından koparılıp Fransa'ya verilmiş, ancak on beş yıl içinde bölge halkının Almanya'yla tekrar birleşmek için seçim yapması üzerine anlaşılmıştı. Ocak 1935'te, çoğunluğu Almanca konuşan bölge halkı ezici çoğunlukla vatanları Almanya'ya bağlanmayı seçti. “Sonuç olarak,” dedi Hitler, 1 Mart 1935'te Yeniden Birleşme Günü'nde, “kan, herhangi bir kâğıt parçasından daha kuvvetlidir.”

Hitler iki hafta sonra, Göring'in Luftwaffe'sini ilan etti: Almanya hava kuvvetlerini geliştiriyordu ve yarım milyon adamdan oluşan bir ordu kurmuştu; yani Versay anlaşmasının şartlarını bozmuştu ve Avrupalı komşularını onlara müdahale etmeleri için tahrik ediyordu.

1936'nın başında, Hitler, Alman sınırını daha da batıya itirmeye karar verdi ve Renanya'yı tekrar almak için birlikler gönderdi. Etrafı Ren, Ruhr ve Moselle nehirleriyle çevrili dağlık bölge, Hollanda ve İsviçre'den Düsseldorf, Köln, Bonn ve Mannheim'a kadar uzanıyordu. Savaştan sonra Almanya'nın bir parçası olarak kalmış olmasına rağmen, askersizleştirilmiş bir bölgeydi. Alman generaller, Fransızların istilayı durdurmaya kalkmaları halinde ordunun savaşma-

ya hazır olmadığını söyleyerek Hitler'i uyardılar. Hitler bu harekâtı ilan ettiğinde, üç bin Alman askerinden oluşan bir alay gizlice pozisyon almıştı ve Fransa onları oradan uzaklaştırmaya çalışmadı. İşgal gücünün çok daha büyük olduğunu düşünen Fransa, zaten Almanlara ait olan bir bölge yüzünden savaş çıkarma riskine girmek istemedi. Risk, karşılığını aldı.

Hitler derhal yeni bir Reichstag seçimi ve Renanya'nın tekrar topraklara katılması için bir referandum yapılmasını istedi. 29 Mart'ta yapılan seçimde, Naziler yüzde 98.9'luk oranla başarı sağladı.

Rosenberg o gece Hitler'i Reich Şansölyeliği'ndeki daire-sinin basamaklarında buldu. "Ee, Rosenberg," diye seslendi Hitler, "ne dersin bu işe? Harika bir seçim sloganı bulmamış mıyım? Ren'deki hali piskoposlar bile kabullendi; çanları hiç durmadı!" Hitler güldü ve orada olan diğer kişilerin Rosenberg'e sataşma olarak algıladıkları bir şey daha söyledi: "Oylamayı *Yirminci Yüzyıl Efsanesi* üzerine yapmış olsaydık sonuç aynı olmazdı."

"Öyle," diye karşılık verdi Rosenberg. "Bunun için yüz yıl daha geçmesi lazım."

Rosenberg çok tehlikeli, çok tartışmalı ve çok ilkeli bir adam olduğu için Nazi devrimini tehlikeye atmaması adına kontrol altında tutulması gereken bir adam olmakla övünüyordu. Buna rağmen, Hitler'e bir defasında söylediği üzere, yalnızca bir fikir adamı olarak görülmek onun için zordu. Günlüğüne yazdığına göre, Rosenberg, Hitler'den şu karşılığı aldı: Führer herkese Rosenberg'in partideki en derin düşündür ve "Nasyonal Sosyalizm'in manevi babası" olduğunu söylemişti.

Rosenberg bu diyalogu aktarırken gerçekçiydi: "Gayet farkındayım ki; zaman benim için henüz olgunlaşmadı."

Kempner'in eşi Ruth, 1936'da onunla birlikte Almanya'dan kaçtı ve ikisi birlikte, Floransa'da Yahudi öğrenciler için açılan yatılı okulun işletilmesine yardım ettiler. (ABD Holokost Anma Müzesi, Robert Kempner'in katkılarıyla)

Kempner'in okuldaki sekreteri Margot Lipton, daha sonra metresi oldu. (ABD Holokost Anma Müzesi, Robert Kempner'in katkılarıyla)

11: TOSKANA'DA SÜRGÜN

Kempner, Nazi Almanyası'ndan kaçarken basit bir önlem aldı: Eşiyle ayrı ayrı seyahat ettiler. "Eğer birimiz tutuklanırsak," diye öne sürdü fikrini, "ötekinin dışarıda olması lazım." Tutuklanıp sorgulanmasından bir yıl sonra, hâlâ tedirgindi. Bavulunu hazırladı, trenle Tempelhof Havaalanı'na gitti ve biletçiye ilk İtalya uçağının ne zaman olduğunu sordu. Kapıya yönlendirildiğinde fark etti: Kaderin cilvesi, onu Hitler'in Vekil Führer'i Rudolf Hess'in babası Fritz Hess tarafından kiralanan bir uçağa sürüklemişti. Kahire'ye giden uçak, Venedik'te de duracaktı. Uçağa binip yerini aldığı anda, Kempner'i hiç kimse tanımadı.

Uçak pistten yükselip Berlin'i ardında bırakırken camdan dışarı bakan Kempner, bunun mutlak bir veda olduğunu düşündü. Doğum yerine bir daha hiç dönmeyeceğini geçirdi aklından.

Kempner, Venedik'e vardığında Floransa'ya tren bileti aldı; ertesi gün oradaki tren istasyonunda eşi ve eşinin annesiyle buluşacaktı.

Yıllar süren endişe ve gerginliğin ardından, yolculuk pürüzsüz geçmişti.

Kempnerler, Faşist İtalya'ya az mevcutla fakat düzenli olarak giriş yapan Yahudilerdendi. Avusturya'daki Nazi darbe

girişiminden iki yıl sonra İtalyanlar telaşlanmıştı ama Hitler ile Mussolini arasındaki gerilim azalıyordu: Milletler Cemiyeti, Habeşistan –yani modern Etiyopya- işgalinden sonra İtalya’yı ekonomik yaptırım uygulamakla tehdit ettiğinde, Almanya bu konuda çekimser kaldı ve Mussolini’yi rahatlattı.

Ama bu ülke, hâlâ vatanlarındaki Nazi teröründen kaçanlar için bir sığınak olarak görülüyordu. İtalya Dışişleri Bakanlığı, Yahudi ilticasına “faşizm karşıtı siyasi partilerde aktif rol almamış kişiler hariç” müsamaha gösteriyordu. Ülkesiz göçmenlerin vizeye dahi ihtiyacı yoktu ve iş kısıtlamaları çok azdı. 1934’teki bir Alman-İtalyan ticaret anlaşmasını müteakiben, göçmenler yabancı kurlardaki büyük meblağları yatırım için İtalya’ya aktarabiliyordu, en azından bir süreliğine. Bu yüzden sanatçılar, yazarlar, siyasetçiler, doktorlar ve akademisyenler, yaşamının bedelinin bu kadar ağır olmadığı koşulların cazibesıyla güneye kaçtılar.

Kempner, Floransa yakınlarındaki tepelerde kurulan okulda yöneticilik yapması için gelen teklifi kabul etmişti. Werner Peiser’in Istituto Fiorenza’sı, Naziler tarafından devlet okullarından atılan, çoğu onlu yaşlarda olan Yahudi çocuklar için bir sığınaktı. Almanya, imkânların yeterli olmadığı bahanesiyle, 1933’te lise ve üniversitelerdeki Ari ırktan olmayan öğrenci oranını %1,5’a çekmişti. Hâlâ o okullarda okuyan Yahudi öğrenciler, sınıf arkadaşları ve öğretmenleri tarafından düşmanca tavırlara maruz kalıyordu. Bazı sınıflarda “Yahudi sıraları” ayrılıyordu; Yahudilerin aşağı bir ırk olduğu ve kalıtsal olarak dürüstlükten uzak oldukları söyleniyordu. Sınıfın dışında da yeni kurulan Hitler Gençliği tarafından kötü muamele görüyorlardı. Bir öğrenci, Streicher’in meşhur antisemitik bulvar gazetesi *Der Stürmer*’i Münih’teki Cizvit okulunun duvarlarında gördüğünü hatırlıyordu. “Ya-

hudi gibi kokuyorsun,” demişti ona bir sınıf arkadaşı. Floransa’ya giden başka bir öğrenci, Naziler hakkında şöyle yazdı: “...bizim sonumuzun geldiğini görmek istiyorlardı; bu konuda artık içimizde hiçbir şüphe kalmamıştı. Bu mesajlarını ya müdürleriyle, nazikçe, ya da yerel polis şefleri tarafından sertçe bildiriyorlardı.”

Okul velilerinden bazıları Almanya’dan halihazırda kaçmışlardı ve çocuklarının eğitimlerine devam etmeleri için bir yer arıyorlardı. Çoğu, kendileri için gerekli göç ayarlamalarını yaparlarken çocuklarını çoktan dışarı göndermişti. Bu çocuklar, Kempner’in deyimiyle “öncüler” olarak gönderilmişlerdi.

Kempner, Goebbels ne zaman ağzını açsa, bu okullara olan talebin yükseldiğini düşünüyordu. Okul ilanlarının gazetelere basılmasına Nazilerin izin vermelerine de ayrıca inanamıyordu. “Reklamlarımız az çok şöyleydi: Eğer çocuklarınızı göndermezseniz... öldürülecekler.”

Floransa’dan okula gitmek için, zeytin bahçeleri ve asmaların harika manzaralarının önünde aniden kesilebilen, daracık arnavutkaldırım sokaklardan geçilmesi gerekiyordu. “Toskana manzarası güzel bir kadın gibi: Sürekli değişiyor,” diye yazdı bu yolu geçen bir öğrenci.

Okulun Arcetri kasabasında kullandığı birkaç villadan biri de, Galileo’nun Engizisyon’la ters düşerek hayatının son yıllarını ev hapsinde geçirdiği Il Gioiello, yani Mücevher’di. Istituto’nun merkezi, köyün en yüksek yerine kurulmuş bir malikâneydi. Gelen öğrenciler için, süslü demir ön kapısı, iki yanına selviler dikili araba yolu ve on ikinci yüzyıldan kalma kulesiyle, bu bina bir saray gibiydi. İçeride, kırmızı parke zeminli ve yüksek tavanlı odalarda yemek yiyor, ders görü-

yorlardı. Yemek odasındaki Fransız kapıları, içinde limon ağaçları, çiçek yatakları ve bir tenis kortu bulunan teraslı bahçeye açılıyordu. Sıra tepeler ve Apenin Dağları'nın zirveleri uzakta yükseliyordu. Binanın yaygın adı Villa Pazzi'ydi; bu ismi Floransa'nın ünlü ailelerinden birinden almasına rağmen, yatılı öğrenciler bu ismin "Tımarhane" diye tercüme edilebileceğini söyleyerek espri yapıyorlardı. Aslında, geçici evleri sessiz ve dışarıya kapalı bir yerdi, etrafı üstünde salımlar olan eski ve kalın duvarlarla çevrili bir kırsal konaktı. Bir öğrenci, balkonlardan birinde oturup tarlaları izlediğini hatırlıyor ve şöyle aktarıyordu: "Hafif bir sis vardı, gökyüzünde pek bulut yoktu ama güneş de ara ara belirliyordu. Çok sakin ve huzurlu bir yerdi: Uzakta horozlar ötüyor, kuşlar cıvıldıyordu. Hava ılıktı, kilise çanları da henüz çalmaya başlıyordu." Istituto Fiorenza, delirmiş bir dünyadan gizlenmek için inşa edilmiş gibiydi.

Çocuklar normal, klasik bir müfredat işliyorlardı. Plato'yu ezberleyip Jul Sezar'ın Galya Savaşları hakkındaki yorumlarını içeren *Commentarii de Bello Gallico*'yu okuyorlardı. Piyesler, resitaller ve şiir dinletileri düzenliyorlardı. Floransa'ya günlük geziler yapıyorlardı; öğrenciler Santa Maria del Fiore Katedrali'nin mimari deha ürünü, devasa kubbesine hayran hayran bakıyorlar, Michelangelo'nun *David*'ini ve ünlü Uffizi Galerisi'ndeki Medici şaheserlerini inceliyorlardı. Okulun küçüklüğü, öğretmenlerin öğrencilere ayrı ayrı ilgi gösterebilmelerine olanak sağlıyordu; bu sayede sıkı bir topluluk oluşturdular.

Peiser'in getirdiği öğrenim görevlileri, çoğunun asıl mesleği öğretmenlik olmasa da çok etkileyici bir gruptu. Aralarında tanınmış dilbilimciler, bir gazeteci, bir aktris ve gelecekte Rönesans felsefesi otoritesi haline gelecek biri de vardı. Neredeyse hiç para kazanmıyorlardı; bazıları konaklama kar-

şılığında çalışıyordu. Yaşam alanları çok kısıtlıydı. “Manzaranın güzelliği, bizim ana geçim kaynağımızdı,” diye aktardı öğretmenlerden biri. Öğrenim ucuz değildi ve okul, orta ve üst sınıfa mensup çocukları cezbetmeye çalışıyordu; başka bir deyişle, öğretmenlerden birinin şikâyet ettiği üzere “burjuvanın şımarık veletlerini”.

Kempner’in gelişiyle okulda değişiklikler yaşandı. Daha fazla öğrencinin okula gelmesi için çalışan Kempner’le birlikte, kayıtlı öğrenci sayısı kısa sürede yüzü buldu. Çoğu Yahudi olan öğrenciler, yalnızca Almanya’dan değil, Avusturya, Macaristan, Romanya ve Polonya’dan da getiriliyorlardı. Avrupa’da yükselen krizle birlikte, müfredatın ağırlığı da beşeri bilimlerden, öğrencileri yüksek öğrenim sınavlarına hazırlamaya doğru kaydı. Öğrenciler artık sürgündeki günlerine hazırlanmak için daha pratik dersler görüyorlardı. İtalyanca, İbranice, Polonyaca ve hepsinden önce İngilizce dersi gören öğrenciler, doğramacı, metal işçisi, ciltçi, stenograf, eczanecırağı ve tıbbi teknisyen olmak için gerekli şeyleri öğreniyorlardı. 1936’da bu aksi ve agresif avukatın, sıcak akademilerine katılmasını herkes hoş karşılamadı. Bazı öğretmenler, kalıcı göç konusuna fazlasıyla odaklanan Kempner’in, “küçük ve insancıl kurumlarını” değiştirerek bir “geçiş tesisi” haline getirdiğini düşünüyorlardı.

“İnsan ilişkilerine bir dedektif gibi yaklaşmayı seviyordu,” diye yazdı Ernst Moritz Manasse, Kempner’le çatışan bir öğretmen. Kempner, insanların ağzından önemli bilgilerin nasıl alındığı konusunda eğlenceli hikâyeler anlatıyordu. Manasse bununla birlikte, konunun üstünde fazla durmadan, Kempner’in bu hikâyelerde bahsettiği, “ahlaki açıdan sorunlu yöntemler”den rahatsız olduğunu yazdı.

Zaman içinde, bir başka öğretmen, Kempner’in bahsettiği taktikleri Istituto’daki öğretmenler ve çalışanlara da uygu-

ladığını fark etti. Wolfgang Wasow, Kempner'in "tamamen nefret ettiği" az insandan biri olduğunu hatıratında yazdı. Adam, İtalyanca öğrenmeye neredeyse hiç çalışmıyordu; birini ofisinden öfkeyle kovmaya çalışırken *venga* ("gel") ile *vada*'yı ("git") karıştırıyordu. "Sert bir duyarsızlık ve hatta kabalık olarak nitelendirilebilecek üslubunu, gerekli olduğunu düşündüğü yerlerde sahte bir endişeyle birleştiriyordu," diye yazdı Wasow. "Bunun ötesinde emindim ki o... bir sahtekârdı. Bu iddiamı bir mahkemede kanıtlayamam ama bunu düşündüren o kadar çok şey oldu ki iş arkadaşlarımin çoğu benimle hemfikirdi."

Wasow bir gün Kempner'i giden mektupları buharla açıp okuyarak görevlileri gayrimeşru şekilde takip etmekle suçladı. Derhal kovuldu.

Ama çocuklar, İtalya'da geçirdikleri zamanı çok severler. "Bir derdimiz yoktu, mutluyduk, yalnızca kendi işlerimizle uğraşıyorduk," diyordu aralarından biri. Dedikodu yapıyorlardı. Eşek şakaları yapıyorlardı. Siyonizm hakkında tartışıyorlardı. Tarlalardan meyve alıyorlardı. Pencereleer açık uyuyorlardı ve yarasalar içeri girdiğinde ciyaklıyorlardı. Bir fırçayı yüzlerine tutup bıyık yaparak, Führer'in gürültülü konuşmalarıyla alay ediyorlardı. Âşık oluyorlardı.

Her yaz üç ay boyunca, Toskana sıcağından uzakta çalışma kampı yapmak için tüm okul Bordhigera'daki Hotel Continentale'ye gidiyordu. Zamanın yaz aylarında turistlerin bu tatil kasabasına uğramamasından dolayı, evsahibi de mekânı okula kiralamaktan mutluydu. Tropik mavi gökyüzü ve palmiye ağaçları arasında, çocuklar yürüyüş yapıyorlar, yüzyüyorlar, kabareler düzenliyorlardı. Bazıları, Monte Carlo'ya günlük geziler yapıyordu. "Burası ne kadar harikulade bir yer," diye yazdı Kempner, "her gün karnaval, pasta, spor..."

Otel balkonlarından Akdeniz'e bakan sürgünler, batıdaki

Amerika'ya giden transatlantikleri izliyor ve onların üzerinde olmanın hayalini kuruyorlardı.

Nazi Almanyası'nın karanlık gerçeklerinden çok uzakta hissediyorlardı kendilerini. "Kaçtığımız için rahatlamıştık," diye yazdı Manasse. "Kendimizi Floransa ve çevresinin güzelliğine, İtalyan komşularımızın gösterdiği misafirperliğe ve kaderin bir araya getirdiği yoldaşlığımıza teslim ettik."

Bunların hepsi değişmek üzereydi. 1938 baharında, durumlarının narinliği inkâr edilemez hale geldi.

Kempner'in küçük kardeşi Walter, 1934 yılında, Kuzey Karolina'daki Duke Üniversitesi'nin Tıp Araştırma Fakültesi'ndeki bir iş için ABD'ye taşınmıştı. Hitler'den nefret ederdi ve kendisiyle Führer arasına bir okyanus çekebilmek için elinden geleni yapmıştı. 1938'de, Robert Kempner onun yaptığını yapmayarak hayatına mal olacak bir hata yapmış olabileceğini düşündü.

15 Eylül 1935'te, partinin yıllık mitingi sırasında, Hitler, Yahudiler aleyhinde yeni kısıtlamaları açıkladı. Nuremberg Kanunları'nın Reichstag tarafından hemen kabul edilen birinci maddesi Yahudileri ikinci sınıf vatandaşlar ilan etti ve onların Alman bayrağını ellerine almalarını yasakladı; zaten bayrağın üstünde artık gamalı haç vardı. "Alman kanının sağlığı, Alman halkının varlığını sürdürebilmesi için şarttır," prensibine dayanan ikinci düzenleme ise karışık mesajlar veriyordu; Yahudiler ile Ari ırk arasında cinsel ilişkiyi yasaklıyor, ayrıca Yahudilerin kırk beş yaş altında Ari kadınları ev hizmetçisi olarak almalarını kanuna aykırı ilan ediyordu.

Turistler ve yabancı işadamları, bu haksızlığı pek de fark etmediler, Yahudilerin Alman hayatından neredeyse tamamen çıkarılmasını çok endişe verici bulurlardı. Birçokları, ülkenin Hitler hâkimiyeti altında hızla canlanmasını çok etkileyici buluyordu.

Naziler yüzlerine zarif ifadeler yerleştirmeyi başarıyorlardı; özellikle de 1936 Olimpiyatları'nda, Goebbels vatandaşlarına "Parislilerden daha etkileyici" olmalarını tavsiye ettiğinde. JUDEN UNERWÜNSCHT, yani "Yahudiler gelmesin!" yazılı dövizler, mağaza ve restoranların ön kısımlarından kaldırıldı. Gazeteler, suçlayıcı tavırlarını bir süreliğine bıraktılar. Sokak çeteleri görünürde değildi. Günün düzeni, hoşgörüydü.

Willy Brandt, ziyaretçiler hakkında şöyle yazdı: "...rejimin kudretinden, gençliğin coşkusundan ve Goebbels'in propagandasından, beklendiği üzere çok etkilenmişlerdi. İnsanın gördüğü manzaradan bıkmaması mümkün değildi, çünkü nereye baksanız Nazizm'in onaylanan başarısıyla karşılaşıyordunuz: genç insanların gülümseyen yüzlerinde, yeni heybetli binalarda, ekonomik yükselişte. Berlin, dünyanın nefesini kesen, muhteşem bir gösteri manzarası sunuyordu."

Ama işte o kadardı: gösteri ve manzara. Olimpiyatlar sona erip insanlar ülkelerine geri döndüklerinde, zulüm kaldığı yerden devam etti. "Bu coşkuyu tek bir muhalif ses bile rahatsız etmedi," diye devam etti Brandt, "çünkü toplama kamplarından gelen haykırıışlar ve işkence kurbanlarının ölüm çığlıkları, stadyumlara kadar gelmiyordu."

Kapanış seremonilerinden iki gün sonra, Olimpiyat Köyü inşaatından sorumlu Alman subayı Wolfgang Fürstner, beylik tabancasıyla kendini vurdu. Yahudi kimliği ortaya çıkarılmıştı, rütbesi düşmüştü ve ordudan atılacağı söylenmişti. Rosenberg bu adama pek acımadı ve hatta, trajik şekilde karışmış olan kanıyla olması gerektiği şekilde ilgilendiği için Fürstner'i alkışladı. "Eyleme büyük saygım var," diye yazdı günlüğüne.

Sonraki iki yıl boyunca, Hitler ve Naziler hakkında hâlâ yanılısama içinde olan Yahudiler bunları kaybettiler.

Bir arkadaşı, 1938 yazında, Kempner'e Almanya'daki durumları yazdı: Ülkeden kaçabilecek herkes kaçmaya hazırlanıyordu.

Floransa sürgünleri, eziyetten kaçtıklarını düşünüyorlardı. İtalyan Faşistler, Naziler gibi katı antisemitist değillerdi. Hatta Mussolini yakın çevresine Üçüncü Reich'in ırkçı köklerini reddettiğini, Hitler'in kafasının da bulanık fikirler ve yetersiz felsefelerle dolu olduğunu söylemişti.

1936'da, iki ülke arasında yeniden yakınlaşma başladı. İspanya İç Savaşı'nda General Francisco Franco ve Milliyetçiler'i desteklemek için Mussolini'yle ittifak yapan Hitler, ağır silahlarını, hava kuvvetlerini ve binlerce askerini oraya göndermişti. 26 Nisan 1937'de, savaşın en berbat saldırısında, Alman ve İtalyan uçakları Guernica köyünü bombardımana uğrattı, 1.600 kişiyi öldürdü ve ünlü Picasso freskine ilham verdi. Bu savaş, Almanya ve İtalya'yı Fransa ve İngiltere'nin karşısına koydu ve iki diktatörün şartlar gereği ittifak yapmasının önünü açtı. Kısa süre sonra, gizli bir anlaşmayla Faşist-Nazi Mihveri kurdular ve Almanya, Eylül 1937'de Mussolini'yi büyük bir askeri gösteriyle, ellerinde bayraklar olan devasa bir kalabalıkla karşıladı.

Sonraki yıl, Mussolini bu jestin karşılığını verdi. Hitler 3 Mayıs 1938'de Roma'ya geldi ve İtalya Kralı'nın eşliğinde, bir atlı arabayla Aziz Paul Kapısı'ndan içeri girdi, Caius Cestius Piramidi'nin yanından geçerek şehir merkezine geldi. Bir dini tören havası yakalanması için dramatik şekilde ışıklandırılmış Roma, İtalyan bir gazetecinin sözleriyle, "büyük bir opera sahnesine dönüştürüldü. Neron'a layık bir gösteriydi: Kolezyum'un kemerlerinden alevler fışkırıyordu, çamlar onlara kristal havası veren yeşil-sarı ışıklarla parlıyordu, Konstantin Kemerini sanki fosforlu gibiydi ve Forum'un kalıntılarına gümüşü bir ışıltı verilmişti."

Sonraki hafta boyunca, Hitler, İtalya'nın tarihi mimarisine hayran kalacak, özenle sergilenen askeri gösterileri izleyecek ve müzelerde, galerilerde uzun saatler geçirecekti. "Roma beni tutsağı etti," diyecekti daha sonra.

Ülkedeki son gününde, Hitler plansız bir ziyaret için Floransa'da durdu. Diktatörler, yanlarında motorlu muhafızlar olan yirmi arabalık bir konvoyun en önündeki siyah, üstü açılır arabayla sokaklarda gezindi. Gamalı haç işlemeli bayraklarla kaplı şehrin İtalyanları, onları alkışlıyordu. İki lider, Michelangelo'nun, Machiavelli'nin ve Galileo'nun mezarlarının bulunduğu Santa Croce Bazilikası'nı ziyaret ettiler. Teşrifleri Floransalı trompetçiler tarafından bildirilerek, Palazzo Vecchio'nun balkonuna çıktılar ve aşağıdaki meydanda onlara iyilikler dileyen kalabalıkları gülümseyerek selamladılar. Uffizi Galerisi'ni gezdiler, Palazzo Medici'de yemek yediler ve bir Verdi eserini dinlediler.

İki diktatör tren istasyonuna giderken, "Führer" ve onun İtalyanca dengi "Duce" yazacak şekilde patlatılan havai fişeklerle uğurlandılar.

Gezi böylece sona erdi. Hitler kurşun geçirmez trenine bindi ve Mussolini'ye, İtalya'ya veda etti.

Hitler, Floransa'da on saat kaldı. Ama yatılı okuldaki Yahudi öğretmenler, onların eşleri, yirmi bir erkek öğrenci ve Kempner'in yaşlı kayınvalidesi, üç hafta hapisteye kaldı. "Bizim mahkûmiyetimiz de kutlamaların bir parçasıydı," diye yazdı öğrencilerden biri. "Bir rehineydik ve bu yüzden, tuhaf bir şekilde, Ziyaretçi'nin tek bir sıyrık almadan evine dönmesini ummak zorunda bırakıldık."

1936'da, iki ülkedeki polis teşkilatları, ülkelerindeki olası "huzur bozucu unsurlar" hakkında bilgi ve belgeleri paylaş-

mayaya başladı. Gestapo, Hitler'in 1938'deki ziyaretine hazırlık olarak, Faşist sınırlar dahilinde yaşayan Alman, Avusturyalı ve Polonyalı sürgünleri sistemli olarak belirleyip araştırmak için İtalyan polisiyle sıkı bir çalışma içine girdi. Yirminin üzerinde karakola konuşlandırılan Nazi güvenlik görevlileri, "tehlikeli", "şüpheli" veya güvenilirmez olarak tanımlanan göçmenlerin listelerini derlediler.

Daha sonra, nisanda, Hitler'in planlanan gelişinden bir ay önce, SS ve Gestapo görevlileri soruşturmalar yapıp evleri aramak için İtalya'ya akın ettiler. 20 Nisan ve 1 Mayıs günlerinde, Yahudi göçmenler toplu olarak tutuklandılar.

Erkekler ve kadınlar, ayrı cezaevlerine gönderildiler. Bu göçmenlerin hücreleri dolduran alelade hırsızlar, fahişeler olmadıklarını gardiyanların anlaması uzun sürdü. Erkeklerin intihar etme niyetleri olabileceği gerekçesiyle kemerleri alındı. Fakat, Almanya'da hapse mahkûm olmanın toplama kampına gönderilmek anlamına geldiği bir zamanda, mahkûmların içinde bulundukları şartlar neredeyse katlanılabilirdi. Onlara dostça davranan bir papaz, cübbesinin altında onlara haber getiriyor, mektuplarını dışarı götürüyordu; mahkûmların gün içinde dolaşmaları serbestti ve Hitler'in Brenner Geçidi'ni kullanıp Alman topraklarına sağ salım geri döndüğü anda, herkes salıverildi.

Bir çeşit gaz geçişi gibi, antisemitizm İtalyan sınırından da içeri girmişti. Nazilerin öncülüğünde göçmenlerin mahkûm edilişi, Mussolini'ye kendi ülkesinin de, tıpkı Almanya gibi, Yahudilerle bir sorunu olduğunu düşündürmüştü gibiydi. Hitler'in ziyaretinden birkaç ay sonra, 1938 yazında, Il Duce kuzeydeki müttefikini taklit etmeye başlamıştı. "Temiz, mutlak, ezeli ve ebedi bir ırk bilinci olmazsa, imparatorluklar varlığını sürdüremez," diye yazdı bir İtalyan gazetesindeki yazısında. Mussolini, atalarının özbeöz İskandinav olduklarını ilan

etti ve temmuzda, hükümeti tarafından “İrk Bilimciler Manifestosu” adında bir belge yayınlanarak Yahudilerin İtalyan hayatından çıkarılmaları için temel atıldı.

Bu gayedeki ilk adımlardan biri Eylül 1938’de geldi ve yatılı okulun hiçbir hareket alanı kalmadı. Yahudilerin artık İtalyan okullarına kaydolma, orada öğretmenlik yapma veya herhangi bir çalışma izinleri yoktu; ne kreş ne üniversite, devlet okulu ya da özel okul fark etmeksizin.

Ayrıca, İtalya’ya 1919’dan sonra gelen Yahudilerin altı ay içinde ülkeden ayrılmaları isteniyordu.

Olacakları öngören Kempner, bu kez oyalanmadı. İtalya’daki zamanının dolduğunun aylardır farkındaydı. Yaz boyunca işaretler ortadaydı. Berlin’deki Alman görevliler, Floransa’daki okulun Nazi karşıtı olup olmadığını sorgulamaya, ailelerin gönderdiği öğrenim ücretlerini engellemeye başlamıştı. İtalyan makamlarından tehditkâr ziyaretler gelmişti. 22 Ağustos’ta, okul yöneticilerinden öğretmen ve öğrencilerin soyağaçlarını bildirmeleri istenmişti. “Okul, korku ve endişeye teslim olmuştu,” diye yazdı öğrencilerden biri. “Artık tasasız günlerimizin sonuna geldiğimizin farkındaydık.”

Bir gün, okula gelen bir İtalyan yetkili, Peiser’den okulu Istituto Fiorenza’nın liberal, sosyal demokratik bir kurum olduğunu “itiraf ettiğine” dair bir belge imzalamasını istedi. Peiser bu belgeyi imzalarsa tutuklanıp tutuklanmayacağını sordu. Cevap “evet” oldu.

Peiser ve Kempner, İtalyan cezaevlerine veya daha kötüsü, Almanya’ya geri gönderilmeyi hiç istemiyorlardı. “Bize gizlice söylenen,” diye yazdı Kempner daha sonra bir arkadaşına, “ülkeyi hemen terk edip son ânı beklemememizin daha iyi olacağıydı.”

Sonunda, 3 Eylül’de, kaçınılmaz haberi aldılar: İtalyanlar, okulun kapatılmasını emretmişlerdi ve gerekçeleri de kuru-

mun “Faşist doktrine aykırı siyasi ve ideolojik fikirlerle yürütülmesi” idi.

O sırada, öğretmen ve öğrenciler yaz tatili için Bordighera’daydılar. Kempner ve Peiser, çocukları ailelerine “işleri katabilecek kişiler aracılığıyla” ulaştırmak için gece yarısına kadar çalıştılar. Sonra da eşleriyle, bazı öğretmenlerle ve vize sahibi on öğrenciyle birlikte sınırın hemen kuzeyine, Fransa’nın Nice şehrine kaçtılar.

4 Eylül sabahı, okulda öğretmenlik yapan Gabriele Schöpflich, Bordighera’daki otelin yemek odasına geldi ve Kempner ile Peiser’in “ücretleri dövizle ödenen çocuklar” ile birlikte kaçtıkları haberini verdi.

Arkada kalan bir düzine öğrenci “neye uğradığını şaşır-mış” haldeydi. Gidenlerin arkalarını temizlemek, Schöpflich ve bir meslektaşına kalmıştı. Otel çalışanlarına bir haftadır ödeme yapılmıyordu; işi topluca bıraktılar. Dükkân sahipleri onların karşılıklarına ödenmesi mümkün olmayan faturalarla çıktılar: kasap, sütçü, manav, hırdavatçı... Sonraki on gün boyunca, Schöpflich ve bir meslektaşı, kalan öğrencileri ve vasilerini bir araya getirdi. “O on gün boyunca ikimiz de doğru dürüst uyumadık,” diye yazdı Schöpflich. Tren istasyonunda bekleyen, onları Viyana’ya geri götürecek anneleriyle buluşacak iki çocuğu oraya bizzat Schöpflich götürdü.

Yöneticilerinin okulu o halde bırakıp gitmeleri, dedikodulara yol açtı. Kempner’in sekreteri, yirmi dört yaşındaki Frankfurtlı Margot Lipton, kısa süre sonra Roma’daki kız kardeşi Beate Davidson’dan bir mektup aldı.

Davidson, okulun dağılması hakkındaki haberlerle endişelendiğini yazmıştı. Okulun bir gecede kapanması nasıl mümkün olabiliyordu ki? Bazı çocukların kurum çalışanlarına terk edildikleri doğru muydu? “Reşit olmayan bu çocuklar sonuçta okulun sorumluluğunda,” diye yazdı. “Çocukları

yabancı bir ülkede, bu şartlarda, beş parasız bırakmak tek kelimeyle zalimlik.” Kempner’in çocuklardan okulun kapandığını ailelerine söylememelerini istediğini, varacağı noktanın bilinmesini istemediğini, teminat olarak birinin pasaportunu aldığını, okulun arkasında borçlar bıraktığını duymuştu Davidson. Bunların suç olduğunu söylüyordu. Lipton bu konular hakkında hiçbir şey bilmiyor muydu?

Davidson kısa süre sonra Kempner ve Peiser’den bir mektup aldı. Adamlar, ikisini de tanıyan birinin onları doğrudan dolandırıcılıkla suçlamasından çok alındıklarını yazdılar. Suçlamaları canları yanmış, kindar *Judenweiber* –Yahudi kadınlar- tarafından yayılan dedikodular olarak nitelediler.

Onların sorumluluklarını yerine getirmesi için bir İtalyan avukat tutmuşlardı. Bazı aileler okul ücretini tam ödeyemediği için arkalarında borç kalmıştı. (Okulun kapanması hakkında ailelere gönderilen başka bir notta, Kempner ve Peiser okula üç bin liretten daha fazla borcu olan “kötü borçlu” kişileri listeledi.) Ayrıca, kusurlarının suçu İtalyan hükümetinin üstünde değil miydi? Şartlar gereği tüm mobilyalarını da orada bırakmak zorunda kalmamışlar mıydı? Yahudi topluluğunda nasıl “üçkâğıtçı” olarak yaftalanabilirlerdi? İtalyanlar tarafından tekrar hapse atılmamak için kaçmaları yüzünden nasıl suçlanabilirlerdi? “Nisan ve mayısta başımıza gelenlerden sonra, hanımlarımızla birlikte yaşadığımız yerleri fahişeler ve suçlularla paylaşmak zorunda kaldığımız günlerden sonra, gelip bizi tekrar içeri tıkmalarına izin mi verecektik yani? ... Yok, sayın hanımefendiciğim, onca paramızı, malımızı mülkümüzü kaybettik belki ama henüz özgürlüğümüzü ya da canımızı almalarına izin verecek kadar hantallaşmadık, mazoşistleşmedik.”

Öğrenciler konusunda da, Kempner ve Peiser aylardır ailelerle iletişimde olduklarını, okulun sorunlarını ve çocukla-

rın kendilerine yeni bir yer bulmaları gerektiğini söylediklerini aktardı. Mümkün olanları kurtarmışlardı.

Arkadaşlarına yazdıkları diğer mektuplarda, okulun iki yöneticisi, öğrencilerin Polonya'daki, Macaristan'daki, Almanya'daki ailelerine gitmek istemediklerini veya güvenli bir şekilde gidemediklerini yazdı. "Yalnız olsak asla tutuklanmazdık... çünkü basar giderdik," diye yazdı Kempner, Paris'teki arkadaşına. "Ama çocukları yalnız bırakamazdık. Tabii yanımıza yüz çocuk alacak halimiz de yoktu; ona para dayanmaz. Hem aileleri de... bunun gereksiz olduğunu söyleyip para göndermezlerdi, çünkü çocuklar asla tutuklanmaz."

Kempner'in hayatı tarifi imkânsız şekilde karmaşılaşmıştı. Fransa'nın "dünyevi kutsal yolculuklarının son durağı" olacağına asla ihtimal vermediğini yazmıştı bir arkadaşına, çünkü Batı demokrasileri "Üçüncü Reich ve onun Mihver dostlarının yöntemleri hususunda derin bir cehalet içindeler"di.

Onun bakımına ihtiyaç duyan on öğrenci, ayrıca eşi ve eşinin annesi, bir de sekreteri Margot Lipton vardı.

Ve bir noktada, eşiyle üç uygunsuz gerçeği paylaşması gerekecekti: Lipton'la bir ilişkisi vardı; Lipton hamileydi; bebek Kempner'indi.

Kempner'in on beş yaşındaki oğlu Lucian, babasıyla birlikte Fransa'ya gitmedi. Istituto Fiorenza'da iki yıl geçirmişti. Lucian'ın Yahudi olmayan annesi Helene, oğlanın İtalya'ya götürülmesi üzerine dava açmış, Kempner'in Lucian'ı izin almadan ülke dışına çıkardığını iddia etmişti.

1937 sonunda, Kempner eski karısının "küçük bir İtalyan dağ tesisi veya öyle bir yerde" Lucian'la iki hafta geçirmesi için gerekli ayarlamaları yapmıştı. Ona üçüncü sınıf, gidış-dönüş tren bileti almıştı. Helene ve Lucian her gün uzun

yürüyüşler yaptılar ancak bir gün geri dönmeyerek Kempner'i dehşete düşürdüler. Yılbaşında, Helene oğluna babasının kayak tatili için İtalya'nın başka bir yerine gitmelerine izin verdiğini söyledi ama bunun yerine Lucian'ı beraberinde Almanya'ya geri götürdü. Lucian daha sonra rızası dışında götürüldüğünü, annesinin bu komploda Nazi ve Faşist otoritelerce desteklendiğini söyledi. O zamanlar geçerli bir pasaportu bile yoktu.

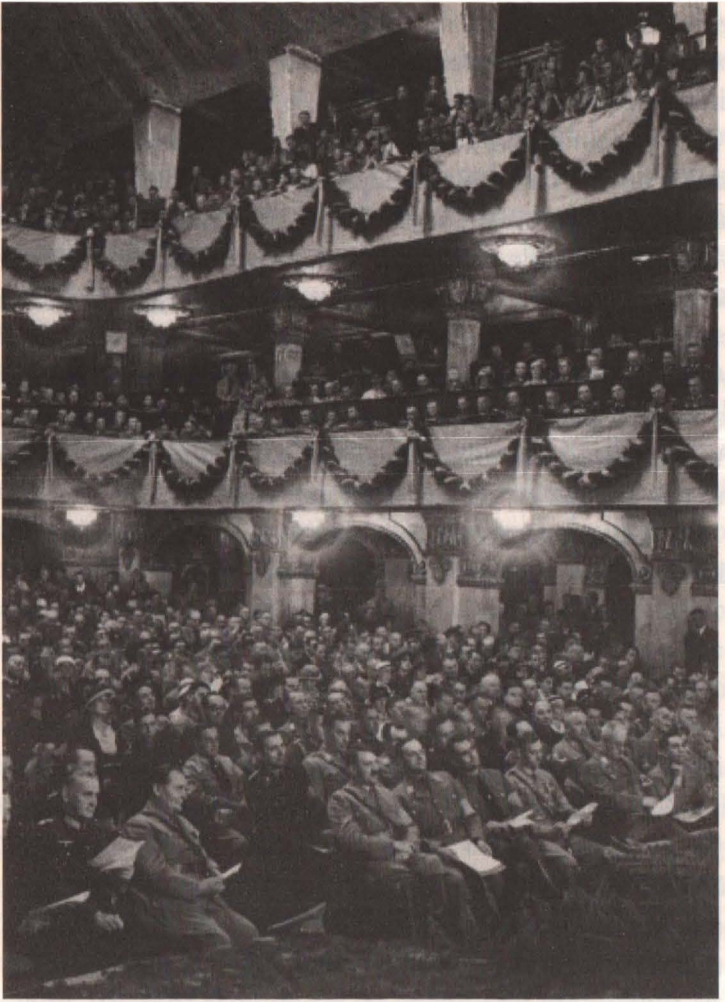
Yahudi bir babanın oğlu olarak, Lucian bir *Mischling*, yani karma ırk mensubu olarak görülüyordu ve Naziler hâlâ hangisinin Yahudi kimliğinden dolayı ayrımcı muameleye maruz kalması gerektiğini tartışıyorlardı. Oğlu için savaşmak adına Almanya'ya dönme riskine giremeyecek Kempner, bununla birlikte mahkemelere başvurdu ve Helene'nin annelik yetilerini sorguladı. Sunduğu mektuplarda, Helene'nin alkol ve ağrı kesici bağımlılığı sorunları yaşadığını, aşırı doz ilaç alarak intihar etmeyi düşündüğünü, zührevi hastalık sahibi olduğunu gösterdi; yine bu mektuplara göre, bir doktor, Helene'ye hayatına çeki düzen vermesi gerektiğini söylemişti. Kempner ise, eski eşinin aksine, sağlıklı bir mali durumda olduğunu ve Lucian'ın kaydolabileceği bir okulda yöneticilik yaptığını savundu. Helene ise okulun "Marksist-Bolşevik eğilimlere sahip, Yahudi etkisi altında" bir yer olduğunu, öğrencilerin "Alman karşıtı bir tutumla" eğitildiğini öne sürdü.

Mahkemeler Kempner'in lehine karar verdi ama Lucian'ın gitmesine yine de izin verilmedi. Daha sonra anlattığına göre, pasaport alamıyordu ve yetkililerin buyruğuyla annesinin gözetimi altında kalmıştı. Helene onu Königsfeld im Schwarzwald'deki erkek yatılı okulu Zinzendorfschulen'e kaydettirdi.

"Annem bana çok ıstırap çekti," diye yazacaktı Lucian daha sonra, "Almanlar da durumu daha beter etti."

Kempner'in oğluna mektuplar yazıp Nazi Almanyası'na göndermekten başka yapabileceği çok şey yoktu. "Hâlâ bir baban olduğunu tamamen unutmuş olabilirsin diye düşündüm," diye yazdı Kempner, Nice'e kaçtıktan hemen sonra. "Her şey şimdilik yoluna girdi," diyerek Lucian'ı ferahlattı ama Floransa'dan alelacele ayrılışı ve okulun kapanışı hakkında herhangi bir şey söylemedi. "Hâlâ güzel şehir Nice'teyiz, geçen sene de gelmiştik ya seninle," diye yazdı bir hafta sonra. "Hava hâlâ sıcak ve çok hoş... İtalyan işçilerle İtalyanca konuşuyor musun, yoksa tamamen unuttun mu? Öteki yabancı dillerin nasıl gidiyor, Fransızca, İngilizce? Biliyorsun ki bunları geliştirmen lazım; senin gibi babası Yahudi annesi Ari bir oğlanın özellikle yabancı dillere ihtiyacı var; bunu bilip hep aklında tutman gereken yaştasın."

Mektubun içine pullar ekledi ve Lucian'dan fotoğraf göndermesini istedi. "Lütfen yakında sen de bana yaz."

Nazi Partisi'nin 1934'te, Nuremberg'deki Apollo Tiyatrosu'nda düzenlediği kültürel etkinliklerinden birinde, Rosenberg de ön sırada, Hitler'in yanında. (SZ Photo/Scherl/The Image Works)

12: ESKİ PARTİNİN KALBI

Belediye Başkanı'nın deyimiyle "tüm şehirler içinde en Alman şehir" olan Nuremberg'de, 6 Eylül 1937'de Hitler'in yıllık Nazi Partisi mitingini açmaya teşrif edişi şerefine tüm kilise çanları çalınıyordu. Yüz binlerce parti sevdalısı, o zamana kadarki en büyük miting vaadiyle gelmişti: sekiz gün boyunca konuşmalar, gösteriler, ordu yürüyüşleri ve askeri meydan okumalar.

Çadırlar ve derme çatma barakalardan oluşan geniş alanlarda, askerlere üç buçuk milyon sefer tası ve bir doz kamp arkadaşlığı verilecekti, havanın bozmayacağı düşünülürse. Konaklayacak düzgün bir yer bulmak o kadar zordu ki ABD ve Britanya'dan gelen temsilciler, onları Berlin'den güneye getiren trenlerde kalıyorlardı. Yüksek statülü Naziler otel odalarında kalıp Nuremberg'in önemli restoranlarında yemek yiyorlardı; tıpkı 1498'de açılan ve Nuremberg'in ünlü ressamı Albrecht Dürer'in müdavimi olduğu yerlerden, Glöckleinsgasse'deki Goldenes Posthorn adlı et restoranı gibi. Ayrıca, Nuremberg'in genelev sokağını bulup SS koronunun ardına geçerek yüz civarı fahişeden birini ziyaret etme fırsatı kovalayanların da sayısı az değildi.

Rosenberg o hafta yalnızca oradaki konuşmacılardan biri değildi. Bir onur konuğuydu. On sekiz yıl önce, Münih'teki

birahanelerde toplanan küçük bir antisemitist grubun sözcülüğünden, Nasyonal Sosyalizm'in ideolojik temellerini oluşturan adam konumuna gelmişti. Şaheseri olan *Yirminci Yüzyıl Efsanesi*, şehrin miting alanının ortasında yükselen, anıtsal Nuremberg Kongre Salonu'nun köşetaşının üzerinde, *Kavgam*'ın yanındaki yerini almıştı bile. Mekân tamamlandığında, Roma'daki Kolezyum'dan daha büyük olacaktı.

Rosenberg bunu elbette bilemezdi, ama o hafta Nuremberg'de gördüğü büyük ilgi, hayatında geleceği en üst noktaydı.

Hitler parti mitinglerinin düzenli olarak Nuremberg'de yapılmasına sembolik nedenlerle karar vermişti: Ülkenin görkemli geçmişiyle bağlantı kurmak istiyordu. Altı yüz yıl önce, bu Ortaçağ şehri Avrupa'nın en zengin ve önemlileri arasında sayılıyordu. Kalın surların ve beş kilometrelik kale hendeklerinin ardında, hâlâ düzgün bir Cermen mimarisine sahip şehir vardı: Gotik kalkan duvarları; oymalı zarif kapılar; geleneksel pazar meydanı; devasa kiliseler ve bir tepenin üstünde, eskiden Kutsal Roma İmparatorlarına ev sahipliği yapmış, ele geçirilemez bir kale. Efsanevi halk geleneklerini diriltmeye çalışan bir parti için, Nuremberg harika bir fondur. Rosenberg'in gazetesi *Völkischer Beobachter*'de şöyle yazıyordu: "Çok az şehirde, geçmiş ve şimdiki zaman arasındaki zıtlık, Nuremberg'deki kadar keskin bir şekilde ifade edilir: kuleler ve heybetli duvarlar, erkek gücüne ve savaş ruhuna şahitlik ediyor."

Nuremberg'deki parti mitingleri, siyasi toplantılardan öteydi: Nazi kitle hareketinin gücünü göstermek ve Führer tarikatını beslemek için yapılan mistik törenlerdi.

İlerleyen günlerde Goebbels, Bolşevizm'e saldıracaktı; diplomatlar otelde Hitler'le çay içecekti; Nasyonal Sosyalist Kadın Birliği'nin lideri, Nazi ev hanımlığının nasıl yapılacağı

konusunda Alman kadınları bilgilendirecekti. 1923'teki başarsız darbe girişimi sırasında Münih sokaklarında dalgalanan Kan Bayrağı, yeni Nazi sembollerini kutsamak için kullanılacaktı. SS ve Fırtına Birlikleri, Nuremberg boyunca yürüyüş yapacaklardı, dar arnavut kaldırımı sokaklardan sonu gelmeyen birlikler geçecekti, bazı izleyiciler açık pencerelerden sarkacaktı. Hitler, oteli Deutscher Hof'un balkonunda duracaktı; onun üzerinde, bina cephesinde, ışıklı bir tabelada HEIL HITLER yazacaktı. Führer altındaki kalabalığı selamlarken, bir muhabire göre "ona Mesih'miş gibi bakıyorlardı." Savaş korkusunun tüm dünyayı sardığı bir dönemde, Alman ordusu hayranlık uyandıran bir gösteriyle en yeni makinelelerini sergiledi: motorlu ağır silahlar, zırhlı arabalar, motosikletler, tanklar, gözcü uçaklar, bombardıman uçakları... Yeni avcı uçakları, saatte 550 km hızla pike yapacak, uçaksavarlar onları karşılamaya gelir gibi yanaştırılacaktı.

Ve mitinglerin en dikkat çekici görüntülerinden biri olarak, yüz binlerce Nazi adamı, Zeplin Tarlası'nda toplanacak ve düzen içinde hazırolda duracaklardı. Bu sahne, onların birey olarak tamamen önemsiz olduklarını bir kez daha vurguladı. Hitler, yüz yetmiş beyaz taş sütunla süslü, devasa bir tribünün ortasında duracaktı. Gece olup sahne yüzlerce spot ışığıyla aydınlandığında, bazıları Nazi mimar Albert Speer'in ünlü "ışık katedrali"ni oluşturmak üzere gökyüzüne yansıyacaktı ve parıltı, yüz elli kilometreden daha uzaktaki Frankfurt'tan bile görülebilecekti.

"Yükselin, adamlarım!" diye haykıracaktı Hitler.

"Yüksel, Führerim!" diye yanıt verecekti kalabalıklar.

Yağmur bütün hafta aralıklı ve sık şekilde yağmıştı. Nuremberg'e gösterişli girişinin ertesi günü, Hitler ve yakın

çevresi, siyah Mercedes-Benz'lerden oluşan bir konvoyla, kalabalıklarla kaplı sokaklardan geçerek doğuya, açılış törenlerinin yapılacağı Luitpoldhalle'ye yöneldiler. "Gelenleri alkışlayanlar bir kilometre öteden duyulabiliyordu," diye yazdı *New York Times* muhabiri Frederich Birchall. "Salondaki kalabalık coşkulu bir *Heil* korosuna dönüşene kadar alkışlar kesilmedi." Temsilciler, iki yanına yirmi devasa kırmızı Nazi bayrağı asılı, yekpare beyaz taş girişten içeri düzenli bir biçimde ilerleyerek salona girdiler. Mekân bir katedral havasına sokulmaya çalışılmıştı; ortadaki uzun koridor, en öndeki yüksek sahneye çıkıyordu. Bayraklar önden gidiyordu. Oda kısa sürede rutubetlendi; konuşmacılar projektör ışıklarıyla terlediler.

Bu açılış törenlerindeki hava, Batı basınındaki en şüpheci gözlemcileri bile hareketlendirecek kadar sertti. Yabancı muhabir William Shirer, "...çok güzel bir gösteriden ötesiydi; mistisizmden bir şeyler vardı, büyük Gotik katedrallerde kutlanan bir Paskalya'nın ya da Noel'in dini tutkusu vardı," diye yazdı kendi günlüğüne. Hitler'in her sözcüğüne Almanların ilahi muamelesi yapması şaşırtıcı mıydı; bunu sorguladı Shirer.

O gece ilerleyen saatlerde, Hitler ve Rosenberg birlikte Opera Evi'ne gittiler ve Wagner'in "Tanrıların Valhalla'ya Girişi" eseriyle giriş yaptılar. Rosenberg, Birchall'un *Times*'da yazacağı üzere, "kitaplarından bazı bölümleri tıpatıp aktardı" bir konuşma yaptı; daha sonra Goebbels kürsüye gelerek Nazi ideoloji şefinin büyük hevesle beklediği duyuruyu yaptı: Alfred Rosenberg, Alman Sanat ve Bilim Milli Ödülü'nün ilk sahiplerinden biri olacaktı.

Salonda "elle tutulur bir sarsıntı" olduğunu ve "sanki gücü tek bir kaynaktan gelen" alkışların kesilmek bilmediğini yazdı Rosenberg günlüğüne.

Bu, yeni bir ödüldü; Nobel Komitesi'nin 1936 Barış Ödülü'nü üç yıl önce Gestapo tarafından hapse atılan Carl von Ossietzky'ye, Kempner'in pasifist arkadaşına vermele-
rine tepki olarak doğmuştu. Nobel komitesi, Ossietzky'yi "kendini düşünce özgürlüğü, ifade özgürlüğü ve fikir dün-
yasında hür rekabet davalarına adanmış bir dünya vatandaşı"
olarak tanımladı. Naziler küplere bindi. "Bu büyük ve ölüm-
cül bir saçmalık," dedi bir Nazi, *Times*'a verdiği röportajda.
Hitler, o tarihten itibaren Almanların Nobel ödülü kabul et-
mesini yasaklayarak karşılık verdi ve kendi rakip ödülünü ya-
rattı. Alman Ulusal Ödülü, yanında hem yüz bin mark hem
de miğferli Athena'nın altın kabartmasını taşıyan, elmaslarla
kaplı, kenarları Nazi kartallarıyla süslü bir broş da getiriyor-
du. "Bu kadar kıymetli bir yıldızı taktığım için," diye yazdı
Rosenberg, "neredeyse utanıyorum."

"Alfred Rosenberg, çalışmalarıyla kendini meslektaşla-
rından ayrı bir yere koymuştur, çünkü Nasyonal Sosyalist
dünya görüşünün saflığını korumak için yorulmak bilmeden
savaşmıştır," diye devam etti Goebbels'in kitleye okuduğu
mesaj. "Bu adamın Nasyonal Sosyalist devletin maneviyatını
ve dünya görüşünü ne kadar derinden etkilediğini ancak ge-
lecek kuşaklar hakkıyla değerlendirebilecek. Nasyonal Sos-
yalist hareket ve arkasına aldığı Alman halkı, Führer'in bu
ödülü en eski ve en yakın yoldaşlarından birine vermesinden
büyük bir mutluluk ve kıvanç duyuyor."

"Roma'ya karşı verdiği savaş" düşünüldüğünde, bu ödü-
lün "yalnızca akedemik bir konu" olmadığını herkes görebili-
liyordu; Rosenberg böyle yazdı günlüğüne. Ona söylenene
göre, bu ödülü almasını, Vatikan doğrudan Kutsal Baba'ya
bir hakaret olarak görmüştü. "Ben çalışmalarımın arkasında
durdum ve Führer resmi olarak geri çekilmek zorunda kal-
dığında bile, savaşı sürdürmem için bana her zaman izin ver-

di,” diye yazdı Rosenberg, sanrısız egosu her cümlede daha da şişerken. Artık, *Yirminci Yüzyıl Efsanesi*’ndeki radikal ifadelerin yalnızca Rosenberg’e ait olduğunu söyleyen Hitler’le aynı noktada durduklarını, bunun Reich politikası olduğunu net bir şekilde görebiliyordu. Bu fikirler artık “Führer’in devriminin bütüncül temeli” idi.

Rosenberg’in işinin böyle bir itibara kavuşması diğerlerini de çok etkilemişti; en azından ödül sahibi öyle düşünmüştü. Hitler’in kendisi, bu haberi ona iletirken gözyaşlarını zor tutmuştu. “Reich’in ilk ödülünü ancak sen alabilirsin. Sonuçta sensin o adam...” Opera Evi’nde arkadaşları ağlamıştı. Oldenburg Valisi ve Rosenberg’in yakın müttefiklerinden biri olan Carl Röver, Hitler’in yanına gitmiş ve *kendi hayatının en güzel günü* olduğunu söylemişti. “Böylece artık partinin kalbini kazandığımdan emin oldum,” diye yazdı Rosenberg, “Führer’in büyük jestiyle salıverilmişti o kalp sanki.”

Her şeyden ötesi, ilanı Goebbels’in bizzat yapmak zorunda kalmasından büyük memnuniyet duymuştu. “Hem de onca zaman, türlü numaralarla, elinden geleni ardına koymadan beni bir kenara fırlatmaya çalışan, bütün medyanın kontrolüne sahip olduğu için elinde sayısız kaynak olan adam tarafından.” Hem de Rosenberg’in kitabının Kilise’nin itirazlarından sonra tarih olacağını söyledikten sonra. “Bu beyefendi bu konuda yanılmıştı, tıpkı derin sorunların hepsinde olduğu gibi,” diye böbürlendi Rosenberg günlüğünde. “Nasyonal Sosyalist Reich’in kurulmasında A.R.’nin nasıl bir rolü olduğunu ancak gelecek kuşakların tam olarak anlayabileceğini yüksek sesle okumak zorunda kaldı işte.”

Sahip olduğu ün, Rosenberg’in çok hoşuna gitti. Ödül ilanından sonraki ay, konuşma yapmak için gittiği Freiburg’daki Münsterplatz’da, uzun asırlar öncesinden kalma Katolik katedralinin upuzun kalenin önünde çelenklerle, bayraklarla,

kalabalığın alkışlarıyla karşılandı. Bu şehir daha önce böyle bir şeye şahitlik etmemişti elbette; böyle yazacaktı Rosenberg günlüğüne: “radikal Roma karşıtı kâfirin halk tarafından kral gibi karşılanması”, hem de başpiskoposun şehrinde.

Rosenberg kırk beşinci doğumgününde, Ocak 1938’de, Berlin’in zengin mahallesi Dahlem’de, tıpkı Nazi hiyerarşisinin kalanı gibi, Yahudi sahiplerinden söküp aldığı yeni evinde Hitler’i ağırladı. Führer, 1919 yılında Rosenberg’le tanışmasını sağlayan Dietrich Eckart’ın büstünü getirdi yanında. Rosenberg’e bir de gümüş bir çerçevenin içinde, alıcısına eşi benzeri olmayan duygular yaşatan kendi fotoğrafını verdi. “Eski ve en inançlı kardeş savaşçım Alfred Rosenberg’e,” diye yazıyordu üzerinde, “45. doğum günü şerefine, içten dostuma en iyi dileklerimle, Adolf Hitler.”

Ona ödülü Goebbels vermiş olabilirdi ama Rosenberg’in Propaganda Bakanı’yla olan savaşı yumuşamayacaktı. 1933’ten beri, Goebbels daha da zenginleşmişti: özel dikim takım elbiseler, gösterişli partiler... Brandenburg Kapısı yakınlarındaki bir saraya taşınan Goebbels, başkentin kuzeyindeki özel bir göl kenarında bir yazlık, bir de yat satın almıştı. Gücünü de artırmıştı; basını, radyoyu, tiyatroyu ve açık ara en sevdiği şey olan sinema endüstrisini kontrol ediyordu. Kendini bir çeşit stüdyo şefi olarak gören Goebbels, senaryoları değiştirdi, ham çekimleri bizzat değerlendirdi, ekrandaki yıldızlara bağ kurdu ve güzel aktrislerle romantik ilişkiler yaşadı. 1936 Olimpiyatları sırasında, sırf bu iş için süslenen, filmlerden fırlamış gibi duran bir adada, üç bin konuğu için aşırı masraflı bir parti verdi. Berlin Filarmoni Orkestrası’ndan gelen müzisyenler çaldı, konuklar adaya gelirken meşalelerle aydınlatılmış bir seyyar köprüden geçti. İçkilerin,

dansların hiç kesilmediği gece, muhteşem bir havai fişek gösterisiyle son buldu.

Goebbels, binlerce insanın işini parmaklarının ucunda oynatıyordu ve ondan nefret edenler bile bu sayının büyüklüğü yüzünden onun karşısında duramıyorlardı. Gazabından korkuyorlardı. “Savaşı ben verirken,” diye şikâyet etti Rosenberg bu durumdan, “onlar anca izliyor.”

Rosenberg bu adamın Almanya’nın kültür patronu olarak yaptığı “çirkin hatalar”dan ne kadar yakınırsa yakınsın, Hitler de Goebbels konusunda bir tasarrufta bulunmuyordu. Goebbels’in her işinde Rosenberg bir hata buluyordu. Reich Kültür Odası, Nazilerin akademiye karşı oldukları suçlamaları karşısında propaganda amacıyla, Heidelberg Üniversitesi’nin 650. kuruluş yıldönümü kutlamaları için dans gösterileri düzenlemişti. Etkinlikte Macar ve Polonyalı dansçıların da olduğunu öğrenince aşırı sinirlenen Rosenberg, günlüğüne, “Zenci işi!” yazdı. “Yıllardır zenci işleriyle savaşıyoruz; şimdi gelmişler, bizim kutlama danslarımıza katılıyorlar!”

Rosenberg yine günlüğünde, başka bir zaman, Goebbels’in neden Alman halkını Nazilerin Yahudiler hakkındaki teorilerinin temelleri hakkında bilgilendirmediğini sorguladı. Artık sanki hiç kimse, Theodor Fritsch’in *Handbuch der Judenfrage*’si* gibi temel metinler hakkında bir şey bilmiyor gibiydi. Rosenberg, vatandaşlarından biri tarafından söylenen şu lafa katılıyordu: “Eğer bu iş böyle devam ederse çocuklarımız Yahudiler hakkında bu kadar endişelendiğimiz için bizimle alay edecekler!” Rosenberg, Yahudilerin Almanya’yı yok edip dünyayı kontrol etme planlarını yok ettiklerini gelecek kuşakların anlamayacağından endişeleniyordu.

Rosenberg’e göre Goebbels’in en büyük sorunları, kendine fazla takıntılı, aşırı narsist, kendi fotoğraflarını çektirmeye

* Alm. Yahudi Sorunu El Kitabı (Ç.N.)

çok hevesli olmaktadır. Goebbels bir aktördü, “bakan kılığına bürünmüş.” Hitler bunu görmeyebilirdi ama alt kademe Naziler asla kaçırıyorlardı.

Rosenberg ve Goebbels, bu zamanlardaki bir parti konferansına katıldıklarında, dinleyici kitlesi, Rosenberg’in günlüğüne yazdığına göre, Goebbels’i “tekrar eden fısıltılarla” ve “buz gibi bir sessizlikle” karşıladı. “Bu bir ahlaki çöküştü... Partidekiler ve diğer insanlar, yöneticilerin kendilerini övmek için yaptıkları rezilce istismara asla göz yummayacaklar.” Rosenberg’in kendi hakkında yazdığı metindeki ifadelerse “hiç kesilmeyen alkışlar” ile karşılanmıştı. Onu Goebbels’in tersi olarak görmüşlerdi. “Ben bu davanın kalbini kazandım ve bu çok sevindirici, hele ki partinin Dr. G.’nin kibriyle zehirlenmesine karşı verdiğim büyük savaş düşünülürse.”

Rosenberg’i çok sevindirecek şekilde, Goebbels’in kariyeri yakında büyük bir tehlikeye girecekti, her ne kadar Rosenberg’in bunda doğrudan bir etkisi olmasa da. Konu, Goebbels’in evliliği idi.

Kadınlara karşı zaafı olan Goebbels, açık evliliğe razı olması için eşi Magda’ya yalvardı. Bu isteği reddedilen Goebbels, 1936’da Magda’nın başka bir Nazi yöneticiyle yattığını öğrendi. Mosmor oldu, özellikle de haberi Rosenberg’den aldığı için. O yılın ilerleyen aylarında, Lída Baarová adlı bir Çek aktrise âşık oldu ve halk içinde onunla görülmeye başladı. Baarová’nın kocası onları iş üstünde yakalayınca eşini terk etti; Magda da Goebbels’i konuk evlerine kovdu.

İlişkinin ikinci yılında, Goebbels eğer üçlü ilişki yaşarlarsa evliliklerinin kurtulacağını savunduğunda, Magda hemen Emmy Göring’e koştı ve “o insan kılığına girmiş şeytan”ı şikâyet etti. Hermann Göring, Magda’ya Hitler’le bir görüşme ayarladı; Hitler, Goebbels’in sağdıcı olmuş ve evliliklerinin ilk yıllarında çiftle sık görüşmüştü. Magda boşanmak

istediğini Führer'e iletti. Hitler buna izin vermedi, sonra Goebbels'i çağırdı ve ilişkisini bitirmesini istedi, yoksa bakanlığını kaybedeceğini söyledi. Hitler üst rütbelerde skandal görmek istemiyordu ama sinsî propaganda bakanını kaybetmek de istemiyordu. Goebbels, Baarová'yla olan ilişkisini bitirmeyi isteksizce kabul etti. "Hayat çok zor ve acımasız," diye yakındı Goebbels günlüğüne. "Ama görev her şeyden önce gelir."

Magda yatışmamıştı. Ekim 1938'de, bir kez daha Goebbels'i terk etmek için izin istedi ve Hitler bir kez daha ateşkes görüşmesi yaptı.

Berlin'de, Goebbels'in düşmanları onun sonunun gelmiş olabileceğini sezdiler. SS şefi Himmler, 1938 sonunda Rosenberg'i görmeye geldi ve Gestapo'nun elinde Goebbels hakkında "düzinelerce" cinsel saldırı şikâyeti olduğunu söyledi. Bu şikâyetlerin bazılarını Hitler'e de iletmış ve bakanın kovulması için kulis yapmıştı. Goebbels hakkında, Führer'e, "Almanya'nın en nefret edilen adamı artık o," dediğini söyledi Himmler. "Önceleri, çalışanlarına cinsel tacizde bulunan Yahudi yöneticilere söverdik. Şimdi bunu Dr. G. yapıyor." Rosenberg bu dedikodu ve suçlamaları büyük bir zevkle etrafına yaydı.

Hitler'in bu adamı neden doğrudan kovmadığını anlamıyordu. Goebbels'in yeri hapisti, hükümetin önemli makamlarından biri değil. "Dr. G., ahlaki olarak partiden aforoz edildi."

Rosenberg yine de Goebbels'in ne düşündüğünü sezebiliyordu: Adam bu işin sonunda ona bir şey olmayacağını, "her şeyi atlatacağını ve tüm erdemlere karşı galip geleceğini" düşünüyordu.

Bunu itiraf etmek çok acı olsa da, Goebbels'in muhtemelen haklı olduğunun da farkındaydı.

İki ay sonra, diplomat topluluğunun bir davetinde, Go-

ebbels'in Hitler hakkında, eğer hayat tarzından hoşlanmıyorduyorsa, her şey için savaştıkları günlerde onu çekirdek kadroya almamış olması gerektiğini söylediği duyuldu. "Dr. G.'nin pişkinliğini o kadar iyi bilmeme rağmen," diye yazdı Rosenberg, duyduğu dedikoduyu not ettikten sonra, "bu pervasızlığı karşısında yine, yine hayrete düştüm."

Hitler keşke Goebbels'i 1924'te, Führer'in liderliğine kısa süreliğine de olsa başkaldırdığında yanından uzaklaştırmış olsaydı, diye yazdı Rosenberg. Naziler o zaman bu adamın yıkıcılığından kurtulmuş olurlardı. Goebbels, düşmanlarına "iltihap" saçmasıyla ünlenmişti; şimdi parti üyelerine de saçıyordu.

"Bu karaktere gösterilen devalı hoşgörü," diye yakındı Rosenberg, "devrimi yozlaştırmaya başladı."

Goebbels meselesi, Hitler'in Almanya'yı en sonunda ve geri dönmeyecek şekilde savaşa sürüklediği tarihi yılın görece önemsiz bir ayrıntısıydı.

1937'nin sonunda, generallerine Çekoslovakya ve Avusturya'nın işgaline hazırlanmalarını emretti. Saarland ve Renanya'yı halihazırda topraklarına katmış olan Hitler, şimdi doğudaki Almanca konuşulan yerleri de istiyordu. Buralar, Reich için stratejik bir tampon bölge olacak, iş gücü ve hammadde katkısı sağlayacaktı. Kasımdaki bir toplantıda, askeri ve dış politika liderlerine, "Alman politikasının amacı, ırk mensuplarını korumak ve yaymaktır. Yani işimiz topraklaydı," dedi. Bu da saldırıya geçme anlamına geliyordu, belki de hemen sonraki yıl.

Askeri liderler ayak diredi: Komşularını zor kullanarak işgal etmek, Fransa ve İngiltere'yle savaş anlamına gelecekti. Yıllardır silahlanmasına rağmen, Almanya henüz Batı'nın büyük güçleriyle başka bir savaşa girmeye hazır değildi.

Ama olayların geldiği noktada, Hitler kısa süre sonra iç itirazların bir önemi olmadığını görecekti. Hindenburg döneminden kalma Dışişleri Bakanı Konstantin von Neurath onu büyük bir telaşla uyarınca, Hitler sonunda bu makamda değişikliğe gitti: Ama yeni gelen Rosenberg değil, daha ılımlı biri olan Joachim von Ribbentrop oldu.

Hitler'in bundan sonraki adımıysa, bir-iki skandalın da yardımıyla, ordunun üst komutasını değiştirmek oldu.

Ocak 1938'de, Savaş Bakanı ve Genelkurmay Başkanı Mareşal Werner von Blomberg, sekreteri Margarethe Gruhn'la evlendi. Blomberg duldu; sekreter ondan otuz beş yaş küçüktü. Yeni evli çift, balayı için Capri'ye giderken, isimsiz telefon aramalarıyla Gruhn hakkında soruşturma başlatıldı: Kadının eskiden fahişelik yaptığı ve pornografik pozlar verdiği ortaya çıktı. Göring bu dosyaları sunduğunda, Hitler bir öfke patlaması yaşadı ve kararı sakınleştigi zaman almasına karşın, mareşali kovdu.

Hitler bu sırada ordu başkomutanı ve Blomberg'in koltuğu için bir numaralı aday olan General Werner von Fritsch ile ilgili de bazı benzer belgeler gördüğünü hatırladı. Himmler'in gizli polisi tarafından derlenip Führer'e sunulan dosyalara göre, Fritsch eşcinsel ilişki yaşarken yakalanmış ve meseleyi gizli tutmak için senelerce rüşvet vermişti. "Yalan, iftira, hepsi iftira!" diye haykırdı Fritsch suçlamaları duyduğunda. Ama o da ordudan uzaklaştırıldı.

İvme kazanan Hitler, on iki generali daha görevinden aldı, yerlerine elli bir yeni general getirdi ve Alman Silahlı Kuvvetleri'nin başına kendisi geçti.

Orduyu derhal bir diplomatik göz korkutma aracı olarak kullandı. 12 Şubat 1938'de, Avusturya Şansölyesi Kurt von Schuschnigg'i Bavyera'nın güneyinde, dağlık Berchtesgaden'daki inziva konutuna çağırdı. Schuschnigg, Alman diktatörün manik bir enerjiyle titrediğini gördü. Hitler, eğer

Şansölye tüm kontrolü Nazilere devretmezse, Avusturya'yı işgal etmekle tehdit etti. Schuschnigg başta yelkenleri suya indirdiyse de, 9 Mart'ta, Avusturya'nın Almanya'dan bağımsızlığı için referandum yaptı. Aşırı öfkelenen Hitler, birliklerini sınıra gönderdi, Schuschnigg hükümeti dağıldı ve 12 Mart'ta, Führer doğduğu topraklara bir fatih olarak girdi.

Nisan'da, Avusturya'nın ilhakı için iki ülkede de seçim yapıldı. Avusturya'da oy vermeyi reddeden veya 'hayır' oyu verenler taciz ve darp edildiler, hıyanetlerini ilan eden yazırlarla gezmeye zorlandılar ve hatta tımarhaneye atıldılar. Göz korkutma kampanyaları ve oy pusulası manipülasyonlarının katkılarıyla, Avusturyalıların %99,75'inin Almanya'ya tekrar bağlanmayı kabul ettiği bildirildi.

Bu kansız işgalle cesaretlenen Hitler, dikkatini Südet adlı batı bölgesinde üç milyon etnik Alman'ın yaşadığı Çekoslovakya'ya çevirdi. Almanya'daki Naziler tarafından kışkırtılan Südet Alman Partisi lideri, Çekoslovak hükümetini taviz vermesi için kışkırtmaya başladı; 1938'in başında, doğrudan bağımsızlık talep etti. Çekoslovakya'nın tamamını isteyen Hitler ise bu sırada uluslararası çapta tepki çekmeden ordusunu harekete geçirebilmek için savunabileceği bir bahane arıyor ve generallere işgal hazırlığı yapmalarını söylüyordu.

Mayısta, generallerine gizlice şunu söyledi: "...Çekoslovakya'yı haritadan silme isteğim asla değişmeyecek!"

Halk önündeysen, Südet halkının Çekler tarafından zulüm gördüklerini sürekli tekrarlayan Hitler, yalnızca onları Üçüncü Reich'in güvenliğine kavuşturmak istediğini söylüyordu. Britanya ve Fransa itiraz etmedi. Bir diktatörün karşısında durmaktansa bir savaştan kaçınmayı yeğlediler ve eylül sonunda, Münih'te, giderek daha hırçınlaşan Hitler'le haftalar boyunca yapılan gergin görüşmeler ardından, Südet'in Naziler tarafından işgalini kabul ettiler.

'Downing Sokağı, 10 numara'nın penceresinden konuşan

Britanya Başbakanı Neville Chamberlain, “Bizim zamanımız için barış koşullarını sağladığımıza inanıyorum,” dedi.

Beş hafta sonra, uluslararası kamuoyunun baskısından kurtulan Naziler, en büyük iç düşmanlarına saldırdılar.

Bu noktaya dek, Yahudilere yapılan saldırılar fiziksel değildi, çok yasal manevralardan ibaretti. 1938’de çıkarılan yeni ayrımcı önlemler, Yahudileri Alman ekonomik hayatından daha da uzaklaştırdı. Mal varlıklarını bildirmek zorundalardı; daha sonra, banka hesaplarından paralarının bir kısmını çekmelerine izin verilecekti – o da sadece bürokratik izinle. Mağazalarının ön kısımlarına herkesin görebileceği şekilde ‘Yahudi mülkü’ yazmaları isteniyordu. Kendilerine “hemen tanınabilecek” Yahudi isimleri vermeleri veya isimlerine kadınların “Sara”, erkeklerin ise “Israel”i eklemeleri gerekiyordu.

Bu yaptırımlar sonunda açık şiddete mahal verdi: 7 Kasım 1938’de Paris’in Almanya Büyükelçiliği’ne giren Herschel Grynszpan isimli Polonyalı, bir diplomatı vurdu. Ailesinin Almanya’dan sınırdışı edilmesine çok öfkelenmişti. İki gün sonra, diplomat hayatını kaybettiğinde, Goebbels, Hitler ve diğer Nazi liderleri, 1923 darbe girişimi yıldönümünü kutlamak için Münih’teydiler. Bu fırsatın ellerinden kaçmasını istemiyorlardı.

Führer, Alman Yahudilerine hemen bir misilleme yapılmasını istiyordu: Sinagoglar yıkılacak, mallar mülkler dağıtılacak, lojistik olarak mümkün olduğunca fazla erkek tutuklanacaktı. Ama –burası önemliydi- bu iş, Yahudilere karşı kendiliğinden başlayan bir halk ayaklanması olarak gösterilecekti.

Goebbels parti liderlerini topladı ve diplomatın öldüğünü bildirdi.

“Yoldaşlar,” diye bağırdı, “uluslararası Yahudilik’in bu saldırısını karşılıksız bırakamayız. Bir cevap vermeliyiz.”

Bu komut derhal, telefonla tüm ülkeye yayıldı: parti liderlerinden bölge merkezlerine, yerel Fırtına Birlikleri’nden parti ofislerine.

9 Kasım saat 23.55’te, Alman polis komiserlerine gönderilen telekste Hitler’in emirleri vardı. Yahudi mallarına yapılan saldırılar kısa sürede son bulacaktı. Şiddet, yağma veya “başka aşırılıklar” içermediği sürece durdurulmayacaktı.

Genellikle sivil kıyafetleriyle sokaklara dökülen Naziler, ülkedeki binin üstünde sinagoga saldırmaya başladı. Bununla kalmadılar. Etrafta gezindiler, Yahudi dükkânlarının camlarını kırdılar ve içeride ne varsa zarar verdiler. Yahudi evleri de aynı muameleyi gördü. Bazı yerlerde, Yahudi mezarlıklarına zarar verildi. Bir Yahudi yetimhanesi yağmalandı ve çocuklar kendi hallerine bırakıldı. Yahudiler, Naziler tarafından hortumlarla ıslatılırken, üzerlerinde pijamalarla bir tapınağın önünde dans etmeye zorlandılar. Yüzlerce Yahudi öldürüldü.

Holokost Müzesi arşivcisi Henry Mayer’in büyükbabasının 1937’te terk ettiği kasaba olan Oberlustadt’ta, Naziler bir patates çapası kullanarak oradaki sinagogun ön kapısını kırdılar. Elinde baltalar olan bir çete içeri daldı. Bir sandık içindeki Tevrat sayfalarını yırttılar, avluya fırlattılar ve yaktılar, paramparça edilen sıralarla birlikte. Saldırganlardan bir kaç, parşömen rulolarını açıp İbranice okumuş gibi yaptı, bu sırada arkadaşlarıysa ateşin etrafında, “Hokuspokus!” diye bağırarak şarkı söyledi. Köyün polis memurlarından biri, merdivene benzin döktü ve sinagog kısa süre içinde alevlere teslim oldu. Çete, daha sonra kasabada gezinmeye devam etti ve küçük Yahudi topluluklarını tahrik etti.

Hitler Gençliği ve Alman Kızları Birliği üyesi çocuklar da dahil olmak üzere birçok köylü, Heinrich’in kuzenleri Salo-

mon ve Elise Frank'ın evlerinin dışında toplandı, panjurları ve pencereleri kırdı. Naziler baltalarıyla eve saldırdılar. Mobilyayı, tabak çanağı mahvettiler ve aileyi sokağa attılar, sonra da engelli Salomon'u sopalarla dövdüler.

Salomon'un kardeşi Jacob Frank, normalde o gün karısının doğum gününü kızları Irma ve Martha'yla birlikte kutlamak için evde olacaktı. Ama polisler sabah Jacob'ı alıp götürmüştü ve evi savunmak kadınlara kalmıştı. Martha tacizcilere karşı kapıyı tutmaya çalıştı ama kalabalığın gücüne dayanamadı. Aldığı darbeye birkaç dişi döküldü; saldırgan köylülerin gazabına uğramadan hemen önce içeri kaçtı.

Kapıyı kıran Naziler, kanepenin bacaklarını kırdılar, döşemeyi yardılar, masalarla sandalyeleri parçaladılar. Lambaları kırdılar, çarşafaları dışarı attılar, kilerdeki meyve sebzeyi boşalttılar. Dehşet içindeki kadınlar saklanmak için odadan odaya kaçtılar ve sonunda evi terk etmeye zorlandılar. Salomon'un ahırına vardıklarında bir at arabası buldular. Salomon'u da yanlarına alarak tren istasyonuna gittiler ve köyü terk edip Karlsruhe'ye kaçtılar.

Oberlustadt'taki çete o sabah tutuklandı ve yaşlılar hariç hepsi Dachau'ya, Münih yakınlarındaki toplama kampına gönderildi. O hafta toplama kampına gönderilen otuz bin kişi arasındaydılar. Dachau'ya yeni gelenler soğukta hareket-siz durmaya zorlanıyorlardı. Sırasını bozan fena dayak yiyordu. Kampta yatak da yoktu, yalnızca saman kaplı zemin vardı.

Münih'teki Goebbels ise daha sonra Kristallnacht, yani Kırık Cam Gecesi adını alacak bu olayı kutluyordu. "Ben otelime giderken," diye yazdı Goebbels günlüğüne, "pencereler şangırdıyordu. Bravo! Bravo!" Günler sonra, dünyaya bunun ani gelişen bir antisemitik ayaklanma olduğunu, o geceki şiddeti durdurabilmek için yetkililerin ellerinden geleni yaptıklarını söyledi.

Her zamanki acımasızca Nazi oyunlarından biriyle, Yahudiler zararları için herhangi bir tazminat almadı ve Paris'teki diplomatın katlinin cezası olarak, Göring'in bir milyar mark olarak belirlediği toplu cezayı ödemekle yükümlü kılındılar. Alman ekonomisini rayında tutmakla yükümlü olan Göring, Yahudi dükkânlarındaki milyonlarca mark değerinde malın kullanılamaz hale getirildiğini duyunca sinirlendi.

“Keşke iki yüz Yahudi'yi dayaktan öldürseydiniz de bunca mala zarar vermeseydiniz,” dedi Goebbels.

Kristallnacht hakkında Rosenberg'in de şikâyeti aynıydı. Evlerini ve sinagoglarını, özgürlüklerini ve hatta hayatlarını kaybeden Yahudilere hiç acımıyordu ama bu yıkımını aşırı ve gereksiz bir duygusal patlama olduğunu, Nazilerin Yahudileri Almanya'dan atma gayesine hiç yardımcı olmadığını düşünüyordu. Çetelerin ortaya çıkardığı mali külfet de ayrıca endişe vericiydi; Rosenberg için bu yanını her zamanki günah keçisine yükledi.

“Kamu zararı: neredeyse 2 Winterhilfswerk: 600 milyon!” diye yazdı günlüğüne. Winterhilfswerk, fakirlere yemek ve giysi sağlamak için her yıl toplanan bir bağıştı. “G.'nin yaptığı her şeyin bedelini biz ödüyoruz. Korkunç.”

Reich'taki Yahudiler için, Kristallnacht, onların Almanya'da kalma umutlarını tamamen söndüren olay oldu. Sabır zamanı geçmişti. Kardeşlik örgütleri Hitler'i devirip hoşgörü devrini geri getirmeyecekti. Rosenberg'in sert eleştirileri ve Goebbels'in konuşmaları artık boş laflardan ibaret değildi. Naziler, Yahudilerin gitmesini istiyordu ve Yahudiler eğer kendi başlarına gitmezlerse, güç kullanılarak evlerinden çıkarılacaklardı.

Sonraki on ay boyunca, yüz binin üzerinde Yahudi ülkeden kaçacaktı.

Bunun iki katı Yahudi ise arkada kalacaktı.

1 Eylül 1939'da *Nieuw Amsterdam* gemisiyle ABD'ye gelen Kempnerler tarafından çekilen Hudson Nehri ve Empire State Binası fotoğrafı. (*ABD Holokost Anma Müzesi, Robert Kempner'in katkılarıyla*)

13: KAÇIŞ

Kempner'in Istituto Fiorenza'sından kaçanlar, Nice'teki günlerini gidecek yer aramakla geçiriyorlardı. Herkes için çok stresli zamanlardı. Gerçekçi bir tutum, yardımsever arkadaşlar ve şans gerekiyordu insana böyle zamanlarda. "Her biri elinde saatle, bir sonraki ülkeye gideceği zamanı bekliyor," diye yazdı okul dağıtıldıktan sonra işsiz kalan Walter Hirsch, arkadaşına yazdığı mektupta. Durumu o sırada "katlanılabilir"di. Ders vererek kendine sigara ve yeni ayakkabı tabanı alabiliyordu. Ama gelecekten korkuyordu.

"Son zamanlarda çok fazla hayal kırıklığı, çok fazla saygısızlık, kötülük, yanlış anlaşılma yaşadım," diye yazdı. "Anlaşılmayı beklerken reddedildim; artık çok tatsızım, perişanım."

21 Ekim 1938'de, yani geçici vizeleriyle Fransa'ya gelişlerinden yedi hafta sonra, Robert ve Ruth Kempner resmi olarak Alman kimliklerini kaybettiler. Berlin'e gidemezler ve Nice'te uzun süre kalamazlardı. Bu yüzden, onları ABD'ye götürecek işler koalamaya başladılar. Kempner üniversitelerdeki açık mevkiler için okyanusaşırı bağlantılar kurdu, arkadaşlarından gelen tavsiye mektuplarını toparlamaya başladı. Kendini bir polis gücü yönetim uzmanı, idari hukukta üniversite seviyesinde eğitmen ve yazar olarak gösterdi. Eski

iş arkadaşlarından biri, onun için yazdığı tavsiye mektubunda, Kempner'in "Nasyonal Sosyalizm zorluğuyla karşı karşıya gelme cesareti"ne sahip olduğunu yazmıştı.

Kempner'in yazdığı insanlar arasında Pennsylvania Kadın Tıp Üniversitesi dekanı da vardı; Kempner'in annesi çok uzun yıllar önce burada kısa süre çalıştıktan sonra evlenmek ve Robert Koch'un yanında çalışmak için Berlin'e dönmüştü –portresi hâlâ Bakteriyoloji Bölümü'nde asılıydı. Dekan, Robert Kempner'i Pennsylvania Üniversitesi Yerel Yönetim ve Kamu Yönetimi Enstitüsü yöneticisi Stephen Sweeney'ye yönlendirmişti. Sweeney de Kempner'i enstitü'ye seve seve kabul edeceğini, ancak onun "ülkemize bizim tarafımızdan herhangi bir taahhüt beklemeden" gelmesini ve yalnızca birkaç yüz dolarlık hibeyi kabul etmesini istemişti.

Kempner ona aralık ayında yazarak teklifi kabul etti. Maaş "çok önemli değil"di, çünkü bir süreliğine geçimini sağlayacak kadar kaynağı vardı. Bu sıralarda başka bir yazışma arkadaşına "birkaç bin frank", yani şimdinin yaklaşık \$100.000'i gibi bir parası olduğunu yazdı. Tek ihtiyacı olan, okulun ona ücret ödeyeceğine dair bir mektuptu. Böylece her yıl kabul edilen Alman sayısını sınırlayan ABD göç kotasına dahil olmadan vize başvurusu yapabilecekti. "Bu kotasız vize olmazsa Amerika'ya gelmek için birkaç yıl beklemek zorunda kalacağım, çünkü başvuran Alman sayısı hayli fazla," diye yazdı Kempner. "Bana bir şans vermenizi umuyorum... cevabınızı sabırsızlıkla bekliyorum."

Kempnerler bu sırada Philadelphia'da yaşayan aile dostları Otto Reinemann'dan yardım istediler. Reinemann, 1934'te Almanya'dan göç etmiş ve şehrin belediye mahkemesinde bir iş bulmuştu. Philadelphia'da Kempner'in davasına bakmaya söz verdi.

Bir yandan beklerken, Kempner bazı yatırımlar yaptı. Her

şey yolunda gidecek olsa, tüm köklerinden kopup Birleşik Devletler'e taşınmak yerine Côte d'Azur'da kalırdı. Peiser'le birlikte bütün 1938-1939 sonbahar ve kışı boyunca çalışarak okullarını Nice'te tekrar kurmuşlardı. Avrupa'daki sorunlu Yahudilere yardım için para toplayan Amerikan Yahudi Birleşik Dağıtım Komitesi, kısa adıyla 'Joint'ten mali yardım talep etmişlerdi. Naziler iktidara gelmeden önce Berlin'de, Alman İnsan Hakları Birliği'nin genel sekreterliğini yapmış olan gazeteci Kurt Grossman'ın katkısıyla, okul yirmi bir bin frank para aldı. Bu parayla, İtalya'dan yanlarında getirdikleri çocuklara destek oldular.

Almanya, Polonya, Çekoslovakya, Avusturya ve İtalya'da hâlâ çocuklarını ne pahasına olursa olsun Nice'e göndermek isteyen Yahudi aileler bulabiliyorlardı. Sorun, öğrencilerin vize alamamasıydı; Fransız evrak işleri aylar sürüyordu. Kempner, "çoğunun ailesi toplama kamplarında veya berbat işkenceler altında olan bu şanssız çocuklar"ın vize almalarına yardım edilmesi için Paris'teki İnsan Hakları Birliği'ne yazdı.

Vize almanın zor veya imkânsız olduğunu anladıklarında, halihazırda Fransa'da olan mülteci çocukları okula almaya çalıştılar. Fransız ve İsviçre gazetelerinde öğrenci alımı için ilan verdiler ve Fransa Dışişleri Bakanı Georges Bonnet'nin, Aralık 1938'de Fransa'nın yetim Alman Yahudi çocukların bakımı için bir kurum açması teklifiyle birlikte, Kempner okulu yeni gruba tanıtmaları için Grossman'ı uyardı. "Harekete geç," diye yazdı, "ödülünü de hiç merak etme!" Kempner, Emil Gumbel adında, Heidelberg Üniversitesi'nden kovulmuş, Lyon'a göçmüş ve bir mülteci yardım komitesine başkanlık eden pasifist profesörden öğrenci bağlantısı istedi. Gumbel, kimsenin eğitim ve barınak için ödeme yapmayacağını söyledi. Yılmayan Kempner, Britanya ve Fransa mülteci derneklerine yazdı, okulun ayda altı yüz frank, yani bugünün

üç yüz elli doları karşılığında hizmet verebileceğini aktardı. Nice'teki bir yardım derneğine, şehirdeki varlıklı Yahudileri tanıdığını ve belki bazılarında mülteci çocukların eğitimi için yardım talep edilebileceğini söyledi.

Kempner ve Peiser öğrenci bulmaya çalışırken, bu sırada Britanya'daki aktivistler de genç insanları kıtadaki Nazi kötülüğünden korumak için çocuk taşıtları ayarlamaya çalışıyorlardı. Ama mektuplarındaki tona bakılırsa, Kempner'in asıl amacı eşikteki insani krizin çözümüne yardım etmek değil, kendine geçim kaynağı sağlamaktı. 1939 başlarında, dış ülkelerde bazı iş fırsatları doğmaya başladığını görünce, Kempner yatılı okulu yeniden kurma çabasına son verdi ve onunla birlikte kaçan öğrencilerin bakımını üstlenecek birini aramaya başladı. "Farklı ülkelerden gelen on Yahudi çocuğun kaldığı, makul fiyatta, hoş bir evi yönetmek ister misiniz?" diye yazdı Paris'teki eski bir iş arkadaşına. "Dr. Peiser ve ben, yeni işlerimiz için Amerika'ya gidiyoruz."

1939'da Kempner kendine bir çıkış yolu ararken, Almanya'nın komşuları bir bir düşüyor ve savaş artık ufukta belirliyordu.

Önce Slovaklar, Nazilerin de oyunları ile, Çekoslovakya'dan ayrılma hevesini bırakıp Almanya'ya dahil oldu. Sonra da Çekler, Hitler ile Çekoslovakya Başkanı Emil Hácha arasındaki toplantı sonucu Nazilere boyun eğdi; Hitler bu toplantıda, ordusunun zaten işgale başladığını ve birkaç saat içinde Çek havalimanlarını kontrol edeceklerini bildirdi. Hácha'nın önünde iki seçenek vardı: ya teslim olacak ya da kanlı sonuçların sorumlusu olacaktı. Baskı altında baygınlık geçiren Çek lider, Hitler'in doktorunun müdahalesiyle ayıldı ve ülkesini Almanlara veren anlaşmaya imza attı. Günün so-

nunda, 15 Mart 1939'da, Hitler, Prag'ın krallara, imparatorlara, ülke başkanlarına ev sahipliği yapmış, antik Hradčany Kalesi'nde uyudu.

Oradan sonra, Polonya'yı karıştırmaya başladı. Amacı, Almanlar için *Lebensraum*, yani 'yaşam alanı' kurmaktı ve doğu komşusunun buna izin vermesi gerekiyordu. Polonya, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Baltık Denizi'ne bir 'koridor' edinmiş, Prusya'yı ortadan kesmişti. Doğu Prusya o sırada Polonya, Litvanya, Baltık Denizi ve nüfusunun çoğu Alman olan, Milletler Cemiyeti tarafından 'özgür şehir' ilan edilen Danzig'le* çevriliydi.

Naziler bu durumun kabul edilemez olduğunu söyleyerek, Polonya'nın Danzig'i teslim etmesini, Almanların Doğu Prusya'ya giden otoyollar ve demiryolları inşa etmesine izin verilmesini talep ediyorlardı. Polonyalılar onları reddetti ve Chamberlain 31 Mart'ta Polonya'nın Britanya garantörlüğü altında olduğunu ilan etmesiyle, Hitler öfke patlaması yaşadı. "Onlara öyle bir yahni pişireceğim ki yerken boğulacaklar!" dedi hırlayarak, Reich Şansölyeliği ofisinde. Günler sonra, Polonya'yı ezecek savaş planını onaylayacaktı.

Hitler üç hafta sonra, 28 Nisan 1939'da, Reichstag'a geldi ve Franklin D. Roosevelt'ten gelen telegrafa bir yanıt verdi. Roosevelt, telegrafında Hitler'den Almanya'nın komşularına saldırmama garantisi vermesini istiyordu. Dünyanın gözleri önündeki Führer, Almanya'nın niyetlerinin barışçıl olduğuna dair taahhüt verdi. Hiçbir ülkeye savaş açmak gibi bir niyeti yoktu. "Bizden 1919'da çalınan Reich illerini geri getirdim," diye gürlledi. "Bizden koparılan, sefalet içindeki milyonlarca Alman'ı ülkelerine geri getirdim... ve, Bay Roosevelt, bunu ne kan dökerek ne de vatandaşlarıma veya diğer ülke insanlarına sefalet getirerek yaptım."

*Günümüzün Polonya şehri Gdansk.

İşte böyle konuştu. Ama durum değişmek üzereydi. Hitler'in ordusu, 1939 yazını yeni bir savaş aygıtı geliştirmekle geçirdi: Yıldırım harbi.

Kempner'in Amerika'daki üniversite işi, 1939 baharında hâlâ nihayete ermemişti. Mayıs ayında, Pennsylvania Üniversitesi'ndeki Sweeney'ye yazan Kempner, umutsuzluğa kapılmaya başladığını yazdı: Fransa'daki geçici vizesi dolmak üzereydi. "Kısa süre içinde ABD'ye gelemesem büyük zorluklar yaşayacağım." Sweeney ayrıca kendine Atlanta'da öğretmenlik işi bulup mayısta Avrupa'dan ayrılan Peiser'den ve Robert Kempner'in Duke Üniversitesi'ndeki kardeşi Walter'dan mektuplar alıyordu.

Kempner daha fazla yardım almak için Reinemann'a da sürekli yazdı. Daha fazla bekleyemezlerdi. Yetkililer, vizenin kısa süreliğine uzatılması için başvuran Kempner'i çok zorlamışlardı ve vize de ancak Ruth'un apandisit ameliyatı olması ve on iki hafta boyunca hastanede kalması gerektiği için verilmişti.

Sorun şuydu ki; Sweeney, Kempner'e çok az para öneriyordu, yalnızca birkaç yüz dolar. Kotasız vize alabilmek için, Kempner'in üniversiteden iki yıl boyunca ayda en az iki yüz dolar maaş alacağını gösterebilmesi lazımdı.

Bu zorunluluğun etrafından dolaşabilmek için, Kempner mali bir numaraya başvurdu. Eğer okul onun maaşını kâğıt üstünde şişirebilirse "arkadaşlarının farkı karşılayabileceğini" yazdı Sweeney'ye mayısta. Hatta, Kempner parasının büyük bir kısmını, daha sonra okula gönderecek bir üçüncü şahsa aktararak kendi maaşını kendi karşılamayı planlıyordu. Sweeney bu olağandışı koşulları kabul etmeye gönüllü olunca, Kempner işlemi yapması için bir "emanetçi" bulmaya çalış-

tı. Arkadaşı Reinemann, Kadın Tıp Koleji dekanından bunu talep etti ama reddedildi. Dekan eğer birine iyilik yapacaksa, bir kadına yapmayı tercih edeceğini söyledi.

Böylece, kurucusu olduğu Carl Schurz Anma Derneği'yle Almanlar ile Amerikalılar arasındaki ilişkileri iyileştirmeyi amaçlayan Wilbur Thomas'a başvurdular. Thomas'ın onlara yardım etmeyi kabul etmesi ve tüm tarafların anlaşması sayesinde, Reinemann 9 Haziran'da Kempner'e gönderdiği telgrafla parayı göndermesini söyledi.

Ertesi sabah, Kempner, Philadelphia'ya bir telegraf gönderdi. BANKA NAKLİ BAŞLATILDI BİN TEŞEKKÜRLER.

Reinemann cevabında anlaşmanın yolda olduğunu yazdı. "Sayende, hayatlarımızda yeni bir sayfa açma fırsatı yakalıyoruz," diye yanıt verdi Kempner, onun için bu kadar uğraşan arkadaşına teşekkür ederken. Anlaşma, 21 Haziran'da ellerine ulaştı. Ertesi gün konsolosluğa giden Kempnerler, gerekli evrakı doldurdu. Her şeyin kusursuz gitmesi için, Kempner söylemesi gerekenleri yazdığı bir kâğıtla gezdi. "*How do you do? I have received an appointment at the University of Philadelphia and I beg you to give me a non quota visa. I have all my papers with me and I think everything is alright.*"

Beş gün sonra, Robert, Ruth, Ruth'un annesi ve Margot Lipton'ın belgeleri hazırды. Amerika'daki arkadaşlarına yazdıkları mektuplar, kısa süre sonra varoluşsal sorunlardan günlük meselelere geçiş yapan neşeli metinlere dönüştü.

ABD'de Avrupa radyoları çalışıyor muydu? Kendilerine bir daire bulana kadar kalabilecekleri bir otel tavsiye ederler miydi?

*İng. Nasılsınız? Philadelphia Üniversitesi'nde bir iş buldum ve bana kotasız bir vize vermeniz için size yalvarıyorum. Tüm belgelerim yanımda ve her şeyin yolunda olduğunu düşünüyorum. (Ç.N.)

Philadelphia'nun güzel semtlerindeki iki-üç yatak odalı dairelerin ücreti ne kadardı? Balkonları olur muydu?

Mobilyalarını Floransa'da bırakmak zorunda kalmışlardı; orada mobilya kiralayabilirler miydi?

Reinemann'a Avrupa'dan bir şey getirsinler miydi?

Ama zaman neşeli olunacak zaman değildi. Kutlamalarına gölge düşüren bir tatsızlık yaşandı. Berlin'den Philadelphia'ya uzanan dolambaçlı yolculuk boyunca, Kempner bir başkalaşım geçiriyordu: Birçok bağlantısı olan, varlıklı, önemli bir devlet görevlisiyken, kıt kanaat geçinen, tanınmayan bir göçmen araştırması ortağına dönüşüyordu. Mesleğini, aile evini, mobilyasını ve birikimlerinin çoğunu zaten kaybetmişti. Naziler ondan bir canını almamıştı.

Son kaçışını yaparken, Kempner arkasında yine bir şeyler bırakıyordu: oğullarını.

Mart ayında, Lipton, André'yi doğurmuştu. Bebeğe zamanında vize çıkaramayınca, onu Nice'teki bir bakımhaneye bırakmış ve onun için en iyi dileklerde bulunmuşlardı. Bu sırada Lucian hâlâ Almanya'da tutuluyordu ve babasının çok iyi bildiği üzere, büyük bir tehlike altındaydı. Yarım Yahudiler, ayrımcı Nuremberg Kanunları kapsamında çıkarılmışlardı ama, Kempner'e bir arkadaşının 1938'de yazdığı üzere, "Yarım Yahudiler, Üçüncü Reich'ta kendilerine uzun vadede hiçbir yer bulamayacaklar"dı.

Temmuz 1939'da, vizelerine kavuşmalarından kısa süre sonra, Kempner, Almanya'daki oğluna gönülsüzce bir mektup yazdı.

"Sevgili Lucian," diye başladı. "Artık on altı yaşını dolduruyorsun. Sana doğum günün için en iyi dileklerimi yolluyorum ve en önemlisi, özgür bir ülkede, özgür ve eşit bir yurttaş olarak, istediğin yerde çalışabilmeni; ırkın veya dinin yüzünden herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmamanı dili-

yorum. Bir gün bu dileğimin gerçekleşeceğinden eminim ve seni tekrar oğlum olarak kabul etmekten çok mutlu olacağım. Bu dileğimin kabul olması, senin hayatın boyunca çok önemli olacak; en azından benim ne kadar istesem de şu an yerine getiremediğim somut isteklerimden daha önemli. Biliyorsun ki Üçüncü Reich, Ari olmayan tüm vatandaşlarına veya siyaseten istenmeyen kişilere yaptığı gibi, benim de her şeyimi aldı. Bu yıl doğum gününün nerede kutlayacaksın, bilmiyorum, bu mektubun suçlularca açılıp okunmayacağını da bilmiyorum mesela; ama hiçbirinin önemi yok. Ruhen, hâlâ seninleyim; sen benim düşüncelerimdesin ve bana yapılan her şeye rağmen, sana karşı hislerim bugün hâlâ aynı. Bu savaş egoistik nedenlerle değil, yalnızca sana olan sevgimden sürdürdüğümü bilmeni istiyorum. Çünkü ben, senin baban olarak, bir Yahudi, gayri Ari, *Mischling* olmanın ne demek olduğunu, senin Üçüncü Reich'ta bitkisel hayatta kalmana karar veren herkesten daha iyi biliyorum.”

Ağustosun sonuna doğru, Kempner, Ruth, Ruth'un annesi ve Lipton, kuzey Fransa'daki liman şehri Boulogne-sur-Mer'e geldiler ve Holland America Line adlı şirketin amiral gemisi *Nieuw Amsterdam*'a bindiler: önceki yıl ruhsatı çıkarılan, hızlı ve lüks bir gemi. İki yüz otuz metrelik transatlantik, yeşil ve altın rengi boyalı bacalarından kara buharlar çıkararak Amerika'ya doğru yola çıkarken, Kempner oğullarını bir daha görüp göremeyeceğini, mümkün olursa da zamanını asla tahmin edemiyordu.

Bir hafta sonra, gemi New York Limanı'na yanaştı ve Hoboken'daki Beşinci Sokak'ın sonunda bir iskelede durdu. Rıhtım, dostlarını ve arkadaşlarını alkışlarla karşılayan Amerikalılarla doluydu. Kempnerler bavullarını topladılar, gemiden indiler ve Hudson Nehri'nin karşısına geçen bir otobüse binip Manhattan'a gittiler. Berlin'i terk etmelerinden üç yıl sonra, artık güvendeydiler.

Tarih, 1 Eylül 1939'du. Tam da o sabah, Adolf Hitler, Avrupa'daki ordularını taarruza geçirmiş ve gezegenin gördüğü en büyük savaşın kurdelesini kesmişti.

SAVAŞ

1939-1946

Rosenberg, kırk beşinci doğum gününde, Berlin'in Dahlem semtindeki evinde Hitler'i karşılıyor. (*SZ Photo/Scherl/The Image Works*)

14: GELECEĞİN YÜKÜ

Bunu asla öngörememişti. Almanya'daki herkes gibi, dünyayı sarsan haberi Alfred Rosenberg de radyodan dinledi: Sevgili Führer'i, Rosenberg'in en nefret ettiği düşmanı-yla, Sovyetler Birliği'yle barış anlaşması imzalıyordu. Hitler, Dışişleri Bakanı Joachim von Ribbentrop'un önderliğindeki temsilciler heyetini, bir saldırmazlık paktı imzalamaları için Moskova'ya göndermişti.

O rezil Ribbentrop'un Kremlin'de Josef Stalin'le votka kadehlerini tokuşturması fikri bile Rosenberg'in kaldıramayacağı kadar iğrençti.

Üçüncü Reich'teki hiç kimse, bu paktı duyduğunda Rosenberg kadar sarsılmış olamazdı. Yirmi yıl boyunca komünistler ve onların "Yahudi suçluluğu" konusunda insanları uyarmaya çalışmıştı. Bu, onun hayatının en büyük işiydi. Siyasi dünya görüşünün tam merkezi buydu, hep de bu olacaktı. Ne yapması lazımdı şimdi? Yutkunup hizaya mı geçecekti?

Bu, kesinlikle *Kavgam*'daki Hitler değildi; Almanların yaşama alanının ancak Sovyetler Birliği ve onun toprakları sayesinde elde edilebileceğini söyleyen ve Bolşeviklerle ittifaka girme fikrini saçma bulan adam bunu yapamazdı. "Günümüz Rusya'sının hükümdarlarının elleri kanlı, adi suçlular olduğunu asla unutmayın; şartların getirdiği talihsizlikle,

trajik bir zamanda büyük bir ülkeyi yöneten bu kişiler, insanlığın yüz karalarıdır.” O paktı imzalayan, bu acil durum uyarısını yapan adam olamazdı: “Yahudilerin Bolşevik dünyasına karşı verilen savaşta, Sovyetler Birliği’ne karşı net bir tutum ortaya konmalıdır. Şeytan şeytanla yenilmez.” Führer ayrıca Rosenberg’e birkaç yıl önce, Nazilerin asla Sovyetler Birliği olacak o haydut yuvasıyla ortak bir çıkarı olamayacağını da söylemişti: “Çünkü Alman halkının hırsızlık yapmasını engellemek ve bu sırada hırsızlarla arkadaş kalmak mümkün değildi.”

Ribbentrop’u Moskova’yla bir anlaşma yapması için göndererek, Naziler “yirmi yıllık savaştan sonra yüz kızartıcı bir hamle” yapmışlardı; böyle yazdı Rosenberg günlüğüne, öfke içinde. “Tarih, bu durumun yaşanmak zorunda olup olmadığını belki bir gün ortaya koyar.” Rosenberg bu işin Führer’in stratejik dehâsının başka bir ürünü olmasını ummaktan başka bir şey yapamıyordu; belki de Almanya’nın günü kurtarması için kısa süreliğine alınan bir önlemdi ve daha sonra Rosenberg’in uzun süredir tasavvur ettiği, komünistleri dost edinmek yerine yok etmeyi içeren plana geri dönecekti.

Hitler’i görmesi gerekiyordu. Olanları anlaması gerekiyordu.

Pakt, Hitler’in Polonya işgali planları üzerine ortaya çıkmıştı. Generalleri askeri planları masaya koyarken Führer de diplomatik yolu araladı. Batı’da Britanya’yla savaşmak istemiyordu –henüz- ve doğuda da Sovyetler Birliği’yle karşı karşıya gelme riskine giremezdi.

Bu jeopolitik açmaz üzerine kafa yorarken Alman diktatör, kendisi dışında neredeyse herkes tarafından, diplomatik sezgilerinin ve siyasi görüşlerinin yetersizliği yüzünden gündemdeki sorunları halledemeyeceği düşünülen Dışişleri

Bakan'na danıştı. Bir adab-ı muaşeret erbabı olmaktan hayli uzak Rosenberg dahi bunu görebiliyordu. "Kibri ve küstahlığıyla, kendi kendinin en büyük düşmanı," diye yazdı 1936'da. "Bunu ona yazıyla da anlattım: sahne ışıklarını üzerine aldığından beri bambaşka biri oldu."

Ribbentrop kültürlü bir şekilde büyütülmüştü. Annesi öldükten sonra, babası bir aristokrat kızıyla evlenmişti. Babası bir asilzade değildi; Ribbentrop büyüdüğünde, soyadına da asilzadelere özgü, aidiyet belirten 'von' kelimesini eklemek için uzak bir akrabasına kendini parayla evlat edindirmişti. Tenis ve keman dersleri aldı, gençliğinde bir süre İsviçre Alpleri'nde yaşadı, bir yıl Londra'da ders gördü ve on yedi yaşında, arkadaşlarıyla birlikte Kanada'ya yelken açtı, dört yıl boyunca orada kaldı, bir kadına âşık oldu ve bir şarap ithalat şirketi kurdu.

Birinci Dünya Savaşı, onu Almanya'ya geri getirdi. Ateş-kesten sonra her şeye baştan başladı, başarılı bir içki işletmesi kurdu ve zengin oldu. 1932'de Nazi Partisi'ne katıldı ve 1933 başlarında, güç dizginlerini Hitler'e bırakan anlaşmanın imzalanmasına aracı oldu. Tıpkı Ribbentrop gibi, Büyük Savaş sırasında ülkesine İstanbul'da hizmet eden Franz von Papen, 1932'de şansölyeliğe yükselmişti; Hindenburg, Ocak 1933'teki vahim haftalarda ona danışmıştı. Ribbentrop ise o ay boyunca, güç paylaşımı konusunda müzakere eden Papen ile Hitler'in arasında mekik dokumuştı. Papen, Berlin'in zengin semti Dahlem'de, Ribbentrop'un villasında gerçekleşen gizli ve kilit toplantılara, Ribbentrop'un limuziniyle gelirken, Hitler ise sessizce bahçeden içeri giriyordu. "1932'deki aracılık görevi, Führer için çok önemliydi," diye yazdı Rosenberg daha sonra günlüğüne, "ve kendisi bu yüzden Ribbentrop'a büyük borcu olduğunu düşünüyor."

Geleceğin Führer'iyle ilk konuşmalarında, 1932'de ken-

di ev sahipliğinde düzenlenen partide, Ribbentrop ve Hitler uzun uzun Britanya hakkında konuştular. Ribbentrop, Londra'da yalnızca kısa bir süre yaşamıştı ama bu sohbet, Hitler'in aklında önemli bir yer edinmiş olmalıydı; çünkü o tarihten itibaren, fena halde yanılarak, şarap ithalatçısını Birleşik Krallık uzmanı sanmaya başladı. "Birlikte geçirdiğimiz ilk akşam, Hitler'le aramızdaki karşılıklı güveni oluşturan şey," diye yazdı Ribbentrop daha sonra, "İngiltere hakkındaki görüşlerimizin uyumuydu."

Üçüncü Reich'ın ilk günlerinde, Ribbentrop, yüksek Nazi rütbesini kullanarak Britanyalı ve Fransız yetkililerle görüşmeler ayarladı. Hitler'in haberi olmasa da, uluslararası diplomatlar onu ciddiye almadılar. Dış siyaset protokolleri konusunda bilgisizdi, sakar ve ikiyüzlü bir görüşmeciydi, üstelik tam bir cahil ukalasıydı. Ancak bunların hiçbirisi, Hitler'in ona bir dış ilişkiler görev gücü teslim edip Britanyalılarla önemli bir deniz anlaşması görüşmeleri için Londra'ya göndermesine engel olmadı. Rosenberg de dahil birçok düşmanını hayrete düşüren biçimde, Ribbentrop bu işi kotardı ve 1936'da Hitler tarafından İngiltere Büyükelçisi seçildi. Ancak, Ribbentrop bağları güçlendirmeye çalışırken, Britanyalılar onun tecrübesizce tutumlarına sürekli tepki gösterdiler ve ona gücendirici yakıştırmalarda bulundular. Hitler, Ribbentrop'un Britanya siyasetindeki tüm önemli aktörleri tanıyor gibi görünmesinden etkilenmişti. Göring ise onun bu fikrine şöyle karşılık verdi: "Evet... Ama şu da var: Onlar da Ribbentrop'u tanıyorlar." Britanyalıları kazanamayan Ribbentrop, bu yüzden onlara tamamen sırt çevirdi.

1938'de Hitler tarafından dışişleri bakanlığına atanan Ribbentrop, bir yıl sonra Führer'e, işgal planları hakkında Britanya'nın vereceği tepkiden endişe duymamasını söyledi. Tıpkı Çekoslovakya konusunda kafalarını kuma gömdükleri

gibi, Polonya için de Britanyalıların savaşa girecekleri yoktu; Ribbentrop bunun güvencesini verdi.

Hitler bu temelsiz ve çok tehlikeli tavsiyeyi kabul etti ve bir müttefik bulmak için doğuya yöneldi.

1939 baharında, Britanya ve Fransa'nın Sovyetlerle bir koalisyon kurarak Nazilerin Polonya'ya karşı sergiledikleri saldırganlığa engel olmaya çalıştığını herkes biliyordu. Hitler, yıllardır Sovyetlere verip veristirmiş olabilirdi ama şimdi, çatışmanın başlamasından hemen önce Batı'daki güçlü düşmanları karşısına çıkınca, ne pahasına olursa olsun Stalin'i kendi yanına çekmeye karar verdi. Böylece, Hitler'in işgal için belirlediği son gün yaklaşırken -1 Eylül, sonbahar çamurundan kaçınmak için- Naziler anlaşmayı bir an önce imzalamak için zamana meydan okudular.

Batı demokrasilerine şüpheci gözle bakan ve Hitler'in kendisi kadar soğuk bir pratikliğe sahip Stalin, zaten Nazi-lerle el ele verme fikrine açıktı. Britanya ve Fransa'yla ittifaka girerse eline yalnızca bir dünya savaşı geçmesinden korkuyordu; üstelik bu savaşın bedelleri, onun Doğu'daki uzun cephe boyunca tek siper olan ülkesine orantısızca yansırı.

Almanya ile Sovyetler Birliği arasında aylarca süren konuşmalar, telgraf trafikleri, 20 Ağustos'ta Hitler'in Stalin'e paktı "en kısa sürede" imzalamayı istediğini, çünkü Polonya'daki "krizin" her an patlak verebileceğini iletmesiyle son buldu. "Almanya ve Polonya arasındaki gerilim, artık dayanılmaz noktaya geldi."

Ertesi gün 21.35'te, Stalin onayını bildiren bir telgraf gönderdi. "İki ülke arasında bir saldırmazlık anlaşması imzalanması konusunda Alman Hükümeti'nin rıza göstermesi, siyasi gerilimin arkada bırakılması için, ülkeler arasında barış ve işbirliği oluşturulabilmesi için bir temel hazırlamıştır," diye yazdı Stalin.

Bu haber Alman radyolarında derhal yayınlandı ve iki gün sonra, Ribbentrop ayrıntıları konuşmak için Moskova'ya uçtu.

Öğleden sonra üç saat görüştüğü Sovyetlerin yanından o akşam geri döndü; iki ülke arasındaki toprakların paylaşımı konusundaki hafif anlaşmazlık dışında neredeyse hiçbir pürüz çıkmamıştı. Sovyetler, Litvanya'nın kuzeyindeki Baltık topraklarını alacaktı ve Polonya, büyük nehirleri hizasından bölünerek iki ülke arasında paylaşılacaktı. Aslında görüşmenin çoğu, anlaşma detayları değil, uluslararası ilişkiler hakkında fikir alışverişiyle ve sürekli tokuşturulan kadehlerle geçirilmişti. "Alman ülkesinin Führer'ini ne kadar sevdiğinin farkındayım," dedi Stalin sıra ona gelince. "Bu yüzden onun sağlığına içmem lazım." Kadehler daha sonra Stalin şerefine kaldırıldı, sonra Ribbentrop'a, sonra Reich'a ve yeni ilişkilerine.

Sabahın erken saatlerinde, toplantının dağılmasından önce, Stalin, Ribbentrop'u bir kenara çekti ve ona yeni paktlarını ne kadar ciddiye aldığını anlattı. Bu paktı bozanın o olmayacağına dair ant içti.

★★★

Rosenberg, Üçüncü Reich'in en adanmış komünizm karşıtı kimliği nedeniyle, özel bir gerek duyularak, anlaşmaya giden süreçte karanlıkta bırakılmıştı. Uzun zamandır, Britanya'yla bir güç paylaşımı anlaşması yapılmasını umuyordu. Bu iki ülke, birlikte hareket etmesi ve birbiriyle savaşmaması gereken iki Ari ülkeydi. Dünyanın efendileri olarak birlikte hareket etmeliydiler. Ama bunun olacağı yoktu ve Rosenberg, Britanya'yla ilişkileri doğru düzgün yürütemediği için kesin olarak Ribbentrop'u suçluyordu – "dünya tarihinin bir sakası" olarak nitelendiriyordu onu. Hiçbir iyi niyet gösterisinde bulunmamış, hatta tersini yapmıştı. "Londra'dayken

de oraya sözde ‘bağlantıları’ olduğu gerekçesiyle gidip bütün işi berbat etti,” diye yazdı Rosenberg günlüğüne. “Şüphesiz ki; sorunların çoğu onun karakteri yüzünden çıkmıştır.” Rosenberg belli ki kendisinin yıllar önce İngiltere’ye gittiğinde başarısız olduğunu unutmuştu.

O yılın başında, Göring’e, “İngiltere’de de kendini buradaki kadar küstahça, ahmakça tanıtmıştır; ben buna inanıyorum,” dediğini aktardı Rosenberg. “Bu yüzden de şahıs olarak reddedilmiştir.”

Göring de Dışişleri Bakanı’nın Almanya’da yalnızca bir dostu –Hitler- olduğunu söyleyerek karşılık verdi. “Ribbentrop şaklabanlık mı yapıyor, yoksa gerizekâlı mı?”

“Gerçekten çok aptal adam,” diye mırıldandı Rosenberg, “küstahlığı zaten malum.”

“Şu ‘bağlantıları’ konusunda bize blöf yaptı. [Tanıdığı iddia edilen] Fransız kontlarına, İngiliz aristokratlarına baktığınızda, yalnızca şampanya, viski, konyak fabrikası sahibi olduklarını görüyorsunuz,” dedi Göring. “O gerizekâlı şimdi de her yerde ‘Demir Şansölye’yi oynaması gerektiğini sanıyor,” dedi. “Başımıza büyük bela açabilir.”

Şimdi, Moskova Pakti’yla birlikte, o bela açılmıştı. Rosenberg’in Hitler’e sadakati, Führer’in felaket getirecek bir hata yaptığını düşünmesiyle birden tehlike altına girmişti. Rosenberg geçici bir ittifakı anlayabilirdi; hatta bir defasında böyle bir önlem alınabileceğini Göring’le konuştuğunu bile iddia etti. Ama bu anlaşma, kulağa pek de geçiciymiş gibi gelmiyordu. Gazeteler, Almanlarla Rusların geleneksel dost ve müttefikler olduğunu yazıyordu. “Sanki Moskova’ya karşı verdiğimiz kavga yalnızca bir yanlış anlaşılmaymış, Sovyet Yahudi’si bozması Bolşevikler gerçek Rus’muş gibi! Bu küçük kucaklaşma büyük bir utanç kaynağı.”

Kahramanının bilgeliğine boyun eğmeye her zaman ha-

zır olan Rosenberg, kendini Hitler'in Britanya ve Fransa'dan önce davranıp Sovyetlerle ortak bir noktada buluşmak zorunda olduğuna ikna etmeye çalıştı. Bu bir nefsi müdafaa meselesiydi. "Führer'in yön değişimi, muhtemelen durumun gereği idi." Buna rağmen, Hitler'in büyük bir kumar oynadığı hissini üstünden atamıyordu.

"Moskova Paktı'nın sonunda Nasyonal Sosyalizm için kötü sonuçlar doğuracağını seziyorum," diye yazdı günlüğüne. "Hürce alınmış bir karar değil, konumun zaruretin-den gelen bir önlemdi bu; bir devrimin ötekine arka çıkması gibi... Avrupa'yı yok edenlerden yardım isterken Avrupa'ya nasıl yardım edeceğiz, kıtayı nasıl tekrardan şekillendireceğiz?"

"Şu soru şimdi tekrar akıllara geliyor: Bu durumun yaşanması şart mıydı? Polonya sorunu şimdi ve böyle çözülmek zorunda mıydı?"

Rosenberg, bu sorulara kimsenin cevabı olmadığını düşünüyordu.

"Yüreğinizi acıma hislerine kapayın!" dedi Hitler komutanlara, ordusunu Polonya'yla savaşa göndermeden on gün önce. "Gözlerinin yaşına bakmayın! ... Sert olun, vicdansız olun! Şefkat falan tanımayın!" Ordunun yalnızca Polonya güçlerini alt etmesini istemiyordu: "...düşmanın fiziksel olarak ortadan kalkması... Azrail Kafası düzeniyle ilerleyecek ve Polonya asıllı, Polonya dili konuşan erkek, kadın ve çocukları ölümlerine göndereceksiniz, acımadan, vicdan azabı duymadan."

Hitler'in vahşiliği, her zaman olduğu gibi yine ırksal eğilimlere dayanıyordu: Tüm Almanlara erken yaşta öğretilen, Polonyalıların düzensiz, ilkel insanlar oldukları ve daha güçlü efendiler tarafından yönetilmeleri gerektiği idi. Aynı

zamanda, coğrafi gerçekler de mevcuttu: Polonya, Almanya'nın doğuya doğru genişlemesinin önünde bir engeldi ve Varşova'daki liderler, Hitler'in sınır imtiyazı taleplerini reddederek onu kızdırmışlardı.

Bu yüzden, eylülün ilk gününde, Almanlar kuzeyden, güneyden ve batıdan kükreyerek sınırdan içeri girdi: bir buçuk milyon adam, malzeme ve ağır silah taşıyan üç yüz bin at, bin beş yüz tank, yüzlerce yeni Luftwaffe uçağı. Yıldırım Harbi karşısında, Polonya'nın gerçekten hiç şansı yoktu. Savunma hatları uçaklarla bombalandı, zırhlı tanklarla dağıtıldı. Hava kuvvetleri yok edildi. Şehirleri yerle bir edildi. Sivil halk binlerce kişilik kalabalıklar halinde, buldukları tüm araçlarla veya yaya olarak kaçtı. Doğuya kaçtılar, ta ki önlerini Sovyetler kesene kadar. Çarpışma sonunda yüz yirmi bin Polonya askeri öldü: ölen her Alman için on tane. Bir milyon erkek esir alındı.

Nazilerin doğumuna yol açan ateşkesten yirmi bir yıl sonra, Almanlar dünyanın en çok korktuğı savaş makinesini yapmıştı. "Bugün sahip olduğumuz ordu, 1914'tekine kıyas kabul etmeyecek kadar üstün," diye yazdı Rosenberg zaferin ertesinde. "Lider kadroyla askerler arasında tamamen farklı bir bağ var: Generaller adamlarıyla aynı mutfakta yemek yiyor, generaller muharebeye en önden gidiyor. Tüm taburun ilerleyişini gördüğünde... Böyle insanlar bir daha gelmez (diye düşünüyor)."

Rosenberg'in kendisiyse, İkinci Dünya Savaşı'nın ufukta belirttiğı gün iş yapamaz haldeydi. Ağustos ve Eylül'ün büyük kısmını kronik ayak bileğı hastalığı yüzünden yatalak geçirdi. Uzun süredir sağlığı bozuktu. 1935,1936 ve 1938'de uzun aylar boyunca Berlin'in kuzeyindeki Hohenlychen'deki bir SS tıbbi merkezinde kalarak, hareket etmesine bile mani olan eklem iltihabını tedavi ettirdi. "Ayağımdaki eski yoğun artrit

yine aynı şekilde geri döndü, sırtım da yine isyan ediyor,” diye yazdı günlüğüne 1936’da. Tıbbi amir Karl Gebhardt, Rosenberg’in hava değişimlerine karşı çok hassas olduğunu ve hareketsiz yaşam tarzı nedeniyle aşırı şişmanlandığını söyledi. Doktor ayrıca sorunların “ruhsal tecrit” kaynaklı da olduğunu söyledi; Rosenberg’in açık ve dürüstçe sohbet edebildiği çok az arkadaşı vardı.

Tamamen evine kapanmak zorunda olmasaydı bile, Hitler onu o tarihi zamanda, işgalin ilk gününde yanına çağırmayacaktı; böyle yazdı 1939’da günlüğüne. Almanya’nın en yeni müttefikine karşı çıkan sesleriyle ünlü bir ideoloğa Hitler’in o sırada ihtiyacı yoktu.

“Zorluk yıllarından kalanlarla ilgisi olmayan bir sürü adam, Hitler’in etrafını sardı.”

Savaşın başladığı gün, Rosenberg zorlukla gittiği Reichstag’da Hitler’in gündem hakkında konuştuğunu duydu. Führer, Polonyalıların suçlu olduğu konusunda ısrarcıydı. Gayet makul bir teklifi duymazdan gelmişlerdi. Barış anlaşmasını reddetmişlerdi. Saldırmaktan başka çare kalmamıştı. “Barış sevdam ve sabrım, zayıflık ve hatta korkaklıkla karıştırılıyorsa yanlış anlaşılmışımıdır,” dedi. “Polonya’yla onların aylardır konuştukları dili kullanarak konuşmaya karar verdim.” Polonyalıların Alman askerlerine ateş açtıklarını –bu doğru değildi- ve ordunun yalnızca misilleme yaptığını iddia ediyordu. “Artık bombalara bombalarla karşılık verilecek,” dedi.

Rosenberg bu konuşmadan önce Göring’e rastladı ve Hitler’in gelmesini beklerken onunla avluda konuştular. “His sim şu ki,” dedi Rosenberg, “İngiltere kasti olarak hafife alındı.”

Haklıydı. İşgalden önceki günlerde Britanya liderleri, Alman ve Polonyalıları aynı masada buluşturmaya çalıştı.

Hitler, Berlin'deki Britanya Büyükelçisi Nevile Henderson'ı Britanya'yla aralarında bir çatışma olsun istemediği konusunda güvence verdi. Onun davası, uzlaşmak bilmeyen Polonyalılarlaydı. Polonya'yla meselelerini hallettiklerinde savaşı bitirecekti –nihai olarak. Fakat Avusturya, Münih, Çekoslovakya olaylarından sonra, Londra artık Hitler'in sözlerini kabul etmeye hiç meyilli değildi. Britanya 25 Ağustos'ta, Polonya'yla karşılıklı yardım paktı imzaladı. Ribbentrop haksız çıkmıştı: Ada ülkesi eylemsiz kalmayacaktı.

İşgalden saatler önce, günler sürüp hiçbir şeye fayda etmeyen diplomasiden sonra, Henderson kendini her zaman ki coşkulu halinde olan Göring'le çay içerken buldu. Eğer Polonyalılar teslim olmazsa, Almanya “onları bit gibi ezer” diyordu Göring, Britlerin araya girmesi de “çok büyük hata olurdu”.

3 Eylül sabahı, Henderson, Alman Dışişleri Bakanlığı'na gelerek Britanya'nın resmi savaş ilanını bildirdi. Ribbentrop bu tarihi günde büyükelçiyi makamına kabul etmedi. Mesajı alan tercüman hemen Hitler'in ofisine koştu; Führer masasındaydı, Ribbentrop ise gözlerini bir pencereye dikmişti. Adamlar tercümanı sessizce dinlediler; sonra uzun bir sürenin ardından, Hitler, yüzünde “vahşi bir bakış”la Dışişleri Bakanı'na döndü. “Şimdi ne yapıyoruz?”

O günlerde CBS Radio'nun Berlin temsilciliğini yapan William Shirer, Şansölyeliğin dışındaki meydanda, orada kümelenmiş Alman kalabalıkla birlikte hoparlörlerden gelen haberi dinledi: Hitler, ülkeyi başka bir savaşa sokmuştu. “Harika bir eylül günüydü; güneş parlıyordu, hava ılıktı, Berlinlilerin normalde ormanda veya göl kenarında geçireceği günlerdendi,” diye yazdı Shirer günlüğüne. Duyuru bittiğinde, “ortalıkta bir mırıltı bile yoktu. Oldukları yerde kaldılar. Dondular.”

Fransızlar da Britanya'yla aynı gün savaş ilan etti ama iki

ülke de savaşa hazır değildi ve Almanya'nın Polonya'yı ezip geçmesini durduramadılar. Takip eden haftalarda Nazilerin davetlerine rağmen, iki ülke de barış görüşmelerine oturmadılar. Rosenberg, Britanya'nın inadını anlamıyordu. Ülkenin liderlerini altı yıl boyunca dinledikten sonra bile, Rosenberg de Britanya'nın ne istediği konusunda Berlin'deki herkes kadar şaşkındı. "Neredeyse her şeyi yaptık," diye yazdı günlüğüne, "ama başını Yahudilerin çektiği, delirmiş bir azınlık hüküm sürüyor. Chamberlain yaşlı ve iradesiz bir adam. Sannırım başlarına çok kötü bir şey gelmeden anlamayacaklar."

Reich Şansölyeliği'ndeki Hitler ise Nazilerin Britanya'yı savaştan vazgeçirmek için hiçbir şey yapamayacağı sonucuna varmak üzereydi. Zaman, onları teslimiyete zorlama zamanıydı; böyle konuştu Rosenberg'le.

"Eğer İngilizler barış istemiyorlarsa," diye yazdı Rosenberg, savaşın başlamasından bir ay sonra, "Hitler hiçbir çekince duymadan saldıracak ve onları harap edecektir."

Bu sırada, Naziler radikal dünya görüşlerini Polonya halkına yansıtmaya başladılar. Yolu açan Heinrich Himmler oldu.

1934'teki Uzun Bıçaklar Gecesi'nde, Röhm'ün darbe planladığını gösteren sahte belgeleri Himmler üretmişti; Hitler'in temizlik emrini yerine getiren de çoğunlukla Himmler'in SS'iydi. O zamandan beri, SS korkulalı bir güç olmuştu. Subaylar, yakalarında antik runik şimşeklerini andıran bir logo olan siyah üniformalar giyiyorlardı. Şapkalarında "Azrail kafası" sembolü vardı: çaprazlanmış iki kemiğin üstünde duran bir kurukafa. "Bu siyah üniformayı gördüğünde rahatsızlanan bir sürü insan tanıdım," dedi Himmler bir defasında. "Bunu anlıyoruz ve çok insan tarafından sevilmeyi de beklemiyoruz." SS'i bir çeşit dini örgüt olarak

gören Himmler, Nazilerin ırksal babaları olarak gördükleri Tötonlardan, Vikinglerden kalma pagan törenleri düzenliyordu. Hiyerarşide dinden dönen tek kişi Rosenberg değildi. Himmler de “Hristiyanlık ile son çarpışmaları”nın yaklaştığını düşünüyordu. SS, İsa’nın doğumunu kutlamıyordu; yaz gündönümünü kutluyordu.

Avusturya’nın ilhâkından sonra, Himmler’in adamları ordunun ardından ülkeye girdi ve on binlerce kişiyi tutukladılar, Yahudileri acımasızca aşağıladılar. Manzarayı haberleştirmek için Viyana’ya giden Shirer, Yahudilerin kaldırımlardaki grafitileri sildiklerini, çeteler onlarla dalga geçerken tuvalet temizlediklerini görerek şoke oldu. “Birçok Yahudi kendi canına kıyıyor,” diye yazdı gazeteci. “Nazi sadizmi hakkında bir sürü rapor var.”

Himmler, Polonya işgalinin hemen ardından, emri altındaki kudretli polis gücünü Reinhard Heydrich idaresindeki Reich Güvenlik Merkez Ofisi adı altında pekiştirdi. Acımasız, ahlaksız, alaycı ama başarılı biri olan Heydrich, insanda hem tiksinti hem de korku uyandıran biriydi. Operacı bir baba ve tiyatrocusu bir anne tarafından büyütüldü, ustalık derecesinde bir kemanist ve eskrimci oldu. Donanmada teğmenliğe kadar yükseldi ama önemli bir sanayicinin kızını hamile bırakınca askeri kariyeri sona erdi. Himmler onu SS’e aldı ve hem siyasi muhaliflerin hem de Nazi kardeşlerinin istihbaratını yapmakla görevlendirdi. Heydrich kısa sürede Himmler’in gözüne girdi ve 1936’da hem Gestapo’nun hem de polis teşkilatının başına geçti. Üç yıl sonra, her şey tek şemsiye altında birleştirildi.

Ordu, Polonya savunmasını deldiğinde, Heydrich de Einsatzgruppen adlı beş özel infaz ekibiyle yenik ülkeyi gezdi, bir gün direnişe geçebileceğini düşündüğü herkesi vurdu, astı: entelektüeller, aristokratlar, önemli işadamları, papazlar...

Savaş sona erdiğinde, Polonya üç kısma ayrılmıştı. Doğu tarafı, Sovyetler Birliği'ne bağlandı. Batı toprakları ise, Hitler'in saldırıdan birkaç gün önce generallerine söylediği üzere "nüfusundan arındırılıp Almanlarla doldurulmak üzere" Reich'a bağlanmıştı. Varşova, Krakow ve Lublin şehirlerini de içeren merkez topraklarsa, Genel Hükümet adı verilen bir Alman kolonisi haline geldi. Hans Frank adındaki acımasız Nazi tarafından yönetilen, üzerinde on bir milyon insanın yaşadığı bu topraklar, Nazilerin görmek istemediği herkesin gönderildiği bir sosyal çöplük haline gelecekti.

Hitler ekim ayında Himmler'in portföyüne yeni bir mevki ekledi: Alman ırkının yüceltilmesinden sorumlu Reichskommissar. Etnik Almanların yeni kolonilerdeki karmaşık yerleşimini koordine edecek ve "Reich'a tehlike arz eden yabancı unsurların zararlı etkileri"ni yok edecekti.

Sonraki yıl boyunca, Himmler bir milyon Polonyalı ve Yahudi'nin acımasızca sınır dışına, Genel Hükümet bölgesine tehcirini sağlamıştı. Evlerinden alınmışlar, ısıtılmamış tren vagonlarına bindirilmişler ve hiçbir ihtiyaçları karşılanmadan bırakılmışlardı. Hedeflerine vardıklarında –ki çoğu yolda ölmüştü– Frank onlara sert koşullar sundu: gettolar, sorunlu çalışma, kısıtlı besin. "Yahudilerle hiç ilgilenmiyorum," dedi 1940 baharında. "Yemekleri var mı yok mu diye düşünmek, şu dünyada yapacağım son şeydir."

Diğer Polonyalılar Almanya'ya gönderilmişti ve sefil koşullar altında, köle maaşlarıyla çalıştırılıyorlardı. Tıka basa dolu kamp barakalarında kalıyorlardı. Onları arkadaş edinmek isteyen Almanları caydırmak için, kıyafetlerinin üstüne *Doğu* anlamına gelen OST etiketleri yapıştırılmıştı. Polonya yetimhanelerinden gelen, çoğunun ailesi Nazilerin gazabına uğradığı için bir başlarına kalmış çocuklar, Reich'taki Alman ailelere evlatlık veriliyordu.

Bu sırada Estonya, Letonya, Romanya ve diğer ülkelerden gelen etnik Almanlar tekrar ülkelerine kazandırıldı ve Poznan, Lodz gibi şehirlerin de bulunduğu, Polonya'nın temizlenip Reich'a bağlanan bölgelerine yerleştirildi.

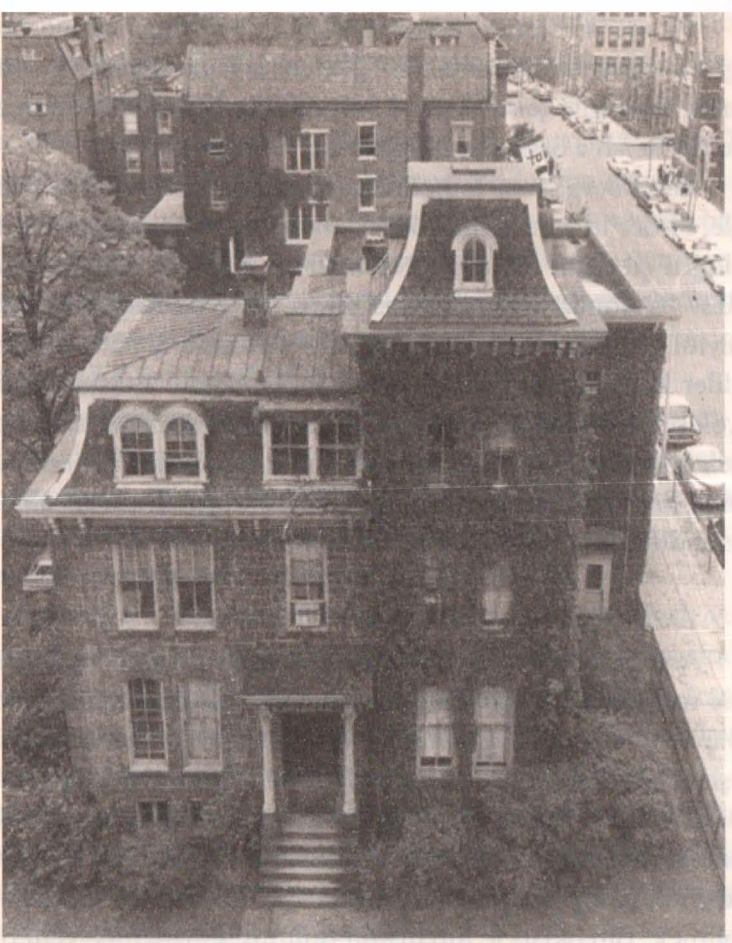
Rosenberg, yeni fethedilen topraklara kısa bir ziyaretinde, Hitler'in yerel halk hakkındaki görüşlerinin gerçekten de doğru çıktığını söyledi. "Polonyalılar: İnce bir Alman tabakası ve altında berbat bir malzeme," diye yazdı günlüğüne, Eylül 1939'da Führer'le yaptığı bir toplantı ardından. "Yahudiler korkunç insanlar. Şehirler toprak kaplı. Bu haftalarda çok şey öğrendim. Hepsinden önemlisi de şu: Eğer eski Reich toprakları bir süre daha Polonya tarafından yönetilseymiş, her tarafı pislik ve haşarat götürürmüştü; burada ancak bir efendinin kusursuz eli hüküm sürebilir."

Avrupa'daki büyük karışıklık sırasında, Rosenberg kendine meşgale arıyordu. Bugün, uzun bir süreden sonra resim yaptım," diye yazdı günlüğüne bir gün. "21 yıl önce yaptığım işler, Talinn'den elime ulaştı. Üstlerinde biraz daha uğraştım ama daha iyi olmadılar." Doğum gününde eline ulaşan mektuplar onu neşelendirmişti. "Çok tuhaf bir his, yüz binlerce kişinin, yavaş yavaş, benim işimle içsel bir devrim yaşadığını bilmek. Birçokları iç huzurunu bulmuş, rahatlamış; yeni bir anlam bulmuşlar, eski anlam yitirildiği için. Erkekler, kadınlar, okul çocukları bana bunları yazmışlar. Bazıları şiir yazmış, bazılarıysa derslerinin ne kadar iyi gittiğini."

Hem halihazırdaki, hem gelecekteki savaşları, hem de 1919'dan beri iyiliği için yazdığı insanları, yani Alman halkını uzun uzun düşünüyordu. Önlerinde gerçekten ne olduğunu biliyorlar mıydı acaba?

"Yaşanacakların yükünü kaldırabilecekler mi?"

Kempner, Amerika'daki ilk yıllarını Pennsylvania Üniversitesi'nin Walnut Sokağı, Philadelphia'da, Blanchard Binası'ndaki ofisinde geçirdi. (*Pennsylvania Üniversitesi*)

15: HAZIRLIK

Boulogne-Sur-Mer'den demir aldıktan sonra bir hafta süren yolculuğun ardından New York'a gelen Robert ve Ruth Kempner, Yedinci Cadde'deki Hotel Pennsylvania'nın 1063 numaralı odasına yerleştiler. Sokaklarının tam karşısında, Penn İstasyonu'nun sanatla bezeli cephesi görünüyordu. Otelin resimli kartpostallarından birini alan Ruth, göçlerini mümkün kılan Otto Reinemann'a bir şeyler yazdı. Yolculuk, Manhattan'ın kendisi ve her şeyden önemlisi, şanslarının ya-ver gitmesi onu şaşkına çevirmişti.

Gazetelerin yazdığına göre, yola bir hafta geç çıkmış olsaydılar, kaptanları hava karardığında denizaltılardan kaçmak için ışıklarını kapamak zorunda kalacaktı. Holland America Line adlı şirket, Kempnerler'i Amerika'ya getiren *Nieuw Amsterdam*'ı kızığa çekmeye karar vermişti; çünkü savaş sırasında daha fazla Kuzey Amerika seferi yapmak istemiyordu. Kempnerler'in diğer arkadaş ve tanıdıkları hâlâ Almanya ve Fransa'daydılar; yakında telaş içindeki isteklerini Kempnerler'e postalayacaklardı.

Ruth'un yaşlı annesi yolculuğu sağ salim atlatmıştı, tıpkı Margot Lipton gibi. Robert Kempner'in Lipton'la olan ilişkisi, evliliklerine nasıl bir yara açmış olursa olsun, Ruth, onun da evlerine taşınmasına izin vermek zorunda kalmıştı.

Lipton, ailesini Frankfurt'ta bırakmıştı. Annesi ve babası, eski Çekoslovakya'daki Theresienstadt toplama kampına gönderilecek ve oradan çıkamayacaktı; kardeşleriyse Almanya'dan kaçıp İngiltere, Amerika ve İsrail'e yerleşeceklerdi. Margot Lipton, zamanla Kempnerler'i de öz ailesi gibi görmeye başladı ve belli ki bu hisler karşılıklıydı.

Kempnerler, yolculuktan önceki ayları deli gibi İngilizce çalışarak geçirmişlerdi. Dili dışında, geldikleri ülke hakkında neredeyse hiçbir şey bilmiyorlardı. Kempner daha sonra önemli kısmın "zengin, kocaman, siyasi bakımdan özgür bir ülke" olduğunu söyledi.

Göçmen hayatının kolay olmadığını Kempner biliyordu. Berlin'de bıraktıklarını bir daha geri alamayacaktı. Prusya İçişleri Bakanlığı'nda nereye kadar yükseldiği, Amerikalılar için hiçbir şey ifade etmiyordu. Alman hukuku ve polis idaresinin olumlu-olumsuz yanları hakkındaki bilgisi, ABD sistemini anlamasında ona yardımcı olmadı. İlk intibada ilginç bir insan havası uyandırmaması da onun için hoş değildi. 1940'larda, yerinden edilmiş akademisyenleri inceleyen biri, Kempner'in "özensizce giyindiğini" ve "sandalyesinde kambur oturduğunu" yazdı. Kempner, onu sorgulayan adama gözlerini ayırmadan bakmıştı. "Verdiği bilgilerden bazıları ve cevap üslubu, gerçeklikten uzak gibi duruyordu; karşımda sanki akli dengesi bozuk biri vardı."

Önemsiz ve mütevazı da olsa, en azından Kempner bir işe başvurmuştu: Pennsylvania Üniversitesi Yerel Yönetim ve Kamu Yönetimi Enstitüsü'nde araştırma görevliliği. Kempner'in tanıdığı bazı önemli yargıçlar, işadamları ve profesörler, yeni kıtaya ilk geldiklerinde bulaşıkçılık veya muhasebecilik yaparak geçim kazanmışlardı. Her göçmen Albert Einstein değildi. Herkes New York'ta göçmen akademisyenler için açılan New School'a giremiyordu. İtibar ve yeterlilik

her yerde geçerli olmuyordu. Birçok yeni göçmenin hayatta kalıp kendini yenilemesi, bu arada göçmen gazetelerinde çıkan ilanları da kaçırmaması gerekiyordu.

Canı çıksa huyu çıkmayacak Kempner için, gazete ilanları yeterince fırsat sunmuyordu. Basında kendi adının çıkması için uğraştı; böylece fırsatlar onu bulabilirdi. İnanılmaz bir şekilde –belki de Philadelphia şehir yönetimi için çalışan ve muhtemelen birkaç gazeteci tanıyan Reinemann sayesinde– Kempner, eylül sonu gelmeden Amerika’ya gelişi hakkında bir haber yayımlatmayı başardı.

Philadelphia’nın *Evening Public Ledger* gazetesi “Eski Alman Polisi Danışmanı Yeni Bir Hayat İçin Burada” şeklinde başlık attı. Kısa haberde, Kempner’in annesinin eskiden Pennsylvania Üniversitesi’nde çalışmasından ve Kempner’in Nazilerden kaçışından bahsediliyordu. Kempner röportajda ABD’ye kalıcı olarak geldiğini, onu Avrupa’ya bağlayan hiçbir şey olmadığını söylüyordu; Lucian ve André’den hiç bahsetmedi. “Bu ülkede yeni bi hayata başlamak çok daha iyi.”

Almanya’da polis için çalışmasının Gestapo ile herhangi bir ilgisi olmadığını özellikle vurguladı. Naziler iktidara geldiğinde yalnızca bir hukuki ve idari bürokratti.

“Üniversitede yalnızca bir öğrenci olduğumu yazın lütfen,” diye bitirdi, “ve siyasetle ilgili biri değilim, politika tartışmam.”

Savunmada olması için geçerli bir sebebi vardı; Kempner bunu daha sonra otobiyografisinde açıklayacaktı. Savaş yıllarında, Amerikalıların basit bir formülü vardı: “Alman Alman’dır.” Nazi sabotajcılarının ve ajanlarından korkan Amerikalılar, tüm göçmenlerin aynı güvenilmez kumaştan kesildiğini; Yahudi olup olmadıklarının, Hitler tarafından ayrımcılığa uğrayıp uğramadıklarının, Nazilerle savaşıp savaşmadıklarının fark etmediğini düşünüyorlardı.

Yani, gazetede çıkan haber, yabancı bir ülkedeki hayatına henüz başlayan Kempner'e bir kartvizit, küçük bir güvenilirlik kazandırmış oldu.

Kempner ailesi, başta Philadelphia'daki Osage Caddesi'nde, Pennsylvania Üniversitesi yakınlarındaki kızıl tuğlalı bir şehir evine taşındı. Kempner'in ofisiyse Walnut Sokağı'ndaki mansart çatılı, ağır ceviz kapılı, Gotik cephesi sarmaşık kaplı, ilginç Blanchard Binası'nın en üst katındaydı.

Yeni görevinde, Kempner raporlar yazdı, dersler verdi ve akademik dergilerde yazılar yazdı. Ayrıca siyaset bilimi dersleri aldı, Philadelphia Radyosu'nun Nazi karşıtı yayını için her hafta Alman göçmenlerle röportaj yaptı ve halka açık konuşmalar için insanlara davetiyeler gönderdi. Kendini Führer'in adamlarından kurtulmayı başarmış biri olarak yansıttı. Ölüme fazlasıyla yaklaştığını ve bu yüzden bazı Avrupa gazetelerinin 1935'te Gestapo tarafından tutuklandığında idam mangası tarafından infaz edildiğini yazdığını iddia etti. Yerel klüplerde, liselerde ve üniversitelerde yaptığı konuşmaların göze çarpan başlıkları vardı: "Bu Adamları Tanıyorum: Hitler, Göring, Himmler, Goebbels", "Diktatörlüklerde Aşk" ve doğal olarak, "Koleksiyon Defterim Kendi Ölümümle Başlıyor".

1939'da kendi maaşını ödeyerek işe alınan Kempner'e sonraki yıllarda hibeler ödendi. Bunların arasında Yerinden Edilmiş Yabancı Akademisyenlere Acil Yardım Komitesi'nden aldığı burs da vardı. Ayrıca New York'taki Carnegie Derneği'nden de Üçüncü Reich'taki polis işlerini ve idari işleri araştırması için \$1000'lik bir hibe aldı. Nazi Almanya'sından araştırma malzemesi ısmarlamak için bazı dalavereler gerekiyordu; böyle diyordu Kempner. "Adım tüm Nazi kara listele-

rinde vatan haini ve rejim düşmanı olarak geçtiği ve tüm belgelerim Naziler tarafından yakıldığı için Cemper ve Cempen gibi isimler veriyorum.”

Çalışmaları bazen onu olağandışı taraflara çekiyordu. Bir defasında, Vaşington Üniversitesi’ndeki bir profesöre Hitler Gençliği ve SS subaylarını kast ederek “yeni Nazilerin dış görünüşü sorunu” hakkında bir şeyler sormak için yazdı. “Yeni Nazi kuşağında ‘donuk’ yüzler var, nedeni de bazı idari aygıtlar. Bu gerçeği göz önünde bulundurarak, bu konuları dikkate alan çalışmalar olup olmadığını size danışmak isterim; örneğin, uzun süreli mahkûmların ve göçmen grupların değişen yüzleri vs.”

Kempner’in kütüphanesi genellikle Nazi Almanya’sından derlenmiş ve okyanus ötesinden getirilmiş yayınlardan oluşuyordu. Kempner bunları kullanmaya karar verdi. 1930’da partinin barındırdığı suç unsurları hakkında hazırladığı raporu kendi bastırdı ve *Gizli Polis Raporlarında Ortaya Çıkan Nazi Altyapısı Şablonu* adını verdi.

Ayrıca *Yirminci Yüzyıl Efsanesi*’nin İngilizce tercümesi için, “bu ‘Nostradamus kılıklı Rosenberg’in kehanetleri” için yayıncıları ikna etmeye çalıştı. İngilizce konuşan dünyanın “Nazi felsefesinin, yeni dinlerinin ve siyasi teorilerinin var olan tek eseri, resmi özeti” olan çalışmayı okuması gerekiyordu; Knopf, Oxford University Press, Macmillan ve birkaç yayınevinden daha bunu talep etti.

Bunun çok satan bir kitap olacağından emindi. Kazancı da Alman göçmenlerine dağıtabileceklerini söylüyordu Kempner.

Yayıncılar onu arka arkaya, nazikçe reddettiler. “Bu abartılı çalışmanın Amerika pazarında kendine bir yer edinebileceğini maalesef hiç sanmıyorum,” diye yanıt verdi bir editör. “Okuyan yüz Amerikalıdan doksan dokuzu için de bir şey ifade etmez.”

Bunca çalışma, yazma ve konuşma sırasında, Kempner daha büyük bir şeyin peşindeydi. Dünyanın en büyük emniyet teşkilatı için çalışmak istiyordu.

Kempner, FBI başkanı J. Edgar Hoover'a ilk defa Aralık 1938'de, hâlâ Nice'teyken yazdı. Henüz akıcı bir İngilizcesi olmasa da –okuldayken İngilizceden çok Yunanca çalışmıştı– derdini anlatabilmişti.

Kendini “uzman kriminolog”, eski polis eğitmeni ve “Berlin'deki Alman İçişleri Bakanlığı Polis Gücü Başsekreteri” olarak tanıttı. Büro'da kendine uygun bir makam olup olmadığını soran Kempner, Hoover'a şöyle güvence verdi: “... Birleşik Devletler için kilit önemdeki suç unsurlarının çeşitli dalları hakkında sahip olduğum bilgilerle, ülkeniz için çok iyi bir hizmet sunarım.”

Mektubu alan kişi, ünlü banka soyguncularının ve katillerin peşine düşüşü Hollywood tarafından güzelce işlendiğinde meşhur oldu. Hoover'ın kariyeri, Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcından üç ay sonra, tüm ülke düşman casuslar ve sabotajcılar konusunda endişeliyken, Adalet Bakanlığı'nda başladı. ABD'nin savaşa girdiği gün, neredeyse yüz Alman gözaltına alınıp tutuklandı; bin iki yüz kadarıysa gözetime tabi tutuldu. 1917'de çıkarılan Casusluk Kanunu, tüm sadakatsizlik eylemlerini suç kapsamına aldı. Savaş aleyhinde konuşmak bile suçtu. Büro, Alman casusların peşine düştü, savaş karşıtı Dünya Sanayi İşçileri hareketinin üzerine gitti, on binlerce asker kaçağını tutukladı.

Savaşın sonra, Adalet Bakanlığı'nın yeni Radikal Bölümü'nün başına Hoover geçirildi ve Büro'dan altmış bir ajan onun kontrolü altına verildi. Hoover kısa sürede Amerika hükümetinin devrilmesi için çalışma şüphesi olan binlerce insan hakkında dosya hazırladı. Ajanlar, Amerika'nın komü-

nist örgütlerinin içine sızdı, üyelerini tutukladı ve hareketi yeraltına çekti. Yurttaşlık haklarının çiğnendiğini savunan muhalifler oldu ve ajanların Kongre üyelerini de gizlice soruşturdukları ortaya çıkınca, Başkan Calvin Coolidge onları dizginledi. “Bir gizli polis gücü, özgür devlet ve özgür kurumlara tehdit oluşturabilir,” dedi Coolidge’in yeni başsavcısı Harlan Fiske Stone. “Çünkü sahip olduğu yetkiler, güç istismarı ihtimalini beraberinde getirir ki bu da zamanında anlaşılmayabilir, kavranamayabilir.” Stone, Büro Başkanı’nın işine son verdi ve makamı Hoover’a teslim etti; tek bir şartla: Gözetim sona erecekti. Hoover razı geldi – sonra da buna gizlice devam etmek için bir yol buldu.

1938’de, yeni savaşın eşiğinde, Amerika’nın endişelerinin odağında Naziler ve Faşistler vardı. Alman-Amerikan Derneği dergilerde ve sokaklarda Nazi yanlısı mesajlar yayıyordu. Royal Oak, Michigan’da yaşayan, radyo yayınında savaştan önce kırk milyonluk bir dinleyici kitlesi olan Katolik papaz Charles Coughlin, “Yahudi komplocular” ve komünistler konusunda yaygara koparıyordu. “Yahudilerin işini bitirdiğimizde,” diye haykırdı Bronx’taki konuşmasında, “Almanya’da gördükleri muameleye şükredecekler.” Sinclair Lewis de çok satan romanı *It Can’t Happen Here*’da* seçilmiş bir ABD Başkanı’nın diktatörlüğe geçildiğini ilan edişini kurgulayarak paranoyaları körükledi.

Ajanlar ve sabotajcılar konusundaki bu gerginlik, panik hali sırasında seçilen yeni ABD Başkanı, yüzünü Hoover’a çevirdi.

25 Ağustos 1936’da, yazıya bile dökmediği çok gizli bir emirle, Roosevelt, Büro şefine Amerika’daki Naziler ve komünistler hakkında istihbarat toplaması için görevlendirdi. Hoover işleri biraz daha genişletti. Yalnızca yabancı ajanlar

*İng. Burada Olmaz (Ç.N.)

değil, Roosevelt'in siyasi düşmanları hakkında da bilgi toplamaya başladı ve bunların arasında, Almanya ziyaretlerinde Hitler'i ve Üçüncü Reich'i çok etkileyen havacı Charles Lindbergh de vardı. "Lindbergh'in Nazi olduğundan hiçbir şüphem yok," dedi Roosevelt bir kabine üyesine.

Büro ajanları, şubat 1938'de, ABD ordusu ve savunma birliklerinin içine sızmış bir Nazi ağını ortaya çıkardı. On yıldır iş üstündeki bu suçlular, yeni uçaklar ve savaş gemilerinin planlarını çalmayı başarmışlardı. Bu dava, halk bilincinde tüyler ürpertici bir düşünce meydana getirdi: Naziler gerçekten de okyanusun bu tarafında, burunlarının dibinde iş başındaydılar.

Hoover kısa sürede Roosevelt'i ikna etti ve Amerika'nın istihbarat-karşı ajanlık operasyonlarının başına geçti. Başkan, potansiyel casuslar ve sabotajcıların dinlenmesi için gizlice izin verdi, bunu yasaklayan Anayasa Mahkemesi kararını del-di. Büro, ABD'nin savaşa girmesi durumunda tutuklanacak potansiyel hainler listesi yaptı.

Gelecekte, Nuremberg duruşmaları sırasında ABD Başsavcılığı görevine gelecek, Robert H. Jackson'ın da aralarında bulunduğu sivil özgürlükçüler, Hoover'ın saldırgan taktiklerinden şikâyet etmeye başladılar. Eleanor Roosevelt, ajanların onun sekreterinin de geçmişini araştırdıklarını öğrendiğinde, Hoover'a şahsi bir mektup yazdı. "Bu tarz bir soruşturma bana fena halde Gestapo yöntemlerini hatırlatıyor."

Robert Kempner'in 1938 yazında emrinde çalışmak istediği adam ve kurum buydu işte.

Ancak, Kempner'in Hoover'a yazdığı mektup, FBI Başkanı'yla bire bir görüşme yapmasını sağlayamadı. Hoover'ın ofisi, ona kısa bir notla birlikte özel ajan olabilmesi için gereken el kitabını gönderdi. Ama Hoover, bu ne idüğü belirsiz Alman göçmenine cesaretlendirici sözcükler yazmadı.

Yılmayan Kempner, temmuzda tekrar yazarak ABD’de iş kurduğunu bildirdi. Vaşington’a gittiğinde Hoover’ı arayıp arayamayacağını sordu. “Özellikle sizin iş kolunuza hitap eden ilginç bilgiler” vermek istiyordu. Hoover ise Kempner’e şu cevabı verdi: “...gelip tesislerimizi ve sergilerimizi dilediğiniz gibi inceleyebilirsiniz.”

Bu bile Kempner’in cesaretini kırmaya yetmedi. 25 Eylül 1939’da, sürgündeki avukat bir mektup yazdı ve ABD’ye geldiğini Hoover’a bildirdi. “ABD’de yaşama ve çalışmanın bir ayrıcalık olduğunu düşünerek, Almanya’da çalışırken elde ederek haiz olduğum naçiz bilgilerle hizmetinize girmek isterim. Yakında bir ziyaret için Vaşington’a gelme fırsatı yakalamayı umuyorum. Sizi arayıp ikimizin de işine yarayacak konular hakkında konuşma fırsatı bulmak isterim.”

Kempner bu yeni ülke hakkında bir şeyi kafasına koymuş gibiydi: Amerika’da hayatta kalabilmek için çok kurnaz olmak gerekiyordu.

Ellingen, Bavyera'da bir kilisede üst üste yığılmış
yağma malları. (*ABD Ulusal Arşivleri*)

16: PARİS'TEKİ HIRSIZLAR

Üçüncü Reich, Hitler'e suikast yapılacağı dedikodularıyla çalkalanıyordu. Ordu generallerinden oluşan bir grup komplo teorisyeni, Polonya'nın ele geçirilmesinden sonra, Führer'in batıya dönüp hemen Fransa'ya saldıracağından endişeleniyordu. Ordunun hazır olmadığı konusunda ısrar ediyorlardı. Aşırı öfkelenen Hitler, onların yeterli iradeleri olmadığını söyledi ve hıyanetlerinden şüphelendiğini de laf arasında belirtti. Bu grup hemen dağıldı.

8 Kasım 1939'da, Münih darbe girişiminin on altıncı yıldönümünde, Hitler yine o birahanenin kürsüsüne çıktı. Eski savaşçılar her yıl Münih'e inip 1923'te yaptıkları gibi sokaklarda yürüyordu, ama bu kez muzafferler olarak, kalabalık tarafından kahramanlar gibi karşılanarak. Hitler bu gösteriye bayılıyordu. Bir yıl, ikinci sırada yürüyen Rosenberg'e döndü ve gülümseyerek, "Bunu eski azizlerle başaramazsın," dedi. Rosenberg bu geleneğe "Cermen Yortusu Yürüyüşü" adını taktı: Papa'nın Kutsal Tören için Roma sokaklarında yürüyüşünün Nazi karşılığı.

Hitler'in birahanedeki anma konuşması her yıl, akşam 8.30 ile 10 arasında tekrarlanan bir gelenek haline gelmişti ve o yıl, kürsünün arkasındaki sütunda 9.30'a, yani konuşmanın ortasına ayarlı bir saatli bomba tıkırdıyordu.

Ama Hitler rutinini bozdu. Akşam dokuzu biraz geçe konuşmasını bitirdi ve her zaman yaptığıının aksine, kalabalıkla haşır neşir olmak yerine, arabasına atladı ve hızla tren istasyonuna gitti.

“Bana kesinlikle Berlin’e dönmesi gerektiğini söyledi,” diye yazdı Rosenberg günlüğüne, bundan üç gün sonra. Hitler’in Berlin’de, Fransa’nın işgaliyle ilgili önemli bir toplantısı vardı; normalde 7 Kasım’da yapılacaktı ama kötü hava şartları erteleme getirmişti. “Kısa konuşmasından sonra, birahane galerisinde bekleyen eski savaşçılara katılması için davet edilmişti. Saatin kaç olduğunu sordu. Dokuzu on geçiyordu... Trenin saatini düşünerek, geç kalmak istemedi... o yüzden hemen çıktı. O böyle yapmamış olsaydı, hepimiz mahvolmuştuk.”

Bomba tam zamanında patladı ve hem sütunu hem de çatıyı yıktı. Sekiz kişi öldü, altmış üç kişi yaralandı. Ertesi gün, Rosenberg’in gazetesi *Völkischer Beobachter*, “Führer’in mucizevi kurtuluşu”nu bir zafer gibi ilan etti.

Bunun bir Britanya Gizli Servisi komplosu olduğundan şüphelenen Hitler gibi, Rosenberg de günlüğüne yabancı sabotajcılar için şöyle yazdı: “...bizden kurtulmak için çok çalışıyorlar.” Suikast girişimi, Rosenberg’i evini aramaya itti. “Gecenin bir yarısı evime girip odama bomba atmaları işten bile değil.” Ama aynı zamanda bu konuya felsefik yaklaştı. Büyük adamlar büyük riskler alırlardı. 1923’teki Münih darbe girişiminin mesajı da bu değil miydi zaten? “Sonuç şu: Umursamaz olmasaydık, bu işe hiç başlayamazdık.”

Bu işin ucuz atlatılması, onu bir de Almanya kamuoyu hakkında düşünmeye itti. Burada da, her zamanki gibi, Rosenberg bir şekilde Goebbels’i suçladı. Propaganda Bakanı’nın insanların güvenini yıprattığını yazdı Rosenberg: “... memleketin hıncı... Dr. Goebbels’in ve diğerlerinin küstah-

lığıyla, gösterişiyle, milletin bize olan güveninden ne kadarını kaybettiğimizi hesap dahi edemeyiz. Kişilerin kendini beğenmişlikleri ve Levanten kafa yapılarıyla yok ettikleri şeylerin bedelini... hep birlikte ödüyoruz.”

Rosenberg bunun farkında değildi ama haklı olduğu bir taraf vardı. Bürgerbräukeller'deki saatli bombayı yerleştiren, tek başına çalışan, Georg Elser adında bir marangozdu. Çalışma saatlerinden sonra aylarca saklanmış, sütunu ağır ağır yontmuş ve patlayıcıları yerleştirmişti.

Bomba patladığında, halihazırda tutuklanmıştı. İsviçre'ye kaçak olarak girmeye çalışırken yakalanmıştı.

Sorgusu sırasında, Hitler'in Almanya'yı götürdüğü yoldan rahatsız olduğunu, başka bir savaş çıkmasından korktuğunu ve Nazilerin insan haklarına aykırı davranışlarından endişelendiğini söyledi. Hitler'in gitmesi gerektiğine karar verdi – Goebbels ve Göring'in de.

Britanya ve Fransa, 1939 sonu ile 1940 başını savaş üretimi ve hazırlıklarıyla geçirdi. Bu sırada Naziler ise gözlerini Danimarka ve Norveç'e çevirdi.

Berlin'in tarafsız İskandivanya'ya yönelme kararı almasının arkasında iki stratejik unsur vardı. Alman donanma komutanları, okyanusa ulaşımalarının Birinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi, Kuzey Denizi'nde kurulabilecek bir Britanya kordonuyla bozulmasını istemiyorlardı. Bir de Hitler'i – haklı oldukları daha sonra ortaya çıkacak şekilde- şu konuda uyardılar: Britanyalılar, İskandinavya'yı işgal ederek Almanya'nın İsveç'teki demir madenine ulaşımını kesmek istiyordu. Kış aylarında, İsveç ile Almanya arasındaki geçit buzla kaplanıyor ve demirin bir Norveç limanı aracılığıyla getirilmesi gerekiyordu.

Rosenberg savaşın bu kısmında kendine bir rol buldu. 1933'ten beri, başında olduğu Ulusal Birlik Partisi'yle Nazizm'i ülkesine getirmeye çalışan sağ siyasetçi Vidkun Quisling aracılığıyla, Norveç ile Rosenberg bir ittifak kurmuştu. Ağustos 1939'da, Rosenberg, Quisling'in takipçilerinden oluşan küçük bir grubu Almanya'da eğitti ve o yılın sonraki aylarında, Berlin'de İskandinavya operasyonu dedikoduları ayyuka çıktığında, Quisling'in bir darbe planladığını donanma komutanlarına bildirdi. Rosenberg'e göre, belki de, Norveçli komplocuyla Almanlar birlikte de çalışabilirlerdi.

Aralık 1939'da, Quisling üç kez Hitler'le buluştu ve darbe planlarını masaya koydu, Norveç ordusunda da destekçileri olduğunun sözünü verdi. Hitler, müdahale etmeye pek gönüllü değildi. Quisling'e tarafsız bir Norveç'i tercih ettiğini ama Britanya'nın Norveç limanlarını ele geçirip Alman ithalatına engel olmaya kalkışması halinde boş durmayacağını söyledi. Quisling'e henüz yalnızca mali destek sözü veriyordu.

Berlin'den ayrılmadan önce, Quisling ayrıca Rosenberg'i de ziyaret etti ve yardımları için ona içtenlikle teşekkür etti.

Rosenberg de İskandinavya'ya misafir olmayı dört gözle beklediğini söyleyerek karşılık verdi. "Sıkıca tokalaştık ve muhtemelen birbirimizi bir daha görmeyeceğiz," diye yazdı Rosenberg günlüğüne, "ta ki iş tamamlanıp Norveç Başbakanı sorulduğunda Quisling yanıtı verilecek güne kadar."

İşgal gününde, Quisling radyoyu kontrolüne aldı ve Norveç'in yeni liderinin kendisi olduğunu halka ilan ederek, vatandaşlarından Almanlara direnmeyi kesmelerini istedi. "Bugün, Alman tarihi için çok büyük bir gün," diye yazdı Rosenberg günlüğüne. "Danimarka ve Norveç işgal edildi. Benim de yardımımla başardığı bu iş için Führer'i tebrik ederim."

Norveç Kralı ile meşru hükümetin bakanları kuzeye kaç-
tılar ve ertesi gün, Nazilere farklı bir mesaj gönderdiler. Qu-
isling'e destek olmayacaklardı. Savaşacaklardı. Ama direniş-
leri büyük bir fark yaratmadı, Britanya'dan gelen yardım da
öyle. Almanlar kısa sürede Oslo'yu ve diğer önemli şehirleri
işgal etti.

Rosenberg, işgaldeki payı hakkında böbürlenip durdu.
Kendi emrindeki Dış Siyaset Ofisi'nin operasyona temel
hazırlayarak "tarihi bir iş başardığı" inkâr edilemezdi; nisan
sonunda günlüğüne böyle yazdı. "Norveç'in işgali, belki de
savaşın sonucunu belirleyecek."

Öyle olmadı; ama Almanya'nın İskandinavya zaferi çok
önemli bir sonuç doğurdu. Britanya Parlamentosu, Başba-
kan Neville Chamberlain'a ateş püskürdü. Norveç'in düşü-
şü, Avusturya'nın ilhakı, Çekoslovakya'nın ve Polonya'nın
kaybedilmesinin ardından gelince, Chamberlain yönetimi-
nin sonunu getirdi.

10 Mayıs'ta görevi bırakan Chamberlain'ın yerine, Üçün-
cü Reich'in yılmaz düşmanı olarak ün salan bir adam iktidara
geldi: Winston Churchill.

Nisan 1940'ta, Rosenberg yurtiçinde bir dizi konuşma
yaptı ve bir ara hem Saarbrücken'i hem de bu şehrin güne-
yindeki dağ eteğindeki surları görmeye gitti. Sınır boyunca,
Almanların Batı Duvarı ve Fransızların Maginot Hattı uza-
nıyordu; ikisi de delinmesi mümkün olmayan, devasa sa-
vunmalardı: toprağın içine gömülü ağır tanksavar mevzileri,
sıra sıra dikenli teller, toprakaltı sığınakları, zırhlı kuleler...
Fransa, Eylül 1939'dan beri Almanya'yla resmen savaş halin-
deydi ama iki taraf da saldırmaya hazır değildi. Ancak, 1940
baharında, "sözde savaş", yavaş yavaş sıcak çarpışmaya doğru

evriliyordu. Rosenberg'in keşif gezisinden önceki haftalarda, Fransız ve Alman orduları ağır silah atışlarıyla birbirlerini test etmişlerdi ve gökyüzü, iki ülke hava kuvvetlerinin *dogfight* adı verilen hava dalaşlarına sahne olmuştu. Alman devriyeleri, ittifak mevzilerini yoklamaya başlayınca çatışmalar çıktı. Gerginlik giderek daha da tırmanıyordu.

Rosenberg, ıssız arazide dolaştı ve izlenimlerini günlüğüne not etti. "Bu ıssız topraklardaki köyler darmadağın edilmiş. Kaderine bırakılmış eski Fransız siperleri, şilte ve battanierlerle dolu. Bir Fransız kafe, küçük bir beton korugana dönmüş. Depo inşasına dokunulmamış." Karşılaştığı Alman subaylar ve askerlerin morali yerinde gibiydi. Ama Saarbrücken'deki evler, tuğla yığınlarına dönmüştü.

"Eğer batı tarafı bir gün tamamen böyle görünürse, bu tam bir kâbus olur."

10 Mayıs 1940: "Son savaş başlıyor," diye yazdı Rosenberg, "ve Almanya'nın kaderi bu savaşta tayin edilecek. Muhtemelen sonsuza dek, en azından yüzyıllar sürecektir."

Müttefiklerin hazırlık yapmak için uzun yılları olmuştu ama yine de Nazilerin Batı istilasası için yaptıkları savaş planına hazır değillerdi. Almanya'nın Hollanda'ya saldırıp Belçika'nın ortasına gelmelerini bekliyorlardı. Ama Hitler bunun yerine meydan okuyan bir plan yaptı ve muazzam bir tank ve zırhlı gücüyle Ardenler'den güneye inmeye karar verdi. Çok esintili, sisli, üzerinde yaşaması kolay olmayan, yoğun ağaçlı ve rakımı yüksek bu topraklar, çok sıkı savunulmayacaktı; Müttefikler buranın silahlı saldırı için fazla engebeli bir arazi olduğunu düşünüyordu.

Plan neredeyse mükemmel işledi. Kuzeyde, 14 Mayıs'ta Almanların Rotterdam'ı bombalamasından sonra Hollan-

dalılar hemen teslim oldu. Belçika'da, Müttefikler savunma hattını önce kuzeyde kurdu ve ana işgal gücünün oradan geleceğini düşünerek ordularını orada yoğunlaştırdı.

Bu sırada, güneydeki Ardenlerde, Alman tankları ve zırhlı araçları, uzunluğu yüz elli kilometreyi aşan dört hat halinde, yavaşça batıya ilerledi. Almanlar hiç yara almadan Meuse Nehri'ne kadar geldiler ve 14 Mayıs'ta Müttefik hattını yarmalarından sonra, açık arazide hiçbir sorun yaşamadan ilerlemeye başladılar. 20 Mayıs'a gelindiğinde İngiliz Kanalı'na vararak, Dunkirk'te Fransız ve Britanya güçlerini kuşatmışlardı. 340.000 Müttefik askerin kanaldan kaçabilmesine rağmen, ilk çarpışma artık sona ermişti. Almanlar büyük bir dalga halinde güneye ilerleyip 14 Haziran'da önlerine hiçbir engel çıkmadan Paris'e girdiler.

Fransa liderleri ateşkes talep ettiler. Bir hafta sonra, Almanya'nın Kasım 1918'de Müttefiklere teslim olduğu Compiègne ormanına çağırıldılar. Hitler, müzakereleri başlatmak için oradaki açıklık alana kendi ekibiyle birlikte ilerledi ve geldiğinde, Birinci Dünya Savaşı'nın sonunu, Almanya'nın düşüşünü simgeleyen anıta doğru anlamlı bir şekilde yürüdü. Anıtın üzerinde şöyle yazıyordu: BURADA, 11 KASIM 1938'DE, ALMAN İMPARATORLUĞU'NUN SUÇLU KIBRİ ÇÖKERTİLMİŞ, KÖLELEŞTİRMEYE ÇALIŞTIĞI ÖZGÜR İNSANLAR TARAFINDAN YENİLMİŞTİR. Hitler bu ibareyi gözle görülür bir tiksintiyle okudu. Bu tarihi âna tanıklık etmesi ve haberleştirmesi için orada bulunan yabancı muhabir William Shirer, Führer'i yakından izledi. "O yüzü, hayatının çok önemli anlarında çok defa gördüm," diye yazdı Shirer günlüğüne daha sonra. "Ama bugün! Aşağılama, öfke, nefret, intikam ve zafer dolmuştu."

Fransızlar, ertesi gün onları mahveden bir ateşkes anlaşması imzaladılar. Bundan iki gün sonra, Almanlar o anıtı yıktı.

Hitler'in onu ideoloji şefi olarak belirleyişinin üzerinden geçen altı yıl boyunca Rosenberg, kendi öğretilerinin Alman hayatının her tarafına işlediğine şahitlik etti. 'Koordinasyon' anlamına gelen *Gleichschaltung*, Nazileri işçi sendikalarının, esnaf ve ticaret odalarının, öğretmen birliklerinin, öğrenci topluluklarının, gençlik derneklerinin ve pratikteki diğer tüm sosyal, toplumsal grubun başına geçirmişti: yerel atıcılık, şarkıcılık ve spor kulüplerine gelene kadar.

Günün her saatinde ideolojik eğitime maruz kalan Alman vatandaşları, sonunda Rosenberg'in radikal fikirleriyle tanışmışlardı.

Rosenberg, 1939'da 8,7 milyon çocuğu bünyesinde bulunduran Hitler Gençliği liderlerine düzenli olarak ders veriyordu. Hitler, bu oluşumu geleceğin askerleri ve parti neferleri için bir alıştırma sahası olarak görüyordu. Sürekli fiziksel eğitim, tırmanış, kampçılık ve sporun dışında -savaşın başlamasıyla birlikte başlayan Mors alfabesi öğretimi, açık araziye uyum ve düzenli yürüyüş çalışmalarına da ek olarak- çocuklara bir doz ideoloji aşılanıyordu. Şarkılar söylüyorlar, kitap okuyorlar ve Führer hakkında, Cermen efsaneleri ve saf ırk hakkında özenle hazırlanmış dersler görüyorlardı. Hitler Gençliği'nin sorumlu tutulduğu metinlerden biri de *Yirminci Yüzyıl Efsanesi*'ydi.

Kitap, Üçüncü Reich'in her yerinde bulunuyordu. Ortaokul öğretmenleri, bu kitabın ortaya koyduğu teorilerden sorumlu oldukları bir sınava tabi tutuluyordu. Nasyonal Sosyalist Öğretmenler Birliği'nin 1935'teki bir yayınında, "zihnin ve ruhun hürriyeti için savaşan her Alman"ın bu kitabı okuma görevi olduğu yazıldı. "*Yirminci Yüzyıl Efsanesi*"nde, Rosenberg, onurlarını ve kendi kaderlerini tayin haklarını manen geri almaları için Almanların eline bir silah ver-

miştir.” Eğitimciler, üniversite öğrencileri, kamu görevlileri ve hatta işadamları bile, ırk saflığının öneminin anlatıldığı Nazi ideoloji kamplarında *Kavgam* ve *Yirminci Yüzyıl Efsanesi*’ne maruz bırakıldılar. “Nasyonal Sosyalizm bir ideolojidir ve bu ideoloji, Rosenberg’in *Yirminci Yüzyıl Efsanesi* kitabında bulunur,” dedi bir parti eğitim görevlisi, Eylül 1935’te üniversite öğrencileri için verilen ideoloji toplantısında. “Bizim inancımıza sahip olmayan veya ırklarının düşüklüğünden dolayı sahip olamayan insanlar bertaraf edilmelidir.”

Himmler’in adamları, Rosenberg’in mesajını resmi SS gazetesi *Das Schwarze Korps* aracılığıyla aldı; Rosenberg’in makaleleri, SS lider kadrosu için basılan, çarpıcı kapaklarında siyah veya kırmızı arka planın üzerinde şimşekli SS logosu bulunan ideolojik bülten *SS-Leitheft*’te tekrar basıldı.

Rosenberg tüm bunlara rağmen, felsefelerinin ülke kültürüne içine işlediğini görürken bile, Hitler’den Alman kalp ve zihinleri üzerindeki otoritesini artırmasını tekrar tekrar talep etti. İnsanlara hitap edebileceği kürsünün genişlemesini istiyordu. Rosenberg, ülke savaştayken tekil sesiyle partiyi ve toplumu Nazi doktrinlerine sadık tutmasına Hitler’in ihtiyaç duyduğunu savunuyordu.

Rosenberg’in teorisinin, ezeli düşmanı Joseph Goebbels’in ülkedeki devasa etkisini de azaltacak olması elbette şaşırtıcı değildi.

“İnsanlar artık partiye bakıyorlar,” diye yazdı günlüğüne Eylül 1939’da bir gün, Hitler’in Vekil Führer’i Rudolf Hess’le yaptıkları fikir alışverişini aktarırken. Nazilere güvenoyu verilmişti ve bu güven, liderler tarafından suistimal edilmişti. Goebbels’in Reich Kültür Odası yozlaşmıştı. Rosenberg’in partiye ideolojik malzeme hazırlamasına yardımcı olan Robert Ley hakkında, “...arkamdan çalışıp beni hayatımın işinden etmek istedi,” diye yazdı Rosenberg. “Yani parti,

biçimini kaybediyor: Sonradan görmelerin bazı yerlerdeki görgüsüzlükleri, diğerlerinin devamıza aykırı ve boş havaları, ayrıca ‘minik burjuva’ zayıflıkları ve kararsızlıklar... Binlerce mantıklı Nasyonal Sosyalist, şunu sormaya devam edecek: ‘Führer bu işe müdahale etmeyecek mi? Dr. G.’yi üzerimize musallat etmeye devam edebilir mi? Bir düzen gelmeyecek mi hiç?’ Her zamanki gibi, inançla çalışmaya devam ediyorlar –çünkü zorluklar çektiler ve onca zorluğun üstüne bu davayı terk edemezler- ama bir zamanlar hepimizin sahip olduğu o inanç artık yok.”

Rosenberg, ideolojik konularda kendisinin kuvvetli rehberliği olmadığı takdirde partide çatlaklar olacağını öngörüyordu. Üçüncü Reich’ı bir arada tutan tek şey, Hitler’in sorgulanamayan otoritesiydi. Führer öldüğünde, yardımcılarını birbirine düşecekti; tıpkı Büyük İskender’in generallerinin Antik Yunanistan’da kalan ganimetler için birbirlerine düşmeleri gibi. Bir “reformasyon” zamanı gelmişti ve bu dönemin lideri o olmalıydı.

1939’un ilerleyen aylarında, Rosenberg bu düşüncesini Hitler’e taşıdı. Savaş yalnızca toprak için değildi; böyle söyledi Hitler’e. Aynı zamanda bir manevi savaştı. İnsanların yeni liderler ve “yeni moda felsefeciler” tarafından kışkırtıldıklarından endişe ediyordu. Kiliseler yıkıcı faaliyetlerine devam ederken, Naziler onlara karşı savaşlarını da aksatıyorlardı. Din görevlileri hâlâ, Almanların manevi refahından Nazi Partisi veya Rosenberg’in değil, kendilerinin sorumlu oldukları iddiasındaydılar. Hatta bir ilahiyatçı, partinin ideolojik arka planının kiliselerin eline baktığını söyleyecek cesareti bile buldu. “Bu safça, bağınazca küstahlıkla bezeli, arsızca bildiri sayesinde, Eski Ahit’te takılı kalan Hristiyan zihninin Alman hayatıyla karşı karşıya kaldığında ne kadar anlayışsız olduğunu ortaya koyuyor,” diye yazdı Rosenberg. “Gericici-

liğin bu ete kemiğe bürünmüş hali, tedavülden ne zaman kalktığını tahayyül dahi edemiyor.” Bazı bölgelerde papazlar, savaşın Tanrı’dan gelen bir lanet olduğunu savunuyorlardı. İnsanların ruhunu kirletiyorlardı ve Goebbels’in adamları, bu düşmanlara karşı –“masallarla, yalan propagandalarla, alaycı komedilerle”- günü kurtaramayacaklardı.

“Bunca zaman, partinin güveni için sadakat içinde çalıştığımıza inanıyorum,” diye yazdı Rosenberg. “Sağlam kalmazsak, davamız gelecekte yok olup gidebilir.”

Rosenberg bu fikrini yazıya döktü ve Nazi politika belirleme zincirine dahil etti, rakiplerine kabul ettirebilmek için konuştu, tartıştı, taviz verdi. Ancak 1940 baharında, Hitler aniden bu fikrini veto etti ve onca insan arasından, Benito Mussolini’yi suçlu buldu. İtalyan diktatör, Hitler’in kâfir Rosenberg’e yeni bir yüksek mevki vermesi durumunda Katolik Roma’nın tepki göstermesinden endişe ediyordu. Hitler, Rosenberg’e Mussolini’nin endişelerini anladığını söyledi. “...bomba etkisi yaratır, hem de büyük darbenin başlangıcından hemen önce.” Daha sonra, Naziler ne isterlerse yapabileceklerdi ama şimdi, din görevlilerinden gelecek yeni bir isyanla uğraşma zamanı değildi. “Kilisenin hâlâ kendini sürdürmesine yetecek, umut benzeri bir şeyi var,” diye açıkladı Hitler. “Senin öyle bir görev almanla, bu umutları tamamen kaybedip sonunda kendilerini salıvereceklerdir.”

Ama çok yakında, sadık yardımcısı için Hitler’in başka planları olacaktı.

Sonraki beş yıl boyunca, Rosenberg’in sınırsız hırsı ve şahsi güç için verdiği amansız savaşı, ona Nazi Almanya’sının en berbat suçlarından bazılarında başrol kazandıracaktı.

Rosenberg’in hayatında bir sonraki bölüm, yeni bir kü-

tüphane planı gibi masum bir şeyle başladı. Hitler'in talimatları üzerine Rosenberg, *Hohe Schule* adlı bir 'Nazi Lisesi' kuruyordu: Bu kurumla birlikte, partinin öğretilerinin kuşaklar boyu aktarımının sağlanması umuluyordu. Ana kampüs güney Bavyera'da, hoş bir manzarası olan, dağlarla çevrili bir tatlı su gölü olan Chiemsee'de kurulacaktı. Proje mimarı, üzerinde Nazi tarzında net çizgiler olan, başına devasa sütunlar dikilmiş, tepesinde bir çift taştan kartal duran, seksen metrelik muazzam bir ana bina tasarlamıştı.

Nazi Lisesi, elit ve ideolojik eğitim sisteminin sembolü olacaktı. Gelecekte partinin lider kadrosunda yer almaya hevesli Alman gençlerin yeni açılan Adolf Hitler okullarından birine gitmiş olmaları gerekecekti. Hitler Gençliği tarafından idare edilen okullar, askeri ve fiziksel hazırlıklar üzerine yoğunlaşacaktı. En üst derecelerle mezun olanlar, üçü Renanya, Bavyera ve Pomeranya'da büyük masraflar yapılarak kurulan Düzen Kaleleri'nde eğitimlerine devam edeceklerdi. Burada özel olarak seçilen azınlık ise ırksal biyoloji, ileri atletizm ve ideolojik eğitime yöneltilecekti. Düzen Kaleleri, halihazırdaki parti liderlerinin de alıştırmaları ve süregelen eğitimleri için gidecekleri yer olacaktı. Nazi Lisesi, Adolf Hitler Okulları'nın ve Düzen Kaleleri'nin eğitimcilerini yetiştirecek, Rosenberg'e partinin eğitim sistemi üzerine büyük bir manevra gücü verecekti.

Bunun ötesinde, Rosenberg'in kurumu, partinin ideoloji personelinin eğitim Nazi araştırması için bir merkez olacaktı. Komünizm, teoloji, 'ırk temizliği', Alman folklorü, sanat gibi konuların çalışılması için ülke çapında şubeler açılacaktı. İlk kurum Frankfurt'ta açıldı ve oradaki Nazi akademisyenler, en güncel konuyu çalıştılar: Yahudi sorunu.

Kurumların kütüphanelere, kütüphanelerin de kitaplara ihtiyacı vardı. Ocak 1940'ta, Hitler, parti ve devlet görevli-

lerinden, Rosenberg'in lisesi için kitap toplamasına yardımcı olmalarını istedi. Rosenberg, Frankfurt şehrini ikna etti ve Yahudiler hakkındaki kaynaklarını paylaşmalarını sağladı, sonra da diğer kütüphanelerden alım yaptı.

Ancak savaşın şafağında, Rosenberg yeni bir fırsat gördü. 18 Haziran'da, Paris'in düşmesinden dört gün sonra, Rosenberg'in çalışanlarından biri, Fransa başkentindeki önemli Yahudi ve Mason kurumlarının terk edildiğini keşfetti. Bu kurumların arşivleri, Rosenberg'in araştırma kurumları için bir altın madeni olabilirdi.

Fırsatı değerlendirmek isteyen Rosenberg, kaçan Yahudilerin arkalarında bıraktıkları belgeleri toplayacak bir ekip kurulması için Hitler'den resmi izin istedi. Hitler bunu derhal kabul etti ve kısa sürede berbat bir ün salacak olan Rosenberg Görev Timi kuruldu. Kısa süre sonra, Gestapo'nun ve gizli askeri polisin de yardımıyla, Rosenberg'in adamları, Hollanda, Belçika ve Fransa'daki birçok kütüphane, arşiv ve şahsi koleksiyonu yağmalamaya başladı.

Alliance Israélite Universelle ve *École Rabbinique* adında, Paris'in önde gelen iki Yahudi kurumunun koleksiyonlarına el konuldu. Paris'teki önemli Yahudi kitapçılardan Lipschutz'tan yirmi bin kitap aldılar. Rotschildler'in elindeki geniş özel koleksiyonlar yağmalandı. Başlıca Mason locaları işgal edildi; bunlar aslında, Rosenberg'in kafasına göre, "savaşan kurumlar"dı. Bu bir Rosenberg prodüksiyonu olduğu için, işgal ettikleri Batı'daki Rus ve Ukrayna kütüphanelerini de rahat bırakmadılar. Rosenberg Görev Timi'nin çok dişli rakipleri vardı ve Nazi düşmanları araştırmalarında kullanılmak üzere kendi özel kütüphanesini oluşturmaya çalışan, Himmler'in Reich Güvenlik Merkez Bürosu bunların başında geliyordu. Ama Rosenberg kısa sürede yüz binlerce kitabı toparlamayı başardı. Ağustos 1940'ta, 1.224 kasa kitap taşıttı.

“Görev Timi’nin Paris’te ele geçirdiği şeylerin şüphesiz ki eşi benzeri yok,” diye yazdı Rosenberg günlüğüne.

Frankfurt’ta yeni açılan Yahudi Sorunu Araştırma Kurumu’nda, Rosenberg dünyanın en büyük Yahudilik kütüphanesini derliyordu: yüz binlerce çalıntı cilt. Akademisyenlere Almanya’nın en büyük düşmanı hakkında en ufak ayrıntıları bile verecek bir kaynak oluşturmaya çabalıyordu. “Gelecekte Yahudi sorununu araştırmak isteyen herkesin Frankfurt’a uğraması şart olacak.”

Ancak kısa süre sonra, Rosenberg’in Görev Timi radikal bir genişlemeye gidecekti. Henüz fethettikleri toprakları incelediklerinde, Üçüncü Reich’in liderlerinin gözleri aslında tozlu kütüphanelerden çok ötesindeydi.

Hitler, büyüdüğü şehir olan Linz, Avusturya’da büyük bir müze tesisi kurmayı amaçlıyordu. 1938’de Floransa’nın Uffizi ve Borghese galerilerini gezdikten sonra, kafasındaki müzenin ihtiyaç duyacağı dünya standartlarında parçalardan kendi ülkesinde hiç bulunmadığına ikna oldu. Bu durum değişmek üzereydi. Gestapo, Almanya içindeki Yahudilerin sanat eserlerine ve diğer kıymetli mallara el koyuyordu: “koruma” amaçlı. En değerli eserler Linz ve diğer Alman müzeleri için işaretleniyordu, kalanlarsa satılıyor ya da yok ediliyordu.

1939’da, depo odalarına sanat eserleri yağarken Hitler, Hans Posse adlı sanat tarihçisini yağmalanan sanat eserlerini sınıflandırması ve hangilerinin Führermuseum’a gideceğine karar vermekle görevlendirdi. Neredeyse tamamen sınırsız bir bütçeye ve müthiş bir pazarlık gücüne sahip olan Posse, açık pazardaki yeni eserleri de satın almaya başladı.

Ancak karşısında güçlü bir rakip vardı: Yağmacılık konusunda Almanya’da eşi benzeri bulunmayan Hermann

Göring. Kendini bir Rönesans adamı olarak değerlendiren Göring, Berlin'deki konutunu Alman müzelerinden ödünç alınmış tablolarla donatmıştı; devasa bir Rubens tablosu, sinema perdesinin önünde asılıydı. Naziler iktidara yükseldikten kısa süre sonra kendine muazzam bir sanat koleksiyonu derlemeye başlamıştı. 1936'da Hitler onu Alman ekonomisinin başına geçirdiğinde, devlet kaynakları Göring'in cebine doldu ve iş çıkarları gereği, birçok kişi Göring'e hediyeler yağdırdı. Mareşal, Berlin'in seksen kilometre kuzeyindeki Schorfheide Ormanı'nda, yabancı ziyaretçilerin hem boyutu hem de gösterişi sayesinde hayran kaldıkları, Carinhall adlı bir konut yaptırdı. İçeride yüzlerce tablo, doldurulmuş aslanlar ve bizonlar vardı. Toplantıları sırasında elinde oynayacak bir şeyi olması için, Göring masasında bir kâse elmas tutuyordu.

Avusturya'nın ilhakından sonra, Almanlar Viyana'yı talan etti. Önde gelen aileler, tüm koleksiyonlarını kaybetti; bazı Yahudiler, göç etme izni karşılığında mal varlıklarını teslim etti. Kutsal Roma İmparatorluğu'nun saray mücevherlerine -kral asaları, küreler, Şarlman'ın dua kitabı ve mücevher kaplı diğer her şey- Nuremberg Belediye Başkanı tarafından el kondu: Nuremberg'de dört yıl kaldıktan sonra 1794'te korunmaları için Viyana'ya kaçırılıp geri getirilmedikleri bahanesiyle.

Ertesi yıl Polonya'nın işgaliyle birlikte, Naziler, Alman heykeltıraş Veit Stoss tarafından yapılan, dünyanın en büyük Gotik sunaktaşını, Krakow'daki Church of Our Lady kilisyesinden aldılar; Rembrandt, Raphael ve Leonardo'nun ünlü tablolarını da çalmayı ihmal etmediler.

Göring'in Hollanda'daki ajanları, Müttefik orduları Dunkirk'te henüz kısıtılmışken bile, kendilerini yağma işine vermişlerdi. Nazi ağı her şeye el koyuyordu: tutuklananların,

işgalden önce kaçanların, sanat eserlerini galerilere bırakanların ve kıymetli eşyalarını ülke dışına kaçırmaya çalışanların malları.

Her şey hemen çalınmadı. Naziler bazı koleksiyonları da satın alarak, yaptıkları operasyona hafif bir meşruluk kattılar. Ama bu satışlar, güç kullanılarak, indirimli fiyatlar üzerinden yapılıyordu. “Uzun süre kararsız kalırsan,” diye uyardı Göring, Belçikalı bir tüccarı, “teklifimi geri çekip işleri doğal düzenine bırakırım, engellemek için de elimde hiçbir şey olmaz.”

Çaresiz durumda bırakılan satıcılar için bazen ülkeden çıkış vizesi de anlaşma şartlarına dahil oluyordu. Bir tüccar, dört Brueghel eseri karşılığında iki Yahudi çalışanının özgürlüğünü satın aldı. Başka biri, Rembrandt’ın 1634 yapımı *Raman Ailesi’nden Bir Adamın Portresi* adlı eser karşılığında yirmi beş akrabasına vize aldı. En ünlü işlerden birinde, Eski Üstatlar konusunda önde gelen tüccarlardan biri olan Jacques Goudstikker adlı Yahudi’nin ardında bıraktığı koleksiyonu içeriyordu. Mayıs 1940’ta deniz yoluyla Nazilerden kaçan Goudstikker, üstü açık bir kapaktan geminin ambarına düşüp boynunu kırmıştı. Çalışanlarından ikisi, Goudstikker’in dul karısına bu koleksiyonu düşük bir fiyata satmadıkları takdirde her şeye el konacağını söyleyip kadını ikna etti. Göring bu alışveriş sonucunda, dokuzu Rubens’e ait olmak üzere altı yüz tablo sahibi oldu.

1940 yazında, Naziler dikkatlerini yenilen Fransa’ya çevirdi. Hitler sanatın “güvence altına alınması”nı istedi ve Ribbentrop’un elçisi Otto Abetz, derhal bu görevi üstlendi. Adamları banka kasalarını, sanat galerilerini ve Yahudi evlerini yağmaladı. Çalınan mallar, büyükelçilikte toplandı. Ancak subaylar, sanat eserleri konusunda elçinin değil kendilerinin sorumlu olduklarını düşünerek, Abetz’in saldırganlığına kar-

şı koydular ve ele geçen malları ülkeden çıkarmasına engel olmaya kalktılar. Mallar için diğer aktörler de yarış içindeydi; Reich Kültür Odası lideri rolüyle Goebbels de dahil olmak üzere.

Ama bu kez, Rosenberg rakiplerini geride bıraktı. Hitler “sahipsiz Yahudi malları”nın güvenliğini Rosenberg’in Görev Timi’ne devretti. Göring’in aksine, Rosenberg’in geliştirmeye çalıştığı bir sanat koleksiyonu yoktu. Eserleri Führer için ihtimamla ve fedakârca güvende tutacağına güvenilebilirdi.

Göring’in ajanları da elbette Fransa’da iş başındalardı; bu yüzden Rosenberg derhal ona yazıp ondan kusursuz işbirliği talep etti. Reich Mareşali hevesli bir dille cevap verdi. Rosenberg’in sorunlarından birini çözmeyi önerdi: sanat eserlerini Almanya’ya geri götürme kısmı. Tren vagonları bu iş için uygun değildi ama Göring, Alman Hava Kuvvetleri’ni Rosenberg’in emrine verdi ve mallar paketleni, güvenle gönderildi.

Bu iki Nazi liderinin karmaşık bir ilişkisi vardı. Göring sürgündeyken, darbe girişimi sırasında aldığı kurşun yarasanıdan kurtulmaya çalışırken, 1923-1924’teki kısa parti liderliği sırasında Rosenberg onun adını Nazi listelerinden çıkartmıştı ve Göring de bunu asla unutmamıştı. On yılı aşkın süre sonra, Gestapo şefi Rudolf Diels, Göring’e sadakatsizlik potansiyeli bulunan Prusya İçişleri Bakanlığı çalışanları listelerini iletmişti sırada, aynı zamanda diğer Nazilerin istihbarat dosyalarını da iletliyordu. Diels hatıratında Rosenberg’in dosyasının bir Yahudi kadına aşk mektupları içerdiğini yazdı: Gestapo tarafından tutuklanan Lisette Kohlrausch. Rosenberg’in kadını serbest bıraktırmayı başardığını ama bu ilişki yüzünden kendini tehlikeli bir pozisyonda bulunduğunu belirtti Diels. Göring bu bilgiyi istediği an Hitler’e iletip Rosenberg’in kariyerini sona erdirebilirdi. (Diels’in bahsettiği mektuplar var olduysalar bile tarih oldular.)

Ama 1940'ın ortasında, Göring'in desteği Rosenberg için adeta bir nimet oldu. Rakipler hemen Görev Timi'nin otoritesi altında birleşti. Göring'in döviz kuru kontrol birimi olan Devisenschutzkommando, baskınların gerçekleşmesini sağladı ve hatta malları bizzat Rosenberg'e ulaştırdı. Naziler sanki en önemli galerilerin, müzelerin, bankaların, depoların ve özel konutların nerede olduğunu hiç araştırma yapmadan öğrenebiliyordu. Bir görgü tanığının yazdığına göre, kocaman taşıma kamyonları, varlıklı Yahudilerin evlerinin önünde belirliyordu. "Güzelim duvar halıları, kilimler, büstler, şaheserler, porselenler, mobilya, örtüler, çarşaflar... Hepsi Almanya'ya kaçırıldı."

Place de la Concorde'de küçük bir müze olan Jeu de Paume'da merkezi bir depo oluşturuldu ve kısa sürede sanat eserleri öyle bir hızla akmaya başladı ki Rosenberg'in sanat tarihçileri ayak uyduramamaya başladı. "Elimizde olan tüm yol ve yöntemleri kullanarak Paris'teki Yahudi evlerinde, etraf ilçelerdeki kalelerde, depolarda bulunan tüm Yahudi sanat koleksiyonlarını ele geçirdik," diye Hitler'e rapor verdi Rosenberg. "Kaçan Yahudiler, bu sanat eserlerinin saklanma yerlerini nasıl kamufle edeceklerini biliyorlarmış." Ünlü Fransız Rotschild koleksiyonları, Paris, Bordeaux ve Loire bölgesine dağıtılmıştı.

Eylül başında Hitler'le yediği yemekte, Rosenberg, Paris'teki Rotschild sarayında bulunan şeyi hevesle açıkladı. Gizli bir bodrumun zeminindeki kapaklı bölmede, belge ve kitaplarla dolu altmış iki kutuyla birlikte, zamanında II. Frederik tarafından kullanılan porselen düğmeler bulunmuştu.

Savaşın sonra, sanat eserleri ve antikaları bedelsizce ele geçirmesi hakkında sorguya çekildiğinde, Rosenberg basit bir meşrulaştırma yoluna gidecekti:

"Hiçbirinin sahibi başında durmuyordu."

Rosenberg, Göring'le işbirliği yapmanın bir bedeli olduğunu kısa süre sonra anlayacaktı.

Göring, Paris'teki Görev Timi elemanlarıyla sıkı bir ilişki kurmuştu, özellikle de Kurt von Behr ile: beş yıl sonra, Müttefik ordularını Rosenberg'in Schloss Banz'da gizlediği belgelere götürecek olan von Behr yani. Buyurgan ve kibirli bir tavır olan von Behr, aristokrat bir aileye mensuptu ve eskiden Alman Kızılhaç'ını yönetmişti. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra orduda bulunmamış olsa da, Paris Askeri Hükümeti tarafından yarbaylık unvanı almayı başarmıştı. Fransızca biliyordu, havalı üniformalarla dolaşıyordu, yüksek mevkilerde bağlantıları vardı ve şaşıaali partiler veriyordu. Eşi Britanyalıydı ama anavatanından nefret ediyordu. Görev Timi'ndeki diğer adamlar, von Behr'in "ahlaksız bir egoist" olduğunu, sanattan hiç anlamadığını ve gangster gibi dolaştığını söylüyorlardı. Von Behr, açgözlülüğü tarihi seviyelere taşımış bir rejimde bile sırtımayı başarıyordu.

Savaş sonunda ABD Stratejik Hizmetler Ofisi tarafından yürütülen soruşturmanın verilerine göre, Paris'teki Görev Timi polisi, Rosenberg'in imparatorluğundaki diğerlerine hiç benzemiyordu. İşin başındaki adamlar, sekreterlerle açık ilişkiler sürdürüyorlardı. Bir kadın, "kürk, mücevher ve gümüş gibi kıymetli eşyalar"ı zimmetine geçiriyor ve "histerik iftiralar ve karşı suçlamalar"a yol açan bir iş arkadaşıyla aralarında tatsızlık çıkıyordu. Başka bir çalışansa, patronu için iş arkadaşlarına casusluk yapmakla suçlanıyordu. Askeri hükümet, von Behr ve onun tüm operasyonundan bezmişti.

Kasım başında, Göring alışveriş için Paris'e geldi. Ajanları, el konulmadan önce özel koleksiyonları gözlemlemiş ve en iyi eserlerin Jeu de Paume'a gönderildiğini garanti altına almıştı.

Von Behr, galeriye gelecek Reich Mareşali için özel bir sergi düzenledi. Müze, şampanyaların patlatıldığı etkinlik öncesi palmyelerle, zarif mobilyalarla, kaliteli kilimlerle dekore edilmişti. Onur konuğu, bütün gün sanat eserlerinin arasında gezdi ve iki gün sonra geri dönüp birkaç eseri daha inceleyerek göreceli kıymetlerini tahmin etti. Yirmi civarı eseri kendine ayırdı –bir Rembrandt, bir van Dyck, bir vitray pencere takımı, birkaç duvar halısı- ve stratejik davranarak, Vermeer’in şaheseri *Astronom* da dahil olmak üzere, diğerlerini Hitler’in Führermuseum’una ayırdı.

Ziyaretin sonunda, Göring küstahça bir emir vererek ganimetlerin nasıl bölüneceğini belirledi; Paris’teki sanat eserlerine el konması veya Görev Timi üzerinde herhangi bir resmi otoritesi olmamasına rağmen.

Göring’in verdiği hükme göre, Hitler’in temsilcileri önce Linz için istedikleri şeyleri ayıracaklardı. Sonra Göring “Reich Mareşali’nin koleksiyonlarını tamamlamak için” ihtiyaç duyduğu şeyleri alacaktı. Sonra, Rosenberg gelip Nazi Okulu için istediklerini götürecekti ve en sona kalanlar, Alman ve Fransız müzelerine pay edilecekti. Boş bir cömertlik gösterisiyle, Göring arkada kalan eserlerin –tabii olur da kalırsa- açık artırmaya çıkarılabileceğini, gelirin de dullara ve savaşta yetim kalan çocuklara verilebileceğini söyledi.

Göring’in bu alışveriş âleminde üç hafta sonra Rosenberg, Nazilerin bile bombalamaya kıyamadıkları Paris’e geldi.

“Fransa’nın güzel başkentine saldırmak gibi bir niyetim asla yok,” dedi Hitler, 1940 yazında ordusu Fransa’yı yarıp geçerken. Mantığının bir kısmı stratejikti. Naziler, eğer Rotterdam’a yaptıkları gibi Paris’i de yok ederlerse Britanya’yı

kışkırtacaklarının farkındaydılar ve onları Fransa'nın yenilgisinden sonra barış görüşmelerine ikna etmeyi umuyorlardı. Ama Hitler şehrin güzelliğine ve tarzına da hayrandı. Buraya "Avrupa'nın cevherlerinden biri" diyordu ve şehri korumaya ant içmişti.

Almanlar herhangi bir direnişle karşılaşmadan Paris'e girdikten iki hafta sonra, Führer üstü açılır bir Mercedes'e bindi ve şehir turuna çıktı. Gerçeküstü bir hava vardı ve sokaklar boştu: Neredeyse dört milyon insan buradan kaçmıştı. Hitler, Opéra'da durdu ve mimariye hayran hayran baktı, Napolyon'un mezarını görmek için Hôtel National des Invalides'e uğradı. Paris'e gelen her turistin çektirmesi gereken fotoğraf için poz verdi: Eiffel Kulesi'nin karşısında durarak.

Naziler belki Paris'i yok etmemişlerdi ama varlıklarını hissettirmeyi de ihmal etmemişlerdi. Parisliler teslimden sonra şehirlerine döndüklerinde, üniformalar içinde genç askerlerle dolmuş bir şehirle karşılaştılar. Gamalı haç sanki her balkonda dalgalanıyordu. Yeni boyanmış işaretler önemli kavşakları süslüyordu; trafik Almanca idare ediliyordu. Ünlü Yahudileri onurlandıran sokakların adı değişmişti. Champs-Élysées'teki Grand Palais bir askeri kamyon deposu olarak hizmet veriyordu ve Nazi yönetimi, şehrin en gösterişli otellerine, saraylarına yerleşmişti; el koydukları adres sayısı altı yüz sayfayı buluyordu.

Naziler şehrin tüm güzelliklerinin tadını çıkarıyordu: restoranlar, kafeler, gece kulüpleri, Casino de Paris, Folies Bergère... Makul ücretler karşılığında ceplerine doldurdukları franklarla şehrin şık mağazalarına gidiyorlardı. Propaganda Bakanı'nın emrettiği üzere, "Paris'i Paris gibi tutmak" onları mutlu ediyordu. Paris'te görevli olan veya izinlerinde ziyaret için şehre gelen askerlerin çoğu, işgalden bir ay sonra göre-

ve gelen sıska bir Alman şehir rehberinin ağzına bakıyordu. “Çoğumuz için, Paris hiç bilinmeyen bir yerd. Şehre karışık hislerle yaklaşıyorduk: üstünlük, merak ve gergin bekleyiş. Paris ismi insanın içinde özel bir şeyler uyandırıyor.” 1870’te Fransa’da savaşı büyükbabaları bu şehirden bahsederken, Paris ismi “gizemli, olağanüstü” gelmişti onlara. “Artık buradayız ve şehrin tadını özgürce çıkarabiliriz.”

Rosenberg, Fransız Parlamentosu’nun alt kademesine eskiden ev sahipliği yapan ve artık Nazi işgal gücünün toplanma yeri haline gelen Palais Bourbon’da bir konuşma yapmak için Paris’e gitti. Alman Hava Kuvvetleri mareşali Hugo Sperrle ve diğer komutanlar da sarayın büyük yarıdairesel salonunda toplanmışlar, Rosenberg’in konuşmasını bekliyorlardı.

“Bu mekânda konuşma yapmak tuhaf bir his. Burada Clemenceau ve Poincaré, Reich aleyhinde nutuklar atıldır; dünyanın Almanya aleyhindeki sıkıntısının tekrar tekrar körüklendiği yer burası,” diye yazdı Rosenberg günlüğüne daha sonra. “Tabiri caizse, Fransız Devrimi’nin mezarında, Nasyonal Sosyalist devrim adına konuşan ilk kişi ben oldum.” Rosenberg’in “Kan ve Altın” başlığındaki konuşması, Paris basınından büyük ilgi gördü. “Duyduklarıma göre, Fransa’da bütün gün benim konuşmamdan bahsedilmiş. Kiliseyle demokrasi arasına sıkışan bu insanlar, burada yeni bir manevi yol olduğunu gördüler. Ancak şimdilik, Fransa’nın köklü bir değişikliğe gitmesini beklememek lazım... Fransızlar henüz çöküşlerinin büyüklüğünü fark edebilmiş değiller.”

Rosenberg o gece Hotel Ritz’deki partiye katıldı, sonra Sperrle’nin Palais du Luxembourg’daki yeni restore edilmiş, şık karargâhını ziyaret etti. Fransa’daki zaferden kısa süre sonra, Alman Hava Kuvvetleri, Britanya hava sahasını, alt-yapısını ve şehirlerini bombalamaya başlamıştı; İngiliz Kana-

lı'nın karşısına büyük bir saldırı planlanıyordu. *Dogfight*'larla geçen aylarda, Britanya'nın Spitfire ve Hurricane adlı uçakları, Alman Messerschmitt'lerine karşı hava üstünlüğünü kazandılar ve 1940 Eylül'ünde, Hitler adaya saldırı planlarını iptal etti. Ama Blitz adlı hava saldırısı devam etti: Londra, Liverpool ve diğer şehirler geceleri bombalandı, Britanyalılar sığınaklara hücum ettiler. Paris'te, Sperrle, pilotlarının verdikleri zararın havadan çekilmiş fotoğraflarını Rosenberg'e gösterdi.

Rosenberg Paris'teyken Jeu de Paume'da sıkı sıkıya çalışan Görev Timi çalışanlarını da ziyaret etti. Müze, onun şerefine krizantemlerle bezenmişti. "Görülecek bir sürü değerli şey vardı," diye not etti günlüğüne. "Rotschild, Weill, Seligmann... Hepsi yüz yıllık borsa kârlarının getirilerini teslim etmek zorunda kaldılar: bir sürü Rembrandt, Rubens, Vermeer, Boucher, Fragonard, Goya eseri; antika oymalar; Gobelin ailesinin duvar halıları... Sanat simsarları toplam değer neredeyse bir milyar mark diyorlar!"

Ama Rosenberg'in endişelenmesi için bir neden vardı. Göring bu eserlerin bazılarını sahiplenmeye kalkmıştı bile.

Rosenberg, Paris'ten dönerken öldürülebilirdi. Tiyatrodaki bir yapıyı ziyaret ettikten sonra, hızla havaalanına gitti ve Berlin'e yapacağı bin kilometrelik uçuş için Mareşal Gerd von Rundstedt'in uçağına atladı. Pilot, Paris'e döndüğünde, uçuş aletleri sistemi donakaldı ve pilot geri dönmek zorunda kaldı. Öyle bir aceleyle iniş yaptı ki uçağın kanatlarından biri yere çakıldı. "Olayı duyduğumuzda," diye yazdı Rosenberg, "Sperrle zavallı kaptanı neredeyse düğmelerinden havaya kaldıracaktı."

Berlin'e döndüğünde Rosenberg, Fransa'daki sanat yağ-

macılığı operasyonunun kontrolünü Göring'den söküp almak için çalışmaya başladı.

Reich Mareşali'nden bir mektup gelmişti. Göring bu mektupta Rosenberg'e Görev Timi'nin otoritesinin sonuna kadar arkasında olduğunu söylüyordu. Ama bu eserlerin büyük kısmının kendi adamları ve istihbarat kaynakları sayesinde toparlandığını söylüyordu –haklıydı da- ve birkaç parçayı –“küçük bir yüzde” diye tarif ediyordu- kendine saklayacağını bildiriyor, hayatının sonunda da Reich'a teslim edeceğine dair söz veriyordu.

Rosenberg, Berlin'de yaşayan sanat danışmanı Robert Scholz'u Görev Timi'ni ziyaret etmesi için Paris'e gönderdi. Scholz geri döndüğünde, Göring'in gerçekten de eserlerin “topyekûn” Carinhall'a götürtmeyi planladığını bildirdi. Rosenberg telaşlandı. Ele geçirilen eserlerin nereye gideceğine Hitler'in karar vermesi gerekmiyor muydu? Rosenberg, Führer'den duruma müdahale etmesini istedi. Hitler'in Şansölyelik Ofisi'ndeki yardımcısına Scholz aracılığıyla bir yazı gönderdi ve en değerli eserlerden oluşan on beş yük vagonu dolusu eserin Fransa'dan derhal getirilmesini, böylece sınıflandırılarak Hitler'e teslim edilmesini istedi.

31 Aralık'ta, Hitler, Fransız eserlerinden kırk beş tanesine ek olarak bazı duvar halılarını ve birkaç parça on sekizinci yüzyıl Fransız mobilyasını kendi müzesi için istediğini bildirdi. Malların çoğu Rotschildlerden alınmıştı: Vermeer'in *Astronom*'u, bir Rembrandt eseri, bir çift Goya, üç Rubens, üç Boucher. Eserler şubatta Münih'e Reich Mareşali'nin özel treniyle gönderildi ve Führerbau'daki hava saldırısı sığınaklarına kondu. Göring de elli dokuz parçayı kendi için ayırmıştı.

Ama Naziler daha yeni başlıyorlardı.

Bitirdiklerinde, Fransa'da özel mülk niteliğindeki sanat eserlerinin neredeyse üçte birini ele geçirmiş olacaktı.

Yalnızca Görev Timi, Fransa'daki iki yüzü aşkın Yahudi koleksiyonundan yaklaşık iki bin iki yüz eser aldı: yağlıbo-yalar, suluboyalar, çizimler, bronz heykeller, duvar halıları, madeni paralar, porselenler, mücevherler, antika vazolar... 1941 ila 1944'te, aralarında masallarda geçen, Münih'in güneybatısındaki çetin tepelerde bulunan Neuschwanste-in Kalesi'nin de bulunduğu altı Alman kalesinin deposuna yirmi dokuz gönderim yapıldı. Naziler, Boucher'nin *Madam Pompadour'un Portresi*'ni ve Panini'nin *Bethesda Gölü'nde İsa* adlı eserini de aldılar. Frans Hals'ın yaptığı kadın port-resini, Vernet'nin liman manzarasını, Berchem'in nehir tas-virini aldılar.

Fransızlar itiraz ettiler ama hiçbir işe yaramadı. Rosenberg'in çalışanları, Almanların küresel bir Yahudi komplo-sunu bastırdıklarını hatırlattı onlara. Fransa'nın paha biçi-lemesiz hazinelerini yağmalayarak, "Reich'in Avrupa halkları için yaptığı fedakârlıklar"ın anca bir kısmını telafi ediyor-lardı.

Göring, Jeu de Paume'yi en az yirmi defa ziyaret etti ve en az altı yüz parça sanat eserini zimmetine geçirdi. Ziyaret-lerinden birinde, Rotschildler'in kır evinden çalınan yirmi iki mücevher sandığı ona gösterildi. Aralarında, yapım tarihi on altıncı yüzyıla dek uzanan kolyelerde olan parçalara göz gezdiren Reich Mareşali, aralarından en güzel altı tanesini seçip cebine attı.

Rosenberg, operasyonlarına Göring'in müdahale etmesi-ne içerliyordu. Her zaman sadık bir Nazi olan Rosenberg, ganimetlerin tek bir kişiye değil, "yirmi yıldır Yahudilere kar-şı mücadele sürdüren" tüm partiye ait olduğuna inanıyordu.

Rosenberg daha sonra "birlikte iş yaptığı herkese en ufak

bir şeyi bile hatıra olarak almayı kesin bir dille yasakladığı” konusunda ısrar edecekti. Ama asla Göring’in istediğini almasına engel olabilecek bir pozisyonda değildi. Daha sonra ortaya çıkacaktı ki; Rosenberg de nefesine hâkim olma konusunda pek başarılı değildi. Berlin’deki evine, biri portre ressamı Frans Hals’a ait olmak üzere, Hollanda’dan alınmış üç değerli tablo asmıştı.

Sonuç olarak iki adam da istediğini almıştı: Göring yağmalardan istediği paya sahip olmuştu, Rosenberg de tarihe en büyük sanat soygunlarından biri olarak geçecek operasyonun kontrolüne.

Görev Timi, artık Almanya’nın himayesinde bulunan eserleri belgelemek için içinde fotoğraflarının bulunduğu deri kaplı ciltler hazırladı. Rosenberg nisan ayında bu ciltlerden birkaçını Hitler’e gönderdi: “...doğum gününüzde sizi neşelendirebilmek için size armağan etmek istedim, Führerim.” Elinde daha fazlası vardı ve onları şahsen iletmek istiyordu: “...bu kısa işgal sırasında ele geçen nadide sanat eserlerinden sizin gönlünüze en çok hitap edenlerin, sizin saygıdeğer hayatınıza bir güzellik ve neşe katması umuduydu...”

“Dejenere” tablolar, Fransız izlenimci çalışmaları ve Nazi hassasiyetlerine aykırı diğer modern eserler ise Eski Üstatlar’ın eserleriyle takas ediliyordu. Amerikalı araştırmacılar, Göring’in bu alışverişlerden birinde, Paris’te yaşayan Alman sanat simsarı Gustav Rochlitz ile anlaşarak Degas, Matisse, Picasso, Renoir ve Cézanne’e ait toplam on bir tabloyu, “uygunluğu muğlak bir Titian portresi ve Jan Weenix’in yavan bir eseri” karşılığında temin ettiğini buldular.

Daha sonra, aralarında Picasso, Miró ve Dalí eserleri de olan diğer modern eserler çerçevelerinden çıkarıldı, Jeu de Paume’nin bahçesine götürüldü ve çöple birlikte yakıldı.

Görev Timi'nin özenli listelerinde, zararlı bulunan sanat eserlerinin isimlerinin üstü çizildi ve yanına tek kelime yazıldı. *Vernichtet*, yani İmha Edildi.

1941 baharındaysa, Rosenberg artık daha karanlık bir imhaya odaklanacaktı. Sanatın değil, hayatların imhasına.

1941 yazında, Barbarossa Operasyonu başlangıcında, bir hücum topu, SS *Totenkopf* –‘Şeytan Kafası’- Birliği’yle birlikte, Sovyet topraklarında hızla ilerliyor. (*Bundesarchiv, Bild 1011-136-0882-12/Albert Cursian*)

17: ZAMAN, ROSENBERG'İN ZAMANI

1941 Mart'ının sonunda radyolarını açan Almanlar, Hitler'in ideolojik danışmanının sesini duydular. Yahudiler hakkında konuşan Rosenberg'un üslubu fazlasıyla resmiydi, evet, ama yarım kulakla dinleyen biri bile, bu sözlerin kana susamış bir adamın ağzından çıktığını anlayabilirdi.

“Bu büyük savaşın biyolojik bir dünya devrimini gerektirdiği inancındayız,” diyordu Rosenberg. “Bizler, Yahudilerin bugün Avrupa’da karşımıza çıkan en büyük siyasi sorunlardan biri olduğu kanaatindeyiz. Bu sorunun çözülmesi gerekiyor ve çözülecek. Umuyoruz ve bugün artık biliyoruz ki; Avrupa’daki tüm ülkeler de bu temizliği sonuna dek götüreceklerdir.”

O hafta sonu, Rosenberg'in henüz kurduğu Yahudi Sorunu Araştırma Kurumu'nu kutlamak için Nazi liderleri Frankfurt'un Ortaçağ'dan kalma belediye binasında toplanmışlardı. On farklı Avrupa ülkesinden gelen antisemitik muhabirler, yazarlar ve alt kıdemli yöneticiler, Yahudilerin tüm kıtadan nasıl gönderileceği konusunda fikir belirttiler. Zamanlama doğruydı; herkes biliyordu: Artık Avrupa'nın çok büyük kısmı Nazi egemenliği altında olduğu için, Yahudi halkının düşmanları sonunda sözlerini eyleme dökme gücüne sahiplerdi. Rosenberg bu konferansın ilk kısmına katıldı,

ancak Hitler acil bir iş için onu başkente çağırınca, konferans bitimine dek Frankfurt'a dönemedi ve bu yüzden konuşmasını Berlin'de okuyup tüm Almanya'da yayınlattı.

Bu savaş, "Yahudi olacak o mikrop ırkının ve piçlerinin tümü"nün sonlarını getirecekti; dinleyicilerine böyle söyledi. "Bu sorunun çözümüyle tüm ülkeler ilgileniyor. Burada şunu büyük bir tutkuyla söylememiz lazım: Yahudi yüksek maliyesinin yağlı parmaklarının bir daha Alman halkının veya diğer Avrupa halklarının çıkarlarına dokunmasına izin vermeyeceğiz, veremeyiz. Ayrıca, Alman şehir ve köylerinde Alman çocukları yerine Yahudi ve Zenci piçlerinin koşturduğunu görmeye de tahammülümüz kalmadı."

Tek sorun "Yahudilerin konacağı yer"di. Bağımsız bir Yahudi devleti fikri ölmüştü; bu yalnızca dünyayı kontrol etmeye devam etmek isteyen Siyonistlere ait bir fikirdi. Rosenberg onları "tecrübeli polislerin gözetimi" altına sokulacakları özel bir bölgeye göndermeyi önerdi.

Konumlandırma nasıl olursa olsun, "Nasyonal Sosyalistler olarak, bizim buradaki tüm sorulara verebileceğimiz tek bir kategorik cevap vardır: Almanya için, Yahudi sorunu ancak son Yahudi, Büyük Alman Toprakları'ndan temizlendiği zaman sona erecektir," dedi. "Aynı şekilde, Avrupa'nın Yahudi sorunu da son Yahudi, Avrupa kıtasını terk ettiğinde nihayete kavuşacaktır."

Bu kelimeleri sarf ederken Rosenberg şunun çok iyi farkındaydı: Hayatında ilk kez, retorliğini pratiğe dökme şansını elde edecekti.

Hitler sonunda Rosenberg'e dünya tarihini şekillendirme gücü veriyordu.

★★★

Temmuz 1940'ta, Hitler dikkatini çoktan asıl hedefine

çevirmişti: Sovyetler Birliği. Rosenberg baştan beri haklıydı. Moskova'yla yapılan tarihi pakta rağmen, Hitler hâlâ gizlide gizliye bu ülkenin yok edilmesi fikrine bağlıydı –ne kadar çabuk, o kadar iyi.

Stalin'in, anlaşmalarına sadık kalacağına güvenmiyordu. Almanya'nın Mayıs ve Haziran aylarında Batı'yı işgal etmekle uğraşmasını fırsat bilen acımasız Sovyet lideri, hemen kendine yeni topraklar katmıştı. Stalin başta Estonya, Letonya ve Litvanya'nın işgalini planlamış, sonra da Romanya'nın doğudaki iki ilini Sovyetler'e teslim etmesini sağlamıştı. Stalin, Doğu Avrupa'da daha da fazla toprak sahibi olmak için Almanya'yla pazarlığa başladığında –Finlandiya'nın kontrolü; kilit önemdeki Çanakkale ve İstanbul Boğazları'nda Sovyet askeri üslerine izin verilmesi için Bulgaristan'la pakt imzalanması- Hitler de niyetini ciddi ciddi dillendirmeye başladı.

Plan, kod adıyla birlikte masaya kondu: Barbarossa Operasyonu. Almanya, Sovyet ordularını ezecek ve Ural Dağları'na kadar uzanan alanı işgal edecekti. Hitler, Alman orduları sınırı geçtiğinde “tüm dünyanın nefesini tutacağını” söylüyordu coşkuyla. Normalde paranoya derecesinde şüpheli biri olan Stalin ise Hitler'in ani ihanetini bildiren raporlara şaşırtıcı bir biçimde inanmadı.

Rosenberg'in Dış Siyaset Ofisi, neredeyse on yıldır Rus sorunu üzerine yoğun çalışma yürütmekteydi. Bu işi günlükünde ilk kez Ağustos 1936'da belirtti: “Führer şimdiye kadar iki kez benden bir Rus saldırısı durumuna hazırlık için belge hazırlamamı istedi.” Rosenberg'in adamları doğu uzmanıydı. Doğu'daki gelişmeleri yakından takip ediyor, nüfusta etnik ve siyasi çöküntüler tertipliyorlardı. Zamanı geldiğinde, Sovyetler Birliği'nin nasıl yarılabileceği üzerine çalışmışlardı. 1940 sonbaharı boyunca, parti yöneticileri için Sovyetler Birliği'nin içişleri hakkında haftalık bir gazete çıkarmışlardı.

Ukrayna, Beyaz Rusya ve Batı Rusya halkının Sovyetler Birliği'ne dönüştükleri yıllardan beri çektikleri çilenin gayet farkındaydılar.

1930'ların başlarında, Sovyetler Birliği boyunca birçok köy çiftliğine el konmuş, işletmeler kolektifleştirilmiş ve büyük tarım alanlarına dönüştürülmüştü. Böylece ülkenin çiftliklerinin daha verimli kılınması ve artan malın satılabilmesi, yani ülkedeki modernleşme giderlerinin karşılanabilmesi hedefleniyordu.

İlk adım, *kulak* denen varlıklı çiftçileri sıkıştırmaktı. Sovyetler onları Nazi Almanyası'nda kulağa tanıdık gelecek bir propagandayla hedef almıştı: Açgözlü maymunlardı bu adamlar, insan değillerdi. Neredeyse iki milyon *kulak* tutuklanmış ve *gulag*'lara* gönderilmişti. Sovyetlerin bu sert tarım politikası, Ukraynalılara orantısız biçimde yansıyor. Kolektifleştirme politikası fena halde başarısız olmuştu; tahılda beklenen arz fazlası elde edilememişti. Beş milyon köylünün açlıktan ölmesine rağmen, Stalin programa yine de sadık kaldı.

Ekmek kuyruklarında bekleyen şehirlilerin etrafını şişmiş karınlarıyla dilenen çocuklar sarıyordu; bu çocuklar, çelişkili biçimde, tarlalarda barınamamışlardı. Hırsızlığın önlenmesi için, tarla sınırlarındaki kulelerde muhafızlar bekliyordu. Kolektif tarlalarda yetişen her şey artık devlet malıydı ve kendinizi veya ailenizi beslemek için bir kısmını ayırmanız suç teşkil ediyordu. Kotalara ulaşılmadığında, yetkililer köylüleri sabotajla suçluyor, evlerine baskın yapıyor ve tüm yiyeceklerine el koyuyordu. Birçok yerde, halk yamyamlığa sürüklenmişti.

1932 yazındaki açlığı göz göre göre yok sayan Stalin, lüks bir trenle güneye inerek Sochi'de tatil yaptı.

*Sovyetler Birliği'ndeki zorunlu çalışma kamplarına verilen ad. (Ç.N.)

Beş yıl sonra, Büyük Temizlik sırasında, bölge yeni şoklar yaşadı. Stalin *kulak*'ların bir kez daha acımasızca yargılanmasını isterken, bu kez Sovyet Ukrayna ve Beyaz Rusya'da yaşayan Polonyalı ve diğer etnik azınlıkları hedef aldı. Bu insanlar, komünist devleti yıkmayı hedefleyen yabancı ajanlardı; diktatör böyle haykırıyordu. "Hem kendilerinin hem de akrabalarının, tüm düşmanlarımızın tamamı yok edilene kadar!"

Yetmiş binden fazla Ukraynalı, büyük bir telaşla çalışan troykaların gizli duruşmalarıyla sonlanan *kulak* davaları sonucunda, genellikle kafalarının arkasına sıkılan bir kurşunla idam edildi. Ukrayna ve Beyaz Rusya'daki etnik Polonyalılar siyah kamyonlara tıkıştırılıp on binler halinde kaçırıldılar. Ya *gulag*'lara ya da mezarlığa götürüldüler. Eşleri sürgün edildi; çocukları Polonyalı olarak büyütülmesinler diye yetimhanelere bırakıldı.

Hayret verici şekilde, bu katliamlar uluslararası bir tepki yaratmadı. Hatta neredeyse hiç fark edilmedi.

Şimdi, 1940'ta, Hitler doğuya bakıyor ve bu halk için yeni bir dehşet dönemi planlıyordu. Haritaları incelediğinde, üzerinde bin yıllık bir ütöpik plan oluşturulabilecek bir temiz sayfa gördü. Geniş bölgeler, istenmeyen kişiler sınır dışı edilerek, vurularak, aç bırakılarak veya –daha sonra görüleceği üzere– kimyasal gaz kullanılarak temizlenecekti. Sonra sadık ve saf Ari Almanlar bu topraklara yerleşecekti. Reich'in kendine yetmek için ihtiyaç duyabileceği tüm tahıla ve petrole erişimi olacaktı. "Alman kolonicinin güzel ve geniş çiftliklerde yaşaması gerekir. Alman kamu hizmetleri muhteşem binalarda görülecek; valiler saraylarda kalacak," diye hayal kuruyordu Hitler. "İngiltere için Hindistan neydiyse, Rus toprakları da bizim için o olacak."

Hitler, Mart 1941'de Rosenberg'i çağırdığında, orduların Sovyetler Birliği'ne girip önüne çıkanları kırıp geçirmesinden sonra yetkinin derhal yeni bir Alman siyasi yönetimine verilmesine karar vermişti. Führer, Rosenberg'e işgal edilecek Doğu'nun siyasi olarak yeniden yapılandırılmasını planlamak gibi büyük bir sorumluluk verdi. Ama Rosenberg sahneye biraz geç geldi. Birçok önemli karar çoktan verilmişti: Rosenberg'in kararları, en baştan itibaren, aylardır tartışılmakta olan askeri, ekonomik hedeflerin arkasına atıldı.

Savaş fabrikalarının işletimi için gereksinim duyulacak hammaddelerin bölgeden toplanması ve yine aynı önemdeki, anavatandaki Almanların ihtiyacı olan besinlerin ele geçirilmesi Göring'in sorumluluğundaydı. Barış zamanında bile, ülke ithal besinlere tabiydi. Britanya Donanması artık Reich'a giden gemileri durdurup arıyor ve önemli ikmallere, hammaddelere, gıda maddelerine saldırganca el koyuyordu. Bu abluka, Almanya'ya güçlük çıkararak kıtlıklar yaşatmaya gebeydi. Hitler, gıda konusunda Stalin'e bağımlı olmaktan çekiniyordu. Sovyetler bunu bir koz olarak kullanırsa ne olacaktı? Tıpkı 1932'te Ukraynalılara yaptıkları gibi, Almanları da aç bırakmakla tehdit ederlerse ne yaparlardı? Almanya halihazırda ekmek, meyve, sebze darlığı çekiyordu; bu gidişle et de karneyle dağıtılacaktı. Göring, Almanların karın açlığından dolayı vatanlarını kaybetmekten korkuyordu.

1940-1941 kışında Reich Gıda ve Tarım Bakanı Herbert Backe tarafından geliştirilen ve orduya ait Savaş Ekonomisi ve Silahlanma Ofisi Şefi General Georg Thomas tarafından desteklenen planın zeminini bu oluşturunuyordu. Almanya'nın tahıl sorunu çözülebilirdi: Thomas, 1941 Şubat'ında Hitler'e sunduğu raporda, tahılın Sovyetler Birliği'nin ambarı olan Ukrayna'dan alınmasını savunuyordu.

Thomas'ın hesaplarına göre, teoride, Sovyet tüketimi bi-

raz düşürüldüğünde, Almanlara milyonlarca ton tahıl kalıyordu. Düşük istihkaklarla idare etmek zorunda kalacak insanlar hakkında endişe etmeye gerek yoktu; işgalin şafağında çalışanlarına gönderdiği direktifte Backe böyle yazıyordu. Ona göre, Almanlar, Sovyet halkından “üstün”dü ve zaten “Ruslar asırlardır açlığa, fakirliğe ve kemer sıkmaya alışıklar. Mideleri esnektir; hiç acımayın!”

Mayısta Göring’in ekonomik plancıları tarafından hazırlanan açlık planının özetinde hiçbir mantık yoktu. Sovyet halkı, savaş sırasında “berbat bir açlık” ile sınanacaktı. Naziler, Moskova’yı, Leningrad’ı ve kuzeydeki diğer şehirleri kuşatıp güneyden gelen gıda ikmalini durduracaklardı. Gıda önce işgal ordularına ulaşacaktı. Kalanlar ise Alman halkını ve işgal Avrupa’sını doyurması için batıya gönderilecekti. “Bölgedeki on milyonlarca insan bu şartlara dayanamayıp ölecek veya Sibiry’a göçecek,” diye yazıyordu raporda. Almanların gıda kıtlığı düşünüldüğünde, savaşı kazanmaları için gereken şey buydu. “Bu konuda mutlak bir netlik olmalıdır.”

Askeri kanat, bu plana hiçbir itirazda bulunmadı; bilakis, savaş stratejilerine paha biçilemez bir katkıydı bu. Eğer adamlarını bulundukları topraklarda besleyip mühimmatın, yakıtın ve diğer ikmallerin taşınması için demiryollarını boşaltabilirlerse daha hızlı hareket ederlerdi. Tıpkı Polonya’da olduğu gibi, en önemli şey hızdı.

Almanlar, Kızıl Ordu’nun işini on haftada bitirmeyi planlıyordu.

Planlama takımına katıldığında, yabancı gazeteci William Shirer’in tabiriyle, “tarihi yanlış anlama konusunda müthiş bir zekâyâ sahip Nazi budalası” Rosenberg, en iyi yaptığı şeyi yaptı: Kurum içi bildiriler yayınladı.

İlk belgeyi 2 Nisan'da Hitler'le yediği özel bir yemeğe getirdi. Führer bu konuşmayı ofisinin tantanasından uzakta yapmak istediği için Wilhelmstrasse'deki eski Şansölyelik'teki yemek odasına gittiler; Hitler burayı hususi konutu olarak kullanıyordu. Sonra bitişikteki kış bahçesine geçtiler.

Hitler'e sunduğu planda, Rosenberg tüm Rusya'ya acımasızca davranılmasını öneriyordu. Nazilerin Moskova'daki "Yahudi Bolşevik" rejimi devirmesi ve meşru bir halefi engellemesi gerekiyordu. Ülkenin sanayisini çökertip ulaşım ağlarını parçalaması lazımdı. Ülkeyi tahrip etmeleri ve "nüfusun istenmeyen kısımları için bir çöplük" olarak kullanmaları gerekiyordu.

Baltık bölgesinin, Beyaz Rusya'nın ve Ukrayna'nın ne yapılacağı konusundaysa Rosenberg'in farklı fikirleri vardı. Burada çok zekice davranmaları gerektiğini savunuyordu. Siyasi hassasiyetler göz ardı edilmemeliydi. Savaşın sonra, Moskova'nın ardında bir savunma hattı oluşturmaları için bu müttefiklere ihtiyaç duyacaklardı.

Letonya aydın kesiminin "gerekli tahliyesi" ve Litvanya'da yaşayan "alt ırk mensuplarının" -1941'de orada çeyrek milyon Yahudi yaşıyordu- sürgününden sonra, Rosenberg bu üç Baltık ülkesinin Almanya'ya katılmasını öneriyordu.

Ukrayna'nınsa kültürel ve siyasi bağımsızlığını desteklemekle birlikte, Rosenberg aynı zamanda Almanya'nın savaş ve ertesinde tüm hammadde ve tahıl ihtiyacını bu bölgeden karşılamasını bekliyordu.

Beyaz Rusya'dan ise umut yoktu. Gerici ve Yahudilerle dolu bir ülke olduğu için asla bağımsız olamazdı.

Rosenberg düşüncelerini belirttiikten sonra, Hitler o gece daha sonra okumak için bildiriye aldı. "Rus sorunuyla bütüncül olarak ilgilenecek bir ofis açmak istiyorum, başında da sen ol istiyorum," dedi Hitler. "Geniş kapsamlı hatlar belirle.

Ne kadar paraya ihtiyaç duyarsan senin olacak. Rosenberg, zaman senin zamanın.”

İki adam, birlikte bir haber filmi izlediler, sonra kış bahçesine geri dönüp Rusların psikolojisi ve Sovyetler Birliği’nde Yahudilerin rolü konusunda bir gece sohbeti yaptılar. “Hislerimi uzun uzadıya anlatmama hiç gerek yok,” diye yazdı Rosenberg günlüğüne, o akşam mutluluk sarhoşluğu içinde evine döndüğünde. “Yirmi yıllık Bolşevik karşıtı çalışmanın artık dünya tarihini değiştirecek, siyasi sonuçları olacak. Milyonlarca kişinin kaderi benim ellerime verilecek. Almanya ona ezelden beri, sayısız kılığa girmiş halde yük olan bir yükten kurtulacak. Eğer gelecekteki büyük Almanya bu işlerin karşılığını verecekse, milyonlarca başka insan, bu gerekliliğin dayatılmasına lanet okusa ne yazar?”

Rosenberg kış bahçesinde geçirdiği akşam hakkında yazdığı başka bir gizemli notta, Hitler’in kendi Doğu tasavvurunu ayrıntılı şekilde ona aktardığını yazdı. Führer’in söyledikleri, Rosenberg’in kâğıda dökmeye çekineceği kadar hassastı – şahsi günlüğüne dahi.

“Bugün [bunu] yazmak istemiyorum. Ama asla unutmayacağım.”

Hitler’in Rosenberg’e söylemediğiye, belli ki, doğu bölgeleri hakkında ondan aldığı tavsiyeleri uygulamaya hiç niyeti olmadığıydı.

“Açgözlülükle, çocuklukla,” diye yazdı bir tarihçi, Rosenberg’in o yıllardaki hali hakkında, “daha fazla güç için ellerini açtı.”

İşgal zamanı yaklaştıkça, Rosenberg’in Doğu’yu denetlemek için sivil bir yönetim kurmaktan ötesini planladığı iyice belirginleşti. Hitler, savaş başladıktan ve Almanlar ilk Sovyet

bölgelerini işgal ettikten sonra, yeni bakanlığı Rosenberg'in yönetmesine karar vermişti. Rosenberg'e en azından kâğıt üstünde her şeye gücü yetecek gibi duran bu örgütün anah-tarlarını teslim etmek, Hitler dışında hiç kimsenin içine sin-miyordu. Goebbels'in yazdığı üzere, Rosenberg "ancak teori oluşturabilir... organizasyon yapamaz"dı.

Rakipleri, neredeyse hiç zaman kaybetmeden, Rosen-berg'in önüne engeller çıkarmaya başladılar. Aralarından hiç-biri, önceki bir buçuk yılı Polonya nüfusuna azap çektirmek-le geçiren Himmler kadar güçlü ve acımasız değildi. Hitler, SS şefini ordunun arkasından doğuya göndererek, yeni ka-zanılan toprakları Yahudilerden, komünist liderlerden, par-tizanlardan ve ister gerçek ister hayali, tüm düşmanlardan temizlemek istiyordu. "SS lideri, Führer adına, siyasi yöne-timin hazırlanması için özel görevleri yerine getirmelidir. Bu görevler, iki zıt siyasi sistem arasında verilmesi gereken bir mücadelenin sonucudur," diye yazıyordu 13 Mart 1941 tarihli askeri talimatta. "Bu görevler çerçevesinde, SS lideri bağımsızca, kendi yetkisiyle hareket edecektir."

Bu talimatın verdiği güçle, Himmler kendi polis gücünü Rosenberg'in yeni sivil bakanlığının yetkisine bırakmayı red-detti.

Rosenberg ayak diredi. "O halde ben bu görevi üzerime alamam," dedi Hans Lammers'e nisan ayında. Sağ gözü şehla olan kel avukat Lammers, Hitler'in Şansölyelik Ofisi'nden çıkan tüm resmi emirlerin kanalıydı. Rosenberg zaten gücü-nü orduyla ve Göring'in ekonomi bakanlığıyla paylaşmaktan şikâyet ediyordu. Eğer Himmler de bağımsız çalışırsa, Ro-senberg'in bakanlığının neredeyse hiç gücü kalmayacaktı.

"Polisin bir paralel hükümet kurması mümkün olamaz," dedi Lammers'e hiddetle. "Alacakları önlemler, başarmayı beklediğimiz siyasi hedeflere ket vurabilir."

Lammers bu konuyu ertesi sabah SS şefiyle konuşmayı kabul etti. Toplantı uzayıp gidince, Rosenberg, Himmler'in ayak dirediğini ve geri adım atmayacağını anladı. On ikiyi çeyrek geçe, Lammers sonunda geri döndü.

“Hiç umut yok,” diye yazdı Rosenberg. “H., Göring'in her şeyi yapacağını, özgür yönetim yetkisine onun sahip olduğunu ve benim danışma hizmeti göreceğimi iddia etti. Benim Russorunu üzerine yirmi yıldır yürüttüğüm çalışmamın amacı, konu hakkında asla fikir sahibi olmamış, geçtiğimiz on beş yıl boyunca ancak benim çalışmam sayesinde Ukrayna vb. konularda fikir sahibi olabilmiş Herr Himmler'e 'öneride bulunmak' değildi. Onun emrindeki genç insanların şimdiye dek yaptıkları acemiliklerin bize övünülecek bir sayfa açmadığı gün gibi ortada.”

Rosenberg şehri hışımına terk etti. 1941 başında, Avusturya'nın Mondsee şehrinde küçük bir çiftlik satın almıştı: “... cennetin ortasında, muhteşem bir yer” diye tarif ettiği çiftlikte kır evi, meyve bahçesi, hayvanlar, birkaç ağaç ve Salzburg'un hemen dışındaki çok güzel manzaralı gölün yarım millik bir kıyısı vardı. İçine düştüğü durumu orada değerlendirdi. Bir kez daha, Himmler “bir şeyleri alıp götürme”ye çalışıyordu. Himmler hiçbir şey uğrunda çalışmak istemiyordu; yalnızca daha fazla güç sahibi olmak istiyordu. “Prensipte yeterince büyük görevleri var, hayat boyu sürecek bir çalışma değerinde.”

Rosenberg olacakları gözlerinin önünde bir film gibi görebiliyordu: Yüceliğe giden yolun sonunu görmeye nefesi yetmiyordu.

“Umarım her şey sandığım gibi bitmez.”

Rosenberg 2 Mayıs'ta, doğuya uygulanmak üzere olan ik-

tisadi sömürüden sorumlu liderlerle çok önemli bir toplantıya ev sahipliği yaptı. Toplantıda, Alman planının sonuçları acımasızca ayrıntılara kadar tartışıldı: Ordu eğer işgal ettiği topraklardan ihtiyaç duyduğu her şeyi alırsa, “x milyon kişi”nin aç kalacağı “kesin”di. Bu milyonların arasında esir alınan Sovyet askerler de vardı, çünkü yemek taksimi yapılırken hiç hesaba katılmamışlardı.

Toplantı dağıldıktan sonra, Rosenberg “iyi iş çıkardıklarını” yazdı.

O gün Hitler’i bilgilendirdi ve konuşmaları Rosenberg’in görevi hakkında daha uzun bir tartışmaya dönüştü. Rosenberg, güveni için Führer’e teşekkür etti. Önceki ay boyunca, yapacağı iş konusu onu hem bunaltmış hem de heyecanlandırmıştı. Baltık’tan Hazar’a kadar uzanan bir bölgenin idaresi onda olacaktı. Askeri haritalara göz gezdirdiğinde, kendi yönetimi altına girecek geniş bölgelerden çok etkilendi. Kaos çıkma ihtimali çok yüksekti. “Sorunlar hakkında düşündükçe,” dedi Rosenberg, “önümdeki görev de gözümde büyüyor.”

“Ama çok büyük ve olumlu bir görev alıyorsun,” dedi Hitler. Ağzından çıkan sonraki cümle de, “Bu adım için benim sorumluluk almam gerekiyor,” oldu. Rosenberg’in daha sonra günlüğüne eklediği nota göre, bunu söylerken Hitler’in gözleri yaşarmıştı.

Barbarossa Operasyonu’nun başlamasından iki gün önce, 20 Haziran’da, Rosenberg, Sovyetler Birliği’nin batı bölgelerini Moskova’dan koparıp Almanya’yla ittifaka girecek bölgeler yaratma planı hakkında hükümetteki iş arkadaşlarıyla konuştu. “Operasyondan birkaç yıl sonra kırk milyon insanı gönüllü işbirliğine mi ikna edeceğim, yoksa her köylünün arkasına bir asker mi koyacağım; orası tartışmalı.” Çelişkili şekilde, aç bırakma politikasını da destekliyordu: Rosen-

berg'e göre, Almanları beslemek savaş sırasında birinci öncelik olmalıydı ve doğu halklarını beslemek gibi bir mecburiyet yoktu.

“Bunun acı ve duygusuzca bir gerçek olduğunun farkındayız. Şüphesiz ki çok geniş bir tahliye gerekecek,” dedi, “ve Rus halkını kesinlikle çok zor yıllar bekleyecek.”

10 Mayıs 1941'de, Hitler'in Vekil Führer'i Rudolf Hess'le yapması planlanan toplantıda, Rosenberg yeni görevi hakkında bilgilendirilecekti. Ama bir gün önce, Hess'in yardımcısından telefon geldi. Toplantının cumartesi sabahı yapılması gerekiyordu. Vekil Führer, acil bir iş için gitmeliydi.

Yardımcı bu konuyu daha da açmadı, Rosenberg de ipuçlarını algılayamadı; ama asıl gerçek çok geçmeden ortaya çıkacaktı: O gün, Rudolf Hess'in hayatında bir dönüm noktasıydı. Rosenberg, savaş bitmeden önce Hess'i görecektir son Nazi liderlerden biri olmak üzereydi.

Artık, Rosenberg'in Berlin'den trene binmesi için çok geçti, bu yüzden Hess onun Münih'teki toplantıya hemen gelebilmesi için bir uçak göndertti. Sabah on bir buçukta Rosenberg'i karşıladığında, Hess “solgun ve hasta” görünüyordu, normal halinden çok uzak bir durum olmasa da. Hess en başından beri Hitler'in sadık bir takipçisi olmuştu. Partide yıllarca büyük bir hâkimiyet sahibi olan Hess, savaş başladıktan sonra Hitler'i neredeyse hiç görememeye başlamıştı. Hess'in kurmayı Martin Bormann, Hitler'in dikkatini gidererek daha fazla çekiyordu.

Rosenberg ve Hess, planlanan Doğu Bakanlığı'nda çalışacak personeli tartışmak üzere masaya oturdular. Ama Rosenberg ayrıntılara girmeye çalıştığında, Hess onu durdurdu. O yalnızca en önemli konuları konuşmak istiyordu. Küçük konularla uğraşamayacak kadar doluydu zihni.

Öğle yemeğinden önce, Hess'in üç yaşındaki oğlu alt kata geldi ve babasıyla biraz sohbet etti.

"Daha sonra kafama dank etti ki," diye yazacaktı Rosenberg, "bu andan itibaren, hayatının sonuna dek babasının ölümünün sorumluluğunu taşıyacak olan oğluna veda etmek istemişti."

Hess belli ki onu rahatsız eden şeyi Rosenberg'e söylememiştir ama kısa sürede iki cepheli bir savaş çıkmasından belli ki çok korkuyordu. Rosenberg gibi, o da Britanya'nın Nazilerle aynı cephede savaşmaları gerektiğine inanıyordu. Olur da Britanya'yı barışa ikna edebilirse, o zaman Hitler ve Almanya tüm güçleriyle Sovyetlere saldırabilirlerdi.

Vekil Führer o akşam, Rosenberg'le yediği yemekten birkaç saat sonra, Münih yakınlarındaki bir pistten kalkacak uçağa bindi. 22.00 sularında Glasgow yakınlarında uçaktan atladı, Messerschmitt'in düşüp alevler içinde kaldığı alanın yakınlarına paraşütle indi.

Yere indiğinde karşısına çıkan çiftlik işçisine, 1936 Olimpiyatları sırasında tanıştığını iddia ettiği, Kraliyet Hava Kuvvetleri'nde filo komutanlığı yapan Hamilton Dükü'nü görmek istediğini söyledi Hess. Dük'ün karşısına çıktığında, Britanyalıları barış teklifi getirdiğini söyledi. Britanyalılar, diğer yetkililerce de sorgulanan Hess'in Hitler'den habersiz geldiğini ve her şey için çok geç olmadan silah bırakmalarını istediğini anladılar.

Adam hayal dünyasında yaşıyor gibiydi. Onu savaş sırasında esir tutmaya karar verdiler.

Hess'in uçuşunun ertesi günü, Hitler, Hess'in arkasında bıraktığı mektubu aldı. Planlarını anlattığı metinde, çılgınca kumarına Hitler'in itirazı durumunda, Hess'i dengesiz bir deli ilan etmesini istiyordu. Rosenberg'in aktardığına göre, Hess'in mektubunu okuduktan sonra "midesi bulanık" Hitler de tam olarak bunu yaptı.

Bir pazar günü yapılan radyo yayınında, Naziler, Hess'in yaptığı şeyi ülkeye bildirdiler ve onun akli rahatsızlık geçirdiğini ilan ettiler.

Rosenberg de bu haber karşısında partideki herkes gibi şaşkına dönmüştü. Böyle bir şeyi hiç beklemiyordu, adamların inanılmaz yolculuğundan hemen önce yemek yemiş olmasına rağmen. "O kadar inanılmaz, siyasi ihtimallerin o kadar ötesinde bir şeydi ki başta ağzımız dilimiz tutuldu," diye yazdı günlüğüne. "Ama ben Hess'in bir süredir bunalımda olduğunu düşünüyordum. Yapacak hiçbir işi yoktu, partideki liderliğini kaybetmişti, mevkisini hak ettiğini düşünmüyordu... Bir iş yapmamanın getirdiği bunalım, çok tuhaf bir şekilde zuhur etti... Hess bir hayal dünyasında yaşıyordu. Yeraltı suyu arama çubuklarına, astrologlara, şifacılara vs. duyduğu sevginin derinliği belli ki kararlarına gölge düşürmeye başlamış... Rudolf Hess'in dünyevilikten uzak zihni, gelecekteki bir oyun yazarının tarihi trajikomedisine konu olacaktır."

Rosenberg, Hess'in sahneden kaybolmasının bir de iyi bir haber getirdiğini düşünüyordu. Üçüncü Reich artık gelecekte "çok hasta bir adam" tarafından yönetilme kaderine mahkûm değildi.

Ama Rosenberg hemen önlerindeki tehlikeyi görmedi. Hess'in yerini dolduran kişi, herkesin nefret ettiği, kalın boyunlu, "masabaşı Machiavelli'si" Martin Bormann oldu. Göstermelik patronu kaçıp gitmeden önce bile, partideki gerçek gücün onda olduğu düşünülüyordu. Sessiz ve ciddi yapısıyla, tipik bir sahne arkası aktörü olan Bormann, her zaman Hitler'in yanındaymış gibi görünüyordu. "Hess belli ki Führer'in sinirlerine dokunmuştu; bu yüzden istekler ve görevler Bormann'a veriliyordu," diye yazacaktı Rosenberg, savaştan sonra kaleme aldığı hapisane hatıratında. "Kendini

vazgeçilmez kılmaya da işte böyle başladı. Yemek konuşmalarımız sırasında, eğer olan biten yeni bir şeyden bahsederseniz, Bormann hemen defterini çıkarıp not alırdı. Führer bir söz, bir olay veya bir filmde rahatsız olduğunu bildirdiğinde de not almayı ihmal etmezdi. Eğer bir şey net değilmiş gibi görünürse, Bormann ayağa kalkar, odayı terk eder ama hemen geri dönerdi: personeline araştırma yapmalarını, telefonla birini aramalarını, telgraf çekmelerini vs. söyledikten sonra. Bu durumda, yemek bitmeden önce Bormann'ın elinde bir açıklama bulunabilirdi.”

Bormann, zamanla Rosenberg'in ilerleyişinin önündeki en büyük engel olacaktı.

Sovyetler Birliği'nin işgali için yapılan planların sürati kesilmedi. Goebbels günlüğüne Rosenberg'in davranışları hakkında şunları yazdı: “...sanki Rus Çarı; hep aynı şey: etki alanı isteyip duruyor.” Himmler hâlâ Rosenberg'i bir kenarda tutabilmek için elinden geleni yapıyordu ama Himmler'in güvenlik güçlerinin başında olan ve Yahudi sorununa nihai bir çözüm bulmakla görevlendirilmiş Heydrich, Göring'in özel emirleriyle, gerekli olan durumlarda Rosenberg'in bakanlığını da işleyişe dahil etmek zorundaydı.

Barbarossa Operasyonu'ndan önceki aylarda Heydrich, Himmler ile Rosenberg arasında bir anlaşma sağlamaya çalışmıştı. Himmler'in SS ve polisteki rütbeli yardımcıları, işgal edilen bölgelerde Rosenberg'in sivil yönetimlerinin başına geçebilirdi; bunu neden Hitler'e önermiyorlardı? Üçüncü Reich'ta böyle “kişisel birlik”ler yaygındı. İki kurumda birden çalışan yöneticiler vardı ve bu durum bazen işbirliğini artırırken bazen de zorlu çıkar çatışmalarına yol açabiliyordu. Mevzubahis durumda, Rosenberg'in bakanlığı pratikte Himmler'in liderliğine giriyordu.

“Polis memurları siyasi liderler olur o zaman!” diye bağırdı Rosenberg onu reddederken. Karşılık olarak da Himmler’in SS yöneticilerinden birini kendi ofisine göndererek bakanlığı emri altına almasını önerdi. Konu birkaç gün boyunca çözülmedi; sonra Rosenberg, birlikte çalışmalarının mümkün olup olmayacağını görmek için Himmler’e yazdı. “Tepkisini çok merak ediyorum.”

Yazdığı mektup, Himmler’in fikrini değiştirmede. Rosenberg ondan Doğu’daki işlere hazırlığı hakkında raporlar yazmasını istiyordu. Ayrıca Himmler’in işgal bölgelerine yerleştirmek istediği kişileri de Rosenberg bizzat onaydan geçirmeyi talep ediyordu. SS lideri için bunlar çok fazlaydı. Himmler, Bormann’dan Rosenberg’in müdahalesini durdurmasını istedi. “Führer... görevlerim zarfında Rosenberg’in emirleri altında olmadığımı söyledi bana,” diye yazdı Bormann’a. “Rosenberg’in bu meseleyi ele alırken takındığı üslup, onunla erkek erkeğe çalışmayı iyice imkânsız kılıyor... Rosenberg’in emri altına girmek şöyle dursun, onunla birlikte çalışmak bile Nazi Partisi’ndeki en zor şey.” Bormann hazıranda Himmler’in önerisini Lammers’e iletti: “Ekseriyetle ilk haftalarda ve aylarda, bu çok güç vazifelerini ifa eden polisler, her şart altında, yetki sahası ihtilaflarından türeyecek hiçbir engelle uğraşmamalıdır.”

Fakat anlaşmazlık sürüp gitti. Himmler artık polis gücünden de ötesini istiyordu: İşgal edilen topraklardaki siyasi işler de onun yetkisi altında olmalıydı.

Rosenberg, bu isteğin “tamamen dayanılmaz” olduğunu, “emsalsiz bir karmaşa” yaratacağını yazdı.

Himmler ile Rosenberg arasındaki konu hâlâ çözümsüzken, 22 Haziran 1941’in erken saatlerinde, Almanlar, Sovyetler Birliği’ne saldırıya başladı.

Sovyetler tamamen hazırlıksız yakalandılar. Stalin, Finlandiya'dan Karadeniz'e uzanan bin beş yüz kilometrelik cepheden gelen ilk top atışı raporlarına inanmamıştı. Gelen, tarihin en büyük işgal ordusuydu: yarım milyon kamyon ve tankın içindeki üç buçuk milyon asker, yedi yüz bin top ve neredeyse üç bin uçak. Almanlar, Baltık ülkeleri ve Ukrayna'dan saldırıyordu, Kızıl Ordu gözlerinin önünde eriyordu. Askerler kafa kafaya çarpışırken, geri çekilirken, ormana terk edilerek veya vatandaşlarıyla birlikte teslim olarak ölüyorlardı. Alman generaller, birkaç gün içinde zafer ilan ettiler. Moskova'da, Stalin buna karşı çıkabilecek durumda değildi. Haziran sonunda, Kremlin'den çıkıp şehrin hemen dışında, Kuntsevo'daki evine gitti ve yardımcısına şöyle konuştu: "Her şeyi kaybettik."

Yüz binlerce asker –ki daha sonra bu sayı milyonlara ulaşacaktı– Alman güçleri tarafından esir alınmıştı. Almanların onları ne alıkoymaya ne de canlı tutmaya niyetleri vardı. Komünist Parti Komiserleri, Hitler'in emirleriyle vurulmuştu. Teslim olan Sovyet birlikleri, zorla yürütülüyor, sopalarla dövülüyor ve 1941'de genellikle etraflı dikenli tellerle çevrili açık alanlardan ibaret olan Alman esir kamplarına giderlerken yemek için birbirleriyle kavgaya zorlanıyordu. "Aç hayvanlara benziyorlardı, insan gibi değillerdi," diye yazdı bir görgü tanığı, savaştan sonra basılan günlüğüne. Demiryolları kullanıldığında, Sovyetler açık sığır vagonlarına bindiriliyordu.

Birçok kampta, askerlerin tuvalet ihtiyaçlarını sıkışık kalabalıklar içinde gidermekten başka çareleri yoktu. Bu kamplardan birinde, merkez binada yangın çıktı ve yanarak ölmeyenler de kaçmaya çalışırken vuruldular. Başka birinde, mahkûmlar sefaletlerinden sonsuza dek kurtarılmayı talep ettiler. Alman muhafızlar yamyamlık vakaları görüldüğünü bildirdiler. Yıl sonunda, kamplardaki ölüm sayısı üç yüz bini

bulmuştu. Üç milyonun üzerinde Sovyet mahkûm, savaşın bitiminden önce hayatını kaybedecekti.

Savaş ilerlerken, Rosenberg tarihin acımasız olduğunu yazdı. Onun iddiasına göre, Ruslar yüz binlerce etnik Alman'ı öldürmüş, sürgüne göndermişti: "...bu cinayetler için, Rus ülkesi bütün olarak bedel ödeyecek." Suçun halkta olduğuna karar vermişti: Komünistlerin iktidara gelmesine asla izin vermemeliydiler.

Rus halkı, başka bir deyişle, muhafızlarıyla barışan esirlere benziyorlardı ve onları özgürleştirecek insanlarla savaşıyorlardı.

İşgalden üç hafta sonra, temmuzun ortasında, yeni toprakların kontrolü konusundaki bürokratik savaş doruğa çıktı. Hitler zafer kazanmıştı. Almanya, Sovyetler Birliği'nden muazzam bir toprak almak üzereydi ve artık bölgenin nasıl yeniden yapılandırılacağını konuşma zamanıydı. Hafif bir yemek üzerine içilen biralardan sonra, Üçüncü Reich'ın zirvesindeki adamlar, Wolfsschanze'de, yani Hitler'in Doğu Prusya'daki "Kurt İni"nde uzun bir toplantı yaptılar. Rosenberg oradaydı, tıpkı Göring, Bormann, Lammers ve Genelkurmay Başkanı Wilhelm Keitel gibi.

Hitler, Sovyetler Birliği'ne onları özgürleştirmek için girdiklerini ilan etti. En azından halka söylemeleri gereken şey buydu. Almanya'nın gerçek planları içinse Führer mutlak bir gizlilik emri verdi. "Son bir yerleşim" için hazırlandıklarını kimsenin görmemesi gerekiyordu –henüz. Asıl önemli olan, Alman liderlerinin gerekli önlemler hakkında hemfikir olmalarıydı: "katliam, sürgün vs." Hitler, herkesin şunu anlaması gerektiğini söyledi: "Biz bu bölgeleri asla terk etmeyeceğiz."

“Şimdiki görevimiz, pastayı ihtiyaçlarımıza göre kesmek,” dedi Hitler onlara. “Çünkü buraya önce hâkim olmak, sonra yönetmek, sonra da kullanmak amacındayız.”

Hitler yeni bölgeyi önündeki haritada kafasına göre bölerken, adamları da onu izlediler. Leningrad “yerle bir edilecek”ti. Arda kalanlar, 1939-1940’taki kısa fakat kanlı savaşta topraklarının bir kısmını Sovyetlere kaptıran ve geri almak için Barbarossa Operasyonu sırasında Almanlarla işbirliği yapan Finlere gidecekti. Bialystok, Doğu Prusya’ya dahil olacaktı. Baltık ülkeleri Reich’a bağlanacaktı. Kırım temizlenip etnik Almanlara bağlanacaktı.

Hitler, üniformasız Sovyet partizanlarının ön cephelerin arkasında Almanlarla savaşmaya başladıkları yönünde raporlar alıyordu ama önemsemiyordu. Bu sefil direniş çabaları, Naziler için mükemmel bahaneler oluşturacaktı. “Karşımızda duran herkesin kökünü kazımamıza imkân sağlıyor.”

Führer bir de şunu merak ediyordu: Zırhlı taşıtlara ihtiyaç var mıydı?

Göring bunun gereksiz olduğunu söyledi. İnsanlar isyan edecek kadar aptallarsa, Hava Kuvvetleri onları bombalarıyla kolayca susturabilirdi. Bormann tarafından not edilen toplantı tutanağında şöyle yazıyordu: “Doğal olarak, bu geniş bölgenin en kısa sürede sakinleştirilmesi gerekecekti; en iyi çözüm, yan bakan herkesi vurmaktır.”

Tüm bunların ortasında, Rosenberg, vatanları işgal edilen insanlardan en azından bazılarının kalplerini kazanmak gerektiğini savunmaya devam etti; ama monologu Göring tarafından kesildi. Savaş makinesinin hammaddeye, Alman halkının da gıdaya ihtiyacı vardı. Geleceğe yönelik ittifaklarla kaybedilecek zaman yoktu.

Gündemdeki acil meseleler konuşulmaya başlandığında, işler Rosenberg için daha da kötüye gitti: Rosenberg’in Do-

ğu'daki temsilcilerinin seçilmesi. Rosenberg kilit önemdeki Ukrayna'nın müttefik olmasını istiyordu. Ama Hitler onu reddederek, Erich Koch adındaki parti liderini atadı. Rosenberg bu karara itiraz etti. Yalın ve acımasız pragmatistliğiyle Berlin'deki takipçileri tarafından hakkında "ikinci Stalin" ya-
kıştırması yapılan Koch, Rosenberg'e göre asla emir almazdı. Hitler bu fikri önemsemedi. "Tüm emirler teoriktir," dedi. "İhtiyaçlara uymuyorlarsa değiştirilmeleri gerekir." Gelgelelim, Rosenberg'in Baltık ülkeleri ve Belarus için yaptığı Hin-
rich Lohse önerisini kabul etti.

Toplantı sona erdiğinde, Rosenberg, Göring'in elini sıktı. "Güzel bir işbirliği olmasını umarım," dedi Reich Mareşali. Ama Rosenberg ufuktaki çatışmaları görebiliyordu.

Himmler bu toplantıya katılmadı. Bölgedeki gücü zaten güvence altındaydı:

Hitler, etnik Almanların yeni topraklara yerleştirilmesi görevini ona verdiği için, Himmler hazıranda, doğudaki "siyasi durumun sakinleştirilmesi ve güçlendirilmesi" konusunda daha geniş yetki talep etti. İşgalden iki gün sonra, Himmler bir yardımcısından Doğu'nun yeniden yapılandırılması için kendi genel planını hazırlamasını bile istedi.

Rosenberg kendi bölgesindeki yetkinin böyle çiğnenmesine şiddetle itiraz etti ve tartışmayı kazanan taraf oldu –kâğıt üstünde. Himmler, bölge üzerinde net bir siyasi yetki sahibi olamadı ama Rosenberg'in sahasında bağımsız olarak çalışma özgürlüğüne kavuştu. SS liderleri, emirlerini yalnızca sözde üstleri Rosenberg'den değil, asayiş meseleleri mevzu olduğunda Himmler'den de alacaklardı. Bir acil durum yaşandığında, Himmler'in SS liderlerine vereceği emirleri Rosenberg'e bildirme zorunluluğu bile yoktu. SS ve polis liderleri,

sivil yönetimin her kademesine atanmışlardı ama onlar da emirlerini bakanlık yetkililerinden değil, Himmler'den alıyorlardı.

Coğrafya da Himmler'in gücünü perçinledi: Rosenberg doğuda değil Berlin'de çalışmayı tercih ederken, SS lideri işgal bölgelerinde bizzat dolaşıp olan biteni gözledi ve emirler yağdırdı. Sahadayken, istediği her türlü manevra kabiliyetine sahipti.

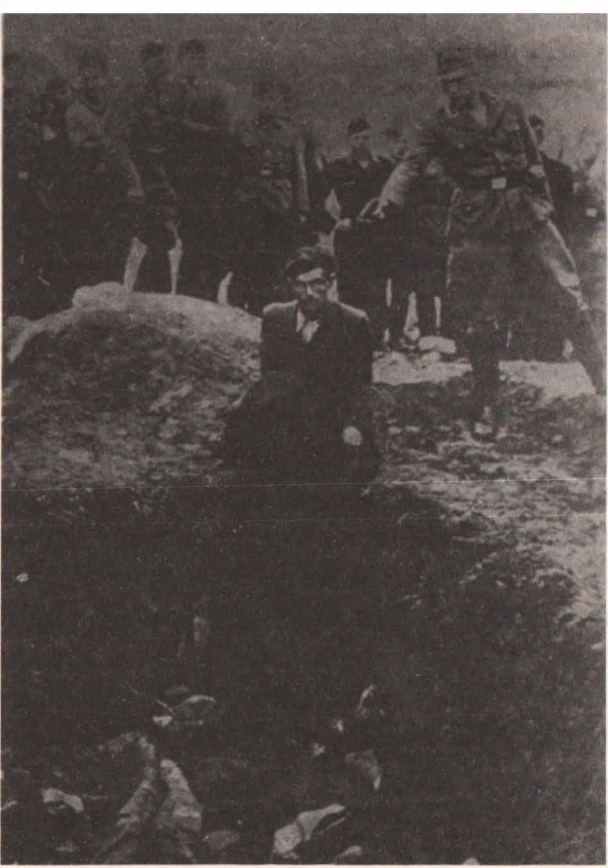
Bu durum, yeni Reich Bakanı'nın beklediği zafer değildi. Hitler'le üç buçuk ay önce yaptığı toplantıdan istediğini almasının ardından, nasıl olmuştu da sonu felaket olan bir bakanlıkla baş başa bırakılmıştı? Hitler ne düşünmüştü? Bu, bakanlık ve Alman düzeninin perde arkasındaki sömürü ve katliamları için devasa bir kılıf mıydı? Tarihçiler uzun yıllar bu sorularla boğuşacak ve asla tatmin edici bir cevap bulamayacaklardı. Hitler'in bürokratik tercihleri her zaman mantıklı olmuyordu.

Bu atamada kulis entrikaları rol oynamış olabilirdi. Şaşırtıcı biçimde, Rosenberg, Bormann'ın desteğini kazanmıştı. Rosenberg'den öğrenen Bormann, işgalin şafağındaysa, onu kontrol edilebilecek veya en azından yok sayılabilecek bir bakan olarak görmüştü. Rosenberg'i sessizce ve kuvvetle bu konuma itti, onun istediği eksiksiz güçler olmadan.

Ostministerium, yani işgal edilen doğu bölgeleri bakanlığı, Hitler'in imzaladığı emirle resmen ona verildikten üç gün sonra, "Bana muazzam bir görev verildi," yazdı Rosenberg günlüğüne, "Reich'in verebileceği belki de en üst düzey görev: Avrupa'nın bağımsızlığını asırlarca korumak." Hitler'in ona "bu görev için tam yetki" vermiş olmamasıyla hayal kırıklığına uğrayan Rosenberg'in, bununla birlikte ezeli düşmanlarına boyun eğeceği de yoktu.

Emrinde bir merkezi hükümet bakanlığı vardı ve yetkisini sonuna kadar kullanmaya niyetliydi.

Sonraki üç yıl, çoğunlukla onun öfkeli konuşmalarından doğan antisemitik tehditlerin gereği yapılmaya başlandığında —o Mart ayında, radyoda, tüyler ürperten bir netlikle biz-zat yaptığı konuşmasında “dünya çapında biyolojik temizlik devrimi” talep etmişti- Rosenberg de kendi bakanlığıyla üstüne düşeni yapacaktı.

‘Görev Timi’ infaz ekiplerinden birinin mensubu, Ukrayna’nın Vinnitsa kentindeki bir çukurun kenarında, bir Ukrayna Yahudisi’ni öldürmeye hazırlanıyor. (*ABD Holokost Anma Müzesi, Sharon Paquette’in katkılarıyla*)

18: ÖZEL GÖREVLER

Reich Şansölyeliği'nin yemek odasında Hitler'in kokteyl masalarındaki herkes çok neşeli görünüyordu. Rosenberg oradaydı, tıpkı Bormann, Hess ve Lammers gibi. 1940 Ocak'ıydı, Barbarossa Operasyonu'ndan bir buçuk yıl önceydi ve Nazi liderler zamanın gündemini konuşuyorlardı: İngiltere savaşı ve Polonya'daki ırksal temizlik. Ama konuşmalar çok geçmeden kara mizaha evrildi.

Yahudiler sohbete konu olunca, Rosenberg eğer Sovyetler Birliği halkı uyanıp antisemitik öfkesini salıverirse “berbat bir Yahudi katliamı” yaşanacağını öngördü.

Bunu duyunca, Hitler lafa katıldı.

Eğer Sovyetler Birliği'nde katliamlar yaşanırsa, Avrupa belki de araya girip doğudaki Yahudileri korumasını *ondan* beklerdi; Hitler bunu gülümseyerek söyledi.

Nazi topluluğu kahkahadan kırıldı.

Ayrıca, diye devam etti Hitler gülüşmelerin arasında, *ayrıca* belki de Rosenberg'le ikisi özel bir kongre düzenleyip gündemdeki can alıcı konuyu tartışırlardı: “Yahudilere karşı insani tutum sergilemek”.

Rosenberg mart ayında, Yahudi Sorunu Araştırma Kurumu açılışındaki radyo yayınında, Avrupa'nın Yahudi sorununun son Yahudi kıtadan ayrılmadan önce çözülmeyeceğini söylemişti. Bu sözcükleri uygulamaya dökme işiyse Himmler ve Heydrich'e düşüyordu.

1941 başında, Nazi plancıların kafasındaki asıl düşünce, Yahudileri uzakta ve ıssız topraklara sürmektir. Afrika kıyılarında sekiz bin kilometre uzaktaki Madagaskar düşünülmüş ve uzaklık nedeniyle reddedilmişti. Barbarossa Operasyonu, Yahudilere tayin edilecek bölge için yeni alternatifler sunuyordu: yakında mağlup edilecek Sovyetler Birliği toprakları. Ama yılın sonuna doğru işgal yavaşlamıştı ve Nazilerin Yahudi sorunu konusundaki görüşü radikalleşmişti. Artık kafalarda toplu katliam vardı.

Baltıklar, Beyaz Rusya ve Ukrayna'daki Yahudiler, Nazi politikasındaki bu ölümcül dönüşün ilk kurbanları olacaklardı. Katliamda, Rosenberg ve onun sivil yönetiminin önemli bir rolü olacaktı.

Rosenberg'in Barbarossa Operasyonu sırasındaki feci yanlış anlaması, artık Almanların Doğu'daki stratejisinin vazgeçilmez bir parçası olmuştu. Rosenberg ta 1919'da, Yahudilerin hem Sovyetler Birliği'nde hem diğer bölgelerdeki komünist hareketlerin arkasında olduklarını savunmuştu; bu abartılı ve çarpıtılmış fikir, tüm Yahudilerin komünist olduğu düşüncesine dek uzanmıştı: Kızıl şeytanı yenmek için, Almanların Yahudileri ortadan kaldırmaları gerekiyordu.

Hitler bu çarpık sonucu kabullendi ve bu ilke, işgal hazırlıkları sırasında, Doğu'ya saldıran Almanlara verilen talimatların en önemlileri arasında yer aldı. Bunun normal bir savaş olmayacağını söylediler. Bu, iki zıt dünya görüşünün savaşı

olacaktı: Nazizm'e karşı Bolşevizm; Arilere karşı Yahudiler. İşgalden önce komutanlara yaptığı konuşmalarda, Hitler onlara bu "imha savaşı"nda "en acımasız güçleriyle saldırmaları"nı vurguladı. Alman askerlere, Sovyetlerin ölümcül düşmanları olduğu aşılandı. "Bu savaş, Bolşevik provakatörler, başıbozuklar, sabotajcılar, Yahudiler ve direnişin aktif pasif tüm şekillerine karşı, acımasızca ve yılmadan verilecek bir savaştır."

Ordunun arkasından bölgeye girip sahayı "temizleyecek" SS'e, polis güçlerine ve Himmler'in Görev Timi'ne de neredeyse aynı mesaj verildi. 1941 askeri talimatlarının soğuk, şifreli dilinde bu sözler, Hitler'in Himmler'e verdiği "özel görevleri" içeriyordu.

Savaşın ilk günlerinde, Görev Timi'nin Doğu'ya salıverilmesiyle birlikte, Heydrich'in aldığı talimatlar, onun adamlarının kimleri infaz edecekleri konusunda büyük bir rahatlık sağlıyordu: komünistler; parti veya hükümetteki Yahudiler; sabotajcılar, propagandacılar, keşkin nişancılar, suikastçiler, provakatörler gibi "diğer radikal unsurlar". Himmler, ön saf-lara giden bir grup SS askerine karşılarına çıkacak düşman hakkında şu bilgileri verdi: "...180 milyon nüfus, karışık ırklar, telaffuzu imkânsız isimler... Bir de öyle tuhaf tipleri var ki onları hiç acımadan, üzülmeyen öldürebilirsiniz... Bu insanlar Yahudiler tarafından tek dine, tek ideolojiye yönlendirildi, o da Bolşevizm."

Başta, Himmler'in Görev Timi ve güvenlik güçleri tarafından kurban edilenler erkeklerdi. Nazilerin bahanesi, direnişçileri, Sovyet ajanlarını, komünist provakatörleri ve Yahudi entelektüelleri vurduklarıydı. Kurbanlar yağmacılıkla, sabotajla, propagandacılıkla veya hastalık taşımakla suçlanıyordu.

Ama hiç zaman kaybetmeden, Naziler operasyonlarında

kadın ve çocukları da katletmeye, sivil halkı sistematik şekilde, yüz binler halinde öldürmeye başladılar.

Genellikle, Yahudiler merkezi bir meydanda toplanır ve şehir dışındaki izole bir mekâna götürülürdü. Eğer toplu mezarlar hazır değilse oraya ilk gelenlere kazmaları emredilirdi. Kurbanlar çukurun ağzında ya da önlerindeki cesetlerin üstünde yatarlarken vurulurdu. Bazıları, üstlerine toprak atıldığında hâlâ nefes alıyor olurdu.

En büyük katliam, Eylül 1941’de, Rus Direnişi’nin yerleştiği bomba ve mayınlar Alman işgal merkezini yok ettikten hemen sonra, Kiev yakınlarında yaşandı. Öfke içindeki Naziler, olaydan Sovyet gizli servisini ve dolayısıyla da Kiev Yahudilerini suçladı. Şehrin değişik yerlerine asılan ilanlarda, onlara 29 Eylül’de şehrin bilinen kavşaklarından birine gelmeleri söylendi. Resmi belgelerini ve paralarını yanlarında getirmeleri istendi, çünkü sürüleceklerdi. Ertesi gün ise Yom Kippur’du, yani Yahudilerin Kefaret Günü.

Yahudiler kavşağa geldiklerinde etraflarında bir taşıt görmediler; Yahudi mezarlığı yakınlarında bir kontrol noktasına götürüldüler. Sıraya girenler, çok geçmeden neler olduğunu anladılar. Uzaktan gelen silah seslerini duyabiliyorlardı.

Kontrol noktasında eşyalarını teslim ettiler, alyanslarından üstlerindeki kıyafetlere kadar. Onarlı gruplar halinde itilip kakılarak Babi Yar adında bir vadiye götürüldüler. Birkaç gün içinde, toplam 33.761 kişi vurulmuştu. “Cesetler daha sonra mezardan çıkarılıp odunların üstünde yakıldığı ve yanmayan kemikler kırılıp kumlarla karıştığı için,” diye yazdı Timothy Snyder, “bu sayı yalnızca ölçülebilenlerden ibaret.”

Babi Yar, 1941’in ikinci yarısındaki toplu katliamlardan yalnızca biriydi. Ağustosta, Macaristan topraklarından sürülen yirmi üç binin üstünde yabancı –çoğunlukla Rus ve Po-

lonyalı- Yahudi, Ukrayna'nın batısındaki Kamenets-Podolsk kentinde katledildi. Ekimde, Dnipropetrovsk'ta on bin kişi daha katledildi. Baltıklar'dan Karadeniz'e kadar küçük mecralardaki sayısız Yahudinin akıbeti meçhuldü.

O sırada, Berlin'deki Rosenberg, emri altındaki hangi şehirlerin *Judenfrei*, yani "Yahudilerden arındırılmış" olduklarını düzenli olarak bildiren raporlar alıyordu.

Konu yalnızca şehirler değil, ülkelerdi artık. Rosenberg'in doğduğu yer olan Estonya birinciydi: on beş bin Yahudi yok edilmişti. Letonya ve Estonya'daki turlarından dönen bakanlık görevlilerinin eylülde ilettikleri raporlar, Rosenberg'i sevindirdi. Nazi katliamına uğramayan insanların, 1940-1941'de binlerce Estonyalı, Letonyalı ve Litvanyalının infazı ya da sürgününe yol açan Sovyet işgalinden kurtuldukları için sevindikleri bildiriliyordu.

"Yahudilerin beyinlerini zehirlemesi yetmiyormuş gibi, kendileri de içlerinde bölünmüştü," diye yazdı günlüğüne. "O kadar berbat şeyler yaşamışlar ki Almanların hâkimiyeti altına girmek onlar için bir kurtuluş olmuş. Artık hem Yahudiler hem komünistler ortadan kaldırıldığına göre, insanların tekrar uyanma vakti geldi demektir."

Birçok yerde, Nazi katliam operasyonları, Almanların Yahudileri fabrikalarda, dükkânlarda, inşaatlarda zorunlu olarak çalıştırma istekleriyle çelişiyordu. "Çalışabilecek durumdaki" Yahudiler geçici olarak rahat bırakılmışlardı, komşularının polis tarafından ölümlerine götürülmelerini izlerken berbat bir arafta kalmışlardı.

Beyaz Rusya'nın başkenti Minsk de tipik bir örnekti. Savaşın altıncı gününde şehir düştü. Temmuz başında, kırk beş yaşın altındaki tüm erkekler toplandı ve açık alanda kuru-

lan bir kampa götürüldü. 140.000'in üstünde savaş esiri ve sivil, bir şehir meydanına toplandı. Su ve yemek sınırlıydı. Erkekler lastik coplarla dövüldüler ve en ufak bahanelerle bile vuruldular. Rosenberg, temmuzda kamp koşullarıyla ilgili bir rapor aldı. "Sınırlı muhafız gücü yüzünden günlerce vardiya yapan askerler, esirlere mümkün olan tek dille hitap ediyorlar: silahların diliyle, acımasızca." Bir süre sonra, esirler milliyet ve ırk bakımından ayrıldılar; Rus ve Polonyalılar salıverildi. Yahudiler kaldı.

Bir sabah, muhafızlar tüm eğitimli Yahudileri topladılar: mühendisler, doktorlar, muhasebeciler. Bu insanlar iki gün sonra, kamptan çıkarıldılar ve vuruldular. Arkada kalanlar tekrar şehre yürütüldü, şehrin kalanıyla birlikte bir kenar mahalleye yerleştirildi ve işgal gücü için çalışmaya zorlandılar. En az yetmiş bin kişilik nüfusuyla, Minsk'teki getto, Sovyetler Birliği'ndeki en büyük esir mahallesine dönüştü.

Yahudiler ısırgan ve patates kabuklarıyla beslendi, dehşet içinde yaşadı. "Gestapo, kenar mahallelere ani baskınlar düzenleyip erkekleri götürüyordu," diye yazdı Minsk'teki konfeksiyon fabrikasında çalışan ve kaçmadan önce aylarca o gettoda kalan Mikhail Grichanik; Naziler annesini, karısını, üç çocuğunu ve üç diğer akrabasını öldürmüştü. "Dairelere giriyorlar, insanları lastik coplarla dövüyorlar ve işe alır gibi bilinmeze götürüyorlardı, turbalıklara falan. Götürülenleri bir daha sağ gören olmuyordu." Görev Timi raporları, bu süreci kesin bir doğrulukla belgeliyordu: 16 Ağustos: 615 idam. 31 Ağustos ve 1 Eylül: 1.914 idam. 4 Eylül: 214 idam. 23 Eylül: 2.278 idam.

Eylülde, Kovarsky ailesi, bir oğullarıyla birlikte saklanırken, polisin evlerine girip diğer iki oğlu, iki kızı ve onların büyükannelelerini öldürüşünü izledi. En büyük kızıdan, önce kıyafetini çıkarıp masanın üstünde dans etmesi istendi.

Pencereleri kapatılmış siyah kamyonetler, geceleri sokaklarda devriye gezmeye başladı; Yahudileri, partizanları, kim-sesiz çocukları topladı. Gettodakiler, dehşet verici bir şekilde, bu araçların kurbanlar üzerinde gaz kullanımı için laboratuvarlar olduğunu fark ettiler: Donanımları sayesinde, kilitli arka kısma egzoz doğrudan veriliyor ve yolcuları boğuyordu. Yahudiler bu araçlara “ruh katili” diyordu.

7 Kasım 1941’de, polis tüm Minsk gettosunu sokağa çıkardı. “Ölüm korkusunun, dehşetin, çaresizliğin feryatları; kadınların hıçkırığa hıçkırığa ağlayışları... tüm şehirden duyuluyordu,” diye anlattı katliamdan kurtulan öğretmen Sofia Ozerskaya. Tarihin sembolik bir değeri vardı: Sovyetlerin komünist devrimi kutladıkları gün. Alaycı bir kutlama tertipleyen Naziler, bazı Yahudilerden en iyi kıyafetlerini giymelerini ve önden kırmızı bayrakla giden birinin ardından, sokaklarda vatanserver şarkıları söyleyerek ilerlemelerini emrettiler. Geçit sona erdiğinde, tüm Yahudiler kamyonlara bindirilip yakınlardaki bir kampın mahzenlerine götürülüp sonlarını beklediler. Sonraki birkaç gün içinde, çukurlara götürüldüler ve birer birer vuruldular. Operasyon boyunca on iki bin kişi öldü.

İki hafta sonra, yedi bin insan daha toplanıp öldürüldü. Bazı Nazi subaylarının tanıdığı ve yetenekli bir işçi olduğu için koruduğu Levin adlı Yahudi bir berber, karısıyla kızını da bağışlaması için komutana telaşla yalvardı. Alman subaysa ya birini ya ötekini kurtaracağını söyledi; berberden birini seçmesini istedi.

“Levin kızını aldı,” dedi Grichanik adlı terzi. “İşçiler fabrikaya getirildiklerinde bembeyazlardı, ağızlarını bıçak açmıyordu.”

Almanlar neredeyse üç yıl daha Minsk’e hâkim olacaklardı.

Himmler'in adamlarının yürüttüğü katliamlar sırasında, Rosenberg'in yedi sivil yönetiminden ikisi de yeni işgal edilen bölgelerde operasyonlar düzenliyordu: Ukrayna'da Erich Koch ve Ostland'da, yani Baltık ülkeleriyle Beyaz Rusya'nın bir kısmında Hinrich Lohse.

Temmuz 1941'in sonunda, Berlin'de Hitler de dahil olmak üzere birkaç yöneticiyle yaptığı görüşmelerden sonra, Lohse'nin yeni görev yeri Litvanya'nın Kaunas şehri oldu. Rosenberg'in adamı orada Himmler'le iki kez buluştu ve süregelen Yahudi kırımını hakkında bilgi aldı. Temmuz ayında, ülke çapında on beş bin Yahudi tutuklanmış, şehirlerin dışına götürülmüş, vurulmuş ve toplu mezarlara gömülmüştü. Görev Timi'ne binlerce Litvanyalı gönüllü yardım etmişti. 1 Ağustos'ta Berlin'e dönen Lohse, bulgularını Rosenberg'e ve Doğu Bakanlığı'ndaki diğer üst düzey yetkililere bildirdi. Litvanya'daki Yahudi katliamını tarif ederken –on bin sayısını verdi ve kurbanların “Litvanya halkı”nın ellerinde can verdiklerini söyledi– Lohse katliamların her gece devam ettiğini bildirdi. “Führer'in kararına göre,” dedi, “Yahudiler bu alandan tamamen temizlenmeli.”

Lohse bu toplantıdan sonraki gün, bölgedeki SS lideriyle Yahudi politikasında işbirliği için buluştu. Rosenberg'in verdiği yönergeleri takip ederken, bir yandan da baharda Doğu'nun siyasi yönetiminin nasıl olacağını anlatıyordu: Yahudi sorununa “geçici bir çözüm” olarak “çalışma kampı, getto oluşturulacak, vs.” Lohse'nin daha ayrıntılı düzenlemelerine göre, Yahudiler kırsal alandan “temizlenecek”ti. İzin almadan yolculuk yapmaları yasaktı; “gerekli görüldüğünde” her an tutuklanabilirlerdi; sarı yıldız takmak zorundalardı; kaldırımları, arabaları veya toplu taşıma araçlarını kullanmala-

rı yasaktı; tiyatrolara, kütüphanelere, müzelere, havuzlara, oyun parklarına veya spor sahalarına gitmeleri yasaktı; mülklerine el konulacaktı.

Fazla ağır görünmelerine rağmen, kendi bölgelerine el uzatılmasından hoşlanmayan SS için bu şartlar yeterli değildi.

Ostland'daki Görev Timi A'nin infaz timi komutanı Franz Walter Stahlecker, buna direndi. Lohse, ilk kez yakalanan "Yahudi sorununa radikal çözüm" fırsatını görmezden geliyordu; Stahlecker böyle yazdı. Meseleyi daha uzun süre konuşmak için bir toplantı yapılmasını istedi, çünkü Lohse'nin yönergeleri "daha üst düzey bir yetkilinin genel emirleri"ydi, "yazıda anlatılamaz"dı.

Lohse aldığı emri gözden geçirdi ve SS infaz komutanına yazdığı cevapta, vurgulanan kısıtlamaların "geçici... asgari önlemler" olduğunu, Himmler'in güvenlik güçlerine sivil yönetimlerin karışmayacağını söyledi. Bildiri gönderildikten sonra, Stahlecker hemen Görev Timi subaylarına yazdı ve SS'in Lohse'nin tam desteğine sahip olduğunu aktardı; Yahudi sorununun ölümcül çözümüne devam edilebilirdi.

Stahlecker haklıydı. 1941 ve 1942'de SS ve Doğu Bakanlığı arasında çıkan birçok anlaşmazlık gibi, bu da büyük ölçüde yetki tartışmasıydı. Konu, doğu bölgelerindeki Yahudi politikasının SS lideri tarafından yönetilecek bir asayiş meselesi mi, yoksa Reich Bakanı tarafından değerlendirilecek bir siyasi mesele mi olduğuydu. Rosenberg, bakanlığı Doğu'daki mutlak otorite haline getirme kavgasından vazgeçmemişti. Onun yardımcılarında Otto Bräutigam, bunun akıllıca olmadığını düşünüyordu. "SS'in ve polis liderlerinin hükümlerini anlayışla karşılamak çok da kötü değilmiş ona göre."

Ama 1941'de, Himmler'in güçleri onun imparatorluğun-

daki Yahudileri öldürünce, Rosenberg olaydan uzak kalmak istemedi.

Eylül 1941’de, Rosenberg kilit bir adım attı. Stalin’in Volga Nehri yakınlarında yaşayan altı yüz bin etnik Alman’ı hayvan trenlerine bindirip Sibirya’ya, Kazakistan’a gönderdiği Berlin’de duyulmuştu. “Moskova nefreti içimizde bir kez daha alevlendi, hem de hiç olmadığı gibi,” diye yazdı Rosenberg günlüğüne. Sürgün cinayet demekti ona göre. “Çok sert bir bildiri hazırladım ve taslağı Führer’e gönderdim. O da yazıyı biraz daha keskinleştirdi. Dün birine Rusya, İngiltere ve ABD’ye yönelik bir radyo yayını taslağı hazırlattım; bu toplu katliam süreceksen, Almanya’nın hıncını Orta Avrupa Yahudilerinden çıkaracağını anlatacağım.” Führer’e gönderdiği bildiri taslağında, Rosenberg, onun derhal “tüm Orta Avrupa Yahudileri”ni Doğu’ya sürgüne göndererek misilleme yapmasını öneriyordu.

Hitler, Yahudi ihracına başlaması yönündeki çağrılara direndi. Planına göre, bunu Sovyetlerle kısa ve orantısız bir savaştan sonra yaşayacağını düşündüğü zaferle yapacaktı. Ama Stalin’in orduları ilk darbelere dayanmıştı ve işgalden üç ay sonra, Berlin anlamıştı ki Moskova’nın yakın zamanda çökeceği, teslim olacağı yoktu.

Ribbentrop ve Himmler’le yaptıkları görüşmelerden sonra, Hitler, Almanya’nın artık bekleyemeyeceğine karar verdi ve 17 Eylül’de SS şefine emir verdi: Almanya, Avusturya ve Çekoslovakya Yahudileri sürülecekti.

Goebbels çok heyecanlıydı: Doğu’daki Yahudiler “sert koşullara maruz bırakılacaktı”; bunu günlüğüne bir ay erkenden yazmıştı.

Ostland’daki yetkililer binlerce Yahudi’nin kendi top-

raklarına sürüleceğini ve Riga ile Minsk'te yeni toplama kampları açılacağını öğrendiklerinde, durumdan memnun kalmadılar. Rosenberg'in bakanlığı, biraz sürse de, onlara endişelenmemeleri gerektiğini bildirdi: Bu, geçici bir süreç olacaktı, Yahudiler daha sonra tamamen yok olacaktı. Rosenberg'in ırk konularındaki danışmanı Erhard Wetzel, Lohse'ye gönderdiği taslakta Riga'ya bir "gaz ekipmanı" kurulmasını ve "çalışamayacak" olanların icabına bakılmasını önerdi. Viktor Brack, on binlerce zihinsel engelli Alman'ın, çoğu ölümcül gazla olmakla birlikte, ötanazisini sağlayan programın kurulmasına öncülük etmişti ve teknisyenlerini Lohse'nin Yahudilerinin icabına bakmaları için Riga'ya göndermekten çok memnundu.

Mektubun gönderildiğine dair hiçbir kanıt yok, teklif de herhangi bir sonuca ulaşmadı –ölüm kampları işgal altındaki Polonya'da kuruldu- ama kayda değer olan kısım, Rosenberg'in bakanlığının "çalışmaya uygun olmayan Yahudilerin Brack'in yardımcıları tarafından ortadan kaldırılmasına itirazı olmaması"nın kabulüydü.

4 Ekim'de, Heydrich, Rosenberg'in bakanlığının liderleriyle buluştu ve işbirliği için baskı yaptı. Onlarla tartışmak istemediğini belirtti: "...Yahudilere gösterilecek muamelelerin icrası her bakımdan Güvenlik Polisi'nin ellerinde." Ama 1941 sonbaharında, Lohse'ye çalışan sivil yöneticiler, Himmler'in gaddar güvenlik güçlerinin bazı katliamlarına ses çıkarmaya başladı.

Asıl itiraz noktası, cinayetlerin kendisi değildi. Hiçbir Nazi, Yahudiler konusunda yumuşak görünmek istemezdi. Sivil yöneticiler daha çok, zamanında bilgilendirilmedikleri, güpegündüz yapılan katliamlarla vatandaşların huzurunun

bozulduğu veya bazı Yahudileri çalışma kamplarına göndermek istedikleri için itiraz ediyorlardı.

Lohse'nin bölge liderlerinden Heinrich Carl, 27 Ekim'in sabah sekizinde, Beyaz Rusya'nın Slutsk kentine, beraberinde bir tabur polisle gelen bir komiser, şehirdeki her Yahudi'yi tasfiye etme emri aldığını söylediğini bildirdi. Emir komuta zincirinde Lohse'ye kadar ulaşan kurum içi notta, Carl bu konu hakkında hiç bilgilendirilmediğini ve elindeki bazı Yahudilerin zanaatkâr olduğunu yazmıştı: tabakçılar, marangozlar, demirciler... Yahudiler eğer infaz edilecekse, şehirdeki fabrikaların hemen kapatılması gerekiyordu. Ama polis komiseri, Carl'a, aldığı emir gereği "şehirdeki her Yahudiye istisna gözetmeksizin öldüreceğini" söyledi.

Silahlı adamlar, "tarif edilemez bir gaddarlıkla", "sadizm"e varan bir tavırla işe giriştiler. Yahudileri dükkânlarından çıkardılar, kamyonlara bindirdiler ve şehrin dışına götürüp vurdular. İnsanlar lastik coplarla ve dipçiklerle dövüldü. "Şehrin her yerinden silah sesi geliyordu," diye yazdı Carl kurum içi notta. "Bir sürü sokakta, ölü Yahudilerin cesetleri üst üste yığılıyordu."

Bazı Yahudiler canlı canlı gömüldü. Bir kız şehirde oradan oraya koşturdu, babasının hayatını kurtarabilmek için para bulmaya çalıştı.

Polis, kurbanların saatlerini, yüzüklerini aldı; evlerinden ayakkabılarını, deri kıyafetlerini, altınlarını veya taşıyabilecekleri ne bulurlarsa aldı. Carl'ın anlatımına göre, şehrin Yahudi olmayan insanları "neye uğradıklarını şaşırmışlardı". "Halkın güvenini kaybettik ve geri kazanmak uzun zaman alacak."

Aynı zamanda, başka bir bölge lideri de Letonya'nın Baltık Denizi kıyısında, Liepaja şehrindeki katliamların büyük huzursuzluk yarattığını bildirdi. "Subaylar bile o çocukları

öldürmenin ne gereği olduğunu soruyorlar.” Lohse şehirde daha fazla katliam yaşanmasını önlemeye çalıştı. Riga’daki gettonun temizlenmesi planına da karşı çıktı ama Himmler derhal ona bir haberci gönderip işe karışmamasını istedi: “Lohse’ye söyle; bu benim emrim ve zaten Führer’in isteği de bu.”

SS, Rosenberg’in bakanlığına gönderdiği itiraz yazısında, Lohse’nin eylemlerini açıklamasını istedi.

“Liepaja’daki Yahudilerin vahşice katledilmesini yasakladım, çünkü yöntemin meşru bir yanı yoktu,” diye yanıt verdi Lohse. “31 Ekim’i sorgulamanız, Doğu’daki tüm Yahudilerin ortadan kaldırılmasına yönelik bir direktif midir acaba? Bu konuda bilgilendirilmek isterim.” Lohse’nin Yahudi katliamıyla ilgili özel bir endişesi yoktu ama bazı özel Yahudilere ihtiyacı vardı. “Doğu’daki Yahudilerin temizlenmesi lüzumu elbette su götürmez; ancak meselenin yordamı, savaş üretimiyle ahenkli olmalı.” Lohse, yeni kaynak yaratılmadan önce eldeki kaynakları kaybetmek istemiyordu.

Rosenberg’in bakanlığı aralık ayında şifreli bir mesaj gönderdi. Berlin’deki tartışmalar konuyu tatlıya bağlamıştı. “Yahudi sorunu an itibariyle sözlü görüşmeler sonucunda netleşmiştir,” diye yazıyordu mektupta. “Konunun ele alınışında iktisadi meseleler şu süre zarfında öncelikli olarak düşünülmemelidir.” Lohse eğer soruları olursa SS’e danışabilirdi.

Ama belli ki öyle yapmadı. İşin peşini bıraktı.

Konu hakkında Berlin’de yapılan görüşmeler, 1941 Kasım’ının ortasında Rosenberg ile Himmler arasında gerçekleşti. 15 Kasım’da, iki lider öğlen ikide yemek yediler ve sonrasında dört saat boyunca Rosenberg’in siyasi liderleri ile

Himmler'in güvenlik güçleri arasındaki anlaşmazlıklardan bahsettiler.

Himmler, Rosenberg'e Avrupa Yahudilerinin ortadan kaldırılması konusunda ne kadar ayrıntı verdi, bilinmiyor. Ağustos'ta, Minsk'teki bir katliama tanıklık ettiğinden beri, Himmler daha etkili öldürme yöntemleri bulmaya çalışıyordu. Manzara karşısında sarsılarak, binlerce Yahudi'nin aynı anda öldürülmesinin infaz askerlerinin ruh sağlığı üzerinde çok kötü bir etkisi olduğuna karar vermişti. O gün Rosenberg'le buluşurlarken bile, güneydoğu Polonya'daki Belzec kentinde, tam teşekküllü ilk gaz odasının inşaatı sürmekteydi.

Himmler'in Rosenberg'e söyledikleri, toplantıdan üç gün sonra, Rosenberg'in yaptığı bir konuşmada Yahudilerin "biyolojik imha"sından bahsetmesiyle bir nebze ortaya çıktı.

18 Kasım'da, Alman basını temsilcileri, Berlin'deki Tiergarten'ın güneybatı köşesinde, kireçtaşından yapılmış, heybetli Doğu Bakanlığı binasındaki bir haber konferansına davet edildi. Rosenberg işgal altındaki doğu bölgelerinin bakanı sıfatıyla ilk kez basın karşısına çıkıyordu. Yeni görevi halka henüz açıklanmıştı; çünkü Hitler, Barbarossa Operasyonu'nun ilk aylarında, işgalden sorumlu kişileri gizli tutmanın daha akıllıca olacağına karar vermişti.

Yakasından Nazi Partisi broşu olan, çizgili takım elbisesiyle, Üçüncü Reich'ta Propaganda Bakanı'nın sahasında görev yapan sadık Alman gazetecilere hitap eden Rosenberg, bu toplantının Doğu'da olan bitenler konusunda bilgi vermek için yapıldığını söyledi. Ama bunu kaleme alamazlardı, en azından olduğu şekliyle. Bu yalnızca bir perde arkası malumatıydı; söyleyeceği her şey çok gizliydi.

Beyanları basında yer bulmadı ama konuşmasının bir kopyası, savaştan sonra ortaya çıkan evrakın arasında bulun-

du. Sovyetler Birliği'ni sonsuza dek yok etme ve doğal kaynaklarını kullanma planından bahsettikten sonra, Rosenberg konuyu Yahudi meselesine getirmişti.

“Doğuda hâlâ altı milyon civarı Yahudi yaşıyor ve bu sorun ancak Avrupa Yahudilerinin biyolojik imhasıyla çözülebilir,” dedi Rosenberg onlara. “Yahudi sorunu Almanlar için ancak son Yahudi, Alman topraklarını terk ettiğinde çözülecek, Avrupa içinde Ural Dağları'na kadar tek bir Yahudi yaşamayana dek. Kaderin bize biçtiği görev budur.” Almanya'nın 9 Kasım 1918'de teslim oluşunu hatırlattı: “...kader günüydü. Yahudilik o zamanlar Almanya'yı yok etme niyetini açıkça ortaya koymuştu. Führer'e ve Alman ulusunun karakterinin gücüne borçluyuz ki başarılı olamadılar.” Ama bu kıtada Yahudilik yaşamaya devam ettiği sürece, hoşgörülü Avrupalıların onlara tekrar barınma fırsatı tanımaları mümkündü. Bu yüzden hepsinden kurtulmak gerekiyordu. Bu yüzden “Ural Dağları'nın ötesine gönderilmeli ya da başka bir şekilde ortadan kaldırılmalı”ydılar.

Bundan daha açık konuşamazdı. ‘Doğu sürgünü’ yalnızca üstü örtülü bir laftı. 1941'in sonlarında, bunun anlamı ölümdü.

Lohse ve diğer sivil yetkililerin ekim ve kasım aylarındaki teknik itirazları yalnızca istisnaydı. Rosenberg ve Doğu Bakanlığı'ndaki astları, Himmler'in polis gücüyle işbirliğine gitti ve cinayete giden yolu kısalttılar.

Yahudi malları listelendi. Kurbanlar toplandı. Bakanlık yetkilileri katliama tanıklık da etti; hatta bazıları eylemde doğrudan rol aldı.

Kasım ayı sonunda, Himmler, yani dolayısıyla Hitler tarafından Riga gettosunun imhası emrini alan Lohse, Himmler'in adamlarının Letonya polisiyle birlikte on dört

bin kişiyi şehrin on kilometre dışındaki Rumbula Ormanı'na yürütüşünü itiraz etmeden izledi. Bu kurbanlara, Berlin'den gelen ilk Yahudi grubu katıldı; gönderilenlerin birçoğu yolda donarak ölmüştü. Kurbanlar kıyafetlerini çıkardılar, çukurlara yattılar ve vuruldular. Mezarlar toprakla kaplandı, zeminin üstünden silindirle geçildi.

1941 Aralık'ında, Himmler'in Estonya'daki infaz şefi Karl Jäger, yazdan beri bölgesinde yapılan işlerle ilgili net bir rapor hazırladı. "Çalışan Yahudiler ve onların aileleri hariç, Litvanya'da artık Yahudi kalmadı," diye yazdı. İşgalden önce 250.000'in üzerinde olan Yahudi nüfusunun artık 35.000 civarında olduğunu bildirdi.

Saçma ekonomik itirazlar olmasaydı kalanları da mutlulukla öldüreceğini ayrıca belirtti.

Yılın sonunda, Litvanya Yahudilerinin yüzde yetmişi, yani 177.000 kişi öldürülmüştü. Neredeyse hepsi, Lohse'nin gelişinden *sonra* ölmüştü. Letonya'daki 75.000 Yahudi'nin neredeyse yüzde doksanı ölmüştü. Bütün doğu bölgelerinde, en az 800.000 Yahudi sivil ölmüştü.

Bu sırada, Katolik papazlar vaazlarında ve 1941'in ikinci yarısından itibaren basılı metinlerde yeniden Nazilere saldırmaya başlamışlardı. Hitler bundan hiç memnun değildi. "Görünüşe göre, bazı papazların başları ağrımış. O ağrı da başlarını kesmeden durmayacak."

"Belli ki bu beyler O'nu hâlâ tanıyamamışlardı," diye not düştü günlüğüne Rosenberg.

Papazların itirazları, Doğu'da süregelen daha farklı bir toplu katliamla ilgiliydi: engelli çocuk ve yetişkinlerin ötenazisi. Buna Berlin'deki merkezin, yani Tiergarten 4'ün adından esinlenilerek T4 adı verilmişti. 1939'da daha temiz

bir Ari ırk yaratılması amacıyla Hitler tarafından yürürlüğe konan program, sağlık kurumlarının hastalarından anketler doldurmalarının istenişiyile kulaktan kulağa yayıldı. Birçok kurban, kiliseler tarafından desteklenen yardım kuruluşlarının bakımındaydı; telaşa kapılıp sessizce bu katliamlar aleyhinde lobicilik yapan dini liderler, Nazi misillemesinden korktukları için programın sonlanması adına halka açık bir kampanya düzenlemediler.

Ancak, 3 Ağustos 1941'de, Münster Piskoposu Clemes von Galen bu katliamları kürsüsünden lanetledi. Aziz Lambert Kilisesi'nde cemaatine seslenen piskopos, "Bana güvenilir kaynaklardan gelen bilgilere göre, Westphalia bölgesindeki hastane ve evlerde, 'ulusal toplumun üretime yatkın olmayan mensupları' listelenip bu kurumlardan azlediliyor, kısa süre sonra da öldürülüyorlar. Bu hafta, Münster yakınlarındaki Marienthal Akıl Hastanesi'nden bir kısım hastalar çıkarıldı," diye konuştu. Kurbanların küllerinin yakın akrabalarına gönderileceğini, doğal nedenlerden öldüklerinin söyleyeceğini belirtti.

Von Galen, bunun cinayet olduğunu söyledi. İnsanlar artık Nazi hiyerarşisine göre "üretici" olmadıkları için öldürülüyorlardı. Eğer böyle çarpık bir ilkeyle hareket edilecekse, "...o halde bizler de yaşlanıp güçten düştüğümüzde vay halimize... engellilerin vay haline... evlerine topal ve yatalak dönen gazilerimizin vay haline!" dedi. Bu şartlar altında, "hiç kimse güvende değil: kurumlardan herhangi biri tarafından 'üretici olmayan' insan sınıfına sokulabiliriz, bu da onların gözünde 'yaşamayı hak etmeyen' anlamına geliyor. Yani bizi koruyacak polis yok, cinayeti soruşturacak ve katili yargılayacak mahkeme yok."

Piskoposun sözleri büyük olay yarattı ve 24 Ağustos'ta Hitler, tıpkı başlattığı üzere, programı sessizce sonlandırdı.

Bunun halk huzursuzluğu dışında nedenleri de olmuş olabilir. T4, Hitler'in kafasındaki kotaya zaten ulaşmıştı: yetmiş bin kurban. Ayrıca, ötenazi çalışanları da gaz kullanımının daha büyük ölçekte kullanılacağı Doğu'ya gönderilecekti – Rosenberg'in ofisindeki Wetzel'in Lohse'yi "Brack'ın yardımcıları" konusunda bilgilendirmek için hazırladığı mektupta ipucunu verdiği üzere.

Dört ay sonra, Aralık 1941'de, Rosenberg ve Hitler hâlâ bu isyan hakkında konuşuyorlardı. Hitler anlamakta güçlük çekiyordu. "Kiliseler bu gerizekâlıları tutmaya o kadar meraklı oldukları için," diye yazdı Rosenberg günlüğüne, "Führer de bütün embesillerin papaz veya cemaat mensubu olmalarına müsaade etti." Vaazlar, BBC'den canlı yayınlandı. Diğer dillere tercüme edildi, kitapçıklara basıldı ve Britanya uçakları tarafından Almanya, Fransa, Hollanda, Polonya ve işgal altındaki diğer bölgelere dağıtıldı. Diğer din görevlileri de bu konuyu ele alıp mektuplar yazmışlar, konuşmalar yapmışlardı.

"Führer, bu beyefendilerin 'şehit' olmak istediklerini, onurlu esirler olmayı umduklarını söyledi," diye yazdı Rosenberg. Bu istekler, bir yerde karşılık buldu. Gestapo, von Galen'in vaazını yayan kişileri topladı ve çalışma kamplarına gönderdi. Ama von Galen'i değil. Naziler onun asılmasını isteseler de, Hitler iç siyasi dinamiklerin aleyhinde işleme-sinden korktu ve adamı kutsallaştırmaktan kaçındı. Hesabı savaş sonrasına bırakmaya karar verdi. Rosenberg, "Münster Piskoposu bir şekilde tüfeklerin tadına bakacak," diye yazdı.

T4'ün iptaline rağmen, engelli Alman çocukların gazla katli devam etti.

Yahudi katliamları da öyle. Almanya'dan sürgünler başladıığında, von Galen hiçbir şey söylemedi, en azından halk içinde.

Japon bombalarının Pearl Harbor'a düşmesinden beş gün önceye, Almanya'nın Birleşik Devletler'e savaş ilan edişinden bir gün sonraya denk düşen 12 Aralık 1941'de, Hitler, parti liderlerini Berlin'deki özel konutuna davet etti ve Yahudilerle artık geri dönüşü olmayan bir şekilde ilgilenme zamanı geldiğini söyledi. "Führer masayı temizlemekte kararlı," diye yazdı Goebbels günlüğüne. "Başka bir dünya savaşına yol açtıkları takdirde, kendi sonlarını hazırlayacakları konusunda Yahudileri uyardı. Savaş artık tüm dünyaya yayıldığına göre... Akan bu kanlardan sorumlu olanlar, bunu hayatlarıyla ödemek zorunda kalacaklar."

Rosenberg, o ayın ilerleyen günlerinde, Müttefiklerin Alman gemilerini ablukaya almaları sonucu, Yahudiler hakkında yeni misilleme tehditlerini sıralamak için Berlin'deki Sportspalast'ta bir konuşma yapmayı planlıyordu. "Almanya hakkında dünya çapında yürütülen kampanya"nın "New York Yahudileri" tarafından başlatıldığını söyleyecekti. "... bunun diyetini Doğu'da yaşayan Yahudiler ödeyecek." Doğu'da Alman kontrolündeki bölgelerde altı milyon Yahudi yaşıyordu ve "dünyadaki Yahudi gücünün kaynağı onlar"dı. Almanya'nın "bu parazit unsurları eleyerek New York Yahudilerinin kaynağını kurutma"ya başlaması gerekiyordu. Bu taslak, bir ay önce Alman basınına yaptığı ama yayınlamadığı konuşmaya çok benziyordu.

Ancak Amerika'nın savaş ilanı sonrasında, Rosenberg böyle kışkırtıcı yorumların zamanı olmadığını düşündü. Nazilerin Yahudiler hakkında tehditler savurma amaçlarından biri de ABD'yi savaşa girmekten caydırmaktı. Ama artık olan olmuştu.

Rosenberg, 14 Aralık'ta Hitler'le buluşup yapılacakları konuştu. "Yahudi sorunu konusunda, artık New York Ya-

hudileri konusundaki beyanlarımı değiştirmem gerektiğini söyledim,” diye yazdı Rosenberg, bir raporunda. Herhalde, ABD’nin savaşa girmesini kastediyordu. “Bana dűřen, Yahudi soykırımını hakkında konuşmamaktı.” Hitler bunu kabul etti, sonra da karşısındakinin yanında söylemesine aslında gerek olmayan bir řey söyledi; çünkü Rosenberg’in tüm siyasi hayatı zaten buna dayanıyordu: Bu savaş ve yıkımın sorumlusu Yahudilerdi ve acı etkilerini ilk hisseden de onlar olacaktı.

Hitler aynı gün Rosenberg, Himmler ve T4 ötenazi programının başlıca yöneticilerinden Philipp Bouhler’le ayrı bir toplantı yaptı.

Naziler soykırım hakkında açıkça konuşmaya hazır olmasalar da, bu toplantılardan sonra parti liderleri arasındaki sohbetlerin asıl konusu bu olarak kaldı. Polonya Genel Valisi Hans Frank için de bu geçerliydi. Hitler’in söylediklerine bizzat şahitlik eden Frank, krallığına döndüğünde mahşeri yeryüzüne getirmekte kararlıydı. “Yahudilere gelince, evet, şunu söyleyebilirim ki; ya öyle ya böyle, onların sonunu getirmek zorunda olduğumuz kesin... yok olacaklar,” dedi bölgesinde toplanan Nazilere. “Dünya üzerinden silinmeleri lazım.”

Beş hafta sonra, Ocak 1942’deki bir salı gününde, on beş Nazi bürokrat, lüks arabalarıyla, Berlin’in seçkin banliyölerinden Wannsee’deki SS misafir evlerinden birine geldi. Kasabanın güzel bir sahili ve kumsalı vardı; zengin ve önemli kişiler için yaz mevsimlerinde çok güzel bir kaçış yeriydi. Ama o sabah, pencerelerin dışında, gölün üzerine karlar yağıyordu. Koltuklarına yerleşen adamlar, konyakla içlerini ısıttılar.

Masadaki yöneticilerin arasında Dışışleri, İçişleri, Adalet

ve Ekonomi Bakanlığı'nın bakan yardımcıları, bir de Polonya İşgal Yönetimi temsilcisi vardı. Yahudi meselesiyle ilgilenen yedi SS subayı da mevcuttu. Robert Kempner, bu grubu daha sonra şöyle tasvir edecekti: "Bu beyler, sizin bilmek istediğiniz her şeyi biliyordu." Tıpkı diğer bakanlar gibi, Rosenberg de kendi katılmadığı toplantıya Doğu Bakanlığı'ndan iki üst düzey temsilci göndermişti: Bakan Vekili Alfred Meyer ve bakanlığın siyasi kanat yöneticisi Georg Liebbrandt. Rosenberg'i bu konuşmadan daha sonra haberdar ettikleri kesindi.

Bürokratları biraraya getiren Reinhard Heydrich'ti ama davet yapılırken toplantının konusu doğal olarak üstü kapalı şekilde belirtilmişti. Tüm Avrupa Yahudilerinin sürgününü organize ve kontrol eden Adolf Eichmann, katılanlar ve diğer yöneticiler için daha sonra toplantıda konuşulanların bir taslağını çıkardı. Eichmann'ın ortaya çıkardığı 'Protokol' o kadar fazla suç teşkil ediyordu ki belgesini katılanlardan biri hariç hepsi yok etti; yok edilmeyen kopyaysa bir buçuk saatlik görüşmenin Nazilerin Yahudi meselesi konusundaki son çözümleri hakkında bir dönüm noktası olarak tarihe geçti.

Heydrich nihai çözüm konusuna birçok bakanlığı kendi planıyla hareket ettirmek istiyordu. Kendisine Avrupa'yı Yahudilerden temizleme görevi verildiğini ve daha önce Yahudileri göçe zorlamak için yapılanların meseleye çözüm getirmediğini bürokratlara hatırlattı. Hitler bu yüzden yeni bir çözüm önermişti: "Yahudileri doğuya sürmek..."

Heydrich genel planı ortaya koydu. Avrupa'daki Yahudiler batıdan doğuya götürülecek ve ağır işçilik yapabilecek Yahudiler kelimesinin tam anlamıyla "ölene dek çalıştırılacak"tı. "Cinsiyetlere ayrılmış, geniş Yahudi işçi grupları, yollar döşeyerek doğuya doğru ilerleyecek. Şüphesiz ki; büyük çoğun-

luk doğal nedenlerle hayatını kaybedecek,” diye yazıyordu Eichmann’ın özetinde. “Yine şüphesiz ki; hayatta kalanlar en dayanıklılar olacak. Düzgünce ele alınmalılar, çünkü öteki türlü, doğal seleksiyon gereği yeni bir Yahudi canlanmasının üreme hücrelerini oluştururlar. (Tarihi örneklerle bakın.)”

Bir şekilde Avrupa’nın tüm Yahudilerini ölüme gönderecek bu politika, tüm çıplaklığıyla ortaya serilmesine rağmen, o gün orada bulunan adamlar daha sonra Heydrich’in soykırımdan bahsettiğini reddedecekti. Ama Eichmann, kendi ifadesinde, görüşme kayıtlarının üstü kapalı şekilde, şifreli bir dille yazıldığını ve Wannsee’deki villada on beş adamın aslında Yahudileri sürmeyi değil, öldürmeyi konuştuklarını söyleyecekti.

Bu toplantı, Holokost’un kafa karıştırıcı dehşeti konusunda bir sembol haline geldi: Almanya gibi aydınlanmış, ileri bir ülke, barbarlığın en kötü cinsine nasıl teslim olmuştu? “Bu toplantı, Avrupa’nın en sofistike başkentlerinden birinin seçkin bir semtinde, lüks bir villada gerçekleşmişti,” diye yazdı tarihçi Mark Roseman. “Eğitimli ve uygar bir toplumun eğitimli ve uygar on beş bürokratı, büyük bir nezaket içindeydiler. Ve tartışma konusu, tek bir jestle gerçekleşebilecek bir soykırımdı.”

Wannsee’deki toplantıdan birkaç ay önce Hitler, Almanya’nın Yahudilerini tecrit etmek için o zamana dek yaptıkları hakkında uzun uzun düşünüyordu. Aklına tatsız bir benzetme gelmişti: 1920’lerden kalma bir kampanya sloganıyla Robert Kempner’in hem adaşı hem vaftiz babası olan ünlü bakteriyoloğun başarılarını birbirine bağlayan bir benzetme.

“Kendimi politikanın Robert Koch’u gibi hissediyorum,” dedi Führer bir vatandaşına. Şafaktan hemen önce konu-

yorlardı ve güneş doğudan yeni yeni yükseliyordu. Hitler ne demek istediğini açıkladı: “[Koch] tüberküloz basilini buldu ve böylece tıp akademisine yeni yollar açtı. Ben de tüm sosyal bozulmaların basili ve mayası olan Yahudileri buldum. Onların mayası.

“Ve bir şeyi kanıtladım: ülkelerin Yahudiler olmadan da yaşayabileceklerini.”

Max ve Frida
Reinach, kızları Tru-
de'yle, daha mutlu
zamanlarda. (ABD
Holokost Anma Müzesi
Ilana Schwartz'ın kat-
kısıyla)

...yazın tamları...
...sırtına ve aygıt
...indirdiler. Ve tamları
...bir soykardı.

Wannsee'deki toplantı
...Vladimir...
...1942...
...gelene: 1920'ler
Robert Ewing...
...gün...
...Kendini...
...dedi Führer bir vatanı

19: “TRAJİK VE ÖZEL KADERİMİZ”

İkinci Dünya Savaşı'nın başladığı gün, Berlin'de yaşayan Freida ve Max Reinach adlarındaki bir Yahudi çift, grafik kâğıtlardan oluşan küçük bir defteri açtı ve Almanya'dan kaçmayı başaran yetişkin çocukları için bir günlük tutmaya başladı. Yarım asır sonra, siyah kapağı selobantla onarılmış o küçük günlük, tesadüfen, iki kuşak altlarındaki bir akrabalara-rının, Vaşington D.C.'deki Holokost Müzesi'nin baş arşivcisi Henry Mayer'in eline geçti.

“Bu küçük deftere önümüzdeki günleri ve haftaları not ederken, bunu sizler için yapacağım, sevgili çocuklarım,” diye yazdı Max, “böylece bir gün bizim zamanımızı ve neler çektiğimizi anlayın diye. Anneniz ve babanız, zor zamanlar-da yanımızda olan ve bundan sonra da öyle kalacak Tanrı'ya inanıyor. Kitapta da böyle yazılmış: ‘Siz, Sonsuz Tanrı'nın çocukları-sınız. Bir baba, çocuklarına kızarsa, onları yine de tamamen yok etmez.’ Vicdanımız temiz, saf ve bizim tek korkumuz Tanrı'dan.”

Freida savaştan önce okul öğretmenliği yapıyordu, Max ise puro satıcısıydı. İşlerini kaybettiklerinde, ikisi de Yahudi Topluluğu Merkezi aşevinde gönüllü çalışmaya başladı. Ancak savaş günbegün ilerleyip Yahudilere atfedilen suçlar artınca Freida iyice bunalmaya başladı. Zaten çok dindar bir

aile değillerdi ama Max inancına geri döndü ve Üçüncü Reich süresince Almanya'da yaşayanların davalarına kararlılıkla, düşüncelilikle yaklaştı. Freida'yla birlikte hayatlarının sonuna kadar savaşacaklarına ant içti. İnançlarını kaybedenler gibi zayıf düşmeyeceklerdi. "Kelimelere dökülemeyecek kadar büyük acı ve üzüntüler, hepimizi bunaltıyor. Günümüzde maruz kaldığımız davaları sağ salim atlatabilmek için Tanrı'ya sıkı sıkıya inanmamız gerekiyor," dedi çocuklarına. "Anneniz ve babanız olarak, bu dehşet dolu zamanlarda hayatta kalmak ve farklı bir gelecekteki yıllar içinde huzur bulabilmek için gereken güçlü iradeye sahibiz."

★★★

"Yasaya göre, artık üzerimizde Davut Yıldızı taşımak zorundayız... ve yıldızın altında *Jude** yazıyor," diye yazdı Max, Eylül 1941'de. Kurallara göre, Davut Yıldızı'nı taşıyan bez parçası, göğsün sol tarafına dikilmek zorundaydı. Neredeyse bir milyon bez parçası üretilmiş ve Yahudilere tanesi on fenik karşılığında satılmıştı. Yahudiler bu yıldızı taşıyarak Gestapo'nun onları kolayca bulup sorgulamasına yardımcı oluyordu. Üzerlerinde taşımamaları bir tutuklanma sebebiydi. Max dehşet içindeydi: "Böyle bir şeyin olabileceğini hiç düşünmezdim."

Yıllar ilerledikçe kısıtlamalar daha da arttı. Yahudilerin izin almadan tren istasyonlarına gitmeleri yasaklandı. Berlin'in merkezdeki hükümet bölgesine girmeleri yasaklandı. Araba kullanmaları yasaklandı. "Yahudiler artık Almanya'da direksiyon başına geçemeyecekler!" diye yazıyordu bir Nazi el ilanında. Hafta içi akşam sekizden, hafta sonları dokuzdan sonra dışarıda olmaları yasaktı. Şirket hisselerini, mü-

**Alm.* Yahudi (Ç.N.)

cevherlerini, sanat eserlerini teslim etmek zorunda kaldılar. Telefon hizmetinden mahrum bırakıldılar. Radyolarını kaybettiler. Onlara karneyle verilen yemek, Ari komşularından daha azdı; alışveriše yalnızca bir saatliğine çıkmalarına izin veriliyordu, o da günlerin sonunda, dükkân rafları boşalmak üzereyken.

“Altmış yıl boyunca,” diye yazdı Max acıyla, “diğerlerinden farklı görünmemek veya olmamak fikriyle yaşadık ama şimdi, sokaklardaki çocuklar Yahudilerle dalga geçiyor. Eşit vatandaşlık hakkımız elimizden alındı.”

Propaganda Bakanlığı, Hitler’in Reichstag’da 30 Ocak 1939’da yaptığı konuşmadaki ‘kehanet’ini yazan ilanlar astı: “Avrupa dahili ve haricindeki Yahudi sermayedarlar eğer ülkeleri başka bir dünya savaşına sokmayı başarırlarsa, varılacak sonuç, dünyanın Bolşevikleşmesi ve Yahudilik’in zaferi değil, Avrupa’daki Yahudi ırkının imhası olacaktır!”

Mayıs 1942’de, Max, hem Yahudi halkına hem de kendi “trajik ve özel kader”lerine kafa yoruyordu. Sürgünler başlamıştı.

18 Ekim 1941’de Berlin’den çıkan ilk trenlerden sonra, Yahudilerin göçüne izin verilmemişti.

Max, hem kendisinin hem karısının kardeşlerinin “tahliye edildiklerini” yazdı günlüğe: Max, Jule, Moritz, Martha, Liane, Adele, Bernhard. “Buradaki arkadaşlarımızın yine birçoğu götürüldü ve hayatımız çok yalnızlaştı.” Ama yine de çocuklarını tekrar görebileceğine inanıyordu. Yanılıyorsa da kimsenin yas tutmasına gerek yoktu. “Sizler, akşam gelip karanlık bizi sarana dek bizim gün ışıgımız olacaksınız,” diye

yazdı. “Hem sizin hem bizim çok mutlu mesut geçen çocukluğunuzun anıları hep bizimle kalacak.”

Defteri birkaç gün sonra eline alan Freida, öfkesini gizleyemedi. “Ekim 1941’den beri kaç bin Yahudi ‘tahliye edildi?’” diye yazdı. “Böyle diyorlar Almanya’da, ‘tahliye’. Şifreli tabii; ‘tahliye’ymiş... ‘Tahliye’ düşüncesi benim ödümü patlatıyor ve bu berbat ihtimal sanki her an tepemizde bekliyor, doğal olarak. Aklıma ne zaman gelse telaşlanıyorum ve biliyorum ki; eğer bu yoldan gitmemiz gerekirse, sizi bir daha asla göremeyeceğim, sevgili çocuklarım.”

Bir süreliğine, Polonya’nın Lodz şehrindeki bazı akrabalarına para ve gıda gönderdiler; kendilerine yetecek kadar yiyecek bulamamış ve çok kilo kaybetmiş olsalar da. Karneleri zamanla et, balık, tereyağı, yumurta, meyve, kahve, içki ve tütünü karşılamamaya başladı. Ayakkabı, sabun ve odun alamadılar.

Parklarda yalnızca Yahudiler için ayrılan banklara oturmak zorunda bırakıldılar. “Sarıya boyanmışlardı,” diye yazdı Freida. “Onları kullanmayı reddettik.” Sonra parklara girişleri tamamen yasaklandı.

Bundan kısa süre sonra, Yahudilerden ev hayvanlarını da teslim etmeleri istendi. “Bu kurala direnmek, polis müdahalesi gerektirecektir,” yazıyordu resmi bildiride.

24 Mayıs 1942’de, onlarla aynı daireyi paylaşan bir kadından odasını teslim etmesi istendi. “Gönderilmeden önceki ilk adım her zaman bu oluyor,” diye yazdı Max.

Haziranda, Max’in Nazilere çalışma ihtimali üzerinde uzun uzun tartıştılar. Paraya ihtiyaçları yoktu; zaten harca-yabilecekleri bir şey yoktu. Ama Max onlara çalışırsa, belki de ‘tahliye’den kurtulurlardı. Yahudi Topluluğu Merkezi’n-

deki işleri şimdilik onlara koruma sağlıyordu ama eğer Max, savaş için çalışan mühimmat fabrikasına girse durumları daha da garanti olurdu. Öte yandan, Max bu işe girdiğinde doğrudan dikkat çekip Nazilerin onlara müdahale etmesine yol açabilirdi. “Bu karar çok zor ve çok karmaşık,” diye yazdı Freida. “Çünkü ne karar verirsek verelim, yanlış karar olabilir.”

Doğudaki akrabalarından haber alamıyorlardı. “Neredeler, nasıllar acaba?” diye yazdı Freida.

Elektrikli eşyalarını teslim etmek zorunda kaldılar: elektrik süpürgesi, ütü, ısıtma yatağı, ocaklar... Berberlere girişleri yasaklandı. Daktilo, bisiklet, fotoğraf makinesi ve teleskop gibi aletleri teslim etmeye zorlandılar. “Harika, değil mi?” diye yazdı Freida. “Gerçi o kadar kötü olan bu kısım değil. Günlük hayat çok daha berbat: tutuklanmalar, vurulan insanlar, infazlar... Korkmam şaşırtıcı mı? ... Bizi ancak bir mucize kurtarabilir ve o mucizenin kısa zamanda gelmesi lazım. Yoksa hepimiz yok olup gittik demektir.” Almanya’nın savaşı kaybedeceğini ummaya çalıştılar ama onlara göre bu daha çok bir hüsnü kuruntu gibiydi. “Zaman, hayal kurma zamanı değil.”

Yaz olmasına rağmen hava soğuk ve yağmurluydu. O yılın başında, kürk ve yün kıyafetlerini teslim etmeleri istenmişti.

29 Haziran’da, Max o işe başvurdu. Karar verebilmek için onu gönderdiler. Bir hafta sonra haber geldi: ‘Tahliye’ ediliyorlardı ve dört ay sonra yetkililere görünmeleri isteniyordu. İçleri korkuyla doldu ama Max’ın hâlâ “içten içe daha sessiz” olduğu anları vardı.

“Bu işe başvurmam, gördüğünüz gibi, yanlış hamleydi,” diye yazdı. “Ama herkesin kaderi farklı. Benim koruyucum,

bizi bu korku ve ızdırabın içinde yalnız bırakmayacak, çünkü O her zaman bizimle oldu.”

Üç buçuk ay sonra, 20 Ekim’de, Freida ve Max, Oranienburger Sokağı’ndaki Yahudi Topluluğu Merkezi’ne sabah yedide çağırıldılar. Orada, topluluğun bin beş yüz çalışanıyla birlikte, Gestapo adamlarının gelmesini dehşet içinde beklediler.

Bir yıl önce, Berlin’deki Yahudi liderleri, Nazilerin doğuya yaptıkları taşıma işlemlerine yardım etmeye zorlanmışlardı. Tiergarten bölgesindeki eski bir sinagog, Yahudi Merkezi çalışanlarının, doğuya gitmesi kararlaştırılan insanların kayıtlarını yaptığı bir “meclis kampı”na dönüştürülmüştü. Yahudi liderler işbirliği yapıyorlardı; “...çok acı şüphelerine rağmen,” diye yazdı savaştan sağ çıkanlardan, liderlerden biri. Tahliyenin ölüm anlamına geldiğini henüz fark edememişlerdi. Trenlerdeki yolcuların üstünde yolculukta güçlük çıkarmayacak düzgün kıyafetler ve tedarik malzemeleri olduğundan emin olmak istiyorlardı. Her şeyi Gestapo’nun ellerine bırakmazlarsa, bu operasyonun daha düzgün işleyeceğini düşünüyorlardı.

Ama artık Gestapo onlara da saldırıyordu.

Çalışanlar, topluluk merkezinin buluşma odalarında, koridorlarında, ofislerinde saatlerce beklediler. Polis geldi ve beş yüz çalışanın derhal işten çıkarılacaklarını, aralarından seçilenlerin de iki gün içinde meclis kampına geleceklerini söyledi. Gelmeyen her Yahudi’nin hayatını, liderlerinden biri hayatıyla ödeyecekti.

Bir liste asılmıştı. Reinachlar da gideceklerin arasındaydı.

O akşamüstü üçte, evlerine büyük bir şok içinde döndüler.

O geceyarısı, Freida kalemini eline aldı ve çocuklarına son birkaç söz yazdı, günün birinde bu defterin onlara ulaşacağını umarak. “Bizler, Yahudi kaderimizin kurbanlarıyız ve ülkemizi, evimizi, malımızı mülkümüzü kaybediyoruz. Her şeyi... Güzel evimizde geçireceğimiz son birkaç gün; sonra... hiçlik.” Çocuklarına ve torunlarına mutlu bir yaşam diledi. “Bizi asla unutmayacağınızı biliyorum ama şu dileğimi de iletmek istiyorum: Bizim kaderimizin sizin hayatınızı gölgelemesine izin vermeyin.”

İki gün sonra, Max de kendi son sözlerini kayda aldı. Korkusuzca gitmeye söz verdi. Olan her şeyin olması gerekiyordu. “Maddi varlıklarımız elimizden gitti ve dört yüz yıldan uzun süredir yaşadığımız ülkeyi neredeyse çırlıçplak terk ediyoruz,” diye yazdı. “Nereye gitmemiz gerektiğini henüz bilmiyoruz; ama Tanrı her yerededir ve biz nerede seslenirsek, onu bulacağız.”

Tahliyeler rutine dönmüştü. 22 Ekim’de, Freida ve Max meclis kampına geldiler. Kalan mallarını teslim ettiler ve bu mallar daha sonra yok edildi. Çantaları, içlerinde başka bir değerli eşya var mı diye kontrol edildi. Dört gün sonra, sabahın erken saatlerinde, kamptan çıkıp üç kilometre kuzeydeki nakliye deposuna yürüdüler. Aralarında on beş yaş altında seksen sekiz çocuğun da bulunduğu, yaklaşık sekiz yüz kişiyle birlikte, üçüncü sınıf yolcu vagonlarına bindirilip Doğu’ya doğru yola çıktılar.

Çantaları onlarla birlikte götürülmedi. Berlin’deki dairelerine birçok alıcı çıkmıştı.

29 Ekim’de, Freida, Max ve ölüme mahkûm edilen diğer

Yahudiler, Berlin'in yaklaşık bin kilometre uzağına, Letonya'nın Riga kenti yakınlarında bir tren istasyonuna geldiler. Trenden indirildikten sonra ormana götürüldüler, vuruldular.

Kısa bir süre sonra, İsrail'deki kızları Trude, tahliyelerinden birkaç gün önce, anne-babasının Alman Kızılhaçı aracılığıyla Berlin'den gönderdiği postayı aldı. "Kalbimiz derinden sızlarken, sana bu içten vedamızı gönderiyoruz. Tanrı seni korusun.

"Çok üzgün annen ve baban."

Naziler, bir ay sonra, Berlin'den kalkan trenleri doğrudan Auschwitz'e göndermeye başladılar. Savaş bitmeden önce, toplam elli bin Yahudi şehirden tahliye edilmişti. Yalnızca sekiz bin Yahudi hayatta kaldı.

Nazilerin yapmaya çalıştıkları şey, bir tarihçinin sözleriyle, "sürgün edilen kişilerin sosyal varlıklarını incelikle, toptan yok etmek"ti.

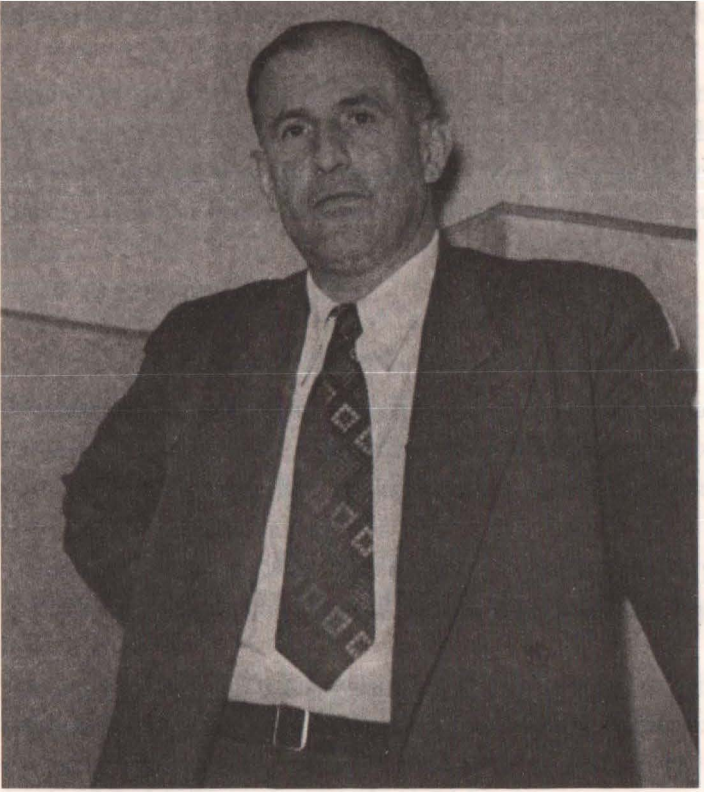
Ancak, Reinachlar'ın tahliyesinden önce, apartmanlarında yaşayan bir kadın, günlüklerini alıp çocuklarına ulaştırmaya çalışacağı üzerine söz vermişti. Bu kadın bu görevlerine o kadar bağlı kaldı ki günlüğü belindeki kemerinin arkasında sakladı. Savaştan sonra, günlüğü ve sahiplerinin ABD'deki yakınlarının adresini Amerikalı bir askere verdi. Asker evine döndüğünde, günlüğü Reinachlar'ın Boston yakınlarında yaşayan kızları Lillian'a verdi.

Yıllar sonra, Trude bu sayfaları İngilizce konuşan torunları için tercüme etti. Bunu sadece onlar okusun diye değil, "daha derin bir amaç" için yaptığını söyledi. Günlüğü bir kuşağa daha aktarmak, kendi anne-babasına, kocasının ailesine ve Nazilerin elinde yaşamlarını yitiren milyonlarca diğer insana olan bağlılığının bir göstergesiydi.

Mektubunu bitirirken, Alfred Kerr adlı Alman Yahudisi
bir yazarın şu dizelerini yazdı:

Unutulanlardır yalnızca

Ölöp aramızdan gidenler.

Avukatlığında, Kempner agresif sorguları yüzünden kötü bir üne sahipti. (ABD Holokost Anma Müzesi, Robert Kempner'in katkılarıyla)

20: NAZİ KOMŞULAR

New York'a gelen Alman göçmenlerden yarısı orada kalmaya karar vermişti; en azından Robert Kempner'in anladığına göre. O kadar çok Alman göçmen Vaşington Heights'a yerleşmişti ki bu mahalleye Dördüncü Reich adı verilmişti. Kempner kendini Philadelphia'da bulmuştu ama şehir hayatı onu hiç cezbetmiyordu ve bu yüzden, mali durumunu düzelttiğinde, eski ve büyük ağaçlarla kaplı, büyük Victoria stili evlerle dolu, iki buçuk kilometrekarelik Lansdowne'a taşındı. Burası ona Berlin'deki Lichterfelde mahallesini hatırlatıyordu. Kendine semtin bir kenarından ev aldı ve şehirdeki arkadaşlarını, içinden bir dere geçen park manzaralı verandasında oturmaya davet etti.

Küçük vahası ne kadar huzur verirse versin, ABD artık Nazilerle savaşta olduğundan, Alman göçmenleri için yeni ülkelerindeki hayat çok daha karmaşık hale gelmişti. "Gerçekten bir düşman yabancı olup olmadığıma henüz karar verilmedi," diye yazdı Kempner, Avrupa'daki Alman yayınlarını dinleyememesi için kısa dalga radyosunu açmamasına yönelik karara itiraz mektubunda. "Ben, Hitler rejiminin özel bir kararıyla vatandaşlıktan çıkarıldım, yani bir Alman değilim, vatansızım. Hiçbir yabancı güce borçlu değilim;

yalnızca ABD'ye borçluyum.” Tartışmayı kazanmış olması-
na rağmen, bu olay onun ve göçmen yoldaşlarının çektikleri
zorluklar konusunda güzel bir örnekti.

“Tüm göçmenlerin büyük bir hatası oldu,” diye yazdı
Kempner. “Aksanları çok belirgin.” Bu da insanları merak-
landırıyordu. “Alman mı o? Adamı izletsek mi, Hitler’in aja-
nı mıydı, hâlâ mı öyle yoksa?”

Bunlar, Kempner’in cevap bulunmasına yardım edebile-
ceği sorulardı. Hatta bu cevaplar, 1939 sonbaharında New
York’a geldiğinde satmaya çalıştığı şeylerdi: Naziler tarafın-
dan davalarının yayılması için Amerika’ya gönderilen ajanla-
rın tespitine yardımcı olabilirdi.

İstifçi yapısı sağ olsun, Atlantik’in karşı kıyısından gelir-
ken yanında yedi kutu dolusu orijinal Alman belgesi getir-
meyi başarmıştı. Onlara *Handwerkszeug* diyordu, yani ‘alet
edevat’. Bunları elinden bedavaya çıkarmak istemiyordu.

Kempner, yıllar sonra, ABD Adalet Bakanlığı’nda nasıl
çalışmaya başladığı hakkında bir hikâye anlattı. Bir gün, bel-
ki de Vaşington’daki yetkililere yazdığı başvuru mektupları
sonucu, iki genç federal savcı Pennsylvania’da onu ziyarete
geldi. Adalet Bakanlığı’nda 1940’ta, ABD’deki Nazi propa-
gandası hakkında istihbarat toplanması ve hukuki süreçlerin
yürütülmesi için ‘Özel Savunma Birimi’ kurulmuştu. Bu bi-
rim, özellikle faşist yanlısı basını gözleyip sıkıştırarak, “dev-
letin huzur bozucu faaliyetlerle mücadelesinde bir kumanda
kulesi” olacaktı. 1941 yazı geldiğinde, Kempner bu birimle
çoktan bağlantı kurmuştu.

Kempner’in notlarına göre, ona rahat bir tavırla Bob diye
hitap eden savcılar, Kempner’e nasıl bir hizmeti olabileceğini
sordular. “Bizim için bazı belgeleri ele geçirebilir misin?”

Her zamanki dobralığıyla, Kempner de şunu sordu:
“Ödeme kısmı nasıl olacak?”

“O kısım biraz zor,” dedi savcılardan biri. “Sen hâlâ bir düşman göçmenisin.”

“Bakın,” dedi Kempner, “eğer kurumunuzun böyle davalar için bütçesi yoksa, o zaman bu konuyu zorlamanın anlamı yok.”

Adamlar gülümsedi.

Elbette, aralarından biri, “Her şey için bütçe yaratılabilir,” dedi.

Bu konu halledildiği için, Kempner onlara elindeki dosyalardan bir örnek verdi. Nazi Partisi’nin Ernst Wilhelm Bohle emrindeki Yabancı Örgütü hakkında bir belge sundu. Ülke dışında yaşayan parti mensuplarının faaliyetlerini düzenlemeye çalışan bu örgütün bir de perde arkasında muhbirlerle, sabotajcılarla çalıştığından şüpheleniliyordu. Kempner bu örgütün görevini ve taktiklerini ortaya koyan belgeleri savcılara gösterdi.

Bohle, 1934’te Madison Square Garden’da ayaklanma çıkarak antisemitist grubu, yani Yeni Almanya’nın Dostları’nı desteklemişti. Ama bu grubun beceriksizliği kısa sürede utanç kaynağı olmuştu. Berlin’deki Nazi Partisi, Amerika’daki gayriresmi temsilciliğinin Vaşington’la zaten gergin olan ilişkileri iyice tehlikeye atacağından korkarak, grupla arasına resmi bir mesafe koydu; grup da kısa süre sonra dağıldı. Onun yerine, Alman-Amerika Seti adında bir grup kuruldu ama grubun lideri Fritz Kuhn, Kempner’in ABD’ye gelişinden kısa süre sonra, 1939’da, görevini kötüye kullanma ve dolandırıcılık suçlarıyla hapse atıldı.

Bunlara rağmen, Hitler’in bayrağını ABD’de sallayan bir sürü Nazi sempatizanı vardı. Vaşington’daki savcılar ve politikacılar, ırk nefreti yaratarak demokrasiyi tehdit edebilecek bir ulusal faşist komplodan korktular. Hitler’in propaganda düzeninin başarısı düşünüldüğünde, Nazileşmiş psikolojik

savaşçıların, tıpkı en iyi reklamcılarının yaptığı gibi, Amerikan bilinçaltına inip büyük zararlar vermesi imkânsız değildi.

Daha sonra Kempner, Almanya'nın ABD'de sorun yaratma çabasıyla dalga geçecekti. "Naziler bu işi çok aptalca, ellerine yüzlerine bulaştırarak, ilkelce yaptılar," diyecekti. "Yani, birbirinden ayrık küçük gruplar, sabotaj, Nazi propagandası, casusluk peşinde... Almanya için perde arkasından yürütülen işler çok gülünçtü. Berlin'dekiler kendilerini gerçekten de Amerika'yı savaşa girmekten alıkoyabilecek bir Alman gücü yaratabileceklerine inandırmışlardı."

Ama savaş sırasında, ABD'deki provakatörler o kadar gülünç değillerdi ve ülke güvenliğine zarar verebilecekler arasında Kempner'in de adı geçiyordu.

Adalet Bakanlığı, Alman propagandacılarını gözlemeye, susturmaya, tutuklamaya başladı. Adalet Bakanları Robert Jackson ve Francis Biddle'a bağlı çalışan federal savcılar, düzinelerce Nazi destekçisini, hem Smith Kanunu adındaki yeni düzenleme gereğince hem de daha bayağı suçlarla yargıladılar.

Kempner kısa süre içinde, bu davalarda yer alan bağımsız ve profesyonel uzmanlardan biri oldu. Savcılar onun yardımlarından çok memnunnardı, çünkü Kempner, Nazilerin yükseleşine bizzat tanıklık etmişti ve Almanya'daki propagandacılarla ABD'dekiler arasındaki benzerlikleri bulabilirdi. Tek sorunsu giyiniş tarzı gibi duruyordu. Renkli ceket ve pantolonlardan çok hoşlanıyordu. Ona Amerika'daki resmi giyiniş tarzını takınmasını tercih edeceklerini söylediler: koyu takım elbise, beyaz gömlek, düz renkli ipek kravat.

Kempner'in davalarına baktığı kişiler arasında, Alman Dışişleri ve Propaganda Bakanlıkları'yla bağlantıları olan, Nazi sempatizanı Okyanusaşırı Haber Servisi çalışanları; Amerikan Kardeşlik Forumu adlı bir Nazi yanlısı grubu yöneten,

Columbia Üniversitesi eski profesörü Friedrich Ernst Auha-gen; Rosenberg'in Dış Siyaset Ofisi tarafından, Nazi davasını mümkün olduğunca yayması için maddi destek alan, Volksbund für das Deutschum in Ausland'ın lideri Carl Günther Orgell de vardı.

1944'te, Amerika tarihindeki en büyük isyana tahrik davası olan ABD, *McWilliams'a karşı* adlı dava sırasında, “[Kempner] çok zor bir davanın teorisini çözmeye yardım etti,” diye yazdı savcı O. John Rogge. Amerika'da sesi çok çıkan yirmi dokuz Alman propagandacısı toplanmış ve aynı davada yargılanmıştı. Adamların yaygaracı yapılarından dolayı, dava birçok kez gülünç haller almıştı. “Bu kadar fazla gözü dönmüş, yerinde duramayan deli kılıklının bir araya gelmesi nadir görülecek şey,” diye yazdı Vaşington'daki davayı takip eden bir muhabir.

Savcılık makamı, sanıkların dünya çapındaki demokratik yönetimleri devirme amacındaki Nazi komplosunun parçası olduklarını iddia etti. Alman hükümeti ve parti yetkilileriyle –bir de kendi aralarında– çalışarak; “silahlı kuvvetlerin düzenini, sadakatini bozmaya çalışan” kitap, gazete ve ilanlar basıp yayarak, 1940'ta çıkan Smith Yasası'nı ihlal etmişlerdi. Bu adamların propagandası, askerleri Amerika'nın demokratik sisteminin “ne savunmaya ne savaşılmaya” değecek bir şey olduğuna ikna etmeye yönelikti.

Rogge jüriye döndüğünde, bu komplocuların Nazi tak-tiklerini baştan sona uygulamaya çalıştıklarını söyledi. ABD'de bir Hitler doğmasını istiyorlardı. Yahudilere karşı iş-ler yapmak istiyorlardı. Şiddetli devrimlerden, kan göllerinden, “lambda direklerine asılan insanlar”dan bahsediyorlardı. “Hitler'inkini bir aile pikniğine benzetecek” bir soykırım peşindeydiler. Tıpkı Naziler gibi, Amerikalı faşistler de önce ülkede propaganda savaşını kazanacaklar, sonra demokratik

kurumları ele geçirecekler, sonra da kendilerine yakın ordu mensuplarının yardımıyla gücü ellerine alacaklardı. Sanıklar böyle bir komploya dahil olduklarını reddettiler –bir tanesi, “Ben Cumhuriyetçi’yim, Nazi değilim!” diye bağırdı- ve mahkeme salonunda öyle bir kargaşa yarattılar ki dava aylarca bitmedi. Hâkimin kalp krizi geçirmesi üzerine hükümsüz yargılama kararı çıktığında, davanın sonuna yaklaşılmamıştı bile.

Rogge ve Kempner bu davanın tekrar açılması için çalıştılar ama savaştan sonra bu konuya bir daha dönülmedi.

Amerika’daki insan hakları savunucuları, savcıların çıkarımlarından endişelendiler ama huzur bozan bir vatandaş olduğu gerekçesiyle vatanından koparılan Kempner, Amerikalıların potansiyel düşmanlarını tespit edip susturma çabalarına yardıma hiç durmadan devam etti. Önemli olan, tekrar Nazilere karşı savaşıyor olması ve ismini yaymasıydı. Hoboken’daki gemiden indikten hemen birkaç yıl sonra, Kempner ABD’nin önemli kişilerinin arasında gezmeye başlamıştı.

Kaderin bir cilvesidir ki; bu davalara bakan savcılar önü açılıyordu.

Kısa süre sonra, Kempner’i de yanlarında götürecek ve ona hayatının fırsatını sunacaklardı.

Adalet Bakanlığı’ndaki savcılara yardım ederken, Kempner bir yandan da Hoover’a yazdığı raporlarla yağcılık etmeye, FBI Başkanı’nın gözüne girme çalışmalarına devam ediyordu. Hoover’ın potansiyel hainler konusunda yaptıkları, Özel Çalışma Birimi’nin çok ötesindeydi. 1941 Mayıs’ında, FBI’nın beş yıl önce Roosevelt tarafından verilen gizli yetkiyle oluşturduğu “düşman olabilecekler” listesinde on sekiz bin isim vardı.

Hoover’a gönderdiği bir notta, Kempner, FBI’nın savaş

sonrası Avrupa'sına basit polis soruları üzerine çalışarak hazırlanmasını önerdi: "Kadro, bölgeler, mevcut merkezlerin konumları, yerel güçlerin karakteri vs. ... Ben, ana sorunlar hakkında şahsen bir rapor hazırlamaktan çok memnun olurum; raporum belki de çok farklı konularda işe yarayabilir."

Nazi polis şefi ve eski Çekoslovakya'da vekil savcılığına yükselen Kurt Daluege hakkında bildiklerini paylaşmayı teklif etti.

Hediyeler gönderdi. 1942 Noeli için, Hoover'a 1932'de Eike von Repkow mahlasıyla yazdığı, Nazilerle ilgili kitabı *Adaletin Şafağı*'ndan bir kopya gönderdi. Hitler'in emirleriyle yok edilmeyen yalnızca iki kopya bulunduğunu iddia etti. Başka bir sefer, Prusya İçişleri Bakanlığı için 1930'da tasarladığı Nazi raporunun aslını sundu. "...isabetli tahminler içeren, tarihi öneme sahip [belge]... Almanya'dan benim tarafımdan, büyük riske girilerek getirilmiştir." Bu belgenin FBI müzesine önemli bir katkı yapacağından emindi.

Kempner, yazdığı mektuplara daima kısa, kibarca, ona özel yazılmamış gibi duran yanıtlar alabileceğinden emindi. Yazışmaları sonucunda, Kempner Amerika'nın en ünlü hukukçusuyla görüşme fırsatını yakalayamadı belki; ama Hoover bu mektuplardan birini FBI Philadelphia ofisinin özel ajanlarından birine iletti, ondan konuyla ilgilenmesini istedi ve 1942'de, Kempner bir araştırmacı ve özel bir muhbir olarak işe girdi. "Özel çalışan" statüsünde çalışırken, FBI'a rutin masraflar dışında günlük yalnızca on dört dolara mâl oldu ama FBI için herhangi bir iş yapabilmeyi "büyük bir ayrıcalık" olarak gördü ve işine harcadığı zaman göz önünde bulundurulduğunda, emeğinin karşılığını alamadı. Yıl sonunda, Hoover'a teşekkür etti: "...Hitler'e karşı verilen savaşa küçük bir katkı yapmama izin verdiğiniz için; 1928 ve 1932'dekinin aksine, bu kez kazanan taraftayım." Buna da ti-

pik şekilde kısa cevap veren Hoover, Kempner'in yardımının "çok cesaretlendirici" olduğunu belirtti.

O zamanlar, FBI'nın özel bir çalışanı olmak, öncelikle komünistlerle savaşmak anlamına geliyordu. Hoover'ın Soğuk Savaş'ı, İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesinden bile önce başlamıştı. Kremlin'in ABD'de casusluk yapmaları için halihazırda yerli komünistlerle irtibatta olduğundan emindi.

Kempner, Almanca konuşan araştırmacı ve çevirmenlerden oluşan küçük bir ekibin başındaydı; Alman komünist liderlerin biyografik kayıtlarını topluyor, Philadelphia'daki komünist grupları gözlemliyor ve potansiyeli olan gruplar hakkında raporlar hazırlıyorlardı. Kempner ayrıca Pensilvanya Alman Topluluğu ve Delaware civarındaki denizcilik aktiviteleri hakkında da bizzat bilgi topluyordu. Bu ekip, Londra, Mexico City, Buenos Aires ve New York'ta yayın yapan Alman komünist gazetelerin haberlerini tercüme ediyordu. Kempner her ay Manhattan'a gidip FBI'nın analiz etmesi için komünist edebiyat eserleri satın alıyordu.

Şubat 1943'te, vatanlarına dönüp savaş sonrası devleti ele geçirme planı yapmaya çoktan başladıklarını iddia ettiği, "Orta Avrupa'da Komünist Parti'yle ilişki kuran şahıslar" hakkında casusluk yapmayı bile önerdi. "Bu yazar, o 'başlık' altında öyle röpotajlar yapıyor ki savaş sonrası için plan yapmamış olması mümkün değil."

Ayrıca, ABD ve Almanya'da yaşayan, farklı önemdeki insanlar hakkında istihbarat da topluyordu: 1937'de öğretmenlik için Almanya'ya geri dönen Amerikalı profesör Harry Eisenbrown; konuşmalarında Hitler'e destek veren Amerikalı şair Ezra Pound; savaş boyunca Almanya'dan ABD'ye Nazi yanlısı radyo yayınları yapmaya çalışan, Iowa doğumlu Fred Kaltenbach; FBI'nın yanılarak, Amerika'daki Komintern operatörü Gerhart Eisler'le evli olduğunu düşündüğü bir Alman yazar.

Kempner'in "tam bir Gestapo adamı" olduğunu söylerken, belli ki Rudolf Diels'in bir bildiği varmış.

FBI, milyonlarca Amerikalının faaliyetlerini belgeleyen gizli dosyalarla devasa bir kütüphane oluşturunuyordu; Kempner de buna hizmet etmek için üzerine düzen küçük rolü başarıyla yerine getiriyordu.

Rosenberg, 1942'deki Ukrayna ziyaretlerinden birinde, Kiev'deki bir havaalanında. Onun yönetimindeki Doğu Bakanlığı, asla amacına ulaşamadı. (*Yad Vashem*)

21: CHAOSTMINISTERIUM

1941'deki Alman işgaliyle yeni ve bağımsız bir devlet kuracaklarını sanan Ukrayna milliyetçileri büyük hüsrana uğramışlardı. Temmuzda, Reinhard Heydrich'in güvenlik güçleri tarafından yapılan tutuklamalar sonucu, Lviv'de küçük bir milliyetçi ayaklanma başlattılar ve henüz yaz bitmeden, Hitler hemen Ukrayna'yı dağıtmaya başladı.

İşgal bölgelerinde uçuşan propaganda ilanlarında ne yazarsa yazsın, Nazilerin Doğu insanlarını özgürleştirmek gibi bir derdi asla olmamıştı.

1 Ağustos'ta, Hitler bu ülkenin batıdaki Galiçya bölgesini Hans Frank'ın Polonya'daki Genel Hükümet'ine bağlamaya karar verdi. Sonraki ay, Karadeniz'deki kilit liman kenti Odesa da dahil olmak üzere, güneybatı Ukrayna'nın bir kısmını Romanya'ya verme fikri üzerinde duruldu. Romanya Başbakanı General Ion Antonescu, ülkesi adına Almanya'yla ittifak yapmış ve askerlerini 1941 yazındaki Barbarossa Operasyonu sırasında Nazilerle birlikte savaşa yollamıştı. Onlar, nihai çözümün en hevesli faillerinden olacaktı: Savaşın ilk yılında, Antonescu'nun adamları, bazılarını vurarak, bazılarını diri diri yakarak, kalanı da açlıktan öldürerek toplam 380.000 Yahudi'yi katlettiler.

“Führer, Antonescu'yu gerçekten de çok seviyor,” diye

not aldı günlüğüne Rosenberg 1 Eylül'de, "çünkü adam hem askeri hem de şahsi manada çok iyi davranışlar sergiledi."

Hitler ona Odesa'yı önerdiğinde, Antonescu tereddüt etti: Bu kadar önemli bir limanı savunamazdı. Ama Rosenberg, generalin fikrini değiştireceğini düşündü. Romanyalılar bu şehri Ağustos'ta kuşatmışlardı; Odesa şehri ekim ortasında teslim olana kadar 17.000 asker ölecek, 74.000'i yaralanacaktı. "Romanya askerleri Odesa'yı kuşattılar ve bu savaşta çok kan döküyorlar," diye yazdı Rosenberg günlüğüne. "Antonescu on beş tümenle saldırıyor. İştah, yedikçe açılır."

Rosenberg, Ukrayna'nın "parçalanması"nın berbat bir fikir olduğunu düşündü. "Bu muğlak savaşta belli ki mantık ve ahmaklık bir arada gidiyor... Ukraynalıları kazanarak onları Moskova'ya karşı hareket etmeye zorlama fikri, eğer şimdi teslim olursak tamamen ters tepebilir."

Ancak, Rosenberg ve diğerlerinin savaştan önce söylediklerine rağmen, Hitler'in Doğu halklarının kendi kaderlerini tayin etme haklarına izin vermeyeceği açıktı. Özgür ve eski gücüne kavuşmuş bir Ukrayna, gelecekte ürkütücü bir muhalif olabilirdi. Hitler yine benzer şekilde, Rosenberg'in Slav kültür ve onurunu yüceltmek için Kiev'de yeni bir üniversite açma fikrinin de karşısındaydı. "Yerli halkı eğitime iddiası bir hata olur," dedi Hitler, savaş zamanında birlikte yemek yediği sırdaşlarına; bu sözleri savaştan sonra Bormann tarafından belgelenip yayımlandı. "Onlara ancak yarım bilgiler verebiliriz; yani devrim yapılması için ihtiyaç duyulan şeyleri!" Onlara okuma yazma bile öğretmek istemiyordu.

Ukraynalılar, Nazilerden hiçbir şey alamayacaktı.

Hiçbir şey bile abartı olurdu. Rosenberg'in güçlü itirazlarına rağmen, Hitler gerçekten de Antonescu'ya istediği Ukrayna topraklarını verdi: Dinyester ve Bug Nehirleri arasında, Transdinyester adı verilen bölge.

Eylül 1941’de, Rosenberg sonunda kendi savaşını kaybettiğini anladı. “Führer, bu nüfustaki bir halk eğer sürekli eziliyorsa, diğerlerinden bağımsız olmayı hak etmediğini düşünüyor,” diye yazdı günlüğüne. Kafa karışıklığını gizlemiyordu. Kahramanı onu yanlış mı yönlendirmişti? “Bu duruş... hem benim duruşumdan hem de eskiden üzerinde anlaştığımız fikirlerden farklı.”

Ama Rosenberg, her zamanki gibi, Führer’inin arkasından gitti. Berdiçiv ve Jitomir şehirlerini ziyaret eden Hitler, nüfusun yoldan çıktığına iyiden iyiye ikna oldu. “Bunun çok hayret verici bir tarafı da yok zaten,” diye yazdı Rosenberg günlüğüne, “zira ikisi de büyük ölçüde Yahudi şehri.” Hitler’in belki de haklı olabileceğine karar verdi. Belki de Ukraynalılara kültürel bakımdan bir şeyler kazandırmanın hiç âlemi yoktu. Belki de onları oldukları gibi, “tüm ilkellikleriyle” bırakmak en iyisiydi. “Çorak araziler, bereketli doğal kaynaklar ve dökülen Alman kanı, Führer’in davranışına bir değişiklik getirdi. Tüm Avrupa’ya gıda sağlama endişesiyle de doğrudan kendi kontrolündeki bu kaynakları korumak istedi. Sonuçta Ukrayna’yı fetheden O’ydu.”

Yine de, Rosenberg endişeliydi. Astları, kısa süre sonra hem “pasif direniş”le hem de suikast girişimleriyle karşı karşıya geleceklerdi. Öfkeli halkı zapt edebilmek için bir milyon asker gerekebilirdi. Ukraynalılar “panslavist bir cephe oluşturmak” için Ruslarla ittifak kurabilirdi: “...ilk planımda engel olmak istediğim şey de tam olarak buydu.” Eğer başıboş bırakılırsa, sahadaki durum kolayca Nazilere karşı topyekûn bir başkaldırıya dönüşebilirdi.

Ukraynalılar, tek yaptıklarının baskıcı liderin kimliğini değiştirmek olduğunu anlamaya başlamışlardı bile.

Doğu için Hitler'in aklındaki büyük fikir, burayı kolonileştirmekti. Almanlar, doğuştan yetenekli oldukları şekilde, onların efendileri olacaktı. "Yeni kazanılan doğu bölgelerini bir Cennet Bahçesi'ne çevirmeliyiz," dedi. Yıllardır dilinden düşürmediği "yaşam alanı", sonunda çok yakınındaydı.

Ama Naziler yeni imparatorluklarına geldiklerinde kafaları karıştı. Rosenberg'in emrindeki adamlar, Berlin'deki merkezden binlerce kilometre uzaktaydı. Emirler onlara ulaştığında pek de geçerlilikleri kalmamış oluyordu. Telefon bağlantıları sorunluydu, posta hizmeti yavaştı; yani Rosenberg'in işlere hâkim olması mümkün değildi. Tüm emir komuta zincirinin, Rosenberg'den gelen emirleri yorumlama ve yok sayma konusunda büyük bir rahatlığı vardı. Goebbels'in notlarına göre, Doğu'da "herkes kafasına göre hareket ediyor"du.

Rosenberg'in operasyonu o kadar geniş ve dağınıktı ki, Goebbels onun bakanlığına Chaostministerium* demeye başladı. "Gerçek, güncel sorunların acilen halledilmesi gerekirken, bakanlığın planları uzak gelecekteki yıllara odaklanmış," diye yazdı günlüğüne. "Bakanlığın yetersizliği, fazla teorisyene sahip olmasına rağmen yeterince görev adamı bulundurmamasıyla alakalı." Rosenberg'in kurumlarına bir isim daha takıldı: *Ostnieten*, yani "Doğu'daki Hiç Kimseler".

Rosenberg, Himmler'in SS'i üzerinde hiçbir etkiye sahip değildi ve Göring'in Ukraynalılardan gıda ve hammadde teminini desteklemek onun göreviydi.

Daha da kötüsü, Ukrayna'daki tanınmayan astı Erich Koch, Hitler onu temmuzda atadığında Rosenberg'in korktuğu üzere, kontrol edilemez bir despot çıkmıştı. Kırk beş yaşındaki eski demiryolu yöneticisi Koch, Hitler olmasaydı "fanatik bir komünist" olacağını söylemişti zamanında. Sov-

*'Chaos' (Alm. kargaşa, kaos) ile Doğu Bakanlığı'nın orijinal adı olan 'Ostministerium'un birleşimiyle oluşturulmuş. (Ç.N.)

yetler Birliği yanlısı bir kitap yazmıştı ve hatta, geçmiş yıllarda, Nazilerle Bolşevikler arasında güçlü bir ittifakı savunmuştu; elbette, bu bile Rosenberg'in gözünde kendi başına bir karakter kusuruydu. 1928'de çoğu kırsal olan Doğu Prusya eyaletinin liderliğine yükselen Koch, savaş sırasında Alman istihbaratında çalışan tanıdğı Hans Bernd Gisevius'un şahitliğine göre, orada küstahlığı ve komploculuğuyla nam saldı. "Birinci sınıf bir demagogdu, aşırı maceracıydı, herkese tepeden bakardı. Gerçeklerden kopuktu; fısıltılarla ve çok gizli tutulması kaydıyla, sürekli hayali hikâyeler anlatırdı." Doğu Prusya'da birçok şirketi barındıran Erich Koch Enstitüsü, çok geniş ve yolsuzluk dolu bir iş imparatorluğuna dönüştü; bazı şirket sahipleri, tehdit edilerek veya tutuklanarak hisselerini teslimle zorlandılar. Buradan elde ettiği gelirle, Koch lüks bir hayat sürdü.

Koch'un başka bir ülkede "çok işe yarayabileceği"ni yazdı Gisevius. "Ama her istediğini yapabilmesinin kaçınılmaz sonucu, birçok konudaki yeteneklerini boşa harcamasıydı. 1941'de Ukrayna'ya gönderildiğinde, çoktan megalomanyak olmuştu." Koch krallar gibi yaşıyordu; buna uygun şekilde, yaşadğı Doğu Prusya şehri Königsberg de Almandada 'Kralın Şehri' anlamına geliyordu.

Koch ve Rosenberg, Doğu'daki sorunlar konusunda daha zıt fikirlere sahip olamazlardı. Koch, Hitler'in repliğini aşırıya kaçarak uyguluyordu: Almanlar efendi, Ukraynalılar köle. Nazilerin onları acımasızca sömürmesinin önüne kimse geçemezdi. "Ben buraya iyi niyet saçmaya gelmedim," dedi bir konuşmasında. "Führer'e yardım etmeye geldim. İnsanlar çalışacaklar, çalışacaklar, çalışacaklar!"

Kendi de Hitler bıyığı bırakan ve saçlarını geniş alnından arkaya tarayan Koch, bu uç görüşlerini gizlemeye hiç zahmet etmiyordu, üzerinde baskı kurduğu insanlardan bile. "Eğer benimle aynı masada oturmayı hak eden bir Ukraynalı bu-

lursam, onu vurmam lazım!” dedi bir gün. “Biz üstün bir ırkız,” dedi başka bir zaman, “ve şunu hiç unutmamalıyız: en alt seviye Alman işçisi bile ırksal ve biyolojik olarak buradakilerden bin defa daha kıymetlidir.” *Untermenschen*, yani ‘alt insanlar’la uğraşıyorlardı. Irklar arasında etkileşim asgaride tutulmalıydı; cinsel ilişkiyse söz konusu dahi olamazdı. “Savaşı kazanmak istiyorsak, bu insanlar demir gibi bir güçle yönetilmeli,” dedi. “Ukrayna’yı buraya güzellikler getirmek için değil, Almanya’ya gıda ve yerleşim yeri sağlamak için öz-gürleştirdik.”

Görev süresi boyunca, Koch bölgesini dehşet saçarak yönetti. Önlemleri “sert ve tavizsiz”di. Emirlerle itaatsizlik, en ağır cezalarla karşılık buluyordu, idama varana dek. Koch, yerli halkın kendini “sürekli tehdit altında” hissetmesini istiyordu, Nazileri tahrik etmek için hiçbir şey yapmadıklarında bile.

Kısacası, Ukraynalılara, Koch’un sözleriyle, “Zenciler gibi” davranılmalıydı. ABD’nin güney eyaletlerinin Amerikan İç Savaşı’ndan önceki zamanlarında siyahların zorlandığı gibi, Ukraynalılar da Alman halkını beslemek için büyük tarlalarda çalışıyorlardı. Rosenberg bu muameleye itiraz etmek ve sert tutumlara son verilmesi için ona yazdığında, Koch yalnızca omuz silkti. “Dinyester’deki köprü yapımını sabote etmeye çalışan yirmi Ukraynalı, polis tarafından kırbaçlandı; orası doğru,” diye yazdı bir defasında. “Bu önlemden hiç haberim yoktu. Bunun nasıl bir zincirleme uyarıya yol açacağını bilseydim, o Ukraynalıları sabotaj suçuyla vurdururdum.”

Rosenberg, Koch’la aralarındaki anlaşmazlığın en çok pragmatik nedenlerle olduğunu açıkça belirtti. Evet, Nazilerin bölgeden istediklerini alabilmeleri için halkı pasifleştirmeleri gerekiyordu; ama Koch’un “değişken doğaçlamaları ve tahrik edici, pervasızca davranışları” bu işe köstek oluyordu; gönderdiği mektupta onu böyle azarladı. Koch’un halk

önünde yaptığı konuşmalar, insanları kızdırmak ve direniş saflarına itmekten başka işe yaramıyordu. Nazilerin Slavlar hakkındaki düşüncelerini gizli tutmak kesinlikle daha iyi olacaktı. Koch'un şiddetinin bedeli, "sabotajlar ve partizan davranışların yaygınlaşması" olacaktı. Rosenberg'in daha sonra günlüğüne yazdığı şekilde, "Savaştaki bir halk, her şeye dayanabilir ama bir şey hariç: açıkça aşağılanmaya."

Rosenberg bu konuda Hitler'e yakındı; ama Koch, Führer'i arkasına almıştı. Ayrıca ona daha kolay ulaşıyordu: Hitler'in askeri merkezi olan "Kurt İni", Koch'un Doğu Prusya'sının tam ortasındaydı; Rosenberg'in ofisiyse altı yüz kilometre uzaktaki Berlin'deydi.

Arkadaşı ve müttefiki Martin Bormann'ın da yardımıyla, Koch, Hitler'le düzenli olarak ve doğrudan görüşüyordu; Rosenberg'se uzaklardan rapor gönderiyordu.

Rosenberg'e kadar ulaşan dedikoduya göre, merkezdeki düşmanları ona artık "*schlapp*", yani 'zayıf' demeye başlamışlardı.

Savaş birkaç hafta veya ay sürmüştü olsaydı bu anlaşmazlığın hiçbir önemi olmayabilirdi. Ama 1941'in sonunda, Sovyetler sonunda savunmalarını sağlamlaştırmış ve Nazi ilerleyişini durdurmuştu. Doğu'da 300.000'in üstünde Alman askeri öldürülmüş ya da yaralanmıştı. Sonra ilk birlikler geri çekildi; kar yağışları başladı ve Sovyetler, Moskova yakınlarında Alman ordularına saldırmaya başladı. Tüm acımasız planlar, projeler, ütöpik tasarılar, her şey Doğu'daki çarpışmaya kısa sürede son vermek üzerine kurulmuştu.

Almanlar artık uzun bir savaşın içine çekilmişlerdi.

Rosenberg günlüğüne şöyle yazdı: "Bazıları hâlâ anlamadı: Artık durumun çok farklı hesaplanması lazım."

Rosenberg, Ukraynalılara gösterilen muamele konusunda

itirazlarını sıralarken, ona bağılı sivil yöneticilerse Himmler'in SS'yle birlikte, doğudaki Yahudilerin katli için yeni bir kampanyada çalışıyorlardı. Heydrich'in Nisan 1942'deki Minsk ziyaretini takiben, mayısın ortasındaki beş gün boyunca, gettoda yaşayan bin altı yüz Yahudi katledildi. Bahar ve yaz boyunca süren yeni katliamlardan sonra, Ostland Lideri Lohse, Beyaz Rusya'nın en üst düzey sivil yöneticisi olan Wilhelm Kube tarafından bilgilendirildi: "... son on haftada, elli beş bin civarı Yahudi temizlendi." Ukrayna'da da benzer bir durum vardı; zorunlu işçilik yapmaları için yalnızca birkaç bin Yahudi sağ bırakılmıştı. Himmler'in 26 Aralık 1942'de aldığı rapora göre, yılın son dört ayında, Ukrayna ve Bialystok, Polonya'da 363.211 Yahudi öldürülmüştü.

Bu planlı kan gölünün ortasında, olayların ana mimarlarından biri hayatını kaybetti.

Hitler eylül ayında Heydrich'i Bohemya ve Moravya Hamisi olarak atadı. Heydrich, muhaliflerini yerle bir etti ve karşılık olarak Londra'ya sürülen Çek liderler, Britanyalılarla ortaklaşa bir komplo kurup ona suikast düzenlediler. 27 Mayıs 1942'de, iki suikastçi, Heydrich'in arabasına silahlar ve el bombalarıyla saldırdı; bir hafta sonra, Heydrich yaralarına yenik düştü. Naziler bu suikaste bir katliam dalgasıyla karşılık verdi. Suikastçileri barındırmakla suçlanan Lidice kasabası, önce erkekleri öldürölüp sonra kadınları toplama kampına gönderildikten sonra yakıldı. Lidiceli çocuklar ırklarına göre ayrıldılar: Uygun bulunanlar Alman ailelere verildi; diğerleri idam edildi.

Heydrich'in ölümü, elbette, Yahudi soykırımını durdurmaya yaklaşmadı bile.

İlk katliam merkezi, Polonya'nın Chelmno kentinde açıldı: 1941'den itibaren, -tıpkı Minsk gettosundakilerin korktukları gibi- Yahudiler burada gaz arabalarının içine elişer elişer kilitlendiler. İlk gaz odası, Polonya'nın doğusundaki

Belzec kampında kuruldu ve Mart 1942'de çalışır hale geldi. Mekân, bir arındırma banyosuna benzetilmişti; ama bağlanan boru sistemi, içeriye doğrudan taşıt egzozu püskürtüyordu.

O bahar ve yaz aylarında, kuzeydeki Sobibor ve Treblinka kentlerinde de benzer kamplar kuruldu; Majdanek'teki toplama kampına da gaz odaları kuruldu. Zaman geçtikçe, kurbanlar bu duş yalanına kanmamaya başladılar. Treblinka'da, dehşet içindeki çıplak Yahudiler bir kanaldan geçirilerek gaz odalarına götürülürken tartaklandılar, dövüldüler. "Cennete Giden Yol," dedi SS bu yürüyüşe.

Katliam merkezlerinin en büyüğü, Vistula Nehri'nin birkaç yüz kilometre batısındaki Auschwitz-Birkenau, Şubat 1942'de çalışmaya başladı ve Almanya, Fransa, İtalya, Sırbistan, Slovakya, Hırvatistan, Polonya, Danimarka, Finlandiya, Belçika, Hollanda, Romanya, Norveç, Bulgaristan, Macaristan ve Yunanistan'dan gelen Yahudilerin son durakları oldu. Bu kampta, Almanlar o kadar etkili bir öldürme sistemi kurmuşlardı ki tasarlayan kişi mekânı boyayacak kadar ileri gitmişti. Zyklon B konteynırları, siyanürlü tabletler tavandan aşağı indirildi. Herkes öldükten sonra, diğer kamp mahkûmları altın dolgularını, protezlerini ve saçlarını aldıkları cesetleri asansörlere koyuyor ve yakılmaları için üst katlardaki fırınlara gönderiyordu.

Hepsi toplandığında, Naziler bu kamplarda, çoğu Yahudi olmak üzere üç milyonun üzerinde insan öldürdüler; yani savaşta ölen Yahudi sayısının yarısı kadar.

Bu katliamlar sırasında bir gece, Polonya'nın Poznan kentindeki bir salonda, Himmler bir grup SS liderine yaptıkları iş hakkında açıkça konuştu. "Çoğunuz, yüz ceset yan yana yattığında bunun ne anlama geldiğini biliyorsunuz, ya da beş yüz, bin... Buna dayanmak... bizi bu kadar sert yapan bu oldu. Bu, tarihimizde benzeri görülmemiş ve bir daha da görülmeyecek, zafer dolu bir sayfa."

Sovyetler Birliği'nde arka arkaya kazanılan birkaç çarpışmanın ardından, 1942'de Almanlar umutlandı. Naziler, Kırım'a ve Kafkaslara girmişlerdi; 12 Eylül'de, Hava Kuvvetleri'nin bombardımanıyla geçirdiği haftaları takiben, General Friedrich Paulus yönetimindeki Alman Altıncı Ordusu, Stalingrad şehrine girdi.

Burası, Moskova'yla Hazar Denizi arasındaki Volga Nehri üzerindeki kilit şehirlerden biriydi. Hitler artık ödülünü almak için fena halde sabırsızlanıyordu; her erkeği öldürmeye, her kadın ve çocuğu sürmeye ant içmişti. Kendi adını taşıyan şehrin stratejik ve sembolik öneminin farkında olan Stalin, buranın savunması için her şeyini seferber etti. Kızıl Ordu teslim olmayı reddetti, Nazilere harabelerden saldırdı, her yere bubi tuzakları kurdu. Bitkin düşen Alman Ordusu, kışın ayında müthiş bir karşı saldırı düzenleyen Sovyetlere hazırlıksız yakalandı: 250.000 işgal askeri ablukaya alındı. Nazi uçakları, askerlerini sahadan almayı başaramadı ve Alman gücü kısa süre sonra aç kalmaya, donmaya, haşaratla boğuşmaya, mühimmatını tüketmeye başladı. Kuşatılan askerlerce gönderilen milyonlarca mektup, anavatandaki akrabalarının da durumdan haberdar olmasını sağladı.

Hitler, General Paulus'a Stalingrad'dan çıkmayı deneme şansı vermedi; çünkü bu, düşmanın gözünde geri çekilme anlamına gelecekti. Savaşmayı kesmelerine de izin vermeyecekti. Ama Paulus, 31 Ocak 1943'te, durumun umutsuzluğunu tamamen idrak ederek, sonunda tüm güçlerini Sovyetlere teslim etti.

Bu yenilgi, ülkeyi hayrete düşürdü. Reich'ın her köşesi kasvete büründü. Stalingrad bazı çevrelerde, o zamanlarda bile, gerçekten olacağı şekilde değerlendirildi: sonun başlangıcı.

Bu sırada, işgal altındaki bölgelerde, Rosenberg'in kork-

tukları başına gelmeye başlamıştı. Alman işgalinin acımasızlığı, sert direnişlerin doğmasına neden olmuştu. Sabotajlar, suikastler ve başkaldırıların ardı arkası kesilmiyordu; muhalifler organize partizan hareketlere kayıyorlardı. Mayıs 1942'de, Rosenberg, Ostland'a kısa bir ziyaret yapma şansı elde etti; binmeyi planladığı tren, bir sabotaj sonucu raydan çıktı. O yılın sonlarına doğru, Kiev'de yakalanan bir Sovyet casusu, bir Ukrayna ziyareti sırasında Rosenberg'e suikast planlandığını itiraf etti. Operayı havaya uçurmak için de bir plan yapılmıştı ama o gün, mekân Ukraynalı sivillerle doldu. Planlardaki değişiklikler, diğer girişimlere de engel oldu.

Rosenberg'in günlüğünde anlattığına göre, trendeyken üzerine ateş açılmasından sonra Sovyetler Birliği'nde kendisi hakkında şöyle konuşuluyordu: "...kendisini eve kapatmış: Çifte demir panjurlar, güçlendirilmiş duvarlar, tüm pencerelerde makineli tüfekler varmış." Kurşun geçirmez yelek giydiği, yanında bir koruma ordusuyla dolaştığı söyleniyordu. Bunların hiçbirisi doğru değildi. Rosenberg bunlara gülmeden edemiyordu. "Şu an evimde benimle birlikte yaşayan tek bir erkek bile yok, ayrıca asla hiçbir yere SS korumalarıyla gitmedim." Radyodaki rapor, Rosenberg'e göre, Almanya'daki komünistlerden ona karşı bir şeyler yapılmasını talep ediyor gibiydi: "...mesela yeni bir suikast girişimi."

Direnişi körükleyen başka bir unsur da Nazilerin zorunlu işçi arayışlarını yoğunlaştırmalarıydı. Milyonlarca Alman ön cephelerde olduğu için, ülke fabrikaları, çiftlikleri ve madenleri işçilere ihtiyaç duyuyordu. Naziler en başta, doğu bölgelerinde yoğun şekilde dağıtılan propaganda ilanlarına, posterlerine güveniyorlardı. *Güzel Almanya'ya Gelin* adlı haber filmi sinemalarda oynatılıyordu. Almanlar iyi maaş, ücretsiz konaklama ve sağlık güvencesi teklif ediyorlardı; hatta vaatler arasında birikim hesapları bile vardı.

İyimser Ukraynalılar başta gönüllü oldular ama sonra

çirkin dedikodular ayyuka çıktı: İşçiler, yolculuk sırasında yemek verilmeden, tuvaletsiz trenlerde götürülüyorlardı; vazgeçmeye kalkanlar da toplama kamplarına yöneltiliyordu. 1942'nin ortasına gelindiğinde, artık kimse gönüllü olmuyordu. Bazıları, sonlarının Yahudiler gibi olmasından korkuyordu; işçi trenlerine binen insanların vurulup cesetlerinden sabun yapıldığı yönünde bir dedikodu çıkmıştı.

Berlin'deki yetkililer giderek daha yüksek işçi kotaları koyuyorlardı. Ukrayna'daki yerel liderlerin de yardımıyla, Naziler şehir pazarlarından ve sinemalardan insan toplamaya başladılar. Geceyarıları köyleri bastılar. İnsanlar kaçmaya kalkıştıklarında evleri yakıldı, hayvanları öldürüldü. Aile mensupları birbirlerinden kopmaya zorlandılar; tren istasyonlarında şiddet kol geziyordu. Nazilerin hamile kadınları işçilikten muaf tutmak yerine kürtaja zorladıkları konuşuluyordu.

Sonunda, insanlar yaş gruplarına bölünerek esir edildiler. Bu zorla götürme kampanyalarının kurbanlarından biri, durumu şöyle ifade etti: "Ukrayna, Ukraynalılardan temizleniyor."

Savaş sırasında, işgal edilen Sovyet bölgelerinden üç milyonun üzerinde insan batıya gönderildi; bunların bir buçuk milyonu Ukrayna'dan geldi.

Berlin'deki Rosenberg ise zorlama işçiler konusunda endişeliydi. Programı yürüten adamlar, yalnızca kendilerinden bekleneni yapmak ve kotaya ulaşmakla ilgileniyorlardı. "Reich'a iki milyon doğulu işçi gerekiyor," diye yazdı. "Ancak doğudaki inşa süreci için, bu çok ağır bir darbe... Eğer köyler en başta kuşatılırsa, bunun sonucu yalnızca önceki zamanlardaki Bolşevik sürgünü korkularını körüklemek olur ve durum en sonunda herkes için daha da zorlaşır."

Zorla işçi alımıyla, yalnızca tek şey başarıliyordu: Ülke, Nazi iktidarına sırtını dönüyordu.

Rosenberg'in bakanlığının başka bir sorunu daha vardı. Doğu'daki hatlar, yeni karargâhlarına yeni eşyalar getirilmesi için fena bastırıyorlardı.

Bu "berbat koşullar"ın icabına bakmak için, Rosenberg, Hitler'e bir mektup yazarak, Batı'daki Yahudi evlerinin "ev eşyaları"nın alınmasını talep etti – hem kaçanlara hem de "kısa süre sonra kaçacaklar"a ait olanların. Naziler zaten evlerini terk eden Yahudilerin tüm kıymetli sanat eserlerine el koymuşlardı. Şimdi de, Möbel Aktion, yani Mobilya Operasyonu'yla, daha gündelik eşyalarını alacaklardı: masa, sandalye, mutfak gereçleri, yatak takımları, aynalar...

Operasyonu Almanların varlıklı bir Yahudi çiftten aldıkları, elli odalı bir malikâneden yöneten Kurt von Behr, Fransa, Belçika ve Hollanda'da henüz talan edilmemiş Yahudi dairelerindeki eşyalara el konması için nakliye şirketlerine iş vermeye başladı. İki buçuk yıl içinde, en az altmış dokuz bin konutun içi boşaltılacaktı. Ev eşyalarının sınıflandırılması, tamiri ve tekrar paketlenmesi için, von Behr, Paris'in merkezinde üç depo belirledi ve kuzeydoğuda, Drancy banliyösündeki enterne kampından Yahudi işçiler getirdi. Kamplardan biri, eski bir mobilya dükkânına kurulmuştu. Bir başkası, varlıklı semtlerden birindeki bir evdeydi. Üçüncüsü, demiryolu yakınlarındaki bir depodaydı.

Kamlara her gün binlerce kasa geliyordu ve içlerine yalnızca hem mobilya hem de kilimler, kasalar, mutfak gereçleri, gümüşler, oyuncaklar, kitaplar, yatak takımları, lambalar, müzik enstrümanları, giysiler ve hatta gecelikler konuyordu; yani bir evde bulunabilecek her şey.

Tasnifçiler, içinde yenmemiş yemekler olan tabaklar buldular.

Henüz bitirilmemiş mektuplar buldular.

İşçiler bazen, hayret verici biçimde, kendi eşyalarına rastlıyorlardı. Bir işçi, kendi kızının fotoğrafını gördü.

Ele geçirilen kumaşlarla, kamplardaki Yahudi terziler Nazi yöneticilerine ve karılarına giysiler dikeyorlardı: elbiseler, el çantaları, von Behr'in karısı için ayakkabılar.

Sürgün tehdidi kamplardan hiç eksik olmuyordu. Yalnızca kaçmaya niyetlenenler değil, bitlenme gibi suçlar işleyenler de Drancy'deki kampa gönderiliyordu. Ne zaman von Behr bu depolardan birini teftişe gelse, işçilerin sürekli ona dönük olmasını istiyordu. Çiğnenmesinin sonucu çok ağır olmasa, bu kurala büyük bir saçmalık gözüyle bakılabilirdi. Yahudiler zamanla öğreneceklerdi: Aktarma tesisine gönderilen işçiler geri dönmüyorlardı.

Yağmalanan mallar, yalnızca Rosenberg'in Doğu'daki başkanlık çalışanlarına değil, SS'e, Gestapo'ya, Göring'in Berchtesgaden'deki evine ve diğer üst düzey Nazilere de gönderiliyordu. Mahkûmlar daha kıymetli eşyaları cilalıyor ve raflara yerleştiriyorlardı; von Behr de seçkin konuklarını depolara çağırıp, sanki bir mağazaymış gibi, istediklerini almaya davet ediyordu. Fransız işbirlikçilere, Nazi generallerine ve askerlere, von Behr'in çevresindeki Alman sivillere ve hatta sinema yıldızlarına özel davetler gidiyordu.

Mahkûmlardan birine göre, Rosenberg şahsen "mümkün olduğunca çarşaf, havlu ve diğer aksesuarlar" talep etmişti. Onun yeğeni olduğunu iddia eden bir kadın, alışveriş için Paris'i ziyaret ederek, patronuna Berlin'in seçkin semti Dahlem'deki evi için mobilya götürdü. Talep o kadar bunaltıcı olmuştu ki, Belçika'nın Liège kentinde, Mobilya Operasyonu yöneticileri daha fazla Yahudi'nin tutuklanmasını ve evlerindeki eşyalara el konmasını istemişlerdi.

Ancak bu yağmaların büyük kısmı sıradan Almanların eline düşüyordu. Operasyon, Rosenberg'in başkanlık ofisleri için başlamasına rağmen, görev kısa sürede değişti. Müttefikler büyük Alman şehirlerini bombalamaya başladıklarında, mobilyalar evlerini kaybeden ailelere yöneltildi.

Bu sırada, doğudaki işgal bölgelerinde Görev Timi de asli görevine dönmüştü: sanat eserlerinin ve çok kıymetli arşivlerin yağmalanması.

O bölgede, bu iş için rakipleri vardı. Ordu dahilindeki özel bir birim, II. Katerina'nın Puşkin'deki Kehribar Odası'nı boşaltmış, çok ünlü oyma panelleri sökmüş ve Königsberg'e göndermişti; Naziler de orada panelleri sergilemişlerdi. Askerler ayrıca çarlara ait meşhur Gottorp Küresi'ne de el koydular: iki metre yetmiş santim boyunda, yıldıztakımlarının isimlerine göre (aslan, ayı, kuğu) yerleştirildikleri bir gökevi.

Almanlar istedikleri her şeyi aldıktan sonra, Rus halkı için manevi değeri olan sarayları, tarihi mekânları harap etmeye başladılar. Aleksandr Puşkin'in eski evini talan ettiler. Çaykovski'nin eski konutuna motosikletlerini park ettiler. Tolstoy'un evi olan Yasnaya Polyana'daki nadir bulunur el yazmalarını yaktılar.

SS de bu sırada Minsk ve Kiev gibi şehirleri yağmaladı, seçkin parçaları Himmler'in Wewelsburg'daki kalesine ve üzerlerinde çalışılması için Ahnenerbe adındaki arkeoloji birimine gönderdiler.

Rosenberg'in adamları da Doğu'ya götürebilecekleri bir sürü hazine buldular. Saray kütüphanelerini, müzeleri, Komünist Parti arşivlerini yağmalayarak yüz binlerce kitaba el koydular. Litvanya'nın Vilnius kentindeki Görev Timi oradaki Yahudi Araştırmaları Merkezi'ni yağma eşyalarının toplandığı bina haline getirdi. Naziler bölgeden gelen eşyaların sınıflandırılması ve en önemli kitapların tekrar Almanya'ya gönderilmesi için kentin gettosundan kırk Yahudi istediler. Riga, Minsk ve Kiev'de de aşağı yukarı aynı şey yaşanıyordu.

Rus sanat eserleriyle, kitaplarla, mobilyayla ve arkeolojik hazinelerle dolup taşan tren vagonları, kan ve çamurla kaplı Avrupa'nın batısına doğru ilerledi.

Yağmalanan malların bazıları kullanılamaz hale geldi. Kıymetsiz görülen on binlerce kitabın posası çıkarıldı. Operasyonda ele geçirilen Tevrat ruloları, Rosenberg'in ofisinin hiç ilgisini çekmedi. Sahadan gelen bir soruya cevaben, Görev Timi yöneticilerinden biri bu rulolardan derilerin alınabileceğini ve diğer kitapların bağlanması, kemer veya ayakka-bı yapımında kullanılabileceğini söyledi.

Trenlerden birinden birkaç kasa kitap atıldı ve yerine, daha kıymetli görülen yaban domuzları alındı.

“Tüm Avrupa'nın kıymetli eşyalarını buraya toplamış olmamız inanılmaz,” diye yazdı Rosenberg günlüğüne 1943'teki bir gün, Estonya'daki yağma depolarından birini ziyaret ettikten sonra. “En kıymetli edebiyat eserleri; Diderot'nun el yazmaları; Verdi'nin, Rossini'nin, III. Napol-yon'un mektupları... Ve elbette, yakacak olarak kullanabileceğimiz bir sürü Yahudi ve Cizvit edebiyat eseri.” İstemsizce bu durumdan memnun oluyordu. “Gülünç derecede küçük” birimi, birkaç kısa yıl içinde çok iş başarmıştı.

1943'ün başında, ellinci doğum gününe yaklaşırken, Rosenberg melankoliyle boğuşuyordu. Savaş yıllarında, onca insan arasından Göring'le paylaştığı bu özel günü gösterişten uzak bir şekilde kutlardı; ama bu yıl, partideki önemini vurgulamak için, biraz müsrifliğe kaçacaktı. “Sonuçta Göring ve ben Nasyonal Sosyalist devrim tarihine geçmiş durumdayız.” Doğum günü sabahında, Hitler Gençliği ve Alman Kızlar Birliği'nden gelen çocuk koroları onu eğlendirdi. Önemli Naziler onu ofislerinde selamladılar ve eskiden Sovyet büyükelçiliği olan, Rosenberg'in Unter den Linden'deki bakanlık binasının balo salonunda, iki yüz konuk onunla güveç ve bira paylaştı.

Diğerleri de dokunaklı mektuplar yazdı. “Beni en çok etkileyen, Führer'in el yazısıyla kaleme aldığı notu oldu,” diye

yazdı Rosenberg. Hitler, Rosenberg'den "Partinin en önemli entelektüel mühendislerinden biri," diye bahsetmiş, sadakati için ona teşekkür etmiş ve ona hediye göndermişti: 250.000 mark. "İkimiz de birbirimizden ne kadar farklı olduğumuz farkındayız," diye devam etti Rosenberg. "O, devletin bekası için çalıştığı bazı insanlara parazit gözüyle baktığının gayet farkında." En azından, diye düşünüyordu Rosenberg, Hitler'in ona kıymet verdiğini bilmek güzeldi. "Ona yanı-tımda, bunca yıl boyunca ona ve çalışmalarına olan inancımı hiç kaybetmediğimi, onunla birlikte savaşmama izin verme-sinin hayatımdaki büyük onur olduğunu yazdım."

Ama inancı fena halde sınanmak üzereydi.

Koch'la yaşadıkları anlaşmazlık şiddetlenirken Rosenberg, Himmler'in en önemli yardımcılarından SS Merkez Ofisi Şefi Gottlob Berger'le, Ostministerium'un lider kadrosunu tekrar organize etmek üzerine konuştu. Rosenberg, Ukrayna'daki inatçı Reich temsilcisini değiştirmek için son bir hamle yapıyordu ve Himmler gibi güçlü bir adamı yanına çekmesi gerektiğinin farkındaydı. Ona bir ittifak önerdi: Berger'i kadro ve politikalardan sorumlu bakan yardımcısı yapabilirdi, Himmler de Koch'a karşı savaşında SS'in destek vereceğine söz verirse.

Rosenberg ocakta Himmler'le Polonya'da üç saat boyunca konuştu ve SS şefi, Berger'in atanmasını seve seve kabul etti, teklifi Hitler'in onayına sundu.

Bu, Himmler için çok kolay bir tercihti. Rosenberg'in başkanlığında ona sadık bir dostu olduğu sürece, Doğu'da çok daha fazla manevra payı olacaktı. Koch içinse, Himmler söz veremiyordu. "H. 'itici güç' olarak gördüğü Koch konusunda birden çok yumuşak konuşmaya başladı," diye yazdı Rosenberg. "Führer'in onu görevden alacağını da düşünmüyordu."

Himmler'le yaptığı anlaşma, Rosenberg'in Politika Ofisi'nde 1933-1941 yıllarında görev yaptıktan sonra Ostministerium'a geçen sadık çalışanı Georg Leibbrandt'ın işini kaybetmesi anlamına da geliyordu. SS ve Gestapo liderleri, 1931-1933 yıllarını Paris'te ve bir Rockefeller'ın harçlığıyla ABD'de geçiren Leibbrandt'ın güvenilirliğini sorguluyordu.

Leibbrandt işten çıkarılmasını hiç hoş karşılamadı. "Eğer savaş kaybedilirse, Sayın Bakan, asılacaksınız."

1943'ün ilk aylarında, Koch'la Rosenberg'in arasındaki savaş doruk noktasına ulaştı. Rosenberg, Koch'un sert yeni direktiflerinden birine karşı çıktı; Koch da uzun süreli düşmanına elli iki sayfalık bir feryat ederek, Rosenberg'i onun konumunu baltalamak ve Hitler'in müdahalesini istemekle suçluyordu.

Rosenberg, Koch'u bir toplantı için Berlin'e çağırdı ve iki adam bu buluşmada birbirlerine bağıldılar. Artık Führer'in kovabileceği kişinin *kendisi* olabileceğinden korkan Rosenberg, Şansölyelik'e yazdığı mektupta Koch'u işten çıkarma izni talep etti. Koch hakkında şöyle diyordu: "İnsanlara kasti, acımasızca nefret besliyor... Müthiş bir siyasi fırsatı mahvetmek üzereydi... [Komplekslerini] ancak patolojik olarak tanımlayabilirim."

Anlaşmazlık kızışırken, Himmler tarafsız kaldı. Rosenberg'le ocakta yaptıkları hassas anlaşma hiçbir yere varmamıştı. Hitler martta Berger'in atamasını gereksiz bulmuştu; birkaç gün sonra da Himmler, Koch'u ziyaretine davet etmişti: "...meseleler hakkında uzun uzadıya konuşalım."

19 Mayıs'ta, Hitler bu anlaşılmayan adamları sonunda sahadaki makamında, yani Ukrayna'nın Vinnitsa şehrinde kabul etti.

Rosenberg kısa sürede fark etti ki önceki iki yıl, Führer'in

Ukrayna hakkındaki fikrini hiç değiştirmemişti. Hatta, Hitler yemek konuklarına yakınlardaki bir geceyi anlattı: “Yerel halkı sevmek veya uygarlaştırmaya çalışmaktan bahsedenler doğruca toplama kampına gitti!” Bir faydası olacağını düşünse, yalan söyleyip Ukraynalılara özgürlük vaat edeceğinden bahsetti Hitler generallerine. Ama halkı yüceltmek için gerçek adımlar atma kısmı, yalnızca insanların umudunu artırır ve kontrollerini zorlařtırırđı.

Rosenberg ve Koch’un sorunlarını dinledikten sonra, Führer bu konudaki kararını verdi. Almanya’nın Doğu’dan gelecek gıdaya ve işçilere ihtiyacı olduğunu vurgulayan Hitler, Rosenberg’in yıllardır savunduğu yaklaşımı mutlak bir şekilde reddetti. “Koşullar bizi böyle sert önlemler almaya itiyor,” dedi Hitler. “Ukraynalıların bizim eylemlerimizi siyaseten onaylamalarını asla bekleyemeyiz.”

Toplantı dağılırken Rosenberg öfke içindeydi. Koch’un elini sıkmayı bile reddetti.

Rosenberg tartışmasız bir şekilde mağlup olmuştu. Kendini asla toparlayamayacaktı.

Rosenberg günlüğüne patladı. Onu Bormann gibi kapıcıların arkasına hapseden Führer, askeri ve dış siyaset meselelerine kendini o kadar kaptırmıştı ki Almanya’nın kendisi hakkındaki mevzular konuşulmuyordu. Hiçbir tartışma, görüşme yoktu. Rosenberg’in kurum içi notlarının Bormann tarafından iletildeğinden bile emin olamıyordu. Bormann, Hitler’den bir direktif ilettiğinde, bunun gerçekten Führer’den mi geldiğini, yoksa kendi başına mı hareket ettiğini kimse anlamıyordu.

Rosenberg, Hess’in uçuşundan sonra Bormann’ın yükselişini hoş karşılamıştı. “Pratik mantığa sahip, etin ve kararlı” birine benziyordu ve Rosenberg’in Hristiyan Kiliseleri’ne

karşı duruşunu ateşli şekilde destekliyordu. Hatta Bormann bir defasında ondan “yeni bir Alman yaşam tarzı direktifi” taslağı yazmasını bile istemişti. Bu taslak, çocukların dini ahlak kuralları yerine benimseyecekleri Nazi ilkelerini içerecekti. Bormann, her çocuğun “cesaret kanunu, korkaklık karşıtı kanun... kanı saf tutma buyruğu”nu öğrenmesi gerektiğini söyledi Rosenberg’e.

Aralarındaki husumetse, Bormann’ın Hitler’in kiliseler hakkındaki en önemli özel ifadelerini, partinin bölgesel valilerine gizli bildiride açık sözlerle aktarmasıyla başlamış gibiydi. Çok geçmeden, bir Protestan papazın elinde bu sözlerin bir kopyası bulundu. “Tıpkı astrologların, medyumların ve diğer sahtekârların zararlı etkilerinin devlet tarafından bastırılması, yok edilmesi gibi,” diye yazmıştı Bormann, “kilisenin etki yaratma ihtimalinin de ortadan kaldırılması gerekir.” Rosenberg, bu bildirinin daha iyi kaleme alınabileceğini ve bir dahaki sefere bu işi ona bırakması gerektiğini ilettili. “İki bin yıllık Avrupa tarihini doğrudan baltalayarak yenemezsin,” diye yazdı Rosenberg günlüğüne, Bormann’la görüşmelerinden sonra. “B. pratik bir adam ama böyle sorunların analizi için gerekli resmiyete sahip değil.” Bormann çok önemli bir güç olmadığı için, Rosenberg itirazlarını zarıfçe dile getirmeye çalıştı. Bormann ona “büyük bir olay yaratmaya hiç niyetlenmediğini” ve Rosenberg’in kiliseler konusunda elbette kanaat önderi olması gerektiğini söyleyerek karşılık verdi.

Ama elbette tuhaf şeyler olmaya başlamıştı. Rosenberg, “...parti ofisimi baltalamak için gösterilen çaba inkâr edilemezdi,” diye yazdı. Tahmini ancak Bormann’ın şöyle düşündüğü yönündeydi: “...bazı adamların onun için çok büyük olduğuna karar verdi. Bu adamların başındaki ve en önemlisi de bendim.”

Rosenberg’in Doğu’da çalışmaya odaklanması gerektiği için, Bormann onun ideolojik şef konumuyla ilgili ofislerin-

den birçoğunu kapaması gerektiğini savunuyordu. Ayrıca, Görev Timi'nin sanat eseri yağmalama programının kontrolünü de eline geçirmeye çalışan Bormann, işi Linz'deki Führermuseum'u planlayanlara devretmek istiyor ve Rosenberg'in çalışanlarını beceriksizlikle, yozlaşmışlıkla suçluyordu. Rosenberg bu tavra karşılık vermek istedi ama sonra en yakın çalışma arkadaşlarından biri, Rosenberg'in uydurma olarak gördüğü suçlamalarla karşı karşıya kaldı. Bormann bu adam hakkında soruşturma açılmasını ve onun işten çıkarılmasını emretti. "Gerçekten de çok ilkel bir adaletsizlik; çok sefil bir acemi siyaset örneği," diye yazdı Rosenberg. "Ona saldırıyorlar; ama asıl saldırmak istedikleri kişi benim."

Bu soruşturmayı kendi ofisinin yürütmesinde şahsen ısrar etmek için Bormann'dan bir toplantı talep etmeyi düşündü. Eskiden onun fikrini değiştirmeyi başarmıştı.

Ama bu iş, Üçüncü Reich'in Bormann gibi manipülatif adamların elinde düştüğü durum hakkında onu olumsuzluğa sürükledi. "Siyasi entrikalar amacıyla, kendilerini savunma hakkı bile tanınmayan onurlu adamlara leke sürüp onları işlerinden etmek: İyi niyetli Nazi Partisi'nin ve iyi niyetli insanların böyle bir şeye uzun vadede katlanabilmesi mümkün değil... Ancak, bunu doğrudan Führer'in yüzüne söylemek mümkün değil. Bu çıkışı oturaklı çalışanlarına bir saldırı olarak, hatta belki, de bir 'teorist'in bir 'eylem adamı'nı kıskanması olarak görür.

"Eğer B.'nin yöntemleri başarılı olursa, o halde hayatım boyunca uğrunda çalıştıklarım da boşa gider."

Savaş, dördüncü yılına doğru ilerliyordu. Her şey dağılıyor gibiydi.

DETENTION REPORT

I.C. — 1095-44-9-45. — 75456.

File number

SEX (1)

(M) (F)

Ring applicable

Office use only

ROSENBERG ALFRED
318 350042
23 JUNE 1945

ROSENBERG ALFRED
318 350042
23 JUNE 1945

Surname : ROSENBERG

First names : ALFRED

Aliases : _____

Civil Occupation : Author, Architect

Nationality : GERMAN (2)

DATE OF BIRTH (3) 12 JAN 1993

PLACE OF BIRTH (3a) REVAL, ESTONIA

WEIGHT (3b) 170 LBS

HEIGHT (4) 1.80M

18 Mayıs 1945'te Britanya güçleri tarafından tutuklanan Rosenberg, Sovyetlere teslim edilmediği için başta rahatlamıştı. (Yad Vashem)

22: HARABE

Sovyetler Birliği'nin işgalinden iki yıl sonra, 1943 yazında, Stalin'in savaş meydanına inanılmaz sayıda adam yollamasıyla, Almanlar doğu cephesindeki inisiyatiflerini kaybettiler. Temmuz ve ağustosta, Kızıl Ordu bir buçuk milyonun üstünde adam kaybetmiş ama tarihin en büyük kara savaşında, Kiev'in beş yüz kilometre doğusundaki Kursk'ta Almanları mağlup etmişti. Hitler geri çekilmeyi korkaklık olarak görmüştü ama Almanların acımasız Sovyet taarruzları karşısında geri çekilmekten başka seçenekleri yoktu. Ukrayna'da, Sovyetler yıl sonunda Kiev'e kadar ilerlemişti. Arkalarında Sovyet ordusunun kullanabileceği bir şey bırakmamak için, Naziler köyleri yakmış ve tahliye ettikleri binaları havaya uçurmuştu. Bir asker, evine yazdığı mektupta, "Dehşet verici güzellikte bir manzara," diye betimlemişti gördüklerini.

Bu sırada, Britanya da doğrudan başkenti hedef alarak Alman iradesini kırmaya çalıştı. Kasım 1943'ün son gecelerinden birinde, yedi yüzün üzerinde Britanya uçağı Berlin'in üzerinde uçtu ve bombalarını bıraktı.

Bu saldırı sırasında, Rosenberg eği Hedwig ve kızı Irene'yle birlikte, Berlin'in Dahlem bölgesinde, Rheinbabenallee'deki evinin bomba sığınağında bekledi. Patlamaların boğuk gürültüsü sonunda kesildiğinde ve tehlikenin geçtiği işaret edildiğinde, aile karanlıkta dışarı çıktı ve kuzeydoğuda "göğün yandığını" gördü. Rosenberg ailesini kuzey

Avusturya'ya, Alplerin kenarındaki Mondsee'deki villasına göndermemeye karar verdi. Bunun yerine onları doğrudan kargaşanın içine, Reich Şansölyeliği'nin karşısındaki Hotel Kaiserhof'a götürdü.

Bindikleri araç, Berlin'in merkez anayollarındaki alevlerin ve yıkımın yanından geçti. Kurfürstendamm'daki Kayser Wilhelm Anma Kilisesi bornbalanmıştı. Arkasındaki hayvanat bahçesi alevler içindeydi. Duman yüzünden görüş mesafesi çok kısaydı. Şoför mahşer yerine dönmüş sokaklarda zigzaglar çizerek ilerledi, yeni açılan çukurların, alev toplarının etrafından geçti, molozlarla kapanmış yollara girmedi, doğuya sapaarak hükümet merkezi Tauentzienstrasse'ye sürdü aracı. "Hiç geçiş yoktu: her tarafta kıvılcım yağmuru, yoğun duman..." diye yazdı Rosenberg. Araba kaldırıma çıktı ve şoför, evlerini henüz kaybetmiş, dehşet içinde bombalardan kaçan Berlinlilere korna çaldı. "İki yanda da meşale gibi yanan binalardan kıvılcımlar yağıyordu." Şoför, Tiergarten'e girmek için bir rota buldu. Yakınlarda bir otobüs yanıyordu. Brandenburg Kapısı yakınında, Pariser Platz'daki Fransız Büyükelçiliği alevler içindeydi. Sonunda Kaiserhof'a ulaştıklarında, Rosenberg ve ailesi, Wilhelmplatz'ın karşısındaki Ulaşım Bakanlığı'na su püskürten itfaiyecileri izledi. Spreyin cehennem alevlerine her çarpışında kalın dumanlar yükseliyordu.

Rüzgâr, alev parçalarını alıp meydana kadar sürüklüyor, eski Reich Şansölyeliği binasını yakıyordu.

Kaiserhof'ta telefonlar çalışmıyordu ama Rosenberg'in isler içindeki vekili sonunda kafasında çelik bir miğferle belirdi ve parti ofislerinin vurulduğunu Rosenberg'e bildirdi.

Ertesi sabah, etrafı o kadar kalın bir toz tabakası sarmıştı ki insanlar konuşmakta bile zorlanıyordu. Tozlar havada altı kilometreye kadar yükseliyordu. Hayatta kalanlar, nefes alabilmek için gözlerini ve ağızlarını bezlerle kapıyorlardı. "İngilizlerin tek hava saldırısında Reich başkentine nasıl bu kadar

zarar verebildiklerini anlayamıyorum,” diye yazdı Goebbels. Wilhelmplatz “kurtarılması mümkün olmayan bir harabe”ye dönmüştü.

Reich Şansölyeliği’ndeki birçok oda yanmıştı. Goebbels’in evinde, kapılar ve pencereler içeri doğru patlamıştı, odalara su dolmuştu. Bakanlar yerlerinde değillerdi; yıkımın arasında gezebilen kuryeler aracılığıyla onlara ancak ulaşabiliyordu. Evlerini kaybedenler için Führerbunker adında bir sığınak açıldı.

Rosenberg, Potsdamer Platz’daki parti ofisinin aldığı zararı incelemek için oraya gitti. “Bir virane,” diye yazdı. “Dumanı tüten molozların içinde, patlayan kasalar yatıyor. Bodruma ancak minik bir dingil sayesinde girilebiliyor.” Bir sürü kurum içi yazışma yanmıştı, tıpkı Rosenberg’in çelik kasasındaki yirmi bin mark gibi. Unter den Linden’deki Doğu Bakanlığı Karargâhı ise iyi durumdaydı, yalnızca birkaç penceresi ve üstüne yapışan tozları vardı.

Rosenberg, ailesini savaş bölgesine getirmenin aptallığını kısa sürede fark edecekti. O gece bir bombalı saldırı daha oldu ve Rosenberglar de Führerbunker’e sığınmak zorunda kaldılar. Yerin çok altında bile, patlamalar duvarları sarsıyordu. Dışarı çıktığında, Rosenberg karşısında derin bir çukur gördü: Bir bomba, sığınanın doğrudan üzerine düşmüştü. Tam isabet alan Hotel Kaiserhof’taki yangına kimse müdahale etmiyordu, çünkü kullanılabilecek bir hortum yoktu. Alevler içindeki koridorlardan odasına giren Rosenberg, eline geçirdiği her şeyi bavullara koydu ve Hitler’in sığınacağına geri kaçtı; oradaki herkes, geceyi karyolalarda geçirdi.

“Bir süredir olanları ve bombardımana uğrayan şehirlerimizdeki binalara, bodrumların yine yaşayacaklarını, gelecekteki oyun yazarları bir halkın maruz kalabileceği en korkunç sınav olarak tasvir edecekler,” diye yazdı Rosenberg günlüğüne. İçinde bulundukları durumu, 1631’de, Otuz Yıl Savaşları

sırasında, Magdeburg'un düşüşüne benzetiyordu: Yirmi bin insan katledilmiş ve şehir, Kutsal Roma İmparatorluğu askerlerince ateşe verilmişti. "Bu sayı bizim için günlük bir kayıp," diye yazdı Rosenberg. "Büyük ölçüde şimdiden harap olmuş yirmi büyük şehrin altında, halihazırda yüz binlerce kadın ve çocuk yatıyor."

Abartıyordu. 1943-1944'teki hava saldırılarında dokuz binin üstünde sivil ölecek, sekiz yüz binin üzerinde insan evlerinden olacak ve Alman halkı dehşete kapılacaktı.

Ama Hitler'in gözünü kırpması için bundan fazlası, çok daha fazlası gerekliydi.

"Durum karşısında yılmamak, Nasyonal Sosyalist Hareket'e borçlu olduğumuz bir şeydir," diye yazdı Rosenberg. "Bugün tüm ülkenin erdemi haline gelen metanetin bir sonucudur."

1944 yazının karanlık günlerinde, "Doğuda devamlı olarak geri çekiliyoruz," diye yazdı Rosenberg günlüğüne. Yüz yirmi bin Mihver askeri, Sovyetler baharda acımasızca batıya ilerlerken, Kırım'da hayatını kaybetmişti. Haziranda, tanklar ve toprakla desteklenen bir buçuk milyon asker, Beyaz Rusya'daki Alman ordularını tuzığa çekmiş, üç yüz bin adamı öldürmüş veya esir etmiş, sonra da sekiz yüz kilometre uzaktaki Berlin'e ilerlemeye başlamıştı. Batıdaysa, D-Day adı verilen 6 Haziran'da, Müttefik güçleri, Alman hatlarını kırmak, Paris'i özgürleştirmek için Normandiya'ya çıkarma yapmıştı.

Almanya'da, komplocular yine Hitler'i öldürmeye çalışıyorlardı. Önemli ordu yöneticilerinden bir kısmı, zaten bir süredir Führer'in savaşı yönetme biçiminden ve kıta çapında yıkıma duyduğu iştahtan büyük rahatsızlık duyuyordu. Sivil devlet yöneticileri de dahil olmak üzere, bazı diğer kişiler de Himmler'in yarattığı polis devletinden, Yahudi soykırımından ve doğu halklarına gösterilen muameleden rahatsızlık

duyuyordu. Sebepleri her neydiyse, komplocular Hitler'in Almanya'yı felakete götürdüğü fikrinde buluşuyorlardı. Almanya'nın düşüşünü durdurmak, savaşı bitirmek ve hayatlar kurtarmak istiyorlardı.

“Ne pahasına olursa olsun bu suikaste girişmemiz gerekiyor,” dedi komplo liderlerinden Henning von Tresckow, ordudaki kurmay subaylardan biri. “Dünyaya ve gelecek kuşaklara, Alman direnişi hareketine mensup adamların kararlı adımlar atmaya cesaret ettiklerini, hayatlarını bile riske attıklarını ispatlamalıyız.”

Mart 1943'te, Altıncı Ordu'nun Stalingrad'da teslim oluşundan altı hafta sonra, Hitler'in Smolensk'teki ordu karargâhını ziyareti sırasında, Tresckow onun uçağına bomba yerleştirmeyi başardı. Ama askeri istihbarat tarafından üretilen, konyak şişelerine benzeyen bomba patlamadı. Altı yıl önce Bürgerbräukeller'de olduğu gibi, Hitler bir ziyaretini kısa kesdiği için, bu kez bir intihar bombacısının planı gerçekleşemedi.

Yılmayan entrikacılar, Valkyrie Operasyonu adında bir proje tasarladı: Önce suikast düzenlenecek, sonra da Berlin'deki yedek ordu güçleriyle darbe yapılacaktı. Operasyonu gerçekleştirme fırsatı, 20 Temmuz 1944'te, Hitler'in saha karargâhı Kurt İni'nde geldi. Alman subay Claus von Stauffenberg, çantasının içindeki bombayı Hitler'in de katıldığı bir askeri toplantıya getirdi. Çantayı Führer'in yakınındaki ağır bir ahşap masaya yerleştirdi, sonra izin isteyip odadan çıktı, patlamayı kışlasında izledi, insanlarla konuşarak kamptan ayrıldı ve ortaklarını arayıp haberi verdi: Hitler ölmüştü.

Berlin hemen kaosa teslim oldu. Hitler'in saha karargâhına uzanan telefon hatları kopmamıştı; Führer'in kışla duvarlarını yıkan patlamadan bir şekilde kurtulduğu haberi kısa sürede Berlin'e ulaştı. Ağır masa, bombanın etkisini azaltmıştı. Hitler pantolonu alevler içinde, kulak zarları hasar görmüş halde dışarı çıktı ve derhal isyanı bastırmaya girişti.

Berlin'deki yedek ordunun komutanı General Friedrich Fromm, komployu önceden biliyordu. Askerlerini kilit devlet binalarına göndererek darbe yapacaktı. Hitler'in hayatta kaldığını öğrenince, işbirliği yapmayı reddetti. Komplocular ordu karargâhına geldiklerinde, Fromm onları tutuklamaya çalıştı – ama esir olan o oldu. Karargâhtaki çatışma sonrasında Fromm serbest kaldı ve komplocular tutuklandı. Komplodan haberi olduğu için töhmet altında kalmaktan korkarak, Fromm –Stauffen de dahil olmak üzere- bu işin en üst dört sorumlusunu avluya çıkarıp vurdu. Ertesi sabah radyodan halka seslenen Hitler, komploculara lanet okudu ve tıpkı Kasım 1939'da Münih'te olduğu gibi, hayatını tekrar kurtardığı için Tanrı'ya teşekkür etti.

Rosenberg, Üçüncü Reich'in kurucu kahramanlarının generaller, yani nefret edilen Weimar Cumhuriyeti'ne karşı ayaklananlar tarafından öldürülmek istenmesini anlayamıyordu. "Daha önce hiçbir subay, başkomutanını bu kadar alçakça öldürmeye kalkışmamıştı," dedi.

Himmler, Führer'e karşı düzenlenen komplolarla bağlantısı olan herkesi tutuklamaya başladı; bazıları tutuklanmamak için silahla, el bombasıyla veya kendini zehirleyerek intihar etti. Hayatta kalanlar ünlü Halk Mahkemesi duruşmalarına çıkarıldılar, sonra da Hitler'in sarih emirleriyle, tavan kancalarına geçirilen ince kablolarla yavaşça, ızdırap çektiler ve idam edildiler. Kurt İni'ndeki Führer, bu berbat idamların film kaydını izledi. Himmler komplocuların bazı akrabalarını tutukladı, toplama kamplarına gönderdi; çocukları da yetimhanelere yerleştirildi.

Duruşmalar sırasında ortaya çıkan bir ayrıntı, Rosenberg'i çok öfkeli yaptı. Katolik inancına sahip Binbaşı Ludwig von Leonrod, arkadaşı olan ordu papazı Hermann Wehrle'nin yanına gitmiş ve kilise öğretisine göre, bir tiranın öldürülmesine izin verilip verilmediğini sormuştu. Ona hayır diyen

din adamı, mahkemedeyse Leonrod'un sorusunu teorik zannettiğini, bu yüzden üst merciye ilettiğini söyledi: Nazilere değil, Piskopos'a.

“Demek ki Vatikan bu işten yarım yıldır haberdar. Ve Stauffenberg gibi, boynunda her zaman altın haç taşıyan Katolik suikastçilerin işi bitirmesini bekliyor,” diye yazdı Rosenberg. “Ne yazık ki o herif sorgulanamadan önce vurulmuş, yani onun itiraflarından faydalanılamayacak.”

Leonrod ve Wehrle'nin sonu da idam olacaktı.

Ekim 1944'te, Rosenberg ilk kez Michendorf ormanındaki ahşap kulübesinde uyudu, “etraf büyük bir keşmekeş içindeyken müthiş bir sükûnet” içindeydi. O yaz Berlin'in yıkımından kaçmak için birçok kez Potsdam'ın güneyindeki köye çekilmiş, kendi özel treni Gotenland'da uyumuştı. Doğum yeri Reval (Tallinn) savaşta büyük hasar görmüştü, tıpkı gençliğinde ziyaret ettiği diğer iki şehir Aachen ve Köln gibi. Rosenberg'i en çok şoka uğratansa Nazizm'in doğduğu Münih'i ziyaretiydi. “Şehre geceyarısı girdik,” diye anlattı günlüğünde. “Molozlardan, kablolardan bir labirente dönmüş. Yakınlardaki sokaklar mahvedilmiş... [Şehir] lime lime edilmiş... sakat bırakılmış.”

Üçüncü Reich'in temel direkleri çöküyordu. Sovyetler tüm Alman ilerleyişini durdurmuştu. “Artık en büyük çarpışmalar Alman topraklarında. Führer'in karargâhı yakınlarında,” diye yazdı Rosenberg. Hâlâ doğu bölgelerinin yetkisi ondaydı ama bu unvanın artık hükmü kalmamıştı: bir bürokratin tabiriyle “Artık İşgal Altında Olmayan Doğu Bölgeleri Bakanı” olmuştu. Eski düşmanı Goebbels, Rosenberg'in “ülkesi veya tebaası olmayan” bir Avrupa hükümdarına benzediğini yazdı.

Rosenberg, 1944'ün son aylarını işine kökten engel olan

ama tamamen anlamsız bir şeyi atlatmaya çalışarak geçirdi. Mesele Himmler ve cephede ele geçirilen Sovyet generali Andrey Vlasov'la ilgiliydi. Rosenberg ve daha birçokları, üç yıl boyunca Hitler'i doğuda Moskova'ya karşı savaşacakların çeşitli milliyetlerden seçilmesine ikna etmeye çalışmış ama başarılı olamamışlardı. Führer bunu asla yapmayacaktı. Elllerine silah verilirse, doğrudan Nazileri vuracaklarına inanıyordu. Bu, Hitler'in kesin fikriydi. Değiştirilemezdi.

Ama orduda, Ruslarla Rusların savaştırılması yönünde bir hareket oluşmuştu; Temmuz 1942'de, ihtiyaç duydukları karizmatik lideri bulduklarını düşündüler: Vlasov. Kızıl Ordu'nun Stalin'e karşı ayaklanmaya ve komünizmi devirmeye hazır olduğunu Almanlara söyleyen Vlasov, halk vatanseverliğinin diktatöre direnmeye evriltilmesiyle bir devrimin mümkün olabileceğini düşünüyordu; yalnızca bir orduya, bir de siyasi harekâta ihtiyacı vardı. Ordunun propaganda kanadı, Vlasov'u kurgusal bir Rus özgürlük komitesinin kâğıt üzerindeki lideri gibi gösterdi, böylece hayallerinin gerçek olmasını umdu.

Rosenberg temkinliydi. Vlasov bütünleşmiş bir Rusya'dan bahsediyordu. Bu iş, kulağa sanki Naziler yeni ve güçlü bir Rusya kurulmasına hizmet ediyormuş gibi geliyordu; yani yirmi yıldır yapmaya çalıştıklarının tersine. Ama Rosenberg aynı zamanda çaresizdi de. Ukraynalılar, Beyaz Ruslar ve Estonyalılara da birer tane sağlanması halinde, Rus özgürlük komitesine itiraz etmeyecekti.

Ocak 1943'te, Vlasov tarafından imzalanan bir kitapçık, savaş alanına bırakıldı. Rus halkının davasına destek vermesini istiyordu: Stalin'i devirmek, Almanya'yla barışmak ve hem komünistlerden hem kapitalistlerden kurtarılmış "Yeni Rusya"yı kurmak. İlanlar büyük rağbet görünce, Vlasov işgal altındaki Doğu'da ders vermek için bir tura çıktı ve özgürce konuştu - belki de biraz fazla özgürce. Nazilerin zorunlu işçi programına

ve acımasız Alman yönetimine muhalefet etti. “Rus halkı yaşamıştır, yaşamaktadır ve yaşayacaktır,” dedi Vlasov nutuğunda. “Bu halk, asla koloni konumuna gelmeyecektir.”

Naziler küplere bindiler. Bunun zararsız bir propaganda olması gerekiyordu. Ama artık tehlikeli bir konuma gelmişti. Vlasov Operasyonu, Haziran 1943’te Hitler tarafından durduruldu. Himmler bu Sovyet generalini ve onun derslerini mutlak biçimde reddetti. “Herr Vlasov bize Rus kibriyle dolup taşan hikâyeler anlatmaya başladı,” dedi Himmler, o yılın sonraki aylarında SS subaylarına yaptığı konuşmada. “Diyor ki: ‘Almanya henüz Rusya’yı mağlup etmeyi başaramadı. Rusya’yı yalnızca Ruslar yenebilir.’ Görüyorsunuz beyler, bu cümle hem insanlara hem de orduya karşı ölümcül bir tehlike teşkil ediyor.”

Ama bundan bir yıl sonra, Nazilere karşı savaş tüm ivmesiyle devam ederken, Vlasov tekrar sahneye çıktı ve bu kez olan destek olan, Heinrich Himmler’den başkası değildi. Rosenberg için daha kötüsü, SS lideri de Vlasov’un birleşik Rusya fikrini destekliyordu ve Hitler de buna onay vermişti.

Bu, kabul edilemez bir utançtı. 12 Ekim 1944’te, Rosenberg, Hitler’e bir itiraz yazısı gönderdi, Nazilerin Doğu görüşünün yozlaştığını belirtti. “Yalvarırım, Führerim, bana bu alandaki hizmetimi hâlâ arzu ettiğinizi söyleyin,” diye ifade etti kendini. “Gelişmelere baktığımda, artık benim faaliyetlerimi gerekli görmediğinizi çıkarmak zorunda kalıyorum.”

Bormann, Hitler’in bir süredir hasta yattığını, Rosenberg’in raporunu okumadığını söyledi ona. Rosenberg, Hitler’den bir daha haber almadı.

14 Kasım’da, Prag’daki Hradany Kalesi’nde ortaya çıkan Vlasov, Rus Halklarını Özgürleştirme Komitesi’nin kurulduğunu açıkladı: “...tüm halkların eşitliği; hepsine kendilerine özel ulusal gelişim, kendi kaderlerini tayin etme ve devlet kurma hakkı.”

Ama bunlar, Rosenberg için yalnızca boş sözlerdi. Himmler'in Vlasov'u destekleyerek yaptığı şey, gerçekte, yeni bir emperyalist Rusya'yı desteklemektir. Rosenberg bu görevin başarısızlığa mahkûm olduğunu en baştan itibaren görmüştü –çünkü savaşın çok ileri safhasında düşünülmüştü- ama yine de buna kafası bozuluyordu, çünkü bozgundan bir şekilde kendisinin sorumlu tutulacağını biliyordu.

“Eğer hepsi başarısız olursa, hata bu konunun düzensizce idare edilmesinde ve her şeyin kontrolden çıkmasına müsaade edilmesinde olacak. Doğu sorunu konusunda hiçbir ciddiyet yok,” diye yazdı günlüğüne. “Bu durumun şahsıma verdiği acı ve öfkeyi daha sonra yazacağım. Hislerim hâlâ olgunlaşmış değil. Reich'in kaderiyle kıyaslanınca o kadar önemli de değil... Tek isteğim, Alman Reich'ının Koch gibi aptal siyasetçiler yüzünden daha da fazla zarar görmemesi.”

Koch konusundaki siniri hâlâ geçmemişti. “[Bu adam] dünya siyasetinde eğitimsizliğin doruk noktası olacak bir örnek; Doğu Prusya'da domuzculuk, Zichenau'da inşaatçılık yapabilir belki ama Reich'in Doğu politikası için büyük bir felaket olmuş vaziyette.” Koch, Ukrayna halkının herhangi bir tarihi olmadığını söyleyecek cesareti bulmuştu kendinde. “Daha aptalca bir şey söylemesi neredeyse mümkün değil,” dedi Rosenberg öfkeyle. “Birçok meslektaşının uğradığı suikastlerin, böyle laflara ve hareketlere bağlanması çok doğal olur.” Öldürülenlerin arasında, Beyaz Rusya sivil yönetim lideri Wilhelm Kube de vardı: Eylül 1943'te, direniş için çalışan bir hizmetçinin yatağının altına yerleştirdiği bir saatli bombayla infaz edilmişti.

“Bir Nietzsche'nin kendi dünyasında nasıl delirebileceğini kesinlikle anlıyorum,” diye yazdı Rosenberg. “Olaakları müthiş bir isabetle öngördü ama değiştiremedi.” Hitler keşke onu dinlemiş olsaydı. Tüm savaşın seyri değişebilirdi. “Bir milyon Ukraynalıdan oluşan bir ordu, doğuda kurula-

cak yeni bir ülke vizyonuyla birlikte, bizi belki de Stalingrad gibi bir felaketten kurtarabilirdi.”

Rosenberg yine de, reddedilmişliğe, hayal kırıklığına ve başarısızlığa rağmen, Hitler’e cephe almayı reddetti.

Ne kadar boş olursa olsun, makamında kaldı.

Rosenberg aralık ayının başında, –bir yıl boyunca otelde kaldıktan sonra– Berlin’in Dahlem semtine geri döndü ve bombalamalardan sonra tadilata giren evine geri yerleşti. Ertesi gün günlüğüne yazdığı sayfa, savaştan sağ çıkabilecek son yazı olacaktı. “Evimin hâlâ harap kalan kısımlarında, k t phanem dikkat çekiyordu. Yıkık dökük, hâlâ moloz ve cam kırığı dolu.” Gizemli Avusturyalı şair Rainer Maria Rilke’nin bir cildini eline alıp sayfaları karıştırdığında, Rosenberg gençliğindeki dertsiz tasasız günlere döndü.

“Gençliğimin üzerinden ne kadar çok zaman geçti,” diye yazdı Rosenberg. Neredeyse inanamıyordu.

Sovyetler kapılarına dayanmıştı. 1944’ n sonunda, Hitler sonunda Berlin’in güvenliği için Kurt İni’ne kaçmak zorunda kaldı. Aralıkta batı cephesine geldi ve müttefik hatlarının iki yüz bin askerle kırılması için yapılan taarruzu gözlemledi; özel adıyla Bulge Muharebesi’nde, Britanya ve ABD kuvvetleri, Alman ordusunu geri püskürttü ve bu, savaştaki son Nazi taarruzu oldu.

Ocakta, yenilginin kesinleşmesiyle birlikte, Hitler başkente döndü. Doğu ve batıdan milyonlarca Müttefik askeri Berlin’e hücum ediyordu.

1945 yaklaşırken, Rosenberg bir yıldır Hitler’le özel bir toplantı yapamamıştı. Führer’i son kez 24 şubat’ta, parti liderlerini cesaretlendirme konuşmasında görecekti. Hitler ürkütücü derecede kötü durumdaydı. Odaya yaşlı bir adam gibi aksayarak girdi. Sol eli o kadar kötü titriyordu ki ağzına

bir bardak su bile götüremedi. Rosenberg ancak Führer'in elini sıkmayı başarabildi. Aracılarla, onu özel olarak görmek istediğini iletiyordu düzenli olarak. Hitler'in onunla çay içmekten çok mutlu olacağı ama bakanın "teknik hususlar"dan bahsedeceği kesin gibiydi ve Hitler de bunu yapabilecek halde değildi.

"Bir devlet başkanı, teknik bir tartışma yapamayacaksa neden vardır?" diye sordu Rosenberg kurmayına.

Mart ayındaki bir gece, Amerikalılar, Berlin'e en büyük hava saldırılarını yaptılar, şehre güpegündüz bin uçak gönderdiler. Üç bin Alman öldürüldü, yüz bini evini kaybetti ve şehrin çok geniş kısımları susuz, elektriksiz kaldı.

Evinin çatısı ertesi ayki bombalamada çökünce, Rosenberg, karısı ve kızıyla birlikte bodruma taşındı. "[Saldırıdan sonra] önemli görünen şeyi yaptım," diye yazdı bir cezaevinde, kendi hayatını değerlendirirken. "Bahçe bellenmişti, sebzeler ekilmişti." Saldırı, Irene'nin on beşinci doğum günü planlarını mahvetmişti. Rosenberg onu bodrumdaki aile daktilosunun başında bir şeyler yazarken izledi. "Ne yazdı, bilmiyorum; muhtemelen Berlin'deki hayat, yıkımdan izlenimleri ve şehrin göbeğindeki ölümler hakkında duyduklarıdır."

Rosenberg arkadaşı ve yakın meslektaşı Arno Schickel-danz'ın karısı ve sekiz yaşındaki kızıyla birlikte kendini de öldürdüğünü duymuştu. Kendi hareket planını gözden geçirmeye başladı. Tüm Nazi liderlerine siyanür kapsülleri dağıtılmıştı ve Rosenberg de ailesine yetecek kadarını istiflemişti. Sevdiklerinin Sovyetler tarafından esir edilmesine izin vermeyecekti.

★★★

Nisanda, neredeyse tüm Alman orduları yok edilmişti; yalnızca 1945'in başından beri, bir milyonun üzerinde Alman askeri ölmüştü.

Yine de, Hitler teslim olmuyordu.

20 Nisan'da elli altı yaşını doldurdu ve Sovyetler, Berlin'e son taarruzlarını yaptı.

Ertesi gün, yağmurlu bir sabah, Rosenberg penceresinin önünde durdu ve bahçesine baktı. Bu kez bir daha dönmemecesine gidiyordu. "İşte, eskiden üzerinde gezdiğimiz yollar," diye yazdı. "Arkada, Irene'nin salınacağı ve yarısı yıkılmış bahçe evi var. Sağ tarafta, yeni diktiğimiz huş ağacı. Hâlâ elimizde olan şeyler arkada kalmalı."

Sovyet askerleri yoldaşlarının ölümüyle mahvolmuş, yok ettikleri çalışma kamplarını görünce şoka girmişlerdi: Niyetleri kesin bir intikamdı.

Bir asker şöyle yazdı: "Ordumuzun Alman topraklarındaki yürüyüşünü çok uzun bir süre unutamayacaklar." Sovyetler her şeyi yağmaladılar: sanat eserleri, sanayi makineleri, bisikletler, radyolar, kol saatleri... Alman şehirlerini yakıp yıktılar, yüz binlerce kadına tecavüz ettiler. "Her şeyin intikamını alıyoruz," diye yazdı başka bir asker, evine gönderdiği mektupta, "ve intikamımız gayet adil. Göze göz, dişe diş... Ölüme ölüm."

Reich Şansölyeliği'ndeki dairesi yok edilmiş olan Hitler, kız arkadaşı Eva Braun ve en sadık destekçileriyle birlikte yerin altındaki sığınağına taşınmıştı: Bormann, üst düzey generaller ve kişisel yardımcısı. Goebbels karısı ve altı çocuğuyla birlikte sığınağa gelmişti. Doğum gününden iki gün sonra, yakın çevresinin daha önce hiç şahit olmadığı bir histerik patlama sonucu, Hitler savaşın kaybedildiğini sonunda kabul etmiş ve herkesin ona ihanet ettiğini söylemişti.

Onu Berlin'den Berchtesgaden'e kaçırmaları tekliflerini reddetti. Hayır, kalacaktı ve doğru olanı yapacaktı: Kendini vuracaktı.

Obersalzberg, Bavyera'daki konutunda olan Göring'in

güney Almanya'nın başına geçmesini ve hatta Müttefiklerle görüşme yapmasını önerdi. Bu teklif ulaştığında, Göring 1941'de hazırlanmış, Führer'in "eylem özgürlüğü" elinden alındığında yerine kendisinin geçeceğini belirten hükmün bir nüshasını çıkardı.

Berlin'deki sığınağa gönderdiği mesajda, Göring kontrolü eline alma zamanının gelip gelmediğini sordu. "Eğer 22.00'de bana hâlâ bir cevap ulaşmamış olursa, eylem özgürlüğünüzün elinizden alınmış olduğunu varsayacağım," diye yazdı. "O şartlar altında, gücü elime almam ve hem halkın hem de anavatanın iyiliği için çalışmam için verilen hükmün şartlarını değerlendireceğim."

Bormann hem bu mesajı hem de Göring'in Ribbentrop'a gönderdiği ikinci yazıyı Hitler'e getirdi ve Führer'i Göring'in bir darbe planladığına ikna etti.

Öfkeden kuduran Hitler, Göring'i hemen tüm görevlerinden azletti; Bormann da SS'e onu derhal ev hapsine almalarını emretti. Robert Ritter von Greim, uçaksavar ateşlerinden sıyrılarak Berlin'e indi ve Göring'in halefi olarak Luftwaffe'nin başına geçti. Ancak, BBC aracılığıyla, Himmler'in koşulsuz teslim olduğunu öğrendiklerinde, Hitler hemen Greim'a yakın çevresinden başka birini tutuklaması için başkentten gitmesini emretti, "Bir hain asla benden sonra Führer olamaz!" diye haykırdı.

Bu sırada, Sovyet orduları hükümet bölgesine yaklaştı. Hitler'in sığınaktaki patlayışından bir hafta sonra, düşman Potsdamer Platz'da, yani yaklaşık dört yüz metre uzaktaydı.

Ertesi gün, 30 Nisan 1945'te, generaller Hitler'e acı haberi verdiler: Hatları artık savunamıyorlardı.

Aynı hafta ABD orduları, Neuschwanstein Kalesi'nin kulelerine kadar geldi: Bavyeralı Deli Kral Ludwig için, Mü-

nih'in güneyindeki engebeli tepeye inşa edilmiş masal şatosu. New York'taki Metropolitan Sanat Müzesi küratörü ve Müttefiklerin Anıtları Kurtarma Ekibi üyesi James Rorimer, ordudaki grubunun harita odasında haftalardır Müttefiklerin kaleyi aldıkları haberini bekliyordu. Kızılhaç'tan aldığı bir ciple, bölgenin Alman askerlerinden tamamen temizlenmediğini umursamadan, hemen güneye indi.

Anıtlar Ekibi, ordular 1944-1945'te Berlin'e doğru ilerlerken Avrupa hazinelerini kurtarmaları, güvende tutmaları için toplanan akademisyen ve mimarlardan oluşan küçük bir gruptu. Rorimer, Paris kurtarıldıktan sonra, Ağustos 1944'te orada bulunmuş ve Rosenberg'in Jeu de Paume'daki operasyonu için de çalışmış olan Fransız sanat tarihçisi Rose Valland'la tanışmıştı. Nazilerin işgal boyunca hangi sanat eserlerini aldıklarını ve nereye götürdüklerini özenle not eden Valland, Rorimer'i Görev Timi'nin depolarında gezdirdi, sonra kendi dairesine götürdü ve sonunda, şampanya eşliğinde, titizlikle hazırladığı listesini gösterdi. Neuschwanstein'da diğer birkaç şatoda, Fransa'dan çalınan malların bulunacağına dair güvence verdi.

Rorimer kaleye geldiğinde Nazilerin çoktan gittiklerini ama uzun süredir çalışan bekçinin hâlâ orada, hazineyi gözlediğini öğrendi. "Benmerkezci ve ağgözlü insanlar için yaratılmış bir kaleydi burası," diye yazacaktı Rorimer. "Bir grup gangsterin yağmacılıklarını sürdürebilmeleri için oluşturdukları hoş manzaralı, romantik ve gözden ırak bir ortamdı."

Devasa bir anahtarlık çıkaran Alman bekçi, Rorimer ve adamlarını kale dışındaki taşlar kadar dik çıkan merdivenlere götürdü. Küratör, Amerikalılara her odayı gösterdi; neredeyse hepsi çalıntı mallarla dolup taşıyordu. Rosenberg'in takımına ait, hiç açılmamış kasalar da oradaydı; ayrıca duvar halıları, kitaplar, baskılar ve elbette birçok tablo vardı. Çelik bir kapının ardında, Rotschildler'den alınmış iki sandık mü-

cevher ve bankacı David-Weill ailesine ait bin parça gümüş buldular.

“Odalardan geçerken transa girmiş gibiydim,” diye yazdı Rorimer. “Almanların sahip oldukları ünü hak ettiklerini, metodik davranıp bunca şeyin fotoğrafını çektiklerini, kayıtlarını tuttuklarını, onları sınıflandırdıklarını umdum. Aksi halde bu yığının tasnifi yirmi yıl sürerdi.”

Rorimer şanslıydı. Kalenin başka bir kanadında, sekiz bin fotoğraf negatifi ve Rosenberg’in çalışanları tarafından alınan yirmi iki bin parçayı belgeleyen bir kart kataloğu buldular.

Buna rağmen, Müttefikler henüz ana depoyu bulmamıştı bile. En kıymetli parçaların bazıları hâlâ kayıptı. Anıtlar Ekibi’nden Robert Posey ve Lincoln Kirstein, nerede olabileceklerine dair fikir sahibiydi. Mart sonunda, Göring ve von Behr’le Paris’te çalışmış, genç bir sanat tarihçisine rastlamışlardı. Bu genç, Hitler’in yağma sanat koleksiyonunu Salzburg’un doğusundaki Alt Aussee köyünün tuz madeni tünellerinde bulabileceklerini söyledi.

Amerikalı güçlerin köyü almalarından birkaç gün sonra, Posey ve Kirstein hızla Avusturya’ya gitti. Mayın girişindeki dik, esintili yolu bulduktan sonra, dehşet içinde, kaçan Nazilerin tünel girişlerini bombalarla mühürlediklerini gördüler. Fakat ertesi gün küçük bir aralıktan tünele girdiler. Görmek için geldikleri şeyi bulmaları uzun sürmedi: Fenerlerinin ışığında parıldıyorlardı.

Göz gezdirdikleri ikinci odada 1432 yapımı ünlü Gent sunak panellerini buldular. Dağın derinlerinde sanat eserleriyle dolu kasalar ve Michelangelo eseri *Madonna*’yı buldular. Birkaç gün sonra, hâlâ depoyu incelerken, Vermeer’in *Astronom*’una rastladılar.

Yağmayı derleyip topladıklarında, Nazilerin buraya neredeyse dokuz bin tane paha biçilemez sanat eseri sakladıklarını hesapladılar.

Toplamda, Naziler 650.000 sanat eseri çalmışlardı. Müt-tefikler bu eserleri sahiplerine geri götürmeye kararlıldardı: Gent sunak panellerini hemen restore edilmesi ve yerine konması için Belçika'ya gönderdiler. Anıtlar Ekibi, eserleri sınıflandırıp geri göndermek için altı yıl çalıştı. Yine de bir-çok parça bulunamadı –bazıları uzun yıllarca, bazıları hâlâ- ve yine birçoğu sahiplerine iade edilemedi; çünkü onlar Ho-lokost kurbanı olmuşlardı. Savaş kaosundan yararlanan alıcı ve satıcıların elinden geçen birçok diğer parça, uzun süren uluslararası anlaşmazlıklar yarattı.

Bazıları yıllar içinde tuhaf yerlerden çıktı; örneğin Fran-sa'daki yağmacılığa yardım ettiği için birkaç yıl hapis yattıktan sonra kariyerini sona erdiren bir sanat simsarının Zürih'teki banka kasasından çıkanlar. Kuşaklar sonra, 2012'de, yetki-liler bir milyar dolar değerindeki bin dört yüzün üzerinde tabloyu Cornelius Gurlitt'in Münih'teki dairesinde buldu-lar. Gurlitt'in Yahudi menşei babası, Hitler'in müzesi için alıcılık yapmış ve bu sırada, kaçan Yahudilerden, çok düşük fiyatlarla, kendisine de Matisse, Otto Dix ve Picasso gibi sa-natçılardan yüzlerce "dejenere" tablo edinmişti.

Rosenberg'in yağmasının artçı sarsıntıları kuşaklarca de-vam edecekti.

21 Nisan'da Rosenberg ve ailesi, harabelerin ve kaçan mültecilerin arasından kuzeye giderek Danimarka sınırı ya-kınlarına, Berlin'in yaklaşık dört yüz kilometre kuzeydoğu-sundaki Flensburg'a vardılar.

Kötü sürpriz ona Flensburg'da ulaştı, 30 Nisan öğleden sonra saat üç buçukta, Hitler ve önceki gün evlendiği eşi Eva Braun, kendilerini Führer'in çalışma odasına kapamış ve ya-şamlarına son vermişlerdi: Hitler silahla, Braun zehirle. Beş saat sonra, Goebbels ve eşi, doktorlar vasıtasıyla önce çocuk-

larını uyuşturup zehirleterek öldürtmüş, sonra da kendi canlarına kıymışlardı.

Hitler son emirlerinde Göring ve Himmler'in yerine Büyük Amiral Karl Dönitz'i halefi olarak seçmişti. Alman Donanma Komutanı Dönitz'in denizaltıları bir noktaya kalabalık gönderme stratejisi, Nazilerin üç bin civarı ticari gemi ve Müttefik savaş gemisini batırmalarını sağlamıştı. Bu, Dönitz'e yalnızca 8 Mayıs'ta, Hitler'in intiharından sekiz gün sonra, Almanya'yı resmen Müttefiklere teslim etme utancı getirmişti.

6 Mayıs'ta Dönitz tarafından Doğu Bölgeleri Bakanlığı'ndaki görevlerinden resmen azledilen Rosenberg, Baltık Denizi'nin bir kolu olan Flensburg Halici kıyısında yürüdü ve hayatının onu getirdiği noktayı düşündü. Estonya'da, yaklaşık bin kilometre kuzeydoğusundaki doğum yerini düşündü. Orayı bir daha göremeyeceğini biliyordu. Karargâhına döndüğünde yere kötü bir şekilde düştü, ayağını sakatladı ve tekrar hastanelik oldu. Bu düşüşü bileğinde onu yıllardır rahatsız eden eklem iltihaplanmasına bağladı; ama şahsen Hitler'e mimarlık yapan ve 1942'den sonra Silahlanma Ve Savaş Üretimi Bakanı olan Albert Speer başka bir hikâye anlattı.

"Bulunduğunda neredeyse cansızdı," diye yazdı Speer. "Kendini zehirlediğinden bahsetti ve intihara kalkıştığından şüphelenildi ama sonra yalnızca sarhoş olduğu ortaya çıktı."

18 Mayıs'ta, Britanyalılar onu almaya geldiler. Kendi iddiasına göre, Rosenberg altı gün önce Britanya Mareşali Bernard Montgomery'ye "onun emrinde olduğunu" yazmıştı. Diğer kaynaklarsa Himmler'i arayan askerlerin onu tesadüfen bulduklarını belirtiyordu; SS lideri 21 Mayıs'ta gizlice kaçmaya çalışırken ele geçirilmiş ve iki gün sonra siyanür kapsülünü ısırarak intihar etmişti.

Rosenberg gözyaşları içindeki karısı ve kızını öptü, onu hapishaneye götürecek araca bindi. Hücresinde otururken, iki Müttefik muhafızının *Lili Marlene* adlı, zamanın iki taraf

askerleri için de en popüler şarkısını mırıldandıklarını duydu: sevgilisinden ayrılan bir askerin ağıtı.

Birkaç gün sonra, Rosenberg kelepçelenerek bir havaalanına götürüldü ve bindiği uçakla güneye yöneldi. Rosenberg pencereden dışarı baktığında, Köln'ün kalıntılarını gördü. "Üstünde dev canavarlar gezmiş gibiydi; Köln'ün moloz yığınları katedralinin etrafına yığılmıştı," diye yazdı Rosenberg daha sonra. "Havaya uçurulan köprüler, halkın ve Reich'in berbat kaderini gösteren bir çöl..."

Uçağının batıya yöneldiğini fark eden Rosenberg biraz rahatladı. Sovyetlere teslim edilmiyordu.

Lüksemburg'daki kaplıca kenti Bad Mondorf'un Palace Hotel'ine bırakıldı. Üçüncü Reich'in hayatta kalan liderlerinin çoğu halihazırda oradalardı ve aralarında, Obersalzberg'deki ev hapsinden kaçmayı başardıktan sonra Müttefikler tarafından gözaltına alınan Göring de vardı.

Sekiz katlı otel tüm lükslerinden arındırılmış ve asrın en büyük savaş suçluları için dev bir kodese dönüştürülmüştü. Şamdanlar, halılar, perdeler, yataklar götürülmüştü. Barların yerini pencereler almıştı. Mahkûmlar saman şilteli, adi battaniyeli ordu karyolalarına yatırıldı. İntiharların önlenmesi için, masalar üstüne çıkanın kırabileceği şekilde zayıflatılmıştı.

Rosenberg'in üstü tepeden tırnağa arandı, zehirli kapsüller veya sivri nesneler taşıyıp taşımadığı kontrol edildi, ayak-kabı bağcıkları ve kemerleri alındı.

Geçici evinin adı artık Palace Hotel değildi. Amerikalılar buraya yeni bir isim vermişti: *Allied Supreme Headquarters Center for Axis Nationals**, yani kısaltma haliyle ASHCAN**.

* İng. Müttefik Üst Karargâhları Mihver Vatandaşları Merkezi. (Ç.N.)

** *Ashcan* kelimesinin İngilizce kelime anlamı 'Küllük'tür. Kuvvetle muhtemelen mahkûmları ve ülkelerini aşağılamak için özel olarak düşünülmüştür. (Ç.N.)

Harap olmuş Nuremberg. (ABD Ulusal Arşivleri)

23: ÖLENE DEK SADIK

8 Mart 1945'te, Robert Kempner ve eşi, Philadelphia'daki federal mahkemeye giderek ABD vatandaşlığına yemin ettiler. Robert takım elbise giydi, çizgili kravat taktı; eşinin şapkasında çiçek vardı.

Kempner vatandaşlık hakkı kazanmıştı. Devlet için yaptığı işler, savaşın son üç yılında çok büyümüştü. Artık Adalet Bakanlığı'na bilirkişilik yapmak ve FBI'a istihbarat sağlamakla kalmıyordu, aynı zamanda Askeri İstihbarat Birimi'ne raporlar veriyor ve bir grup yardımcısı ile karısının da yardımlarıyla, daha sonra Merkezi İstihbarat Birimi (CIA) olacak Stratejik Hizmetler Servisi'ne geniş raporlar yazıyordu. Kempnerler SHS için, Roosevelt tarafından savaş sonrasının en büyük meselesini çalışması için atanan antropolojist Henry Field'la birlikte çalışıyorlardı. Roosevelt'in kafasındaki büyük mesele, uluslararası mültecilerin göçleri ve tekrar yerleştirilmeleri idi. Çok gizli 'M' Projesi sonucunda küresel bazda altı yüzden fazla rapor yazıldı; Kempnerler, Alman yetkililer ve Nazi Almanyası kadınları hakkında bir kayıt oluşturdular. Çalışmalar, başkentteki önemli yöneticilere gösterildi ve sonra, Roosevelt'in ölümüyle, "dosyala ve unut kuşağı"na girdiler.

Kempner hâlâ özel çalışan statüsünden çıkıp FBI'da tam

zamanlı bir iş sahibi olma umudundaydı. Büro'da geleceği olup olmadığı tartışmalı olsa da Vaşington'dan gelen ücreti kabarık iki iş teklifini geri çevirdi. Biri, Yabancı Mülkü Koruma Ofisi'nde yıllık 6.200 dolarlık bir mevkiydi, ötekiyse Savaş Bakanlığı'nda yıllık 5.600 dolarlık bir araştırma göreviydi: Nazilerin savaş suçu davalarına hazırlık.

Ancak, Müttefik ordularının Berlin'i sıkıştırması ve savaş mahkemelerinin ufukta belirmesiyle, Kempner kendini asrın davası olarak gördüğü olaya hazırlamaya başladı. Alman sanıkların davalarında aldığı rol, sağlam bağlantılar kurmasını sağlamıştı. Savcılık ekibinde yer almak için, kendisinin 1930'larda savcılığını yaptığı davanın bu mahkemelerde sonuçlanacağını yazdı. "Etrafınızda Alman idaresi, hukuku ve uygulamaları hakkında bilgi sahibi, sanık yalanlarının doğrularını bilen biri olması iyi fikir olabilir," diye ifade etti durumunu.

Müttefikler 1942'den beri düşmanlarının adalet önüne çıkarılmalarını istiyordu, bunun nasıl yapılacağı konusunda aralarında anlaşamaları da. Churchill yargısız infaz istiyor, Stalin duruşma talep ediyordu. Roosevelt'in hazine bakanı Henry Morgenthau, Avrupa ve Amerika'yı iki dünya savaşına sokan ülkenin ağır bir cezaya çarptırılmasını önerdi. Ordularının dağıtılmasını istiyordu. Alman sanayisinin kalıcı olarak yok edilmesini istiyordu. Nazilerin bir kampta toplanıp ağır işçiliğe maruz bırakılmalarını istiyordu. En üst düzey liderlerin bulundukları yerde vurulmasını istiyordu. Savaş Bakanı Henry Stimson, bu intikam fikrine karşı çıktı. Nazilerin kendi taktiklerini onların üzerinde kullanmanın hiç anlamı yoktu. "Öncelikle doğru düzgün anlayarak, araştırarak ve tüm Nazi liderlerini, Nazi sisteminin Gestapo benzeri aygıtlarını mahkemeye çıkararak, dünyanın böyle bir yönetim biçiminden ne kadar nefret ettiğini gösterebiliriz," diye yazdı Stimson. Roosevelt de onu destekledi ve 1945'te, Müttefik-

ler, Nazi liderlerin savaşın bitimiyle birlikte sanık sandalyelerine oturtulacağı üzerinde anlaştı.

Savaş suçu mahkemelerinin nasıl işleyeceği hakkındaki sorular bitmek tüklenmek bilmiyordu. Emsal teşkil eden bir durum, kural, mekanizma bulunamıyordu. Stimson, Savaş Bakanlığı'nı bu sorun hakkında çalışmaya yönlendirdi ve Albay Murray C. Bernays adlı tanınmamış avukatın hazırladığı kısa bildiriyle, Uluslararası Askeri Mahkeme tüm kusurlu ihtiyaımıyla filizlendi. Bernays, Nazi sisteminin büyük bir komplo olduğuna inanıyor ve liderlerinin suçlu olarak yargılabileceğini düşünüyordu. Aynı zamanda Nazi Partisi, SS, Gestapo gibi, sistemin farklı ayakları da suç örgütleriydi ve bu örgütlerin üyeleri de suçlu olarak değerlendirilebilirdi. Altı sayfalık protokolle, Bernays hem üst düzey liderleri hem de önemsiz Nazileri tek ve dramatik bir duruşmada yargılamak yolunu buldu.

Bu fikirler bazı eleştirilere yol açtı. Bir defa, tüm ithamlar suçlar işlendikten sonra konulmuş kanunlara tabi olacak ve Naziler işlenmelerinin ardından suç olarak görölmeye başlanan eylemleriyle yargılanacaklardı. Ayrıca, devasa bir suç örgütüne yalnızca üye oldukları için milyonlarca kişi yargılamak adil miydi?

Ancak, Bernays'in planı, Mayıs 1945'te Amerika Savcılık Ekibi'ne liderlik yapacak kişinin dikkatini kazandı: Yüksek Mahkeme Yargıcı Robert H. Jackson. Yaz süresince Britanya, Fransa ve Sovyet temsilcileriyle görüşen Jackson, savaş suçları mahkemesi için bir sözleşme hazırlamaya çalıştı. Bu sözleşme, büyük ölçüde Bernays'in fikirleriyle örtüşüyordu. Naziler saldırı savaşı, savaş suçları –sivillerin suiiistimali ve katliamı, köle işçi alıştırma, mahkûm katliamı- ve başta Yahudi soykırımını Holokost olmak üzere, insanlığa karşı işlenen suçlarla yargılanacaklardı. Aralarında Göring, Ribbentrop, Hess, Rosenberg ve savaştan sonra izini kaybettiren Bor-

mann'ın da bulunduğu yirmi üç adam “başlıca savaş suçluları” sıfatıyla yargılanacaktı.

Robert Jackson bu davayı yalnızca güçlü bir uluslararası yasal teamül yaratılması için tarihi fırsat olarak değil, aynı zamanda bir ahlaki vazife olarak görüyordu. Aynı zamanda bu mahkemenin göstermelik şekilde, hukuk cübbeleri giymiş intikamcılar tarafından yürütülmediğini kanıtlamak için de çok çaba sarf etti.

Kempner, Savaş Bakanlığı için yaptığı işler sayesinde Jackson'ın radarına girdi. Huyu olduğu üzere, planlanan mahkeme için bakanlığın Savaş Suçları Bölümü'ne hiç talep edilmeyen öneriler gönderdi. Tam zamanlı iş için yaptıkları teklifi, hâlâ FBI'dan çağrılmayı bekleyerek reddetmesine rağmen, kısa sürede Alman devleti “organizasyonu, kadrosu ve eylemleri”, Nazi Partisi tarihi ve Alman kayıt tutma sistemleri hakkında rapor oluşturacak bir serbest danışman olarak işe alındı. Günlük yirmi beş dolar karşılığında üretilen raporlar, savaş suçlularını tutuklayıp yargılayacak kişiler için bir temel oluşturacaktı. Kempner ayrıca önemli Nazi aktörlerin kısa biyografilerini yazdı; Göring'le ilgili ayrıntılı bir belge hazırladı.

Mülteci avukat, “yaşadışı tutuklamalar, mahkûmiyetler ve mülk müsadere”nden sorumlu Gestapo'yu Göring'in kurduğunu belgeledi. Başkan Hindenburg'un Almanya'daki sivil hakları askıya alan kararnameyi imzalamasına yol açan Reichstag Yangını'ndan Göring'i sorumlu tuttu. Bu itham komünistler, pasifistler ve diğer Nazi düşmanlarının ulusal çapta baskı görmesine yol açtı. “Bu kararname, 1945'te Üçüncü Reich'in sonu gelene dek devam etti ve Nazilerin Avrupa çapında yürüttükleri soykırım ve istimlak politikalarının temel aracı oldu. Yani Göring... tüm benzer eylemlerden sorumlu.”

Reich mareşali bu değerlendirmeye karşı çıkmazdı; Kempner raporuna böyle yazdı: Naziler 1933'te iktidara yükseldikten sonra, Dortmund'da subaylarına yaptığı konuşmada

astlarının yaptıklarını açıkça üstlenmişti. “Polis tabancalarından çıkan her kurşun benim kurşunumdur. Bu bir cinayetse, o zaman katil benim. Bunların hepsini ben emrettim; arkasında duruyorum; sorumluluk bende ve bedel ödemekten korkmuyorum.”

Kempner’in bilgi raporu tam bir iddianame olmasa da en azından bir başlangıçtı.

Bu belge, Savaş Bakanlığı’nda dolaşıma girdi ve Kempner, Bernays da dahil, Jackson’ın yakın çevresindekilerin dikkatini çekti. “Nazilerin iktidara gelmeden önceki eylemlerine çok aşına, 1935-36 civarına dek Almanya’daydı ve ABD’de Nazi davalarında yer alarak büyük deneyim topladı,” diye yazdı Bernays 17 Temmuz’da Jackson’a. “Göring hakkındaki çalışması... mantıklı ve somut şeyler içeriyor. Ondan faydalanabileceğimizi düşünüyorum.” Üç gün sonra, Kempner resmen takıma dahil olmuştu. FBI’daki üstlerine on haftalık bir “ücretli izin”e çıktığını söyledi.

Yıllarca yazdığı yüzlerce mektup, bildiri ve rapor sonunda karşılığını bulmuştu. Ona resmi yakalarında US yazılı üçgen yamalar olan bir palto verildi ve Kempner ağustosta Vaşington’dan kalkan uçağa binerek Bermuda, Azores ve Paris’e uğrayıp Londra’ya vardı. Kırk beş kilo ağırlığındaki iki kutuda, Almanya ve Naziler hakkında topladığı belgelerin bazılarını yanında götürdü.

Egosu aşırı kabarık bir adam olan Kempner, anavatanına işgal ordusunun vazgeçilmez bir elemanı olarak girme hissi-ne engel olamıyordu.

“On altı yıl önce başladığım işi bitiriyorum,” dedi bir gazete muhabirine. Yıllar sonra şöyle diyecekti: “Yalnızca dünyaya küçük bir adalet zerresi katabilmek istedim.”

Nuremberg bir harabeydi, mezarlıktı. On binlerce ceset,

bombalanan bloklarca binanın altında yatıyordu. Dezenfektan havada asılı kalmıştı. Ziyaretçiler şebeke suyu içmemeleri konusunda uyarılmıştı. Adalet Sarayı da savaşta iyice sarsılmıştı. Pencereleri patlamıştı, su boruları ayrılmıştı, koridorları alevlerden kararmıştı; bir bomba doğrudan bodruma kadar inmişti. Ancak, hayret verici şekilde, taş bina tüm o molozun ortasında dimdik duruyordu ve Uluslararası Askeri Mahkeme yöneticileri davanın burada görülmesine karar verdiler. Öncelikle ana salonu bara çeviren Amerikalı askerleri binadan çıkarmaları gerekecekti. Avukatlar mekânı kontrol etmek için geldiklerinde, BİRA ½ MARK yazılı bir tabelayla karşılaştılar.

Nuremberg'de buluşulmasının sembolik bir tarafı da vardı. Burası Almanya'nın uyanışını kutlayan Nazilerin büyük parti mitinglerini yaptığı yerdı aynı zamanda. Naziler 1935'te Nazileri burada vatandaşlıktan çıkarmıştı. Şimdi de sorumlular savaş suçlarının hesabını Nuremberg'de verecekti.

12 Ağustos'ta, Rosenberg ve diğer Nazi sanıklar, bir C-47 uçağıyla Bad Mondorf'tan çıkarıldı. "Evet, arkadaşlarım," dedi Göring pencereden dışarı bakarak. "Ren'e iyi bakın. Herhalde bir daha göremeyiz." Naziler, Nuremberg Adalet Sarayı'nın arkasındaki hapis haneye götürüldü ve C kanadı olarak bilinen yerde duruşmaların başlamasını beklediler.

Rosenberg alt kattaki 16 numaralı hücreye, Albert Speer ile Hans Frank'ın arasına konmuştu. Her hücrede bir karyola, bir sandalye, bir de titrek masa vardı. Ancak köşedeki tuvaletlere gittiklerinde muhafızların dikkatli bakışlarından kurtulabiliyorlardı; intiharların önüne geçilmesi için, muhafızlara mahkûmlardan gözlerini hiç ayırmamaları emredilmişti. "Hücrelerinde yaralı canavarlar gibi durduklarını düşünürdüm," diye yazdı Britanya Savcılık Ekibi'den Airey Neave; savaş sırasında bir Alman esir kampından kaçmıştı. "Onlara yaklaşımdan çekindim, ceset görenler gibi."

Mahkûmların ellerini sürekli battaniyelerinin dışında tutmaları gerekiyordu ve bu kurala özellikle Rosenberg'in büyük itirazı vardı. Ellerini örtülerin altına sokarak ısıtmaya çalıştığında muhafız onu dürterek uyandırıyordu. Sanıklar arasında iletişim çok sınırlıydı; ailelerinden her hafta bir mektup alabiliyorlardı. İnsanlarla kurdukları tek etkileşim, hapisane psikologları ve soruşturmacıları sayesindeydi.

Dava başlamadan önceki aylarda, Rosenberg yirminin üstünde sorguya alınacaktı. Nuremberg'deki ilk duruşmada, 14 Ağustos'ta, günlüğü karşısına çıkarıldığında, Rosenberg yazılarına "notlar" ve "durum özetleri" dedi. Sorgu yargıcı, Rosenberg'i kaçamak cevap vermekle suçladı ve cevaplarının artık Müttefiklerin elinde olan hacimli belgelerle karşılaştırılacağını söyledi.

"Tüm özel belgelerinize sahibiz, biliyorsunuz, değil mi?"

"Duymuştum," diye yanıt verdi Rosenberg. "Bilmiyorum."

"Bu gece bunlar hakkında düşünün," dedi sorgu yargıcı, "ve eğer gerçeği bugünkünden daha hazır şekilde ifade etmezseniz, başınız muhtemelen büyük belaya girecek."

O gün orada olan avukatlardan biri de Thomas J. Dodd'du: 1942'de Kempner'le birlikte Connecticut'taki Nazi davasında çalışan federal savcı. Rosenberg'in "sivri zekâlı, sinsî, temkinli" olduğunu yazdı; Nazi'nin kahverengi takım elbisesinin yıpranma emareleri gösterdiğini de fark etmişti. "O kudretli adamın düştüğü hali düşünüyorum," diye yazdı Dodd, karısına. "Hem de bu şehirde, şık Nazi kıyafetleriyle caka sattığı yerde. Şimdi harabeler içinde mahpus." Bir ay sonra, Rosenberg kendi felsefelerini Dodd'a açıklamaya çalıştıysa da başarılı olamadı ve Hitler'le birlikte savaştan sonra kiliseleri yok etme komplosu kurma suçlamasından kurtulamadı.

"Sizin amacınız eski ve yerleşik dinleri yok etmekti, değil mi?" diye sordu Dodd.

Rosenberg lafa girdi: "Yani—"

"Bu soruya uzun bir nutukla yanıt vermeniz gerekmez," diye araya girdi Dodd.

"Böyle bir soruya hayır demek zorundayım," dedi. Savcı, Rosenberg'e kendi kitabını okumasını önerdi; mahkûm Nazi ise din görevlileriyle "resmi savaş" içine girmeyi asla istemediğini söyledi.

"Yahudilerle savaşa girmeyi istediniz ama, değil mi?"

"Evet," dedi Rosenberg, "Reich'in siyasi liderliğinde Yahudilerin yok edilmeleri gerekiyordu."

"Siz onları Almanya'nın tamamen dışına çıkarmak istediniz."

"Eh, problemin en basit çözümü bu."

Rosenberg, Yahudiler konusundaki teorilerinin Naziler tarafından "sık sık uygulandığını" kabul etti.

"İktidardayken uzun yıllarca ifade ettiğiniz görüşlerinizden şimdi utanıyor musunuz?" diye sordu Dodd. "Evet ya da hayır deyin."

"Hayır."

"Almanya'nın mevcut halinden herhangi bir sorumluluk duyuyor musunuz?"

"Son bir aydır, daha iyi işler yapabilir miydim diye düşünüyorum," dedi Rosenberg. "Belki de bu yirmi yıl boyunca, temiz bir zihinle, artık kullanmayacağım sözcükleri, kurmayacağım cümleleri sarf ettim. Ama zor zamanlarda söyledikleri de kesin o lafların. Olanlardan sorumlu olan hareketin bir üyesi olarak, ben de elbette büyük töhmet altındayım. Eh, amaçladığım, yolunda ilerlediğim şeyin özü iyilik ve dürüstlüktü; bugün bile aksini düşünemiyorum."

Sonra durdu, itiraf ettiği şeyin boyutunu düşündü ve ifadesini geri aldı. "Ancak kişisel olarak yaptıklarımın sorumlu olabilirim."

Eylül ve ekimde saatlerce sorulara maruz kalan Rosen-

berg, Thomas Hinkel'in mahkemeye getirdiği bitmek bilmeyen belgelere mantıksız, anlaşılmaz karşılıklar verdi.

Nazilerin Yahudi karşıtı politikasının, Almanya'yı yıkmaya çalışan bir düşman ordusuna karşı "savunma" önlemleri olduğunu savundu. Almanlar, tıpkı Siyonistlerin söylentilere göre Filistinlileri topraklarından çıkardıkları gibi, ülkeden sürmüşlerdi. Savaş esirlerinin kötü şartlar ve açlık nedeniyle öldüklerini kabul etti; ama Alman askerlerine de aynısı olmuştu. Nazi ideolojisinin merkezi noktasının "Ari" ırkın diğerlerine üstün olduğunu inkâr etmeye çalıştı. Kitaplar ve sanat eserlerinin ona bağlı çalışan Görev Timi tarafından yağmalandığı itirafını takiben, Almanya'nın bir gün sahiple-rine iade etmesinin de mümkün olduğunu iddia etti. Alman toplama kamplarında olan bitenlerden haberi olmadığını söyledi; hiçbirine uğramadığını söyledi: "Polisler de çok anlatmazdı." Doğu topraklarında Yahudilerin öldürülmesiyle ilgili herhangi bir sorumluluk almadı, kendisine bağlı sivil yönetimler Holokost'a boyunlarına kadar batmış olsalar da.

"Bazı Yahudilerin vurulduğu kulağıma gelmişti," demeye lütfetti Rosenberg 22 Eylül'de.

"Bunu duyduğunuza ne yaptınız?" diye sordu sorgu yargıcı Hinkel. "Soruşturma açtınız mı?"

"Hayır."

"Neden?"

"Açamazdım," dedi Rosenberg. "Yetki bende değildi."

Konu hakkında bilgilenme çabalarının SS tarafından engellendiğini ve konuyu daha da deşerse zaten cevap alamayacağına söyledi.

"Yahudi kırımının Himmler'in politikası olduğunu biliyordunuz, değil mi?"

"Bu şekilde, bu yöntemlerle olduğuna işin sonuna kadar inanmadım."

"Bu işler hakkında bilginiz vardı, değil mi?"

“Hayır,” diye iddia etti Rosenberg. “Hayır, yoktu.”

Bakanlığını öyle bir tasvir etti ki yalnızca güçsüz değil aynı zamanda gereksizlerdi de. “Merkezimin Berlin’de olduğunu ve şahsen yerel yönetimler için genel kuralları, kanunları bildirmekten ibaret iş yaptığımı belirteyim,” dedi, “ama bölgesel konulara ben dahil olmadım.” Doğu’da sahadan gelen raporların çok ayrıntılı olmadığı yönünde itirazda bulundu.

4 Ekim’de, son sekiz gündeki on birinci oturumda, Doğu Bakanı olarak Yahudilere gösterilen muameleyle hiç ilgisi olmadığını söyledi. “Yahudi sorunu hakkında herhangi bir tartışmaya hiç katılmadım,” dedi Rosenberg, Hinkel’e. Şahsi düşünce olarak “onlara kendi kendilerine yaşayabilecekleri bir vatan yaratarak Almanya’daki Yahudi sayısını azaltmak” istediğini söyledi. Ama bu, ona kalmamıştı: Himmler’deydi sorumluluk.

“Yahudi sorunu yıllardır kafanızda, değil mi?” diye sordu Hinkel.

“Fakat kendi bakanlığımı kurma işimle o kadar meşguldüm ki Yahudi sorunu benim sorumluluklarımdan çok uzaktı ve üzerinde çok kafa yorduğumu söyleyemem,” dedi Rosenberg. Bu insanların gıdaya sahip olduğunu, üretici işlerde çalıştıklarını varsaymıştı.

“Yani bakan olduğunuz tarihten itibaren, Yahudi sorunu hakkında hiç kimseyle konuşmadığınızı mı iddia ediyorsunuz?” diye sordu Hinkel. “İfadeniz bu mu?... Buna inanmayı biraz güç buluyorum -meseleye yıllarca yakın alaka gösterdikten sonra, Doğu Bakanı olduğunuzda konunun peşini birden bırakmanızı- ayrıca kendi yetki alanınızdaki insanların gördükleri muamele konusunda hiç meraklanmamanız, kimseye bir şey sormamanız, elinize hiç rapor geçmemesi de çok şaibeli.”

“Bizim alışkanlığımız buydu,” dedi Rosenberg, “bir adama görev verildiğinde, kimse ona karışmazdı.”

Hinkel, Rosenberg'in doğuda olan bitenlerden haberdar olduğuna dair raporlarla geri döndü.

19 Ekim'de, sonunda Rosenberg ve Nuremberg'in C bloğundaki diğer Naziler aleyhindeki iddianameler son halini aldı. Kararnameleri iletme işi Britanyalı savcı Neave'e düşmüştü. Rosenberg'in hücreğine vardığında, Neave onun üstündeki ekmek kırıntılarını bile silkelemeye zahmet etmediğini gördü. "Yüzünde hasta köpeklerle has bir ifade vardı," diye yazdı Neave. Boris Karloff'un korku filmlerindeki levazımatçılara benziyordu, tenindeki sarılık da cabası."

Hücre çok kötü kokuyordu ve her taraf kâğıtlarla doluydu. Ziyaretçisinin karşısına çıkmak için ayağa kalktığında, Rosenberg titriyordu.

4 Ağustos 1945'te Paris'e varan Kempner, "27,5 saatlik uçuş, iki saat dinlenme," diye anlattı seyahatini karısı Ruth ve bir zamanlar metresi olan Margot Lipton'a yazdığı mektupta. Sonra görevi için Londra'ya uçtu. Almanlar tarafından yıllarca bombalandıktan sonra şehir harabeye dönmüştü: yıkık binalar, çukurlar, moloz yığınları...

Beş aydır ABD vatandaşı olan Kempner, bu toprakların en büyük ülke olduğuna ve Avrupa'nın ümitsiz vaka olduğuna karar vermişti. Kıtanın eski azametine tekrar dönmesini mümkün görmüyordu. Almanya'ya dönüp eski hayatlarını kazanmaya çalışmanın hiçbir mantığı olmadığını anlattı Pensilvanya'dak iki kadına. Amerika'da yaptıkları şeye devam etmeleri en iyisiydi. "Ne kadar şanslı olduğumuzu hayal dahi edemezsiniz (benciliz de bu arada). Yaşadığımız tüm o küçük sorunlar, Avrupa'daki insanlarla kıyaslanınca devede kulak kalıyor.... Bu üniformalı geziye kendi eğitimim için, yeni bir bakış açısı kazanmak için bir fırsat gözüyle bakıyorum sadece

(yapılması gereken işin haricinde tabii); yani hiçbir şey Lansdowne kadar heyecan verici değil.”

Kempner birkaç gün sonra Paris’e döndü ve orada, mahkemeler için hazırlanan, Champs-Élysées ve Arc de Triomphe’den bir sokak ötedeki merkezi ofise adeta yağan Alman belgelerinin analiz edilmesine yardım etti.

Müttefikler, Avrupa çapında arama yapan askerlerine önemli arşivleri taramalarını söyledi ve sonuç olarak muazzam bir belge haznesi oluştu. Paris’teki ofis, üç evrak merkezinden biriydi; buradaki analizciler belge akışına çok zor ayak uyduruyorlardı. Her şeyi tercüme etmek için vakit yoktu, kanıtsal değerlerine bakılması şöyle dursun. “Nazilerin her şeyi yazmak konusunda bir saplantıları varmış,” dedi Jackson’ın sorgu şefi John Harlan Amen, eylüldeki röportajında. “Bu yüzden, şu sıralar, bize verilen sürede işlenmesi mümkün olmayan sayıda evrakla uğraşıyoruz; her gün yeni yığınlar gelmeye devam ediyor üstelik.”

Lichtenfels yakınlarındaki kalede ortaya çıkan Rosenberg belgeleri yalnızca başlangıçtı. Alman Dışişleri Bakanlığı arşivcilerinden Heinrich Valentin, Müttefikleri Almanya’nın ortasındaki Harz Dağları’na gizlenmiş beş yüz tonluk diplomatik kayda yönlendirdi, hatta sınıflandırılıp paketlenmelerine de yardım etti. Nazi dönemindeki bazı kritik diplomatik toplantılarda görev yapmış olan tercüman Paul Schmidt, bir orman arazisine ahşap ve metal kutular içinde gömdüğü hacimli notları paylaştı. Göring’in Luftwaffe belgeleri Bavyera’nın çeşitli yerlerinde ele geçirildi ve resmi tarihçi Tümgeneral Hans-Detlef Herhudt von Rohden’le birlikte İngiltere’ye gönderildi. Hava kuvvetleri tarihçesini yazmaya başlayan adama işini bitirmesi söylendi. Başta kalenin birindeki boş havuzda yakılması kararlaştırılan altmış bin donanma raporu, zarar görmeden teslim edildi. Hitler’in resmi fo-

toğrafçısı Heinrich Hoffmann'ın arşivi Nuremberg'e ulaştı ve fotoğrafları bizzat Hoffmann listeledi.

Paris evrak merkezinde, Kempner ulaşan kayıtlar üzerinde çalışmaya başladı. Bir gün, Rosenberg'le ilgili sayfalar arasında gezerken, derhal Almanya'ya uçması emredildi. Neredeyse on yıldır ilk kez anavatanına dönecekti.

Frankfurt'a gitmek için askeri uçağa bindi ve ülkesinin harabelerinin üstünden geçerken, daha sonra günlüğüne yazacağı üzere, tuhaf bir hissizlik duydu. Kafasından geçen yalnızca manzaranın ne kadar tanıdık olduğuydu. 1918'e, viraneye dönmüş Belçika ile Fransa'dan Almanya'ya yolculuk ettiği zamana dönmüştü sanki. Ama sonra uçak indi ve Kempner ele geçirilen askeri evrakı incelemesi için Fechenheim'a götürüldü. Burada karşısına, sanıklar tarafından bizzat yazılmış, Avrupa'nın imha edilmesine yönelik emirler çıktı. Üçüncü Reich'in suçlarından sorumlu adamların el yazısıyla karşılaştığında, Kempner sonunda hislerine tekrar kavuştu.

Gezinin ilerleyen saatlerinde, Frankfurt'taki Reichsbank'ın bodrumunu ziyaret etti. Orada, Nazilerin savaş sonunda tuz madenlerine sakladıkları düzinelerce kutuyu gördü. Ahşap kutuların içinde kurbanların dişlerinden sökülmiş altın dolgular vardı - binlerce. Kempner bunların her birinin cinayet ve gaspa delil teşkil ettiğini düşündü.

"Hayatım boyunca, karşıma böyle bir manzara çıkabileceğini hiç düşünmemiştim," diye yazdı.

★★★

Robert Jackson, mahkemenin Nazileri kendi sözcükleriyle yargılaması gerektiğine karar vermişti. Ama onca belgenin incelenip Almanların kıtasal zulmünün anlamlandırılması kolay olmayacaktı.

Sorgular, belge analiziyle ortaklaşa ilerledi ve Kempner, büyük bir memnuniyetle, tanıkları ve sanıkları sorgulama

fırsatı yakalamıştı. “Nuremberg’deki varlığım, suçluların hiç hoşuna gitmedi,” diye yazdı Kempner daha sonra. “Artık karışlarında suçlarını gayet iyi bilen biri vardı.” Bir gün kendini eski düşmanlarından biriyle yüz yüze buldu.

“Günaydın, Herr Göring,” dedi, 1933’te onu işinden eden adama. “Acaba beni hatırlıyor musunuz? Son karşılaşmamızın üstünden uzun zaman geçti.”

Göring önceki hafta Reichstag Yangını hakkında sorgulanmıştı; Nazilerin 1933’te komünist muhaliflerini bastırmasına bahane yaratmak amacıyla onun komplo kurduğuna dair raporlar bulunmuştu.

“Deli saçması,” dedi Göring kararlılıkla. O zamanlar Reichstag’ın başında o vardı; kendi evini neden yakmış olabilirdi ki?

Kempner bu itiraza muhalefet etmesi için getirilmişti. Kempner’e göre, Göring kendisini iyi tanıyordu ve onun odaya girdiğini görünce şaşırmıştı. Göring başta Kempner’in sorularına yanıt vermeyi reddetti. Bu adamın adil olması asla mümkün değildi. Kempner yalnızca gülümsedi. “Reich Mareşali, size karşı taraflı bir tutumum yok ve beni 3 Şubat 1933’te işten çıkardığınız için çok mutluyum. Bunu yapmamış olsaydınız bir bacada tüten duman olurdum.”

Bu girişle birlikte, sorgu başladı.

Kempner, 1933’te Gestapo şefi olan, savaştan sağ çıkarak potansiyel tanık sıfatıyla Nuremberg’e getirilen arkadaşı Rudolf Diels’ten o zamanlar duyduğu bilgiyle çıktı Göring’in karşısına. “Diels, sizin yangının bir şekilde çıkacağından haberiniz olduğunu ve tutuklanacaklar listesine kendisinin sahip olduğunu söylüyor,” dedi Kempner. Göring listelerin hazırlandığını doğruladı. Naziler komünistlerin üstüne gitmeye uzun zamandır hazırlardı. Ama bu bir tesadüf değildi. Reichstag yanmamış olsaydı da “yine de tutuklanacaklardı.”

Yangın komplosundan haberdar olduğunu bir kez daha

reddetti, bunun “delilik” olacağını söyledi. Ayrıca onu suçlayanların “karşısına çıkmalarını” istedi Kempner’den.

Göring’e kendi basın görevlisinin yangından henüz bir saat sonra Kempner’e söylediği şey de soruldu: Yangının sorumluluğu Göring tarafından derhal komünistlere yüklenmişti. “Bir soruşturma olmadan, yangını komünistlerin çıkardığını söylemek için çok erken değil miydi?”

“Evet, olabilir,” diye durumu kabul etti Göring, “ama Führer böyle olmasını istedi.”

Kempner aynı konulara tekrar tekrar döndü, ayrıntılar için sanığı sıkıştırdı, ifadelerini yorumladı. Sosyal Demokratlar ve pasifistlerin neden tutuklandıklarını sordu. Fırtına birliği liderlerinin yangınla ilişkisini gösteren raporların neden takip edilmediğini sordu. Reichstag ile Göring’in konutu arasındaki geçiti ve o gece oranın neden kilitli olduğunu sordu.

Göring sorgu boyunca duruşunu korudu ve Nazilerin Hindenburg’a o kararnameyi imzalatmak için binayı yakmaya ihtiyaç duydukları iddiasını reddetti.

Her halükarda, Reichstag’ı yakmak için komplo kurmuş olsaydı da bunun nedeninin farklı olacağını söyledi Göring: Bina çok çirkindi.

Kempner evine düzenli olarak mektup gönderdi. Bunlardan birinde, Nazi rejimi konusundaki bitmek bilmez merakını her gün saatler boyunca gidermek için elinde bir şans olduğunu belirtti. “Harika bir yaşam değil mi?” Bir gün hem Ruth’a hem Lipton’a romantik kartpostallar gönderdi; iki kadın, hâlâ Philadelphia yakınlarındaki evde birlikte yaşıyorlardı. Ruth’un kartpostalında, “Kalbim yalnızca senin, hayatım boyunca!”, Lipton’inkindeyse, “Dünyada senin kadar tatlı şey yok!” yazıyordu. Kadınlar ona mektuplar, telegraflar,

çikolata ve sabun gönderdiler. Kempner onlara şikâyetlerini iletti. “Bugün itibariyle beş haftadır Avrupa’dayım,” diye yazdı Frankfurt’tan 9 Eylül’de, “ve zaman bir türlü geçmek bilmiyor.” Bunalımda gibiydi. Mahkeme organizasyonu da kötüydü; “...sonuç olarak çok oturuyorum... Günlerim yalnızlık içinde geçiyor.” Bilgi toplaması için Essen’e gitmesi istenmişti ama Kempner bundan kaçmaya çalışıyordu. “Yine moloz, yani yine deli gibi toz... Ayrıca bir tek İngiliz yemekleri var.” Savcılık ekibindeki meslektaşlarıyla birlikte vakit geçirmesine rağmen, yalnız kaldığında canı çok sıkılmaya başlamıştı.

Bu da ekimde Lansdowne’daki kadınlara, *Philadelphia Record*’a iletmeleri için bir basın açıklaması taslağı gönderişini açıklayabilir. Temkinli bilgilerle kapladığı metin, halkla ilişkiler uzmanı Kempner’in tipik gösterilerinden biriydi: “Hitler ve Nazi Partisi hakkındaki en ünlü Amerikalı uzman Dr. Robert M. W. Kempner’in ABD’den Nuremberg’e gelişiyle, Adolf Hitler ve Eva Braun’a ait yeni izler bulunduğu söylenileri yayılmaya başladı. Dr. Kempner, Vaşington’dan bindiği uçakla Nuremberg’e gittikten sonra, Adalet Sarayı’na kısa bir ziyaret sonrası, açıklanmayan bir görevle şehirden ayrıldı.”

Doğal olarak, ABD’deki gazeteler tuhaf haberler yazmaya başladı. PHILADELPHIALI AVUKAT BEYAZ SARAY’IN EMRİYLE HITLER’İN PEŞİNDE: ÖLÜ VEYA DİRİ diye bağıırıyordu manşetlerden biri. Bu uydurma habere göre, Hitler’i yıllarca “gölge gibi takip eden” Kempner, “Hitler’in dış görünüşü ve hatta iskelet yapısı hakkında ayrıntılı bilgilere sahip” olan sayılı insanlardandı: “Estetik ameliyat geçirse, kadavra yapılsa bile Hitler’i parmağıyla gösterebilir.”

Gazetecilerden biri, “Dün öğrenilen bilgiye göre, Kempner dört hafta önce, Beyaz Saray’ın özel olarak tanıdığı bir seyahat ayrıcalığıyla ülkeden ayrılıp Almanya’ya gitti,” diye yazdı. Çıkan haberlere göre, Prusya İçişleri Bakanlığı’nda

çalışarak geçirdiği yıllarda, Kempner 1928-1933 yıllarında Hitler'i takip eden, on iki kişilik bir gizli servis ekibine liderlik etmişti. "Kempner röportajlarında Hitler'in dış görünüşünün bazı taraflarını asla gizleyemeyeceğini söyledi," diye yazıldı *Stars and Stripes* adlı yayında. "Sağ kulağının sivri ucu, sağ başparmağının aşırı uzunluğu, alt çenesinde diş azlığı ve sürekli düşük tuttuğu omuzları gibi."

Elbette tamamen absürt olan bu haberler 22-23 Ekim'de, Kempner'in Nuremberg'den Paris'e yolculuğu sırasında çıktı. "Hitler avına malzeme çıktı," diye yazdı Kempner Lansdowne'a. "Eğlendim biraz."

Haberler o kadar dikkat çekti ki Beyaz Saray basın sözcüsü yardımcısına da danışıldı. Sözcü yardımcısı, Kempner'i Almanya'ya gönderenin Beyaz Saray olmadığını söyledi. Bu numara, Kempner'i halkın gözünde Nuremberg'deki meslektaşlarından ayrı bir yere koydu. Kendi yaydığı yanlış bilgiyi düzelterken Kempner, "o günlerde" Hitler'i aramadığını, Nazilerin davaları üzerine çalıştığını söyledi.

Jackson, Kempner'i Nuremberg'e getirirken yedi kısmın yedincisini yönetmesini istiyordu: Nazilerin aleyhlerindeki suçlamalara karşı kendilerini nasıl savunacaklarını hesaplayan avukatların lideri. Bu yüzden o salı sabahı, 20 Kasım'da, savaşın bitiminden altı ay sonra, Adalet Sarayı'nın kalabalık salonunda duruşma başlarken Kempner kendini savcılık makamında veya yakınında buldu. Jackson'ın masasının arkasında, son sırada oturdu. Arkasına döndüğünde, avukatları onlarca sırayı dolduran basından ayıran ahşap bariyerin ardına kolunu atabiliyordu.

Kempner'in aklına, Avrupa'yı bulaşıcı hastalıklardan korumak için kitayı gezen bakteriyolog annesi ve babası geldi. Kendisinin Nuremberg'deki görevi de çok farklı değildi. Nazi belasını doğuran bataklığı kurutmak için geri dönmüştü.

Time dergisinin 3 Aralık'ta çıkan sayısından, mahkeme sa-

lonunun geniş açılı fotoğrafının basıldığı bir sayfa aldı, arka kısımda görünen kafasını daire içine aldı ve Lansdowne'a postaladı.

★★★

Rosenberg ve diğer sanıklar takım elbiseleri veya askeri üniformalarıyla, duruşmaların ilk günü için mahkeme salonuna girdiler. Zinciri muhafızlarda olan kelepçeleriyle, üstü kapalı bir ahşap koridordan geçerek hücre bloğundan Adalet Sarayı'nın bodrumuna getirildiler, sonra da asansörle mahkeme salonuna çıktılar. Ön sıradaki yerini alan Rosenberg, duruşmayı cansız gözlerle, kollarını kavuşturarak, süklüm püklüm ve her zamanki tatsız havasıyla takip etti.

Koyu paneller ve floresan ışıklarla restore edilen mahkeme salonu tıklım tıklımdı. ABD, SSCB, Birleşik Krallık ve Fransa'yı temsil eden yargıçlar, dört Müttefik muzafferin bayraklarını taşıyan bir kürsünün ardındaydılar. Beyaz şapkalar ve kemerler içindeki muhafızlar cephe duruşuyla sanık sıralarının önüne dizilmişlerdi. Savunma avukatları, kahverengi ahşap masaların kenarında, müvekkillerinin hemen önünde oturuyorlardı. Sol tarafta, cam bölmelerin ardında tercümanlar çalışıyordu; sağ tarafta savcı ekipleri, basın, film ve radyo bölmeleri, bir de yüz elli kişilik izleyici kitlesinin bulunduğu balkon vardı. Nuremberg dünyanın merkezi olmuştu sanki.

İlk gün, yirmi yedi Nazi lideri ve yedi örgütün aleyhindeki iddianamenin okunmasıyla geçildi. Ertesi gün sanık savunmaları başladı ve mahkeme, Göring'in kendine ait bir açılış konuşmasıyla zaman çalma denemesini engelledikten sonra, Jackson sahneyi aldı ve beraberindeki dört yargıca döndü. Açılış konuşmasında tarihin salondaki herkesin peşinde olduğunu hatırlatarak davayı başlattı.

"Kınamaya ve cezalandırmaya gayret ettiğimiz yanlışlar o kadar hesaplanmış, o kadar kötü niyetli ve o kadar yıkıcı ki,

uygarlık bunların yok sayılmasına tahammül edemez, çünkü tekrarlanması halinde uygarlık ayakta kalmaz,” dedi Jackson mahkemeye. Sol dirseği kürsüye dayalıydı, sağ başparmağı da pantolonunun cebine sokulmuştu. Sanıklar kulaklıklarına gelen tercümeyle dinlediler. “Zaferin mutluluğu ve kayıpların acısı içindeki bu dört büyük ülkenin, intikam hislerini bir yana bırakarak, tutsak düşmanlarını hukukun hükmüne gönüllü olarak teslim etmeleri, gücün mantığa gösterdiği en önemli saygılardan biridir.”

Amerikalı Başsavcı, mahkemenin meşruiyetine Almanların yaptıkları itirazlara karşılık veriyordu; savunma avukatlarından biri, mahkemelerin “savaşın başka bir yolla devamı” olduğunu bağırarak söylemişti. Jackson ise savcılarının zafer kazanan ülkelerin Nazilerden intikam alması için değil, uluslararası adalet için çalıştıklarını savundu. “Bu sanıklara zehirli bir kadeh sunmak, aynı kadehi kendi dudaklarımıza da götürmek anlamına gelir.”

Kasımda, mahkeme salonunda toplama kampları ve SS gaddarlıklarını gösteren filmler izlendi. Nazi sanıklardan bazıları dayanamıyordu: toplu mezarlar, üst üste yığılmış cesetler... Savcılık makamı iki hafta sonra, Nazilerin iktidardayken kendilerinin çektiği görüntülerden oluşan, savlarını dramatize eden *The Nazi Plan* adlı filmi gösterdiler. Açılış sahnesinde, sandalyesinde Nazi üniformasıyla oturan Rosenberg, partinin ilk yıllarını, Hitler’in düşünce yapısındaki önemli rolünü anlatıyordu.

Aralıkta, savcılık makamı SS Tümgeneralı Jürgen Stroop tarafından oluşturulan, Varşova gettosundaki yıkımı belgeleyen cildi mahkemeye sundu. “İncelikli Alman zanaatkârlığının bu deri kaplı, kaliteli kâğıda basılı sayfaları resimli, harika örneğiyle, aralarında elbette kadın ve çocuklar da bulunan, çaresiz, savunmasız 56.065 Yahudi’ye gösterilen acımasız,

gaddar muamelede rol alan Alman güçlerinin cesareti, kahramanlığı övülüyor.”

Ocak 1946'da, Görev Timi'nin infaz ekiplerinden birinin lideri, adamlarının 1941 ve 1942 yazları arasında doksan bin kişiyi vurduğunu itiraf etti.

Gaddarlıklar, köle işçiler ve toplu katliamlar hakkındaki kanıtlar birikirken, hapishane psikologu Gustave Gilbert hücre hücre gezerek Nazilerle konuştu, mahkemede duydukları hakkında ne düşündüklerini sordu. Rosenberg, savunmasını Gilbert'in üstünde deniyor gibiydi. Absürt şeklide, Nazizm'in ırksal önyargıyla ilgisi olmadığını söyledi. Almanlar yalnızca kendilerine özgü, saf ırk vatandaşlardan oluşan bir ülke istemiş, Yahudilerin de kendi ülkelerini kurmaları gerektiğini savunmuşlardı. Rosenberg şahsen Yahudi katlini asla istememişti. “Yahudilerin alt ırk olduklarını söylemedim ben,” dedi. ırksal nefret dünyanın her yerinde yükselmişti. “Bu durum birden suç oldu, sırf Almanlar yaptı diye!” Nazi Partisi'nin dağıtılması gereğine itiraz etmedi. Ama mahkemedeki savaş suçlarının asıl sorumluları Hitler, Himmler, Bormann ve Goebbels'ti. “Bizim kabahatimiz yok.”

Savcılık makamı buna elbette itiraz etti ve 9-10 Ocak 1946'da, Walter Brudno adlı avukat, Rosenberg'in savaş suçlarını yavaş yavaş, sistematik biçimde mahkemeye sundu. Dört ana maddenin hepsiyle karşı karşıya olan Rosenberg, kilise ve Yahudi karşıtı parti doktrinini geliştirip yayarak Nazilerin iktidara yükselişini sağlamakla; Almanyayı psikolojik ve siyasi olarak taarruza sevk etmekle; Doğu Bakanı olarak savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar işlemekle itham edildi.

“Görülebilecektir ki; Nazi felsefesinde Rosenberg'in benimsemişmediği hiçbir kısım yoktur,” dedi Brudno, sanık sandalyesindeki Rosenberg pürdikkat not alırken. “Kendisi neopaganizmin öncüsü, *Lebensraum*”-yaşam alanı-“fikrinin itici gücü, İskandinav üstünlüğü efsanesinin yılmaz savunucusu

ve antisemitizmin en eski, en faal taraftarlarından biri olarak, Alman halkını gamalı haçın arkasında birleştirmeye büyük katkı sağlamıştır.” Brudno, Rosenberg’in ırklar hakkındaki yazılarından bölümler okudu. 1941 yılındaki meşhur ilanını, Yahudi sorununun ancak “son Yahudi, Avrupa’yı terk ettiğinde” çözüleceğini söyleyişini tekrar etti. Rosenberg’in parti üyelerine Nazi ideolojisi aşılması için Hitler tarafından yetkilendirildiğini açıkladı.

Brudno, *Yirminci Yüzyıl Efsanesi*’nden o kadar çok alıntı yaptı ki, mahkeme başkanı ondan durmasını istedi. “Artık hakikaten duymak istemiyoruz.”

Brudno daha sonra Rosenberg’in doğudaki işgal bölgelerinde aldığı rolü anlatmaya başladı. Vahşi işgalin planı ve uygulanmasındaki rolü; etnik Almanlara yer açmak için diğer ırkların yerlerinden sökülmesi; Sovyetler Birliği’nin aç bırakılması yönündeki Alman planlarına hiçbir itirazı olmayışı; bir milyondan fazla köle işçinin Almanya’ya getirilmesinde aldığı rol; düzenli olarak aldığı, “ağza alınmayacak derecede gaddarlıklar”ın bildirildiği raporlar...

Brudno’nun Rosenberg aleyhindeki ithamları sunmasından birkaç gün sonra mahkûm edici delil geldi: Tutuklanıp Dachau’ya hapsedilen, kader arkadaşları üzerinde berbat tıbbi deneyler uygulandığına şahitlik eden bir doktor. Dodd tarafından, hangi sanıkların kampa girip çıktığını gördüğü sorulunca, doktor dört isim verdi. Kendisi aksini iddia etse de, Rosenberg de bu isimlerden biriydi.

★★★

Dava tüm hızıyla devam ederken, Kempner her tanık için dosya hazırlayan, savcılar için duruşma raporları hazırlayan ve sanıkların iddianamelerini teker teker ortaya koyan bir ekibin içindeydi. Bu çalışanların çoğu Grand Hotel’de kalıyorlardı; “şehrin en iyisi” diye yazdı Dodd, binada sıcak

su olmaması ve koridordan geçerken zeminden üç kat aşağı uzanan çukuru kapayan kalasın üstünden geçmek zorunda olmasına rağmen. “Benim odam gayet rahat. Duvarlar harap durumda, kurşun delikleriyle kaplı, pencerelerde cam yok. Tavanın yarısı havaya uçmuş. Ama diğer odalara kıyasla gayet iyi.” Adliyede uzun saatler geçiren çalışanlar, mesai sonrası içkilerini otelin Mermer Oda’sında içiyor, Alman müzisyenlerin çaldığı Amerikan şarkılarıyla dans ederek, ortaya çıkardıkları berbat olayları ve sokakların mahvını bir süreliğine unutmaya çalışıyorlardı.

Davanın otuz beşinci gününde –ABD savcılığı iddianamesinin son gününde- Kempner sonunda sahne ışıklarını üstüne çekmeyi başardı. Hikâyesini bu kez parlatmaya gerek olmamasına rağmen, basına önceden haber vermeyi yine ihmal etmemişti. “Bu duruşmalarda, açık mahkemede söz alıp sanıklar hakkındaki düşüncelerini yüksek sesle söyleyebilen, Nazi zulmünün doğrudan kurbanı olmuş tek kişi o,” diye yazdı New York City’nin *PM* adlı bulvar gazetesinin bir muhabiri.

“Buradaki savcılık makamında bulunmak, kısa süreliğine evrenin merkezinde olmak demekti,” diye yazacaktı bir tarihçi. 16 Ocak 1946’ta, Kempner sahne aldı ve savcılık makamı adına, 1933-1943 yıllarında İçişleri Bakanı olan “Nazi komplosunun yöneticisi” Wilhelm Frick aleyhinde yığınlarca belge sundu.

Kempner, Hitler’in Alman vatandaşlığı almasını sağlayan Frick’in savaşın önünü açtığını savundu. Avusturyalı lider, Frick’in onu Braunschweig adlı Alman şehrindeki Devlet Kültür ve Ölçüm Ofisi’ne kamu görevlisi olarak atamasıyla, otomatik olarak vatandaşlığa geçmişti. Kempner’e göre, Frick olmasaydı Hitler asla Alman Şansölyesi olamazdı. İçişleri Bakanlığı’nda, Frick yerel ve ulusal yönetimleri, seçimleri, ırk yasalarını, sağlık politikasını ve hatta polisi kontrol ediyordu.

Kempner, Nazi ırk kanununu Frick'in yürürlüğe soktuğunu, 1935'te Yahudileri vatandaşlıktan çıkaran Nuremberg Kanunları'nı imzaladığını gösterdi.

"Nazizm için devlet mekanizmasını düzenleyen ve işleyişi taarruz için hazırlayan yönetici beyin oydu," dedi Kempner mahkemeye. Frick T4 ötenazi programından yalnızca haberdar değildi, aslında gizli bildiriye yürürlüğe bizzat kendisi sokmuştu. Kempner daha da bastırdı: Frick daha sonra Bohemya ve Moravya'nın Reich temsilcisi olduğunda, Çek Yahudileri ölüm kamplarına gönderilmişti.

Daima kendini öne çıkaran yapısıyla, Kempner boş bir an yakalayıp Göring'e Reichstag Yangını hakkında yaptığı sorgudan bir kısım okudu; bunun gazetelere yansıyacağını çok iyi biliyordu. (Ertesi sabah *New York Times*'ta yer buldu.)

Bu alıntı, mahkemeye başkanlık eden Sir Geoffrey Lawrence'ın, "Frick'le ne ilgisi var bunun?" diye sormasına yol açtı.

"Söylediğim gibi, yangından sonraki sabah sivil özgürlükleri askıya alan kararnameyi imzaladı," dedi Kempner uysalca.

Bu sunum, her zamanki yavan Amerikalı beyanlarına ara verilmesini sağlamıştı. Bu anı iyi değerlendiren Kempner, süslü bir gösteri yaptı. Sanık kürsüsündeki Naziler, adamın dramatik ahlak dersi karşısında sırtıtmaktan kendilerini alamıyorlardı. Kendi de İngilizce bilen Rudolf Hess, Kempner'in aksanını sessizce taklit etti; Hans Frank da cafcacflı, tiyatral jestlerle dalga geçti.

Bununla birlikte, Britanyalı ekip, Nazi tarihine tamamen hâkim olan Amerikalı savcıdan memnunnardı. Jackson'ın ekibindeki yaklaşık yedi yüz kişide bu eksikliğin fena halde hissedildiğini düşünüyorlardı.

Kempner davanın Alman halkına radyo yayınları, haber filmleri ve sağda solda gördükleri gazete sayfalarıyla nasıl yansıdığı konusunda endişeliydi. Savcılar, Almanların davranış biçimlerini değiştirmek istiyorlardı. Yıllar süren Nazi propagandasından sonra, halkın bir kısmı Nuremberg’de gerçekten duruşma yapıldığından şüpheliydi. Jackson bu yüzden, davayı bizzat takip etmeleri için politikacıları, profesörleri, öğretmenleri, din görevlilerini, hâkimleri ve avukatları Nuremberg’e davet etti. Kempner onları daha sonra bir sinema salonuna götürüp Almanya’nın meşhur Halk Mahkemesi hakkında bir film gösterecekti. Bu mahkeme, Hitler’e 1944’te yapılan suikast girişimi ardından Himmler’in tutukladığı kişileri yargılamıştı. İki mahkeme arasındaki fark çok netti. Halk Mahkemesi Başkanı Roland Freisler, sanıkları azarlıyor, onlara dikleniyordu; sanıklarsa bir yandan kemer takmalarına izin verilmediği için düşen pantolonlarını tutmaya çalışırken çok kötü görünüyorlardı. “Pis moruk seni,” diye bağırdı Freisler sanıklardan birine. “Ellerin niye sürekli pantolonunu kurcalıyor?” Goebbels ülke içindeki potansiyel muhalifler açısından caydırıcı olması için duruşmayı filme çekmişti. Şimdiyse savcılık makamı bunu Nazilere karşı delil olarak sunuyordu.

Auschwitz komutanı Rudolf Hess, 15 Nisan’da sanık kürsüsüne geldi ve milyonlarca erkek, kadın ve çocuğun gaz odalarında öldürüldüğünü itiraf etti. Hess 1940 Ağustos’unda Auschwitz’e transfer olmadan önce Dachau ve Sachsenhausen toplama kamplarında çalışmıştı. İfadesinde, Himmler’in onu 1941’de Berlin’e çağırdığını ve gizli emirler verdiğini söyledi. “Emrini kelime kelime hatırlamıyorum. Ama Führer’in Yahudi meselesine nihai bir çözüm emrettiğini söyledi. Biz, SS olarak, bu emri yerine getirecektik. Eğer şimdi olmazsa, Yahudiler daha sonra Alman halkını yok edecekti.”

Sanık kürsüsünde, savcılık makamı için imzaladığı bir beyannamenin ayrıntılarını kabul etti: Gelen trenlerdeki çalışmaya uygun kişiler çizgili üniforma giydirilerek kamp barakalarına gönderiliyor, kalanlarsa soyunmaları söylenerek banyo süsü verilen odalara sokuluyordu; gaz odaları bir seferde iki bin kişi alıyordu; insanlar on beş dakikadan kısa sürede ölüyorlardı; işçiler, kurbanların öldüğünü çığlıklar kesilince anlıyorlardı.

“Kendi aileniz ve çocuklarınız aklınıza gelince, kurbanlara şahsen üzüldünüz mü?” diye soruldu.

“Evet.”

“Buna rağmen bu işi nasıl devam ettirebildiniz?”

“Tek şekilde: Himmler’in verdiği mutlak emir ve sunduğu gerekçe sayesinde.”

Daha sonra, psikolog Gilbert, Hess’in hücrelerine uğradı. Komutanın katliamı neden böyle bir bürokratik sabit fikirle sürdürdüğünü merak etmişti. Gerçekten de Yahudilerin ölümlü hak ettiklerini mi düşünüyordu? Hess ona hayatı boyunca Yahudilerin alt insan olduğunun ve yok edilmeleri gerektiğinin söylendiğini anlattı. *Yirminci Yüzyıl Efsanesi*’ni, *Kavgam*’ı ve Goebbels’in gazete yazılarını okumuştı. “Eski bir fanatik Nasyonal Sosyalist olarak, okuduklarımın hepsini gerçek olarak aldım; tıpkı bir Katolik’in kilise dogmalarına inanması gibi,” dedi. “Sorgulanmaz bir gerçektir; bundan hiç şüphem yoktu. Yahudilerin Alman halkının karşı kutbunda olduklarını ve sonunda karşı karşıya geleceğimizi biliyordum.” Kitaplardan, Yahudilerin azınlık olduklarını ama basını, radyoyu, filmleri kontrol ettiklerini öğrendiğini söyledi. “Ve eğer antisemitizm bu Yahudi etkisini silmeyi başaramasaydı, Yahudiler Almanya’yı yok edecek bir savaş çıkaracaklardı. Herkes bundan emindi; konuşulan ve yazılanların hepsi buydu.”

Bu yüzden, Himmler ona Yahudileri yok etme görevi verdiğinde, “yıllardır öğretilenle paralel bir şey” gözüyle bakmıştı.

Hess'in ifade verdiği gün, Rosenberg de sonunda kendini savunma şansı yakaladı. Duruşmaların 108. gününde sanık kürsüsüne çıktı ve üç gün boyunca ifade verdi. Rosenberg, sorulan soruları kısa ve net şekilde yanıtlamayı reddederek, ona tashih edilen, Nazi Partisi'ne hiç üye olmamış avukat Alfred Thoma da dahil olmak üzere herkesi sinirlendirdi. Yüzeysel konulardaki sıkıcı monologları sürüp gidiyordu.

Kitapları ve bildirilerinde, konuşmalarında, sorgu odasında olduğu gibi, Rosenberg takipçilerini aşırı zorladı. ASHCAN'de Rosenberg'le karşılaşan bir analist, "Sıradan bir ölümlünün Alfred Rosenberg'in dünyasına girebilmek için zaman ve sabra ihtiyacı var," demişti.

Salağa yatılarak verilen ifadenin tonunu ayarlamak için, Thoma müvekkilinin kariyeri boyunca "tüm ırklara saygı", "vicdan özgürlüğü" ve "Yahudi sorununa mantıklı bir çözüm" önerdiğini savundu. Rosenberg, sanki milyonlarca kişinin katlini örtebilecek bir bilgelik sunacakmış gibi, kendi felsefesi ve Nazi Partisi'nin siyasi teorileri hakkında ayrıntılı bir açıklama ve savunma yapmaya başladı. "Sanayileşme ve kâr etme çılgınlığı hayata üstün geldi, sanayi devletini ve büyük şehirleri, şehirlerin arka bahçelerini yarattı, şehirleri doğadan ve tarihten kopardı," dedi Rosenberg mahkemeye. "Yüzyıl başlangıcında, anavatanlarına ve tarihlerine kavuşmak isteyen birçok insan, bu tek taraflı harekete sırt çevirdi." Bunun geçmişe kafa selamı verip modern geleceğe doğru hızla ilerleyen bir gençlik grubu olduğunu söyledi.

"Dr. Thoma," diye araya girdi mahkeme başkanı Lawrence, "Sanığa ifadesini suçlarıyla sınırlı tutması gerektiğini söylemeye çalışır mısınız?"

Dodd hemfikir olarak ayağa fırladı. "Savcılık makamında hiç kimse bu sanığa düşünceleri yüzünden bir suçlama yapmadı," dedi Amerikalı avukat. "Ben hepimizin, prensip

olarak, insanları düşüncelerine göre yargılamanın karşısında olduğumuzu düşünüyorum.”

Rosenberg şahsen, insanların Tanrı hakkında ne isterlerse ona inanmalarına izin verilmesini istediğini söyledi. Kiliselere karşı yapılanların sorumluluğunu hâlâ kayıp olan Bormann’a yükledi. (Bormann aslında savaşın son günlerinde Führerbunker’den kaçmaya çalışırken ölmüştü. Cesedinin kalıntıları, 1972’de Berlin’deki bazı inşaat çalışanları tarafından bulundu ve 1998’de DNA testiyle Bormann’ın kimliği onaylandı. Tarihçiler, çenesinde cam parçaları olduğu için, kaçıışı Sovyetler tarafından engellenen Bormann’ın siyanür kapsülü çiğnediğini düşündüler.)

Rosenberg Avrupa’yı yağmalama planı yaptığını reddetti. Naziler Paris’e geldiklerinde Yahudilerin kaçtığını ve mallarının boшта olduğunu görmüşlerdi. Bu hazineleri koruma görevini üstlerine almışlardı ve Rosenberg’in çalışanları tasnif, paketleme işlerini halletmişti. “Hesaplamadığımız bir durumla karşı karşıyaydık,” dedi. Hem zaten, Naziler önceki savaşlarda Almanya’dan çalınan sanat eserlerini geri getirme ve onlara karşı provakasyon düzenleyen düşmanları araştırmak için arşivlere el koyma haklarına sahiptiler.

Savcılık makamının eline geçen, Aralık 1941’deki gizli yazıdan bahsetti; Rosenberg bu yazıda Hitler’in Fransa’da Alman subaylarına yapılan saldırılara nasıl karşılık vermesi gerektiğine yönelik ölümcül bir öneride bulunmuştu. Diktatör, ekimde Nantes ve Bordeaux’da katledilen iki Alman yöneticiye misilleme olarak yüz Fransız rehinenin infazını emretmişti. Ama Rosenberg’in bakış açısına göre, direnişin amacı Nazileri Fransızlara karşı kızdırtmak ve böylece Nazilere karşı yepyeni bir düşmanlık geliştirmektir. “Führer’e yüz Fransız yerine yüz Yahudi bankacı, avukat öldürülmesini teklif ediyorum. Fransız komünistlerini şiddet olaylarına iten de Londra ve New York’taki Yahudiler; olan bitenin bedeli-

ni bu ırktan insanların ödemesi de çok adil,” diye yazmıştı. “Sorumlu tutulması gerekenler önemsiz olanlar değil, Fransa’daki *lider* Yahudiler. Bu sayede Yahudi karşıtı duygular tekrar uyandırılabilir.” Sanık kürsüsündeki Rosenberg, bu yazıyı bir galeyan anında yazdığını ve Hitler’in de bu tavsiyeye uymadığını söyledi. Her zamanki bulanık konuşmasıyla, Rosenberg bu öneriyi yaptığı için pişman olduğunu ama savaşta rehinelere vurulmasının yasadışı olmadığını söyledi.

Savunmasına devam eden Rosenberg, Barbarossa Operasyonu’nun planıyla bir ilgisi olmadığını iddia etti; Hitler onu işgal topraklarında bir sivil yönetim kurulması için çağırdığında her şey olup bitmişti. Doğu halklarına azap çekertmek hiçbir zaman onun planı olmamıştı. Bakanlığa atandığında, ekonomik konular ve emniyet güçleri üzerinde hiçbir gücü yoktu ve Ukranya sorumlusu Koch da onun emirlerine itaat etmiyordu.

Rosenberg 1944 yazında doğulu çocukları Almanya’ya getirme planlarını, şahsen olumlu bir hava vermek istese de onayladığını kabul etti. “Heuaktion”, yani Saman Hasadı Operasyonu, on ila on dört yaşlarında kırk-elli bin çocuğun alıkonulmasını içeriyordu. Çocuklardan bazıları, anne-babaları zorunlu işçilik için götürüldüğünde başıboş kalmışlardı; diğerleri ise evlerinden sökülüp alınmıştı. Anafikir, kaçırılan çocukların Alman fabrikalarında çıraklık yapmasıydı. Bu operasyon için üretilen uzun vadeli bahanelerden biri, doğu halklarının “biyolojik imkânları”nı kırmaktı. Rosenberg bu plana başta itiraz ettiğini ama ordunun daha büyük çocukları almasına razı olduğunu söyledi. Çocuklara acıdığını, çünkü kendi onayı olmasa da ordunun çocukları alıp getirmeye niyetlendiğini söyledi. Görevi üstlenmiş olsaydı, “gençlik bölümü”nün çocuklara iyi bakacağını iddia etti. Onların köylerde veya küçük kamplardaki evlere yerleştirilip savaştan sonra ailelerine geri gönderilmelerini istediğini iddia etti.

Rosenberg'in avukatı, Haziran 1943'te Minsk'te yaşananlar hakkında Rosenberg'e ulaşan raporları sordu. Bir gardiyan, polisin Yahudi tutsakları teslim etmeden önce altın dişlerini ve dolgularını aldığını yazmıştı. Beyaz Rusya'daki en üst düzey sivil yetkili olan Wilhelm Kube de partizanlara karşı çatışmaya giren polisin kadın ve çocukları öldürdüğünü bildirmişti.

"Yahudilerin özel bir muameleye maruz kaldıkları su götürmez. Ancak, bunun tarif edilen şekilde yapıldığı pek inandırıcı değil," diye yazıyordu Lohse'nin ofisinden Rosenberg'e gönderilen mektupta. Eğer halk korkutulursa, işgal bölgeleri nasıl yatıştırılıp sömürülecekti? "Gaddarlık yapılmaması ve temizlenenlerin gömülmesinin önünde bir engel olmamalı. Erkek, kadın ve çocukları ahırlara kilitleyip buraları yakmak, silahlı güçler için pek uygun bir yöntem gibi durmuyor, insanların yok edilmesi temel amaç olsa dahi. Bu yöntem, Alman gayesine ters düşüyor ve bize çok kötü bir şöhrat getiriyor. Sizden gerekeni yapmanızı arz ederim."

Mahkemede bu mektupla karşılaşınca, Rosenberg bunun 1943'te, Hitler'in Koch'a yaklaşması ve Rosenberg'i doğudaki işlere artık karıştırmamasından hemen sonra eline ulaştığını söyledi. "Üzüntülüydüm ve bu mektubu okumadım."

Toplama kamplarından haberi olduğunu fakat tutuklamaların "ülkeye siyaseten gerekli" olduğunu düşündüğünü söyledi. Himmler'e kamplardaki gaddarlıklar hakkında yabancılara yazdıkları raporları sorduğunu ve SS liderinin onu kendii gözleriyle görmesi için Dachau'ya davet ettiğini söyledi. "Orada bir yüzme havuzumuz ve sağlık tesisimiz var," demişti Himmler. "Kusursuz bir tesis. Hiçbir itiraz götürmez." Rosenberg bu teklifi "tat kaçırmaması için" reddettiğini söyledi. "Özgürlüklerinden uzaklaştırılmış insanları görmeyi hiç istemedim."

Avrupa'daki Yahudilerin öldürülmesine gelince, Ro-

senberg bu konuda hiçbir fikri olmadığını iddia etti. Evet, doğudaki “berbat sertlik”i okumuştı. Evet, Yahudilerin vurulduklarından haberi vardı. “Ama tüm Yahudilik’in ortadan kaldırılması için toplu bir emir olduğunu sanmıyorum,” dedi. “Ayrıca, tartışmalarımızda Yahudi soykırımı da tartışıldıysa bunun artık ulaşılabilir ifadeler ışığında ürkütücü bir izlenim uyandırdığını kabul etmeliyim ama o zamanki koşullarda, yalnızca Yahudilere özgü, milyonlarca kişinin öldürülmesi olarak yorumlanmıyordu.”

Eşi benzeri olmayan antisemitizmiyle Holokost’un yolunu açan adam, şimdi Yahudilere “mertçe” davranılmasını savunduğunu söylüyordu, bu alternatif planın neler içerdiğini netleştirmese de. “İstediğim gibi olmadı ve trajik bir kader onları buldu. Üzücü şeyler oldu ve Führer’e kendi önerdiğim yöntemi tekrarlamak için gücüm kalmadı.”

Ama katliamlar ve ölüm kampları hakkında bilgisi olmadığını yineledi.

“Heinrich Himmler bizzat söylemiş olsaydı bile inanmazdım,” dedi. “Bazı şeyler bana bile insani olarak mümkün gelmiyor ve bu da onlardan biri.”

17 Nisan’da, Thomas Dodd, Rosenberg’in çapraz sorgusu için kürsüye geldi. Yavaş ve sistemli şekilde çalışarak Rosenberg’in savunmalarını didikledi ve Yahudi meselesine geldi.

“Yahudi soykırımı hakkında hiç konuştunuz mu?” diye sordu.

“Genel olarak Yahudiler hakkında bu terimi kullanmadım,” diye yanıt verdi Rosenberg. “Burada kelimelerin özel olarak düşünülmesi lazım.”

Dodd 14 Aralık 1941’de Hitler’le buluştuğunda Führer’in “*Ausrottung*”, yani yok etme tabirinin kullanılmamasını söylediğini belirten kurum içi yazıyı sordu.

“O kelime sizin sandığınız anlama gelmiyor,” iddasında bulundu Rosenberg.

Dodd bir Almanca-İngilizce sözlük uzattı ve Rosenberg’e sözcüğü incelemesini söyledi. Rosenberg onu reddetti ve savcıya nutuk atmaya devam etti.

“Kelimenin çeşitli anlamlarını açıklamak için yabancı bir sözlüğe ihtiyacım yok. Bir fikir, ekonomik sistem, sosyal düzen yok edilebilir ve bir nihai sonuç olarak, bir grup insan da yok edilebilir. Bu kelimenin böyle bir sürü anlamı var. Almancadan İngilizceye tercümeler sıklıkla yanıltıcı olur.”

Dodd ısrar etti. “Gerçekten de bu kelime hakkında benimle anlaşmamakta ciddi misiniz, yoksa zaman kazanmaya mı çalışıyorsunuz?”

Rosenberg, Sportspalast’ta yapmayı planladığı konuşmasının yalnızca “siyasi tehdit” amaçlı olduğunu söyledi. Nihai çözümün ilanı olmayacaktı.

“Eh, aslında o sıralarda işgal altındaki doğu topraklarında Yahudiler soykırıma uğruyordu,” diye devam etti Dodd. “Daha sonra da bu durum devam etti, öyle değil mi?”

“Evet.”

“Evet, sonra da... siz mahkemeyi bunun polis tarafından yapıldığına, sizin çalışanlarınızla hiçbir ilgisi olmadığına inandırmak istiyorsunuz.”

Dodd sanığın karşısına bir de Lohse’den gelen mektubu çıkardı. Bölgesindeki bir şehirde “Yahudilerin vahşice katli” hakkında itiraz raporu yazan Lohse’ye bakanlıktan gelen cevap, SS’in Yahudi görevine müdahale etmemesi olmuştu. Dodd ayrıca Lohse’ye başka bir sivil yöneticiden Temmuz 1942’de gelen, son on haftada Beyaz Rusya’da elli beş bin Yahudi’nin temizlendiğini ve diğerlerinin de aynı kaderi paylaşacağını belirten mektubu gösterdi.

Rosenberg bu mektupları daha önce hiç görmediğini söyledi ama ikisi de Berlin’deki ofisinde bulunmuştu. Dodd ise

bakanlıkta çalışan en az beş kişinin bu mektuptan haberdar olduğunu, Rosenberg'in de kesin bildiğini söyleyerek karşılık verdi.

Rosenberg lafı saptırmaya çalıştı ama bu kez mahkeme başkanı araya girdi. "Önce soruyu yanıtlayacak mısınız? Bu beş kişinin Yahudi soykırımıyla ilişkili olduğuna katılıyor musunuz?"

"Evet, Yahudi temizliğiyle ilgili bazı olaylardan haberleri vardı. Bunu kabul ediyorum, bana da söylediler ya da ben başka bir yerden duydum," dedi Rosenberg.

Bu kabullenmeyle, Dodd onun biraz daha üstüne gitti. "Hess ifade verirken siz de mahkeme salonunda mıydınız?"

"Evet, onu dinledim," diye yanıt verdi Rosenberg.

"Çoğu Yahudi olan iki buçuk ila üç milyon insanın katli hakkında söylediklerini duydunuz mu?"

"Evet."

"Hess'ün sizin bir okurunuz olduğunu, sizin söylediklerinizi dinlediğini de biliyor muydunuz peki?"

"Hayır," dedi Rosenberg, "bundan haberim yoktu."

★★★

Dodd o gün evine gönderdiği mektupta Rosenberg'in çapraz sorgusunu anlattı. "İncelenmesi çok zordu, gördüğüm en sinsi ve kurnaz kişi herhalde. Onu gerçekten hiç sevmiyorum, tam bir sahtekâr, tam bir ikiyüzlü."

★★★

Savcılık makamı dinlendikten sonra, Amerikalı savcılar Nuremberg'i toplu olarak terk ettiler. Ama Kempner, Dodd'la birlikte orada kalması için ikna edildi, sanıklar ve avukatları tarafından yöneltilecek itirazların boşa çıkarılmasından sorumlu bir ekibin başına geçirildi. "Ben hâlâ buradayım; hayatta kalan son kişilerden biriyim, tabiri caizse," diye

yazdı bir arkadaşına Kempner. “Eskilerin çoğu artık yok.” Davada yargılanan SS, Gestapo, Fırtına Birlikleri ve ordu gibi örgütlerin üyelerinden ifade alınması için mahkeme ayrı bir komisyon kurmuştu. Kempner de Amerikalı savcılık ekibiyle bu komisyon arasındaki ana bağlantıydı ve bu durumdan hiç hoşnut değildi. “Tüm açılardan çok zor,” diye yazdı. “Çok fazla bakış açısı var ve örgüt iddianameleri doğru düzgün incelenip analiz edilmedi; bu yüzden son dakikada halledilecek çok iş var.”

Lansdowne'daki evine gitmek istiyordu. Yıllardır kaçak olan oğlu Lucian, sonunda o ay oraya varmıştı.

1941'den 1943'e kadar, Lucian Düsseldorf ve Berlin'deki okullara gitmişti. Kendine maddi kaynak sağlamak için bir süre gece bekçiliği yapmıştı. Yarım Yahudi olarak her an Gestapo tarafından tutuklanabileceğinin farkındaydı ve Eylül 1943'te sonunda gelmişlerdi.

Önce Danimarka yakınlarında Kuzey Denizi'ne uzanan Sylt Adası, Westerland'daki zorunlu işçilik kampına gönderildi. Luftwaffe'nin orada bir hava üssü vardı ve bin iki yüz mahkûm, Müttefik saldırılarına karşı orayı güçlendirecekti. Şubat 1944'te Hollanda'nın Arnheim kentine gönderildi ve başka bir hava üssünün genişletilmesine çalıştı; en sonunda da binlerce Yahudi, vicdani retçi ve siyasi mahkûmun tutulduğu Amersfoort toplama kampında buldu kendini.

Birçok kez kaçmayı denedi. Sonunda, Nisan 1945'te Berlin'deki yeni bir kampa götürülürken kaçmayı başardı, Alman hatlarından sıyrıldı ve çalıntı bisikletiyle yaklaşık yüz elli kilometre batıda, Elbe Nehri'ndeki Müttefik hatlarına vardı. ABD Dokuzuncu Ordusu'na teslim oldu ve sorgu sonrasında tercüman olarak birlikte tutuldu. (Dört dil biliyordu.) O yılın ilerleyen günlerinde Britanya Krallık Norfolk Alayı C Bölüğü'ne katılmak için gönüllü oldu. Zamanının bir kıs-

minı da Naziler tarafından beyni yıkanan Alman gençlerini tekrar eğiterek geçirdi.

1945'in ikinci yarısını babasıyla tekrar iletişime geçmeye çalışarak geçirdi, Amerika'nın Sesi'ne bile mektup yazdı. "Lütfen babamı bulmama yardım edin," diye yazdı. "Siz benim son umudumsunuz." 1945'in bitiminde, sonunda birbirlerini buldular ve mektuplaştılar. "Hayatımı riske attım," diye yazdı Lucian, "ve mucizevi bir şekile geri kazandım."

Ama bu tuhaf bir özgürlük şekliydi. Hâlâ Almanya'daydı, Düsseldorf'la Köln'ün tam ortasındaki Solingen'de görev yapıyordu ve hâlâ ülkeden ayrılması için gereken belgelere sahip değildi. İmkânsızlıklar hâlâ yakasını bırakmamıştı. "Bugün Almanlarla denk tutuluyorum," diye yazdı babasına. "Artık tüm dünya, haklı olarak, onlara çok kötü gözle baktığı için ben de tüm insanlar için bir paryayım... tıpkı savaşta ve öncesinde Ari Almanların gözünde olduğum gibi. Ben Alman değilim, Britanyalı değilim, Amerikalı da değilim. Neyim o zaman?" Lucian çaresizdi. "Beni bu berbat ülkeden çıkarman mümkün mü?"

Britanyalılar ona fena davranmıyordu ama Lucian sefil haldeydi. Okuyabileceği hiçbir şey yoktu ve asker arkadaşları "Alman kadınları, içki ve sigara" hakkında sabit fikirlilerdi. Lucian'a bir gıda kartesi bile verilmemişti; bu yüzden ne istiyorsa arkadaşlarından istiyordu.

Talepleri basitti. "Özgür bir ülkede, eşit haklara sahip bir insan olarak yaşamak istiyorum."

Baba-oğul, şubat ayında Nuremberg'in Grand Hotel'inde buluşmak için bir şans yakaladılar. Kempner oğlunun ABD vizesi almasına yardımcı oldu ve Lucian, Mayıs 1946'da *Marine Perch* adlı yük gemisiyle Amerika'ya vardı, otobüse binip Lansdowne'daki eve gitti. Beyaz Saray'a bir teşekkür telgrafı gönderdi ve Philadelphia'daki muhabirlere röportajlar verdi. "Yargılandı, takip edildi, dövüldü, aç bırakıldı," diye

yazdı *Philadelphia Inquirer*. “Modern zamanların Odessa’sı denebilecek hikâyesi, dün Lansdowne’da sonlandı.” Ruth evi çiçeklerle süslemişti. Hikâyede Lucian’ın annesi olarak anlatılmıştı; onu İtalya’dan kaçıran asıl annesi Helene, savaşın bitiminden önce Almanya’da ölmüştü. “Gazete kupürlerinden anladığım kadarıyla, onun tam bir Kempner olduğunu söyleyebilirim,” diye yazdı Nuremberg’deki Robert Kempner’a, eski gazeteci arkadaşı Kurt Grossman.

Mahkûmiyetinde çok zayıflayan Lucian, önceki yıl Müttefik saflarına katıldığından beri yirmi kilo geri almıştı. ABD Ordusu’na katılmayı planladığını söylüyordu. “Avrupa’da beni kurtarmaya çalışırken ölen çok çocuk vardı,” dedi gazeteye. “Onlar olmasalardı bugün burada olmazdım. Onlara bildiğim tek yolla borcumu ödemek istiyorum.”

André ise Kempnerler tarafından resmen evlat edinildikten sonra Lansdowne’a 1950’lerin başında gelecek ve evlendikten sonra İsveç’e yerleşecekti.

17 Temmuz’da, Kempner şaşırtıcı bir göndericiden mektup aldı: Reich Mareşali’nin eşi Emmy Göring’den.

“Sizden büyük bir iyilik isteyebilir miyim?” diye yazmıştı kadın. “Önümüzdeki iki hafta içinde bana yarım saat ayırabilir misiniz acaba?” Kempner bu isteği kabul etti; ne istediği konusunda tam bir netlik olmasa da, Emmy Göring’in hapisteki kocasını görebilmek için yardım veya mahkeme salonunda oturmak için izin almaya çalıştığı düşünülüyor – mahkûm eşlerine ikisi için de izin verilmiyordu. Eylülde, eski aktris, kürk mantosuyla salınarak Adalet Sarayı’na girdi ama hemen tanındı ve dışarı çıkarıldı.

Emmy Göring, savaştan sonra Bavyera’daki bir kulübede bulunmuştu ve yanında içkiler, Küba puroları, mücevher ve altın dolu bir sandık vardı. Tutuklandı ve altı ay hapis yattı;

Şubat 1946'da salıverildikten sonra, su tesisatı ve ısıtması olmayan bir evde sefalet içinde yaşadı. Sığınağın o son, delirtici günlerinde Hitler'in kocasını tutuklatma emri vermesine hâlâ sinirliydi. Nuremberg'deki askeri psikologlardan biri, Reich Mareşali olan eşini Führer'e sadık desteğini kesmeye ikna etmesi umuduyla mart ayında onu ziyaret etti. Emmy Göring, kocasına bir mektup gönderdi ama adam yılmıyordu. "Duruşumu hiçbir şey değiştiremez," diyordu adam.

Kempner, Emmy'yi düzenli olarak ziyaret etmeye, ona yemek ve çikolata götürmeye başladı. Değerli bilgi kaynaklarını nasıl kullanması gerektiğini biliyordu ve bu da yatırıma değer bir ilişkiydi.

Kempner'in Nuremberg'de yargılanan başka bir Nazi'yle de karmaşık bir ilişkisi vardı: eski Gestapo şefi Rudolf Diels. 1930'larda Diels'e yardım eden Kempner, 1935'te Columbia-Haus toplama kampına gönderilmekten de onun sayesinde kurtulmuş olabilirdi. Yaklaşık on yıl sonra, Nuremberg'de, Britanyalı savcılar gizli polisin kurucu liderini "iğrenç canilikler ve barbarlıklar"dan sorumlu tuttu. Kempner buna bir parça engel oldu. Nazilerin iktidara gelmesinden sonra, yaşanabilecek en kötü durumların önüne geçmek için elinden geleni yaptığında ısrar eden Diels, savcılık makamına, Göring ve Rosenberg da dahil olmak üzere, bazı sanıklar hakkında bir dizi yeminli ifade vermeyi kabul etti. Kısa sürede önemli bir muhbir olmuştu. "En kısa sürede mümkün olduğunca fazla şey öğrenmek istiyorduk," dedi Kempner, yıllar sonra Diels gibi Nazilerle olan ilişkilerini yazarken. "Bu da başka şartlar altında aynı masaya bile oturulmayacak insanlarla konuşmak demektir." Kempner hatıratında da şöyle yazmıştı: "Katiller, katil iş arkadaşları hakkındaki gerçekleri söyleyebilirler; bunu neden yaptıklarını boş verin."

Kempner ve Diels, duruşma sırasında birçok kez görüştüler. Bir tanık olarak, Diels'in Amerikalılar tarafından kurulan bir tanık evinde kalması gerekiyordu. Bu ev, ilginç şekilde, hem Nazileri hem de toplama kampından sağ çıkanları barındırdı. Ama Diels aynı zamanda, arkadaşları olan Kont ve Kontes Faber-Castell'in Nuremberg'in güneyindeki bir av kulübesini ziyaret etme izni de aldı. Bu kulübe küçük bir sosyal ortam yarattı; Kempner de düzenli ziyaretçilerdendi.

Huyu olduğu üzere, Diels kontesle bir ilişki yaşadı. Kadın ilk çocuğunu doğurduğunda, Kempner babanın Diels olduğunu söyledi. Bilgi sahibi olması da doğaldı, çünkü çocuğun vaftiz babalarından biri de oydu.

26 Temmuz'da, Robert H. Jackson savcılığın son beyannamesi için Nuremberg'e geri döndü. Sıra Rosenberg'e geldiğinde, Jackson onu " 'üst ırk'ın entelektüel önderi... insanları Yahudilik'in ortadan kaldırılması gerektiğine ikna eden nefret doktrinini hazırlayan, kafırce teorilerini doğu bölgelerinde eyleme döken kişi" olarak tanımladı. "Anlaşılmaz düşünce yapısı, bitmek bilmeyen Nazi canilikleri listesine bir de can sıkıntısını ekledi."

Bir ay sonra, sanıklar kürsünün ortasında son ifadelerini verdiler.

Rosenberg, Nazi katliamlarının hiçbirinde sorumluluğu olmadığını söyledi. "Vicdanımın böyle bir suçtan, halkların katliyle ilgili herhangi bir ağırlıktan tamamen hür olduğunu biliyorum." O yalnızca Moskova'ya karşı doğu halklarını ayaklandırmak istemişti. Yahudilerin kendilerine ait bir ülkeye yerleştirilmelerini istemişti. "Slav ve Yahudilerin fiziksel olarak ortadan kaldırılmaları -yani halkların topyekûn katledilmesi- gibi bir düşünceye asla kapılmadım ve bunu hiçbir şekilde savunadım." Nazi ideolojisi üzerine çalışmaları bir

komplot veya suç değildi. “Bunu gerçek olarak kabul etmenizi arz ederim.”

Dört yargıç, eylül ayını tartışarak geçirdiler. Tartışmalar, hem Nuremberg duruşmalarını baştan itibaren yürüten hem de, elbette, Müttefiklerin siyasi çıkarlarına hizmet eden doğaçlama uluslararası hukukun kötü noktaları etrafında döndü. Göring ve Ribbentrop’un mahkûmiyetleri kolaydı. Rosenberg üzerinde biraz konuşulması lazımdı. Yargıçlar, 2 Eylül’de Nazi ideoloğa sıra geldiğinde, bir komplocuya yalnızca fikirlerinin Nazi eylemlerine ve katliama düşünsel kılıf hazırlaması üzerine hüküm giydirmeye gönülsüzlerdi. Öte yandan, Rosenberg hakkındaki suçlamalar sözcüklerle anlatılamazdı. Kıta çapında yağmacılığa, zorunlu işçi programına ve ölümcül, acımasız doğu işgaline ismi karışmıştı. Ayrıca 1940’ta Norveç’in işgalinde de rolü vardı.

Tartışmanın ilk ayağında, yargıçlar Rosenberg’in hükmünde tüm suçlamaların mı yoksa bazılarının mı yer alacağını ve cezasının idam mı yoksa müebbet hapis mi olacağını düşündüler. 10 Eylül’de, dört yargıçtan üçü tam suçluluk kararı yanlısıydı; ama Sovyet ve Britanyalı yargıçlar ölüm cezası isterlerken, Fransız yargıç oyunu müebbetten yana kullandı. Yani Rosenberg’in kaderi Amerikalı yargıç, eski Adalet Bakanı Francis Biddle’in eline kaldı.

Biddle kararsız kaldı. Diğerlerine, oyunu kullanmak için bir gece düşünmek istediğini söyledi.

1 Ekim’de, sanıklar haklarındaki hükümleri dinlemek için son kez sanık kürsüsüne geldiler. Göring: suçlu. Hess: suçlu. Ribbentrop ve Keitel: suçlu. Rosenberg: suçlu. Yirmi iki sanıktan üçü beraat etmişti: 1933’te Hitler’in iktidara gelişine aracı olan eski şansölye yardımcısı Franz von Papen; Propa-

ganda Bakanlığı yöneticisi Hans Fritzche ve banker Hjalmar Schacht. Saat 13.45'te duruşmaya ara verildi.

Aradan sonra, suçlu guruh salona teker teker geri döndü ve hükümleri dinledi. Açıklanan altıncı hüküm Rosenberg'inkiydi. Üst kata asansörle çıkan Rosenberg'e iki yanında iki muhafız eşlik etti. Sürgülü kapı açıldı ve Rosenberg salona girdi. Salon ilk kez loşça aydınlatılmıştı; hükümler filme kaydedilmeyeceği için floresan ışıklar söndürülmüştü. Rosenberg mahkeme başkanının kısa sözlerinin tercümesini dinlemek için kulaklığını taktı.

"Tod durch den Strang." Asılarak idam. Biddle idam kararı vermişti. Hükümlerinde, yargıçlar onu fikirlerinden dolayı değil, eylemlerinden dolayı cezalandırmışlardı.

Rosenberg kulaklığını çıkarırken hiçbir şey söylemedi ve tekrar asansöre binip aşağı indi.

★★★

Nazi sanıklara papazlık yapan Henry Gerecke, daha sonra yarıdan fazlasının tövbe edip af dilediğini yazdı. Rosenberg ise dört istisnadan biriydi. "Çocukluk inancına hiç ihtiyacı yoktu." Hükümlerden sonra, sanıkların karıları ve çocuklarına hücre ziyareti izni verildi. Gerecke çocukların arasında gezdi ve Rosenberg'in ergen kızının yanına geldiğinde, Irene, "Bana hiç dua falan etme," dedi.

Şaşırان Gerecke, "Senin için yapabileceğim herhangi bir şey var mı?" diye sordu.

"Evet," dedi Irene tersçe. "Sigaran var mı?"

★★★

Hapiste geçirdiği aylarda, Rosenberg kendine göre Üçüncü Reich tarihini yorumladığı bir hatırat yazdı. "Hitler'in yaptıkları, emirleri, onurlu adamların sırtına bindirdiği yükler, kendi yarattığı hareketin ideallerini yerle yeksan edişı...

Bunların hepsi o kadar büyük ölçekli ki günlük sıfatlarla tanımı imkânsız,” diye yazdı Rosenberg. Kahramanı ve idolünü inkâra ancak bu kadar yaklaşabilmişti. Hitler’in hayatının sonunda “benlik zehirlenmesi nöbeti” geçirdiğini, “artık hiç kimsenin önerisini ciddiyetle dinlemek istemeyen, buna rağmen hâlâ kendi iç sesini duyduğunu zanneden bir adamın patlamaları” olarak yorumladığı saçma laflar söylediğini ifade etti. “Bunlar monologlardı, kısmen mantıklılardı ama kısmen de tamamen yersizlerdi.”

Hitler’in en büyük hatasının kendisi gibi adamları daha fazla dinlemeyip, Himmler’e ve “bir zamanlar düzgün işleyen hareketin iblisi” olarak betimlediği Goebbels’e danışmak olduğuna karar vermişti.

“Bu ikisi, hiçbir engel tanımadan akılalmaz işler yaptı,” diye yazdı Rosenberg, hücreindeki kırılğan masada. “Burada, bu saf insan toprağında, Adolf Hitler’in büyük ihmal günahlarının kökü var. Bu günahlar böyle büyük sonuçlar doğurdu; istikrarsızlık, kafa bulanıklığı, ihmal ve uzun vadede adaletsizlik, onun düşüncelerini, planlarını ve eylemlerini sıklıkla gölgeledi.”

Himmler’in Üçüncü Reich’ta mutlak güç sahibi olmak istediğinin kafasına dank ettiği ânı tarif etti. Himmler’in dostlarından biriyle şarap içerken, onun yan oda duvarındaki fotoğrafını fark etmişti. “Gözlerimi alamadım,” diye yazdı Rosenberg. “Sonra anladım ki Himmler’in gözlerinin içine bakma fırsatını hiç bulamamışım. Her zaman kelebek gözleklerinin arkasında kalıyordu gözleri. O an, o fotoğraftan bana dikildiklerinde, içlerinde kötülük gördüm.”

Yine de şöyle devam etti: “Himmler’in o kanıtlı zulümlere yetkin olduğuna kim inanabilir?”

Onu Berlin’de ziyaret eden bir Nazi dostunun Müttefiklere karşı dağlarda son kez savaşılmaması hakkında söylediklerini hatırlıyordu. Rosenberg bunun amacını anlayamamıştı.

Adam ona asıl sormak istediğini sormuştu sonra: Nazizm fikri baştan beri yanlış mıydı?

“Hayır, hayır,” diye yanıt vermişti Rosenberg. “Küçük adamlar tarafından yürütülen harika bir fikirdi.”

Rosenberg fikirlerinin ve Nazi Partisi ideallerinin tamamen amlandığı, kahraman gözüyle bakılacağı bir gelecek için yazdığına inanıyordu. “Gün gelecek ve şimdiki kuşağın torunları, bizim asil düşüncelerimiz yüzünden suçlanışımızdan utanç duyacaklar.”

Sonu gelene kadar, Rosenberg Nazi davasının doğruluğuna ve tüm kusurlarına rağmen Hitler’in azametine sadık kaldı.

“Ona çok hürmet ettim ve sonuna dek sadık kaldım,” diye yazdı Rosenberg. “Ve şimdi, onun sonuyla birlikte Almanya’nın yıkımı da geldi. Bazen, aklıma katledilen ve sürülen milyonlarca Alman gelince, ağza alınmayacak sefaletleri ve vatanda kalan sınırlı malın yağmalandığını, bin yıllık zenginliğin israf edildiğini düşündüğümde içimde bir nefret yükseliyor. Ancak, kader kurbanı olan, Almanya denen bu vatani bizler kadar tutkuyla seven o adama bir de acıyorum sonra.”

★★★

Hans Frank huzuru dinde bulmuştu. Genel Hükümet lideri, Naziler savaş sırasında Krakov’daki Wawel Kalesi’nde lüks içinde yaşamıştı. Nuremberg’de kendisinin ve Nazi yoldaşlarının söylediği, yaptığı her şeyden pişman oldu. Ölüm kampı komutanı Hess’in ifadesini dinledikten sonra, Frank bir hapisane psikologuyla konuşup babasının en yakın arkadaşının Auschwitz’de öldüğünü söyledi. Bundan kendini sorumlu tutuyordu –hem kendini hem Rosenberg’i. “Onu ben bizzat öldürmemiş olabilirim,” dedi Frank, “ama ağzımdan çıkanlar ve Rosenberg’in söyledikleri bu dehşeti mümkün kıldı.” Frank kürsüye çıktığında Yahudi soykırımındaki

payını itiraf etti. “Bin yıl geçse de Almanya’nın suçluluğu azalmayacak.”

Rosenberg hiçbir fikrini değışmedi. Nazi ideoloji şefi, sonu gelene kadar, kendi ürettiğı fikirlerin soykırım getirdiğı fikrini kabul etmedi ya da edemedi.

“Bana ne olacak?” diye sordu avukatına bir gün.

Adam ona Goethe’nin ünlü şiirlerinden ‘Gezgin’in Gece Şarkısı II’ ile, Baltıklı adam için biraz değıştirerek karşılık verdi.

Her zirvenin ötesinde

İstirahat var,

Tüm ağaçlarda

Esinti

Sana bir değıp geçer

Dingindir ağaç kuşunun şarkısı

Bekle, Baltıklı: çok geçmeden,

Sen de istirahat edeceksin.

15 Ekim’de, gece, ışıklar söndürüldükten bir saat sonra, Göring’in hücrelerini gözleyen muhafız, Reich Mareşali’nin bir elini yüzüne götürdüğünü fark etti. Üç dakika sonra ağzından köpükler saçarak boğulmaya başlayan Göring, hiçbir müdahale yapılamadan öldü. Hücreesindeki sandıkta, muhafızlar iki zarf buldu: birinde dört mektup, diğesinde boş siyanür şişeciğı. İdamlar o gece yapılacaktı ve biri Göring’e haber vermişti.

Geceyarısından sonra, diğere on Nazi’ye hükümleri okundu ve son yemeklerinde sosis, patates salatası, meyve verildi.

Saat bir civarında, muhafızlar adamları teker teker hücrelerinden çıkarmaya başladılar. Rosenberg dördüncü sıradaydı. Gerecke onun için dua okumayı teklif etti. “Hayır, sağ ol,” diye yanıt verdi Rosenberg.

Elleri kelepçeli halde, hücreden avluya çıktı ve 1.47'de hapishanenin spor salonuna girdi. İçeride, tanıklar masalarda oturmuş ya da arkada duruyorlardı. Elleri bir deri kemerle arkasına bağlandıktan sonra, Rosenberg darağacına çıkan on üç basamağa yöneltildi. Platforma çıktığında ayakları da bağlandı.

“Rosenberg mahkemeye göz gezdirirken hissiz görünüyordu, yanakları çökmüştü,” diye yazdı Uluslararası Haber Servisi için idamları takip eden Kingsbury Smith. “Koyu teni solmuştu ama gergin görünmüyordu, darağacına sağlam adımlarla çıktı ve ipe de aynı şekilde yürüdü... Yeminli bir ateist olmasına rağmen, ona darağacına kadar bir Protestan papaz eşlik etti ve yanında durup dua etti. Rosenberg papaza bir kez, ifadesiz bir yüzle baktı.”

Hükümlüler arasında, yalnızca Üçüncü Reich tarihinin en önemli yazarının ağzından herhangi bir son söz çıkmadı.

Kafasına bir bez başlık geçirildi. Zemin kapağı açıldı ve Rosenberg düştü. Birkaç saat sonra, cesedi diğerleriyle birlikte Münih'e götürüldü ve yakıldı. Küller bir nehre döküldü.

Çalınan günlüğü bulan adamlar: Yurtiçi Güvenlik Araştırmaları özel ajanı Mark Olexa, Bölge Savcı Yardımcısı Dave Hall, Robert Wittman, Holokost Müzesi'nden Henry Mayer ve Robert'ın oğlu Jeff. (Yazarın koleksiyonundan)

SONSÖZ

“Başka bir asırda, başka bir kıtada yazılmış bu tarihi belge, bizim düşüncemize göre artık olması gereken yerde,” dedi ABD Holokost Müzesi yöneticisi Sara Bloomfield, 17 Aralık 2013’te. O sabah, günlüğün resmi sahibi olan Ulusal Arşivler, bu sayfaları bulunmaları için çok zaman ve emek harcayan kuruma bağışladı. Günlük, müze arşivlerinde soykırımı anlatan binlerce diğer devlet belgesi, mektup, fotoğraf ve kaydın yanındaki yerini aldı. Müze dahilindeki İleri Holokost Çalışmaları Merkezi’nde, bu kaynakları kullanan araştırmacılar hâlâ katliamların tarihini inceliyor, açıklanamayanları açıklamaya ve olanları bir mantığa oturtmaya çalışıyordu.

Günlüğün teslimini takip eden aylarda, Holokost Müzesi, Mayer’i yerel ve bölgesel Yahudi gruplarına konuşma yapması için gönderdi ve bu konuşmalarda, başarılı iş, yapılanlar unutulmaması ya da tekrar edilmemesi için, müzenin Nazi suçları hakkındaki önemli belgeleri koruma görevine önemli bir örnek olarak gösterildi.

Mayer bir gece Philadelphia Independence Mall’daki Amerikan-Yahudi Tarihi Ulusal Müzesi’nde sahneye çıktı ve bir oda dolusu dinleyenin sorularını yanıtladı. Belgelerin uzun takibinden ve Üçüncü Reich tarihçileri açısından öneminden bahsetti.

Sonlara doğru, bir dinleyici ona Rosenberg'in kayıp sayfalarını elinde tutmanın nasıl bir his olduğunu sordu.

“Ne yazık ki,” dedi Mayer, “bu, işin olmazsa olmazı.”

Sonra biraz duraksadı.

Holokost sırasında atalarının çektikleri hakkında fazla konuşan biri değildi. Onlar da diğer milyonlar gibi ızdırap çekenlerden yalnızca birkaçıydı. Babası kendini kurtulmuş saymıyordu bile -müze öyle düşünmesine rağmen- çünkü o, Almanya'da cezalandırılmaktan kaçmak zorunda kalan bir Yahudi'ydi.

Yine de, Mayer, kendi halkının feci ölümlerinin -Gurs'ta çamurların içinde, Auschwitz'de gaz odalarında, Letonya ormanlarında- müzedeki çalışmasına daha derin bir anlam verdiğini inkâr edemezdi.

Soruyu soran kişiye baktı ve gülümsedi.

“Bu adamın günlüğünü bu Yahudi'nin keşfetmesinden büyük tatmin duydum,” dedi.

Artık kameralardan kaçması gereken bir gizli ajan olmasına rağmen, Wittman yine böyle etkinliklerdeki olağan yerindeydi: odanın en arkası. Mayer kürsüde onun adını andı. Dinleyenler ona döndüler ve birkaçı gidip onun elini sıktı.

Wittman'ın bir sanat eseri ya da paha biçilemez bir el yazmasını bulduğunda duyduğu hissi tarif etmesi zordu. Başardığını hissettiği o ilk an, bir zafer sarhoşluğu hissediyordu. Belki de bu, böyle özgün kültürel eserlerin kelimelerle ifade edilemeyen gücüne saygıydı. Ancak, bu belgeler, Wittman'a değişik şeyler hissettirdi. Alfred Rosenberg alelade bir günlükçü değildi, Holokost Müzesi de sıradan bir yer değildi. Bu Nazi'nin evrakının bulunmasına yardım ederek, bu soykırımın çözülemeyen denkleminde tek bir bilinmezi anlamlandırarak, Wittman da müzenin görevini sürdür-

mesinde küçük bir pay sahibi olmuştu: yalnızca hayatlarını kaybeden milyonlarca masumu onurlandırmak adına değil, aynı zamanda asla tekrar yaşanmaması gereken bir dehşeti bir kuşağa daha hatırlatmak için de.

TEŞEKKÜRLER

ABD Holokost Anma Müzesi'nden Henry Mayer ve Jürgen Matthäus'a; Ulusal Arşivler ve Kayıtlar İdaresi'nden Tim Mulligan'a; Delaware Federal Savcılık Bürosu'ndan David Hall'a ve ABD Göç ve Gümrük Yaptırım Ofisi'nden Mark Olexa'ya, Rosenberg günlüklerini halka sunmama yardım ettikleri için çok teşekkürler.

Ayrıca zaman ayırıp hikâyelerini bizimle paylaştığı için bir kez daha Mayer'e; bizi doğru yöne iten Holokost Müzesi arşivcileri Ron Coleman, Megan Lewis ve Vincent Slatt'e; mektuplar ve kişisel belgeler için Kempner Koleksiyonu'nun altını üstüne getiren serbest araştırmacı Satu Haase-Webb'e; başta Rosenberg günlüğü olmak üzere, birçok Almanca belgenin anlaşılmasında yardımcı olan çevirmenler Natascha Hoffmeyer, Nika Knight ve Chris Erb'e teşekkürler. Bize zaman ayırdıkları için Jonathan Bush, Allan Stypeck ve Edward Jesella'ya müteşekkirimiz. Pennsylvania Üniversitesi'ndeki Van Pelt Kütüphanesi'nin geniş Alman tarihi koleksiyonu, aradığımız cevapları parmaklarımızın ucuna getirdi. Ayrıca Ulusal Arşivler ve Kayıtlar İdaresi'nde ve Kongre Kütüphanesi'nde bize yardımcı olan onca kişiye teşekkürler.

Katie Shaver ve Bob Barnard'a Vaşington D.C.'de bize sağladıkları konaklama, ikram ettikleri şarap ve sundukları dostluk için selamlarımızı iletiriz.

Bizi insanlarla tanıştırdığı için John Stiffman'a; yine müt-hiş bir iş çıkardıkları için ajanlarımız Larry Weissman ve Sascha Alper'a ve bu kitabın dünyaya gelmesinde emeği geçen HarperCollins çalışanları Jonathan Burnham, Claire Wachtel, Hannah Wood, Jonathan Jao, Sofia Ergas Groopman, Brenda Segel, Juliette Shapland, Heather Drucker'a minnet borçluyuz.

Her zamanki gibi, ailelerimize; Donna, Kevin, Renee, Jeffrey ve Kristin'e; Monica, Jane ve Owen'a sevgiler.

ABD eski Adalet Bakanı
ve Nuremberg Askeri Ceza
Mahkemesi ABD Başsavcısı
Robert H. Jackson:

*“Kınamaya ve cezalandırmaya
gayret ettiğimiz yanlışlar o
kadar hesaplanmış, o kadar
kötü niyetli ve o kadar
yıkıcı ki, uygarlık bunların
yok sayılmasına tahammül
edemez, çünkü tekrarlanması
halinde uygarlık ayakta
kalamaz.”*

Goebbels, Himmler, Göring ve elbette Hitler...

Nazi Almanyası'nın bu tanınmış canilerinin ötesinde onlara manevi kudret aşıl原因an, felsefi karanlığın en derinine hapsedilmiş ama tarihin gözünden kaçan bir şeytani zekâ vardı: **Alfred Rosenberg**.

Ancak 21. yüzyılda, yazar Wittman ve meslektaşları tarafından keşfedilebilen belgeler, Nasyonal Sosyalist ideolog Rosenberg ve Nazi hareketinin perde arkası hakkında gün yüzüne çıkmamış birçok kilit bilgiyi insanlığa sunuyor.

Açıklanamayanları meşrulaştıran dogmaların
bu büyük mağlubiyeti, küresel geleceğe ışık tutuyor.

ISBN 978-605-173-369-2

735

www.epsilonyayinevi.com
online alışveriş: kitap395.com